ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 1
VENDREDI
1er MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.800 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.800

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԵԼՑԻՆԻ ՀԱՐՑԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան նախկին վարչապետ Ն. Ռիժկով վստահ է որ Ցունիս 16-ը Հոկտեմբեր 1917-էն ի վեր կարեւորագոյն թուականը պիտի ըլլայ ռուսական պատմութեան: Այնքան վստահ է այդ օրուան նախագահական ընտրութեան իրենց յաջողութեան: Համայնավարներու թեկնածուն Զիուգանով աւելի զգոյշ է: Կոչ կ'ուղղէ իր ընկերներուն որ ջանքերը կրկնապատկեն որովհետեւ Դումայի ընտրութեան իրենց տրուած 20 միլիոն քուէներով (60 միլիոնի վրայ) չեն կրնար շահիլ նախագահական աթոռը: Գրաւելու համար 15 - 20 միլիոն յաւելեալ ընտրողներ, ան կը խոստանայ համախոհական կառավարութիւն մը կազմել, վրէժ չլուծել ոչ պետական մարդէն եւ մանաւորաբար պաշտպանել ժողովրդավարութիւնը:

Զիուգանով որ «ազատական - համայնավար» կը կոչուի իր կուսակցութեան մէջ, համայնավարներու վերադարձուցած է կրկին իշխանութեան գլուխ գալու հեռանկարը. բան մը որ վերջնականապէս կորսուած կը կարծուէր 4 -- 5 տարի առաջ: Պէտք է ըսել որ համայնավար պարագլուխին յաջողութեան մէջ կարեւոր դեր ունի անոր մրցակիցներուն պառակտուած վիճակը, անոնց տկարութիւնը, սկսած Ելցինէն:

Այս վերջինը որ մեծ ակնկալութիւններ արթնցուցած էր իր իշխանութեան սկիզբի օրերուն, չուտով յուսախաբութիւն պատճառեց: Ժողովրդականութիւնը վերագտնելու յոյսը ան կապեց շրջանային ղեկավարներուն որոնք իր մարդիկն էին, բայց Դեկտեմբերի ընտրութեան անոնց 11-էն միայն մէկը յաջողեցաւ տիրանալ այնքան ցանկալի Դումայի աթոռի մը: Դիտելով նախագահին անկումը, տրամաբանական կը նկատուէր որ ան պատիւով հեռանայ քաղաքական բեմէն: Սակայն վերջին պահուն երբ ան յայտնեց թէ թեկնածու է նախագահութեան, փակելու համար համայնավարներու ճամբան, չատեր չուզեցին հաւատալ: Աւելի քան երկու տարիէ ի վեր ամէն մարդ գիտէ թէ Ելցին ղեկավարելու անհրաժեշտ առողջական վիճակ մը չունի, բուռ մը մարդիկ որոնք ժողովուրդին կողմէ «խմբական Ռասփութին» կը կոչուին, զայն հեռու կը պահեն երկրին իրականութենէն:

Անոնց գլխաւոր դէմքերն են երկու զօրավարներ. Կորժակով եւ Բարսուխով: Անոնք են Չէչէնիոյ արիւնալի պատերազմը բացողները եւ իրենց ձեռքը կը բռնեն ամէնէն ոճրային տնտեսութեան մը սանձերը: Շատեր հարց կուտան թէ այդ նոյն Կորժակովը չէ՞ր արդեօք Ելցինի Եկատերինբուրգի թեկնածութեան ճառը ներշնչողը: Փոխանակ խօսելու Չէչէնիոյ եւ տնտեսական տագնապին մասին, Ելցին ինքզինքը պանծացուց, ճառելով աշխարհի մէջ ունեցած իր մեծ ազդեցութեան մասին: Ըսաւ թէ ինքը ստիպած է որ Գլինթըն, Քոհլ, Մէյճըր եւ Շիրաք միջամտեն Դրամական միջազգային հիմնարկին մօտ որպէսզի 9 միլիառ տոլարի վարկ մը տրուի Ռուսաստանի:

Ցետոյ ձգելով դրութիւնը ան վշտացած չեշտով պատմեց նոյն առաւօտուն Եկատերինբուրգի շօքոլայի գործատուն կատարած այցը. «հոն բազմաթիւ գեղեցիկ երիտասարդուհիներ կ'աշխատին որոնք գրեթէ բոլորն ալ ամուրի են, անզաւակ, մինչ ռուս ժողովուրդը օրէ օր կը նուազի» ըսաւ ան ու որպէս այդ կացութեան դարման, աւելցուց թէ պէտք էր զիրենք չփման մէջ դնել տեղւոյն զինուորական վարժարանին հետ որ լեցուն է արժէքաւոր երիտասարդներով, Ցետոյ յիշելով աւելի առաջնային ազգային հարցեր, խոստացաւ գնդակահարել տալ Դուդայեւը, Բասայեւը եւ չէչէն միւս աւազակները: Բայց փոխանակ խանդավառ ծափերու, ներկայ բազմութիւնը զարմանքով դիմաւորեց իր խոստումները. այնքան անլուրջ թուեցան անոնք:

Ելցինի տկարութիւնը ուրախութիւն կրնայ պատճառել Գորբաչովի որ թէեւ իր միջնորդութիւնը առաջարկած էր չէչէնական հարցին համար:

Նախագահական ընտրապայքարը սկըսած է արդէն. ամէնուն համար հետաքըրքրական է գիտնալ թէ ինչ են նպատակները «խմբական Ռասփութին»ին: Ելցին պարտութեան պարագային ի վերջոյ, կրնայ արժանաւորութիւն մը պահելով հեռանալ քաղաքական բեմէն: Սակայն նոյնը պիտի չըլլայ իր բարեկամ զօրավարներուն՝ Կորժակովի, Բարսուխովի եւ քանի մը ուրիշներուն պարագան. անոնք կրնան բանտարկուիլ կաշառակերութեան ու իշխանութեան չարաշահումի համար: Այդ հեռանկարին վախը նոյնիսկ կ'ըսուի թէ զիրենք մղած է Զիուգանովի հետ գաղտնի բանակցութեան. համայնավարներու յաղթանակէ մը ետքի համար երաշխաւորութիւն կը պահանջեն անկէ, սպառնալով մերժումի պարագային խանգարել ընտրութիւնը, Չէչէնիոյ պատերազմով ստեղծուած անկայուն վիճակը հաւանօրէն իրենց կարելիութիւն կուտայ առիկա ընելու: Միշտ դիւրին է աճարեկչական արարքներ գործել եւ պաշարման վիճակ յայտարարել տալ: Սակայն նման բան չատ վտանգաւոր կ'ըլլայ Ռուսաստանի համար եւ Ելցին ալ հիմնովին կը կորսնցնէ ունեցած պատւոյ մը վարկը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Թ. ՉԻԼԼԷՐ ԵՒ Մ. ԵԸԼՄԱԶ «սկզբունքի համաձայնութեան» մը եկած են ըստ Փետրուար 28-ին իրենց ըրած յայտարարութեան: Այս համաձայնութեան միակ նպատակն է Ռեֆահի մուտքին արգելք ըլլալ կառավարութեան մէջ: Եըլմազ, մամուլի կարճ ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարած է որ «ամբողջական համաձայնութիւն կայ բոլոր հարցերու չուրջ» եւ Թ. Չիլլէր ալ կ'աւելցնէ՝ «հինգ տարուան համար»: Երկու պարագլուխները հերթապահութեամբ պիտի վարեն նախարարապետի պաշտօնը:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Հարիրի լուսարդել հռչակած է Պէյրութ եւ երկրին գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հրահանդելով բանակին որ դիրք բռնէ փողոցներուն մէջ եւ գրաւէ ներքին ապահովութեամբ զալիք երեք ամիսներու ընթացքին: Վարչապետը արգիլած էր ընդհանուր գործադուլը եւ որեւէ ցոյց: Զօրավար Լահուտի ստորագրած զեկոյցը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ երկիրը ճակատումի եզրին հասած է: Ընկերային կացութիւնը, համեստ շրջանակներու աղքատութիւնը, կաշառակերութիւնը մղած էին Լիբանանի աշխատաւորներու ընդհ. Համադաշնակցութիւնը որ ընդհանուր գործադուլ հռչակէ Փետրուար 29-ի համար եւ ցոյցեր նախատեսուին: Այս մթնոլորտին մէջ է որ Ֆրանսայի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շ. Միյոն Պէյրութ գացած է: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա տրամադիր է մասնակցելու բազմազգեան ուժի մը:

ՀԵՊՐՈՆԻ (Այսրյորդանան) Պաղեստինցիները խուճապի մթնոլորտի մը մէջ կ'ապրին, Իսրայէլեան ճնշումը օրէ օր աւելի ծանրանալուն պատճառաւ: Իսրայէլեան բանակը Պաղեստինցիներուն պատկանող հինգ տուներ քարուքանդ ըրած է Փետրուար 28-ին, բախումներու պատճառ ըլլալով Իսրայէլցի զինուորներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Փետրուար 28-ին բացուած է 86 մտաւորականներու դատավարութիւնը: Ասոնք մաս կը կազմէին 1080 համահրատարակիչներու (խորհրդանշական) գիրքի մը, որուն հեղինակները կը հետապնդուէին՝ «ոճիրի ջատագովութեան», «ատելութեան դրդումի» համար:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ հրապարակուած նոր (Փետր. 28) հարցախոյզի մը համաձայն, Համայնավար կուսակցութեան պետը՝ Գենադի Զիուգանով յաղթական կ'ելլէ նախագահական ընտրութեան Բ. շրջանին Ելցինի դէմ՝ ձայներու 39%-ով, 37%-ով բարենորոգիչ՝ Իաւլինսկիի դէմ եւ 40%-ով՝ Ժիրինովսկիի:

ՍԱՏՏԱՄ իր ձեռքերովն իսկ սպաններ է իր երկու թոռները՝ Ալի 9 տարեկան եւ Ահմատ 5 տարեկան, զաւակները Հիւսէյն Քամէլի եւ Սատտամ Քամէլի, որպէսզի օր մը իրեն չյաջորդեն: Լուրը կու տայ պաղեստինեան Ալ-Քոտս ալ-Արաբի օրաթերթը: Զօր. Հիւսէյն Քամէլ Հասանի սպանութենէն ի վեր, չուրջ 40 հոգի ալ, ներառեալ կիներ եւ մանուկներ սպաննուած են, անոր մերձաւոր շըրջանակին մաս կազմող: Յորդանանի թագաւորը որ Լոնտոն կը գտնուի, յայտարարած է որ Սատտամի երկու փեսաներուն սպանութենէն ետք, իր պարտականութիւնը կը նկատէ քաջալերել որ արագ փոփոխութիւններ կատարուին Իրաքի մէջ:

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՇՈՄԷԹ, ֆրանսական բեմի եւ շարժանկարի մեծ դերասանը, մեռաւ 72 տարեկանին յետ անողոք հիւանդութեան: 1960-էն 1987 անդամ էր Քոմէտի-Ֆրանսէզի:

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՏԱՅԱՆԱ, աւելի ծանօթ՝ Լէյտի Տի անուան տակ, համաձայնեցաւ ամուսնալուծման զոր առաջարկած էր իր կեսուրը՝ Անգլիոյ Էլիզապէթ Բ. թագուհին: Պիտի պահէ Կալլէսի իշխանուհիի իր տիտղոսը, Քէնզինկթընի իր բնակարանը եւ իր գրասենեակները: Մանրամասնութիւններ դեռ ծանօթ չեն, բայց, կ'ըսուի թէ տարեկան 8 միլիոն Ֆր.ի եկամուտ մը կը պահանջէ:

«ԼԱ ՊՈՒԺԻ ՏԻՒ ՍԱՖԷՕՐ» այն թերթը որ լոյս կը տեսնէ միայն Փետր. 29-ին, հրապարակեց իր 5-րդ թիւը: Խմբագրութիւնը նոր դրութիւն մը կ'առաջարկէ նախագահական ընտրութեան համար՝ համեմատականի դրութիւնը, այլ խօսքով իւրաքանչիւր թեկնածու Էլիզէ կը մնայ եօթնամեակին միայն մէկ ժամանակաշրջանին, ըստ իր ստացած ձայներուն...: Այս թիւով վերջ կը գտնէ նաեւ թերթօնը որ սկսած էր 16 տարի առաջ:

ՓԱԹՐԱՍԻ (Յունաստան) մէկ բանտին մէջ ապստամբական շարժում մը ծագած է. 100 բանտարկեալ չորս հոգի պատանդ բռնած են, որոնց կարգին բանտին տնօրէնը: Վեցը յաջողած են խոյս տալ Փետրուար 28-ին, բայց, նոյն իրիկունը մեծ չփոթութիւն կը տիրէր:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ - ՔՐՏԱԿԱՆ ԲԱԽՈՒՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիա զինուորական պատրաստութիւն կը տեսնէ ՓՔՔ-ի դէմ ներքին ու արտաքին գործողութիւններու անցնելու համար: Գ. բանակին ենթակայ ուժեր փոխադրուած են Սեբաստիա – Թունճէլի -- Պինկէօլի շրջանը ուր Քիւրտերու խիտ բնակութիւն կայ և ՓՔՔ-ի բանակավայրերը կը նկատուին: Թուրք պատասխանատուներ այս պատրաստութեան համար կու տան այն բացատրութիւնը թէ ՓՔՔ-ի ու նաեւ ձախակողմեան այլ կազմակերպութիւններու ուժեր եւս նման պատրաստութիւններու մէջ են: ՓՔՔ-ի ղեկավարն ալ ակնարկելով թրքական ուժերու տեղափոխութեան գործողութիւններուն, ըսած է թէ իրենք պատրաստ են հաւանական ընդհարումներու եւ թէ հինգ հազար հոգինոց զինեալ զօրք ունին հիւսիսային Իրաքի սահմանին վրայ:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 28 / 29)

ԼՂՀ-Ն
ԵՒ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՂՀ-ի իշխանութիւնները պատրաստ են վերադարձնելու ազրպէջանցի գերիները, սակայն չեն գիտեր թէ զանոնք որո՛ւ պէտք է յանձնել, քանի որ ազրպէջանական կողմը կը մերժէ այս ուղղութեամբ յարաբերութիւններ հաստատել ԼՂՀ-ի հետ, այն մտավախութեամբ որ առիկա կրնայ նկատուիլ անոր ճանաչումը: Մինչեւ այսօր ղարաբաղեան կողմը վերադարձուցած է 327 գերի կամ տարագըրուած, բայց փոխադարձաբար ոչ մէկ հայ գերի կամ պատանդ յանձնուած է Արցախի իշխանութիւններուն:

*
**

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒՆ
ՄԵԾ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ըմբշամարտի յունա - հռոմէական ոճի Հայաստանի հաւաքականը, որ կը մասնակցէր Յունաստանի «Ակրոպոլիս Բաժակ»ի մրցաշարքին մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգելով խմբովին աւարտած է առաջին: Մխիթար Մանուկեան (62 քկ.) եւ Սամուէլ Մանուկեան (68 քկ.) նուաճած են ոսկի մետալներ, իսկ Արմէն Նազարեան (57 քկ.) եւ Լեւոն Գեղամեան արժանացած են արծաթէ մետալներու:

*
**

Նոյն մարզաձեւի ողիմպիական ռուսական խումբին մէջ ալ ներառնուած են հայազգի երկու ըմբիշներ ողիմպիական ախոյեան Մնացական Իսկանտարեան եւ աշխարհի ախոյեան Սամուէլ Դանիէլեան:

*
**

ՀԱՊ-Ի ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԲՆԱԿՈՂ
ՀԱՅԵՐՈՒ
ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ
ՄԱՍԻՆ

Վերջին շրջանին, Հայաստանի Ներքին Նախարարութեան անձնագիրներու եւ վի-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԲԱԲԳԷՆ ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԱԹՈՌԻՆ
1868 -- 1936

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը, 1915-ի Մեծ Եղեռնէն ետք, Երան. Սահակ Կաթողիկոս Խապայեան վշտահար Հայրապետին առաջնորդութեամբ նախ Հալէպ, ապա 1930-ին Անթիլիաս հաստատուելով, հայ գաղթական ժողովուրդին ալ տէր կանգնելու իր պարտաւորութիւնները լաւագոյնս իրագործելու համար, կազմակերպչական աշխատանքի լծուեցաւ եւ տարիներու ընթացքին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին դերն ու վաստակը սկսաւ ըզգալի դառնալ եւ գնահատուիլ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Նուիրապետական միւս Ս. Աթոռներուն եւ Հայրենիքի թէ Սփիւռքի մեր ազգակիցներուն կողմէ:

Սահակ Կաթողիկոսի կազմակերպչական աշխատանքներէն կարեւորագոյններէն մին հանդիսացաւ, իր ալեհեր տարիքին իսկ բերումով Աթոռակից Կաթողիկոս մը նշանակել, յանձին Բաբգէն Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեանին, որ մինչ այդ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Առաքելական Աթոռին կը ծառայէր եւ գնահատուած էր իր արդիւնաւոր աշխատանքներով: 1996 թուականը 60-րդ տարելիցն է վախճանման Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսին, որ հակառակ իր վաղաժամ վախճանման, ցարդ երախտագիտութեամբ կը լեցնէ հոգիները իր աշակերտներուն եւ մեր հաւատացեալներուն, իր լոհաբերող եւ ինքնանուէր աշխատութեանց շնորհիւ:

Իր մասին բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ ցարդ լոյս տեսած են զանազան ամսաթերթերու եւ օրաթերթերու մէջ, նաեւ հատորներ նուիրուած են իր կեանքին եւ գործունէութեան: Մենք եւս պատշաճ համարեցանք անդրադառնալ այս մեծ հոգեւորականի կեանքին եւ անմոռաց վաստակին որպէսզի անգամ մը եւս մեր յարգանքը ընծայած ըլլանք Իմաստուն Հայրապետին որ այնքան ջերմօրէն կը հաւատար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութեան եւ գաղթաշխարհի հայ զանգուածներուն իր բերելիք նպաստին եւ ազգապահպանման դերին:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոս Կիւլէսէրեան ծնած է Այնթապ՝ 1868 Մարտ 23-ին եւ մկրտուած է ծննդավայրին Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ Մարտ 30-ին, անուանուելով Յարութիւն: Որդին էր Աւետիք եւ Սոփիա Կիւլէսէրեանի: Նախակրթութիւնը ստացած է Այնթապի Վարդանեան Կրթարանին մէջ (1885 -- 1889), կարճ ժամանակ մը արհեստով կը զբաղի: Վարդանեան Կրթարանին մէջ տեսուչ կ'ունենայ Վահան Քիւրքճեանը:

1888-ի արձակուրդին կ'երթայ Երուսաղէմ, կը մտնէ Ժառանգաւորաց վարժարանը, բայց միայն մէկ օր կը մնայ եւ չուզեր շարունակել: Կը վերադառնայ Այնթապ Վարդանեան Կրթարանը:

1889-ին, կ'ընդունուի Արմաշի Դպրեվանքը (1889 - 1896) պատրաստուելու համար կուսակրօն քահանայութեան: 1890-ին դպիր կը ձեռնադրուի, Դպրեվանքի Վերատեսուչ Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեանին ձեռամբ: 1892 Սեպտեմբեր 29-ին Աւագ Սարկաւագ կը ձեռնադրուի, դարձեալ Օրմանեան Սրբազանէն: 1895 Յունիս 18-ին կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրուի, Օրմանեան Սրբազանէն, որուն ամէնէն գնահատուած աշակերտներէն եւ վստահելիներէն մին կը հանդիսանայ:

1896 Մայիս 26-ին, կ'ընդունի մասնաւոր վարդապետական աստիճանները, որպէս աւարտաճառ ներկայացուցած ըլլալով քննական ուսումնասիրութիւն մը Եղիշէ պատմիչի մասին, որ 1898-ին արժանացաւ Սահակ - Մեսրոպեան գրական մրցանակին: Ապա Օրմանեան Պատրիարքին կողմէ կը հրաւիրուի Պոլիս եւ Ենիգիւղի հայ եկեղեցւոյն քարոզիչ կը նշանակուի: Օրմանեան Մաղաքիա Սրբազանին պատրիարքական ընտրութենէն ետք կը նշանակուի քարտուղար անձնական Դիւանի եւ քարոզիչ Պէշիկթաշի Հայոց Եկեղեցւոյն:

Կ. Պոլսոյ Ազգային Պատրիարքարանի Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ 1897 Մարտ 13-ին կը նշանակուի «Օգնական Փոխանորդ Կաթողիկոսական Տեղապահութեան Կիլիկիոյ», սակայն Բաբգէն Վարդապետ բանաւոր պատճառներով կը մերժէ այս պաշտօնը եւ Կեդր. Վարչութիւնը «ինչ ինչ պարագայից առջեւ՝ փոխելով իր նախկին որոշումը, զինքը 1897 Սեպտեմբեր 1-ին կը կարգէ Ճանիկի Առաջնորդական Տեղապահ (Սամսոնի շրջանին համար):

Ծայրագոյն Վարդապետութեան աստիճանները իրեն կը շնորհէ Օրմանեան Պատրիարքը՝ 1897 Սեպտեմբեր 21-ին: Արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ Պոլսոյ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ: 1899-ի վերջերը Ազգ. Կեդրոնական Վարչութիւնը զինքը կը նշանակէ «Տարօնոյ Ընդհանուր Վանահայր եւ Առաջնորդական Տեղապահ», եւ այս իսկ պատճառով Ճանիկի թեմէն կը փոխադրուի Մուշ:

1900-ի վերջերը Թուրք ոստիկանութեան կողմէ կասկածի առարկայ նկատուելով կը բանտարկուի Մուշի մէջ, երբ արդէն իսկ Տրապիզոնի Առաջնորդ ընտրուած էր Հոկտեմբերին եւ բանտէն ոստիկանական հսկողութեամբ Պոլիս կը փոխադրուի: Հազիւ երկամեայ աշխոյժ գործունէութիւն մը բոլորած էր Տարօնի թեմին մէջ երբ պետական որոշումով Պոլիս կը փոխադրուի, ուր կը նշանակուի (1901) Սեպտեմբերին՝ Բերայի Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ քարոզիչ, ապա՝ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ քարոզչական պաշտօնի կը կոչուի, միաժամանակ Ազգային Մատենադարանի Մատենադարանապետի պաշտօնը կը ստանձնէ:

Յարմար կը համարենք աւելցնել, որ 1901 Փետրուար 22-ին, թէեւ Տրապիզոնի թեմին Գաւառական Ժողովը կը կրկնէ իր ընտրութիւնը Բաբգէն Վարդապետին վրայ, սակայն պետական արգելքին պատճառով չարտօնուիր Տրապիզոն մեկնիլ եւ Պոլիս կը մնայ, միշտ ընդ հսկողութեամբ, եւ զարմանալի հակասութեամբ իրեն կը շնորհուի, 1901-ի Օգոստոսին, Մէճիտիէի Գ. Կարգի շքանշանը:

1906 Մարտ 7-ին ալ, Կիլիկիոյ Մարաշ քաղաքի Գաւառական Ժողովը զինք կ'ընտրէ Առաջնորդ թեմին համար, սակայն դարձեալ պետական արգելքին պատճառով չի կրնար իր պաշտօնավայրը մեկնիլ: 1907-ի վերջերը կը նշանակուի Փոխ - Վանահայր եւ Վերատեսուչ Արմաշի Դպրեվանքին: 1905 -- 1906 տարիներուն Պոլսոյ մէջ կը խմբագրէ «Լոյս» եկեղեցագիտական շաբաթաթերթը: Արմաշ կը մնայ 1907 - 1909 թուականներուն:

1909 Մարտին Գաղատիոյ (Անգարայի) թեմին Գաւառական Ժողովը զինքն Առաջնորդ կ'ընտրէ, որուն կը յօժարի Բաբգէն Վարդապետը, միեւնոյն ժամանակներուն Տիգրանակերտի Գաւառական Ժողովին կողմէ եւս կ'ընտրուի Առաջնորդ Տիգրանակերտի համար, սակայն նկատի ունենալով որ Գաղատիոյ Թեմի Գաւառականին խոստացած էր, կը ստիպուի մեկնիլ Անգարա եւ կը մերժէ Տիգրանակերտէն եկող առաջարկը: Պոլսոյ մէջ ան կարգաւորած էր Ազգային Մատենադարանը եւ ուսուցչական պաշտօններ վարած Ազգային վարժարաններուն մէջ՝ ինչպէս Պէրպէրեան եւ Կեդրոնական վարժարաններուն մէջ:

1902-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Մկրտիչ Խրիմեանի կողմէ Վարդապետական ականակուռ լանջախաչ կրելու իրաւունք կը ստանայ՝ «Հաւաստիացեալ զանձնանուէր վաստակոց եւ եռանդեան բանիւ եւ գրով» գնահատական տողերով գրուած Կոնդակին հետ:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Մատթէոս Բ. Իզմիրլեան Կ. Պոլսեցի Կաթողիկոս (1908 - 1910) Բաբգէն Ծ. Վարդապետը եպիսկոպոս կը ձեռնադրէ 1910 Սեպտեմբեր 19-ին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ, Գաղատիոյ թեմին վրայ:

Վարչական աշխատանքներու կողքին գրական վաստակով ալ կ'անմահանայ՝ աշխատակցելով 1890-էն սկսեալ «Արեւելք», «Լումայ», «Բիւզանդիոն», «Բիւրակն», «Մասիս», «Արեւելեան Մամուլ», «Արարատ», «Բանասէր», «Հանդէս Ամսօրեայ», «Սիոն» եւ «Հասկ» օրաթերթերուն եւ ամսաթերթերուն:

Երիկամունքի հիւանդութիւն մը, որ կը տառապեցնէր զինք, պատճառ կ'ըլլայ որ ժամանակաւորապէս հեռանայ Գաղատիոյ իր թեմէն, որուն արթուն հովիւը հանդիսացած էր: 1913 Յուլիս 31-ին կը մեկնի իր ծննդավայրը՝ Այնթապ, իր ծնողքն ու հարազատները այցելելու եւ հանգստանալու համար, ապա կ'անցնի Եւրոպա ի դարմանումն հիւանդութեան, փարիզ կը գտնուէր երբ կը յայտարարուի Համաշխարհային Ա. պատերազմը: Նիւ - Եորք կը մեկնի՝ անյոյս անգամ մը եւս իր թեմը վերադառնալու ծրագրէն եւ փափաքէն: Ծովային ճամբորդութենէ ետք Նիւ - Եորք կը հասնի, ուր 1914 Հոկտեմբեր 14-ին կ'ենթարկուի երիկամունքի ծանր գործողութեան եւ վիրաբոյժը կը հանէ երիկամունքներէն մին:

Համաշխարհային Ա. պատերազմի տարիներուն ան Միացեալ - Նահանգներու մէջ, դարմանուելէ եւ իր առողջութիւնը վերագտնելէ ետք կը նուիրուի հայ ժողովուրդի լուսաւորութեան: 1918 - 1919 տարիներուն, (1918-ի սկիզբը) գրագէտ Ա. Նազարի հետ կը խմբագրէ եւ կը հրատարակէ «Տաւրոս» շաբաթաթերթը ի Պոսթըն:

Հեռուէն հետեւած էր մեծ պատերազմի աղետաբեր եւ արիւնալի հետեւանքներուն, ողբացած եւ լացած էր իր ազգակիցներուն տուած կորուստներուն վրայ: Երբ Դաշնակիցներուն շնորհիւ խաղաղութիւնը հաստատուեցաւ եւ ժամանակը կը պահանջէր մխիթարութիւն ջամբել աղէտեալներուն եւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ տուած մէկ ու կէս միլիոն կորուստները դարմանել: Բաբգէն Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեան անհրաժեշտ նկատեց անյապաղ բանալ Ընծայարան մը եւ Ժառանգաւորաց վարժարան մը՝ Երուսաղէմի Հայոց Ս. Աթոռին մէջ, ուր նոր հոգեւոր հովիւներ պիտի դաստիարակուէին, պատրաստուէին եւ ազգին ընծայուէին՝ հայ ժողովուրդին համար:

Վերոյիշեալ ծրագրին իրականացման համար իր հայրենակից եւ Արմաշի Դըպրեվանքի սաներէն Շահէ Ծ. Վրդ. Գասպարեանին հետ (ապա Արքեպիսկոպոս) կ'աշխատի, կը քարոզէ, կը գործէ ամէնուն համար, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի բարգաւաճման ի խնդիր եւ անդադար գործի տարուելով կը մոռնար իր հանգիստը: Երբ Զինադադարը կը կնքուի եւ Եղիշէ Դուրեան Արք. պատրիարք կ'ընտրուի Երուսաղէմի Ս. Աթոռին համար, Բաբգէն Սրբազան կը հրաւիրուի իբրեւ ուսուցիչ նորաբաց Ժառանգաւորաց վարժարանին եւ Կիւլպէնկեան դասարանին, որուն հինգ տարուան ծախքը Բաբգէն Սրբազանին խնդրանքով ստանձնած էր ազգային բարերար Պատրիկ Կիւլպէնկեանը:

Պատրաստելու համար Երուսաղէմի Ընծայարանին եւ Ժառանգաւորաց վարժարանին համար յարմար միջավայր, Բաբգէն Եպիսկոպոս կը մեկնի Եւրոպա, ուր 1924-ին այցելեց Վիէննա եւ հիւրն եղաւ Մխիթարեան Միաբանութեան: 1922-ին ճամբայ ելած էր Երուսաղէմէն եւ Եգիպտոս ու Սուրիա այցելելէ ետք կը հասնի եւրոպական երկիրներ: 1923 Հոկտեմբեր 15-ին Նիւ - Եորք կը վերադառնայ, հաղորդելու Պր. Պատրիկ Կիւլպէնկեանին իր քննութեանց արդիւնքը:

1924-ին Երուսաղէմի մէջ կը բացուի Ընծայարանն ու Ժառանգաւորաց վարժարանը, ուր ան կը գործէ անխոնջ եռանդով իբրեւ ուսուցիչ: 1927-ին կը վերսկսի «Սիոն» ամսաթերթին հրատարակութիւնը՝ Բաբգէն Եպիսկոպոսի խմբագրութեամբ: Պատրիկ Կիւլպէնկեան կը հոգայ նորաբաց Ընծայարանին եւ Ժառանգաւորացին հինգ տարուան ծախքը:

Բաբգէն Եպիսկոպոսի ջանքերով, Ամերիկայի Եպիսկոպոսական Եկեղեցին Երուսաղէմի Ընծայարանին համար իբրեւ ուսուցիչ կը տրամադրէ բարեմոյն եւ հընագիտական պեղումներու մասնագէտ հոգեւորական մը՝ Հ. Պրիճմէնը: Ան 1922 Հոկտեմբեր 29-ին Երուսաղէմ կը հասնի ուր կը զբաղի ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ: Կ'այցելէ Սուրիա եւ հայ գաղթականներու թշուառ վիճակէն շահփազանց կ'ազդուի եւ այդ մասին տեղեկագիրներ կը պատրաստէ եւ կը ներկայացնէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին Սահակ Բ. Խապայեան Կաթողիկոսին (1849 -- 1939), Եղիշէ Արք. Դուրեան Պատրիարքին եւ Ազգային Պատուիրակութեան: Երիկամունքի եւ այլ հիւանդութեանց դարմանումին համար 1925 Օգոստոս 28-ին Եւրոպա կը մեկնի եւ Հոկտեմբերին Երուսաղէմ կը վերադառնայ եւ կը սկսի դասաւանդել Ժառանգաւորաց վարժարանին եւ Ընծայարանի Կիւլպէնկեան դասարանին, հինգ տարուան դասախօսելու խօսք տուած ըլլալով բարերար Պատրիկ Կիւլպէնկեանին:

«Սիոն»ի հրատարակութեան կը սկսի նախկին «Սիոն» ամսագրին դադարումէն 60 տարիներ ետք եւ «Սիոն»ը իր խմբագրապետութեամբ լոյս կը տեսնէ 1927 Յունուար 1-էն սկսեալ, համաձայն Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի 1926 Նոյեմբեր 20 թուակիր պաշտօնագրին, որուն պատճէնը այստեղ, կ'արտատպենք. --

Գերաշնորհ
Տ. Բաբգէն Ս. Եպիսկոպոս Կիւլէսէրեան
Երուսաղէմ

Ուրախ եմ յայտնելու, որ Մեր եւ Միաբանութեանս բաղձանքին համաձայն, որ արձագանգն է ընթերցասէր հայ հասարակութեան լուրջ խնդրանքին, Ս. Աթոռոյս Տնօրէն ժողովը հուսկ ուրեմն որոշեց ձեռնարկել «Սիոն»ի վերստին հրատարակութեանը, յառաջիկայ 1927 տարիէն սկսելով եւ առ այդ կազմուած խմբագրական Մարմինը միաձայն հաւանութեամբ Ձեր Սրբազան Եղբայրութեան յանձնեց խմբագրապետի կարեւոր պաշտօնը: Ձեր խղճամիտ ուսումնասիրողի երկերը, Ձեր հրապարակագրական կիրթ փորձառութիւնը «Լոյս»ով և «Տաւրոս»ով, եւ Ձեր յայտնի նախանձաւորութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հարազատ վարդապետութեանց եւ աւանդութիւններուն հանդէպ, ինքնին կ'արդարացնեն այդ անվերապահ վստահութիւնը...

Մաղթելով Ձեզ կարողութիւն եւ յաջողութիւն «Սիոն»ի:

Մնամք Աղօթարար
ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ
Պատրիարք Երուսաղէմի

1926, Նոյեմբեր 20
Ի վանս Ս. Յակոբեանց
Երուսաղէմ

Բաբգէն Եպիսկ. Երուսաղէմի մէջ իրեն վստահուած զոյգ պաշտօններն ալ ձեռնհասութեամբ կը վարէ մինչեւ 1930 թուականի Յունիսի վերջը, համաձայն իր խոստումին: Սահակ Բ. Կաթողիկոսին կողմէ 1928-ին կ'անուանուի Աթոռակից Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ 1930 Օգոստոս 13-ին Անթիլիաս կը փոխադրուի, ուր հաստատուած էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը: Հոն եւս նորընտիր Աթոռակից Կաթողիկոսը ցոյց պիտի տար իր ստեղծագործական ուժը: Նախքան Անթիլիաս գալը Յուլիսի սկիզբը Երուսաղէմէն կը մեկնի Եւրոպա դարմանուելու համար եւ գրեթէ մէկուկէս ամիս ետք Եւրոպայէն կը վերադառնայ Անթիլիաս եւ կը ձեռնարկէ Կաթողիկոսարանի վերակազմութեան:

Աջակցութեամբ եւ վերատեսչութեամբ Շահէ Ծ. Վրդ. Գասպարեանի կը բանայ Անթիլիասի Դպրեվանքը: Հայր Շահէ Ամերիկայէն ժամանած էր Անթիլիաս, յատկապէս (աշխատելով) նիւթական օժանդակութիւններ ապահովելէ ետք՝ Ամերիկայի Նիւ Եօրք Ֆաունտէյշընի, Կիւլպէնկեան բարեհամբաւ Տան եւ Գարակէօզեան պատուական հարազատներու կողմէ՝ ի նպաստ նորաբաց Դպրեվանքին: Ան եւս Ամերիկայէն Անթիլիաս ժամանած էր Բաբգէն Կաթողիկոսէն քիչ առաջ: Ուսուցչական կազմը ապահովուելէ եւ 37 աշակերտներ Դպրեվանք ժամանելէն ետք դասաւանդութիւնները կը սկսին 1930 Հոկտեմբեր 13-ին:

Երկու հոգելից հոգեւորականները՝ Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոս եւ Շահէ Ծ. Վրդ., հոգիի, մտքի եւ սրտի նուիրուած մշակներու ժրաջանութեամբ կը լծուին աշխատանքի, իրենց ամբողջ կարողութիւնն ու հմտութիւնը տրամադրելով Կաթողիկոսարանի վերակազմութեան եւ Դպրեվանքի զարգացման, ամայի եւ ծովեզերեայ այս վայրը լեցնելով ուեւորութեամբ, դպրեվանեցիներով եւ Մեսրոպեան վարժարանի աշակերտներով առլցուն: Կը հաստատուէր տպարանը եւ մատենադարանը եւ գիրքերու ապահովման համար կոչ կ'ուղղուէր գրասէր ազգայիններու:

Ի վարձատրութիւն իր անխոնջ նուիրումին, Բաբգէն Եպիսկ. 1931 Մարտ 26-ին Սահակ Կաթողիկոսին կոնդակով ԱՐՔ-ութեան պատիւ եւ տիտղոս կը ստանար եւ 1931 Ապրիլ 26-ին ալ Աթոռակից Կաթողիկոս կ'օծուէր, այնուհետեւ դարձեալ շարունակելով որպէս պարզ ուսուցիչ մը դասաւանդել Դպրեվանքին մէջ: Շահէ Ծ. Վրդ. Բաբգէն Կաթողիկոսի կողմէ Եպիսկ. ձեռնադրուեցաւ Անթիլիասի մէջ, խարտաւիլակութեամբ Թորգոմ Արք. Գուշակեանի, որ Առաջնորդն էր Եգիպտոսի Հայոց թեմին եւ Արմաշի մէջ ուսուցիչը հանդիսացած էր Շահէ Եպիսկ.ին:

Կաթողիկոսարանի պաշտօնաթերթը կը սկսի լոյս տեսնել ՀԱՍԿ անունով՝ 1932 Յունուար 1-էն սկսեալ: Հովուապետական այցելութիւններ կը շնորհէ քանիցս Լիբանանի, Բերիոյ, Դամասկոսի, Անտիոքի նորակազմ թեմին եւ Կիպրոսի թեմերուն: Դպրեվանքը 1932 Յունիսէն ըսկըսեալ կը սկսի աւարտականներ նուիրել ազգին, որոնք կը ծառայեն որպէս ուսուցիչ, եկեղեցական, դպրապետ եւ այլ հանգամանքներով:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐՔ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ
(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐԴԸ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ՏԻԵԶԵՐՔԻ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

1998-ին Ճափոնի մէջ պիտի սկսի գործածուիլ աշխարհի ամէնէն մեծ աստղադիտակներէն մէկը որ կառուցուած է ամերիկեան եւ ճափոնական միջոցներով: 1671-ին Նեւտոնի կողմէ պատրաստուած աշխարհի առաջին աստղադիտակը ունէր 3,8 սմ. տրամագիծով հայելի մը: Ժթ. դարու սկիզբէն 1,2 մեթր տրամագիծով աստղադիտակով մը յայտնաբերուած էր մեր համաստեղութեան գոյութիւնը: Իսկ տիեզերքին ընդլայնումի փաստը բերուեցաւ 1917-ին, ամերիկեան աստղադիտակի մը շնորհիւ որ ունէր 2,5 մեթր տրամագիծ: Այսօր աստղաբաշխական դիտարկումներու համար գործածուած ամէնէն հզօր գործիքները 4-5 մեթր տրամագիծ ունին: Ասոնցմով կարելի է տեսնել նոյնիսկ Լուսնին վրայ գտնուող ծխագլանիկի մը կրակը:

Ճափոնական աստղադիտակը 8 մեթր տրամագիծով տասնապատիկ աւելի հզօր է քան Նեւտոնի գործիքը. առարկաները մեծցնելու անոր կարողութիւնն ալ աւելի է 60 հազար անգամ: Աստղադիտակի մը տրամագիծը որքան մեծ ըլլայ, այնքան աւելի լուսաւոր ճառագայթներ կրնայ հաւաքել ու կարելի ըլլայ դիտարկումը ամէնէն հեռաւոր երկնային մարմիններուն: Այսպէս, ամէն նոր քայլ կը փոխէ տիեզերքի մեր ընկալումը:

Ճափոնական ութ մեթր տրամագիծով աստղադիտակը իր նմաններուն օրինակով ունի հեռավար դրութիւն մը որ հայելիին կայունութիւնը կ'ապահովէ. ան օժտուած է նաեւ սրբագրիչ սարքով մը որ սխալելու հաւանականութիւնը նուազագոյնի կ'իջեցնէ:

Ներկայիս աստղաբաշխական հետազօտութիւնները որոնք տիեզերքը կ'ուսումնասիրեն անոր շողարձակումներուն եւ ելեկտրամագնիսական ալիքներուն ընդմէջէն, մեծ յառաջընթաց կ'արձանագրեն: «Այս ճառագայթումներուն դիտարկումը անհրաժեշտ է հասկնալու համար երկնային մարմիններուն տարաբաշխումը» կ'ըսէ Թոքիոյի համալսարանէն դասախօս մը որ այդ դիտարկումներէն կ'ուզէ հասնիլ արդիւնքներու որոնք թոյլ պիտի տան հասկնալ թէ տիեզերքը պիտի շարունակէ՞ ընդարձակուիլ, թէ ոչ:

Ճափոնական նոր աստղադիտակին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ դիտարկել տիեզերքին միւս ծայրամասը յայտնուող համաստեղութեան մը ծնունդը: Ատկէ զատ, անով կարելի պիտի ըլլայ ի հարկին քօղարկել աստղ մը ու կեդրոնանալ անոր շրջապատի մէկ աստղին վրայ որ տկար ճառագայթում ունի: Այդ կարելիութիւնը կը ծառայէ նաեւ դիտարկելու արեգակնային դրութենէն դուրս գտնուող մոլորակներ: Օսաքայի համալսարանէն աստղաբնագէտ մը կ'ըսէ թէ մեծ ակնկալութիւններ ունի նոր աստղադիտակէն. կ'աւելցնէ թէ տիեզերքը կը ծաւալի 15 միլիառ լոյսի տարուան միջոցի մը մէջ, բայց մինչեւ այսօր միայն 500 միլիոն լոյսի տարուան տարածութիւն մը դիտարկուած է: Կարճ ժամանակ ետք այդ թիւը 10 միլիառի հասցնել կը յուսան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Լ Ի Ո Ն

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԻ ԱՌԹԻՒ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Վարդանանքի տօնը առիթ մը եղաւ վերջերս, յիշեցնելու Լիոնի Հայերուն թէ իրենց քաղաքին մէջ կայ փոքր, բայց արթուն հայ կաթողիկէ համայնք մը, կարող հրամցնելու ժողովուրդին գեղարուեստական երեկոյթ մը, գնահատելի մակարդակով:

Այդ տեղի ունեցաւ Փետրուար 15-ին, Վիլէօրպանի մշակոյթի կեդրոնին մէջ: Վարդան Քէշիշեան ստանձնած էր յայտագրին պատրաստութիւնը: Ունի ծանօթներու լայն շրջանակ: Յաջողած էր ձեռք բերել մասնակցութեան խոստումներ՝ որոնք յարգուեցան ու հանդիսատեսները վայելեցին հաճելի երեկոյթ մը, որուն ընթացքին երգ, պար ու նուագ, յաճախ որակաւոր, ստեղծեցին խանդավառութիւն սրահին մէջ, հակառակ որ լեցուն չէր ան բոլորովին:

Երեկոյթը բանալու հրաւիրուեցաւ համայնքին ժողովրդապետ Կղեմէս Վրդ. Մալճեան, որ հայերէն յստակ բառերով, երկարօրէն պատմեց Վարդանանքը, ինչ որ անտեղի չէր քանի որ կան տակաւին մեր մէջ շատեր, երիտասարդ կամ նուազ երիտասարդ, որոնք այնքան ալ տեղեակ չէր իրենց նախնիներուն ապրած կարեւոր դրուագներուն, և չեն գիտեր թէ ի՞նչպէս մնացած են Հայ մինչեւ այսօր:

Գեղարուեստական յայտագիրը սկսաւ նուագով. Սերգէյ Պետրոսեան (ջութակ) եւ Աննա Գալայճեան (դաշնակ,) Փալլօ Սարասաթի մէկ կտորով ծափահարուեցան:

Շատ երկար պիտի ըլլար նշել հոս մի առ մի յայտագրին մանրամասնութիւնները:

Լիոնի գաղութին ծանօթ երգչուհի Լիւսի Քիմիւրճեան որ յաճախ չէ որ կ'երեւի մեր հանդէսներուն մէջ, Արուսեակ Յարութիւնեան (դաշնակ) ու վերստին Սերգէյ Պետրոսեան եւ Աննա Գալայճեան ամբողջացուցին առաջին մասին երաժշտական բաժինը:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Էմմանուէլ Թաշճեան, ռոմանագէտ: Բրտասանութեան վարպետ, սիրահար հայ բանաստեղծութեան, մանաւանդ Շիրազի, Պ. Թաշճեան այս անգամ ալ խանդավառեց ունկնդիրները արտասանելով Թումանեանէ, Ահարոնեանէ եւ բնականաբար՝ Յ. Շիրազէ:

Երեկոյթին երկրորդ մասին իրենց մասնակցութիւնը բերին միասնաբար «Սպիտակ» գործիքային համոյթը եւ «Տաւիղ» պարախումբը: «Սպիտակ»ի մաս կը կազմեն ներկայիս, Հայաստանցի երկու արուեստագէտներ՝ Եղիշէ Մանուկեան (տուտուկ) եւ Գագիկ Մուրատեան (քամանչա): Համոյթը ունի եւս իր երգչուհին, երիտասարդուհի մը՝ Սիլվա Գարա-Յովհաննէսեան, որ վարժ կ'երեւի արդէն բեմին:

«Տաւիղ» պարախումբը, թէեւ փոքր, իր ամէն ելոյթին կ'արժանանայ իրաւացիօրէն գնահատանքի, տալով յաջող նմոյշներ ազգային պարերու իր խաղացանկէն: Գնահատանք նաեւ իր տնօրէնուհիին՝ Անահիտ Ալփի որ աւելի քան երկու տասնամեակներէ ի վեր կը ջանայ կանգուն պահել շրջանին մէջ պարի խումբ մը, եթէ նոյնիսկ ան երբեմն կը փոխէ անուն:

Երեկոյթը վերջ գտաւ կէս գիշերին, գոհ ձգելէ վերջ, կը յուսանք, թէ՛ հանդիսատեսները եւ թէ՛ կաթողիկէ համայնքին վարիչներն ու օժանդակողները, եւ անկասկած, գլխաւոր կազմակերպիչ՝ Վարդան Քէշիշեանը:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԳՈՒՄԳԱՓՈՒԻ (Պոլիս) Մայր Եկեղեցւոյ (որ նորոգութեան մէջ է) կից փոքրիկ եկեղեցիին մէջ, Փետրուար 11-ին պատարագէն ետք, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է հոգեւորականներու յիշատակին, նախքան սիրոյ սեղանը որ կը տրուէր Դպրեվանքին ի նպաստ: Եկեղեցական արարողութեան, քարոզած է Գարեգին Պատրիարք բնաբան ունենալով՝ «Եթէ մէկը ծարաւ է, թող ինծի գայ, պիտի յագենայ»: Սիրոյ սեղանին նախագահած է Պատրիարքը: Յանձնախումբին նախագահը՝ Հերման Պալեան բարի գալուստի խօսքէն ետք, հաւաքոյթին հանդիսավարութիւնը յանձնած է Պարոյր Քէպապճեանի: Ս. Խաչ Դպրեվանքին տեղեկագիրը կարդացած է տոքթոր Պետրոս Թիւրապիք, շեշտելով ուսուցման կարեւորութիւնը, բայց նշելով նաեւ թէ Դպրեվանքի եկամուտները շատ քիչ են: Պիւտճէի մասին տուած բացատրութիւններէն, կը պարզուէր որ 7,5 միլիառ Թրքական ոսկիի (շուրջ 600.000 Ֆր.) բաց մը կար այս տարի: Ան յայտնած է սակայն լաւ լուր մը, այն է որ Տէր եւ Տիկին Արման Փոլատ ստանձնած էին Դպրեվանքի ջեռուցման դրութիւնը բնական կազի դրութեամբ փոխարինելու ամբողջ ծախքը: Տիկին Օ. Գիւփճի ալ, ինչպէս ամէն տարի, ստանձնած է տասը աշակերտներու կրթական ծախքը: Ելոյթ ունեցած է Դպրեվանքին տնօրէնը՝ Հայկ Նշան որ յիշեցուցած է Խաչատրեան Պատրիարքին մեծ աշխատանքը, աւելցնելով թէ հաստատութիւնը այժմ կ'արդարացնէ երջանկայիշատակ Պատրիարքին կողմէ իր ուսերուն դրուած առաքելութիւնը: Փակման խօսքը արտասանած է Գարեգին Արք. Ան ըսած է որ ներկայիս երեք հիմնադրամներ կան՝ «Ապաճըօղլու», «Ֆէրտինանտ Մանուկեան» եւ «Կիւլիթլեան», ասոնց վրայ աւելցած է «Արէտ եւ Մոնիք Երկանեան» հիմնադրամը, որ սակայն նուիրատուներու փափաքով այս տարի չի մասնակցիր նուիրատուութեանց եւ կը շարունակէ ուռճանալ դրամատան մէջ, քանի նուիրատուները արդէն կը մասնակցին հանգանակութեան: Այս տարի, կայ հինգերորդ հիմնադրամ մը եւս, զոր կատարած է Պետրոս Շիրինօղլու իր հօրը յիշատակին: Պատրիարքը ըսած է նաեւ որ եթէ լաւ հիմնադրամ մը կազմուի, 5-6 տարի յետոյ կրնայ ինքնաբաւ դարձնել վարժարանները եւ այլեւս սիրոյ սեղաններու հարկ չըլլար:

***

ՊՈԼՍՈՅ Մշակոյթի «Աթաթիւրք» կեդրոնին մէջ, Փետրուար 13-ին, ժագլին Զարքճը (օփերայի երգչուհի) երգահանդէս մը տուած է, Մխիթարեան Սանուց Միութեան հիմնարկութեան 50-ամեակի հանդիսութեանց շարքին: Յայտագրին առաջին մասը յատկացուած էր օտար յօրինողներու, երկրորդ մասը՝ Հայերու (Կոմիտաս, Ռ. Մելիքեան, Ս. Գարամանուկ):

ՊԱՏՈՒԻԱՍՏԸ

Վէպ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Ընկեր Սեդօ՞:

Գետին պառկած էր ու աջ ծունկէն արիւն կը հոսէր, կը տարածուէր տափանին վրայ: Այդ վայրկեանին ան շոկուեցաւ, արմուկին յեցած՝ շուրջը քննեց: Արմինէ վախով անոր դէմքին նայեցաւ, սակայն ոչ մէկ զգացում կ'արտայայտէր: Միայն թեթեւ քրտինք մը կը տեսնուէր ճակատին, ժպտոյն էր մորթը: Արմինէ հմայուած անոր դէմքին երկաթէ կեդրոնացումէն չկրցաւ աչքը անմիջապէս հեռացնել անկէ «ուրիշ մարդ է հիմա, ցաւին ու մահուան դիմաց՝ իր էն նախնական անձը ըլլալու է ասիկա» մտածումի կայլակ մըն էր անցաւ:

Արմինէ հիմա վրան հակեցաւ եւ արիւնին տեսքն էր, առատ ու այդքան մօտէն, այդքան իրական որ այլայլեց զինք: Ետ քաշեց ձեռքը անզգալաբար, գոցեց աչքերը ու երեսը անդին դարձուց «չէ, չեմ կրնար...» կրկնեց:

- Ի՞նչ ունիս, ատ ի՞նչ է, հիւանդապահուհի չե՞ս, չե՞ս ամչնար:

Աղմուկին մէջէն բառերը փամփուշտներու պէս ցաւցուցին: Ետ դարձաւ վէրքին, բերանը բռնուած, անկարող արտայայտելու թէ այս ամբողջ արագ, անըմբռնելի ցաւի եւ վայելքի խառնուրդը չի բացատրուիր...: Բայց արդէն վէրքին վրայ հակեր էր, կռիւը կը շարունակուէր նոյն սաստկութեամբ ու ինքը կը տեսնէր ինքզինքը, դերասանի մը պէս, դեղ ու վիրակապ կը հանէր քովի տոպրակէն, կը փաթթէր բզկտուած միսի եւ արիւնի շաղախին շուրջ, մատները դողալով, աչքերը մշուշոտ...:

- Ո՞ւր է Վազգէնը:

Սեդոյին յանկարծական հրահանգը պրկեց մարմինը: Ետին դարձաւ – հոն, թուփին քովն էր Վազգէնին վտիտ մարմինը, այլանդակ դիրքով գետինը փռուած: «Ինչո՞ւ տանկ պառկած է» անցաւ մտքէն «վիրաւոր է» ըսաւ ինքնիրեն ու առանց մտածելու սկսեր էր սողալ փորին վրայ դէպի անոր տեղը երբ ահարկու պայթիւն մը, շատ մօտէն՝ մարմինը փակցուց թաց հողին, կտրեց շունչը, քայքայեց գիտակցութիւնը: Նոյն երկվայրկեանին սարսափի խիթ մը ճեղքեց զինք, ճանկեց խոտը, մթնեցին աչքերը: Որքա՞ն մնաց այդպէս - չգիտցաւ: Երբ վերցուց գլուխը ու ետ նայեցաւ թանձր մուխի հսկայ զանգուած մը ալիք ալիք կը յորդէր հեռուէն, կամուրջին քովէն...:

- Զարկինք, թանքը զարկինք:

Սեդօն էր, հրճուագին, բարձրաղաղակ, ուրախութենէն կէս մը ոտքի ելած, հակառակ վէրքին: Այդպէս էր որ ան նշմարեց Վազգէնին մարմինը ու ճիչը սառեցաւ բերնին մէջ, ուզեց շարժիլ բայց չկրցաւ ու ետ ինկաւ խոտին վրայ: Բայց Արմինէէն հասեր էր քովը: Գրկեց գլուխը, վերցուց, մատը գնաց քունքին: Զարկը շատ տկար էր...: Տեսաւ որ կուրծքէն զարնուած էր: Կամաց մը վար դրաւ գլուխը եւ արագ մատներով բացաւ շապիկը, գտաւ վէրքը, լաթ մը հանեց դրպանէն, վրան դրաւ եւ կապեց:

Շուրջը կռիւը կը շարունակուէր նոյն սաստկութեամբ: Տեսաւ թէ Սեդօն ձեռքով հրահանգներ կուտար տղոց, յետոյ իրեն թուեցաւ թէ Հայերու յաղթանակի պոռչտուք մը եկաւ առջեւներէն: Արմինէ սակայն կարեւորութիւն չտուաւ, ծունկի եկաւ, գրկեց տղուն թեթեւ մարմինը ու դժուարութեամբ ոտքի կայնեցաւ: Այն ատեն էր լսեց Սեդոյին ձայնը, աղմուկէն վեր:

- Մի կայնիր, ծռէ, կռնակդ առ Վազգէնը ու ետ գնա: Շուտ:

Առաջ քալեց: Ծառերը խիտ էին ու դժուարութեամբ կը շարժէր: Երկու փամփուշտ գլխուն վրայէն սուրացին գացին: Տեղ մը գնդացիր մը սկսաւ ծակծկել ականջները: Կամաց կամաց քալեց ու հիմա սկսաւ խօսիլ անոր հետ «Վազգէն, հարիւր քայլ մնաց, բռնէ ինքզինքդ, հիմա կը հասնինք ... թանքը օդը հանեցինք Վազգէն ... աս ծառերն ալ անցնինք... Սեդօն ալ վիրաւորուեցաւ, գիտե՞ս... մեր տղաքը խերը անիծեցին թշնամիին ... գիտե՞ս որ շնորհքով ծանր ես ... կեցիր, մէկ վայրկեան վար դնեմ քեզի որ կռնակս շտկեմ, յոգնեցայ ... ես կին եմ ... պիտի ապրիս դուն Վազգէն, սուրբ բան է կեանքը ... չակարանաս, ինչ կ'ըլլայ...»:

Երբ հասաւ իր խմաքի վայրը ծառերուն խիտ խումբին մէջ, վար դրաւ, մեծ փափկութեամբ Վազգէնին մարմինը և ուժասպառ ինկաւ անոր քով «ալ չեմ կրնար» կրկնելով: Ատեն մը ետք սակայն, նորէն ոտքի ելաւ, ստուգեց Վազգէնին վիրակապը, շոյեց լայն ճակատը «ապրիս Վազգէն, հըլլայ որ պարտուիս» շշնջաց ու յետոյ ետ եկած կողմը ուղղուեցաւ: Որքան մօտեցաւ կռուի աղմուկին այնքան արագցան քայլերը ու հիմա գրեթէ կը վազէր, անտեսելով վտանգը «ո՞ւր ես Սեդօ» կրկնելով: Բայց Սեդօն մէջտեղ չկար: Առանձին էր հիմա ու շուարած՝ կծկուեցաւ ծառի մը ետին: Հրացանաձգութիւնը կը շարունակուէր չորս կողմէն, մէջ ընդ մէջ պայթումներով: Հուսկէ հոնկէ ճիչեր ու վազող ոտքի ձայն եկան իրեն բայց չհասկցաւ ով էին, Հա՞յ էին թէ Ազերի: Անկարող անորոշութեան դիմանալու, ոտքի ելաւ ու քալեց դէպի կռուին աղմուկին կեդրոնը «Սեդօն պէտք է գտնեմ» կրկնելով մտքէն: Պզտիկ փոսի մը մօտ հասեր էր երբ տեսաւ հեռուն, ծառերու մէջէն, խումբ մը Հայ զինուորներ որոնք կը շարժէին դէպի կամուրջ: Սկըսաւ վազել անոնց կողմը սակայն մէկ վայրկեան ետք կորսուեր էին: Նորէն առանձին էր:

Շուարած կայնած էր երբ հրացաններու աղմուկի մէկ կարճ դադարին լսեց տղոց մը որ տասը քայլ հեռու թուփերու մէջէն կուգար:

- Եկայ եկայ, սպասէ:

(Շար. 104)

(Շար. Ա. էջէն)

զաներու վարչութիւնը ՀԱՊ-ի երկիրներ ապրող եւ զինուորական տարիքի հասած Հայաստանի բազմաթիւ քաղաքացիներէ դիմումներ ստացած է զիրենք հաշուառումէ դուրս ձգելու մասին, որպէսզի կարելիութիւնն ունենան տուեալ երկրին մէջ արձանագրուելու։ Անձնագիրներու եւ վիզաներու Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ գոհացում չի տրուիր նման դիմումներու, ցորչափ դիմողները չկատարեն իրենց հայրենի պարտքը։

***

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԵՂՔԱՅԼ Կ'ԸՆԵՆ

Հայաստանի մօտ ԼՂՀ-ի ներկայացուցիչ Ալեքսան Յարութիւնեան մեկնաբանելով Ղարաբաղի հարցին կարգաւորութեան ուղղուած վերջին նախաձեռնութիւնները, ըսած է թէ նկատելի որեւէ փոփոխութիւն չկայ եւ Մինսկի խումբի Հելսինքի տեղի ունեցած բանակցութիւններուն որեւէ համաձայնութիւն չէ գոյացած։ ԼՂՀ-ի ներկայացուցիչը մերժած է նաեւ հարցին լուծումին համար Աբխազիոյ հակամարտութեան կարգաւորութեան տարբերակին օգտագործումը, ըսելով որ երկու կնճիռները իրարու նմանող ոչ մէկ կողմ ունին։

***

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սան - Փաւլոյի (Պրազիլ) մեթրոյի 1985-ին «Արմենիա» վերանուանուած կայարանին երկու գլխաւոր մուտքերուն զետեղուած են հայկական խաչքար -- յուշարձաններ։ Քաղաքին «Արմենիա» հրապարակին վրայի հայկական ցեղասպանութեան զոհերուն նուիրուած յուշարձանն ալ արդէն բոլորած է 30 տարիները։

***

«Հայաստան» հիմնադրամի միջոցներով Ստեփանակերտի մէջ կը հիմնուի ֆիզիքա - մաթեմաթիքական դպրոց մը որ պիտի օժտուի բոլոր յարմարութիւններով։ Ծրագրուած կրթօճախը պիտի կըրնայ ընդունիլ 200 աշակերտներ։

***

Արփա - Սեւան ջրատարը 15 տարուան ընթացքին Սեւանայ լիճին մատակարարած է շուրջ 3 միլիառ խորանարդ մեթր ջուր, կասեցնելով լիճին ջուրերու մակարդակին անկումը 2 մեթր 40 սանդիմեթրով։ Այս տարի Յունուար 1-էն ջուրերուն մակարդակը բարձրացած է 7 սմ.։

***

Լ. ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ արեւմըտեան թեմի հովանաւորութեամբ հրատարակուած է Հ. Այգընպաուրի «Լեռնային Ղարաբաղի Հայերուն ինքնավարութեան իրաւունքի մասին» գիրքը, որուն անգլերէնի թարգմանութիւնը կատարած է Մայքըլ Փափազեան։ Այս աշխատանքը աւելի մօտեցում մըն է հարցին իրաւական երեսին եւ օգտագործուած են գերմանական, ֆըրանսական, անգլիական եւ իտալական փաստաթուղթեր։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի արտաքին թղթատարի կապերը նախապէս կ'ապահովուէին Խորհ. Միութեան միջազգային թղթատարին միջոցով, իսկ ներկայիս Հայաստան ունի իր սեփական «Հայ փոստ» պետական ձեռնարկութիւնը։ Ան կ'օգտագործէ Հայաստանի, Ֆրանսայի, Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Սուրիոյ, Միացեալ - Նահանգներու, Ռուսաստանի, Բելառուսիոյ, Թիւրքմէնիստանի եւ Չեխիոյ ուղղութեամբ կատարուող թռիչքները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայէն դէպի Պելժիա, Միացեալ -- Նահանգներ, Արժանթին հաստատուած օդային գիծերը։ Մօտ ատենէն թղթատարական կապեր կը ստեղծուին նաեւ Սկանտինաւեան երկիրներու (Հոլանտայի ճամբով) եւ Մերձպալթեան երկիրներու (Բելառուսիոյ ճամբով) հետ։ Միջպետական նման կապերու հաստատումը կարելիութիւնը կը ստեղծէ դրամական փոխադրումներու Միացեալ -- Նահանգներու, Ռուսաստանի, Ուկրանիոյ, Բելառուսիոյ, Չեխիոյ, Մոլդովայի, Լատվիոյ, Լիտուանիոյ եւ Կիրգիզստանի հետ։ Յունաստանի, Լիբանանի, Պուլկարիոյ եւ Հայաստանի միջեւ կը ստորագրուին նաեւ շարք մը համաձայնագրեր՝ բարելաւելու համար միջազգային փոխադրումներու որակը։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville. 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԾԱԽՈՒ Է

Կը ծախեմ Կիլիկեան Թագաւորութեան հայկական դրամներու հաւաքածոս, 140 կտոր, արծաթ եւ պրոնզ 60.000 Ֆր.

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ. --
Փարիզ 16 (1)
42 -- 53 -- 10 -- 15

կամ Մարտ 10-էն ետք գաւառը՝
(16) -- 53 -- 83 -- 24 -- 14

Միջինքի ճաշ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ աւանդական միջինքի ճաշը, Ջորեքշաբթի, Մարտ 13, կէսօրին, պատարագի արարողութենէն անմիջապէս ետք, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահը։
Ճաշագին՝ 60 Փրանք,
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
78 - 88 - 92 - 51 -- 72 - 35 - 15 - 86

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

— **Directeur** (titulaire du BAFD);
— **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
— **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
— **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue , 75009 PARIS.

ՍՏԱՑԷՔ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑԷՔ ՖՐԱՆՍԱՅՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Արդէն մէկ տարուց աւելի հրատարակւում է Ֆրանսայում Հայաստանի դեսպանատան Տեղեկագիրը՝ («La Lettre de l'Ambassade d'Arménie»)։ Շուտով լոյս կը տեսնի այս տարուայ Յունուար -- Փետրուար միացեալ համարը (12 էջ)։ Տեղեկագիրն ուղղուած է Ֆրանսայում հաւատարմագրուած օտար դեսպանատներին եւ ներկայացուցչութիւններին, ֆըրանսական նախարարութիւններին, պատգամաւորներին, պետական հաստատութիւններին, մամուլին եւ քաղաքական մարմիններին, ինչպէս նաեւ ֆրանսահայ կազմակերպութիւններին։

Հաշուի առնելով, որ հայ համայնքի չատ անհատներ նոյնպէս հետաքրքրուած են այս հրատարակութեամբ, մենք անցեալ տարուանից նրանց՝ ենք ուղարկում մեր հերթական համարները՝ ի դիմաց տարեկան նիւթական որոշ օժանդակութեան, որ անհրաժեշտ է տպագրական եւ փոստային առաքման ծախսերի մի մասը ծածկելու համար։

Սիրելի հայրենակիցներ, այս տարի նոյնպէս դեսպանատան համար դժուար կը լինի առանց ձեր օժանդակութեան շարունակել Տեղեկատուի կանոնաւոր հրատարակութիւնը։ Ուստի հայցում ենք ձեր պատրաստակամութիւնը։ Համաձայնութեան դէպքում դեսպանատան հասցէով ետ ուղարկէք կից կտրօնը 300 Ֆր. չէքի հետ՝
à l'ordre de l'Ambassade d'Arménie,
9, rue Viète, 75017 PARIS.

Nom............. *Prénom*.............

Adresse ....

Participation 300 *FF. Signature*........

կանխաւ շնորհակալութեամբ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

փարիզ, փետրուար 21

OFFRE D'EMPLOI

ECOLE BILINGUE
FRANCO-ARMENIENNE
maternelle - primaire
recherche
pour Septembre 1996
(Temps plein ou temps partiel)
un(e) **DIRECTEUR(TRICE)**
PEDAGOGIQUE ADJOINT(E)
Diplômé(e) de l'Education Nationale
Prière d'envoyer demande et C.V. à:
l'Association de l'Ecole St-Mesrop
4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
Section St-Jérôme — «*Djavo Chant*»

SORTIE
"Corso citrons"
à MENTON (06)
le Dimanche 3 Mars
Départ à 7 heures
Place de la Rotonde Dikran TEKEIAN
— St-Jérôme —
P.A.F. de transport : 120 F.
Pour tout renseignement et réservation :
Tél. 91 61 10 82 et 91 70 00 32

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. -- Յակոբեան ընտանիք 1000 Ֆր., Տիկին Ճէրէճեան 500 Ֆր., Տիկին Գիւրաճեան 300 Ֆր., Տիկին Սիմոնեան, Տիկին Կարմիրեան 200-ական Ֆր.։

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ 500 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Յովհ. Այանեանէ իրենց թոռան (Պրիւնոյի տունը) Ղազարի ծննդեան ուրախ առթիւ։

-ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ-

ՀՅԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեք. շաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Ուրբաթ, Մարտ 1, ԺԲ. օր Մեծի Պահոց։

Արնուվիլ չէ Կոնէսի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ուրբաթ, Մարտ 1, ժամը 17.30-ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Պօմոն։
Կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
DE PARIS ET DE LA REGION
PARISIENNE

AVIS
AUX MEMBRES
DE L'ASSOCIATION CULTUELLE

Le mandat de l'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne arrive à son terme prochainement.

L'élection des membres laïcs de la nouvelle Assemblée des Délégués aura lieu le **Dimanche, 12 Mai 1996.**

Pour pouvoir participer à ces élections —élire ou se porter candidat— les membres **doivent être à jour de leurs cotisations** de l'année 1996 et des arriérés, **au plus tard le Lundi 25 Mars 1996 inclus** (date de la poste faisant foi).

Ceux des membres qui souhaiteraient se porter candidat à l'Assemblée, doivent adresser leur candidature, **par lettre recommandée, avec Accusé de Réception,** à l'adresse de :

L'Eglise Arménienne de Paris
A l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon
75008 PARIS

au plus tard le Samedi 30 Mars 1996 inclus (date de la poste faisant foi).

LE COMITE ELECTORAL

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20-ին Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէն Պազիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընտրութիւն 43-րդ Պատգամաւորական ժողովի պատգամաւորին։

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոն - Վիլէօրպանի Արաքս մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Ուրբաթ, Մարտ 1, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Վիլէօրպանի Մշակութային Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պատգամաւորի ընտրութիւն։

Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ-ի Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի անդամական ընդհ. ժողովը Շաբաթ, Մարտ 2, ժամը 10-ին Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Գատէ։ Կարեւոր օրակարգ. Պատգամաւորներու ընտրութիւն 43-րդ պատգամաւորական ժողովին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 2
SAMEDI
2 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.801 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.801

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ ՀԱՆՐԱՅԻՆ կարծիքը երկու մասի բաժնուած է Ապտիւլհամիտ Բ.ի արժեւորման հարցով: Անոր կողմէ հիմնուած անկելանոցին 100-ամեակին նշումը առիթ տուած է վէճերու երբ ձախակողմեան բանուորական կուսակցութեան չարքայինները հակիթ, ներկ նետած են «Կարմիր սուլթան»ին մեծադիր նկարին վրայ: Կուսակցապետն ալ խստիւ բողոքած է, ըսելով որ արդի Թուրք հանրապետութեան մէջ տեղ չունի Ապտիւլհամիտի նման ազատութիւններու թշնամի տիրակալի մը ոգեկոչումը: Իսկ անկելանոցին տնօրէնը պաշտպանած է այն տեսակէտը թէ Ապտիւլհամիտ Բ. «բարի մարդ մըն էր որ ոչ լեզուի, ոչ կրօնքի, ոչ ցեղային խտիր դրած էր մարդոց միջեւ»: Ուրիշ համակիր մըն ալ ըսած է թէ ան 33 տարուան գահակալութեան շրջանին ոչ մէկ ջարդ կատարած է, այլ միայն երկու հոգի կախաղան հանել տուած է ոչ քաղաքական պատճառներով...:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ երկու կուսակցութիւններէն, որոնք որոշեցին գործակցիլ եւ համախմբումի կառավարութիւն մը կազմել, չորսական անդամներ յանձնախումբ մը կազմած են եւ սկսած նախարարութիւններու բաշխումը: Այս համախմբումը մկրտուած է «Անաեոլ» (երկու կուսակցութեանց սկզբնատառերը) եւ աւելի քան հաւանական կը նկատուի որ այս համաձայնութիւնը գոյացած է, ի վերջոյ, բանակին ճնշումին տակ: Նկատի կ'առնուի որ սպայակոյտի պետը այցելութիւն մը տուած է Թ. Չիլլէրի երբ այս վերջինը ճմրան արձակուրդի գացած էր: «Միլլիյէթ» խմբագրականով մը նկատի կ'առնէ որ՝ «պետական հարուածներու եւ ազդարարիչ յուշագիրներու ժամանակը անցած է: Մեթոտները, այժմ, արդիական են, փոքրիկ ուղերձներու առաքումը աւելի արդիւնաւէտ է ճնշում բանեցնելու համար երկրին ճակատագրին վրայ»: Այսուհանդերձ, կազմուելիք կառավարութիւնը փոքրամասնութեան կառավարութիւն մըն է, քանի երկու կուսակցութիւնները 276-ի վրայ 261 ձայն ունին միայն եւ իրենց որոշումները միշտ կախում պիտի ունենան ձախի մէկ կամ միւս կուսակցութենէն: Հոս ալ դժուարութիւն մը ծագած է որ, ցարդ, չէ լուծուած: ԱՆԱՓ-ը (Եըլմազ) կը նախընտրէ Էճէվիթի Ձախ Դեմոկրատ կուսակցութեան նեցուկը վայելել, մինչ Թ. Չիլլէր աւելի մօտիկ է Պայքալի ժողովրդական հանրապետական կուսակցութեան:

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒ թիւը, անգամ մը եւս, յաւելում կրած է Ֆրանսայի մէջ, գլխաւորաբար տնտեսական գործազրկումներու հետեւանքով: Յունուարին 3%ի յաւելում մը կ'արձանագրուէր եւ գործազուրկերու պաշտօնական թիւը կը հասնէր 3.015.900-ի, ինչ որ, խորքին մէջ, իրականութեան այ չի համապատասխաներ, բուն կացութիւնը շատ աւելի ծանր է:

ՄԱԿ-Ի մէկ բանբերը՝ Տիկին Սիլվանա Ֆոա յայտարարած է որ 39 երկիրներ զրկուած են քուէի իրենց իրաւունքէն, վճարած չըլլալով իրենց անդամավճարը: Կանոնագիրը կը նախատեսէ որ ամէն անդամ կը կորսնցնէ քուէի իր իրաւունքը եթէ երկու տարուան պարտք ունի: Չվճարուած գումարները 3 միլիառ տոլարի կը հասնին, Միացեալ Նահանգներու բաժինը՝ 1,2 միլիառ, բայց, Ամերիկա այնպէս կ'ընէ որ քուէի իր իրաւունքը չկորսնցնէ երկու տարուան պայմանաժամը չանցնելով:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, հանրակառքի մը եւ կառքի մը բախումը Պայլէն (հարաւային Սպանիա) պատճառ եղած է 29 հոգիի մահուան: Հանրակառքը կը փոխադրէր 58 հոգի, Եհովայի վկաներ, որ հրջապտոյտ մը կատարած էին Սիէռա Նեվատա: Բախումէն՝ հանրակառքը կրակ առած էր եւ պայթած:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ընդդիմութեան կուսակցութեան գլխաւոր պետը 11 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է: Մոհամետ Մոատա կը հետապնդուէր «Պետութեան արտաքին ապահովութեան» բերած վնասին համար: 57 տարեկան, Մոատա լաւ յարաբերութիւններ ունէր, գլխաւորաբար Լիբիոյ հետ: Դատապարտումը հետեւեալ բաժանումներն ունի. — երեք տարի բանտարկութիւն «օտար Պետութեան մը գործակալներու հետ կապեր»ու համար, չորս տարի «Թունուզցիներու վրէժի ցուցադրութեան» համար խնդրոյ առարկայ Պետութեան, երկու տարի՝ «չփում օտար կողմի հետ նպատակ ունենալով վնասել Թունուզի շահերուն» համար, հուսկ՝ երկու տարի՝ «օտար կողմէ մը դրամ առած ըլլալ»ուն համար: Դատապարտումը նաեւ եւ մանաւանդ ազդարարութիւն մըն է քաղաքական դասուն: Ենթական կ'ուրանայ բոլոր ամբաստանութիւնները, շեշտելով թէ իր դատավարութիւնը քաղաքական բնոյթ ունի: Տասը օրուան պայմանաժամ մը ունի բեկանիչ ատեանի դիմելու համար:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԸ (Ֆորս-Ուվրիէռ) վերջացուց իր համագումարը եւ, ինչպէս կը նախատեսուէր, Մարք Պլոնտէլ լայն մեծամասնութեամբ վերընտրուեցաւ, հակառակ անոր որ մրցակից մը ունէր, որու հետ ալ ողջագուրուեցաւ, ընտրութեան աւարտին: Փորթ տը Վերսայլի ցուցահանդէսներու սրահին մէջ, պատուիրակներու 78,10%-ը քուէարկեց ի նպաստ շարժումին ներկայացուցած տեղեկագրին եւ միայն 20,29%-ը մրցակից՝ Մէրէ ծրագրին:

ՕԴԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ այնպիսի մը տահոգիչ համեմատութիւններու հասած է մեծ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս Փարիզ, Լիոն, Պորտօ, որ օդերեւութաբանական հիմնարկը որոշած է 24 ժամ առաջ տեղեկութիւններ հաղորդել անոր մասին: Խորքին մէջ, բան պիտի չփոխուի, քանի որ բարելաւման ոչ մէկ միջոց ձեռք կ'առնուի, բայց, Ապրիլ 1-էն սկսեալ Փարիզի բնակիչները լաւատեղեակ պիտի ըլլան կացութեան...

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ նախարարը՝ Շ. Միյոն որ Պէյրութ գացած էր, առաջարկած է Ֆրանսայի մասնակցութիւնը բազմազգեան ուժի, Հարաւային Լիբանան: Լիբանանի Արտաքին նախարարին համաձայն՝ «Լիբանան չընդդիմանար ֆրանսական մասնակցութեան մը բազմազգեան ուժի մը ապահովութեան կարգադրութեանց հրջագօտիին մէջ»:

ԵԼՑԻՆ Մոսկուա հրաւիրելով Բելառուսիոյ իր պաշտօնակիցը՝ Լուկաշէնկօ, առաջարկած է անոր երկու երկիրներու միութիւնը, եւ յայտարարած՝ «Կը յուսանք որ կը յաջողինք իրականութիւն դարձնել այս գաղափարը ոչ միայն մեր կեանքին այլեւ մեր նախագահութեանց ընթացքին»: Ոչ մէկ թուական ճշդուած է սակայն:

ԻՐԱ շատ տրամադիր չի թուիր հրադադարը յետաձգելու համար, ինչ որ թոյլ պիտի տար քաղաքական իր թեւին (Սին Ֆէյն) մասնակցիլ խաղաղութեան գործընթացին զոր իրլանտական եւ բրիտանական կառավարութիւնները կ'ուզեն տանիլ: Սին Ֆէյնի նախագահը՝ Ժեռի Ատամս չի հաւատար որ հրադադար մը հռչակուի այս օրերուն: Պելֆասթի ՊԻ-ՊԻ-ՍԻ-ին յանձնուած զեկոյցի մը մէջ, ԻՐԱ կը շեշտէ որ պատրաստ է՝ «դէմ դընելու իր պատասխանատուութեանց», բայց ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ հրադադարին: Բրիտանական մամուլը կ'ողջունէ Մէյճըրը որ քաջութիւնն ունի վերսկսելու խաղաղութեան ընթացքը, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն: Ճիշդ է որ վարչապետը քաղաքական իր ապագան իսկ կը խաղայ Հիւսիսային Իրլանտա: Զուրանար որ «ճամբան երկար է եւ դըժուար»: Դեռ պէտք է ոչ միայն Սին Ֆէյնի եւ ԻՐԱ-ի մասնակցութիւնը ապահովել, այլեւ Մարտ 13-էն առաջ ճշդել ընտրութիւններու դրութիւնը, ընտրուելիք մարմնին պաշտօնը եւլն.:

ՄՈՆԹԸՐՈՅԻ (փարիզեան արուարձան) մէջ 16 տարի պատանի մը՝ Ապտէլքատէր, ծանօթ «Ծամէլ» անունով, տեղն ու տեղը սպաննած է 30 տարեկան երիտասարդ մը՝ Թոնի Լիւսիտ որ կը մերժէր իրեն տալ իր սճուքէրը: Ծամէլ արդէն քանի մը դատապարտումներ կրած էր բրտութեան համար:

ՓԻԹԸՐ ՖՈԼՔ, հեռատեսիլի ծանօթ Գոլմպօն, Փարիզ կը գտնուի մէկ շաբթուան համար: Եկած է «Պաստառի դերասաններու փառատօն»ին առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ Սէն-Տընի: Այս փառատօնը, որ իր տասնամեակը կը տօնէ, ձօնուած է շարժանկարի երիտասարդ սերունդին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ԱՐՑԱԽ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս գրած էինք, Կարէն Բաբուրեանի գլխաւորութեամբ ղարաբաղեան պատուիրակութիւն մը ժամանած էր Երեւան, Զորեքշաբթի Փետրուար 28-ին:

Պատուիրակութիւնը յաջորդաբար ընդունուած է նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի, Արտաքին նախարար՝ Վահան Փափազեանի, Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեանի կողմէ: Զանազան հանդիպումներ ալ տեղի ունեցած են յանձնաժողովներու հետ:

Ուրբաթ, Մարտ 1, ժամը 17-ին, Ազգ. Ժողովի նախագահին գրասենեակին մէջ կը ստորագրուէր Հայաստանի եւ Ղարաբաղի Խորհրդարաններու միջեւ գործակցութեան համաձայնագիր մը, որմէ ետք պատուիրակութիւնը Ստեփանակերտ կը վերադառնար:

Ուրբաթ առաւօտեան (Մարտ 1) հեռաձայնային մեր խօսակցութեան ընթացքին տեղեկացանք նաեւ թէ քանի մը օր է կը շարունակէ ձիւնել Երեւանի վրայ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(փետրուար 29 / Մարտ 1)

ՄԱՐԶՊԵՏԻ ՏԵՂԱԿԱԼՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի վարչապետին որոշումով, Գէորգ Արզումանեան որ նախապէս կը վարէր Արաբկիրի հրջգործկոմի նախագահի տեղակալի պաշտօնը, նշանակուած է Երեւանի քաղաքապետի տեղակալ: Նոյնպէս, մարզպետի տեղակալներ նշանակուած են. — Պետրոս Մակէեան՝ Շիրակի, Հրաչեայ Յովսէփեան՝ Արմաւիրի, Քոչար Մանուկեան՝ Կոտայքի, Ռաֆիկ Մկրտչեան՝ Արագածոտնի, Ռուդիկ Ղուկասեան՝ Գեղարքունիքի, Պանդուխտ Մանուկեան՝ Վայոց Ձորի եւ Գէորգ Գէորգեան՝ Արարատի: Նախապէս ալ Տաւուշի մարզպետի տեղակալ նըշանակուած էր Ճեմմա Անանեան:

***

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ատլանթայի Ողիմպիականներուն թըւականը մօտեցած ըլլալով, Պետութիւնները սկսած են կազմել ողիմպիական իրենց հաւաքականները: Այս առընչութեամբ, վերջին օրերուն յաճախ յիշուեցաւ զանազան մարզաձեւերէ հայազգի բազմաթիւ մարզիկներու անուններ, որոնք կ'ընդգրկուին Ողիմպիականներու ռուսական խումբին մէջ: Այս անգամ ալ հրացանաձգութեան Ռուսաստանի ախոյենութեան մեծ յաջողութիւն արձանագրած Արտեմ Հաճիբեկովն է որ ներառնուած է շարքերուն մէջ: Մեծ հաւանականութեամբ իրեն կ'ընկերանայ նաեւ Արսէն Այվազեան, նոյն մարզաձեւի տարճանակով տարբերակի խումբին մէջ:

***

ՀԱՅԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ ԵՒՍ

Արտաքին նախարար Վահան Փափազեանի եւ Հայաստանի մօտ ԱՄՆ-ու դեսպան Փիթըր Թոմսոնի միջեւ Երեւան ստորագրուած է համաձայնագիր մը, որ կը նախատեսէ երկու երկիրներու միջեւ ներդրումներու փոխադարձ խրախուսում եւ պաշտպանութեան պայմանագիրի վաւերագրերու փոխանակում: Փաստաթուղթը կը գործադրուի մէկ ամիսէն: Նախարարին եւ դեսպանին միջեւ կայացած կարծիքներու փոխանակումը յանգած է այն եզրակացութեան թէ Հայաստանի մէջ կարեւոր ներդրումներ կարելի է յուսալ ԼՂՀ-ի հարցին լուծումէն յետոյ միայն:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (213) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Նկարչութեան զուարթերումը — ՎԱՀԷ ԱՐՍԱՋ

Մարսէլ Տիւշան եւ առարկան՝ որպէս զէնք — Վ. Ա.

Վահան Տէրեանի հետ — ՆԱՐԻՆԷ ԵՆՈՔԵԱՆ

Խորհելու խորհուրդը — ԳՐ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԲԱԲԳԷՆ ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻՒԼԷՍԷՐԵԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԱԹՈՌԻՆ

1868 -- 1936

(Բ. եւ վերջին մաս)

1932 Դեկտեմբեր 7-ին Բաբգէն Կաթողիկոս Պէյրութէն կը մեկնի դէպի Աղեքսանդրիա, Ֆրանսական Լամարթին շոգենաւով։ Վեհափառի ուղեւորութեան նպատակն էր Կաթողիկոսարանին բարերար Աղա Կարապետ Մելգոնեանին անձնապէս յայտնել իր եւ Սահակ Կաթողիկոսին շնորհակալութիւնները եւ երախտագիտութիւնը՝ ընծայուած նիւթական մեծագումար աջակցութեանց համար։ Բաբգէն Կաթողիկոս Եգիպտոսէն վերադարձին կը հանդիպի Երուսաղէմ՝ 1932 Դեկտեմբեր 27-ին, եւ կ՚արժանանայ փառաւոր եւ սիրագեղ ընդունելութեան։ Ան հանդիսաւոր ուխտագնացութիւններ կատարեց ի Ս. Գլխադիր, Ս. Յարութիւն եւ Բեթղեհէմ, նաեւ ժառանգաւորաց վարժարանը։ Ան Անթիլիաս կը վերադառնայ 1933 Յունուար 4-ին,

Ծերունազարդ Սահակ Կաթողիկոսին Հայրապետական երեսնամեայ Յոբելեանը տեղի կ՚ունենայ 1933 Յունիս 18-ին եւ նոյն օրը Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահը անձամբ Անթիլիաս գալով կը շնորհաւորէ ալեփառ Հայրապետը եւ անոր կուրծքին կը կախէ Լիբանանի առաջին կարգի արժանեաց շքանշանը։ Սահակ Կաթողիկոս 1934 Սեպտեմբերին ալ միեւնոյն արժանեաց շքանշանին կ՚արժանանայ Սուրիոյ Վսեմ. Նախագահին կողմէ։ 1933-ին Սահակ եւ Բաբգէն Կաթողիկոսներ Հալէպ կը մեկնին (Նոյեմբերին) նորաշէն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին օծելու ի Մէյտան եւ այս առիթով Սահակ Կաթողիկոս Արքութեան պատիւ եւ տիտղոս կը շնորհէ Բերիոյ Թեմին Առաջնորդ Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէյեանի։

1934 Յուլիս 23-ին Աղեքսանդրիոյ մէջ կը մահանայ Ազգային Բարերար Աղա Կարապետ Մելգոնեան, Մարմինը Կիպրոս կը փոխադրուի եւ 1934 Օգոստոս 19-ին, Սահակ եւ Բաբգէն Կաթողիկոսներու նախագահութեամբ եւ Կիպրոսի Թեմին Առաջնորդ Պետրոս Արքեպիսկոպոս Սարաճեանին ու եկեղեցականներու մասնակցութեամբ Թաղման Կարգը կը կատարուի եւ ապա հանգուցեալին դագաղը կը փոխադրուի Մելգոնեան Հաստատութիւն, ուր եւ կ՚ամփոփուի։ Այս առիթով տպաւորիչ դամբանական կը խօսի Աթոռակից Կաթողիկոսը։

Անթիլիասի մէջ 1935 Յունուար 6-ին Արքութեան պատիւ կը շնորհուի Շահէ Սրբազանին՝ Սահակ Կաթողիկոսին Կոնդակով։ 1935 Յունիս 16-ին, Դպրեվանքի աւարտականներէն Սիմոն Փայասլեան եւ Հայկ Փօլատեան կուսակրօն քահանայ կը ձեռնադրուին, ձեռամբ Դպրեվանքի Վերատեսուչ Շահէ Արքեպիսկոպոսին եւ կը վերանուանուին Զարեհ Աբեղայ (ապա Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին) եւ Դերենիկ Աբեղայ (ապա Եպիսկոպոս)։ Որքան մեծ էր հրճուանքը զոյգ Հայրապետներուն ի տես Դպրեվանքի առաջին հունձքին։

Շահէ Սրբազան հինգ տարուան համար պայմանագրուած էր Տեսչութիւնը վարելու Դպրեվանքին եւ իր պարտականութիւնը աւարտած համարելով, ան Անթիլիասէն մեկնեցաւ 1935 Յուլիս 30-ին, հանդիպելով նախ Թրիէսթէ, ապա Հայաստան եւ Երեւանի մէջ անակնկալօրէն վախճանելով, իր մարմինը Նոյեմբեր 27-ին Ս. Էջմիածին կը փոխադրուի եւ Խորէն Մուրադբէգեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, Թաղման կարգը կատարելէ ետք կ՚ամփոփուի Ս. Գայեանէ վանքի գերեզմանատան մէջ 1935 Դեկտեմբեր 9-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի միաբան Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանց, Երուսաղէմէն գալով Անթիլիաս ժամանեց եւ տեսակցեցաւ Սահակ եւ Բաբգէն Կաթողիկոսներուն հետ եւ Դեկտեմբեր 28-ին Հայֆայի ճամբով Երուսաղէմ մեկնեցաւ, ապա Եգիպտոս անցնելու համար։

Բաբգէն Կաթողիկոս Անթիլիասի մէջ Ս. Միւռոն օրհնեց 1936 Մարտ 29-ին, ի ներկայութեան հոծ թիւով եկեղեցականներու եւ բազմահազար հաւատացեալ ժողովուրդին, որոնց թիւը 20·000 հոգի կը նկատուէր։

Բաբգէն Վեհափառին առողջութիւնը ամիսներու ընթացքին կը վատթարանայ։ 1934-ի աշնան հիւսիսային - Սուրիա կատարած իր Հովուապետական այցելութենէն կը վերադառնար սաստիկ մալարիայով, 1935-ի գարնան նոյն հիւանդութիւնը կը կրկնուէր, այս անգամ ընկերացած ցնցղատապի եւ տիֆանթէրիի հիւանդութեանց հետ։ 1935-ի Յունիսի սկիզբը, Մարոնիներու Արիսա Պատրիարքին ի պատիւ տրուած հացկերոյթին, ուրիշներու կարգին Վեհափառն ալ թունաւորւեցաւ աւրուած ձուկէն, ապա դարմանւեցաւ։ Յուլիս 5-ին մալարիան դարձեալ կրկնուած էր։ 1936 Յուլիս 9-ին կը վախճանէր Բաբգէն Կաթողիկոսը։ Յուլիս 11-ին Շաբաթ օր վախճանեալին մարմինը Անթիլիասէն կը փոխադրուէր Նոր Մարաշի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցին, Կիրակի, Յուլիս 12-ին վերջին Օծումը կը կատարուէր։ Պատարագէն ետք հանդիսաւոր թափօրով դագաղը կը փոխադրուի Ս. Նշան Մայր Եկեղեցի, ուր Յուլիս 13-ին, Երկուշաբթի առաւօտեան պատարագ մատուցուեցաւ օտար հրաւիրեալներու համար եւ յաւարտ պատարագի Բաբգէն Կաթողիկոսի մարմինը փոխադրուեցաւ Հալէպ եւ տեղաւորուեցաւ Հալէպի Ս. Քառասնից Մանկանց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ։ Յուլիս 14-ին, հոգեհանգստեան պատարագ մատուցուեցաւ եւ երեկոյեան ժամը 5-ին Թաղման Կարգը կատարուեցաւ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Մկրտիչ Քէֆսիզեան (1871 - 1894) Կաթողիկոսին կից՝ Ազարիա Ջուղայեցի Կաթողիկոսի (1602 - 1609) սնարքին եւ Պետրոս Կարկառեցի Կաթողիկոսի (1584 - 1602) կողքին։ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէյեանին կարգադրութեամբ յաջորդ օրերուն, ամբողջ շաբաթը պատարագ մատուցուեցաւ ի յիշատակ Լուսահոգիին։

Իր մահը սգացին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռները, բայց մանաւանդ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին ալեփառ Հայրապետը Սահակ Խապայեան Կաթողիկոս եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Միաբանութիւնը եւ Ս. Աթոռի Թեմերու հաւատացեալները, համայն հայութիւնը եւ քոյր յարանուանութիւնները, որոնք այնքան ներբողալից էջեր եւ յօդուածներ լոյս ընծայեցին իր կեանքին ու գործերու մասին։ Անոնք առանձին հատորի մը նիւթ կը կազմեն։ Տարիներ ետք, Երան. Խորէն Ա. Կաթողիկոս Բարոյեան (1914 - 1983), երբ կառոյց Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի Զարեհեան Դամբարանը, Երան. իր ուսուցիչին Երան. Բաբգէն Կաթողիկոսի աճիւնները փոխադրեց Հալէպէն Անթիլիաս եւ տեղաւորեց նորաշէն Դամբարանի կաթողիկոսներուն յատուկ մասին մէջ։

Իր մասին գրուած վկայութիւններէն կը մէջբերեմ Վիէննական Մխիթարեան Ներհուն բանասէր եւ հայագէտ Հայր Ներսէս Վրդ. Ակինեանին լոյս ընծայածը, որ իր կենսագրականն տալէ ետք, իր գործերուն թիւմն մասանցը ընելէ առաջ հետեւեալը կը վկայէ.

«Միաժամանակ իւր շրջահայեցողութեամբ եւ կազմակերպչական ոգւով առ կ՚ըլլայ Վեհաշնորհը բազմապիսի բարենորոգութեանց Կիլիկիոյ Թեմերուն մէջ։

«Այսպէս 1896 - 1936, ճշդիւ 40 տարի գործեց հանգուցեալը գործնական ասպարէզի վրայ, անընդհատ եւ անխոնջ իբրեւ քարոզիչ, ուսուցիչ, առաջնորդ եւ գրագէտ։

«Այս քառասնամեայ գործունէութեան ասպարէզի վրայ կը ցցուի իր անձը իբրեւ պաշտօնեայ Հայոց Եկեղեցւոյն։ Առ այս պատրաստուած էր, եւ նուիրուեցաւ իր Եկեղեցւոյն բոլորանուէր եւ ամէն բանէն վեր դասեց անոր շահերն ու պայծառութիւնը։ Ջատագովեց զայն պատմութեան առջեւ, ջանք տարաւ ծանօթացնել Եկեղեցւոյ պատմութիւնը ժողովուրդին. կազմակերպել եկեղեցին իւր գործունէութեան շրջանակին մէջ, շահիլ ժողովուրդը եկեղեցւոյ, եւ ըրաւ զայս բանիւ եւ գրչով։ Դրուատելի է եռանդը։ Կը թողում սակայն ապագայի դատաստանին, թէ այն, ինչ որ քարոզեց գրչով, ունի՞ յամենայն համաձայնութիւն այն վարդապետութեան հետ, զոր Հայոց Եկեղեցւոյ Հայրերը դաւանեցան եւ ուսուցին Դ. դարէն մինչեւ ԺԹ. դար, Հայրեր, որոնց անուան, երկրպագուն էր ինքնին եւ վրէժխնդիրն անոնց պատուին» (տե՛ս՝ «Հանդէս Ամսօրեայ», 1936, Յուլիս-Սեպտեմբեր, էջ՝ 289 -- 296)։

ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

Գրական աշխատանքը Երանաշնորհ Բաբգէն Կաթողիկոսին հոգեկան պահանջք էր։ Այն իրողութիւնը, որ ան խմբագրած է «Լոյս», «Տաւրոս», «Սիոն» եւ «Հասկ» շաբաթաթերթերն ու ամսաթերթերը, ապացոյց է, որ որքան մօտ էր իր սրտին հրապարակագրութիւնը։ Ան միաժամանակ աշխատակցած է այլ բազմաթիւ թերթերու՝ «Բիւզանդիոն»ի, «Բիւրակն»ի, Հայաստանի «Կոչնակ»ի, «Բանասէր»ի, Ս. Էջմիածնի «Արարատ»ի, Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ»ին, այս վերջինոյն կ՚աշխատակցէր մասնաւոր նախասիրութեամբ մը։ Լոյս ընծայած է նաեւ քարոզներու, կրօնի ուսուցման եւ գրական պատմական նիւթերու հայոց բազմաթիւ հատորներ։ Իր պատմական -- մատենագիտական աշխատութիւնները միայն, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած էին հայագիտական նիւթերով զբաղող հայորդիներու եւ օտար հայագէտներու մօտ։ Բացի հրատարակեալ հատորներէն եւ անտիպ աշխատասիրութիւններէն, Բաբգէն Կաթողիկոսի Մխիթարեան Միաբանութեանց Հայրերուն, հայագէտ եկեղեցականներու թէ աշխարհականներու գրած նամակներն ու անոնց պատասխաններն եւս նիւթ կը կազմեն առանձին հատորի մը, լի բանասիրական պրպտումներով եւ շատ յաճախ հատորներու մէջ իսկ գանց առնուած տեսակէտներով, որոնք կ՚արժէ որ օր մը նկատի առնուին եւ լոյս ընծայուին, ամբողջացնելու համար թանկագին տեսակէտը հայագէտ Հայրապետին, որուն վաստակը նոր սերունդին այնքան ալ ծանօթ չէ եւ հարկ է որ հրապարակ հանուին պարբերաբար մեր նորագոյն ժամանակներու մտաւորականութեան լուսաւոր կեանքի գործունէութիւնը իրենց ալ սեփականութիւնը դարձնելու մտածումով։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ԳՈՐԾԵՐ

1. -- Կիլիկիա, տպ. Թիֆլիս, 1896։

2. -- Ժողովուրդին Տօնացոյցը, տպ. Կ. Պոլիս, 1901։

3. -- Ծովք - Տլուք - Հռոմկլայ, տպ. Վիէննա, 1904։

4. -- Կոլոտ, տպ. Վիէննա, 1904։ Գրի առնուած է 1902 Փետրուար 4-էն 1904 Փետրուար 14 թուականներուն։ Կը բաղկանայ 241 էջերէ։ Գիրքին ընդհանուր խորագիրն է՝ «Նիւթեր Եկեղեցական Պատմութեան համար», գործը ունի «Կոլոտ Յովհաննէս Պատրիարք» խորագիրը, պատմագրական եւ բանասիրական ուսումնասիրութիւն։ Ա. մաս՝ Կոլոտ, Բ. մաս՝ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցին։ Գ. մաս՝ Կոլոտի Յիշատակարանները։ Գիրքը նուիրուած է Հեղինակին Հոգեւոր Հօրը եւ Վարդապետին, Ամեն. Մաղաքիա Սրբազան Արքեպիսկոպոսին, իր պատրիարքութեան եօթնամեայ, (1896, Նոյեմբեր 6 -- 1903, Նոյեմբեր 6), լման տարեդարձին առիթով։ (Տե՛ս՝ «Հասկ», 1985, Փետրուար -- Մարտ, էջ՝ 65 - 66)։

5. -- Քարոզներ (Ա.) տպ. Կ. Պոլիս, 1904։

6. -- Եղիշէ (Քննական Ուսումնասիրութիւն), տպ. Վիէննա, 1908։ Լոյս տեսած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի 1905 -- 1907 թուականներու թիւերուն մէջ։ («Հասկ», 1985, Յունիս -- Յուլիս, էջ 332 եւ Օգոստոս -- Սեպտեմբեր, էջ 392)։ Մաս կը կազմէ Վիէննայի Մխիթարեանց Ազգային Մատենադարանի ԾԷ. հատորին։

7. -- Հայ Եկեղեցին Ե. դարուն մէջ։ Տպ. Կ. Պոլիս, 1912։

8. -- Յիշատակարան Գրիգոր Պասմաճեան Վարդապետի։ Տպ. Փարիզ, 1913ին։ «Հասկ», 1985, Յունուար, էջ 30։

9. -- Միւնաճաթ (Թուրքերէն աղօթագիրք), 3--րդ տպագրութիւն, Կ. Պոլիս, 1913։

10. -- Քաջն Վարդան, տպ. Պոսթըն, 1920։ 166 էջ։ «Հասկ», 1986, Յունիս, էջ 239։

11. -- Հայաստանեայց Եկեղեցի (Բանախօսութիւն), Տպ. Պոսթըն, 1914։

12. -- Կենսագրութիւն Ամեն. Դուրեան Պատրիարքի։ Տպ. Նիւ -- Եորք, 1929։ («Հասկ», 1985, Յունուար, էջ 30)։

13. -- Իսլամը Հայ Մատենագրութեան մէջ։ Տպ. Վիէննա, 1930։ 240 էջ։ Մաս կը կազմէ Ազգային Մատենադարանի ձիգ շարքին, Բովանդակութիւն՝ «Քաշունէ քաղուած, Ս. Գրիգոր Տաթեւացւոյ ընդդէմ Տաճկաց Բ.ի»։ («Հասկ», 1986, Հոկտեմբեր, էջ 391)։

14. -- Հայ Եկեղեցի, տպ. Երուսաղէմ, 1932։

15. -- Քրիստոնէական, տպ. Երուսաղէմ, 1932։ Ապա Անթիլիասի մէջ վերահրատարակուած 7 անգամներ։

16. -- Դասեր Աւետարանէն։ Ա. շարք, տպ. Անթիլիաս, 1934։

17. -- Դասեր Աւետարանէն։ Բ. շարք, տպ. Անթիլիաս, 1936։

18. -- Հայ -- Կիպրոս, տպ. Անթիլիաս, 1936։

19. -- Հայ Եկեղեցի (Ֆրանսերէն եւ արաբերէն), տպ. Պէյրութ, 1936։

20. -- Հայ Եկեղեցի, որուն ֆրանսերէնը եւ արաբերէնը արդէն հրատարակուած էր, այս անգամ ալ բնագիր հայերէնը լոյս տեսաւ 1939--ին, Անթիլիասի տպարանին մէջ։

21. -- Պատմութիւն Կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ։ Նախ «Սիոն»ի մէջ իբրեւ յօդուածաշարք հրատարակուած, ապա յետ մահու խմբագրուած եւ հրատարակուած Պետրոս Արք. Սարաճեանի, Նորայր Վրդ. Պօղարեանի եւ Բիւզանդ Եղիայեանի խմբագրութեամբ, 1939-ին, Բ. տպագր. 1990-ին, Անթիլիասի մէջ։ 1447 սիւնակ. Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանց, Ներսէս Վրդ. Ակինեան եւ այլ բանասէրներ Ջեռագրաց յիշատակարաններ արտագրած եւ Հեղինակին ղրկած են այս արժէքաւոր Պատմագիրքի պատրաստութեան համար։ 1933-էն ի վեր Բաբգէն Կաթողիկոս աշխատանքի լծուած էր։ («Հասկ», 1986, Օգոստոս -- Սեպտեմբեր, էջ 332 եւ Դեկտեմբեր, էջ 478)։

22. -- Յուցակ Ջեռագրաց Ղալաթիոյ Ազգային Մատենադարանի Հայոց։ 1961, Անթիլիաս։ Գործը պատրաստուած է Տաշեանի դրութեամբ, Հեղինակը 1904-էն ի վեր դիմած էր «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրութեան, որ մերժեց սոյն գործը լոյս ընծայել «Հանդէս»ի թիւերուն, այլ առանձին հատորով, տնտեսական պատճառներով։ («Հասկ», 1985, Յունիս - Յուլիս, էջ 336, Հոկտեմբեր -- Դեկտեմբեր, էջ 492)։

23. -- Յուցակ Ջեռագրաց Անկիւրիոյ Կարմիր Վանքի Ջեռագիրներուն, կազմուած 1910 -- 1913 թուականներուն։ Տպ. 1962, Անթիլիաս։

Ունի նաեւ բազմաթիւ յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ իր աշխատակցած ամսաթերթերուն եւ օրաթերթերուն մէջ։ Բաբգէն Կաթողիկոս միայն «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ հրատարակած է տասը յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ, 1902 -- 1930 թուականներուն։

ԱՆՏԻՊ ԳՈՐԾԵՐԸ

Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոսի անտիպ գործերն են. --

1. -- Նամականի գրուած Վիէննական Մխիթարեան Վարդապետներու, որոնց շարքին են Յակովբոս Վրդ. Տաշեանին ուղարկած 7 նամակները, Թովմաս Վրդ. Կէտիկեանին՝ 33 նամակները, Ներսէս Վրդ. Ակինեանին՝ 50 նամակները, Հմայեան Ծ. Վրդ. Համբարեանին՝ 13 նամակները, Համազասպ Վրդ. Ոսկեանին՝ 29 նամակները եւ այլ նամակներ, որոնց թիւը 145-ի կը բարձրանայ եւ որոնք մէկ մասով հրատարակեցինք «Հասկ» ամսագրի 1984 Ապրիլէն 1988 Մայիսի թիւերուն մէջ։ Կ՚արժէ որ 1996-ին սոյն նամակները մէկ հատորի մէջ լոյս ընծայուին, կարեւոր իրենց բանասիրական եւ հայագիտական բազում նորութիւններով եւ տեսակէտներով,

2. -- Հայ Անկիւրիա, որ է Անկիւրիոյ Հայերը պատմութեան մէջ։

3. -- Վարդապետը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մէջ։ Կանոնագիտական Ուսումնասիրութիւն մը։ Առաջին շարքը լոյս տեսած «Լոյս»ի մէջ 1906-ին։

4. -- Հայ Անթէպ։ Որ է՝ Այնթապ Հայ գաղթականութեան պատմութիւնը։

5. -- Օրմանեան Սրբազան։

6. -- Եկեղեցական Տոմարագիտութիւն։

7. -- Բարեկարգութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ։

8. -- Նալեան եւ Նարեկացի։

9. -- Պատմութիւն Աշխարհաբարի։

10. -- Ներածութիւն Հնգամատեանի։

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵԱՆ ԾԱՐԱՒԸ

Մեր հայրենի բանաստեղծին վախճանէն ամեակին առթիւ, 1982-ին, Պետութիւնը շնորհեց իրեն Կարմիր Դրօշի շքանշանը եւ Երեւանի «Հայրենիքի Ձայն»ի Օգոստոս 25-ի թիւին մէջ հարցազրոյցի մը ընթացքին, «Դեռ ի՞նչ բանի համար արժէ ապրել» հարցումին՝ ան կու տայ հետեւեալ պատասխանը.

«Ես Արեւմտեան Հայաստանում եմ ծնուել, Եփրատի հովիտներից մէկում ծուարած Արաբկիր գիւղաքաղաքում: Չորս տարեկան եմ եղել երբ թողել եմ ծննդավայրը: Երազի պէս եմ յիշում այդ գիւղաքաղաքը, բայց ինձ թւում է թէ նա աշխարհի ամենահրաշալի վայրն է: Ես բանաստեղծութիւնների մի ամբողջ շարք եմ գրել այդ կիսաերազային աշխարհի մասին: Ինչե՞ր կը տայի թէկուզ մէկ անգամ իմ ծննդավայրը, մեր հին այգին, մեր հին տունը տեսնելու համար: Այն ինձ համար դարձել է երգի անհաս աշխարհ: Ահա այդ աշխարհի գեղեցիկ ու տանջող կարօտը հոգուդ մէջ կրելու համար արժէ ապրել»: («Նախաշաւիղ» արձակը՝ նուիրուած ծննդավայրի քաղցր յուշերուն, երեւցաւ Ծառուկեանի «Նայիրի»ին մէջ, 1973 Օգոստոս 12 - 19):

Փորձենք բացատրել թէ ան ի՛նչ պայմաններու տակ ծնած է Արաբկիրի մէջ:

Տարիներով էնէս ու մայրս յաճախ խոր յուզումով կը պատմէին 1915-ի ամբան էրզրումէն, Երզնկայէն, Քեմախէն, Ակնէն գաղթական հայ կիներէ եւ երախաներէ կազմուած հալումաշ կարաւաններու անցքը Արաբկիրէն, Եփրատի եզերքով դէպի Միջագետքի անապատները ուղղուելու փշոտ ճանապարհին վրայ: Պատահեցաւ որ մէկ քանի հօրս տարիքը որբացած պատանիներ ալ ապաստան գտնէին քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ: Մեր Ամպրկայ գիւղն իսկ, էրզրումէն հայ տղեկ մը ծառայութեան մտած էր Թուրք էգոյի ագարակին մէջ:

Եւ երբ 1918 – 20-ի զինադադարի տարիներուն, ահաւոր սպանդէն ազատած բեկորները իրենց տուները վերադարձան, էրզրումի պարխանայէն ճողոպրած հազուագիւտ պատանիներ գուրգուրանքով որդեգրուեցան անոնց կողմէ եւ Դաւիթ անուն էրզրումցի մանչուկ մը ապաստան գտաւ Պասմաճոնց տունը, եւ երբ ան թեւակոխեց քսան տարին, բնականաբար զայն ամուսնացուցին արաբկիրցի աղջկայ մը հետ, որ 1922-ին ծընունդ կու տար մեր ապագայ բանաստեղծին:

Երբ քանի մը տարի ետք, Դաւիթին էրզրումցի եղբայրը, որ ռուսական ճակատէն ազատելով հաստատուած էր Հիւսիսային Կովկասի Կրասնոտար քաղաքին մէջ, «կը փնտռուի»ներու միջոցով կը հաստատէ իր եղբօր ողջութեան լուրը, այս անգամ էրզրումցի Դաւիթը արաբկիրցի իր հարսնուկով եւ չորսամեայ մանչուկովը, 1926-ին, Տրապիզոն—Բաթումի ուղղութեամբ կը հասնի Կրասնոտար: Եւ քանի մը տարի ետք ալ, երբ Ամերիկայի մեծահարուստ Արաբկիրցիներ Երեւանի բարձունքին հիմը դրած են Նոր Արաբկիր աւանին, անոնք իսկոյն Հայաստան կու գան, տէր կը դառնան սեփական հողի եւ ուսումնարանէն սկըսեալ մեր ուսումնատենչ պատանի Վահագն Դաւթեանի անունն ալ կը սկսի յայտնուիլ ամբողջ Հայութեան:

Եւ այսպէս, երբ տասնեակ մը տարի առաջ, պատահմամբ կարդացի Վահագն Դաւթեանի վերոյիշեալ դառնակսկիծ տողերը, սիրտս թունդ ելաւ եւ 1982 Հոկտեմբեր 25-ին, «Հայրենիքի Ձայն»ի միջոցով գրեցի իրեն հետեւեալ նամակը.

«Սիրելի եւ թանկագին հայրենակիցս՝ Վահագն Դաւթեան, վերոյիշեալ տողերդ կարդալէ ետք, չէի կրնար լուռ մնալ: Ես ալ քեզի տարեկից, քեզ նման 1926-ին ծնողքիս հետ գաղթած ենք դէպի Սուրիա եւ անկից ալ Ֆրանսա: Կէս դար մը ամբողջ քեզի պէս հայրենաբաղձութեան կարօտէն վառուած՝ մեռնելէ առաջ, կը փափաքէի անգամ մը գոնէ տեսնել մեր Երկիրը, մեր տունը, մեր այգին, մեր պաղչան, մեր պաղ աղբիւրի ջուրը խմել, ճաշակել բուռ բուռ մեր անկուտ թութը, թոնիրին հացը...:

Պանդխտութեան մէջ, մեր Ամպրկայ գիւղը եւ Արաբկիր քաղաքը աչքերէս բընաւ չէին հեռացած: Այստեղ, տարիներով, իմ անգին էնէիս եւ ծնողացս հետ, միայն Երկիրի պատմութիւններով սնուցած էի երեւակայութիւնս: Իմ դժբախտ բայց արիասիրտ էնէս, սեւ եազման գլուխը՝ կը նստէր սետիրին վրայ, ես ալ մանուկ գլուխս կը հանգչեցնէի անոր ծունկերուն եւ իմ հայրենական հարցումներուս պատասխանները անոր մեղրածորան բերնէն կը թափէին, եւ ես, խկոյն թեւեր կ'առնէի, կ'երթայի մեր Ամատունին, մեր ջաղջին ձորը, ուր կ'երգէր անոր պապենական ջաղացքը, դէպի քաղաք տանող նեղ ու քարոտ ճամբու երկայնքին: Ամենամեծ հաճոյքս էր ճաշակել իր ձեռքով եփած ոսպով փիլաւը, ճարճատուն ճըղըրիկով մը փառաւորուած, ծեծանէ չորպան, ջըրվըրան, պահուց փոխինդը... մակարդուելիք կաթին սէրը մէհլէտիրին մէջ առած ինծի կը սպասէր: Պարպուած մածունին պտուկը, մեղր ուտելու պէս, կը թողուր որ ցուցամատովս ես մաքրէի, ամէն չաբաթ, միայն անոր ձեռքով լողանք կ'առնէի: Մօրս ոսկորէ սանտրը մազերս տեղէն կը հանէին:

Վերջապէս, եօթը տարի առաջ, 1975-ին, այդ երազս կատարուեցաւ: Բայց ուզեցի հօրս եւ մեծ եղբօրս հետ Երկիր երթալ որպէսզի անոնք ամէն բան հատիկ – հատիկ ինծի ցոյց տային: Այդպէս ալ եղաւ: Մանրամասնութիւնները պատմել շա՛տ երկար պիտի ըլլար: Աչքերս տեսան եւ ձեռքերս շօշափեցին հայրենի մասունքները այնպիսի երանութեամբ մը որ միայն քե՛զի պէս մէկը կարող է հասկնալ ապրումներս, որոնք թերեւս փորձէին ծննդավայրի քու կարօտավառ բոցը մեղմացնել կերպով մը:

Արաբկիրի ամբողջ չուկային ճամբան վերէն վար, Սուրբ Յակոբ, եւ վարէն վեր քանի մը անգամ շրջեցայ: Տեսայ Պուղտա մէյտանը, ուր երբ տոենօք, էնէիս հետ կ'երթայի ցորենի բլուրները չափչփելու, այն ատեն այնքա՛ն մեծ կը թուէր աչքերուս, հիմա փոքրիկ հրապարակ մըն է սալայատակուած: Հայրիկս ցոյց տուաւ Մայր ժամուն ազմկահար Չըվէժի կողքին՝ ընդարձակ տափարակը Հայոց Եկեղեցիին, առաջնորդարանին, աղջկանց վարժարանին: Մեզ պտըտցուց կիսաւեր հայկական թաղերը, Պասմաճոնց, Եկաւենց, Տէրպետէրենց, Համըլենց... ազգային խանը, հայ վաճառականներուն նախկին կրպակները, Ալմասիկան բաղնիքը, տասնեակ աղբիւրներ: Տեղ մը քանի մը Հայեր մեզ շրջապատեցին եւ եղբայրս մէկու մը շեշտակի նայելով գոչեց. – Դո՛ւն Վահանը չե՞ս: Այս վերջինը վրայ տուաւ ուժգին շեշտով մը. – Դո՛ւն ալ Արթինն ես: Մեր Ամպրկու Մնացականին տղան էր, խաղի երկու ընկերներ, ճիշդ յիսուն տարի ետք իրարու կը հանդիպէին. սահմռկեցուցիչ երեւոյթ: Միայն այդ մէկ պահը վայելելու համար կ'արժէր մեր ճամբորդութիւնը:

Դեռ քանի մը հայ ընտանիքներ մնացած են քաղաքին մէջ: Ներկայ գտնուեցանք անոնցմէ մէկուն կէսօրուան ճաշին, (Թէրզի Արթինը, մտերիմը այժմու Նիւ-Եորքի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեանի): Ամէնքն ալ ծալապատիկ բոլորուած խոնջային շուրջ՝ բանջարէ խիսը կ'ուտէին մէջտեղը դրուած լէնկեռամանէն:

Մեզ Շէփիկ եւ Ծագ գիւղերը իր ճիփ – թաքսիով տանող Թուրք տղան խոստովանեցաւ իր մօրը Հայ ըլլալը եւ անոր բերնէն լսած անցեալի դառն յուշերը: Կրնաս երեւակայել մեր յուզումը երբ այդ հայ արիւն կրող տղան ներկայացուց մեզի իր մայրը եւ մեծ-մայրը Եաեան եօլի մօտ, պաղչաներով շրջապատուած տան մը մէջ: Գացինք մինչեւ Քեպան – Մատէն, տեսանք լայնատարած Եփրատը, որուն պղտոր ջուրերուն մէջ այնքա՛ն անմեղներ գլորուեր էին...:

Այժմ, քու պաշտամունքի առարկայ Արաբկիրը կիսաւեր մեծ գիւղ մըն է: Ֆըրանսա ծնած քոյրս չէր կրնար համոզուիլ որ ժամանակին, այստեղ, հազարաւոր Հայեր ապրեր են, ազգային չէն կեանք վայելեր, գործեր հաստատեր, դիրք շտկեր, հարստացեր, մինչեւ Ամերիկաները գաղթեր... Հայրիկս երբ իրեն տարեկից Թուրքի մը (որ ըսաւ թէ վաղը Ս. Սարգիս պիտի երթար...) գաղտագողի փսփսաց որ «Արաբկիրը մեռած էր», այս վերջինը դառնութեամբ պատասխանեց. «Արաբկիրը մեռած է, թաղող չկայ...»:

Ահաւասիկ ա՛յս է վիճակը, սիրելի Վահագն, մեր աննման ծննդավայրին, բայց

"Նոխա հառաչք են հայրենեաց
Նոխա չերթան սրտէս ի բաց":

Եթէ կրցայ այս մէկ քանի աղեխարշ վերյիշումներու միջոցով քու հայրենաբաղձ սրտիդ մոլտացող ալիքները հանդարտեցնել, արդէն երջանիկ եմ: Արդարեւ ունայն փորձ մը: Ի՞նչպէս քեզի ալ բաժին հանեմ Արաբկիրի ամէն մէկ աղբիւրէն գոյգ բուռով խմած ջուրերէս, ինչպէ՛ս ականջներուդ զգացնել տամ Անկոյի չային խլացնող անդուլ չառաչիւնները: Ի՞նչպէս անյագ աչքերուդ առջեւ շարեմ մեր երկուքին համար խնկելի ծննդավայրին մնացեալ մասունքները՝ միայն իմ աչքերովս իւրացուած, ըսէ՛, ի՞նչպէս...»:

Մեր հայրենի քերթողն Վահագն Դաւթեան, իր պաշտելի ծննդավայր Հին Արաբկիրն օր մը տեսնելու մուրազին արժանի չեղած՝ կը բաժնուի այս աշխարհէն: Սակայն, մխիթարութեան միակ նշոյլ մը կարելի է համարել, երէկ, հեռաձայնով իմացուած այն եղելութիւնը, որ բազմահարիւր յուղարկաւորներու թափօր մը հետեւած է անոր դագաղին, իր աչքի լոյս Նոր Արաբկիրի լայն պողոտաներէն մինչեւ Այգին Կոմիտասի...:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Փարիզ, Փետրուար 25

---

11. – Աստուածաբանութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:
12. – Կանոնագիտութիւն Հայ Եկեղեցւոյ:
13. – Առաջնորդ Մանկատածութեան (Մայրերու համար):

Ու բազմաթիւ այլեւայլ թերաւարտ ուսումնասիրութիւններ:

Կը խոստանանք այլ առիթով աւելի մանրամասնել յիշեալ ուսումնասիրութեանց եւ յօդուածներու մասին Հեղինակին աշխատանքին կարեւորութիւնը եւ այս հատորներուն մասին գրուած գրախօսականները:

Հայ ժողովուրդի զաւակներուն եւ յատկապէս հայագիտութեան համար մեծ կորուստ մը եղաւ Բարգէն Աթոռակից Կաթողիկոսին վախճանումը՝ տակաւին երիտասարդ եւ գործելու լիութեան մէջ ապրող մեծ հոգեւորականին համար, որ իր կարողութեանց մէջ վարչականին միացուց գրական շնորհները, խիստ իր անձին եւ այլոց նկատմամբ, թէեւ չահեցաւ առելութիւնը շատերու, սակայն գնահատուեցաւ ազգիս կողմէ՝ իր անսակարկ նուիրումին եւ արդիւնալից կեանքին համար: Մեծ մարդոց փոքր սխալները ներելի կը համարուին, երբ անձը իր գործէն դատենք եւ հեռուէն դիտենք իրենց կեանքի դժուարին տարիները:

Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը:

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐՓ. ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Աթէնք

[illegible]

ԱՐԹՕ ՉԱՔՄԱՔՃԵԱՆ

Արձանագործ Արթօ Չաքմաքճեանի գործերը կը ցուցադրուին մինչեւ Մարտ 28, Փարիզի 6-րդ թաղամասին քաղաքապետարանը:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ՝ ՏՈՔԹ. ԷՏՈՒԱՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

Երկուշաբթի, Փետրուար 26-ին, Ներքին նախարարութեան հիւրասրահներուն մէջ, հայ թէ օտար անձնաւորութիւններու եւ բարեկամներու ներկայութեան, Ներքին Նախարար՝ Ժան - Լուի Տըպրէ պատուոյ լէգէոնի ասպետի շքանշանի տուչութիւնը կը կատարէր բժիշկ Էտուար Ադամեանի:

Նախարարը, իր հակիրճ խօսքերուն մէջ, շեշտելէ ետք թէ ենթական իր արհեստին կամ գաղափարներուն համար չէ որ կը յիշատակուի այլ՝ կ'ողջունուի իր հակումներուն եւ գործունէութեան, յիշեց տոքթոր Ադամեանի արժանիքները, [illegible] իր ասպարէզին բերմամբ: Փայլուն բժիշկ մը ըլլալէ զատ, ան մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը ցոյց տուած է արկածներու մարմնային հետեւանքներուն հանդէպ, վարելով խորհրդատու բժիշկի պաշտօններ ապահովագրութեան զանազան ընկերութիւններու խորհուրդին մէջ, յատուկ օժանդակութիւն մը ընծայելով զոհերուն: Անդամ է կեանքի ապահովագրութեան խորհրդատու բժիշկներու ամերիկեան Միութեան, Նիւ - Եորքի գիտութեան ակադեմիային եւ փորձագէտ բժիշկ է Ընկերային Ապահովութեան եւ Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանին: Իր պաշտօնակիցներուն կողմէ շրջահայեաց բան[illegible]ր մը կը նկատուի: Նախագահն է փորձագէտ խորհրդատու Բժիշկներու Միութիւններու Ֆրանսական Դաշնակցութեան եւ չի մոռցուիր, կ'ըսէ նախարարը, այդ Դաշնակցութեան ձեռնհասութիւնները զորս տոքթոր Ադամեան դրած է զոհերու տրամադրութեան Սէն - Միշէլի կայարանի ոճրափորձին, 1995 Յուլիս 25-ին:

Ապա, նախարարը կ'անդրադառնայ մեծարեալին հայկական գործունէութեան, անոր կապը Հայաստանի որ զինք առաջնորդած է, իր կնոջ հետ, կազմակերպելու բացառիկ նուագահանդէսը Մ. Ռոստրոպովիչի ի նպաստ 1988-ի երկրաշարժի հայ մանուկներուն: Կը յիշէ նաեւ տոքթոր Ադամեանի զանազան հանգամանքները, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Մարզական Միութեան գլուխը, Բժիշկներու Միութեան թէ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի կարեւոր պաշտօններու մէջ: Ժ. Լ. Տըպրէ կ'ամփոփէ բժիշկին գործունէութիւնը ըսելով թէ ան կը ձգտի հաւասարակշռութեան կէտ մը գտնել Հայաստանի ինքնութեան եւ մշակոյթին զօրակցութեան եւ անոր զաւակներուն հա[illegible]րկումին մէջ այն երկիրը ուր ընդունուած են, ի մասնաւորի՝ Ֆրանսա: Ու նախարարը կ'եզրակացնէ ըսելով թէ բազմաթիւ պատճառներ կան որպէսզի Ֆրանսայի Հանրապետութիւնը զինքը պատուէ եւ իր ուրախութիւնը կը յայտնէ տոքթոր Ադամեանի կուրծքին զետեղելով պատուոյ լէգէոնի ասպետի խաչը:

Իր պատասխանին մէջ, շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն եղած պատիւին, տոքթոր Ադամեան յիշեց նախ իր ծնողքին ժամանումը, Նանսէնեան անցագրով ու անոնց զոհաբերութիւնը որպէսզի իրենց զաւակը բժիշկ դառնայ, յոյս յայտնելով որ իր մայրը, ներկայ իր դիմաց, որքան հպարտ է իր յաջողութեամբ որքան ինք՝ անոնց նուիրումով: Ապա, մանրամասնօրէն նկարագրեց իր ուղիծը, մանկութենէն, Սէն - Լուի եւ Լուի լը Կրանի նման վարժարաններ, բժշկական համալսարան ու իր հետաքրքրութիւնն ու մասնագիտացումը վիրաւորներու, անոնց կրած հետեւանքներուն, զոհերու հատուցման եւ այլ հարցերու մէջ: Ծանրացաւ նաեւ իր գործունէութեան հայկական մարզին վրայ, յիշելով թէ ողբացեալ Անդրանիկ Մալաեանի կը պարտէր իր առաջին մուտքը Հ. Բ. Ը. Միութեան մէջ ու թուեց այն նպատակները զորս կը հետապնդեն քսան տարիներէ ի վեր ի սպաս հայ լեզուի, մշակոյթի, Եկեղեցւոյ եւ վերջերս՝ Հայաստանի երիտասարդ հանրապետութեան:

Շնորհակալութեան իր վերջին խօսքէն ետք, ճոխ հիւրասիրութեան մը շուրջ, խօսակցութիւնները շարունակուեցան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

Ա. Մ.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շիրինեան - Տակառեան ընտանիքը իր խորին յաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Շարթի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն Տիկին Նուարդ Կառվարենցի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

---

l'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un

SUPER LOTO

le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Le gros lot :

Un Week-end en Corse
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages — Selectour*

Venez nombreux!
Encouragez le développement culturel de nos élèves

---

l'**U. G. A. B.**
JEUNES - Marseille
vous propose sa

SOIREE COCKTAIL

le Samedi 9 Mars à partir de 22h30
N'oubliez pas votre chapeau !

Un concours sera organisé au cours de la soirée.

P.A.F. : 90 F. non-membre + consom.
60 F. membre + consom.

Réservations :
U.G.A.B. — 327, Bd Michelet,
Tél. : 91. 22. 10 45 MARSEILLE 9e

ST.-RAPHAEL

MESSE DE REQUIEM

L'Association Arménienne d'Aide Sociale et le Home Arménien, vous prient d'assister à une **Messe de Requiem** célébrée par Mgr GEREJIAN, Vicaire Général de l'Eglise Apostolique Arménienne du Sud de la France
le 10 Mars à 10 heures
en la CHAPELLE SAINT-JEAN
du HOME ARMENIEN, à SAINT-RAPHAEL
à la mémoire de :

Mme MARTHA DIARBEKIRIAN
—Décédée à Buenos-Aires le 31.01.96—

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

— **Directeur** (titulaire du BAFD);
— **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
— **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
— **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue , 75009 PARIS.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղի

ՃԱՇԸ

Ապրիլ 13-ին, *Salle de l'Hôtel de Ville de Cachan:*

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հայկուհի Տամլամեան եւ զաւակները 1000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Տիկին Վեհանոյշ Գիլիճեանի յիշատակին։

DANS LE CADRE
DU 10EME ANNIVERSAIRE
DE LA CHORALE DES JEUNES

«KAROUN»

Nuitée Dansante

le Samedi 16 Mars à partir de 21 h

SALLE POLYVALENTE
Avenue Bouyala d'Arnaud
Marseille 12e

Animation : *Orchestre « Naïri » de Valence*
Spectacle : *Ecole de Danse de D Biou de Draguignan*

(Rock — Tango — Folk — Valse Viennoise etc...)

Ambiance cotillons

1 consommation offerte

Réservation :
Tél. : 91. 87. 43. 71 — 91. 66. 91. 99

Parking devant la mairie de 11ème et 12ème arrdt.

OFFRE D'EMPLOI

ECOLE BILINGUE FRANCO-ARMENIENNE

maternelle - primaire
recherche
pour Septembre 1996
(Temps plein ou temps partiel)
un(e) **DIRECTEUR(TRICE) PEDAGOGIQUE ADJOINT(E)**
Diplômé(e) de l'Education Nationale
Prière d'envoyer demande et C.V. à: l'Association de l'Ecole St-Mesrop 4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

ՅՈՒՇԱՑԵՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ Մայրիկ մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Երկուշաբթի, Մարտ 4, ժամը 20-ին Մշակոյթի Տունը, 12 - 14 ռիւ Սէն-Պազիլ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընտրութիւն 43-րդ Պատգամաւորական Ժողովի պատգամաւորին։

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեք. շաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, Ժէ. օր Մեծի Պահոց։
Կը քարոզէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՑ. ՊԱԼՐԳԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 8, ԺԹ. օր Մեծի Պահոց։
Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-ին Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-30-ին, Ս. Կարապետ Եկեղեցի (Քամփանեա Ֆրէզ)։
Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, ժամը 17-30-ին Ս. Փրկիչ Եկեղեցի (Լա Սիոթա),
Կը քարոզէ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Միջինքի ճաշ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ աւանդական միջինքի ճաշը, Չորեքշաբթի, Մարտ 13, կէսօրին, պատարագի արարողութենէն անմիջապէս ետք, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահը։
Ճաշագին՝ 60 Փրանք,
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
78 - 88 - 92 - 51 — 72 - 35 - 15 - 86

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET : 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Dans le cadre des manifestations
du **65ème Anniversaire** de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem (4 étoiles 1ère classe en chambre double);
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.

Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 15 MARS — Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vièrge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

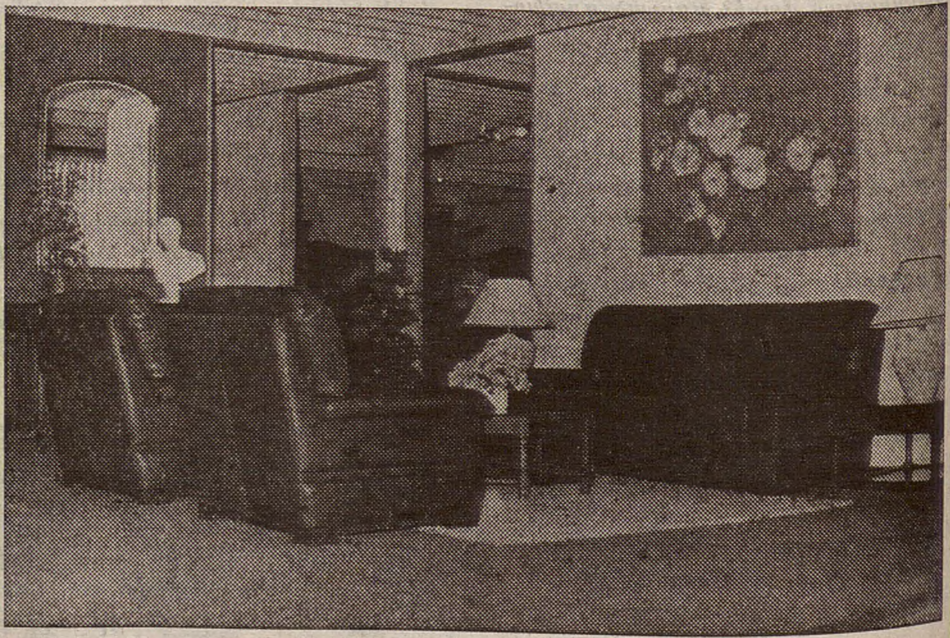

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 3
DIMANCHE
3 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 213

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.802 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.802

ԽՈՐՀԵԼՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

(Երեւանեան հրատարակութիւններ. Նիկողոս Սարաֆեան, «Տեսարանները, մարդիկ եւ ես»)

Վերջին երկու - երեք տարիներին, երբ Երեւանում գրական կեանքը ինքնօրինակ [illegible] դարձել է գրականութեան պատմութեան մէջ արդէն 1880 - 1900-ականների «լրագրային գրականութեան» [illegible] հրատարակչական [illegible] նիւթական խոչընդոտների [illegible], առանց սպառելու [illegible] հրատարակուող գրքե[illegible] ու, չնչին բացառութիւններով, «լրագրային գրականութիւն» [illegible] խորհրդային տարիների գրքային [illegible] - Յովհաննէս Թումանեան - Աւետիք Իսահակեան - Վահան Տէրեան - Եղիշէ Չարենց - Պարոյր Սեւակ [illegible] 1870-1900-ականների [illegible]: Եւ ահա այս խորքին չափազանց հրատապ ու [illegible] են Հայոց նորագոյն գրական [illegible] հրատարակութիւնները, [illegible]: Արդէն իսկ այդօրինակ գրքերի լոյս ընծայման կեցուածքը «արդարացուած հանդարտութիւնը» անցել է, «գրական ժո-

Գրեց՝

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ղովուրդ» միթոսի առասպելականացում, մշակութաբանական անհրաժեշտութիւն, որ, հակազդելով կաղապարուոր բրածոյացմանը, պէտք է հայ գրականութեան ընթացքը ներդաշնակի իր անցած ու անցնելիք ճանապարհին, նամանաւանդ երբ հրատարակւում է մտքի ստեղծարանութիւնը՝ մտածողական գրականութիւնը, մեզանում քիչ գտնելի մի իրողութիւն: 1994 թուականին Նիկողոս Սարաֆեանի խոհագրութիւնների, քննադատական, վերլուծական յօդուածների ժողովածուով ազդարարուեց «Երկ» մատենաշարի գոյութիւնը (մատենաշարի գլխաւոր խմբագիր՝ Գրիգոր Պըլտեան) և ելնելով այս «Տեսարանները, մարդիկ եւ ես» հատորի երեւոյթից, կարող եմ վստահաբար արձանագրել, որ սա մշակութաբանական ներդաշնակութիւն ու հեռանկարայնութիւն ապահովող հայաստանեան առաջին շօշափելի ձեռքբերումն է ու յուսանք, որ մատենաշարը կ'ունենայ իր շարունակականութիւնը: Այն հանգամանքը, որ Նիկողոս Սարաֆեանն է դառնում արդի շրջանի լրջագոյն հրատարակութիւնների, մատենաշարերի առաջին հեղինակը (յիշենք 1988-ին Փարիզում «Արդ» մատենաշարով եւ կրկին Գրիգոր Պըլտեանի աշխատասիրութեամբ լոյս տեսած «Վէնսէնի Անտառը») օրինաչափ եւ միանգամայն ճշգրիտ ընտրութիւն է, քանի որ այս անզետեղելի բանաստեղծը, արձակագիրը, խոհագրողն ու մտաւորականը Հայոց նորագոյն շրջանի գրականութեան, առհասարակ մշակութաբանական կենսոլորտի գերխտացումներից է, ստեղծումի նոր ազդակները պայմանաւորող, հեռանկարը ուղղոր-

դող հեղինակներից մէկը: [illegible] Սարաֆեանը [illegible] հայաստանեան գրական համապատկերում եւ կ'ամբողջանայ նոյն հրատարակչութեան [illegible]: Ցանկանում եմ եւս մի օրինաչափութիւն ընդգծել. «Տեսարանները, մարդիկ եւ ես» ժողովածուն համընկաւ [illegible] մէջ հա[illegible] է, քանի որ Սարաֆեանի ժողովածուի ընդհանուր խնդրագրութիւնը համահունչ է նորերի գրական [illegible], մտահոգութիւններին, [illegible]: Ուրեմն կարելի է ասել, որ հատորը [illegible]:

Ժողովածուն հրատարակութեան է պատրաստել Արթուր Անդրանիկեանը, խմբագրել, ծանօթագրել եւ «Փինիկը» վերտառութեամբ յառաջաբանը հեղինակել Գրիգոր Պըլտեանը, որը, պէտք է ասել, սարաֆեանագիտութեան մէջ [illegible] աշխատանք է կատարում: Գիրքը ներառում է Սարաֆեանի 1927 - 1961 թուականներին գրած [illegible], խոհագրութիւններ, գրախօսականներ, տեսաբանական գրութիւններ եւ [illegible] յօդուածներ, որոնք ներկայացուած են ժամանակագրական հերթականութեամբ եւ, իրաւամբ, գրողի ժառանգութեան այս դրսեւորման ընտրանին են: Խմբագիրը զետեղել է այնպիսի գործեր, որոնք գրքի սոսկ ժողովածուի գործառնութիւններով չեն աւարտւում, այլեւ պահանջում են ամբողջական ընթերցում, այսպիսով առթում նմանատիպ հրատարակութիւնների մեզանում հազուագիւտ միասնականութիւնը, ընտրուած նիւթերի բնոյթն ու ուղղուածութիւնը չեն պարփակւում գրապատմական իրողութիւններ լինելով միայն, ցանկացած յօդուած ու գրութիւն ընդգծուած ժամանակակից է, հրատապ, իսկ «Փինիկը» համառօտ, սակայն խտացուած յառաջաբանը Սարաֆեանի «մտածողական գրականութեան» խորքային մեկնութիւններով (ստեղծագործական ազդակներից մինչեւ կենսագրական փաստերի համադրում, մշակութաբանական համընդհանուր մասնայատկութիւններից մինչեւ գրողի խոհագրութիւններում գերակայ Ղովտի կնոջ եւ Փինիկի միթոսների քննութիւն եւ այլն), իւրաքանչիւր գրութեանը կցած ծանօթագրութիւններով՝ սոյն հատորը գրական ժառանգութիւնների հրատարակման համապատկերում վերապահում են լաւագոյնների շարքին: Առկայանում է Սարաֆեանին հայեացքն ու դիտանկիւնը բոլորեքյանութեամբ, յիրաւի «տեսարանները կ'երեւան նոյն ատեն համաձայն մեր նայուածքին: Կախում ունին մեր տրամադրութենէն եւ մեր զգայական ու իմացական կարողութենէն», -ինչպէս ինքն է նշում «Տեսարանները, մարդիկ եւ ես» խոհագրութեան մէջ, որը լաւագոյնս ցուցանում է նաեւ ժողովածուի կառուցուածքն ու բաղադրատարրերի միասնականութիւնը, ինչպէս նկատում է Գրիգոր Պըլտեանն իր յառաջաբանում. «Տեսարանները, մարդիկ եւ ես» սովորական խորագրէ մը անդին կը կազմէ այս արտադրութեան ներքին կառուցուածքին երեք բեւեռները. դուրսի աշխարհը՝ որուն հանդէպ Սարաֆեան երբեք անտարբեր չէր եղած, իր պատկերի ու տեսողութեան անհուն շտեմարանով. ապա մարդիկը, անոնց հարցերը, ժամանակն ու շրջանը, շարժումներն ու գիրքերը, վերջապէս այս բոլորը դիտող, կշռող ու խորհող եսը գրողը, հայ գրողը, իր մըտահոգութիւններով ու սեւեռումներով»:

Նիկողոս Սարաֆեանը սոյն ժողովածուով ներբերում է հայկական ինքնութեան միշտ դժուար տրուող մշակութացման ելակէտայնութեան ըստ ամենայնի պատճառականացուած ու համակարգուած համադրոյթ՝ պատմական հեռանկարով եւ իմացական վիթխարի ամբարուած ներուժով: «Անջրպետի մը գրաւումը», «14», «Տեղատուութիւն եւ մակընթացութիւն», «Միջերկրական» բանաստեղծական շարքերի ու գրքերի հեղինակը, որն իր քերթութեամբ հայ գրականութեան 20-րդ դարի բնոյթը պայմանաւորողներից է, ստեղծաբանական զուգորդութիւններում ձեռնամուխ է եղել խորհելու, մտքի արարողականութեան խորհրդին՝ իմաստին, նշանակութեանն ու դերակատարութեանը: Սա է «Տեսարանները, մարդիկ եւ ես» գրքի բացառիկութիւնն ու ուրոյնութիւնը: Մշակութացման իրագործումի թանձրացականացումը եւ Սարաֆեան երեւոյթի այժմէականութիւնն ու արդիականութիւնը հաւասարապէս անհրաժեշտ են Հայաստանի եւ Սփիւռքի հոգեւոր - մշակութաբանական կենսոլորտին, այս ժողովածուն համահայկական դրսեւորում է, որովհետեւ խորհելն իբրեւ տիեզերքի «ամէնէն հազուագիւտ առաքինութիւն» առաւել է, վեր ապրելու, զգալու եւ յիշելու կարողութիւնից, իսկ անձնականութիւնը չեչտադրող էութենականութիւնը միշտ պակասել է մեր ոգեղէնիկ կեանքին, նամանաւանդ գրականութեանը: Սարաֆեանը սկզբունքային հետեւողականութեամբ, յիրաւի հանգանակ - յորդորակի մանրամասնութեամբ եւ մատչելիութեամբ, ափով հրամցնում է դա («Յիշե՞լ թէ խորհիլ»), որի խորքին տեսանելի են դառնում մեր նոր եւ նորագոյն գրականութեան ինքնաբաւ պարփակուածութիւնը, ստեղծագործական պարտութիւնների ողջ շարանը, տիրացուական արքետիպներին կառչած մընալը, գրողի կրաւորականութիւնը, որը չի՞ կարողացել, թէ չի ցանկացել հոսանքին դէմ գնալ՝ հունը վերագտնելու համար, հօտից տարանջատուել եւ վճռական մենակութեամբ ստեղծել ազատագրուած արուեստ: «Մեր ժողովուրդը ամէնէն մեծ բռնակալն է մեր գրողներուն գլխուն, պահանջելով անոնցմէ իր մտաւոր խեղճութեան հաւասար ու հաճելի գրութիւններ»՝ մարգարէական նկատում, որ այսօրուայ բարդոյթաւոր գրականութեան համար էլ խնդրադիր ու հրատապ է: Ի՞նչ անեզրական թափանցումներ է ամբարում սարաֆեանական խորհելու խորհուրդը, իսկ երէկուայ ու այսօրուայ հայաստանեան դասականները կամ եղերամայրական նւնուոցներով փարուած են «հայրենասիրական» տարուին, կամ հեռուստատեսութեամբ դժգոհում են, որ հալածական էին սովետական տարիներին, որովհետեւ... ՀԽՍՀ պետական մրցանակ չեն ստացել, իսկ իր ստեղծումի փղոսկրէ աշտարակում, հեգնելով քաղաքականութեան մէջ իրենց գրականութիւնը անողներին, գրաչար Նիկողոս Սարաֆեանը մատուցանում էր մտքի հեռանկար, հայ գրականութեան տիրոյթներում հաստատագրում էր հոգին «դէպի քաոս ու ամլութիւն տանող», սակայն «առաւելագոյն ապրող ու յաղթող» խորհող գրագէտին, իր անզուգական «Գրական բնանկար» խոհագրութեամբ երբորդում ներաշխարհի գերակայութիւնը, որպէսզի Ինտրան այդպէս էլ հայ գրականութեան համար չմնայ արտեֆակտ, «Մտածումներ»ում ընդգծում «քալելու» առաջնայնութիւնն իբրեւ մեր փնթի մտքի հեղձուկում, «ազգային ահաւոր անկարգութեան մէջ» անհատների գոյատեւման նախապայման, «Սերունդի մը դառնութիւնը» գրութեան մէջ չեչտում, որ ցանկացած քաղաքական ըմբռնում ու ազդակ պարագայական է. «Կը մնայ գրողը, առանձին յաջորդական սերունդներուն ու մտածումի յեղաշրջումներուն առջեւ» եւ միայն գրականութեան դատաստանին հաղորդակից, տեսնելով մեր գրականութեան կիսատ - պըռատութեան բանդագուշանքը, նոյնիսկ դադտնազերծում է գրականութիւնը՝ «գրականութեան գաղտնիքն է քամել տիպարները ներսէն ու դուրսէն» («Մեր կեանքը», Հրաչ Զարդարեանի), այս ամէնը հանդուցելով ստեղծումի անվերջաւորութեամբ, որ Սարաֆեանի համաբնագրում բանաստեղծութիւն իմաստային դաշտի անհաւելի խորութեամբ է յատկանշւում. «Բանաստեղծութիւն ամէն բանէ առաջ քերթուածին եւ վէպին մէջ: Մնացեալը անշուշտ, վէպ թէ քերթուած, առանց այդ բանաստեղծութեան, արհամարհելի են» («Բանաստեղծութիւն՝ ամէն բանէ առաջ»): Ահա թէ ինչու Սարաֆեանի այս ժողովածուն ընդելուզւում է հայաստանեան նորագոյն սերնդի գեղարուեստական - ստեղծաբանական որոնումներին, որովհետեւ, բարեբախտա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՁՈՀԱԲԵՐՈՒՄԸ

Գեղարուեստի աշխարհը պայմանաւորող նիւթական յորձանքը եւ շուկայական ժխորը կը հաստատեն թէ արուեստը, որեւէ ժամանակէ աւելի, դարձած է ծանր ճարտարարուեստ և սպառողական առարկայ, առժամեայ այլազան պահանջներ գոհացնող, նորաձեւութիւններու նման: Ներկայ շրջանին, հրապարակը ողողողները տեսերիզային արուեստն է եւ յըղացապաշտութիւնը, իր անհատնում տեղադրումներով, տեղայարդարումներով, այլազան նիւթերու կամ առարկաներու կուտակումներով, մէկտեղումներով: Կայ յաճախակի արծարծում մը արուեստ թէ ոչ-արուեստ ըմբռնումներուն: Կայ չեչտուած մերժում մը՝ նկարչութեան:

Նոր չէ նկարչութեան խնդրականացումը: Ան կը սկսի երբ, առանց նման միտումի, Ժորժ Պրաք եւ իր բարեկամը Փապլօ Փիքասօ, կ'իրագործեն իրենց առաջին խորանարդապաշտ կպածոները, 1910-ական թուականներու սկիզբներուն: Աննախընթաց յղացք մը, որ ի հեճուկս դայն հնարողներու ձգտումին, պիտի

Գրեց՝

ՎԱՀԷ ԱՐԱՁ

դառնայ նոյնինքն ժխտումը նկարչական արուեստին, որուն այս երկու վարպետները ամբողջութեամբ նուիրուած էին, դայն կիրարկելով իրենց երկար կեանքի ամբողջ տեւողութեան:

Կպածոներով, «հում» առարկան կամ ●►

իրր մուտք կը գործեն նկարչական արուեստէն ներս, որպէս նկարին մէկ բաղկացուցիչը: Գեղարուեստական նախորդ յղացքներու նման, այս նոր գաղափարն ալ, որպէս «հունտ», իր կարգին կ'աճի: Քայլ մը եւս, եւ այս անգամ առարկայ մը ինքնին կը ներկայացուի որպէս արուեստի գործ: Ներկայացնողը՝ Մարսէլ Տիւշան: Այս գծով, իր նախաձեռնութիւնը կ'ըլլայ 1913-ին հեծելանիւ մը զետեղել աթոռակի մը վրայ եւ զայն իմաստաւորել որպէս երկ, արուեստի գաղափարին հանդէպ նոր կեցուածք մը արտայայտելով, որ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ արուեստի գործին անցեալի հասկացողութիւնը: Այս մօտեցումով, արուեստի գործը կը դադրի ներաշխարհին եւ երեւակայութեան արտանկարումը եւ արտայայտութիւնը ըլլալէ, տեսանելիին եւ անտեսանելիին անդրացումը դառնալէ՝ նկարչութեամբ: Տիւշան կ'ուզէ նկարչութեան վերջը՝ զոր կը ցանկայ:

⁂

Ինչո՞ւ այս ձգտումը:

Հարցը կը թուի այլազան երեւակներ ունենալ:

Փարիզի Կրան Փալէի մէջ տեղի ունեցող օդագնացութեան Սալոնը այցելելու ընթացքին, Քոնսթանթին Պրանքուզիի եւ Ֆէրնան Լէժէի ընկերակցութեամբ, Տիւշան ցոյց տալով առարկայ մը, առաջինին կ'ըսէ. «Նկարչութիւնը վերջացած է: Ո՞վ պիտի կարենայ օդանաւի այս պտուտակէն աւելի լաւը իրագործել: Ըսէ՛, դուն կրնա՞ս»:

Բաղդատականը կրնայ տարօրինակ թըւիլ: Արդարեւ, ինչո՞ւ նկարչութեան եւ առարկայի մը եւ ոչ թէ, աւելի տրամաբանականօրէն, քանդակի մը եւ առարկայի միջեւ: Ամէն պարագայի, այս արտայայտութիւնը ցոյց կու տայ թէ, դէթ այդ ատեն, Տիւշանի ըմբռնումը նկարչութեան, դասական եւ արտանկարչական է, որովհետեւ զայն նկատի կ'ունենայ որպէս վերարտադրութիւնը տեսանելիին եւ՝ անոր կատարելութեան հետ մրցիլը: Ինք կ'անտեսէ անոր ինքնին յղացողական դաշտ մը ըլլալը, իր տուեալներով բնազանցականին եւ բացարձակին ձգտող:

Տիւշանի այդ վճիռէն ետք, նկարչական այլազան նոր յղացքներու երեւան գալը ցոյց կու տայ թէ նկարչութիւնը չէ վերջացած: Ան վերջացած էր Տիւշանի համար: Այդ համոզումէն մեկնած, ինք ուրեմն կը մտադրէ պատրաստի իր մը կամ առարկայ մը անջատօրէն ներկայացնել եւ հաստատել թէ, անոնց ընտրութեան եւ զանոնք իմաստաւորելու իր արարքն է արուեստի գործը, նոյնիսկ իրին կամ առարկային վրայ առանց որեւէ ստեղծագործական չօշափելի կամ գործնական միջամտութեան: Գաղափարը փորձիչ էր, կոյս եւ նոյն ատեն գայթակղեցնող: Եւ Տիւշան կ'ուզէր խանդարել եւ ցնցել, որովհետեւ կ'ըսէ թէ «Նկար մը որ չի ցնցեր, քանի չի ծառայեր»: Ինք կը համարի որ «տարբերութիւն մը կայ այն նկարին որ նախ միայն ցանցենին կ'ուղղուի եւ, միւսին միջեւ, որ ցանցենիէն անդին կ'երթայ···»: Սակայն, իր մօտ «ամէն պարագայի մէջ, կայ այն միտքը թէ, զուտ նկարչութիւնը հետաքրքրական չէ, որպէս ինքնին նպատակ»: Իրեն համար նպատակը «այլ է, բաղկացութիւն մըն է, կամ գէթ արտայայտութիւն մը՝ որ միայն ուղեղը կրնայ տալ»:

Խորքին մէջ, իրերու իմաստաւորման հարցով, անցեալի արուեստագէտները տարբեր չէին ըրած: Բայց, իրերու ընտրութենէն եւ անոնց տեղադրումէն ետք, նիւթը վերայղացած էին նկարչութեամբ: Այսինքն՝ Տիւշան արուեստը կը տանի նախքան նկարչական արարքը, անոր զէրօ կէտին: Ինք կը ջնջէ նկարչական արարման հոլովոյթը: Սակայն, նոյն ատեն, կը պահէ աւանդական պատկերայնութիւնը: Այս վերջինով, ինք կը հակադրուի նկարչական այն եղափոխման եւ զարգացման որոնք, յատկապէս տպաւորապաշտութենէն սկսեալ, արագօրէն իրարու կը յաջորդեն: Իսկութեամբ, Տիւշան կը շարունակէ անցեալ դարու պատկերային կանոնապաշտութիւնը այն միակ, բայց հիմնական տարբերութեամբ, որ ինք, խորհրդապաշտութենէն որդեգրած այլաբանութիւնը, երկիմաստութիւնը եւ երկդիմութիւնը կ'ընդհանրացնէ՝ գրգռիչ կերպով, խանգարող, ինչպէս երբ միզարանի մը դիրքին փոփոխութեամբ՝ անոր կու տայ աղբիւրի հանգամանք:

Այնուհետեւ, ինչպէս անհատի մը յարիլը նկարչութեան, կամ արուեստի որեւէ մէկ ճիւղի, կրնայ պայմանաւորուած ըլլալ կենցաղային, ընկերային, հոգեբանական, նկարագրային, բնազդային եւ ինքնասիրական տուեալներով, նոյնը կարելի է ըսել զայն դրժելու հարցով: Այս ըմբռնումով, նկարչութեան հանդէպ մերժողապաշտ դիրքորոշումը զուտ գեղարուեստական հարցերու, ընկերային կարգերու եւ բարոյագիտական հասկացողութիւններու խնդրականացումէն կրնայ սերած չըլլալ միայն, այլ նաեւ բարդոյթներէ, անձնական եւ նկարագրային պատճառներէ, թաքուն կամ երեւելի:

Տիւշան պէտք է արմատական, լուրջ հարցի մը դէմ յանդիման գտնուած ըլլար որպէսզի, խորանարդապաշտութենէն սերող քանի մը յատկանշական պաստառներէ ետք, 1913-ին ամբողջովին հակոտնեայ քայլ մը առնէր եւ նկարէր չոքոլա աղալու գործիքը, որ վերադարձ մըն է պատկերային կանոնապաշտութեան, որպէս հակադրուում նկարչական եւ գեղագիտական նորարարութեան, անոնց անհրաժեշտութեան, ինչպէս եւ հակադրուում՝ գեղարուեստական իր յառաջապահ շրջապատին:

Սկզբնական տպաւորապաշտ, վայրենապաշտ եւ արտայայտապաշտ փորձարկումներէ ետք, Տիւշան, երկու տարուան ընթացքին (1911 – 1912), արագօրէն եւ ինքնատպութեամբ կ'ընկալէ խորանարդապաշտութիւնն ու ապագայապաշտութիւնը եւ, յատկապէս վերջինին պարագային, ցոյց կու տայ շարժումով եւ մեքենաներով իր հետաքրքրուիլը, որպէս արդի ժամանակները յատկանշող հիմնական տուեալներ: Այսուհանդերձ, երբ չոքոլա աղալու գործիքը կը նկարէ, յետադարձ քայլ մը կ'առնէ, Անտրէ Տէրէնի նման, դէպի աւանդական պատկերայնութիւն: Բայց, ի տարբերութիւն Տըրէնի հլու համակերպումին՝ անցեալի արժէքներուն, ինք կը մերժէ թէ՛ իրեն ժամանակակից յառաջապահ նկարչութիւնը եւ թէ՛ արուեստագէտին անցեալի կերպարն ու անոր աշխատելու հոլովոյթը, սակայն կ'իւրացնէ անցեալի պատկերային ներկայացումը: Երկդիմի դիրքորոշում, Տիւշանի կողմէ լիովին ստանձնուած եւ կիրարկուած: 1918-ին, առանց կարենալ յաղթահարելու նկարչական յղացքի դժուարին հրամայականները, Տիւշան կը լքէ այս մարզը, «Tu m'»ը նկարելէն ետք, խորագիր մը որ կրճատումն է «tu m'emmerdes»ին, խօսքը ուղղելով նկարչութեան: Տիւշան, նկարչութեան իր հրաժեշտն իսկ, արգահատանքով կ'արտայայտէ (1):

⁂

Առաջին Մեծ Պատերազմը եւ, անոր ընթացքին ՏԱՏԱ շարժումին կազմաւորումը, որուն կարեւոր դերակատարներէն կ'ըլլայ Տիւշան, նոր թափ կու տան ժխտումին եւ հակադրումին, գեղարուեստական եւ ընկերային ընդունուած արժէքներուն հանդէպ, որ իր շարունակութիւնը կը գտնէ գերիրապաշտութեան մէջ: Նոյնը տեղի կ'ունենայ Երկրորդ Մեծ Պատերազմէն քանի մը տարի ետք երբ, յաջորդաբար, Փոփ Արուեստը, Նորիրապաշտութիւնը, Աղքատ Արուեստը, պատահարապաշտութիւնը եւլն., իւրացնելով ՏԱՏԱյի եւ յատկապէս Տիւշանի օրինակը, իրենց կարգին կը հակադրուին վերացապաշտ նկարչութեան: Միշտ նոյն վերադարձը դէպի առարկան, դէպի նիւթը. նիւթապաշտութեան:

Այսպէս, 1950-ական թուականներէն ըսկըսեալ, ՏԱՏԱյի վերակենդանացումով, հետզհետէ կ'ընդարձակուի գոյքապաշտութիւնը, երբ Ռապըրթ Ռաուշընպըրկ և Ճէսփըր Ճօնզ յաճախ առարկաներ կը միացնեն իրենց նկարներուն: Տիւշան կրկին կ'արժէքականանայ: Աւելի ուշ, Ռապըրթ Մորիս, յղացապաշտ արուեստի գլխաւոր ներկայացուցիչներէն, կը յայտարարէ. «Երեսուն տարեկանիս, ես իմ այլասերումս ունէի, աղոցս եւ ստուարափայտի կտորս: Ես կ'ուզէի փոխաբերութիւնները խաթել, մանաւանդ անոնք որոնք վերացման ձեւ մը կ'ենթադրէին, նոյնպէս՝ անդրանցումի ամէն ձեւ: Երբ աղոցովս ստուարափայտը կը կտրէի, կրնայի լսել, սուր ճղճղոցին մէջ. ո՛չ անդրանցումին եւ ոգեկան արժէքներուն, ո՛չ հերոսական չափերուն, մղձաւանջային որոշումներուն, պատմողականութեան ազդող մշակումին, յարգի իրին, ուշիմ կառոյցին, հետաքրքրական տեսողական փորձառութեան»: Մորիս ինքն ալ, Տիւշանի նման, այս ընթացքը կ'որդեգրէ նկարչութիւնը լքելով: Նոյն մերժումը, նոյն հանդոյցը նկարչութեան հանդէպ:

Այս խնդրականացման կը զուգահեռի արուեստի բնորոշումը վերատեսելու քայլը: Այս գծով, նորիրապաշտ Ժան Թէնկլի, 1967-ին, «Արուեստը ըմբոստութիւն է» խորագրին տակ կը գրէ. «Արուեստը ամբողջական է, որովհետեւ ան կրնայ "իրագործուիլ" որեւէ բանով. քար եւ քարիւղ, փայտ եւ երկաթ, օդ կամ ուժանիւթ, կաւաներկ, կտաւ կամ վինակ – երեւակայութիւն եւ կամակորութիւն, ձանձրոյթ, խեղկատակութիւն, բարկութիւն, ուշիմութիւն, խէժ եւ երկաթաթել, հակադրուում կամ լուսանկարչական գործիք: Հետեւաբար, արուեստը նաեւ մարզն է ճարտարագէտներու եւ ճարտարագործներու, նոյնիսկ եթէ անիկա կ'արտադրուի անգիտակցաբար կամ գործնականօրէն: Ամէն ինչ արուեստ է: (Արուեստը պէ՞տք է վերապահուած ըլլայ "արուեստագէտներ"ուն): Նաեւ. արուեստը ամէն տեղ է –մեծ-մօրս մօտ– ամէնէն չափազանցուած եւ անճաշակ գործին մէջ կամ փտած տախտակի մը տակ»:

Յստակ չէ թէ Թէնկլի ի՛նչ կը հասկընայ արուեստ ըսելով: Համարիլ որ ամէն բան արուեստ է, կը նշանակէ նաեւ որ ոչինչ արուեստ է, քանի որ բաղդատութեան եզրը անգոյ կը դառնայ: Ուստի, ան ինքզինքին կը հակասէ: Որովհետեւ, ի՞նչպէս կարելի է որեւէ բան արուեստ նկատել երբ ասիկա ինքնին անգոյ է: Թէնկլի կը դաւանի ոչ միայն «ամէն ինչ արուեստ է»ի ըմբռնումին այլ նաեւ՝ «ամէն մարդ արուեստագէտ է»ին զոր, Եոզէֆ Պէօյս, յղացապաշտ արուեստի այլ մէկ պարագլուխը, հետեւեալ ձեւով կ'արտայայտէ, նախ մատնանշելով, ըստ իրեն, Տիւշանի թերութիւնը. «այն ատեն երբ ինք (Տիւշան) ցարդ կատարուած աշխատանքին հիման վրայ կրնար տեսութիւնը զարգացնել, լռութիւնը նախընտրեց. եւ տեսութիւնը որ կրնար զարգացընել, ես եմ որ զայն այսօր կը զարգացնեմ···», այսպէս, հակառակը Տիւշանի, «կարեւորագոյն տարրը այն անձին համար որ իմ առարկաներս կը դիտէ, հիմնական գաղափարս է. որ է՝ ամէն մարդ արուեստագէտ մըն է: Ասոր մէջ կը կայանայ արուեստի պատմութեան իմ նպաստս»: Այստեղ, արուեստի պատմութեան բերուած նպաստը, Պէօյսի համար, կը հիմնուի ընդհանրական իր տեսութեան վրայ եւ ոչ թէ իր երկին: Ասիկա արուեստի եւ արուեստագէտի էութեան շուրջ գլխաւորաբար իմաստասիրական, սկզբունքի կեցուածք մը կը յայտնէ, ինչպէս Տիւշանի պարագային: Յատկանշական է որ, Պէօյս, արուեստի պատմութեան իր նպաստը կը կապէ իր տեսութեան, զանց առնելով իր գործը: Արդեօ՞ք իր վարքը ժամանակավրէպ կը դասէ, նկատի ունենալով որ չօշափելի երկը, որպէս նիւթ, ենթակայ է փճացման եւ անհետացման կամ թէ կը վերահաստատէ յղացապաշտ այն ըմբռնումը որ, կարեւորը գաղափարն է եւ ոչ գործը, որ «չունի» գաղափարին «ուժ»ը:

Տիւշանէն յետոյ, մերժողապաշտ այս յաջորդական հոսանքները կրկնակիօրէն խնդրոյ առարկայ կը դարձնեն ստեղծագործական հոլովոյթը՝ արուեստի գործի մը կերտման մէջ: Արդի՞նք: «Ամէն ինչ արուեստ է» եւ «ամէն ոք արուեստագէտ է» պիտակին տակ, մտքէ անցած որեւէ բան, բառախաղ, մտային ճամարտակութիւն, նախնական եւ տափակ խորհրդապաշտութիւն, քմայքներ, պատգամային ճապաղութիւն, դիւրին «գրականութիւն» եւլն., այսօր խուժած են արուեստի մարզը, իրագործելով Թէնկլիի եւ Պէօյսի բնաբանները: Սակայն, իսկապէ՞ս ամէն ինչ արուեստ է եւ կամ ամէն ոք արուեստագէտ: Արուեստն ու ձեռարուեստը նո՞յնն են, երբ նոյնիսկ վերջինին պարագային նուազագոյն ընդունակութիւն եւ խառնուածք հարկաւոր են: Ամէն ոք կրնա՞յ թուաբանագէտ, յօրինող, խմբավար, գիտնական կամ ղեկավար ըլլալ: Այս հարցադրումը չի նշանակեր մարդոց միջեւ անհաւասարութիւններ ստեղծել եւ տեսնել: Բայց, ամէն ոք չի կրնար ամէն բան ըլլալ, բոլորը ըլլալ: Այլապէս կը նշանակէ ընդունիլ (հակառակը Թէնկլիի, Պէօյսի եւ այլոց ակնկալածին), մարդուն ստորնացումը, գերմարդու գաղափար, անհատին պաշտամունքը, մեր օրերու Ռամպօնները եւ Թէքմինէյթըրներու տխմարները՝ գերադասական եւ ամբողջատիրական այն գաղափարախօսութեամբ, մտայնութեամբ եւ պատգամով, զորս անոնք կը մարմնաւորեն:

Թէնկլիի եւ Պէօյսի մօտեցումները ցոյց կու տան թէ իրենք, սկզբունքով, դէմ են արուեստը կուռքի վերածելու գաղափարին, սակայն կը դառնան «մեղսակից» իսկ այն համակարգին զոր կը «մերժեն», որովհետեւ իրենց գործերը կը ցուցադրէին եւ կը ցուցադրուին պատկերասրահներու և թանգարաններու մէջ, որոնք արուեստի մեհեաններ են՝ կուռքեր ստեղծող, զանոնք պաշտող: Այս հաստատութիւնները, որոնք զիրենք կը ցուցադրեն, կամ հաւաքորդները որոնք իրենց գործերը կ'ունենան, խորքին մէջ չեն բաժներ այն միտքը թէ ամէն ինչ արուեստ է եւ ամէն ոք արուեստագէտ, այլապէս բոլոր մարդոց գործերուն եւ յղացքներուն պէտք է տեղ տային կամ տան. ընդհակառակն, անոնք կը դաւանին արժէքներու եւ ենթադրելի «արժէք»ներու դրութեան, դասաւորման, դասակարգումին եւ զայն կը սնուցանեն: Ահա թէ ինչո՞ւ արուեստի ընդհանրականացման եւ հաւասարեցման այս ամբողջ իրարանցումը կեղծ է եւ սնոտի ու դարձած ծառան՝ արտագեղարուեստականին նպատակներու: Ան, նոյն ատեն, կը մնայ սնոտի, փառատենչ եւ ինքնասէր փոքրամասնութեան մը եւ, յոխորտ ու վաճառական ընտրանիի մը ինքնացուցումը, գեղարուեստական արտայայտութեան ընդունակութիւնը այլասերող:

⁂

Արտայայտութեան ազատութիւնը հարստութիւն մըն է: Արգիլել կամ խանգարել որ մարդիկ արտայայտուելու իրենց ուրոյն ձեւերը ունենան կամ ստեղծեն, կը նշանակէ արգիլել դէպի անյայտը իրենց խոյանքը: Այս մղացքը կրնայ միայն արտայայտութեան միջոցները զարգացնել, զարկ տալ մարդուն երեւակայութեան, անոր բանականութեան եւ ճանաչողութեան սահմանները ընդլայնել ու իմացական եւ այլ տեսակի նոր յարաբերակցութիւններ ստեղծել: Հետեւաբար, հիմնական սխալ է իմացականին եւ զգայական ըմբռնման ձեւ մը անէացնել, ինչպէս նկարչութիւնը: Որովհետեւ այդտեղ հարցը արուեստի մարզէն դուրս կ'ելլէ եւ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ մարդուն էութիւնն իսկ:

Արտայայտութեան իւրաքանչիւր մարզ իր աշխարհը եւ եզրերը ունի: Իմաստասիրութիւնը նկարչութիւն կամ քանդակագործութիւն չէ. գրականութիւն ալ չէ. ոչ ալ երաժշտութիւն: Ասիկա չի նշանակեր որ վերջիններուն մէջ իմաստասիրութիւն չկայ: Ընդհակառակն, կայ, որովհետեւ անոնց մէջ տրամաբանութիւն կայ, միտք կայ, խորք եւ իմաստ կան, ուր սակայն իմաստասիրութիւնը եւ մտային գործարկումը իրենք իրենց վերջ մը չեն, ինչպէս զուտ յղացապաշտներուն պարագային: Եւ ներկայ բաւիղային կացութիւնը կու գայ նաեւ անկէ թէ՝ կը հետապնդուի իրարու ձուլել բաներ որոնք էապէս տարբեր են: Այսպէս, ամէն ձայն հանող՝ յօրինող չէ, ամէն պատկերահան կամ պատկերակերտող՝ նկարիչ կամ արուեստագէտ չէ, հակառակ գոյներ օգտագործելուն, ինչպէս եւ ամէն լրագրող գրող չէ, հակառակ գիրը գործարկելուն:

Այս ուղղութեամբ, թերեւս ամէնէն յատկանշական օրինակներէն մին Անրի Մաթիսի պարագան է որ, իր քանդակներուն կապակցութեամբ, կը յայտնէ թէ ինք զանոնք յղացած եւ իրագործած է որպէս նկարիչ եւ ոչ որպէս քանդակագործ: Ասիկա կը վերարծարծէ իրողութիւնը թէ նկարչութիւնն ու քանդակագործութիւնը իրարմէ տարբեր մարզեր են, տարբեր զգացողութիւններ՝ թէ՛ կերտողին եւ թէ՛ ընկալողին համար, հակառակ որ երկուքն ալ տեսողական արուեստին մաս կը կազմեն: Նաեւ թէ մարդուն մօտ այլազան զգայնութիւններ կան, իւրաքանչիւրը անսահման, միշտ վերանորոգուելու ատակ: Գերադասել որեւէ առարկայ կամ պատկեր եւ գաղափար, շեշտը դնելով անոնց պատգամայ[illegible] լեզուին վրայ՝ նկարչութիւնը վանել[illegible] կը նշանակէ ոչ միայն անտեսել նկարչութեան էութիւնը եւ իմաստը այլ անոր[illegible] անտարբեր գտնուիլ ցարդ կատարուած յայտնաբերումներուն եւ նուաճումներուն հանդէպ, մարդուն իմացական եւ զգայական ըմբռնումը ընդլայնող:

ՄԱՐՍԷԼ ՏԻՒՇԱՆ ԵՒ ԱՌԱՐԿԱՆ՝ ՈՐՊԷՍ ԶԷՆՔ

Արուեստի երկը, որպէս գեղագիտական իրագործում, հինէն ի վեր են-թարկուած է հարցադրումի։ Արիստոտէլի համար «Արուեստագէտը ուրիշ բան չըներ եթէ ոչ բնութիւնը ընդօրինակել․ եւ, որոշ իմաստով, մարդկային արուեստը միայն առանձին մէկ պարագան է հիմնական եւ սկզբնական այն արուեստին՝ որ բնութիւնն է։ Այս պատճառով է որ բնական գեղեցկութիւնը գերադաս է որեւէ գեղարուեստական գեղեցկութենէ»(*)։

Մարսէլ Տիւշան, երբ պատրաստի առարկայ մը կը ներկայացնէ, որպէս հակագեղագիտական արարք, ձեւով մը նոյն միտքն է որ կ'երկրորդէ, հաստատելով որ առարկան կրնայ փոխարինել՝ որպէս գեղարուեստական երկ ընդունուած իրագործումը։ Սակայն, ի տարբերութիւն արիստոտէլեան մօտեցումին, այս պարագային արուեստի գործը փոխարինողը առարկան է, որ մարդուն կողմէ իսկ արտադրուած է, ինչպէս արուեստի գործը։ Այսուհանդերձ, եթէ մարդը նկատի ունենանք որպէս բնութեան մէկ մասնիկը, հետեւաբար իր հնարած առարկան ալ կը դառնայ բնութեան մէկ ստեղծագործութիւնը, ուստի, արիստոտէլեան ըմբռնումով, աւելի լաւ՝ քան անոր նկարչական վերարտադրութիւնը։ Բայց, տիւշանեան հակագեղագիտականութիւնը, նկատի չառներ որ սարքուած առարկան եւս ունի, աւելի կամ նուազ չափով, գեղագիտական գծայղայք, նոյնիսկ երբ, առաջին հերթին, անոր յըղացման մէջ կարեւորութիւն տրուած է անոր գործածական դերին։ Ամէն պարագայի մէջ, Տիւշանով առարկային միթոսացումն է որ հետզհետէ տեղ կը գտնէ, երբ ան կը ստանայ «մասունք»ի հանգամանք։ Այս իմաստով, Տիւշանի կարեւորութիւնը գուցէ կը բնորոշուի, աւելի, իր գաղափարին յեղաշրջող բնոյթով, որ անկիւնադարձ մը կը դառնայ, ինչպէս որ արուեստի պատմութեան առաջադրոյն հարցերէն մին, յատկապէս 20-րդ դարու երկրորդ կէսին վրայ իր տարածած շուքով։ Ինք հիմը կը դնէ զուտ յղացապաշտ դպրոցին, որ գաղափարը կը գերադասէ գործէն։ Քայլ առ քայլ, արուեստագէտը, որեւէ ժամանակէ աւելի, կը դառնայ տիեզերքին կեդրոնը, որովհետեւ անոր որեւէ մէկ դիտումնաւոր, նշանակալից կամ աննշան արարքը եւ կամ՝ միայն մտածելն իսկ կը ստանան արուեստի գործի հանգամանք, այսինքն՝ ենթակայ մարդոց յարատեւ սեւեռումին եւ ուշադրութեան։ Այսպէս, 20-րդ դարու անհատապաշտութիւնը, թերեւս կը գտնէ իր ամէնէն սուր արտայայտութիւններէն մին։

Սակայն, Տիւշանի հիմնական նպատակը այլ է։ Մեկնելով իր իսկ արտայայտութենէն, յստակ կը դառնայ որ իր ձգտումը, աւելի, հակադրուիլ է, քան թէ գեղարուեստականօրէն նորը ստեղծել։ Ինք թիրախ մը ունի՝ «գեղագիտութիւն»ը․ եւ զէնք մը՝ պատրաստի իրը։ «․․․Երբ պատրաստին հնարեցի» կ'ըսէ, «իմ մղումս էր գեղագիտապաշտութեան թոհուբոհը վհատեցնել։ ․․․ Ես իրենց ապարէզ կարդացի, իրենց երեսին շպրտեցի "Շշակալ"ը եւ "Աղբիւր"ը․․․»։ Այսպէս, Տիւշան կը մերժէ հպատակիլ արուեստի ընդունուած սահմանումներուն եւ, որպէս ռազմավարութիւն, կարեւոր տեղ կու տայ երկդիմութեան, զոր կը կիրարկէ իբր հաստատուած օրէնքներն ու չափանիշերը խախտող միջոց, որ իր ծայրագոյն արտայայտութիւններէն մին կը գտնէ Տիւշանի երեւութական երկսեռայնութեան մէջ, երբ ան կը կերպարանափոխուի՝ որպէս կին, Ռոզ Սէլավի անունին տակ։ Դիրքորոշում մը՝ որ մօտէն կը յիշեցնէ սինիք իմաստասիրութիւնը, որ կ'արհամարհէ ընկերային կանոնները, հասարակութեան կարծիքը եւ բարոյագիտութիւնը, վերադառնալով բնութեան, «հում» նիւթին, բնութենական սկզբնական զօյավիճակը աւելի բարձր դասելով ընկերութեան պայմանաւորումներէն։ Այս ձեւով, Տիւշանի առած քայլը գեղարուեստական արարք մը ըլլալէ աւելի, իմացական դիրքորոշում մը կը դառնայ, իմաստասիրական ընթացք մը։ Դիրքորոշում մը արուեստի գաղափարին հանդէպ, ինչպէս Արիստոտէլինը։

Այսուհանդերձ, Տիւշան հակասութեան մէջ կ'իյնայ, երբ միաժամանակ կը գործէ հեռակէտին վերարժեւորման գծով, «Հեռակէտը որ շատ կարեւոր էր», եւ «որ ամբողջովին անտեսուեցաւ, անարգուեցաւ»։ Նման քայլ մը կը նշանակէ վերադարձ այն տուեալին, որ նկարչութեան մէջ իրականին հարազատ ներկայացման հիմնական կռուաններէն մին դարձաւ, Վերածնունդէն մինչեւ 19-րդ դարու աւարտին իրագործուող արուեստին մէջ, դասականօրէն գեղագիտական։ Խորքին մէջ, այս գեղագիտութիւնը իսկական խնդրոյ առարկայ դարձնողները, տպաւորապաշտութենէն սկսեալ, գլխաւորաբար վայրենապաշտները, արտայայտապաշտները եւ խորանարդապաշտները եղան։ Այսպէս, Տիւշանի հակագեղագիտականութիւնը չուղղուիր դասական եւ կանոնապաշտ արուեստին այլ՝ արդիական այս շարժումներուն, գլխաւորաբար նկարչական պարունակով։ Հասկնալի է որ Տիւշան իր մտքին մէջ իրեն ժամանակակից յառաջապահ նկարչութիւնը նկատի ունի, երբ գեղագիտութիւն կ'ըսէ։ Ասիկա իր մօտ չյայտարարուած հակամարտութիւն մը չէ՞ քօղարկեր։

Երկրորդ Մեծ Պատերազմէն յետոյ երեւան եկած հականկարչական շարժումները, վերականգնանացուցին Տիւշանով սկսած ուղղութիւնը, սակայն որդեգրելով ընթացք մը, զոր Տիւշան խոտոր կը գտնէ իր ըմբռնումին, որովհետեւ կ'ըսէ․ «Այս նորատատան, որ այժմ կ'անուանուի նորիրապաշտութիւն, փոփ Արուեստ, Մէկտեղում, եւլն․, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ դիւրին զուարճացում մը, որ ՏԱՏԱյի յաղթանակներով կ'ապրի»։ Անոնք, նորատատաները «պատրաստիները կ'օգտագործեն անոնց "գեղագիտական արժէք"ը յայտնաբերելու համար»։ Հակադիր նման դիրքորոշում մը կը նկարագրէ Սալվատոր Տալի որ, իր «Հանճարի մը օրագիրը» հատորին մէջ, կը վերյիշէ․ «Վերջին պատերազմին ընթացքին, Արքաշոնի եւ Պորտոյի միջեւ, Մարսէլ Տիւշան հետս կը զրուցէր այն նոր հետաքրքրութեան մասին, որ ցոյց կը տրուէր աղտեղութեան պատրաստութեան հանդէպ, որմէ առնուած փոքր քանակի արտահանումներ, պորտէն ձեռք բերուած, որպէս "շքեղ արտադրումներ" կ'ընկալուին։ Ես իրեն պատասխանեցի որ պիտի ուզէի վաւերական աղտեղութիւն մը ունենալ Ռաֆայէլի պորտէն առնուած։ Այսօր, Վէրոնայի մէջ, փոփ արուեստագէտ մը, շատ ծանօթ(**), արուեստագէտներու աղտեղութիւններ կը ծախէ, շատ սոփեստական սրուակներու մէջ, որպէս բարձր պերճանքի առարկաներ։ Երբ Տիւշան հասկցաւ որ ինք ամէն ուղղութեամբ իր գաղափարները ցանած էր, մինչեւ որ ոչ մէկ գաղափար ունենար, ան, շատ ազնուական կերպով, լքեց խաղը եւ մարգարէականօրէն աւետեց, որ միւս երիտասարդները մասնագէտ պիտի դառնան արդի արուեստի ճատրակատիպ խաղին մէջ, եւ ինք սկսաւ ճատրակ խաղալ»։

Բնականաբար, ըստ եղափոխման օրէնքին, Տիւշանի առարկայապաշտութիւնը եւ անոր ընկերացող հեգնանքը, դրդումը եւ մերժողապաշտ ըմբռնումը հետզհետէ ընդլայնեցան, ինչպէս կը հաստատեն նորիրապաշտութիւնը, Փոփ Արուեստը, մարմնապաշտները, Աղքատ Արուեստը, երկրապաշտները եւլն․, որոնք աւելի մեծ մասշտաբով գործարկեցին գոյքապաշտութիւնը։ Այս արուեստագէտներէն ոմանք, ինչպէս Խրիստօ եւ Ռիչըրտ Լոնկ, զայն օժտեցին գեղագիտական տարազով մը, որ ինքնին կը դառնայ անդրանցումի ձեւ մը․ անդրանցումը՝ որ մեր ժամանակներուն լայնօրէն արհամարհուած է, որովհետեւ Տիւշանի գաղափարը կարելիութիւնն ու դիւրութիւնը ընծայեց, նաեւ գեղարուեստականօրէն անընդունակ անձերու, որպէս իսկական ստեղծագործողներ ներկայանալու։ Այսպէս, յղացապաշտութիւնը սխալ ըմբռնուելով կամ հասարակնալով, դարձաւ, որեւէ «հնարամիտ» տեղադրումով, սարքուածքով կամ արարքով, իր վրայ ուշադրութիւն գրաւելու եւ ինքնահաստատման միջոց, նման իմաստասէր Երոստրատին որ, Եփեսոսի մէջ, աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մին նկատուած Արտէմիսի մեհեանը հրկիզեց, յիշուելու, անմահանալու համար։

Արդարեւ, ան դէթ երբեմն կը յիշուի․ ինչպէս Տիւշան պիտի յիշուի, որպէս արուեստի ամենախնդրայարոյց անձնաւորութիւններէն մին։ Արդեօ՞ք եղրակացուցած էր․ «կը մտածեմ, կը հակադրուիմ, կը ցնցեմ, կը քանդեմ, ուրեմն կամ»։

Վ. Ա.

(*) Pierre HADOT: «Qu'est-ce que la philosophie antique?», *Editions Gallimard*, Collection Folio/Essais, Paris, 1995, p. 134.

(**) Տալի կ'ակնարկէ Փիէրօ Մանծոնիի։

նկարչութիւնը, կը նշանակէ անէացնել այդ զգայութեան յատուկ սնունդներէն մին։ Ահա թէ ինչո՞ւ հակա-արուեստը, մերժողապաշտութիւնը եւ յղացապաշտ այն արուեստը, որ գաղափարը, յղացքը կը գերադասէ գործէն, անոր իրագործումէն (եւ երբեմն նոյնիսկ առանց զեղչելով), պակասաւոր եւ ամուլ են ձեւով մը։

Արուեստին մէջ, յղացապաշտ գործարկումը նոր չէ։ Ճոթթօ, Տէլլա Ֆրանչէսքա, Ուչէլլօ, Փուսէն, Վէրմէր, Սէզան, Սէօրա, Քանտինսկի, Պրանքուզի, Մոնտրիան յղացապաշտ են, յիշելու համար մի քանին։ Բայց այս վարպետները նկարիչ են եւ քանդակագործ եւ, նկարչութեամբ ու քանդակագործութեամբ արտայայտած են իրենց յղացապաշտութիւնը։ Առանց յղացքի չկայ արուեստի ուժեղ եւ նորարար երկ։ Զի բաւեր իրերը քովէ քով դնելով գաղափար մը, բան մը ուզել արտայայտել․ արուեստը յաւելեալ զգայութիւններ կը պահանջէ։ Հնարամիտ սարքուածք մը կրնայ մտածել տալ եւ հետաքրքրութիւն արթնցնել, սակայն հոն մնալ՝ երբ անոր կը պակսին արուեստը յատկանշող ձեւակերտական ուժն ու կերպառական խորհուրդը։

Տիւշան ջնջեց նկարչութիւնը ստեղծագործական արարումէն, բայց պահեց առարկան եւ գաղափարը։ Կարգ մը յղացապաշտներ, քայլ մը առաջ երթալով, ջնջեցին գործը, առարկան, պահելով միայն յղացքը, գաղափարը։ Բնականաբար, յաջորդ քայլը պէտք է ըլլայ, իր կարգին ջնջել գաղափարը։ Անկէ ետք կը մնայ միայն մարմինը(2), մտքէ զուրկ, կոյս պաստառի մը նման։

Նկարչութիւնը, նախապատմական շրջանէն մինչեւ այսօր, անցած է ներկայացման եւ իմաստաւորման այլազան հանգրուաններէ։ Նկար մը, երբ արուեստի բարձր գործ է, կարելի է երկարօրէն դիտել եւ կրկին դիտել։ Իր լռութիւնը պատճառ կը դառնայ որ իր խորհուրդները, երբեմն կարեւոր մասով, անմեկնելի մնան։ Ան «ընթերցման» ոչ սկզբնակէտ ունի եւ ոչ ալ վերջակէտ, յատկապէս վերացականի պարագային։ Մարդուն անհրաժեշտ եւ հետապնդած խորհուրդներէն եւ զգայութիւններէն ոմանց համար է որ նկարչութիւնը կայ եւ կը մնայ, որովհետեւ ան կը մարմնաւորէ անոնցմէ մաս մը։ Եւ անվերջ են տիեզերքին, կեանքին եւ մահուան խորհուրդները, ուստի նկարչութեամբ զանոնք արտայայտելու կարելիութիւնները։

Անցեալ դարուն, երբ լուսանկարչութիւնը ստեղծուեցաւ, նկարիչները դիւցին զայն, նկարչութեամբ ուղղուելով դէպի իմացական եւ զգայական աւելի ընդարձակ եւ հարուստ ոլորտներ։ Այսօր, համակարգչային եւ տեսերիզային դրոյթով, շատեր արդէն իսկ որոշած են նկարչութեան մահը։ Որքան կը սխալին, որովհետեւ նկարիչներ պիտի գտնուին, որոնք մտքով եւ գործով, միշտ գործիքէ մը աւելի հեռու պիտի երթան։

Որովհետեւ կ'ըսուի թէ մարդը բնութեան կատարելագոյն հնարքն է, յարատեւօրէն ինքզինք եւ իր իսկ հնարած մեքենաները գերազանցող։

ՎԱՀԷ ԱՐԱԶ

(1) Ցաչորդ տարին, 1919-ին, Տիւշան կ'իրագործէ «L.H.O.O.Q.»ն (այս տառերը երբ արագօրէն ըսուին, կը կազմեն «Elle a chaud au cul» նախադասութիւնը)։ Այս գործը վերատպութիւնն է Լէօնարտօ Տա Վինչիի «Մոնա Լիզա»ին, որուն վրայ Տիւշան աւելցուցած է պեխ մը եւ այծեմօրուս մը։ Հեղինակաւոր խորհրդանիշի մը հանդէպ հեգնական նըման մօտեցում մը իր նախորդը ունի՝ յանձին Փօլ Սէզանի։ Էքսցի, շուրջ քըսանամեայ նկարիչը, իր առաջին մեծածաւալ գործերուն վրայ, տարուան չորս եղանակները ներկայացնող, ստորագրած է «Էնկր»։ Սէզան, գէթ այդ տարիներուն, կ'ատէր Էնկրը։ Հեգնանքը աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք որ Սէզան, անոնցմէ մին թուագրած է 1811, որպէս ակնարկութիւն Էնկրի այն ծաւալուն պաստառին (1811-ին Հռոմ նկարուած), որ կը կրէ «Զեւս եւ Թեթիս» խորագիրը եւ որ կը գտնուէր Էքսի թանգարանը։ (Տե՛ս․ «CEZANNE, Les années de jeunesse, (1859-1872)», catalogue de l'exposition, *Editions de la Réunion des musées nationaux*, Paris, 1988, p. 69)։ Ի տարբերութիւն Տիւշանի, Սէզան նըկարչութիւնը չի լքեր այլ՝ կը ձգտի զայններսէն յեղաշրջել։ Մեկնակէտերը նոյնանման ըլլալով հանդերձ որպէս հակադրում եւ հեգնանք, որդեգրուած յետագայ ուղղութիւնները հիմնաւորապէս հակոտնեայ են։ Սէզան կը միտի նոր տարածք մը տալ նկարչութեան․ Տիւշան կը միտի զայն քանդել։

(2) Աստիճանական տարհանումի, գեղչումի այս ընթացքը պիտի յանգի մարմնի ջնջումին։ Արդարեւ, «ցուցահանդէս»ի մը բացման, հրաւիրեալները ատեն մը ետք անդրադարձած են, ոչ առանց անհանգստութեան, որ արուեստագէտին բացակայութիւնն իսկ էր օրուան «գեղարուեստի գործ»ը։ Ուրիշ մը ինքզինք անդամահատելով է որ մահացաւ, նման այն հնդիկ իմաստասէրներուն որոնք, մեր թուականէն առաջ, իրենք զիրենք կը հրկիզէին, հաշտ գտնուելու համար իրենց գաղափարներուն հետ։ Այլ պարագայ մըն է յոյն իմաստասէր Էմպեդոկլին նետուիլը Վեսուվի հրաբուխին մէջ, ըստ աւանդութեան։ Այս հանգիտութիւնները կը վերահաստատեն 20-րդ դարու յղացապաշտութեան զուտ իմաստասիրական բընոյթը։

Ջնջումի այլ պարագայ մըն է Ռապըրթ Ռաշընպըրկի յղացքը, 1953-ին, որ կը ներկայացնէ պարզ թուղթ մը, որուն վրայէն ինք սրբած է Ուիլլըմ տը Քունինկի մէկ գծանկարը։ Ռաշընպըրկ, երբ իր գաղափարը յայտնած է տը Քունինկի, վերջինը զայն չէ սիրած, բայց հասկցած է անոր ետին գտնուող միտք բանին եւ որոշած է տալ գծանկար մը՝ որ դըժուարաւ սրբուի․․․։

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ցիրուի, մենք՝ Հայերս մի քիչ օտարասէր ենք: Շատ զգայուն ու գնահատող ենք օտարների ստեղծագործութիւնների հանդէպ, սակայն աւելի քիչ ենք անդրադառնում մեզ ու մեր գանձերին: Երբեմն նոյնիսկ չենք կարողանում արժէքաւորել այնպիսի տաղանդաւոր (չասեմ հանճարեղ) անհատների, որոնց հէնց իրենք՝ օտարներն, աւելի լաւ են ճանաչում ու գնահատում:

Ամենեւին թող չստեղծուի այնպիսի տպաւորութիւն, թէ ուզում եմ պարսաւանքի խօսք ուղղել ազգիս: Ցանկութիւնս շատ աւելի բնական ու ազգասիրական է. այն է, այս փոքրիկ նիւթի միջոցով կարողանալ ձեզ համար հաճելի պահեր ըստեղծել, եւ փոքր-ինչ թարմացնել հայ քնքոյշ քնարերգուի պոէզիայի հմայքը իր իսկ երգերի ուղեկցութեամբ:

Վահան Տէրեան –ահա յորդաբուխ ըզգացմունքներով լեցուն բանաստեղծը:

Ի. դարի սկզբին մեր իրականութիւնն ամբողջութեամբ պարուրուած էր տէրեանական թախիծով, որը ոչ թէ յուսահատեցնում, այլ, կարծես, կազմում է իւրաքանչիւրի անբաժանելի մասը, հարազատ է իւրաքանչիւրի հոգուն: Նրա առաջին ժողովածուն՝ «Մթնշաղի անուրջները», վարակել էր բոլորին իր զգացմունքի առատութեամբ, ջերմ անմիջականութեամբ, անհուն դիւթանքով, նրբալար մեղեդայնութեամբ եւ բիւրեղեայ

Գրեց՝

ՆԱՐԻՆԷ ԵՆՈՔԵԱՆ

լեզուով: Ժամանակակիցների վկայութեամբ բոլորը Տէրեան էին ընթերցում, ներշնչուած ու տոգորուած էին նրա երգերով:

Ես սիրում եմ մթնշաղը նրբակերտ,
Երբ ամէն ինչ երազում է հոգու հետ,
Երբ ամէն ինչ, խորհրդաւոր ու խոհուն,
Ցնորում է կապոյտ մութի աշխարհում···

Իսկապէս ակնառու է, որ Տէրեանի բոլոր բանաստեղծութիւններն ստեղծուել են զգացմունքների կուտակման պահերին: Այնքան մօտ ու հարազատ են դըրանք մեզ, որ երբեմն զարմանում ենք, թէ Տէրեանը որքան լաւ է ճանաչում մեզ ու մեր ներաշխարհը: Եւ, անշուշտ, նախ եւ առաջ, հէնց այս փաստն է գրողին սէր ու ժողովրդականութիւն բերում.

Ապրելուց քաղցր է մեռնել քեզ համար,
Զգալ որ դու կաս եւ լինել հեռու···

Տէրեան բանաստեղծը, անտարակոյս, նշանաւոր սիրերգակ է: Նա աւելի լաւ է իրեն բնութագրել երգելով՝

Սէր ու երգ է իմ հոգում,
Սիրոյ երգ է իմ հոգին:

Զնայած իրականութեան պատճառած տանջալի ապրումներին, քնարական բանաստեղծի համար կեանքի իմաստը մընում է սէրը: Նա երբեք «չի յոգնում սիրելուց», թէպէտ, երբեմն թւում է, թէ մինչեւ ծայր ստրիճան յուսախաբուած է, մերժուած ու լքուած: Սակայն, նրա ողջ էութիւնն է հիւսուած սիրոյ թելերով:

Նրա սիրոյ տողերն անկրկնելի են իրենց քնքշութեամբ ու սիրառատութեամբ, անհուն կարօտով ու տխրութեամբ, անկեղծ ինքնազոհաբերումով: Որչափ շատ է Տէրեանն իր «Սէրը սիրում».

Երբ կը յոգնես, կը զզուես աշխարհից՝
Դարձի՛ր իմ մօտ, վերադարձի՛ր դու նորից.—
Ցաւած սիրտըս միայն քեզնով է շնչել՝
Չի կամեցել նա վերստին քեզ տանջել:

Այո, մենախօս Տէրեանի համար դըժուար է ապրել իրեն շրջապատող կոպիտ աշխարհում: Նրան ոչինչ չի կարող կապել այդ կեանքի հետ, եթէ ոչ լոկ սիրած աղջիկը, որին նա պաշտում է, ուզում է նրա դիւթանքով սփոփուել ու ապրել:

Հրաշք-աղջիկ, գիշերների թագուհի,
Ճառագայթող քո աչքերով դու եկար,
Ոսկէ բոցով լցրիր հոգին իմ տկար,
Հրաշք-աղջիկ, ցնորքների դիցուհի···

Բայց նա ցաւով տեսնում է, որ նոյնիսկ սէրը իր իրականութեան մէջ մաքուր ու անաղարտ չի մնացել, այն նոյնպէս վաճառքի առարկայ է դարձել: Այս հանգամանքը չափազանց շատ է վշտացնում պոէտին, նա դառնացած է դրա համար:

Անողոք ճակատագրի բերումով Տէրեանը հիւանդ էր, անբուժելի հիւանդ: Նա տառապում էր թոքախտով: Նիւթական անապահով վիճակը Տէրեանի կեանքի անբաժան ուղեկիցն է եղել, որը էլ աւելի է խորացրել նրա հիւանդութիւնը:

Եւ, ահաւասիկ, նրա այն երգերը, որտեղ ընդգծուած են աշնանային տխուր երանգները, հետեւանքն են նրա հիւանդութեան: Նրան յաճախակի է տիրում լքուածութեան, միայնութեան տխրութիւնը: Բանաստեղծը տեղափոխւում է աշնանային անուրջների մէջ, դրանց միջոցով է արտայայտում մարդկային ներաշխարհի տխուր յոյզերը:

Աշուն է, անձրև··· Ստուերները անձև
Դողում են դանդաղ···Պաղ, միապաղաղ
Անձրե՜ւ ու անձրե՜ւ···

Սակայն, նա ոչ միայն սփոփւում, այլ նաեւ զմայլւում է աշնան գեղեցկութիւններով, մի իւրօրինակ դրախտ է նրա համար հազարագոյն աշունը.

Ոսկեհանդերձ եկար եւ միգասքող,
Տխուրաչեայ աշուն, սիրած աշուն,
Տերևներիդ դանդաղ թափուող ոսկով,
Մետաքսներով քնքշաշրշուն:

Մենք շատ տեղեկութիւններ չունենք, թէ ինչպիսի վերաբերմունք է ունեցել քնարական բանաստեղծը երաժշտութեան նկատմամբ, բայց նրա երգերի մէջ յըստակօրէն լսւում է մեղեդին: Եւ, հաւանաբար, այդ պատճառով է, որ նրա բանաստեղծութիւններով գրուած երգերը երբեմն անբնական են թւում, չէ՞ որ նըրանք արդէն պարունակում են իրենց մէջ մեղեդի:

Անտես ու յուշիկ իմ շուրջը շրջում
Եւ շշնջում ես ու անոյշ շրշում,
Պայծառ տրտմութեամբ ինձ ես անրջում
Ու գաղտնի սիրով սիրում ու յիշում:

Բանաստեղծն իր նուիրական մտքերն արտայայտում է սքանչելի լեզուով: Նրա լեզուն, որը հնչել է դեռ դարասկզբին, դասական յստակութիւն ունի մինչեւ այսօր, այն ուղղակի մաքրամաքուր է: Նոյնիսկ նրան ժամանակակից այնպիսի մեծեր, ինչպիսիք են Թումանեանն ու Իսահակեանը, զուրկ չեն ժողովրդախօսակցական տարրերից ու դարձուածքներից:

Յայտնի է, որ Տէրեանը կատարելապէս տիրապետում էր ռուսերէնին (նա սովորել է Լազարեան ճեմարանում, Պետերբուրգի եւ Մոսկուայի համալսարաններում), սակայն իր բանաստեղծութիւնները գրում էր միայն հայերէնով:

Այսքանով չեն սահմանափակւում Վահան Տէրեան բանաստեղծի մոտիվները: Նա նաեւ ջերմ հայրենասէր է: Զնայած կարճատեւ կեանքին (նա ապրել է ընդամէնը 35 տարի), հասցրեց եռանդուն հասարակական գործունէութիւն ծաւալել: Ծնուել է 1885 թուականին Հայաշատ Ախալքալաքի շրջանի Գանձակ գիւղում: 1906 թ. նրան բանտարկում են արգելուած գրականութիւն պահելու կասկածով: Փոքր ժամանակահատուած յարել է Դաշնակցութեանը, իսկ 1917-ին բոլշեւիկեան կուսակցութեան անդամ է: Այնուհետեւ, յանձնարարում են գրել Թուրքահայաստանի մասին հրամանագրի նախագիծը: 1918 թ. բանաստեղծը մասնակցում է Բրեստ-Լիտովսկի հաշտութեան պայմանագրի կնքմանը, գարնանը Հայկական գործերի կոմիսարիատի յանձնարարութեամբ մեկնում է Հիւսիսային Կովկաս հայ գաղթականներին օգնութիւն ցոյց տալու համար: 1919 թ. գործուղման է մեկնում Մերձաւոր Արեւելք, բայց 1920 թ. Յունուարի 7-ին, Օրենբուրգ քաղաքում, մեռնում է թոքախտից:

Ամենեւին պէտք չէ մեծ բանաստեղծի քաղաքական գործունէութեանը նայել այսօրուայ տեսանկիւնից: Չէ՞ որ նա՝ ինքն էլ, տոգորուած էր պայծառ ապագայի յոյսերով, հայ կեանքի նկատմամբ լաւատեսական սպասումներով:

Փոքր թիւ չեն կազմում նրա սիրելի «Նայիրիին» նուիրուած բանաստեղծութիւնները («Երկիր Նայիրի»), որոնք շատ անկեղծ ու զգայացունց են.

Երկիր Նայիրի, երազ հեռաւոր,
Քնած ես քնքոյշ թագուհու նըման.
Միթէ ե՞ս պիտի երգեմ քեզ օրօր
Եւ արքայական դնեմ գերեզման···

Տէրեանը ողբում է իր երկրի ճակատագրի համար, նրա «նայիրեան սիրտը» վիրաւոր է, նա դարման է խնդրում:

Բանաստեղծը չի «շլանում» հայրենիքի անցեալ փառքով, նա սիրում է վերջինիս «հեզ, անքէն» հոգին, երգերը «մեղմ ու բեկբեկ»: Այնուհետեւ հարցընում է զայրացած.

Որտե՞ղ է հոգին այնպէս վիրաւոր,
Եւ անպարտ երկիրն այնպէս արիւնոտ···

Նա սարսափում է այս մտքից.

Մի՞թէ վերջին պոէտն եմ ես,
Վերջին երգիչն իմ երկրի···

Սակայն աներեր ու անկոտրում հաւատ կայ նրա մէջ իր սիրելի ժողովրդի նըկատմամբ, նա ցաւով է ընդգծում, որ

Գերուած ենք մենք, ո՛չ ստրուկ –
գերուած մի արծիւ···

Այսօրինակ մտքերը տանջում են նրա հայրենասէր հոգին, նա ելք է ուզում գտնել, քանի որ գերուած արծիւը չի կարող երկար հանդուրժել շղթաները:

Բանաստեղծի հայրենասիրական խոհերն ու զգացումները չեն կարող չպսակուել պայծառ լաւատեսութեամբ:

Եգիպտական բուրգերը փոշի կը դառնան,
Արեւի պէս, երկիր իմ, կը վառուես վառման:
Որպէս Փիւնիկ կրակից կ'ելնես, կ'ելնես նոր
Գեղեցկութեամբ ու փառքով վառ ու լուսաւոր:

Վահան Տէրեան բանաստեղծի այս համառօտ նկարագիր-բնութագիրը, անշուշտ, չէր կարող ամբողջական ու բազմակողմանի պատկերացում ստեղծել այս քնարերգակի վերաբերեալ: Բայց տողերիս հեղինակը ուզում է յուսալ, որ կարողացաւ փոքր-ինչ հետաքրքրութիւն առաջացնել հայ յայտնի բանաստեղծի նկատմամբ:

ԽՈՐՀԵԼՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

(Շար. Ա. էջէն)

բար, նորերի մէջ կան «քալելու» հանգանակը առկայացողներ՝ մշակութացման ելակէտայնութեան նախանձախնդրութեամբ:

Նիկողոս Սարաֆեանի «Տեսարանները, մարդիկ եւ ես» ժողովածուի մատնանըշած ներքին միասնականութիւնը խարսխւում է, պայմանականօրէն ստորաբաժանենք, հինգ հանգուցային հիմերի՝ գըրականութեան բնոյթային փոխակերպութեան անհրաժեշտութիւնը եւ կենտրոնացումը, արուեստական ստեղծումի գերակայութիւնը (սա պարտադիր բաղհիւսուած անհատականութիւնների թանձրացականացմամբ), արդիականութեան յարակայ շեշտադրումը, Յակոբ Օշականի ու Վահան Թէքէեանի անդրադարձումները եւ վերջապէս հինգերորդը՝ «ներփակ ընթերցումները» (անխառն գրախօսականներ, «Նարդունիական» հոսք): Անշուշտ դրանցից ոչ մէկ ժողովածուում «բացարձակ մաքուր» տեսքով չի արտայայտւում, բնագրային մակարդակում բազմաթիւ շերտերով ընթերադրուած են, որը հէնց Սարաֆեանի մշակութաբանական ժառանգութեան համադրական-բազմաձայն մասնայատկութիւնն է: Գըրականութեան բնոյթային փոխակերպութիւնը պայմանաւորուած էր արդիական արուեստական ստեղծումի անհրաժեշտութեամբ, որ իր առարկայական հարցադրումներով հրատապ է նաեւ այսօր, քանի որ Սփիւռքի գրական տագնապի բաղկացեալների ցուցանումը («Սփիւռքը եւ իր գրականութիւնը») եւ «վաթսունամեայ բայց չափահասութեան չեկած մեր առաքեալների» լռութիւնը, այսինքն՝ գրական իրագործումի արմատական շրջադարձը, արդ նոյնպէս կենսական անհրաժեշտութիւն է, իսկ դա իրագործելի է յատկապէս «յեղափոխական տաղանդների» առկայութեամբ, տեւող արուեստի եւ արուեստագէտի տեսակով («Բացատրութիւն մը»), անհատականութիւններով, որոնք ինքնին տաղանդաւոր են եւ ցեղի ոգու անկապտելի բաղադրատարրերը՝ պետականութիւնն ու մտաւորականութիւնը պայմանաւորողները, իսկ այս հանդրուանին մենք պէտք է գոյաւորենք աւանդութիւն ու միջավայր, որ միայն «Հայկական հագուստներով, լեռներով, գիւղերով, վանքերով չէ», («Փոխուած են դարերը»), այլ գրականութեան ազատագրութեամբ «արտաքին ամէն ճնշումէ եւ թելադրանքներէ» («Ազգայինն ու միջազգայինը գրականութեան մէջ») եւ պարտադիր տարանջատուած հաւաքական ցանկացած դրսեւորումներից, երբ «Որոշ կէտէ մը անդին բանաստեղծին արտայայտութիւնը ոչ մէկ կապ ունի միջավայրին ու քաղաքակրթութեան հետ» («Սերունդի մը դառնութիւնը»): Այս խնդիրների իւրօրինակ բիւրեղացումն են ժողովածուի այսպէս կոչուած Յակոբ Օշական – Վահան Թէքէեանական հոսքը: Առհասարակ հարկ է շեշտել Սարաֆեանի առանձնայատուկ բեւեռացումը այս հեղինակների գործի, էութեան եւ նկարագրի պարագրկումներում, որ ինքնին բնական ու հասկանալի է, իրենց ստեղծագործական խառնուածքով միմեանց «զարտուղի» այս հսկաները, որոնք հայ նոր գրականութեան 20-րդ դարի նորագոյն դրսեւորումների կամրջողներն էին եւ ընդհանրական բոլերը, անհնարին էր, որպէսզի չլինէին սարաֆեանական տեսադաշտի մշտամնայ հանգոյցներում: Այս խորքին «Յառաջդիմութիւն թէ ձուլում» ծաւալուն գրութիւնը Օշական – Թէքէեան զուգադըրի տարողունակ ընթերցումներից է, յիշատակենք անպայմանօրէն «Իրաւ բանաստեղծութիւն»ը, «Վահան Թէքէեան», «Ողջոյն մը ուսուցիչիս՝ Յ. Օշականին», «Ճառը», «Մեր գրականութեան թշնամիները» յօդուածները, խոհագրութիւնները:

Ժողովածուի մաս կազմող գրախօսականները եւ մանաւանդ Շաւարշ Նարդունին (գերազանցապէս) հասցէագրուած «էպիստոլեար» – բանավէճային յօդուածները («Գեղամ Բարսեղեան», «Շահան Շահնուր», «Նամակ առ Նարդունին», «Մէկ ժամ Նարդունիին հետ» եւ այլն) քաղաքական չէզոքութեան տիրոյթներում փաստարկում են մեր գրականութեան մանկական շրջանի բոլոր ձախողութիւնները (արուեստի զգայացունց – վիպաշտ ըմբռնողութիւն, հայրենասիրութեան յղացքի արխայիկ տարողութիւն գրողին անպայման ուսուցիչ – ազգային կեանքին կապելու դերլարում) ու [illegible] արուեստն երկմտութիւնից տարանջատելու կարելիութիւնները:

«Տեսարանները, մարդիկ եւ ես» հատորում մի կատարեալ պայծառատեսկանխատեսող գրութիւն կայ՝ «Դէպի Երեւան» վերտառութեամբ, գրուած 1950-ին: Խորհելու խորհուրդն իր գրականութեամբ ու իմացականութեամբ վկայած Նիկողոս Սարաֆեանը այսպէս է պատկերացնում իր մուտքը Երեւան. «Պիտի ուզէի, որ երբ ձիս կանգ առնէր Արարատեան դաշտին մէջ, հեռուէն, մայրաքաղաքը, Երեւանը՝ տեսած աւերակներու եւ տեսած մեռելներու յարութեան պէս: Լսէի հայ զօրքերուն տողանցքը, հայ արձանագործներուն մրճահարումը եւ մեր բանուորներուն թիերուն, բահերուն աղմուկը եւ տօնական զանգահարութիւնը մեր եկեղեցիներուն»: Եւ այժմ այդպէս է լինում ու լինում է նաեւ իր փղոսկրեայ աշտարակում մշակութացման ելակէտայնութիւնը սեփական գրականութեամբ ու մտքի գործունէութեամբ փաստած ու այսօրուան հասցրած Նիկողոս Սարաֆեանի շնորհիւ:

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երևան

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris   Commission Paritaire: N° 55935

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 5
MARDI
5 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18·803 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.803

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ 19 ՄԵՌԵԱԼ, 10 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՀԱՄԱՍԸ ՈՐ ՏԷՐ ԵՂԱՒ ԱՐԱՐՔԻՆ ԵՐԵՔ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԵԹԷ...

Նախորդ ոճրափորձէն (Փետրուար 25) ճիշդ ութ օր յետոյ, նոյնպէս Կիրակի մը, Մարտ 3-ին, առաւօտեան գրեթէ նոյն ժամուն, հանրակառքի նոյն գիծին վրայ է որ Համաս կը գործէր նոր ոճրափորձ մը։ Արդարեւ, կրկին թիւ 18 հանրակառք մըն էր որ օդը կ'ելլէր։ 19 մեռեալներուն մէջ է ահաբեկիչը, քանի այս արարքները անձնասպանական են։ Պարզ է որ խուճապը մեծ էր, վրդովումը՝ սաստիկ Իսրայէլացիներու մօտ եւ Նախագահէն սկսեալ կը պահանջուէր խաղաղութեան բանակցութիւններու առկախումը։ Պաղեստինցիներու հետ բանակցութիւնները պէտք է վերսկսին միայն իսրայէլեան ընտրութիւններէն (Մայիս) ետք, բայց, Իսրայէլ անմիջապէս առկախեց Սուրիոյ հետ իր բանակցութիւնները։

Համաս, այս նոր արարքին առթիւ ալ կը յիշատակէ Այաշը (սպաննուած Իսրայէլացիներու կողմէ) եւ զեկոյցն իսկ ուր կը ստանձնէր ոճրափորձին պատասխանատուութիւնը ստորագրուած էր. — «Այաշի աշակերտներ»։

Շ. Փերէս «ամբողջական պատերազմ» հռչակեց Համասի եւ ահաբեկչական խմբակներու դէմ, սրու հետեւանքն այն եղաւ որ Համաս հրաժարի իր յայտարարած հրադադարէն եւ սպառնայ նոր ոճրափորձեր գործել, եթէ Իսրայէլ իր այդ «պատերազմը» գործադրէ։

Այս արարքը պատճառ է նաեւ որ Փերէսի դէմ սպառնալիքներ բազմանան, արդէն երբ ոճրափորձին վայրը կը հասնէր կը դիմաւորուէր ոչ միայն՝ «Փերէս հրաժարէ՛» լոզունգներով, այլեւ՝ «Մա՛հ Փերէսի»։ Այս սպառնալիքներէն զատ, ընտրական դաշտի վրայ ալ, Փերէսի դիրքը կը տկարանայ եւ Լիքուտը (աջ) իր դիրքը կ'ամրապնդէ։

Արաֆաթ ալ «աղէտ» մը կը նկատէ պատահածը եւ կը խոստանայ «լուրջ միջոցներ» ձեռք առնել զինաթափ ընելու համար բոլոր զինեալ խմբակները։ Կ'ոչ կ'ընէ նաեւ Սուրիոյ եւ Յորդանանի որ դատապարտեն նկատեն իսլամական շարժումներու անդամները։

Խաղաղութիւնն իսկ է որ խնդրոյ առարկայ է եւ ձեռք առնուելիք բոլոր միջոցներն ալ շատ արդիւնաւէտ չեն նկատուիր։ Որոշ յոյսեր կրնան ներշնչել Համասի ծոցին մէջ տիրող տարակարծութիւնները. արդարեւ ոմանք, բայց բոլորը չեն, կ'ուզեն արդելք հանդիսանալ Արաֆաթի հետ որեւէ համաձայնութեան։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը, իր դաշտին վրայ, 1 - 0 յաղթեց Տէնքէրքի եւ բարելաւեց իր դիրքը դասաւորման մէջ։ Այժմ 16-րդ է, 34 կէտով։ Գլուխը կը մնայ Մարսէյլ 56 կէտով եւ վերջին դիրքն ալ կը պահէ Ալէս 13 կէտով։

Ֆրանսայի Բաժակի քառորդ աւարտականներու վիճակահանութիւնն ալ Վալանսի դէմ հանեց բարձրագոյն դասակարգի ախոյենութեան յաւակնորդներէն Օսէրը։ Խաղը տեղի կ'ունենայ Մարտ 16-ին, Վալանսի մէջ։

ՄԱՏՐԻՏ

ԱՋԻ ՓՈՔՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

ԱՍՆԱՐ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻ

Խոսէ Մարիա Ասնարի յաղթանակը կամ աւելի ճիշդ՝ Ֆիլիփէ Կոնսալէսի պարտութիւնը նախատեսուած էր եւ Մարտ 3-ի արդիւնքները ընդհանուր ձեւով անակնկալ չբերին, բայց եւ այնպէս անակնկալ մըն էր յաղթանակին փոքր տարողութիւնը։ Խոսէ Մարիա Ասնարի Ժողովրդական կուսակցութիւնը միայն 156 աթոռ կ'ունենայ Գորթէսին (երեսփոխանական ժողով) մէջ, այսինքն 20 աթոռ կը պակսի բացարձակ մեծամասնութեան համար (Ժողովը 350 երեսփոխան ունի)։ Եւ Ասնարի յաղթանակը փոքր ըլլալով, փոքր կ'ըլլայ նաեւ Ֆ. Կոնսալէսի պարտութիւնը։ Ընկերվարական պարագլուխը 141 աթոռներ ապահովելով իր խօսքը կ'ունենայ ըսելիք երեսփոխանական ժողովին մէջ, մինչ Ասնար գաթալան եւ պասք խմբակցութեանց հետ պարտի գործակցիլ մեծամասնութիւն ձեռք ձգելու համար։ Կոնսալէս զոհ էր կաշառակերութեան գայթակղութեանց, գործազրկութեան զգալի յաւելման ու նաեւ 13 տարիներու իշխանութեան մաշումին։

Խոսէ Մարիա Ասնար 43 տարեկան է եւ կը մարմնաւորէ Սպանիոյ քաղաքական կեանքի նոր սերունդ մը։ Մատրիտ ծընած, երիտասարդութեան Ֆրանքիստ եղած է ինչ որ «սխալ» մը կ'որակէ, ինք, ներկայիս, չափաւոր աջի մը մարդը կ'ուզէ ըլլալ։ Իշխանութեան գլուխ կ'անցնի Ապրիլի սկիզբը, երբ Թագաւորը իրեն յանձնէ նոր կառավարութեան կազմութիւնը։

ՓԱՐԻԶ

ՄԱՀ՝ ՄԱՐԿՐԻԹ ՏԻՒՐԱՍԻ

Դարուս մեծագոյն գրագէտներէն մէկը՝ Մարկրիթ Տիւրաս, բուն անունով՝ Տիէօտոնէ, մեռաւ Փարիզի իր բնակարանը 81 տարեկանին, Կիրակի օր, Մարտ 3-ին։

Ծնած էր 1914-ին, Սայկոնի (Հնդկաչին) մօտ, հայրը՝ մաթեմաթիքի փրոֆէսէօր կը մեռնէր չորս տարի ետք։

Գրական իր արտադրութիւնը շատ մեծ է (73 գործեր) եւ կ'ընդգրկէ զանազան մարզեր՝ վէպ, վիպակ, թատերգութիւն եւ շարժանկարի բեմանիւթեր որոնց ամէնէն ծանօթն է՝ «Հիրոշիմա, սէրս»։ Առաջին գործերը 1943-ի թուականը կը կրեն, բայց միայն 1984-ին է, երբ արդէն 70 տարեկան է եւ համբաւ վայելող, հաստատուն գրագէտ մը որ կ'արժանանայ գրական Կոնքուռ մրցանակին՝ «Հոմանին» (Լ'Ամանթ) վէպին համար, որ նաեւ շարժանկարի վերածուած է։

Իր ամէնէն ծանօթ գործերն են՝ Un barrage contre le Pacifique, Moderato, Dix heures et demie du soir en été, India song, Savannah Bay, L'amante anglaise, La maladie de la mort, La pluie d'été, La pute de la côte normande; Emily L., C'est tout:

Խանդարող գրագէտ մըն էր, երբեմն նոյնիսկ խանդարող անձ մը որ անսպասելի դիրքորոշումներ կ'առնէր, ինչպէս բրաւ փոքրիկն Կրեկորիի ոճիրին առընչութեամբ։ Ծանօթ է որ սկզբնական մեղադրանքներէ ետք, մանուկին մայրը՝ Քրիսթին Վիլլըմէն անպարտ արձակուած էր եւ Մ. Տիւրաս յայտարարած էր թէ մայրն է մարդասպանը, անոր շնորհելով նաեւ՝ սիւպլիմ ածականը։

Դիմադրութենէն ի վեր (1943) խոր բարեկամութիւն մը պահած էր Ֆրանսուա Միթերանի հետ, որ մեծ հիացում մը ունէր իրեն հանդէպ։ Պահ մը թէեւ, այդ բարեկամութիւնը շուքի մէջ մնացած էր, երբ Մ. Տիւրաս մարքսիսթ կը դառնար եւ կ'անդամակցէր Համայնավար կուսակցութեան ու 1944-ին «Իւմանիթէ» կը ծախէր։ Կուսակցութենէն կը հեռանար 1950-ին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՊ ՏՈԼ նոր շունչ մը առաւ, իր գըլխաւոր մրցակից՝ Պըքանանին յաղթելով զտումի երկու ընտրութիւններու մէջ Հարաւի Գարոլին եւ Փորթօ - Ռիքօ, շաբաթավերջին։

ԳՈՐԲԱՉՈՎ յայտարարած է թէ միտք ունի ներկայանալու նախագահական ընտրութեան, Յունիս 16-ին։ Ըսած է թէ միայն Ելցինի եւ Զիուգանովի միջեւ ընտրութեան կարելիութիւն մը վատթարագոյն կացութիւնը կ'ըլլայ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ պահանջած է որ եօ կանչուին Իտալիոյ դեսպանատան զինուորական կցորդը եւ Հոլանտայի դեսպանատան մէկ պաշտօնեան որոնք տեսնուած են Թուրքիոյ դիմաց գտնուող Լեզպոս կղզին եւ իրենց ձեռքը գտնուած են յունական զինուորական հաստատութիւններու վերաբերող նոթեր։ Ըստ Լեզպոսի մէկ երեսփոխանին, երկու դիւանագէտները հարցաքննուած էին Յունուար 29-ին, Իմիա ժայռաբեկորին շուրջ ծագած տագնապին նախօրեակին։

ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ Պուտրոս Ղալիի յաջորդութեան թեկնածուներէն է կիրգիզ ծանօթ գրող Ճինկիզ Այթմաթով։ Ընդհ. քարտուղարի պաշտօնավարութեան շրջանը վերջ կը գտնէ տարեվերջին. անհաւանական չի նկատուիր թէև Պուտրոս Ղալի եւս թեկնածութիւնը իր աթոռին, սակայն անոր անձին հանդէպ որոշ դժգոհութիւն մը ընտրութեան մեծ յոյս չի ներշնչեր։ Ճ. Այթմաթով 68 տարեկան է եւ ներկայիս իր երկրին ներկայացուցիչը Պելժիոյ մէջ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ զոր. Գրաչով պատրաստակամութիւն յայտնած է տեսնուելու Չեչէնիոյ անկախապաշտներու պարագլուխ՝ Դուդայեւի հետ, կարգադրութեան մը մասին խօսելու համար։

Թ. ՉԻԼԼԷՐ ԵՒ Մ. ԵԸԼՄԱԶ կառավարական համաձայնութիւն մը ստորագրեցին Մարտ 3-ին։ Այս համախմբումը իշխանութենէն դուրս կը ձգէ Ռեֆահը։ Այս համաձայնագրով, Եըլմազ վարչապետ կը դառնայ եւ 1997-ին իրեն տեղը կը գըրաւէ Չիլլէր, ապա՝ կրկին Եըլմազ, յետոյ Չիլլէր։

ԻՐԱՔԻ Քարիւղի նախարարը Անգարա կ'երթայ այս շաբթու, պատրաստելու համար Իրաք — Թուրքիա քարիւղատարին վերաբացումը։ Ան փակ կը մնար Ծոցի պատերազմէն ի վեր (Օգոստոս 1990)։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

«ՍԵԶԱՐ»ՆԵՐՈՒ ԳԻՇԵՐԸ

ՊԱՏՈՒՈՅ «ՍԵԶԱՐ»ՆԵՐ ԼՕՐԸՆ ՊԱՔԱԼԻ ԵՒ ԱՇՈՏ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ, Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ «Սեզար»ներու գիշերը, որու ընթացքին կը բաշխուին մրցանակներ նախորդ տարուան լաւագոյն ֆիլմին, բեմանիւթին, դերասանին, նկարահանին եւայլն, եւայլն։

Շաբաթ, Մարտ 2-ին, Շան զ'Էլիզէ թատրոնին մէջ հաւաքուած էին ֆրանսական շարժանկարի գրեթէ բոլոր անձնաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ Մշակոյթի ներկայի (Տուպոն - Պլազի) եւ անցեալի (Լանկ) նախարարները։ Օրուան նախագահն էր՝ Ֆիլիփ Նուարէ, յայտագիրը կը ներկայացնէր Անթուան տը Գօնն։

Հակառակ, յաջորդ օրուան մեկնաբանութիւններու, գրաւոր թէ բերանացի շատ դրական հակազդեցութեանց, երեկոյթը այնքան ալ խանդավառող բնոյթ մը չունէր, ըստ մեզի, բաղդատմամբ նախորդ տարիներուն։ Անթուան տը Գօնն բաւական տափակ, հասարակ տեղիք միջամտութիւններ կ'ընէր եւ բացի երեք «Անծանօթներ»էն եւ Լօրան Կեռայէ եւ Վիրժինի Լըմուանէ իրեն օժանդակ ներկայացնողներ ալ արտակարգ սրամտութիւն մը ցոյց չտուին։

Գլխաւորաբար բռնազբօսիկ բան մը կար գրեթէ բոլորին մօտ (երեկոյթը կը սփռուէր Գանալ Փլիւսէն) եւ քիչ էին անոնք որոնք բնական ձեւով կ'արտայայտուէին։

Այս երեկոյթին ընթացքին, պատուոյ երկու «Սեզար»ներ շնորհուեցան իրենց ամբողջ ասպարէզին համար Լօրըն Պաքալի եւ Անրի Վէրնէօյի (Աշոտ Մալաքեան)։

Գլոտիա Գարտինալն է (Մայրիկը) որ հակիրճ կերպով յիշեց չորս տարեկան Հայ մանչուկը որ Մարսէյլի քարափը ոտք կը դնէր, բեմ հրաւիրելու համար Աշոտ Մալաքեանը եւ Ալէն Տըլոն որու յանձնուած էր Սեզարը տալու պաշտօնը։

Ցուցուեցան անոնները իր երեք տասնեակ ֆիլմերուն՝ Ուիք - Էնտ ա Զուիտքոթ, Լա վաշ է լը Փրիզոնիէ, Լը մութոն ա սէնք փաթ, Լը Փրէզիտան, Էօն Սէնժ ան հիվէր, Մելոտի ան սու-սոլ, Սան միլ տոլար օ սոլէյ, Լը Սերփան, Ի քոմ Իքար, Լը Գլան տէ Սիսիլիէն, Մայրիկ եւլն. եւլն.։ Ալէն Տըլոն քանիցս նախընտրեց Աշոտ եւ Մալաքեան կոչել Անրի Վէրնէօյը, ինչ որ կ'ընէր, ըստ «Ծերուկը» (իմա՛ Կապէն), եւ, աւելցուց, ծերուկը չեմ, այլ վերապրողներէն մին Գլան տէ Սիսիլիէններու ու Մալաքեանին տուաւ Սեզարը, որպէս մեծարանք՝ իր ասպարէզին, իր տաղանդին, իր ազնիւ նկարագրին։

Աշոտ Մալաքեան նշելէ ետք թէ Տըլոն աննախատեսելի անձ մըն է եւ կարելի չէ պատրաստել պատասխաններ, անակնկալ մը ուզեց ընել Տըլոնի եւ յիշեց թէ Մելոտի ան սու-սոլի ատեն, ան ծակած էր գազինոյին դրամարկղը (ժըթոն) զայն անգործածելի դարձնելով եւ վերածելով փոքր - գէ-ի մը ու դրպանէն հանելով, 32 տարի ետք, զայն նուիրեց Տըլոնի։ Այս վերջինն էր նաեւ որ յանձնեց Լօրըն Պաքալի Սեզարը։

Լաւագոյն ֆիլմը նկատուած էր Լա Հէն, լաւագոյն դերասան՝ Միշէլ Սեռօ, լաւագոյն դերասանուհին՝ Իզապէլ Հիւփէր, լաւագոյն բեմադիրը՝ Գլոտ Սօթէ։ Բ. դերի մէջ, լաւագոյն դերասանուհիին մրցանակը ստացաւ Անի Ժիրարտօ, որ ըստ երեւոյթին բաւական դառնացած էր որ ֆրանսական շարժանկարը զինք անտեսած էր եւ չկրցաւ իր արցունքները զսպել բեմին վրայ։

Աշոտ Մալաքեան նոյն օրը, Ֆ. Տուպոն-Պլազիէն ստացած էր Պատուոյ լեգէոնի հրամանատարի աստիճանի խաչը, որ բարձրագոյնն է։

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ ԱՐՑԱԽՑԻՆ ՈՒ ՆԱԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԼՂՀ նախագահ Ռ. Քոչարեանի Միացեալ - Նահանգներ այցելութիւնը ամերիկացի քաղաքական դէմքերու հետ զանազան հանդիպումներու զուգահեռ առիթը տուած է նաեւ ներհայկական տեսակցութիւններու: Այս վերջինները առաջիններուն պաշտօնական հանգամանքէն զերծ, յաճախ ունեցած են աւելի մտերիմ զրոյցներու բնոյթ, հասարակաց մտահոգութիւններու, մտավախութիւններու շուրջ: Ասոնց մաս չեն կազմեր անշուշտ պայմանադրական մեծարանքներ, երախտագիտական արտայայտութիւններ որոնք քաղաքավարական ընկերակիցները կ'ըլլան քաղաքական դէմքերու, գրեթէ բոլոր շրջաններուն մէջ, ընդունելի ցած կամ բարձր աստիճանաչափով։

Ռ. Քոչարեանի այցելութեան ներհայկական մարզին հետաքրքրական մէկ դրուագն են անոր հետ կատարուած երկու հարցազրոյցները (*) որոնք «Նոր Օր»ի (ՌԱԿ-ի Միացեալ - Նահանգներու պաշտօնաթերթ) եւ «Ազգ»ի մէջ լոյս տեսած են միացեալ տարբերակով մը Փետրուար 14 եւ 15-ին:

Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման մասին միջազգային կազմերու միջնորդութեամբ ու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած ժողովները յաճախ այն տպաւորութիւնը կը գործեն որ ընդհանուր տեղքայլ մը կը կրկնուի. մինչդեռ յստակ է որ վերջին շրջաններուն մեծ յառաջդիմութիւն կամ շօշափելի արդիւնք չարձանագրուելով հանդերձ, այդ ժողովներուն մնայուն նիւթ կ'ըլլան գիջումներու ուղղութեամբ կատարուած ճնշումները: Այս նիւթին մասին պէտք է ըսել որ յստակապէս Սփիւռքի հայութիւնը առողջ տեղեկատուութենէ մը զուրկ է, մնացած ըլլալով յաճախ իրերամերժ երկու լրատուութեան միջեւ. առաջինը պաշտօնական կամ կիսապաշտօնական լրատուներու հաղորդածն է որ ընդհանրապէս մեծ բան չի յայտներ. իսկ երկրորդը այն շահարկումն է որ կ'ըլլայ օգտուելով մասամբ այդ ժուժկալութենէն, վարկաբեկելու համար Հայաստանի իշխանութիւնները:

Ռ. Քոչարեանի հետ, որպէս Ղարաբաղի մասին արտայայտուելու ամէնէն հանգամանաւոր դէմք ու վաւերական աղբիւր, կատարուած հարցազրոյցը լաւագոյն միջոցն է լուսաբանութիւն ունենալու ընդհանուր հետաքրքրութիւններու մասին:

Նախ խօսքի նիւթ կ'ըլլայ հողային փոխանակումը. Ազրպէյճանցիներու կողմէ Ղարաբաղի ուժերէն գրաւուած տարածքներու պահանջին դէմ հայ բանակցողները Շահումեանի, կամ Արծուաշէնի հարց կ'արծարծե՞ն: Ռ. Քոչարեան կը պատասխանէ թէ իրենց հայեցողութեամբ եթէ պիտի ըլլայ հող վերադարձնելու հարց մը, առիկա չի կրնար միակողմանի ըլլալ: Ու այդ տրամաբանութեամբ իրենք ալ 6 - 7 ամիսէ ի վեր կ'արծարծեն Շահումեանի հարցը. Ազրպէյճանցիները կը մերժեն Շահումեանը (583 քառ. քլմ.) Լեռնային Ղարաբաղի մաս ընդունիլ, իսկ հայկական կողմը կը պնդէ այն տեսակէտին վրայ որ ԼՂՀ-ն այն տարածքն է ուր իրենք հանրաքուէ կատարած են:

Նոյն մօտեցումին առարկայ չէ Արծուաշէնը որ հայկական փոքր հողամաս մըն էր Ազրպէյճանի տարածքին մէջ, Սեւանի հիւսիս - արեւելեան սահմանէն քանի մը քիլոմեթր արեւելք: Ան կը պատկանէր Հայաստանի: Այս առումով ալ Ռ. Քոչարեան կ'ըսէ. - «Մենք չենք կարող այդ հարցը արծարծել: Հայաստանը պէտք է այդ հարցը դնի եւ որքան ինձ ծանօթ է, այդ հարցը չի բարձրացուած»:

Յետոյ վերադառնալով ղարաբաղեան նիւթին, նախագահը կը պատասխանէ գաղթականներու նիւթին մասին հարցումներու: «Տեխլարաթի յայտարարութիւն» կ'որակէ ըսուածը թէ այդ գանդըւածը իրաւունք ունի կամաւոր կերպով իր տունը դառնալու եւ չի կարծեր որ ներկայի պայմաններով որեւէ տեղաշարժ կը կատարուի այդ ուղղութեամբ. Այդ յայտարարութիւնը կ'ըլլայ որովհետեւ «միջազգային օրէնքներին պատշաճելու հարց է»:

Բանակցութիւններու անելի հիմնակէտը, ծանօթ է որ Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցն է: Ռ. Քոչարեանի համար յստակ բան է որ ան բանակցութիւններու արդիւնք պէտք է ըլլայ եւ ոչ քաղաքական դէմքի մը յայտարարութեան, եւլն.: Կ'ըսէ թէ պատերազմին ներկայ հանգրուանին յաղթած են իրենք. իրաւական ճիշդ ուղիով հռչակուած է իրենց հանրապետութիւնը եւ բանակին ու ազգին հնարաւորութիւններով պաշտպանուած այդ անկախութիւնը: Ինքնորոշման իրաւունքը կիրարկած հանրապետութեան նախագահը կ'աւելցնէ. «պատմութեան մէջ չգիտեմ մի դէպք որ պատերազմը յաղթած ժողովուրդը ենթարկուի պատերազմում պարտուած ժողովրդին: Դա չի լինի: Այդպիսի փաստ չկայ եւ ես չեմ ընդունում որ մենք լինենք այդ անհեթեթութեան առաջին օրինակը»:

Ղարաբաղի ղեկավարութիւնը զարտուղելով Հայաստանէն, կը պնդէ որ հարցերը ամբողջական լուծումի պէտք է յանգին: Ի՞նչ պիտի ընէ Ղարաբաղցին եթէ միջազգային երաշխիքներու վստահի իր ապահովութիւնը ու օրինակ, տարի մը ետք այդ երաշխիքներու մարմնաւորում խաղաղարար ուժերը նիւթական յատկացումներու չգոյութեան պատճառով ըստիպուին մեկնիլ: «Ի՞նչ պիտի անենք մենք: Նոր տարածքնե՞ր գրաւենք» հարց կուտայ Ռ. Քոչարեան:

Ինք է որ 1995-ի աշնան բանակցութիւններուն փաստաթուղթերուն մէջ արձանագրել տուած է Հայաստանի երաշխաւորութիւնը Ղարաբաղի ապահովութեան: Այլ խօսքով՝ «եթէ Ադրբեջանը ցանկանայ պատերազմ սկսել, պիտի իմանայ որ սկսում է պատերազմը ոչ թէ Ղարաբաղի, այլ Հայաստանի հետ»: Ազրպէյճանը դէմ է անշուշտ, բայց ինչպէս կը հաւաստէ Ռ. Քոչարեան, «գաղափարը բաւական պինդ նստել է եւ հիմա քննարկում են՝ ի՞նչ ձեւով այդ փաստաթուղթերը ամրագրել»:

Խօսելով բանակցութիւններուն սակարկութեան բաժինին մասին, ԼՂՀ նախագահը կը բացատրէ թէ փոխադարձ զիջումի հասկացութիւնը աւելի ձեւական բան է. իրենք ոչինչ կը սպասեն Ազրպէյճանէն: Իրենց համար հարցը այն է որ «մենք աւելի շա՞տ կը տանք, թէ աւելի քիչ: Ադրբեջանը պատրաստ է զիջել այն՝ ինչ մեր ձեռին է...: Մենք անկախացել ենք, իսկ Ադրբեջանը մեզ խոստանում է ... ինքնավարութիւն»:

Զիջումներու նիւթին մէջ տեղ կը գրաւէ հողայինին ալ. ի՛նչ կը մտածէ Ռ. Քոչարեան Շուշիի եւ Լաչինի ազրպէյճանական պահանջին մասին որ կը կրկնուի ամէն առիթով: Նախագահը շատ յստակօրէն կը յայտարարէ. «Լաչինի եւ Շուշիի մասին խօսք չի կարող գնալ: Շուշին մերն է, իսկ առանց Լաչինի Ղարաբաղը ապագայ չունի»: Իսկ ինչ կը վերաբերի գրաւուած միւս շրջաններուն, այդ մասին ալ յստակ է Ղարաբաղի կեցուածքը. «դրանց գինը կարող է լինել Ղարաբաղի անկախութեան ճանաչումը»:

Զրոյցը այս ամէնէն էական խնդիրէն ետք կ'առընչուի տակաւին ազերի բանտարկեալներու պարագային. Ղարաբաղ 200-էն աւելի բանտարկեալ ունէր, բայց միջազգային կազմակերպութիւններու միջնորդութեամբ պարբերաբար մէկ մասը ետ տրուած է, այսօր կայ 66 հոգի: Հոս եւս կարգադրութեան համար Ղարաբաղի իշխանութիւնը ամբողջական լուծումի կողմնակից է. այսինքն՝ «բոլորը՝ բոլորի դիմաց»: Ազրպէյճանի մէջ կան 10 -- 15 հայ բանտարկեալներ, բայց խնդիրը այն է որ երկրին բոլոր բանտերը չեն բացուիր Կարմիր Խաչի առջեւ ու կը պատահի որ ռազմադաշտին վրայ ինկած կարծուածներ գտնուին այդ բանտերէն մէկուն մէջ:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ Ռ. Քոչարեան կը խօսի տնտեսութեան չուկայի, Սփիւռքի օգնութեան նիւթերուն մասին: Կ'ըսէ թէ իրենց համար կարեւորը ձեռնարկութիւններու ստեղծումը, շուկայի կենսունակութիւնն է. նաեւ սպաներու համար բարձր աշխատավարձքի ապահովում: «Զպիտի լինի այնպէս որ մի խանութպան աւելի լաւ փող ստանայ եւ աւելի լաւ ապրի, քան այն սպան որ իր հայրենիքի պաշտպանութեան համար վըտանգում է իր կեանքը» կ'ըսէ Ռ. Քոչարեան: Այս մօտեցումը ա՛լ աւելի իմաստ կը ստանայ երբ քիչ անդին ան չի բացառեր ռազմական գործողութիւններու վերսկսում մը Ազրպէյճանի կողմէ ու երբ կը հարցուի որ այդ պարագային ի՞նչ կ'ըլլայ հայերու դիրքը, կը պատասխանէ ամենայն պարզութեամբ. «կը կռուենք, պիտի կռուենք»:

Սփիւռքէն կատարուած օժանդակութեան գումարները պէտք է ուղղակի կառավարութեան հսկողութեան տակ գըտնուին: Փոխանցումներու համար նախագահը ցոյց կուտայ Հայաստանի Կեդր. դրամատան, ճամբան ուրկէ իրենք երեք օրէն կը ստանան դրամը:

Վերջին հարցումը կը շօշափէ օժանդակութեան խնդրայարոյց պարագայ մը որ բաւական զբաղեցուց միտքերը: Գալիֆորնիոյ մէջ առաջնորդարանին եւ ՀՅԴ.ի կողմէ միլիոնաւոր տոլարներու հանգանակութիւն եղած է Ղարաբաղի օգնութեան անունով ու ըստ որոշ տուեալներու, գումարներուն մէկ մասը միայն փոխանցուած է Ղարաբաղի իշխանութիւններուն: Ռ. Քոչարեան կ'ըսէ թէ իրենք ԼՂՀ պաշտօնաթերթին մէջ ամսէ ամիս կը յայտարարեն իրենց ստացածները: Չի կրնար գիտնալ թէ որքան հաւաքուած է. Իրենք երբ հարց տուած են թէ յայտարարուած է 1.5 միլիոն տոլարի հանգանակութիւն, պատասխան ստացած են թէ այդքան չէ հաւաքուածը, այդքանը խոստումներու գումարն է: «Մենք ի վիճակի չենք ստուգելու: Տեղւոյն մարդիկ պէտք է իմանան թէ ինչքա՞ն է հաւաքուել եւ ինչքա՞ն է արդէն Ղարաբաղ հասել. թուանշանների բաղդատականը կատարեն մեր տեղեկագրի տուեալների հետ: Մեզ բացատրում են հետեւեալը. օրինակ, թելեթոնի ժամանակ յայտարարուել է որ հաւաքուել է 1.5 միլիոն տոլար, բայց իրականում փոխանցումները այդքան չեն եղել: ինչքանո՞վ է դա ճիշդ ես դժուարանում եմ ասել: Դա՛ մեր գործը չի» կը բացատրէ Ռ. Քոչարեան, օժանդակող Սփիւռքցիին վրայ դնելով նաեւ հաշուեքննիչի պարտքը որ բնական ընկերութեան մը մէջ ամէնէն տարրական բանն է, բայց երբ խօսքը հայկականին կը վերաբերի, կը վերածուի հզօրագոյն թապուին: Քիչ բացառութեամբ, մեր իրականութիւնը տակաւին չէ հասած այդ մակարդակին. սակայն ամէնէն ախտաւորն այս պարագան չէ. այլ այն որ պահանջուած ու տրամադրուած լումաներ ձեռք ձեռքի աչալուրջ կը հսկեն նման փափուկ մարզերու վրայ, արգիլելով բարեբար խորտակումի ամէն փորձ: Այդ հսկողութեան անշուշտ հոգն ալ պիտի չըլլայ թէ տեղական մտահոգութեամբ ստեղծուած թապուները օր մըն ալ իրենց սահմանը կը տարածեն մինչեւ հողի, կեանքի պայքարին տրուած հատուածին վրայ. անոր որուն անունով ամէն առիթի հայրենասիրական ի՛նչ ճառեր կ'արտասանուին, զոհաբերութեան ի՛նչ քարոզներ կը խօսուին...:

Բայց այս կէտը չէ բնաւ Ռ. Քոչարեանի հարցազրոյցին ծանրութեան կեդրոնը. այլ ինքնավստահ ու վստահութիւն ներշնչող ղեկավարի կեցուածքը որ կ'ամփոփուի «Լաչինի եւ Շուշիի մասին խօսք չի կարող գնալ: Շուշին մերն է, իսկ առանց Լաչինի Ղարաբաղը ապագայ չունի» բացատրութեան եւ ազրպէյճանական նոր յարձակումի մը պարագային «կը կռուենք, պիտի կռուենք» վճռակամութեան մէջ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Խնդրոյ առարկայ հարցազրոյցները կատարուած են «Նոր Օր»ի Շիքակոյի ներկայացուցիչ Արսէն Տէմիրճեանի եւ Երուանդ Ազատեան -- Օշին Քէշիշեանի կողմէ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ
գեղարուեստական երկամսեայ
(Ա. տարի, Թիւ 3, 4, 5, 6, 7)

Խմբագիր՝ Գուրգէն Արգումանեան,
Վարիչ տնօրէն՝ Եղիզաբէթ Գրիգորեան

Կլէնտէյլ, Գալիֆորնիա

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱ

Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսայի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէչեան փետրուարի երրորդ շաբաթավերջին այցելեց Լիոնի հայ գաղութը. իրեն կ'ընկերանար Հայաստան Հիմնադրամի նախագահը՝ Պետրոս Թերզեան: Շաբաթ, Փետրուար 17-ին, Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը զինք հիւրընկալեց իր կեդրոնին մէջ կէսօրէ ետք ժամը 15.30-ին: Ժագ Էքմէքճեան՝ Միութեան Լիոնի մասնաժողովի նախագահը հպարտութեամբ յայտնեց. «Ֆրանսայի հողին վրայ ձեր ներկայութիւնը խորհրդանիշն է հայ ժողովուրդի մղած յարատեւ պայքարներու կատարումին», ու աւելցուց. «ազատ ու անկախ հայրենիքի մը իրականացումը կը սահմանէ մեզ՝ հայ ժողովուրդը մնալու ու գոյատեւելու աշխարհի մը մէջ ուր պիտի դառնանք դեսպանները մեր ինքնութեան, մեր հպարտ անցեալին, պատմութեան ու մշակոյթին»:

Դեսպանը չփափաքեցաւ պաշտօնական հանգամանք տալ հանդիպումին: Մտերիմ ու բարեկամական ոճով բացատրեց Հայաստանի ներկայ իրավիճակը ու ըսաւ հետեւեալը. «Հայ ժողովուրդը հասաւ նպատակին ու ստեղծեց անկախութիւն. Ես, այսօր, 55 տարեկան եմ ու կար... եմ համեմատել Խորհ. Միութիւնը եւ ի՛նչ է անկախութիւնը: Այսօրուան դը...ւարութիւնները կը մոռցուին: Կարեւորը պահելն է այդ անկախութիւնը: Փոխ... ամբողջովին տնտեսական քաղաքա...նութիւնը՝ բարդ ճանապարհ է: Սակայն ...պետութիւնը պէտք է ունենայ հարուստ ու հզօր տնտեսութիւն, առանց որուն ե... բեք չենք անի ոչ մի բան: 1996 թուակա...նը շատ կարեւոր է մեզի համար: Մենք կը դառնանք ժողովրդավար երկիր: Լա... ճանապարհի վրայ ենք: Յոյսով ենք ո... վաղը կ'ըլլանք Եւրոպայի անդամ»:

Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ ներկայ էր նաեւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահը՝ Պետրոս Թերզեան: Իր միջամտութեան մէջ ան յստակապէս անդրադարձաւ թէ «քիչ ժողովուրդներու տրուած է ունենալ անկախ հայրենիք մը եւ սփիւռք մը հզօր»:

Յաջորդ առաւօտ, Կիրակի, Փետրուար 18-ին, Վիգէն Չիտէչեան այցելեց Հայաստան Ձայնասփիւռի կայանը: Նախատեսուած էր հարցազրոյց մը որ տեւեց մէկ ժամ: «Հպարտ ենք, ձեզ ընդունելով այս համեստ յարկին տակ» ըսաւ Ռա...տիօկայանի նախագահը՝ Յակոբ Էլ...եան ու շարունակեց. «Այսօր, այդ ս...փիւռքը որու մաս կը կազմենք եւ որ... կ'ակնարկեն շատեր իբրեւ հզօր, կը գտնուի ծանր անկիւնադարձի մը պա...րոյրին մէջ՝ այլասերումը: Մեր փա...փաքն ու մաղթանքն է որ մեր նախահայ...րերուն երազած ու իրականութիւն դար...ձած անկախ հայրենիքը, ըլլայ հետզհե...տէ աւելի հզօր, որպէսզի երրորդ հա...զարամեակի վաղորդայնին ալ հայ ժո...ղովուրդը միշտ ներկայ գտնուի մեծերու պատուանդանին վրայ»: Հաճելի մթնո...լորտի մը մէջ է որ հարցազրոյցը ընթա...ցաւ ու դեսպանը պատասխանեց իրեն ուղ...ղուած բոլոր հարցումներուն: Տնտեսա...կան հարցերը վերլուծելով ան ընդգծեց. ««Աթոմակայանի վերաբացումը կարեւոր եղելութիւն մըն է որ պէտք չէ անտեսել: Կարեւոր է նաեւ մտայնութիւնները փո...խել ու զանոնք ներմուծել միջազգայի...նութեան մէջ»: Պարզելով իր հետապն...դելիք ծրագիրները, դեսպանը ըսաւ. «...Նոյեմբերէն պիտի ըլլայ հայերէն լեզուի ուսուցումը Ֆրանսական դպրոցներուն մէջ»: Նոյն օրը, կէսօրէ ետք ժամը 1-ին, Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութիւնը կազմակերպած էր հանդիսաւոր ճաշ մը, որ տեղի ունեցաւ «Կարպիս Մանուկեան» սրահին մէջ: Ներկայ էին Լիոնի ծանօթ անձնաւորութիւնները: Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան խօսեցաւ Լիոնի հայ գաղութին մասին. «հակառակ հոն տիրող գա...ղափարի տարբերութեան, հայրենասի...րութեան տարրը եղած է միութիւններու միջեւ հաշտ յարաբերութիւններու մղի...չը, ի սէր միշտ բարոյական նպատակնե...րու»: ու փակեց իր ուղերձը մաղթելով դեսպանին «յաջողութիւն՝ իր դիւանա...գիտական պաշտօնին մէջ»: Լիոնի Ազգ...

Միութեան նախագահը՝ Ռոպէր Տօնիկեան հրաւիրեց ներկաները «մտածելու մեր նախահայրերուն մասին որ այս պահը երազեցին բայց չապրեցան»: Հուսկ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ օծման 30-րդ տարեդարձի յոբելինական մետալները նուիրելով դեսպանին ու Պ. Թերզեանին, նախագահը ըսաւ. «որպէսզի այսօրուան թուականը տպուած մնայ ձեր մտքերուն մէջ»: Ճաշին ընթացքին, Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութիւնը ու Ազգ. Միութիւնը միասին, հինգ հազար Ֆր. ներկայացնող դրամագիր մը յանձնեցին Վիգէն Չիտէչեանին, ի նպաստ Դեսպանատան բարեկամներու Միութեան: Նոյնպէս խօսք առաւ Հիմնադրամի նախագահը՝ Պետրոս Թերզեան. «միասնութեան օր մըն է այսօր. զայն կը պարտինք անկախ Հայաստանին, որ կը միացնէ մեզ» ըսաւ: Այս առթիւ ան յայտարարեց թէ Հայկական Հիմնադրամի ընդհ. վարչութիւնը որոշած է իր տարեկան եկամուտին հինգ առ հարիւրը վերապահել հայ ուսուցիչներու պատրաստութեան ու հայկական դպրոցներու օժանդակութեան: «Հետեւաբար երեք հարիւր հազար Ֆր. կը յատկացուի Լիոնի հայկական դպրոցին»:

Հայաստանի դեսպանը արտայայտուեցաւ վերջինը. «Հպարտ եմ ձեզի նման բարեկամներ ունենալուս համար» ըսաւ ու կոչ ուղղեց ներկաներուն «օգնել՝ յաղթահարելու համար Հայաստանի հրակայական դժուարութիւնները: Մէկ օրուան մէջ կարելի չէ: Համոզուած եմ, Հայաստանը կը լինի բարգաւաճ երկիր»: Ու խլեց սեղանակիցներու ծափահարութիւնները երբ գոչեց՝ «Դեսպանատունը Հայաստանի հողն է. ձեր հողն է ու ձեր տունը»:

Յետմիջօրէի ժամը 5-ին, Վիգէն Չիտէչեան Լիոնի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութեան հիւրը եղաւ: Տեղւոյն ժողովրդապետը՝ Հայր Կղեմէս Վրդ. Մալճեան զինք հիւրասիրեց եկեղեցւոյ Ս. Մեսրոպ սրահին մէջ, խանդավառ բազմութեան մը ներկայութեան: «Անցեալ տարի, 1995 Հոկտեմբեր 17-ին, Հայաստանի Հանրապետութեան կողմէ Ֆրանսական Պետութեան մօտ լիազօր դեսպան նշանակուելով, դուք, Պ. դեսպան, արդէն գովելի նախաձեռնութիւնը կը բերէք այսօր Փարիզէն ետք, այցելելով Ֆրանսայի այլ հայաշատ քաղաքներու համայնքները» ըսաւ վարդապետը: Լիոնահնչ հայրենի ջութակահար Սերգէյ Պետրոսեան նուագեց Խաչատրեանէն ու Փականինիէն կտորներ ու Կոմիտասի «Կռունկ»ը: «Այսքան պատիւ Չիտէչեանի անունին չէ որ ուղղուած է, այլ, անկասկած, անկախ Պետութեան մը դեսպանին», յարեց պատուարժան հիւրը: «Եօթանասուն տարիներ մեզ եւ տարին: Կրօնից հեռացանք: Մեր հոգին, մեր հայու հոգին տուժեց: Առանց կրօնքի հայերը գոյութիւն չէին ունենար»: Ու դեսպանը եզրափակեց խօսելով անկախութեան մասին որուն հինգամեակը պիտի տօնենք այս տարի, յուսադրելով որ «ան կը լինի յաւերժական»:

Յաջորդեց ճոխ ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին ներկաները առիթն ունեցան ծանօթանալու հիւրերուն հետ:

Իր շրջապտոյտի ծիրին մէջ, Հայաստանի դեսպան այցելեց Վիլէօրպանի ու Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տուները, Վիէնի ու Շասի հայ գաղութները, ինչպէս նաեւ Լիոնի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին(*):

Կիրակի, Փետրուար 18-ի ուշ երեկոյեան ան վերադարձաւ Փարիզ, ամէնուրեք ստեղծելով մեծ խանդավառութիւն:

ՎԱՐԴԱՆ

(*) «ՅԱՌԱՋ». – Տեղական մամուլը արձագանգած է դեսպանին այցելութիւններուն:

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ 65-ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

1996-ը Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ օծման 65-ամեակի տարին է: Տարի մը որուն ընթացքին վարչութիւնը կը նախատեսէ զանազան տօնախմբութիւններ, ձեռնարկներ:

Տարեդարձի այս տարին բանալու եւ յայտագիրը ներկայացնելու համար, Փետրուար 25-ին, Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը «Վասն հաւատոյ, վասն հայրենեաց» նիւթին շուրջ: Դասախօսեց Եկեղեցւոյ վարչութեան քարտուղարը՝ Կարապետ Սայապալեան:

Յերեկոյթը բացաւ Խաչիկ Նըլմազեան: Անդրադարձաւ Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 65-ամեակի տարւան եւ հպանցիկ ակնարկ մը ըրաւ եկեղեցւոյ դերի մասին:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին անդամուհի Եւա Արթինեան մեկնաբանեց «Ոհ ինչ անոյշ» երգը եւ Անահիտ Պետրոսեան արտասանեց Յովհաննէս Թումանեանի «Հին Օրհնութիւն» քերթուածը:

Վարդանանցէն մինչեւ Հայոց վերջին Թագաւորութեան անկումը, մինչեւ մեր ժամանակակից պատմութիւնը եւ մեր օրերը, Կարապետ Սայապալեան ընդգծեց Հայ Եկեղեցւոյ դերը որպէս կեդրոն հաւատքի, որպէս ազգային եկեղեցի, որպէս միութեան կապ ազգին հետ, որպէս պահակ մշակոյթի եւ արուեստի ազգային արժէքներու: Այսօր, ըսաւ, Պետութիւն եւ Եկեղեցին կը պահեն պատմութենէն եկած ժառանգը, հաստատելով հանդերձ նոր յարաբերութիւններ: Ապա, շեշտը դրաւ Հայ Եկեղեցւոյ վերանորոգումի կարեւորութեան վրայ հիմնուած ընտանիք + հաւատք - աւանդութիւն ազդակներուն եւ եկեղեցի ու երիտասարդութիւն յարաբերութիւններուն վրայ: Յետոյ, Կարապետ Սայապալեան ըրաւ համիրճ պատմականը Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ վաթսունեւհինգ տարիներուն: Դասախօսին մտահոգութիւնը Եկեղեցին մօտեցնել է ժողովուրդին, յատկապէս ներգրաւելով երիտասարդութիւնը: Ատոր համար հիմնականը, ըսաւ, ջամբել է երիտասարդութեան հայեցի դաստիարակութիւն եւ ստեղծել հաղորդակցութեան անհրաժեշտ միջոցներ: Հուսկ, Կարապետ Սայապալեան տուաւ 65-ամեակի հանդիսութիւններու շարքը. Յունիս 9-ին խաչքարի մը հիմնարկէքը ձօնուած Հայ Եկեղեցւոյ 1700-ամեակին. Յունիս 29 / 30-ին երիտասարդներու համար ամառնային համալսարան. Հոկտեմբեր 12 / 19 Հայ մշակոյթի շաբաթ. Հոկտեմբեր 27՝ Եկեղեցւոյ օծման 65-ամեակի հանդիսութիւն. Նոյեմբեր 3՝ Մատաղօրհնութիւն եւ այլ ձեռնարկներ:

Օրուան յայտագիրը շարունակուեցաւ երգով եւ արտասանութիւնով: Մեներգեց Մարի Փանոսեան «Ղարաբաղի եղնիկ»ը ձեռնադաշնակի ընկերակցութեամբ Շահէ Փանոսեանի, եւ Անահիտ Պետրոսեան արտասանեց Յովհաննէս Շիրազէն:

Փակման խօսքը արտասանեց Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան: Օրուան բնաբանը առնելով՝ «Վասն հաւատոյ, վասն հայրենեաց», վարդապետը ընդլայնեց հաւատքի եւ հայրենիքի գաղափարները որպէս իտէալներ Հայուն համար: Իսկ, ծանրանալով Եկեղեցւոյ այսօրուան պատկերին վրայ, ըսաւ, թէ Եկեղեցին իր ազգային նկարագրով աւելի քաղաքականացած է, հետեւաբար հեռացած իր հովուական առաքելութենէն, եւ անհրաժեշտ է վերադառնալ աղբիւրներուն՝ Ս. Գիրքի ընթերցումներուն: Զատիկ Վրդ. Աւետիքեան, աւելցուց թէ, ընդհանուր առմամբ Հայերուն մօտ հաւատքը աւելի զգացական եւ յուզական է, քան մըն ալ մշակութային. արդ հաւատքը պէտք է ըլլայ իմացական, մտային: Հաւատքը պէտք է ուսուցանել: Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը անդրադարձաւ 65-ամեակի առթիւ նախատեսուած ընդհանուր յայտագրին:

Ձեռնարկը շարունակուեցաւ հիւրասիրութեամբ մը, պատրաստուած Եկեղեցւոյ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՕԹԹԱՈՒԱՅԻ Հանթիկթըն կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 18-ին տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի 86-ամեակի տօնակատարութիւնը կազմակերպութեամբ ՀՕՄ-ի տեղւոյն «Սեւան» մասնաճիւղին: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ՀՕՄ-ի Գանատայի Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչ Ծովակ Խաչերեան որ, անդրադարձած է ՀՕՄ-ի ծնունդ տուող պայմաններուն: Յաջորդած է հարցում – պատասխաններու բաժին մը:

***

ԼԱՒԱԼԻ (Գանատա) Տամ տը Ֆաթիմա եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, Փետրուար 15-ին, կազմակերպութեամբ ՀՕՄ-ի տեղւոյն «Շուշի» մասնաճիւղին, տեղի ունեցած է Վարդանանց տօնակատարութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է մասնաճիւղին ատենապետը՝ Շուշան Աճէմեան: Տիկին Ջուարթ Վառվառեան ներկայացուցած է օրուան խորհուրդը, անդրադառնալով Վարդանանց ճակատամարտի զանազան փուլերուն: Գործադրըւած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ մէջ, Փետրուար 17-ին, ճաշ–խրախճանք մը տեղի ունեցած է Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Բարեկենդանի առթիւ, կազմակերպութեամբ՝ ՀՕՄ-ի տեղւոյն «Ռուբինա» մասնաճիւղին: Բացման խօսքը արտասանած է Սիլվա Փայլեան, ապա Շահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեան բացատրած է Բարեկենդանի իմաստը: ՀՕՄ-ի Գոլոլեան վարժարանի 5-րդ դասարանի աշակերտները ներկայացուցած են Յովհ. Թումանեանի «Բարեկենդան» կարճ թատերգութիւնը: Տեղի ունեցած է տարազներու մրցում մը:

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի ՀՄԸՄ – Կամք մարզասրահին մէջ, Փետրուար 17-ին, ազգ. յեղափոխական երգերու փառատօն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ ՀՅԴ Գանատայի երիտասարդական Միութեան Աշոտ եւ Լեւոն Շանթ մասնաճիւղերուն: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Շանթ Ժամկոչեան: Փառատօնին մասնակցած են երգիչներ՝ Կիրօ Տօնապետեան, Շահէ Սագայեան (Լոս–Անճըլըս), Ծործ Թիւթիւնճեան, Վարդան Պէրպէրեան:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Պռաց ազմուկին վրայէն եւ վազելով մօտեցաւ ձայնին տեղը: Երիտասարդ զինուոր մըն էր, կծկուած ինկած խոշոր, տապալած ծառի մը բունին վրայ եւ որ կը փորձէր ոտքի կայնիլ: Հասաւ քովը:

- Եկուր նստէ ծառին վրայ: Կամաց…:

Ըսաւ ու ծռեցաւ, բռնեց անոր անութներէն ու վեր քաշեց մարմինը: Այն ատեն զինուորը գլուխը վերցուց եւ նայուածքները իրարու հանդիպեցան: Աչքերէ՞ն էր թէ զգեստին մէջ անսովոր բան մը կար - անմիջապէս զիտէր թէ հայ չէր:

- Դուն հայ չես:

Ձայնը մատնեց իր խռովքն ու յուզումը բայց չուզեց փախիլ, կամ նոյնիսկ յայտնի ընել վախը: Զինուորը ճիգ մը ըրաւ կայնելու, ցաւը այլանդակեց դիմագիծը ու ան նորէն ինկաւ կոճղին վրայ, անշարժացաւ: Սառ կտրած էր Արմինէ: Առանց ուզելու, աչքը նախ մէջքի ատրճանակին յետոյ գետին ինկած հրացանին գնաց «բան մը չի կրնար ընել» անցաւ մտքէն: Բայց անծանօթ ուժ մը զինք հեռու կը բռնէր անոր մարմինէն, կ'արգիլէր որ փախէր կամ մօտենար:

- Դուն հայ չես:

Կրկնեց ու զինուորը բան մը ըսաւ իր լեզուով որ չհասկցաւ: Արմինէ քիչ թէ շատ կը հասկնար ազերի բարբառը բայց երբեք առելութիւն չէր ունեցեր անոնց կամ ուեւէ անձի հանդէպ … «մարդ մըն է» ըսաւ ինքնիրեն «բոլորիս պէս մէկն է, տեղ մը մայր մը քոյր մը ունի»: Զինուորը նորէն քանի մը անհասկնալի բառեր արտասանեց, որոնք խեղդուեցան զէնքի աղմուկին մէջ «Թշնամի է ասիկա» անդրադարձաւ Արմինէ «պէտք ունի ինծի» շարունակեց բայց ինք չուզեց անոր լեզուն գործածել «ասիկա հայկական հող է, ի՞նչ գործ ունի հոս»: Այն ատեն էր նշմարեց մարդուն վզին վէրքը աջ ականջէն վար, ուրկէ արիւնը կը հոսէր «Թուրքի արիւն է ասիկա» ըսաւ ու որոշեց չխօսիլ:

Զինուորը անշարժ պառկած էր հաստ կոճղին վրայ: Արմինէ նախ չորս կողմը նայեցաւ, ծունկի եկաւ, հանեց դարմանումի լաթերը կռնակի տոպրակէն: Անգիտակցաբար, վանողական զգացումը նորէն եկաւ վրան երբ ուզեց վեր վերցնել գլուխը ու վէրքը քննել: Մէկդի քաշուեցաւ - զինուորին աչքերը գոց էին մինչ ցաւը կը կծկէր անոր դէմքը:

Ի վերջոյ, չդիմացաւ ներսէն եկող աւելի ուժեղ ձայնի մը: Նստաւ կոճղին վրայ, տղուն մօտ, ձեռքով մէկդի ըրաւ անոր երկար թրջած մազերը: Համակրելի, պարզ մարդկային դէմք մըն էր որուն հազար անգամ հանդիպեր էր Երեւանի փողոցները, խօսքի բռնուեր ու խնդացեր էր միասին: Մաքրեց վէրքը, փակցուց վիրալաթը, ետ քաշուեցաւ:

- Եղաւ:

Զինուորը նորէն մըլտաց, տքաց մէկ երկու անգամ: Արմինէ ոտքի ելաւ:

- Եկուր քեզի վերցնեմ, տանիմ մեր տեղը:

Հայերէն բառերը ուժ ու վստահութիւն տուին իրեն: Վերցուց անոր ձախ թեւը, իր ուսը անցուց, վեր քաշեց մարմինը որ կռթնեցաւ իր կողին: Զինուորը հազիւ ոտքի կրնար կայնիլ:

- Քալէ, երթանք:

Ու կամաց կամաց քալելով, իյնալով ելլելով ցեխին մէջէն, ծառերու կռթնելով, տքալով ամէն քայլի զոյգը սկսաւ երկար ճամբան դէպի կեդրոն: Կռիւը կը թուէր մեղմացած ըլլալ բայց զէնքի ձայնը ալ մնայուն ներկայութիւն էր գիտակցութեան մէջ: Արմինէ տասը քայլ չառած արդէն յոգներ էր:

- Ի՞նչ գործ ունիս մեր երկրին մէջ, հէ՞ … եկեր մահ բերեր ես մեզի, քեզի ո՞վ ըսաւ որ գաս Հայերուն հետ կռուիս … աս կ'ըլլայ արդիւնքը … ո՞վ ես դուն, ի՞նչ է անունդ:

- Օսման:

- Ի՞նչ:

- Օսման:

Անշարժացաւ:

- Հայերէն գիտե՞ս:

- Այո:

Ձեր հաւատար ականջներուն…: Կատա՞կ էր - խնդալը եկաւ: Յետոյ նորէն նայեցաւ անոր դէմքին: Ան էր, նոյն աղերի զինուորը: Վրա՞ն կը խնդար: Բայց տղան կեանքի ոչ մէկ նշան ցոյց կուտար: «Անկարելի բան է» ըսաւ ինքնիրեն: Յետոյ նորէն անոր դարձաւ,

- Ուրկէ՞:

- Բաքու, շատ հայ կայ:

Արմինէ շշմած, չէր գիտեր ինչ ընէր: Այն ատեն էր պզտիկ ուրախութիւն մը անցաւ սրտէն: Բերնէն հայերէն բառերը յանկարծ մտերմացուցած էին զայն, մեղմացուցած «Թշնամի»ի յանցանքը: Սկըսաւ քալել նորէն: Հիմա սակայն Արմինէին միտքը կը հարհրէր ուրիշ հարցում մը:

- Շատ հայ կը ճանչնա՞ս Բաքու:

- Այո:

- Հայեր սպաննա՞ծ ես Օսման:

- Ոչ:

- Իրա՞ւ կ'ըսես:

- Այո:

Շունչ մը քաշեց Արմինէ: Տղան կը փըլէր ուսէն վար: Գետին դրաւ մարմինը, կռնակին վրայ: Շտկուեցաւ բայց սպառած էր ուժը: Նստաւ քարի մը վրայ ու գլուխը առաւ ափերուն մէջ: Պաղ էր, սարսռաց: Հեռուէն Հայերու խումբ մը կ'անցնէր սակայն ուժ չունէր ոտքի կանգնելու եւ կանչելու: Տղան չէր շարժեր տեղէն: Վախ մը անցաւ սրտէն, պրկուեցաւ ու ծունկի եկաւ քովը, ցեխին մէջ: Սրտատրոփ՝ նայեցաւ գոց աչքերուն:

- Օսմա՞ն:

Մեղմ էր ձայնը, գրեթէ տաք ու անմիջական: Տղան աչքերը բացաւ: Արմինէ շունչ մը քաշեց:

(Շար. 105)

Տիկին Մարի Համէլ,
Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Համէլ եւ զաւակը՝ Վիգէն,
Տէր եւ Տիկին Վարդան եւ Անի Պետրոսեան,
Օր. Էլիզապէթ Համէլ,
Հայր Պօղոս Անանեան
ինչպէս նաեւ Աֆքէրօղլու, Մարաշլըկիլլէր, Ալթունեան, Թէրզեան, Շարաբճեան, Զէքէնեան, Պասմաճեան եւ Պաթմանլը ընտանիքները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսինին, հօր, մեծ-հօր, աներ-հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՎԻՔԷՆ ՀԱՄԷԼ-Ի

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 29-ին, 70 տարեկանին Փարիզ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Չորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 14·30-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Մայր Եկեղեցին՝
13, rue du Perche — 75003 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն -- Կրասիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». -- Մեր ցաւակցութիւնները Համէլ ընտանիքին եւ իր եղբօր՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան նախկին աբբահայր՝ Հայր Պօղոս Անանեանի:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական անդամներուն պաշտօնավարութեան 4 տարուան շրջանը ի մօտոյ կը հասնի իր լրումին:

Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 12, 1996, Կիրակի օր:

Որպէսզի Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կարողանան քուէարկութեան մասնակցիլ՝ ընտրել կամ ընտրուիլ, պարտաւոր են իրենց 1996-ի եւ յետնեալ տարիներու անդամավճարները վճարած ըլլալ ամէնէն ուշ մինչեւ Երկուշաբթի, 1996 Մարտ 25-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը):

Անդամներէն անոնք որոնք պիտի փափաքին թեկնածու ներկայանալ, պարտին իրենց գրաւոր թեկնածութիւնը կրկնակի ապահովագրեալ փոսթով ուղարկած ըլլալ հետեւեալ հասցէին՝

L'Eglise Arménienne de Paris
à l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon,
75008 PARIS

ամէնէն ուշ մինչեւ Շաբաթ, 1996, Մարտ 30-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը):

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

---

l'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un

SUPER LOTO

le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Le gros lot :

Un Week-end en CORSE
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages — Selectour*

Venez nombreux !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, Ժէ. օր Մեծի Պահոց:
Կը քարոզէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 8, ԺԹ. օր Մեծի Պահոց:
Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-ին, Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17·30-ին, Ս. Կարապետ Եկեղեցի (Քամփանել Ցրէզ):
Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, ժամը 17·30-ին Ս. Փրկիչ Եկեղեցի (Լա Սիոթա),
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիկին Վեհանոյշ Գիլիճեանի մահուան առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Տորք եւ Նորա, Տէր եւ Տիկին Խոիք եւ Օր. Իզապէլ - Տէր Յակոբեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան - Ժագ Տամլամեան 500 Ֆր., Տիկնայք՝ Մատլէն եւ Ժանին Ճապուրով 500 Ֆր.:

Միջինքի ճաշ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ աւանդական միջինքի ճաշը, Չորեքշաբթի, Մարտ 13, կէսօրին, պատարագի արարողութենէն անմիջապէս ետք, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահը:
Ճաշագին՝ 60 Ֆրանք,
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
78 - 88 - 92 - 51 -- 72 - 35 - 15 - 86

**CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE
RECHERCHE**

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

— **Directeur** (titulaire du BAFD);
— **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
— **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
— **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :
**C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue , 75009 PARIS.**

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Հերմինէ Միսքճեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ, Տիկին Ռոզա Սթաթեան 250 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

Նոյն տխուր առթիւ, Տիկին Լիւսի Շեռոյեան 250 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

ԼԻՈՆ. -- Սարգիս Գօճապաշեանի մահուան քառասունքին առթիւ Զէքիեան ընտանիք կը նուիրէ 500 Ֆր. «Յառաջ»ին:

OFFRE D'EMPLOI

ECOLE BILINGUE
FRANCO-ARMENIENNE
maternelle - primaire
recherche
pour Septembre 1996
(Temps plein ou temps partiel)
un(e) **DIRECTEUR(TRICE)
PEDAGOGIQUE ADJOINT(E)**
Diplômé(e) de l'Education Nationale
Prière d'envoyer demande et C.V. à:
l'Association de l'Ecole St-Mesrop
4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

l'U. G. A. B.
JEUNES - Marseille
vous propose sa

**SOIREE
COCKTAIL**

le Samedi 9 Mars à partir de 22h30
N'oubliez pas votre chapeau !

Un concours sera organisé au cours de la soirée.

P.A.F. : 90 F. non-membre + consom.
60 F. membre + consom.

Réservations :
U.G.A.B. — 327, Bd Michelet,
Tél. : 91. 22. 10 45 MARSEILLE 9e

DANS LE CADRE
DU 10EME ANNIVERSAIRE
DE LA CHORALE DES JEUNES
«KAROUN»

Nuitée Dansante

le Samedi 16 Mars à partir de 21 h

SALLE POLYVALENTE
Avenue Bouyala d'Arnaud
Marseille 12e

Animation : *Orchestre « N a ï r i » de Valence*
Spectacle : *Ecole de Danse de D Biou de Draguignan*

(Rock — Tango — Folk —
Valse Viennoise etc...)

Ambiance cotillons

1 consommation offerte

Réservation :
Tél. : 91. 87. 43. 71 — 91. 66. 91. 99

Parking devant la mairie de 11ème et 12ème arrdt.

**Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԷՔՍ. -- Տիկին Սիմա Հացպանեան 2[illegible] ֆրանք:

***

ՏԷՍԻՆ. -- Ռ. Գանճոյեան 100 Ֆր.,

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԽՏԱՑԵԱԼ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
Օգոստոս -- 1996

Վենետիկի Համալսարանի Հայ Լեզ[ու] եւ մշակոյթի խտացեալ դասընթացք[ը] գործակցութեամբ Պօ - Արաքս Ընկերա[կ]ցութեան, տեղի պիտի ունենայ Օգո[ս]տոս 1 - 23: Քննութիւնները՝ Օգոստ[ոս] 24-ին: Ժամանում՝ Յուլիս 30 եւ 31-[ին] մեկնում՝ Օգոստոս 25-ին: Դասընթացք[ը] ունի 5 հիմնական մակարդակ՝ բացար[ձ]ակ սկսնակներէ մինչեւ յառաջացեալներ[ը] որոնց այս տարի՝ իբր առաջին անգամ[,] կ'աւելնայ սեղմ առումով հայագիտու[]թեան նուիրուած լսարան մը: Դասե[րը] տեղի կ'ունենան Երկուշաբթիէն Ուրբա[թ] օրը 5 պահ, առաւօտեան, Դասերու [ներ]կայութիւնը պարտադիր է:

Արձանագրութեան սակը ո՛չ մէկ [...] բաղդայի կը փոփոխուի եւ անգամ մը [...] տարուած վճարումը որեւիցէ պատճա[ռով] ետ չի դարձուիր: Դիմումները պէտք [է] կատարել անձամբ եւ գրաւոր՝ նե[...] միշտ հեռաձայնի, եթէ կայ՝ նաեւ հե[...] պատճէնի թիւ մը: Պայման է լրացու[ցած] ըլլալ 18 տարեկանը:

Արձանագրութեան սակն է՝ 1·000·0[00] (1 միլիոն) իտալական լիրէթ կամ ա[...] համապատասխանը տարադրամով [...] ւան սակին համաձայն. այս գումա[րէն] 450·000 (չորս հարիւր յիսուն հազար) [լի]րէթի բաժինը պէտք է կանխաւ վճարե[լ] յետ ստանալու ընդունելութեան գրա[ւոր] պատասխանը՝ մինչեւ Ապրիլ 30: Յետ Ապ[]րիլ 30-ի՝ կանխավճարը կը բարձրան[այ] 500·000 (հինգ հարիւր հազար) լիրէթի[:] Արձանագրութեան մնացեալ մասը կը [վ]ճարուի մուտքի օրը: 10% զեղչ մը [կը] կիրարկուի անոնց որոնք նախապէս [...] արդիւնքով մասնակցած են դասընթա[ց]քին, առաւելագոյն երկու տարի առաջ:

Ամէն չէք կամ փոխադիր պէտք է հա[...] ցէագրուի միայն այսպէս՝ Associazio[ne] Padus-Araxes եւ ղրկուի հետեւեալ հա[s]ցէին՝ Assoc. Padus-Araxes - c/o Di[p.] Studi Eurasiatici _ S. Polo 2035 - 301[25] Venezia (Italia), Կը խնդրուի բոլոր[են] երբեք չղրկել դրամատնային փոխանց[ու]մ (bank transfer, virement bancaire) միջնորդէքի շատ բարձր սակերուն պա[տ]ճառով: Ամէն պարագայի՝ դրամատ[նա]յին բոլոր ծախքերը դիմողին կը պատ[կա]նին:

Կ'ընձեռուի բնակութեան հնարա[]րութիւն համալսարանական ուսանող[ա]տուն մը՝ բուն պատմական Վենետի[]կի մէջ: Յուլիս 30-էն Օգոստոս 24 նե[րառ]եալ, ամբողջ շրջանին համար, բնակու[]թեան սակն է՝ 510·000 (հինգ հարիւ[ր] տասը հազար) լիրէթ երկու կամ երե[ք] հոգինոց սենեակի մէջ, 820·000 (ութ հա[]րիւր քսան հազար) լիրէթ առանձի[ն] սենեակի մէջ:

Ամէն ճաշ կամ ընթրիք կ'արժէ շու[րջ] 15·000 (տասնհինգ հազար) լիրէթ, տ[եղ]ւոյն վրայ վճարելի:

Ի հարկին՝ հեռաձայնել Հայր Լեւ[ոն] Զէքիեանին հետեւեալ թիւով՝ (4[1]) 52 - 07 - 737, երեկոյեան ժամը 9-էն 1[0] (21 -- 22) Իտալիոյ ժամով: Կը խնդր[ուի] լաւ ստուգել երկիրներու միջեւ ժամեր[ու] տարբերութիւնը, Բացակայութեան պա[]րագային կրկին փորձել կամ լուր մ[ը] թողուլ հեռընկալուչին: Զհեռաձայնե[լ] Վենետիկի Համալսարանի դրասենեակ[]ներուն: Տրուած հեռախօսի համարը կը [գոր]ծածուի նաեւ հեռապատճէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի «[...] Իսահակեան» մասնաճիւղի
ՃԱՇԸ
Ապրիլ 13-ին, Salle de l'Hôtel de Ville d[e] Cachan:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 6
MERCREDI
6 MARS
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 468 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամենօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.804 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.804

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ ԵՏՔ

ՆՈՐ ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ՝ ԹԵԼ-ԱՒԻՒ
14 ՄԵՌԵԱԼ, 130 ՎԻՐԱՒՈՐ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՀԱԿԱՀԱՐՒԵԿՉԱԿԱՆ ՅԱՏՈՒԿ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏ ՄԸ ԿԸ ՍՏԵՂԾԷ

Մեռեալները դեռ կ՚անդրադառնային կիրակի օրուան (Մարտ 3) ոճրափորձին, որ գործուած էր Երուսաղէմի թիւ 18 հանրակառքին մէջ, երբ կը գործուէր ուրիշ մը, ճիշդ յաջորդ օրը, Մարտ 4-ին, այս անգամ՝ Թել-Ավիվ: Կրկին անձնասպանական արարք մըն է, քամիքազ երիտասարդ մը որ իր վրայ կը կրէր ռումբը եւ զայն պայթեցուցած է առեւտրական մեծ կեդրոնի մը մէջ, Փուրիմի (հրէական Բարեկենդան) առաջին օրը, երբ խուռն բազմութիւն մը կար: Տէր եղաւ Համասը: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 14 մեռեալ կար եւ 130 վիրաւոր. ընդհանուր հաշուեկշիռը բաւական ծանր է չորս ոճրափորձերէ ետք՝ 60 մեռեալ եւ 219 վիրաւորներ, 9 օրերու ընթացքին:

Իսրայէլի կառավարութիւնը, անմիջապէս (Մարտ 4-ին) արտակարգ նիստ մը կը գումարէր եւ կը ստեղծէր հակահարեկչական յատուկ սպայակոյտ մը եւ ինքն իրեն կ՚արտօնէր զինուորական որեւէ միջամտութիւն կատարել՝ «որեւէ տեղ» ինչ որ կը նշանակէ նաեւ պաղեստինեան հողամասերուն մէջ: Սպայակոյտի պետը բացարձակ իրաւասութիւններ ունի: Իսրայէլի իշխանութիւնները, ընդդիմութիւնը եւ ժողովուրդը նման խիստ միջոցներ կ՚ակնկալէին առաջին օրերէն իսկ եւ ցոյցերն ալ իրարու յաջորդեցին այդ առընչութեամբ: Կացութիւնը, անշուշտ, շատ փափուկ է եւ երբ Համասը նման համարձակութեամբ մը ասպարէզ կը կարդայ ոչ միայն Փերէսի այլեւ՝ Արաֆաթի, կարեւոր է որ գլուխներն ալ շատ չտաքնան: Արաֆաթ դատապարտումի ցոյց մը եւս կազմակերպած էր Մարտ 4-ի իրիկունը, բայց չի բաւեր եւ եթէ Իսրայէլացիներ կան, ներառեալ Փերէս, որոնք համոզուած են թէ Արաֆաթ բարի կամեցողութեան տէր է, բոլորը, մանաւանդ Լիքուտը (աջ ընդդիմութիւն) ոչ մէկ վստահութիւն ունին եւ կ՚ուզեն առկախել խաղաղութեան ընթացքը:

Հարց է սակայն թէ ի՞նչ կ՚ուզէ Համասը եւ ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ: Վարկածները բազմատեսակ են: Թերեւս վերակոչում մըն է «սիոնիսթ թշնամի»ին դէմ պայքարին, ինչ ամսուան դադարէ մը ետք: Ջեկոյցին ստորագրութիւնը՝ «Այաշի աշակերտները» այն տպաւորութիւնը կը թողու որ արմատական նոր հոսանք մը կայ, դէմ որեւէ համաձայնութեան: Արդարեւ, կ՚ըսուէր թէ Համասի մէկ թեւը տրամադիր է մասնակցելու Արաֆաթի քաղաքականութեան եւ ուրեմն այս արարքները նաեւ այդ մերձեցման դէմ են: Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչ կրնայ ընել Արաֆաթ: Ձեռնարկած է շուրջ 100 ձերբակալութիւններու, զինաթափ ըրած է զինեալ խմբակներ, բայց, ինչպէս ըսած է իսրայէլացի դիւանագէտ մը, Համասը «բազմագլխանի հրէշ մըն է»:

Ի՞նչ է ելքը, մանաւանդ որ խաղաղութիւնն էոր խնդրոյ առարկայ կը դառնայ: Մարտ 4-ին, անհրաժեշտ կը նկատուէր որ Իսրայէլ գործակցի Արաֆաթի հետ հակահարեկչական իր պայքարին մէջ եւ առանձին չգործէ աւելի ծանրակշիռ կացութիւն մը ստեղծելով:

Արտաքին ճակատի վրայ, Միացեալ-Նահանգները պատրաստակամութիւն յայտնած են օգնելու Իսրայէլի, նաեւ գաղտնի սպասարկութեանց միջոցաւ: Ֆրանսա խիստ կերպով դատապարտեց, անգամ մը եւս, Շիրաք չվարանեցաւ «խելագար բարբարոսութեան արարք» որակելու Մարտ 4-ի ոճրափորձը:

***

Յիշենք որ Համասը (սկզբնատառերէ կազմուած բառ մը որ, արաբերէն կը նշանակէ «Իսլամական Դիմադրութեան Շարժում», հիմնուած է 1987-ին, Ինթիֆատայէն քիչ ետք: Հիմնադիրը՝ Ահմետ Եասին, ցկեանս դատապարտուած է երկու զինուորներու սպանութեան մէջ իր կատարած դերին համար եւ բանտն է: 65 տարեկան, անդամալոյծ է եւ գրեթէ կոյր: Բայց, վերջին շրջանին, ինչպէս ըսինք, ներքին տարակարծութիւններ կան:

***

Ֆրանսայի հրեայ համայնքը շատ ցնցուած է եւ Մարտ 4-ին, բոլորը սինակոկներ կը դիմէին ուր յատուկ արարողութիւններ տեղի կ՚ունենային, սկսելով Փարիզէն, (ուր տը լա Վիքթուար) եւ փարիզեան Սարսէլի արուարձանը ուր ամէնէն կարեւոր հրեայ գաղութը կ՚ապրի:

***

Եթէ ամէն կողմէ միայն դատապարտումներ կան, երկու երկիրներ բացառութիւն կը կազմեն. անոնք են Լիբիա եւ Պարսկաստան, որոնք շատ գոհ են: Թեհրանի ձայնասփիւռն ալ կը գգուշացնէ Իսրայէլը որեւէ հալածանքի դէմ, որովհետեւ նման վարուելակերպ մը աւելի կը սաստկացնէ գործողութիւնները:

***

Կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարուած են պաղեստինեան հողամասերուն վրայ եւ Մարտ 5-ին, կ՚ըսուէր թէ անոնց մէջ կան ոճրափորձերու երեք պատասխանատուներ:

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1,5 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ

ԴՊՐՈՑԻ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՈՒՄ ՎԱՆԱՁՈՐԻ ՄԷՋ
ՇՆՈՐՀԻՒ
Պ.Պ. ՋԻՆԿԻՐԵԱՆԻ ԵՒ ՆՈՒՐԵԱՆԻ
(ՖՐԱՆՍԱ)

Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամը ուրախ է ծանուցանելու, որ շնորհիւ երկու բարերարներու առատաձեռնութեան, դըպրոց մը եւս պիտի վերակառուցուի Հայաստան, 1988-ի երկրաշարժէն տուժած «աղէտի գօտի»ին մէջ:

Պր. Արթին Ջինկիրեան (Սաւուայի նահանգ) 1 միլիոն Ֆրանքի նպաստով ու Պր. Անդրանիկ Նուրեան (Իզէր) 540.000 Ֆրանքի նպաստով փափաքած են՝ ի յիշատակ իրենց ծնողներու, օգտակար ըլլալ Հայաստանի մանուկներուն եւ սատարել անոնց ապագային կերտումին, այս ծըրագիրին տրամադրելով մաս մը իրենց վաստակէն:

Այս նպատակով համաձայնագրութիւն մը ստորագրուեցաւ Մարտ 2-ին, Կրընոպլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ Պր. Արթին Ջինկիրեանի եւ Ֆրանսայի Հայկական Հիմնադրամի նախագահ Պր. Պետրոս Թերզեանի միջեւ, ի ներկայութեան Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան Պր. Վիգէն Չիտէչեանի, բազմաթիւ ընտրեալներու (երեսփոխան, շրջանային թէ քաղաքապետական խորհուրդ,...) ինչպէս նաեւ Կրընոպլի եւ շրջակայքի հայ գաղութի պատասխանատուներու եւ անդամներու:

Այս նուիրատուութեամբ կառուցուելիք տարրական դպրոցը պիտի կարենայ ընկալել 520 մանուկներ Վանաձոր քաղաքի Տարօն թաղամասի մէջ: Աշխատանքները պիտի սկսին յառաջիկայ Ապրիլին ու, նախատեսուած ընթացքով յառաջանալու պարագային, պիտի աւարտին նախքան 1996 / 97-ի դպրոցական վերամուտը: Այս դպրոցը լրացուցիչը պիտի հանդիսանայ Վանաձորի այն մանկապարտէզին զոր «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը կառուցեց շնորհիւ աւստրալահայ գաղութի նուիրատուութիւններուն: Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ հիմնադիր անդամ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Հոգաբարձուներու Խորհուրդին, 1995-ի Սեպտեմբեր ամսուն անձամբ կատարեց սոյն մանկապարտէզին բացումը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Փարիզ, Մարտ 5

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14.

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ...
ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՀԱՄԱՐ՝ ԻՐԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Կ'ՕԳՆԷ...

Իրանի ու Ադրբեջանի Արտաքին նախարարները լրագրողներու ներկայութեան բարնէ վէճ մը ունեցած են, երկու երկիրներու արտաքին հարցերուն պատճառով:

Վէլայէթի Ադրբեջանը ամբաստանած է մահմետական երկիրներու հանդէպ թըշնամական կեցուած ունենալու ու Իսրայէլի հետ սերտ յարաբերութիւն հաստատելու յանցանքով: Պարսկաստանի Արտաքին նախարարը աւելցուցած է թէ Իսրայէլ Պարսից ծոցը, Կովկասը եւ Միջին Ասիան իրեն ենթարկելու ծրագիր կը մշակէ: Իսկ Հ. Հասանով իր կարգին Պարսկաստանը դատապարտած է իր երկրին կողմէ Հայաստանի պարտադրուած շրջափակումը անզօրացնելու եւ Հայերուն օգնելու «յանցանք»ով: Ադրբեջանի նախարարը ըսած է. «Հայերը ձեր օժանդակութեան շնորհիւ կը լուծեն իրենց բոլոր հարցերը»: Վէլայէթի Ադրբեջանի նախագահ Ալիեւի հետ հանդիպումին նիւթ ըրած է Հասանովի հետ այս վէճը ու պահանջած որ Ադրբեջան Իսրայէլի հետ իր յարաբերութիւնները կրճատէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԸ

Ղարաբաղեան շարժումին ութերորդ տարեդարձին առթիւ «Փաստ» լրատու գործակալութեան հարցումներուն, պատասխանելով ԼՂՀ Խորհրդարանի նախագահ Կարէն Բաբուրեան ըսած է թէ շարժումը անմարդկային ճնշումի եւ խորհրդային համակարգի վայրագութիւններու թիրախ եղաւ: Ան շարունակած է. «Ղարաբաղի խորացող վէրքը բացուեց, բայց որովհետեւ որակեալ վիրաբոյժներ չգտնուեցին, մեզի հակաբորբոքային միջոցների փոխարէն սկսեցին ռումբեր ու ականներ «ներարկել»: Ղարաբաղցիներին պարտադրուած պատերազմը հարիւրաւոր հոյակապ տղաների կեանքի, չկայացած ընտանիքների, չծնուած երեխաների գին արժեցաւ: Մեր անկախութեան համար մենք շատ բարձր գին ենք վճարել, բայց զոհերն ի զուր չեն եղել եւ այսօր մենք ունենք ուժեղ, տէ փաքթօ բոլորի կողմից ճանաչուած Լեռնային Ղարաբաղ որի հետ անհնար է հաշուի չնըստել»:

Կ. Բաբուրեանի խօսքերով՝ «պայքարի եւ ԼՂՀ կայացման տարիներն օգնեցին Ղարաբաղցիներին ազատուել անցեալի պատրանքներից, աճել եւ ամրանալ»:

***

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ
ՉԱՐԵՆՑԻ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ

1997-ին կը լրանայ Ե. Չարենցի ծննդեան 100-ամեակը. այդ առիթով ծրագիր կը պատրաստուի բանաստեղծին տուն — թանգարանին կողմէ: Տնօրէնուհին՝ Լիլիթ Յակոբեան ըսած է թէ 5 — 6 հատորներ արդէն հրատարակութեան պատրաստ են, ինչպէս «Չարենցի անտիպները», «Չարենցի անձնական դրադարանը», յուշերու հատորներ, եւայլն:

Հարիւրամեակի նշումին համար պիտի ստեղծուի կառավարական յանձնաժողով ու նշումներուն պիտի մասնակցի նաեւ Սփիւռքը: Պատրաստութեան մէջ է յոբելեանի ալպոմը:

Տուն — թանգարանի վարչութիւնը ձեռնամուխ է ուրիշ կարեւոր խնդրի մը եւս: 1993-ին ականատեսներու կարծիքին հետեւելով թանգարանին աշխատողները եւ քանի մը չարենցապաշտներ փորած են Էջմիածնի խճուղիին մերձակայքը ու յայտնաբերած 40-ամեայ այր մարդու մը ոսկորները: Մարդաբան փորձագէտներու կարծիքով անոնք կը համապատասխանեն Չարենցի կազմուածքին, Միայն թէ չէ գտնուած գանկոսկրը, ինչ որ կը դժուարացնէ գործը, «բայց դրանով լրջօրէն զբաղելու եռանդուն ջանքեր էլ չկան» կ՚ըսէ Անահիտ Ցովաքիմեան («Ազգ», Փետրուար 24), իր գրութեան մէջ տեղ տալով բանաստեղծին հետեւեալ տողերուն. «Օ, սիրտ իմ, ես կ՚ուզէի որ քեզ մի իրիկուն տանեն այս հարազատ, ծանօթ այս փողոցով, այս տների միջով ուր կատուները անգամ քեզ ճանաչում են, օ, երջանկութիւն ... Արժանանալ ամբողջ, ամբողջ կեանքում քո ողջ աշխարհային երթում անիմաց ... դէպի հանգըստարան ... Տուր ինձ երկինք այդպիսի մահ եւ այդպիսի թաղում...»:

Ինչպէս կը խորհի Ա. Ցովաքիմեան, հարիւրամեակին, արդեօ՞ք կարելի կ՚ըլլայ փունջ մը ծաղիկ դնել Չարենցի հողակոյտին:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 4 / 5)

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝
ՍՈՒՄԳԱՅԻԹԻ ԶՈՀԵՐՈՒ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Սումգայիթի զոհերուն յիշատակին յարգանքի տուրք մատուցուած է Մոսկուա,

(Տար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ(*)

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Նիկողոս Սարաֆեանի «Տեսարանները, Մարդիկ եւ Ես» Երեւան տպուած է բայց Սփիւռքեան գրականութեան կը պատկանի, արեւմտահայ մը միայն կրնայ անոր մտաւորական կլիմային մէջ լիաթոք շնչել ու հասկնալ եւ գնահատել անոր հոգեբանութիւնը, հոն կատարուած գրական վերլուծումներուն արեւմտահայ բնոյթը, բանաստեղծութեան Սարաֆեանեան ըմբռնումը - «լաւագոյն բանաստեղծութիւնը այն է ինծի համար որ արտայայտութիւնն է ներքին մարդկային ողբերգական լինելութեան մը՝ յաւիտենական մարդուն մէջ» - եւ մանաւանդ Արեւմտահայ եւ Սփիւռքահայ աշխարհներու նմանութիւններն ու տարբերութիւնները: Սարաֆեան իր ժամանակի հայ մտաւորականին լաւագոյն տիպարն է, իր խառնուածքին եւ փորձառութեան մութ ու լուսաւոր կողմերով: Լաւ կը ճանչնա՞ր 1950-էն մինչեւ 1970 շրջանի Սփիւռքը – դժուար է ըսել, քանի իր Փարիզէն դուրս չէր ելած ու չէր ճանչցած ոչ Ամերիկահայութիւնը ոչ ալ արեւելեան Սփիւռքի հայութիւնը: Սակայն ծանօթ էր անոնց մտաւորականութեան, ծանօթ էր նաեւ միջազգային գրականութեան ոչ թէ դասախօսի մը գիտութեամբ այլ գրագէտի հասկացողութեամբ: Արուեստի եւ ստեղծումի նուիրուած կեանք մը, հեռու՝ կուսակցական կամ միութենական, նոյնիսկ ընկերային յանձնառութիւններէ, եւ յաջողած՝ միտքը ջինջ ու ազատ պահել բուռն կիրքերէն, բարեկամութիւններէն եւ թշնամութիւններէն որոնք թափ կուտային իր ժամանակակից հայ գրողներուն: Սուղ չահուած մտքի անկախութիւնն է այս որ կը յատկանշէր Ֆրանսական արուեստի շատ մը մեծերը եւ որ իր դատումներուն կուտայ իրենց բացառիկ յստակութիւնը եւ արժէքը: Սակայն իրեն համար կայ Դատ մը որ ոչ կուսակցական է ոչ ալ անձնական, այլ Սփիւռքային, գրեթէ սերունդային: Հիներու եւ Նորերու Դատը, պայքարը: Ահա ինչ որ կը գրէ «Սփիւռքը եւ իր Գրականութիւնը» յօդուածին մէջ (1948) այս մասին:

«Այս ազգը մեծնալ կ՛ուզէ:

Եւ, անշուշտ ապրելու եւ մեծնալու համար պէտք ունի դաւանանքի եւ խանդավառութեան աղբիւրներու: Մանուկին պէս է: Բայց պէտքը ունի նաեւ զինքը վերէն ու դաւանանքներուն դուրսէն հըսկող անկախ մտաւորականութեան մը՝ որ գիտնայ այդ բոլորին ինչպէս եւ աշխարհին ու մշակոյթին ինչ ըլլալը: Անշուշտ Սփիւռքը պէտք է կապուի իր հայրենիքին, բայց պէտք է գտնուին մարդիկ որ արգիլեն այդ կապը երբ ան կը սեղմուի Սփիւռքի վզին խեղդելու համար զայն կամ կը դառնայ գրաստը ախոռ քաշող պախուրց մը: Անշուշտ պէտք է ըլլայ ժողովրդային գրականութիւնը ժողովուրդին համար, բայց պէտք է ըլլայ նաեւ միւսը, այն որ կատարն է ցեղին արտայայտութեան համամարդկային երկրնքին մէջ: Անշուշտ արեւելահայը, բայց նաեւ արեւմտահայը…:

. . . .

(Հիները) կը դատապարտեն նոր սերունդը շատ մեղքերով, կը գտնեն զայն մասնաւորապէս զուրկ ազգային ոգիէ, հայութենէ նոյնիսկ: Ան չերգեր հայրենիքն ու Լօզանը: Խռովքի մէջ է գրական Սփիւռքը եւ հանգանակներ կը փնտրուին: Անարդար են եղած մեղադրանքները այդ նոր սերունդին դէմ:

. . . .

Պոլսոյ նախասփիւռքեան մեր լաւագոյն գրողներն … են որ կը կերտեն ազգը: Անոնք երգեցին երբեմն յաջողութեամբ նաեւ հայրենիքն ու գիւղը: … Սփիւռքը ուրիշ բան է: Եւրոպական: Հայրենիքէն հեռու: Այսպէս, ան, Սփիւռքը, կրնայ անեցնել եւ ապրեցնել աւելի մեծ գրանութիւն մը, պայմանաւ որ իր տաղանդները չիյնան հայրենիք եւ գիւղ երգելու պարտադիր կեղծիքին մէջ: Անոնք պէտք է տան այն զոր կը տեսնեն ու կ՛ապրին ցեղին տռամին մէջէն, օտար այս քաղաքներուն մէջ: Եւ այդ պէտք է ըլլայ առաւելապէս Սփիւռքի գրականութիւնը, զանազան երկիրներու կեանքը, ազգային կամ ոչ ազգային նիւթերով, բայց Հայու արիւնով: Սփիւռքը ստորադաս մասնաճիւղը չէ հայրենիքին, այլ նոյնիսկ անկէ վեր՝ բացի պատմական եւ գեղարուեստական ուսումնասիրութիւններէն: Կը սիրենք հայրենիքը, բայց մեզի չի համապատասխաներ անոր գրական պարտադիր հանգանակը որ կը կաշկանդէ տաղանդը խլելով անկէ անձնականութիւն եւ անկեղծութիւն: Եւ լոկ ժողովրդական գրականութեան, ուռուցիկ ազգայնականութեան հետեւելով է որ Սփիւռքը կ՛իյնայ խեղճութեան մէջ:

. . . .

Զարչի եւ գռեհիկ տեղ -- տեղ, վարի խաւերէն մինչեւ մտաւորականութիւնը, բայց կենսունակ այս ցեղը կը պահէ ինքնութիւն մը, ինչպէս եւ մեծնալիք մեծութիւն մը զոր իր տաղանդներն են որ կը փայլեցնեն ատեն - ատեն: Ինքնութիւն մը՝ հակառակ իր արեւելեան եւ արեւմըտեան խառնուրդին: Տարտամ տակաւին՝ բայց ինքնութիւն մը վերջապէս»:

Յիսուն տարի անցեր է այս տողերուն վրայէն ու շատ բան փոխուած է Սարաֆեանի ըսածներուն ճշմարտութենէն: Ամէնէն առաջ՝ այդ «պէտք է»ներու շարքը: Այսօր չկայ արուեստագէտ որ իր ազատութեան վրայ դուրսէն եկած հրամայական մը, պարտականութիւն մը կամ նոյնիսկ դեր մը հանդուրժէ: Յետոյ, «օտար» բառը այլեւս տեղ չունի գրական վերլուծումներու մէջ (ոչ ալ «աքսոր» բառը) որովհետեւ հայ գրագէտը վարժուեցաւ այդ վիճակին, բացուեցաւ բոլոր ազդեցութիւններուն ու համամարդկային կամ քոզմոբոլիթ ճակատագիրը չի նեղեր զինքը այլեւս: Բայց միւս բոլոր գաղափարները -- ազգին ուժականութեան, մտաւորականին կարելիութիւններուն, արեւելահայ եւ արեւմտահայ ըզգայնութեանց տարբերութիւններուն, Հայաստանէն շատ բան չսպասելուն, ազգային գրականութեան բնոյթին մասին եւայլն -- շիտակ են տակաւին:

Հատորը հետաքրքրական ընթերցումի նիւթ է: Թէքէեանի, Օշականի, Շահան Շահնուրի եւ այլ գրողներու մասին իր կարծիքներն ու դատումները միշտ մէկ մտահոգութենէ կը մեկնին - պահել մտածումի անկախութիւնը եւ ինքնատպութիւնը, չկրկնել երբեք արդէն ըսուածները, ըլլալ արդար, այսինքն գրողին արժանիքը եւ անբաւարարութիւնները միասին քննել ու մէկ չափ, մէկ կշիռ չափանիշէն չշեղիլ: Այս վերջին կէտը արդիւնք է իր մտահոգութեան՝ հայ միտքն ու արուեստը ոչ գերգնահատելու ոչ ալ միանալու նահանջի կարաւանին որ սկսեր էր կազմուիլ 30-ական թուականներուն: Այս խրողութեան ժխտական կողմը երեւան կուգայ Շահան Շահնուրի մասին իր գըրածներէն մէկուն մէջ:

«Մասնաւոր ու գձուձ լռութիւնով մըն է որ կը դիմաւորուին երիտասարդ հեղինակները: Օտարներու մէջ որքան ուշադրութիւն կը դարձուի հասնող տաղանդին, այնքան կ՛անտեսուի ան՝ մեր գաղութներուն մէջ: Ո՞վ է որ կը գրադի անկեղծօրէն, հասնող ու հասնելիք սերունդներով: Ու զարմանալի չէ հետեւաբար երբ ասոնք հրապարակ կը նետեն ախտագին հոգեբանութիւն մը:

Մէկէ աւելի են Շահնուրի հայհոյանքները, որ մէկը Աստուծոյ, որ մէկը կուսակցութեան մը: Վատառողջ հոգի մըն է որ կը մատնեն ասոնք, աղկաղկ՝ շրջապատին դաւաճանութեան պատճառաւ, խաթարուած՝ ազգային տիղմին համար, որմէ անկարող է ազատուիլ Շահնուր, հակառակ իր բոլոր ճիգերուն: Անոր վըրայ կը նշեն ցեղին բոլոր պարտութիւնները, բոլոր նուաստացումները, բոլոր ըսի -- ըսաւները ու բոլոր բարոյական գալարումները: Տենդոտ բողոք մըն է Շահնուրի առաջին գիրքը ու դժնդակ ընդվզում մը»:

Սարաֆեանի ընդհանուր գնահատումը Շահնուրի գործին՝ դրական է եւ անձն է որ խոտոր կը համեմատէ իր անձնական կեցուածքին հետ: Խառնուածքի մեծ տարբերութիւն անշուշտ այս երկու գրագէտներու միջեւ: Սարաֆեան նոյնքան դառնացած է հայութենէն, ու յուսախաբուած, սակայն շատ հազուադէպ է որ անոր գրիչը Շահնուրի ոճին հասնի, թթու նկարագիրը առնէ: Սարաֆեան աւելի իմաստուն կը թուի ըլլալ, աւելի ինքնավստահ: «Տաշուած քարը գետին չի մնար» կ՛ըսէ հայ ժողովուրդը, իմաստուն խօսք մը անկասկած, որուն ճշմարտութիւնը ի վերջոյ երեւան կուգայ: Երիտասարդական անհամբերութեան ու կրակին վերագրելու է յարձակողական տրամադրութիւններն ու խոր դժգոհանքը որոնք երեւան եկան այդ շրջանին ու տուին մեր գրականութեան մէկ քանի գլուխ - գործոցները: Մարդ այսօր շուրջը կը նայի ու կը յուսահատի ի տես հայութեան նըկարագրի անփոխարինելիութեան, որ երկսայրի սուր մըն է անկասկած սակայն կարելի չէ չխորհիլ թէ ի՛նչ մեծ բարիք պիտի ըլլար մեր գրական ու ընկերային հրապարակին եթէ երիտասարդներ գըտնուէին որոնք տաղանդով ու գրական ճաշակով ձաղկէին հայութեան անբաւարարութիւնները ու նոյն ատեն յայտնէին իրենց հաւատքը հայութեան հանդէպ: Մեր չար բախտէն, այդ պաշտօնը կատարողները կա՛մ հասարակ լրագրողներ են կա՛մ բարեմիտ կրօնականներ կամ ալ վրիպած գրագէտներ: Բարոյականութեան ջատագովը առանց տաղանդի՝ քարոզէն անդին չանցնիր: Մեզի տաղանդ պէտք է: Վերջին տարիներուն լոյս մը ծագեցաւ Պէյրութի «Սէր» գրական հանդէսի տողոմէ: Սակայն աւա՛ղ, անոնք ալ լռած են, պարտուած կամ երջանկացած:

(*) Ա. մասը տես՝ «Ցառաջ», Փետր. 27:

պուլկարահայ նամականի

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԱՒԱՆԴՈՅԹ ՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Դարերու խորքերէն կուգան բազմաթիւ ժողովրդական աւանդութիւններ, որոնց մեծ մասը տակաւին փիւնիկ թռչունի նման կը վերածնին տարւոյ տարբեր եղանակներուն եւ նախատեսուած օրերուն: Անոնք բոլորն ալ առնչուած են գիւղական կեանքին, հողագործական աշխատանքներուն ու արհեստներու հետ՝ խորհուրդ մը եւ իմաստ մը տալով անոնց: Այդ աւանդութիւնները մեծ մասամբ կը տարբերին քրիստոնէական օրացոյցներու մէջ սրբագրուած տօներէ: Երբեմն սակայն, անոնցմէ ոմանք միահիւսուած ու շաղկապուած կը տեսնենք կրօնական քրիստոնէական յիշատակումներուն հետ:

Պուլկարական գարնանային աւանդութիւններու կարգին ամէնէն ընդհանրացած, այլեւս համազգային բնոյթ ստացած է Մարթենիցա զարդարանքով փոխադարձաբար Գարունը ողջունել եւ առողջութիւն, արեւշատութիւն մաղթել: Այդ սովորոյթը կը համընկնի Մարտ 1-ին եւ որովհետեւ ժողովուրդի մտածողութեան մէջ Մարտ ամիսը կը նմանցուի կնոջ, այդ պատճառով ալ տօնը կը կոչուի նաեւ Մամիկ Մարտ: Այդ օր այր թէ կին, երիտասարդ կամ օրիորդ ու երախայ կը կրեն Մարթենիցա կոչուած զարդը: Նման աւանդութիւն կը պակսի միւս ժողովուրդներու մօտ եւ անոր զուգահեռին այլ տեղ կարելի չէ հանդիպիլ:

Իրականութեան մէջ Մարթենիցայի սովորութիւնը գիւղերէն ծայր առած է, իսկ վերջը ձեւափոխուած կերպով ներթափանցած՝ քաղաքներու բնակչութեան կենցաղին մէջ: Մարտ 1-ի դիմաց պուլկար գիւղացին սովորութիւն ունեցած է բուրդէ գործուած փոքրածաւալ կարպետներ փռել պարտէզի, արտի մէկ անկիւնը կամ պտղատու ծառերու վրայ: Այս երեւոյթը խնդրողական – աղաչական իմաստ մը կը պարունակէ՝ բերքատուութեան, առատութեան եւ բեղնաւորութեան հայցով՝ Մայր բնութենէն: Այդ բուրդէ կարպետները գործուած կ՛ըլլան նախապէս կարմիր ներկուած մանածով կամ ճերմակ բուրդի մանածով: Այլ ձեւ մը կը հանդիսանայ բուրդէ կարմիր ներկուած ու սպիտակ բուրդի մանածով ոլորք եղած երկգոյն դերձանի տարբեր ձեւերու զարդերը: Հայկական իրականութեան մէջ կարմիր ու սպիտակ ոլորք եղած մանածը՝ Նարօտը, որոշ չափով կը մօտենայ իր ձեւով Մարթենիցային, առանց անոր կիրարկման շրջագիծը եւ զարդերու այլազանութիւնը ունենալու: Գիւղերուն մէջ անասնապահութեան հետ կապուած սովորութիւն մըն ալ կայ՝ «Նարօտ»ը, երկգոյն ոլորք եղած մանածը կապել արջառներու՝ կովի, հորթի, եզի կամ փոքր եղջերաւորներու կոտոշներուն, միշտ նոյն ակնկալութեամբ՝ առատութիւն ու առողջ նորածին կենդանիներու համար: Այլ երեւոյթ մըն է, որ հողամշակման հետ կ՛առնչուի՝ ատիկա Մարթենիցա կապելն է արօրին, գիւղատնտեսական գործիքներուն եւ այլն: Ներկայիս որոշ չափով այդ սովորութիւնը նուազած կը գտնենք նոր պայմաններու բերումով:

Տանտիկինները՝ գիւղի կամ քաղաքի մէջ, որ հմտութիւնը ունին անձամբ պատրաստելու Մարթենիցաները տարբեր երկարութեամբ կը ձեւաւորեն զանոնք նայած թէ՝ երախային ձեռքի՞ն պիտի կապեն թէ վիզը պիտի անցընեն: Երբեմն այդ ոլորք եղած «Նարօտին» կը ներհիւսեն փոքրիկ մետաղեայ դրամ, սխտորի պճեղ, փոքրիկ խաչ կամ ձիուկ: Եւ անոնցմէ ամէն մէկը իր նշանակութեամբ հիմնականը առողջութիւն եւ բարգաւաճում: Մարթենիցայի գոյները իրենց ներքին խորհուրդը ունին եւ իմաստ: Կարմիր գոյնը խորրհդանիշն է առողջութեան, առատութեան, բերքատուութեան, մինչ ճերմակ գոյնը կը խորհրդանշէ արեւշատութիւն, երկարակեցութիւն, խոր ծերութիւն: Կարմիր ու ճերմակ գոյները հիմնականներն են, որ կը գործածուին Մարթենիցայի համար: Տարբեր վայրերու բնակչութիւնը ոլորքին կը միացնէ մանիշակագոյն կամ կապոյտ մանած, սակայն ընդհանրացած չէ երկրին մէջ: Մարթենիցայի հիմնական նիւթը արդէն նշեցինք, իր բուրդն է, բայց ժամանակի ընթացքին անոր զուգահեռ շրջանառութեան մէջ մտաւ մետաքս ու բամպակ դերձանի գործածութիւնը, պահպանելով նոյն երկու հիմնական գոյները:

Մարթենիցա զարդը նոր պայմաններու տակ ստացաւ արդիւնաբերական հանգամանք եւ արդէն տասնեակ տարիներ է հրապարակ կ՛ելլէ բազմապիսի արտաքին ձեւերով--նախշերով՝ արեւանման, ճառագայթաձեւ, փոքրիկ մարդուկներ՝ այր ու կին, ծոպերով, գնդաձեւ, կաղինաձեւ կերպ եւ ինչ որ մարդկային երեւակայութիւնը կրնայ յօրինել: Նշմարելի է նաեւ արդիւնաբերութեան ու տնայնագործութեան միջամտութեամբ ոչ--տիպական երեւոյթներ, որոնք յառաջ եկած են Մարթենիցաներու առկցուած արհեստական նիւթերէ կամ մետաղէ կազմածներէ՝ չնիկներ, փիսիկներ, փղիկներ, ծաղիկներ, թզուկներ եւայլն: Այս բոլորը խորթ են իսկական ժողովրդական Մարթենիցայի աւանդութեան եւ բոլոր անոնք, որոնց ծանօթ են այս զարդի էութեան, կը խուսափին զանոնք գործածելէ:

Մարտ 1-ի Մարթենիցայի կամ Մարտ Մամիկի օրէն սկսեալ որոշ ժամանակ կրծքերնուն վրայ կը կրեն այս զարդը չափահասները, իսկ երախաները՝ վիզէն կախուած կամ ձեռքին կապուած: Զայն կը կրեն մինչեւ արագիլներու յայտնուիլը եւ կարելի է պահել յաջորդ տարուան համար: Երախաները, ըստ սովորութեան, ծնողքներու աւանդութեան տեղեակ, երբ արագիլ տեսնեն, իրենց Մարթենիցան քարի մը տակ կը դնեն եւ որոշ օրեր յետոյ կը նային թէ քարին տակ արագիլը ի՞նչ բերած է «տաք երկիրներէն»: Ի հարկէ ատիկա ծնողքին հնարքն է ուրախացնելու իրենց զաւակը շոքոլայով, շաքարահատով, քաղցրաւենիով եւ այլն:

Մարթենիցայի աւանդութիւնը նաեւ առիթ մըն է որ ծանօթներ ու բարեկամներ, ազգականներ զիրար ողջունեն այդ զարդով Գարնանամուտը շնորհաւորելով, փոխադարձաբար առողջութեան ու արեւշատութեան մաղթանքով: Պուլկար ազգին ժողովրդական այս սովորոյթը տասնեակ տարիներէ ի վեր երկրի սահմաններէն դուրս ելած է որպէս ողջոյն Գարնան եւ ցոլացում՝ մարդկային բարութեան:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Փլովտիւ, Փետրուար 18 / 21

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ 76ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փասատինայի Մարաշի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնին մէջ, փետրուար 11-ին, նշուած է Մարաշի աղէտին 76րդ տարելիցը: Բացումը կատարած է Տիգրան Գալուստեան: Բանախօսած է Ռիթա Որբերեան, ի մէջ այլոց նշելով. «Անցեալի հայաշատ մեր քաղաքներէն իւրաքանչիւրը ունի իր տեղական բարքերը, աւանդութիւնները, առասպելները, երգն ու պարը, արուեստն ու արհեստները: Այս բոլորի պահպանման մէջ մեծ դեր ունին հայրենակցական միութիւններ, պատմագիրքերու հրատարակութեամբ, յուշատօներով կամ այլ ձեռնարկներով»: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք խօսք առնելով Միութեան կեդր. Վարչութեան ատենապետ Արամ Պուլղուրճեան նշած է, թէ Միութիւնը 12 մասնաճիւղեր ունի. որոշուած է շարունակել «Գերմանիկ» պարբերագիրքի հրատարակութիւնը:

***

Հ.Մ.Ը.Մ.Ի «ՍԻՓԱՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Ամպրոզիա սրահին մէջ, փետրուար 11-ին, տեղի ունեցած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պըրպէնքի «Սիփան» մասնաճիւղի պաշտօնական բացումը: Հանդիսութիւնը վարած է Վաչէ Բրուտեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած են Համազգայինի եւ Հ.Օ.Մ.-ի ներկայացուցիչները: Մասնաճիւղի սկաուտական բաժինը ունի 78 անդամ, իսկ մարզականը՝ 90 անդամ:

***

ՄԱՐՔ ԳԱՄՈԼԷԹԹԻԻ «ՊՐԻԺԻԹ-ՊՐԻԺԻԹ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փասատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. «Ալեք Մանուկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ, փետրուար 11-ին, տեղի ունեցած է Մարք Գամոլէթթիի «Պրիժիթ-Պրիժիթ» թատերախաղի ներկայացումը «Արտաւազդ» թատերախումբի կողմէ: Երկու արարնոց կատակերգութիւնը հիմնուած է պատահական եւ դիտաւորեալ պատճառաբանութիւններու վրայ: Գլխաւոր դերերով հանդէս եկած են բեմադիրը Գրիգոր Սաթամեան, Լուլու Ֆերմանեան, Սեդա Մարտիրոսեան: Լոս-Անճըլըսի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի «Արտաւազդ» թատերախումբը հիմնուած է 1979-ին եւ ցայժմ ներկայացուցած է 27 թատերախաղեր:

***

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը, Փետրուար 12-ի առաւօտեան, այցելած է Սան-Ֆրանսիսքոյի «Գրուզեան-Զաքարեան» ազգային վարժարանը: Բարի գալուստի խօսք արտասանած է տնօրէնուհի Լիլի Մրիկեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է յանուն Ուսումնական Մարմնին Արմէն Տէր-Կիւրեղեան: Գարեգին Ա. «Ներսէս Շնորհալի» շքանշանով պարգեւատրած է վարժարանին բարերարներէն Գրիգոր Գրուզեանը:

Կէսօրէ ետք Հայրապետը այցելած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի, ուր ողջոյնի խօսք արտասանած են Տաթեւ Ա. Քհնյ. Գալուստեան եւ Առաջնորդական Տեղապահ Մուշեղ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան: Գարեգին Ա. կոչ ուղղած է ամբողջական զոհողութեամբ եւ ամբողջական նուիրումով օգնութեան հասնելու Հայաստանի եւ Արցախի մեր ժողովուրդին, շեշտելով. «Անցեալէն եկող մեր ներքին հարցերն ու դժուարութիւնները թողունք անցեալին մէջ, որովհետեւ անոնք չեն որ պիտի ճշդեն յետագայ մեր ուղին: Մենք պիտի հետեւինք միասնականութեան ներկայ պահանջներուն՝ կերտելու համար մեր ցանկալի ու լուսապայծառ ապագան»:

***

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԼԱՍ-ՎԷԿԱՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԱՅՑԵԼԱԾ Է

Փետրուար 5-ի երեկոյեան, Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոս այցելած է Լաս-Վէկասի հայ գաղութը: Յունական Սէն-Ճոն եկեղեցւոյ մէջ արարողութիւն մը կատարուած է, որու աւարտին հոգեւոր հովիւը խօսած է յոյն եւ հայ եկեղեցիներու յարաբերութեան եւ բարեկամութեան մասին: Հայրապետը հանդէս եկած է շնորհակալութեան խօսքով: Ապա, ԷՄ. ՃԻ. ԷՄ պանդոկի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին Գարեգին Ա. պատգամած է միութիւն, սէր եւ հաւատք հայրենիքին ու եկեղեցիին հանդէպ:

***

ՔԱՐՎԱՃԱՌԻ ՀԱՅԿ. ԿՈԹՈՂՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Կլէնտէյլի կեդրոնական Գրադարանին մէջ, Փետրուար 19 – 24, տեղի ունեցած է Քարվաճառի հայկական ճարտարապետական կոթողներուն նուիրուած ցուցահանդէսը: Փետրուար 19-ին տոքթ. Արմէն Հախնազարեան դասախօսութիւն մը տուած է «Քարվաճառի շրջանի հայկական ճարտարապետական կոթողները» նիւթին շուրջ: Դասախօսը նշած է, թէ 1993-էն ի վեր Հայկական Ճարտարապետութիւնը Ուսումնասիրող Կազմակերպութիւնը կրցած է Քարվաճառի մէջ չափագրել, նկարահանել եւ ուսումնասիրել 1500 յուշարձաններ:

***

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Եունիվըրսըլ Սիթի Հիլթըն պանդոկին մէջ, Փետրուար 10-ին, տեղի ունեցած է հայ բազմա-մասնագիտական բժշկական խումբին տարեկան ճաշը, որուն մասնակցած են 300 հոգի: Բացումը կատարած է տոքթ. Հայկ Մինասեան: 74 հոգիէ բաղկացած բժշկական այս խումբի ծառայութիւններէն կ'օգտուին Կլէնտէյլի, Հոլիվուտի, Պըրպէնքի, Փասատինայի եւ այլ շրջաններու Հայերը:

***

Հ.Օ.Մ.-Ի ՃԱՇ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի Հայ կեդրոնին մէջ, փետրուար 17-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի «Սօսէ» մասնաճիւղի տարեկան ճաշ-պարահանդէսը: Բացումը կատարած է վարչութեան ատենապետուհի Նովա Հինտոյեան: Գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրած են Միութեան Շաբաթօրեայ Դպրոցի աշակերտները: Հանդիսութիւնը վարած է դպրոցին տնօրէնը՝ Գէորգ Պետիկեան: Գնահատական խօսքեր արտասանած են Յակոբ Եարալեան (յանուն Հ.Յ.Դ. Կոմիտէի) եւ Ծաղիկ Գիւրջեան (Հ.Օ.Մ.-ի կողմէ):

***

ԻՇԽԱՆ ՃԻՆՊԱՇԵԱՆԻ ՎԷՊԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Պրէնտ գրադարանին մէջ, փետրուար 23-ին, տեղի ունեցած է Իշխան Ճինպաշեանի «Արխիւ Հասնումի» վէպին քննարկումը: Բացումը կատարած է Անի Պօղիկեան: Խօսք առած են Մարկ. Նշանեան եւ Հրակ Վարժապետեան: Հատորէն ընթերցումներ կատարած են Անի Աստուրեան եւ Սագօ Պէրպէրեան: Հուսկ՝ խօսք առած է հեղինակը:

***

ԵԴՈՒԱՐԴ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԻ «ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻ» ԳԻՐՔԻՆ ԳԻՆԵՁՕՆԸ

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան կեդրոնին մէջ, Փետրուար 25-ին, տեղի ունեցած է Եդուարդ Հախվերդեանի «Անառակ Որդի» գիրքին գինեձօնը: Հեղինակին կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Սերոժ Միրբէգեան: Հատորը վերլուծած է Անահիտ Արամունի:

ԼՐԱՏՈՒ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅՈՒՇԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Ծագումով Հայ Ֆրանսացի Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամականը, Փետրուար 17-ին, յուշի հանդիսութիւն մը կազմակերպեց «Մոն Վալէրիէն»ի գնդակահարուածներու 53-րդ տարելիցին առթիւ, Պուլվար Շառլ Լիվոնի փոքրիկ հրապարակին վրայ ուր յուշաքար մը կը յաւերժացնէ Միսաք Մանուշեանի եւ իր քսաներկու ընկերներու յիշատակը: Ծաղկեպսակներու զետեղումէն, դրօշակներու արարողութենէն յետոյ վայրկեան մը լռութեամբ ներկաները յարգեցին վերացումի պահ մը: Ծագումով Հայ Ֆրանսացի Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամականին հիմնադիր նախագահը՝ Կարապետ Տէրտէրեան արտասանեց հակիրճ խօսքեր: Գծեց Միսաք Մանուշեանի կեանքի ճանապարհը Ամասիայէն, 1915-ի ջարդերէն, տարագրութեան ճամբաներէն մինչեւ ժամանումը Մարսէյլ 1925-ին եղբօրը հետ ու իր աշխատութիւնը տաղաճգործի մը աշխատանոցը: Ապա, յատկապէս վեր առաւ Մ. Մանուշեանի դերը գերմանական գրաւումի օրերուն: Կարապետ Տէրտէրեան ըսաւ թէ ազգին համար ինկած հերոսներու գերեզմանները տեւական յուշարարներ են ազատութեան գաղափարին, ու արժէքն պէտք է պահեն յաջորդական սերունդները որպէսզի նման դէպքեր չկրկնուին մարդկութեան պատմութեան մէջ:

Սոյն ոգեկոչումին ներկայ եղան դրօշակիրներու եւ նախկին Ռազմիկներու Միութեանց անդամներու կողքին տեղական իշխանութիւններու ներկայացուցիչները:

Հակառակ տարիներու գումարին, հակառակ իր շարքերու հետզհետէ նօսրացումին անհետացումովը վերջին ամիսներուն երկու անդամներու՝ Յակոբ Խոկիճեանի եւ Հայկազուն Միսիրեանի, Ծագումով Հայ Ֆրանսացի Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամականը կը շարունակէ իր ընթացքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Ցաւ ունի՞ս:

Ձիաւորը գլուխը շարժեց:

- Շա՞տ:

- Այո:

Արմինէ քիչ մըն ալ սպասեց թեթեւ անձրեւին տակ, զէնքի աղմուկին անդիմակից եւ անձկութիւնը աճելով մէջը ամէն վայրկեան: «Օսման, չըլլայ որ մեռնիս, կռուէ կռուէ մահուան դէմ ... ես քու հետդ եմ, չեմ ձգեր քեզի որ մեռնիս ... կեանքդ պիտի փրկեմ Օսման, դուն ալ մարդ ես...»: Վերջապէս ուժերը հաւաքեց, գրկեց տղուն մարմինը իբրեւ թէ մտերիմ ծանօթ մը ըլլար ան եւ քայլ քայլ քաշկռտուելով, երբեմն քաջալերական խօսքերով տղուն եւ իրեն՝ շարժեցաւ դէպի կեդրոն:

***

Երբ Յակոբ լսեց գիւղին կողմէն եկող կռիւին առաջին ձայները, անմիջապէս գործի անցաւ: Իր ժայռակոյտէն մինչեւ բլուրին գագաթը հարիւր մեթր հազիւ կար: Երեք վայրկեանէն կրնար կտրել հասնիլ բարձրակէտը ու տեսնել չորս ուղղութեամբ Ազերիներու ռազմական շարժումները «կամ Մուղանլիի կամ Արազբայի զօրքն էր որ յարձակեցաւ Աֆատլիի վրայ» խորհեցաւ: Կռնակի պայուսակէն հանեց խոշոր քարտէսը, փռեց հողին վրայ ու լաւ մը քննեց շրջանը «կամ Բոյաթէն կամ ալ նոյնիսկ Աղջաբեդիէն օգնական ուժեր կրնան եկած ըլլալ կամ ճամբայ ելած ըլլալ» եզրակացուց «պէտք է բլուրը ելլեմ, հիմա եւ շուտ»:

Վիզը նետեց հեռադիտակը, առաւ հրացանը ու ժայռէն վար ցատքելով սկսաւ արագ արագ բարձրանալ բլուրը: Հողը լպրծուն էր անձրեւէն ու ցեխէն, մէկ երկու հեղ սայթաքեցաւ. կէսը հասեր էր երբ լսեց զէնքի մը արձագանգը որ պտըտեցաւ շուրջի բլուրներուն մէջ ու անյայտացաւ: Կանգ առաւ: Յետոյ երկրորդ մը, յետոյ երրորդ մը, նոյնքան տարտամ «իրարու նշան կուտան» խորհեցաւ «Աստուած պիտէ ով որու կ'ընէ, վստահօրէն Հայերը չեն»:

Հիմա աւելի արագ կը քալէր դառիվերը, հեւք մը բռներ էր կուրծքը, վրան գլուխը ամբողջ ցեխ՝ բայց արդէն հասեր էր: Կայնեցաւ գագաթը ու չկրցաւ չզրաւիլ տեսարանին հմայքէն - քմայքոտ կիներու պէս պառկած, ընկողմանած բլուրներ, աջին երկարող քաղցր հովիտներ, կանանչութիւն ու լոյս...: «Այսքան գեղեցկութիւն այդ չուներո՞ւն պիտի թողունք» անցաւ մտքէն: Թեթեւ մշուշ մը նստած էր վարերը բայց անդին, ձախին ու հեռուն՝ պզտիկ գիւղ մը կը նշմարուէր, պարտէզներով ու ծառաստաններով շրջապատուած «Բոյաթը ըլլալու է» խորհեցաւ: Աջին Աղջաբեդիի ճամբան, վէտվէտուն եւ ուրախ կ'երկարէր կ'երթար ու կը պահուըտէր վերջին բլուրին ետին: Ամայի էր «լաւ է» ըսաւ բարձրաձայն «կէս ժամ ժամանակ ունիմ էն քիչը»: Մնաց հոն քանի մը վայրկեան եւս, վայելելով ազատութիւնն ու գեղեցկութիւնը պահուն: «Արդեօք կեանքիս վերջին վայրկե՞անն է աս տեսարանը...» անցաւ միտքէն ու տրտմութեան երանգը եկաւ խառնուիլ գրեթէ բարոյական գոհացումին որ ստացաւ այդ կարճ վայրկեանին: Հրացանաձգութեան ձայնը երթալով կը մեծնար ու աչքը գնաց Աֆատլիի կողմը ու տակէ անդին հովիտին գոգը ուր կռիւը տեղի կ'ունենար այդ պահուն «արդեօք տղոց վիրքը լա՞ւ է» մտածեց ու այդ վայրկեանին էր որ թանքին պայթումին ահարկու ձայնը հասաւ իրեն ու տեսաւ մուխի ամպն ու բոցերը որ կը բարձրանային ծառերուն մէջէն «բրաւօ տղաք ... զարկին նորէն» ըսաւ բարձրաձայն, բացաւ երկարեց թեւերը անոնց կողմը, դէմքին խնդուքը պատանեկան, խայտուն...:

- Հոյակապ տղաք, ապրիք տղաք...:

Բառերը պռաց տարածութիւններուն, մեղմ անձրեւին շշուկին հողին վրայ ու միտքը եկաւ Արմինէն այդ խանդավառութեան սրտին իր կեանքին էն յարգի վայրկեաններուն կառչած աչքերը գոց՝ որ չտեսնէ արիւնը, մահուան դիմագիծը եւ ցաւը ... ու Սեդոն հոն ... ու գիտէր թէ ողջ թէ մեռած՝ անոնք յաղթանակը կ'ապրէին...:

- Կեցցէ...

Յակոբին կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ Հայուն ուժին անմիջական ապրումը կ'ունենար ... ու պռաց հիմա պարապութիւններուն մէջ ինչպէս միշտ ըրեր էր ասկէ առաջ Պէյրութի գորշ, անհրապոյր ակումբներուն մէջ, Այնճարի լեռներուն ու դաշտերուն մէջ, տարուած երեւակայութենէն եւ նայելով շուրջի տըղոց երեսներուն եւ ակումբի պատերէն կախ յեղափոխական հերոսներու փամփուշտակալներուն, անոնց վայրագ դէմքերուն...: Հիմա հովը դաշտէն նորէն բերաւ հրացանաձգութեան ձայնը, գընդացիրներուն աճապարուած, ջղային բարկութիւնը «անոնք վարը կը կռուին կը մեռնին կը հերոսանան» մտածեց «ու ես հոս հովին մէջ կը պռամ»: Ու յանկարծ իր կացութեան ամբողջ անհեթեթ եզերականութիւնը վրան փլաւ «վարն է հայութիւնը, վարն է արիւնին, վառօդին ու փառքին մէջ» մտածեց «եւ ես հոս օդին մէջ, երեւակայութեան մէջ բառերով պռալով ... ինչ հայութիւն ինչ բան ... ամբողջ կեանքս երգեր պռացեր եմ Հայաստան եւ հիմա որ հոս եմ Հայու պատմական հողերուն վրայ նորէ՞ն պիտի պռամ ... ո՞ս է Հայ ըլլալը...»: Փոթորիկը կարճ պահ մը տակնուվրայ ըրաւ զինք, բայց չուտով իր ներքին կարգապահութիւնը տէր դարձաւ կացութեան:

(Շար. 106)

Madame Annie Beyazdjian, son épouse et toute la famille
ont la douleur de vous faire part du décès de

Monsieur Ara BEYAZDJIAN

survenu le 29 Février 1996, dans sa 88ème année.

La cérémonie religieuse aura lieu le Mercredi 6 Mars à 15 heures précises, en l'église apostolique arménienne St. Jean-Baptiste, 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e, suivie de l'inhumation au cimetière de Pantin-Parisien dans le caveau de famille.

17-19, rue de l'Atlas,
75019 PARIS

(Շար. Ա. էջէն)

ուր Ս. Յարութիւն Եկեղեցւոյ բակին մէջ համախմբուած են հայրենակիցներ, Բաքուէն ու Սումգայիթէն գաղթածներ: Ծաղկեպսակներ զետեղուած են Սումգայիթի զոհերու խաչքարին: Ներկաները կոչ ըրած են որ թոյլ չտրուի համայնավարներու վերադարձին, որպէսզի «չկրկնուին Սումգայիթները»:

***

ՀԱՊ-ԻՆ ՄԱՍ ԿԱԶՄԵԼԸ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՍՏԵՂԾԵՐ ԱՏՐՊԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Ատրպէջանի «Զաղտաշ Թուրան» («Ժամանակակից Թուրան») կուսակցութիւնը յայտարարութեամբ մը հանդէս գալով դատապարտած է Ատրպէջանի ՀԱՊ-ին միանալը, զայն առնչելով երկրին մէջ ռուսական զօրքերու տեղադրուելու հետեւանքին, ինչ որ ըստ կուսակցութեան սպառնալիք մըն է Ատրպէջանի անկախութեան: «Զաղտաշ Թուրան»ի նոյն յայտարարութեան մէջ կը յայտնուի նաեւ այն համոզումը թէ, ՀԱՊ-ի երկիրներու նախագահներուն վերջին վեհաժողովին ԼՂՀ-ի հարցին լուծումը Ռուսերուն տնօրինութեան թողելու ատրպէջանցի ղեկավարներու համաձայնութիւնը եւս կը վտանգէ իրենց երկրին ազգային անկախութիւնը, եւ ուրեմն հարկ է յետքայլ ընելով քաշուիլ ՀԱՊ-էն:

Գերմանիոյ մէջ բնակող Ատրպէջանցիներ ալ նոյնիմաստ հաղորդագրութիւններով դիմած են Ատրպէջանի ղեկավարութեան եւ Խորհրդարանին:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԻՒՐԵՐԸ

Մարտ 1-ին, Արտաքին Նախարար Վահան Փափազեան ընդունած է Մինսկի խումբի համանախագահներ՝ Հէյքի Տալվիթէյը (Ֆինլանտա), Վալանտին Լոզինսկին (Ռուսաստան), ինչպէս նաեւ Ռընէ Նիւբերթը, Վլ. Կազիմիրովը եւ Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ՝ կազմակերպութեան հերթական նախագահ Զուիցերիոյ Արտաքին Նախարար՝ Ֆլավիօ Քոտտիի: Պատուիրակութեան այցելութեան հիմնական նպատակն էր Օ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի անդամ Պետութիւններուն չահագրգռութիւնը ցոյց տալ ԼՂՀ-- հակամարտութիւնը Մինսկի խումբի շրջանակներուն մէջ խաղաղ լուծումի մը յանգեցնելու առնչութեամբ: Հանդիպումին եղած են կարծիքներու փոխանակում, որու ընդմէջէն յատկապէս վեր առնուած է կուող կողմերու միջեւ ուղղակի շփումներ հաստատելու կարեւորութիւնը: Իսկ Վ. Փափազեան ընդգծած է անգամ մը եւս Լ. Ղարաբաղի ապահովութեան անհրաժեշտութիւնը:

***

ԵՐԵՒԱՆ -- ԹԻՖԼԻՍ ՕԴԱՅԻՆ ԳԻԾԸ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ

Երկար ընդմիջումէ մը վերջ, Երեւան -- Թիֆլիս օդային գիծը վերսկսած է բանիլ: «Հայկական Աւիաուղիներ»ու օդանաւերը շաբաթը երկու թռիչք (Ուրբաթ եւ Կիրակի) կը կատարեն դէպի Թիֆլիս, Երեւանի «Էրեբունի» օդակայանէն:

***

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԱՒԵԼԻ ՅԱՋՈՂ

Մալթայի մէջ կը շարունակուին Եւրոպայի ֆութպոլի պատանեկան ախոյեանութեան մրցումները: Հայաստանի հաւաքականը իր հերթական հանդիպումին՝ Սերպիոյ դէմ 1 -- 1 արդիւնք մը ձեռք ձգած է:

ST.-RAPHAEL

MESSE DE REQUIEM

L'Association Arménienne d'Aide Sociale et le Home Arménien, vous prient d'assister à une **Messe de Requiem** célébrée par Mgr **GEREJIAN**, Vicaire Général de l'Eglise Apostolique Arménienne du Sud de la France
le 10 Mars à 10 heures
en la CHAPELLE SAINT-JEAN
du HOME ARMENIEN, à SAINT-RAPHAEL
à la mémoire de :

Mme MARTHA DIARBEKIRIAN
—Décédée à Buenos-Aires le 31.01.96—

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայաստանէն, մասնագիտութեամբ հիւանդապահու կին մը տարեց անձ մը խնամելու կամ երախայ պահելու գործ մը կը փնտռէ:

Հեռաձայնել. -- 40 - 85 - 99 - 08

INFORMATIONS ARTISTIQUES

CHILINGIRIAN STRING QUARTET
le **Samedi 9 Mars à 18 heures**
Conservatoire d'Art Dramatique
2 bis, rue du Conservatoire, Paris 9ème
Concert de Radio-France. Au programme:
Borodine, Stravinsky, Chostakovitch.
Réservations: 42. 30. 15. 16.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԳԻՆԵՋՕՆ

Իգնա Սարըասլան-ի

(ՊՈԼԻՍ)

ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ՍԻՐԵՐՈՎ

բանաստեղծական հատորին
Թէքէեան Մշակութային Միութեան
Հայկաշէն Ուզունեան
գրական մրցանակին տուչութեան առիթով:

Գիրքը կը ներկայացնէ գրականագէտ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ (Տիթրոյթէն)

Խօսք կ'առնէ հեղինակը՝ հրաւիրուած Պոլիսէն.

Շաբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 8·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Հիւրասիրութիւն գինեձօնի աւարտին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La *Section « Astrig »*

d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel

organise, au profit de son école hebdomadaire, un diner dansant, le Samedi 16 Mars à l'Espace «Charles Aznavour» (Ave P.V. Couturier à Arnouville) avec la parcipation de l'Orchestre *MASSIS* de Marseille. Pour renseignement / réservation : 39. 85. 93. 40
ou 39. 85. 29. 71.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Ընկերակցութեանս ընդհանուր ժողովին Բ. նիստը, որ որոշուած էր Դեկտեմբեր 11-ին, տեղի չունեցաւ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլին պատճառով: Արդ՝ վարչութիւնս կը հրաւիրէ այդ Բ. նիստին, Մարտ 25, Երկուշաբթի, ժամը 18·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի կեդրոնին մէջ, ուր ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:
118, rue de Courcelles, Paris 17ème

ՕՐԱԿԱՐԳ. --

1. -- Ընդհանուր ժողովի դիւանի ընտրութիւն,
2. -- Նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն,
3. -- Վարչութեան ընտրութիւն,
4. -- Առաջարկներ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Կը ծախեմ Կիլիկեան Թագաւորութեան հայկական դրամներու հաւաքածոս, 140 կտոր, արծաթ եւ պղինձ
60·000 ՖՐ.

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ. --
Փարիզ 16 (1)
42 - 53 - 10 - 15
կամ Մարտ 10-էն ետք գաւառը՝
(16) -- 56 - 83 - 24 - 14

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

- **Directeur** (titulaire du BAFD);
- **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
- **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
- **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration 17, rue Bleue , 75009 PARIS.

l'U. G. A. B. JEUNES - Marseille

vous propose sa

SOIREE COCKTAIL

le Samedi 9 Mars à partir de 22h30
N'oubliez pas votre chapeau !

Un concours sera organisé au cours de la soirée.

P.A.F. : 90 F. non-membre + consom.
60 F. membre + consom.

Réservations :
U.G.A.B. — 327, Bd Michelet,
Tél. : 91. 22. 10 45 MARSEILLE 9e

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, Ժէ. օր Մեծ Պահոց:
Կը քարոզէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 8, ԺԹ. օր Մեծ Պահոց:
Իսկ լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-ին

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-ին Սէն Ժերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 6, ժամը 17-ին, Ս. Կարապետ Եկեղեցի (Բոմփառ Ֆրէզ):
Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, ժամը 17·30-ին Ս. Փրկիչ Եկեղեցի (Լա Սիոթա),
Կը քարոզէ՝
ՃԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Միջինքի ճաշ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ աւանդական միջինքի ճաշը, Չորեքշաբթի, Մարտ 13, կէսօրին, պատարագի արարողութենէն անմիջապէս ետք, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին։
Ճաշագին՝ 60 Ֆրանք,
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել
78 - 88 - 92 - 51 -- 72 - 35 - 15 - 86

l'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un

SUPER LOTO

le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Le gros lot :

Un Week-end en Corse
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages — Selectour*

Venez nombreux!
Encouragez le développement culturel de nos élèves

OFFRE D'EMPLOI

ECOLE BILINGUE FRANCO-ARMENIENNE

maternelle - primaire
recherche
pour Septembre 1996
(Temps plein ou temps partiel)
un(e) **DIRECTEUR(TRICE) PEDAGOGIQUE ADJOINT(E)**
Diplômé(e) de l'Education Nationale
Prière d'envoyer demande et C.V. à l'Association de l'Ecole St-Mesrop
4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 7
JEUDI
7 MARS
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18·805 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.805

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Դրօ» խումբին դատին մէջ կարեւոր կը նկատուէր ամբաստանեալ Հրանդ Մարգարեանի վկայութիւնը: Ան քանիցս մերժելէ ետք վկայել, Մարտ 1-ի նիստին ներկայացած է 29 էջնոց գրութեամբ մը ուր նախ ճշդած է թէ ինք անկեղծ դաշնակցական է ու ընկերներուն հանդէպ սէրն ու յարգանքը նոյնպէս անկեղծ: Կրկնելէ ետք թէ որեւէ կապ չկայ «Դրօ»ի եւ իր պատկանած կուսակցութեան միջեւ ու մերժելէ ետք իրեն եղած ամբաստանութիւնները, ան իր կարգին ծանր դատապարտումներ ներկայացուցած է ամբաստանեալ Արսէն Արծրունիի հասցէին. ըսած է թէ կը գործակցի Ազգ· Ապահովութեան վարչութեան հետ ու մասնակից է զինքն ու ՀՅԴ-ն վարկաբեկելու բեմադրութեան: Մինչեւ իսկ ըսած է թէ Արսէն Արծրունի եւ «Դրօ»ն սադրողները չարժած են ՀՅԴ-ի դէմ:

Հ· Մարգարեանի վկայութիւնը դատարանին ուղղուած մաս մըն ալ ունեցած է, երբ ան ըսած է թէ պէտք եղած քննութիւնները պէտք եղած ձեւով չեն կատարուած, քանի որ հակառակ պարագային ՀՅԴ-ի գործունէութիւնը կասեցնելու պատճառ պիտի չմնար: Հ· Մարգարեան աւելցուցած է թէ պիտի սպասէ տեսնելու որ դատարանը հարկաւոր համարձակութիւնը կ'ունենա՞յ խնդիրները անաչառօրէն քննելու եւ արդար վճիռ արձակելու: Ան իր խօսքը աւարտած է խնդրելով որ վճիռը իրարու չաղնչէ «Դրօ»ն եւ ՀՅԴ-ն ու ինք որպէս մարդասպան նկատի չառնուի:

***

Փետրուար 5-ին Երեւանի մէջ սկսած է նաեւ ՀՐԴ Բիւրոյի նախկին անդամ Վահան Յովհաննիսեանի եւ իրեն հետ անցեալ Յուլիսին ձերբակալուած 30 հոգիին դատը: Անոնք կ'ամբաստանուին իշխանութիւնը տապալելու համար դաւադրութիւն պատրաստելու յանցանքով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 5/6)

ՎԱՐՉԱՏԱՐԱԾԱՅԻՆ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՄԱՆ ՔԱՐՏԷՍ

Լոյս տեսած է Հայաստանի նոր վարչատարածային բաժանման առաջին քարտէսը, որ ունի տուեալներ՝ մարզերու տարածքին, բնակչութեան թիւին, համայնքներու, բնակավայրերու թիւին մասին եւայլն, եւայլն: Անկէ կը պարզուի թէ տարածքով ամէնէն մեծը Սիւնիքի մարզն է (4·475 քառ· քմ·), բնակչութեան թիւով (Երեւանէն ետք) նախկին հինգ շրջաններ միաւորող Լոռին 392,2 հազար հոգի: Ամէնէն մեծ թիւով գիւղերը ունին Սիւնիքի եւ Շիրակի մարզերը՝ 128-ական հատ եւայլն: Երեւան ունի 162 քառակուսի քիլոմեթր տարածք եւ 1,4 միլիոն բնակիչ:

***

ԱԻՄ-Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԵՒ Պ· ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 2-ին տեղի ունեցած է ԱԻՄ-ի համագումարը: ԱԻՄ-ի նախագահութեան որպէս թեկնածուներ առաջարկուած են Պարոյր Հայրիկեանն ու Ռաֆիկ Մարկոսեանը: Ընտրութեան արդիւնքը հաւանաբար կը հաղորդուի Մայիսին: Պ· Հայրիկեանի անունը առաջարկուած է նաեւ Հանրապետութեան Նախագահութեան ընտրութեան թեկնածութեան առընչութեամբ, հակառակ անոր որ համագումարը վերապահութեամբ որոշած է թէ ԱԻՄ չի մասնակցիր «չընտրութիւններուն» եւ Պ· Հայրիկեան ալ ըսած է՝ «Փութպոլիստները ոըկպիի դաշտին վրայ չեն խաղար»:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ՑԱՆՑԸ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄԻ ԿԸ ԿԱՐՕՏԻ

Ոռոգման ցանցին անկատար վիճակին որպէս հետեւանք Հայաստանի մէջ ամէն տարի գիւղատնտեսութեան համար նախատեսուած ջուրի 47%-ի, իսկ ըմպելի ջուրի 30%-ի (Երեւանի մէջ աւելի քան 50%-ի) կորուստ կ'արձանագրուի: Ոռոգման համակարգին վերաշինութեան համար Համաշխարհային Դրամատունը 57 միլիոն տոլար վարկ տրամադրած է Հայաստանին: Աշխատանքները արդէն սկսած են:

***

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Մարտ 1 -- 4 Ս· Էջմիածին տեղի ունեցած գերագոյն հոգեւոր Խորհուրդի ժողովէն ետք Գարեգին Ա·ի գլխաւորած պատուիրակութիւն մը ընդունուած է Նախագահ Լ· Տէր -- Պետրոսեանի կողմէ, որ նախ նշած է թէ հայ եկեղեցիին առջեւ այսօր բացուած են գործունէութեան նոր հորիզոններ, սեփական պետականութեան պայմաններու մէջ: Ան չեշտած է նաեւ միասնականութեան ինչպէս նաեւ մտաւոր ու բարոյական գերազանցութեան կարեւորութիւնը, այս վերջին երկուքը՝ աղանդներու դէմ պայքարի տեսանկիւնէն: Նախագահը անդրադարձած է «Հայաստան» հիմնադրամին գործունէութեան եւ անոր արդիւնաւէտութեան բարելաւման գործին մէջ եկեղեցւոյ դերին ալ: Աւելցուցած է որ Հիմնադրամը կրնայ դառնալ կարեւոր կառոյց մը Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւններու կարգաւորման առումով եւ հանդիսանալ համահայկական Գոնկրէսի նախատիպ մը:

***

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՐԺԵՆ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ տարեվերջին Երեւանի բնակարաններու գիները զգալի յաւելում արձանագրելէ ետք, ներկայիս յարաբերաբար կայուն դարձած են, իրենց դանդաղ վերելքը շարունակելով հանդերձ: Մայրաքաղաքին կեդրոնը երկու սենեակնոց բնակարան մը կ'արժէ 25 -- 28 հազար, իսկ ծայրամասերը՝ 6 -- 8 հազար տոլար, սակայն օրինակ, Դաւիթաշէնի շրջանը որ կը նկատուի հեռանկարային, երկու սենեակնոց բնակարանի մը միջին գինն է 10 հազար տոլար:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԵՐԸ

Ազգ· Ժողովին կողմէ Մարտ 4-ին ընդունուած օրէնքով սահմանուած են Պետութեան բարձրագոյն պաշտօնատարներուն աշխատավարձքերը հետեւեալ ձեւով.-- Հանրապետութեան Նախագահ՝ 80 հազար Դրամ, Ազգ· Ժողովի նախագահ, վարչապետ եւ Սահմանադրական Դատարանի նախագահ՝ 60 հազար, Ազգ· Ժողովի նախագահի տեղակալներ՝ 46 հազար, Ազգ· Ժողովի մշտական յանձնաժողովի նախագահ, մշտական անդամներ, նախարարներ, Սահմանադրական Դատարանի անդամներ, Վճռաբեկ Դատարանի նախագահ, գլխաւոր դատախազ, Երեւանի քաղաքապետ, մարզպետներ, Ազգ· Ժողովի առընթեր վերահսկիչ Պալատի նախագահ եւ Կեդր· Ընտրական Յանձնաժողովի նախագահ՝ 40 հազարական Դրամ: Սահմանուած են նաեւ օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւններու ղեկավարներու, պաշտօնեաներու աշխատավարձքի չափերը:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Մարտ 5-ին նշուած է հայկական ֆութպոլի նուիրեալ, ծանօթ մարզիկ եւ վաստակաւոր մարզիչ Ղազարոս Թեքնեճեանի ծննդեան 80-ամեակը յոբելեանով մը: Մեծարեալը, ըստ որու հայկական ֆութպոլին համար ամէնէն կարեւորը սերնդափոխութիւնը ապահովելն է, այսօր եւս պատրաստ է իր գիտելիքներով եւ փորձառութեամբ սատարելու անոր:

***

Հայաստանցի սուսերամարտիկները Իրանի մէջ մասնակցած են իսլամական Յեղափոխութեան տարեդարձին նուիրուած աւանդական մրցաշարքին: Աւարտական հանդիպումներուն հայ մարզիկները 45-42 յաղթած են Քուէյթի հաւաքականին: Խոցասուսերամարտի մրցաշարքին Հայաստան գրաւած է Գ· դիրքը: Անհատական մրցումներուն ալ 3-րդ դիրքը գրաւած է Գագիկ Մուրատեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԸ՝ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒԱԾ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ 102 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՏԱՐԵՑ

Մարտ 5-ին, իսրայէլեան բանակը 102 ձերբակալութիւններ կատարած է եւ պատած 11 տուներ որոնք ահաբեկիչներու ընտանիքներուն կը պատկանին. աւելի'ն, իրենց քաղաքին կամ գիւղերուն մէջ շրջափակած է Այսրյորդանանի 1,2 միլիոն Պաղեստինցիները: Իր կարգին Պաղեստինեան իշխանութիւնը ձեռք առած է հակակշիռը այն մզկիթներուն որոնք Համասի խումբերու վարչական պատասխանատուութեան տակ են եւ ձերբակալութիւններու ձեռնարկած է:

Համասը թէեւ հրադադար մը յայտարարած է, բայց ոչ ոք կը համոզուի եւ միշտ խուճապի մթնոլորտ մը կը տիրէ Ս· Քաղաքին մէջ:

Այսրյորդանանի մէջ ալ խուզարկութիւններ կատարուած են եւ պաղեստինեան ապահովութեան իշխանութիւնները հարցաքննած են Ռամալլահի մանկավարժական դպրոցի մը 150 աշակերտները, քանի այդ դպրոցին պատկանած կ'ըլլայ կիրակի օրուան ռմբափորձին հեղինակը: Ի դէպ, բաւական հետաքրքրական երեւոյթ է նաեւ այս անձնասպանութեան թեկնածուներու պարագան: Ի՞նչպէս կը դաստիարակուին եւ կը մարզուին այս երիտասարդները, որպէսզի այսքան դիւրութեամբ իրենց կեանքը զոհեն: Այս մոլեռանդ Պաղեստինցին, ընդհանրապէս տղէտ է, բայց, ոչ միշտ, քանի որ Մարտ 3-ի ռմբափորձին հեղինակը քսանամեայ ուսանող մըն էր եւ կը յաճախէր Ռամալլահի ուսուցիչներու Էքոլ Նորմալը: 15 տարի է արդէն, որ Համաս բարեսիրական, մշակութային եւ մարզական կազմակերպութիւններ հաստատած է Այսրյորդանան եւ Գազա: Այս մթնոլորտին մէջ է որ կը պատրաստուին քամիքազները: Անոնք կը մարզուին ու նաեւ կ'ենթարկուին ուղեղի «յատուկ դաստիարակութեան» մը, որու ընթացքին քարոզներ կը լսեն մարտիրոսանալու համար: Իրեն կը խոստացուի. փայլուն վախճան մը, ան որ զինք ուղղակի դրախտ կ'առաջնորդէ, Ալլահին աջ կողմը, ուր ինք՝ «Երուսաղէմի մաքրակրօն սիրահարը պիտի կարենայ ամուսնանալ եօթանասուներկու կոյսերու հետ»: Ընդհանրապէս այս տղաքը գործողութենէն երկու--երեք ամիս առաջ կ'առանձնանան եւ բոլոր կապերը կը խզեն իրենց շրջապատին հետ, երբեմն, սակայն, կը շարունակեն բնականոն կեանք մը վարել, ինչպէս այն ուսանողը որ ռմբափորձէն երեք օր առաջ վարժարան կը յաճախէր:

***

Պարսկաստանի համար, ինչ որ կը կատարուի «Աստուծոյ պատիժն» է, իշխանութիւնները գոհ են այս ռմբափորձերէն. արդէն Իսրայէլ համոզուած է որ Թեհրանն է ահաբեկիչները մարզողը եւ դրամ հայթայթողը, մինչ Գլինթըն կը խորհի «կղզիացնել» Պարսկաստանը: Միւս կողմէ ալ, Ազգ· Ժողովին առջեւ իսկ ամբաստանած է Պարսկաստանն ու Լիբիան: Մարտ 5-ին, Ազգ· Ժողովի երեսփոխանները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ կը յարգէին հրեայ զոհերու յիշատակը: Յաջորդ օրուան համար ալ, ընկերվարական, համայնավար, կանաչ, Քաղաքացիներու Շարժում (Շըվէնըման); արմատական եւ սենտրքանները ժամը 18-ին ցոյցի մը կը հրաւիրէին Թրոքատերօ (Մարդկային Իրաւանց Հրապարակ): Ցոյց մըն ալ կազմակերպած էին Հրեաները իրենց դեսպանատան առջեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ՝ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Ռուսերը, գոնէ անոնք որոնք դեռ կարօտն ունին համայնավարութեան, Մարտ 5-ին ոգեկոչած են Ստալինի մահուան 43-րդ տարելիցը, հաւաքուելով անոր շիրիմին շուրջ, Կրեմլինի մօտ: Միաժամանակ, համայնավարները կը տօնեն Զիուգանովի «Ժողովրդական Հայրենասիրական Պլոք»ին պաշտօնականացումը որ կը համախմբէ իրարմէ բաւական տարբեր շուրջ 30 հոսանքներ, ուր կան պոլշեւիկներ, Սոյուզի ուսանողներ, վեթերաններու միութիւնը եւլն. եւլն.: Ըստ «Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» օրաթերթին այս պլոքը կ'ուզէ հրապարակ հանել «Քաղաքական սախական անտիպ Շարժում» մը ուր ոչինչ մոռցուած է՝ Ստալինն ու Խորհ· Ռուսաստանը, մուրճն ու մանգաղը, Աստուածաշունչը, Գուրանը եւլն. եւլն.:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան նախարարը՝ զօր· Գրաչով Կովկասէն վերադարձած է առանց տեսնուելու զօր· Դուդայեւի հետ, հակառակ նախապէս կատարած իր յայտարարութեան: 16 հազար բնակիչներ փախած են Սերնովոդսկէն որ ռուսական բանակի ռմբակոծումներու տակ է եւ Ինգուշիա ապաստանած:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԸ

Խորհրդային երկրին ամէնէն ամուր սիւնն էր ՊԱԿ-ը՝ Պետական Անվտանգութեան Կոմիտէն, ինչպէս բոլոր հանրապետութիւններուն, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ։ Միջազգային շրջանակներու ՔԱ - Կէ - Պէ անունով ծանօթ կազմակերպութիւնն էր ան որ դարձած էր սարսափին հոմանիշը։ 1992-ին Խորհրդային Միութեան քայքայումով երբ հանրապետութիւնները անկախացան, յիշեալ կազմակերպութիւններն ալ պատշաճեցան նոր իրաւակարգերուն։ Հայաստանի մէջ ան վերակազմակերպուեցաւ եւ կոչուեցաւ Ազգ. անվտանգութեան պետական վարչութիւն։ Յետոյ 1995 Յուլիս 5-ին ընդունուած Սահմանադրութեան համաձայն, պետական վարչութիւնը վերածուեցաւ նախարարութեան։ Նախարարն է Պաշտպանութեան նախկին նախարարը Սերժ Սարգսեան։ Գրելով այս մասին, «Շրջան» թերթը (Փետրուար 14) կը տեղեկացնէ թէ վերջին հինգ տարուան ընթացքին 5 ղեկավար փոխած է այդ համակարգը։ Հոն «Արմէնիէն Աէքիւէլ»էն արտատպուած կարճ հարցազրոյց մը տեղ գտած է ներկայ կազմէն մամուլի հետ կապի բաժնի պետ, գնդապետ Արմենակ Մանուկեանի հետ, որ կը խօսի կազմակերպութեան վերափոխումին ու ներկայի գլխաւոր հարցերուն մասին։

Ա. Մանուկեան անցեալի եւ ներկայի գլխաւոր տարբերութիւնը կը գտնէ այն կէտին մէջ ուր այսօրուան Նախարարութեան աշխատանքին մէջ տեղ չունի «գաղափարական ուղղուածութիւնը»։ Հասկնալի է որ այս բացատրութիւնը կը վերաբերի պարտադիր գաղափարականին որուն պահպանութեան կը հսկէին բազմաթիւ գործակալներ, այլախոհներու մասին տեղեկութիւններ հաղորդելով, եւայլն։

Գնդապետը ըսելէ ետք թէ իրենց ներկայի աշխատանքէն վերցած է «գաղափարական ուղղութիւն»ը, չի ժխտեր գործակալներու գոյութիւնը։ Առանց անոնց ցանցին կարելի չէ աշխատանքը կատարել։ Ատոր հետ տուեալ երկրին օրէնքները այնպէս պէտք է ըլլան որ այդ ցանցը չչարաշահուի այլ նպատակով. այսինքն՝ չծառայէ վերնախաւի մը։

Ա. Մանուկեան ապա կ'անդրադառնայ կարեւոր նիւթի մը որ անցեալի կազմակերպութեան մէջ գործած անձերու բացայայտումն է։ Կ'ըսէ թէ անընդունելի կը նկատէ նման բան, տալով հետեւեալ բացատրութիւնը. այդ կազմակերպութիւնները եւ անոնց անձնակազմերը կը գործէին Խորհրդային Միութեան օրէնքներու շրջանակին մէջ։ Այլ հարց է թէ այդ օրէնքները որքանով կը համապատասխանէին համամարդկային արժէքներուն, որքանով լաւ էին կամ գէշ։ Ու այսօր ոչ ոք իրաւական եւ առաւել եւս բարոյական իրաւունք ունի մեղադրելու մարդիկ որոնք գործած են գոյութիւն ունեցող օրէնքներու համաձայն։

Թէ կարելի՞ է վստահ ըլլալ որ Հայաստանի Ազգային ապահովութեան Նախարարութիւնը երբեք պիտի չհրապարակէ գաղտնի գործակալներու անունները, Ա. Մանուկեան կ'ըսէ. «Ժողովրդավարութեան առաջին ալիքի հետ նման փորձեր Հայաստանում եղան, բայց հանրապետութեան ղեկավարութիւնը ճիշդ դիրք բռնեց, կտրուկ յայտարարելով որ նման հրապարակումներ չեն եղել եւ չեն լինի Հայաստանում»։ Ան համոզում կը յայտնէ որ այդ կեցուածքը բնակչութեան մօտ բարձրացուցած է պետութեան հեղինակութիւնը, քանի որ խնդրոյ առարկայ գործակալները ծառայած են պետութեան։ Գնդապետը կը բացառէ նաեւ այն վտանգը որ ներկայի որոշ աշխատակիցներ իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող տեղեկութիւններով կրնան սպառնալ նախկին գործակալներուն։ Ատիկա կարելի չէ, նախ որովհետեւ տուեալները բոլորին հասողութեան ենթակայ չեն, յետոյ բոլորն ալ լաւ գիտեն թէ նման փորձի պարագային կը պատժուին օրէնքին ամբողջ խստութեամբ։

Ա. Մանուկեանի խօսակիցը հիմնուելով այն տուեալին վրայ որ ան քսան տարիէ ի վեր կը պաշտօնավարէ այդ կառոյցին մէջ, կը խնդրէ որ համեմատութիւն մը ընէ աշխատանքին անցեալի ու ներկայի արդիւնաւէտութեան միջեւ։ Գնդապետը անտեղի կը նկատէ համեմատութիւնը, ըսելով որ նոր ձեւեր ու նոր պայմաններ բնական է որ նոր պահանջներ ու նոր խնդիրներ ստեղծեն։ Եւ ասոնց համապատասխան ձեւով ալ վերակարգաւորուին նման յատուկ ծառայութիւններ։ Քաղաքական անցումներով, փոփոխութիւններով ստեղծուած է պաշտօնատարներու հարց մը. նախկին կազմէն անոնք որոնք համաձայն են երկրին առած նոր ուղղութեան, պէտք է աշխատին գնդապետին կարծիքով։ Պէտք է անոնց փորձառութիւնը քանի մը ծառայէր։ Ատկէ զատ, աշխատանք կը տարուի նոր ուժեր պատրաստելու։

Զրոյցին վերջին մասին մէջ նիւթ եղած է թմրեցուցիչի փոխադրութեան մէջ Հայաստանի անցքի կէտ մը ըլլալու վտանգը։ Ա. Մանուկեան կը հաստատէ զայն, բացատրելով երկրին Իրան - Եւրոպա եւ Միջին Ասիա - Ռուսաստան, Ուկրանիա քառուղիներուն վրայ գտնուելու դիրքով։ Կ'ըսէ թէ իրենց ուշադրութեան կեդրոնը կը գտնուի հարցը ու իրենց կարելին կ'ընեն որպէսզի Հայաստան չներգրաւուի թմրեցուցիչի մեծ առեւտուրէն։ Այդ ուղղութեամբ կը գործակցին միջազգային կազմակերպութիւններու հետ, ինչպէս Ինթէրփոլին։

Հարցազրոյցին վերջին հատուածին մէջ միայն Ա. Մանուկեան տրտունջ կը յայտնէ կազմակերպութեան նիւթական, թէքնիք վիճակին մասին։ Իր խօսքով՝ ծանր է այդ վիճակը որպէս բնական արդիւնք երկրին ընկերա - տնտեսական կացութեան։ Բայց կ'աւելցնէ թէ ղեկավարութիւնը կարելին կ'ընէ որպէսզի օգնէ համակարգին որուն արդիւնաւէտ աշխատանքէն կախում ունի պետութեան ամբողջութիւնն ու ապագան։

Տեղեկատուական բաժինէն անջատ, զրոյցին ամէնէն հետաքրքրական մասը անցեալի գաղտնի գործակալներու ցանկերուն հրապարակումի նիւթն է։ Գնդապետ Ա. Մանուկեանի բացատրութեան հետ թէ այդ մարդիկը ի վերջոյ ծառայած են պետութեան, կայ այլ կէտ մըն ալ որ թերեւս աւելի ծանր կշռած է հրապարակումի արգելքին մէջ։ Այդ կէտը կը վերաբերի գործակալ անուններու բնոյթին. ո՞վ գիտէ քանի, քանիներ կան անոնց մէջ որոնք յարգուած հանրային դէմքեր եղած են որպէս արուեստագէտ, կրօնաւոր, գիտութեան մարդ, եւայլն, եւայլն։ Անուններ որոնց մէկ մասին անցեալի քօղարկուած գործունէութեան բոլորովին անտեղեակ չեն բազմութիւնները, բայց պաշտօնական հրապարակում մը պարագային շատ ու շատ վերիվայրումներ դիմագրաւել հարկ պիտի ըլլար։ Եւ մանաւանդ որ այդ անուններուն մէկ մասը այսօր եւս յարգարժան դիրքերու վրայ են, որքան ալ ատիկա զարմանք պատճառէ։

Հաւանաբար ամէնէն իմաստուն մօտեցումն է Հայաստանի ղեկավարութեան ունեցածը այս հարցին մէջ. ի վերջոյ, ամէն բան սահման ունի, ինչպէս նաեւ հրապարակայնութիւնը։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՆՔԵՐՈՒՆ
ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ
1894 -- 1896
ԵՒ
1915 -- 1925
ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ

Հեղինակ՝
Հ. ՏԱՃԱՏ ՎՐԴ. ԵԱՐՏԸՄԵԱՆ
Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1995

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐԸ ԵՒ ԿՐՕՆԱՄԷՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Թուրքիոյ երեսփոխանական վերջին ընտրութիւնները (Դեկտեմբեր 24) շատ արագ տրուած պատասխան մը եղան արեւմտեան ակնկալութիւններուն։ Այս վերջինները իբրեւ թէ պահպանելու համար յետադիմութեան ու կրօնամոլութեան պատնէշի հանգամանքը, այդ երկիրը Եւրոպայի մաքսային միութեան անդամներու շարքին դասած էին նոյն ընտրութիւններէն կարճ ժամանակ առաջ։ Ու Թրքական քուէներու մեծամասնութիւնը կեդրոնացաւ ճիշդ այն կուսակցութեան վրայ որ կը մարմնաւորէ արեւմուտքցիներու վախ պատճառող հոսանքը։ Այդ արդիւնքէն ետք բնական էր որ շատ երկար տեւէին կառավարութիւն կազմելու սակարկութիւնները, քանի որ Ռեֆահը (Բարօրութիւն) խօսքի առաջին տէրն էր։ Ու նոր տարւոյն երկու ամիսը անցաւ առանց ցանկալի այդ կազմութեան։

Ռեֆահի յաջողութեան ձեռնտու ազդակներու մեծ մասը յայտնի է շատերու. ան լայն չափով կ'օգտուի գրեթէ անդրագէտ ստուար խաւերու յետադիմական հակումներէն, տնտեսական համեստագոյն միջոցներու տէր զանգուածներէն որոնք անիրաւուածի դառնութիւնը կ'ապրին ու կ'արտայայտեն ամէն գոյնի իշխանութեան հասցէին։

Ասոնց քով Ռեֆահ իր ստացած քուէն լայն չափով կը պարտի կնոջական ազդակին. այդ շրջանակը սիրաշահելու, անով զօրանալու համար կատարուած աշխատանքին։ Ու կիները հետզհետէ աւելի գործօն կերպով կը զբաղին քաղաքականութեամբ այդ կուսակցութեան շարքերուն մէջ, ինչպէս դիտել կուտայ Թուրք կին լրագրող մը «Նօքթա» շաբաթաթերթին մէջ։ Անդամագրուելէ ետք կիները կ'անցնին վարժընթացի շրջան մը ու կը նուիրուին նոր անդամներ ճարելու գործին։ Դուռէ - դուռ շրջելով կը բացատրեն կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, ջանալով ներգրաւել իրենց սեռակիցները, անպաշտօն հաւաքոյթներու։

Ռեֆահցի կիներու կազմաւորումին մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէ արդար կարգերու գաղափարականը որուն հետամուտ է կուսակցութիւնը։ Յետոյ կուգան միւս նիւթերը՝ տնտեսութենէն մինչեւ միջազգային քաղաքականութիւն, որոնց պէտք է ծանօթ ըլլայ լաւ պատրաստուած շարքային մը։ Կան տակաւին բնապահութիւնը, հռետորական արուեստը, եւայլն։ Անցեալ տարի Անգարայի կիներու յանձնախումբին քննութեան յաջողած են իրենց վարժընթացը աւարտած 80 կիներէ 41-ը։ Յանձնախումբին նախագահուհին կ'ըսէ թէ իրենց նպատակներուն մաս կը կազմէ քաջ հռետորներ պատրաստել որոնք հանրութեան դէմ արտայայտուելու վարժ ըլլան։

Կուսակցութիւնը մասնաւոր աշխատանք կը կատարէ նաեւ կինը ասպարէզի կեանքին մէջ յաջող դիրքերու հասցնելու համար։ Կուսակցութեան կապուած մարզերու մէջ գործ կը ճարուի շարքային կիներու որոնք ուսումի տէր են, բայց չեն ընդունուիր այլ տեղեր որովհետեւ լաչակ կը կրեն։

Անգարայի մէջ կուսակցական կիներ շաբաթական ժողովներ կը կազմակերպեն ամէն թաղի մէջ։ Շարքային կիները իրենց պատկանած կառոյցներուն շրջանին մէջ ուշադրութեամբ կը հետեւին ամէն պատահարի։ Կը ջանան մասնակցիլ ամուսնութեան, յուղարկաւորութեան, ծնունդներու, բաժնել թաղեցիներու ուրախութիւններն ու վիշտերը։

Ամէն խումբ նպատակ ունի հաւաքելու կիներու մէկ քառորդը։ Այսօր Անգարայի մէջ 75 հազար կին շարքայիններ կան ու նպատակը այդ թիւը 100 հազարի բարձրացնել է։ Պոլսոյ շարքային կիները 400 հազար են։ Անոնց մեծագոյն մասը լաչակ կը կրէ, բայց կան նաեւ գլխաբաց պտըտողներ։ Հանդիպումները կը կեդրոնանան հասարակաց հարցերու վրայ, զաւակներու դաստիարակութիւն, անգործութիւն, գիներու յաւելում։ Մեծ կարեւորութիւն տալով երիտասարդուհիներու զարգացումին, Ռեֆահի կիները կը գանգատին գործ գտնելու դժուարութենէն։ Շատերու արդէն կ'ըլլայ լաչակի գործածութիւնը։ Այսուհանդերձ, կիները յոյս ունին որ օր մը հանրային պաշտօնատեղիներն ալ պիտի ընդունուին ծածկուած գլուխով։

Մնացեալին համար իրենք ամէնէն դըժուարը կը նկատեն դուռէ - դուռ պտըտիլը. մարդ պէտք է պատրաստ ըլլայ յանդիմանուելու, նուաստացումներու։ Անոնց հանդուրժելու համար մարդ պէտք է խոր համոզում ու մեծ փարում ունենայ։

Անոնք իրենց մեծագոյն վարձատրութիւնը կը նկատեն հարաւ - արեւելեան նահանգներու մէջ արձանագրուած յաջողութիւնը։ Այդ շրջանին մէջ կիներու կազմակերպութիւնը արագօրէն կը զարգանայ։ Իրենց մէկ յատկանիշն ալ այն է որ նոյն մօտեցումը ցոյց կուտան Թուրքին ու Քիւրտին, սիւննիներուն եւ ալեւիներուն անխտիր, անոնց մեծ նեցուկին արժանանալով։ Ռեֆահի համար մեծ նշանակութիւն ունին անոնց քուէները իշխանութեան հասնելու իրենց արշաւին մէջ։

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ռոնի Արհեստներու Ուսուցման Ընկերութիւնը, երրորդ անգամ ըլլալով, խըտացեալ դասընթացքներու շրջան մը կազմակերպեց հայաստանցի ուսանողուհիներու համար։ Տարեսկիզբէն ի վեր, անոնց մէջ չորս հոգի, որոնք կը յաճախեն Երեւանի թիւ 12 եւ 18 վարժարանները եւ իրենց ուսուցչուհին, վերոյիշեալ ընկերութեան Լիոնի կեդրոնին մէջ կատարելագործեցին Կարարուեստի իրենց մասնաճիւղը։

Ինչպէս իրենց վերջին տարիներուն, կրկին Երեւան մեկնումի նախօրեակին վկայականներու տուուչութեան արարողութիւնը ստեղծեց յուզումով լեցուն պահեր։ Ան, այս անգամ կատարուեցաւ Չորեքշաբթի, Փետրուար 21-ի երեկոյեան, Լիոնի Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնին մէջ, ճաշի մը ընթացքին։

Վաթսունի մօտ բազմութիւն մը ներկայ էին, որոնց մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան տեղւոյն մասնաժողովին նախագահը Ժ. Էքմէքճեան, վարչական անդամները Սեդրակ Սանճեան՝ պատուոյ նախագահը։

«Ամէն անգամ որ առիթը ներկայացած է, Լիոնի մասնաճիւղը միշտ բերած է իր նպաստը նման ծրագիրներու ու ձեռնարկներու յաջողութեան եւ իրականացումին», յիշեցուց Ժագ Էքմէքճեան։

Վկայականներու բաշխումի պահուն, Սեդրակ Սանճեան ըսաւ. - «Հայրենիք - Սփիւռք մէկ ժողովուրդ կը կազմեն։ Այսպիսի հանդիպումներ կուգան ամրապնդելու այդ կապերը»։

«Մենք ալ մեր կարգին կը յուսանք համեստօրէն նպաստել այդ նպատակին», աւելցուց Պր. Տօրէլ՝ Ռոնի Արհեստներու Ուսուցման Ընկերութեան տնօրէնը։

Չորս Հայուհիները՝ Արմինէ ու Վերգինէ Թովմասեան, Նայիրա Ազարեան, Լիլիթ Խուլիճանեան ու իրենց ուսուցչուհին՝ Գայեանէ Տէր - Պօղոսեան, սեղանակիցներուն ներկայացուցին գեղարուեստական անակնկալ յայտագիր մը. երգ ու արտասանութիւն համակեցին սրահը «Կռունկ»ները, «Տըլէ Եաման», Պարոյր Սեւակին՝ «Մենք»ը, ու փակեցին Հայաստանի քայլերգով զոր երգեցին բըռունցքները բարձր պահած։

Լիոնաբնակ արտասանող Վազգէն Էքիճեան իրենց համար արտասանեց Գէորգ Էմինի՝ «Երգ կռունկի մասին» կտորը իբրեւ հրաժեշտի նուէր։

Հինգշաբթի, Փետրուար 22-ին, Հայուհիները մեկնեցան հայրենիք, կռունկներու նման գալ տարի վերադառնալու ակնկալութեամբ.

Ջադրանքով։

ՎԱՐԴԱՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Փետրուար 25-ին, կէսօրէ ետք, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Սարգիս Պալապանեան սրահին մէջ ուրախ եւ զուարթ մթնոլորտ մը կը տիրէր. ծնողքներ եւ բարեկամներ հոն հաւաքուած էին նշելու համար Վարդանանց տօնը՝ դպրոցական հանդէսով մը։

Ցերեկոյթին բացումը կատարեց գաղութիս հոգեւոր հովիւ Յարութիւն Քհնյ. Թաշճեան. ան բարի գալուստի խօսքերէ ետք, ընդգծեց նոր Վարդաններու անհրաժեշտութիւնը մեր այսօրուան կեանքին մէջ, որպէսզի ի չարս սփիւռքեան ուրիշ կառոյցներու, հայ դպրոցը տոկայ ու յարատեւէ։ Ապա, յանուն Հոգաբարձութեան մշակութային յանձնախումբին, Հրայր Հրաչեան գոհունակութիւն յայտնեց որ տարիներու լռութենէ վերջ, Շաւիլը ուզած է վերստին նշել Վարդանանց ճակատամարտը. ան մաղթեց որ այս ոգեկոչումը այլեւս դառնայ աւանդութիւն, որովհետեւ «մեր երեքհազարամեայ պատմութեան կարեւոր թուականներուն յարգանքով է միայն որ պիտի կարենանք պահպանել մեր ինքնութիւնը ու գալիք մեր սերունդները կապուած պահել մեր մշակոյթին ու լեզուին»։

«Մեր Հայրենիք»ի յոտնկայս ունկնդրութենէն ետք սկսաւ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը, որուն մասնակցեցան դպրոցին աշակերտները. անոնք օրուան նիւթին շուրջ կատարեցին շարք մը արտասանութիւններ ու ընթերցումներ։ Նշենք փոքրիկն Մասիս Մանուկեան որ կարդաց վարդանանց պատերազմին պատմականը (ֆրանսերէն). ապա ելոյթ ունեցան Վահէ եւ Անահիտ Կարապետեան, ոտանաւորով մը։ Մարք Գայսերեան ու Հայկ Զօփուրեան կարդացին «Աւարայրի ճակատամարտը», որուն յաջորդեց պզտիկ թատերախաղ մը՝ «Վարդան, Հայաստանի մէջ»։ Իրենց մաքուր առոգանութեան համար, յիշատակումի արժանի են նաեւ Գարին Զօփուրեան, Դաւիթ Դրամկոչեան, Ջեփիւռ Շեխեան, ինչպէս նաեւ Հերման Գասպարեան եւ Դաւիթ Պետեան «Նուարսակի պատմական եւ նշանակալից Դաշնագրին» ընթերցումով։ Հանդէսին այս մասին վերջաւորութեան հաճոյքը ունեցանք լսելու երիտասարդ Արմէն Փանոսեանը, որ սահուն հայերէնով կարդաց Հ. Ղ. Ալիշանի «Պլպուլն Աւարայրի» դժուարին կտորը ու չարունակեց արտասանելով Սողոմոն Տարօնցիի «Վարդան Մամիկոնեան»ը։

Պէտք է ըսել որ բոլոր աշակերտներն ալ իրենց լաւագոյնը ցուցաբերեցին եւ այդ յաջողութիւնը մեծ մասամբ կը պարտին իրենց ուսուցիչին՝ Պ. Մեսրոպ Ադամեանին, որ ճիգ չէր խնայած որպէսզի այս տօնակատարութիւնը յաջողութեամբ պսակուի։

Այս դպրոցական մասին յաջորդեց դադար մը որուն ընթացքին տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն մը, խնամքով պատրաստուած Շաւիլի «Կապոյտ խաչուհի»ներուն կողմէ։

Այդ օրուան հաւաքոյթին երկրորդ մասը յատկացուած էր դպրոցին ապագային ու զայն աշխուժացնելու միջոցներու քննութեան։ Այդ նիւթին շուրջ, յաջորդաբար խօսք առին Պ. Գրիգոր Փափազեան՝ եկեղեցւոյ ատենապետը եւ ուսուցիչ՝ Պ. Մեսրոպ Ադամեան։ Անոնք պարզեցին դպրոցին ներկայ վիճակը, իր 32 աշակերտներով, եւ անոր ընդլայնման կարելիութիւնները։ Ապա տեղի ունեցաւ գաղափարներու ազատ փոխանակում։ Ներկաները խոստացան իրենց կարելին ընել զօրավիգ կանգնելու համար հայ դպրոցին։ Գոհ տրամադրութեամբ է որ բոլորը սրահէն հեռացան, խոստանալով վերստին իրարու հանդիպիլ, յաջորդ պատեհ առիթով մը։

Հ. Հ.

ՃԱՆՃԱՆ ԱԶԳԵՐՈՒ ՄՏԱՅԻՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

Ազգերն ալ անհատներուն նման ունին իրենց մտաւորական յատկանիշները եւ իրարմէ առաւել կամ նուազ տաղանդաւոր են զանազան մարզերու մէջ։

ՖՐԱՆՍԱ.– Ֆրանսացին ճարտասան ժողովուրդ է. իր գրականութեան տիրական գիծն է պերճաշուք արձակը։ Ֆրանսան այն երկիրն է, ուր տրամաբանութիւնը, ոճի յստակութիւնը եւ խորքին հետ ձեւի գեղեցկութեան բծախնդրութիւնը՝ արտակարգ փայլ ու զօրութիւն կու տան արձակին։ Գերմանիա, Անգլիա, Իտալիա եւ Սպանիա կրնան հպարտանալ բանաստեղծներով, որոնք հաւասար են Ֆրանսացիներուն կամ գերազանց անոնցմէ. սակայն զուրկ են նոյնքան բազմաթիւ արձակագիրներու ընտրանիէ. Ֆրանսական դասական արձակը առաջնակարգ դիրք ունի իր այլազանութեամբ, առատութեամբ, եւ կարելի է միայն բաղդատել Հերոդոտոսի եւ Դեմոսթենէսի շրջանին հին հելլէն արձակին հետ։

Ֆրանսական մշակոյթին ամէնէն ակնառու գիծն է իր ճառագայթումի ուժը. ի՜նչ գաղափարներ մեկնած են Սէնի ափերէն եւ աշխարհի շրջանը ըրած։ Բացի սրամտութենէն ու խանդավառութենէն, Ֆրանսացին հաղորդական է, ընկերական։ Մարդկային բոլոր բարձր կարողութիւններու հիանալի հաւասարակշռութիւն մը երեւան կու գայ իր գրականութեան մէջ. սակայն կը պակսի վառ երեւակայութիւնը, արտակեդրոն ինքնատպութիւնը։ Ճաշակը էապէս Ֆրանսական յատկութիւն մըն է, սակայն ստեղծագործ չէ. Ֆրանսացին իրական աշխարհին մէջ կը գտնէ իր ինքնաբեր ներշնչումը եւ երկրորդ կարգի վրայ կը մնայ զուտ գաղափարական մարզերու մէջ. սակայն կատարելագործած է ողջմտութեան լեզուն, արուեստով ու ճարտասանութեամբ զարդարուն։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ կը գերազանցէ Ֆրանսան երաժշտութեան եւ փիլիսոփայութեան մէջ։ Գերմանները մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւններու արդիւնքը համադրելու կարողութեամբ օժտուած են։ Մինչ Ֆրանսացին, որ ատեն մը տիրապետած է բոլորին իր մշակոյթով, աւելի արհամարհոտ է օտարին հանդէպ, Գերմանացին միշտ տրամադիր է ընդունելու օտար գաղափարներ զորս կը մշակէ, կ'իւրացնէ եթէ օգտակար դատէ։ Գերմաններուն յատուկ է իրերու գաղտնիքին թափանցելու ճիգը, տքնաջան աշխատութիւնը ի խնդիր ճշմարտութեան։ Այդ պատճառաւ ամէնէն աւելի մեծ թիւով տուած է որակաւոր քննադատներ, գիտուններ, լեզուաբաններ, արեւելագէտներ, պատմագէտներ։ Վերացական տեսութիւններու երկիրն է Գերմանիա, որուն միտքը մասնաւորաբար ատակ է ընդհանուր գաղափարներ գտնելու, բնազանցական կառուցումներու։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ, կ'ըսէ Էմըրսըն, անկարող է մտածելու կամ տրամաբանելու առանց հիմնուելու պատկերի մը կամ որոշ դէպքի մը վրայ։ Որքան ալ քնարական ըլլայ, անվրէպ տրամաբանութիւնը առաջին յատկանիշն է բրիտանական հանճարին։ Ասոր փոխարէն, զուրկ է ընդհանուր գաղափարներէ. փիլիսոփայութենէն շատ աւելի լայն տեղ ունի բարոյագիտութիւնը. հոգեբանութիւնը, ընկերային եւ բարոյական վարդապետութիւնները երկար ատեն Անգլիոյ ազդեցութիւնը կրած են։ Բնազանցական մարզի մէջ ալ ամուլ չէ եղած այս երկիրը։ Քաղաքական ճարտասանութեան մրցանակը պէտք է տալ անգլիացի ճառախօսներուն, որոնք երկու դար մարդկային պատմութեան վերաբերեալ դատեր պաշտպանեցին։

Քերթողութեան կալուածին մէջ կարելի չէ ուրանալ թէ Անգլիացիները զօրաւոր են մտածումի եւ արտայայտութեան մէջ, առատ եւ այլազան գործեր տուած են միշտ։

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ չունին դասաւորելու, տրամաբանելու կարողութիւնը, պայծառութիւնը որոնք Ֆրանսական մտքին բարձր կարողութիւններն են։ Իտալական մտածողութիւնը չարժուն է, ճըկուն, տրամադիր է բնազդական զգայասիրութեան մը, որ կը թուի ծնունդ առնել երկրին կլիմայէն։ Իտալական միտքը բաղդատած են հրաբուխի մը հետ, որ կրակ ժայթքելով գեղեցիկ տեսարան մը պիտի պարզէ, բայց պաղելէ յետոյ պիտի մնայ քար ու մոխիր։ Իտալիան կ'ըսէ Ա. Ֆուլէ, արուեստագէտ դրապաշտ մըն է եւ ա՛յդ է իր ազգային ոգիին ինքնատպութիւնը. թէեւ չեն պակսիր իտալացի գիտուններ ու փիլիսոփաներ, բայց առ հասարակ Իտալացին արուեստագէտ է, գրականութեան մէջ փայլուն ու մակերեսային գործեր կու տայ, աւելի կ'առինքնէ քան կը յուզէ։

ՍԼԱՒՆԵՐՈՒՆ մօտ՝ զօրաւոր է սէրը ցեղին հանդէպ. հետաքրքրութիւնը՝ ամբողջ մարդկութեան ուրախութիւններուն եւ ցաւերուն հանդէպ։

Արտակարգօրէն վառ երեւակայութիւն մը, որ կը տատանի փոխն ի փոխ ամէնէն ուժգին ու ամէնէն խուսափուկ գաղափարներու եւ զգացումներու ձեւերէն, բարոյական հարցերու բարձր մտահոգութիւնը յատկանիշներէն են սլաւ հոգիին։ Ռուսական գրականութեան մէջ, իրական թէ երեւակայական, մեծ կամ փոքր ամէն տիպար նոյնքան անձկութեամբ կը զբաղի միւս մարդերուն հանդէպ անհատին պարտաւորութիւններով։ Ռուսիա չէ տուած մեծ փիլիսոփաներ ու բնազանցական տեսութիւններ, բայց իր վիպասանները ստեղծած են զգացական անսահման բարդութեամբ կեանք մը, ամենավերջին խորութեան հասցուցած են եղերական վերլուծումը ֆիզիքական ու բարոյական բնութեան ամէնէն փոքր սարսուռին։

ՀՈԼԱՆՏԱ ճշմարիտ հայրենիքն է փիլիսոփաներուն, Կրոսիուսի եւ Սփինոզայի հայրենակիցները անշուշտ պիտի հըպարտանային իրենց տրամաբանութեամբ ու արդար, նախահայեաց եւ ճշգապատ միտքով, որ կ'երեւի իրենց գրութիւններուն մէջ։

ՍՊԱՆԱԿԱՆ գրականութեան մէջ հերոսական խանդավառ ոգի մը կը տիրէ, զոհաբերումներ կը կատարուին կրօնքի եւ հայրենիքի սիրոյն։ Բանաստեղծութիւնները հարուստ են պատկերներով։ Տրամաբանութիւնը տեղի կու տայ քնարականութեան։

Անշուշտ կարելի է շատ աւելի խորանալ բաղդատութիւններուն մէջ սակայն նիւթը ընդարձակ է եւ գոհացանք թուելով միայն մէկ քանի յատկանիշ։

«Ս. Փ.»

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

Վէպ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Զէնքի աղմուկը հովը նորէն բերաւ վարէն ու գնաց։ Յակոբ վերջին աչք մը նետեց բլուրներու ճամբաներուն ու սկսաւ վար վազել դէպի իր ժայռերը։ Դեռ չհասած՝ որոշեր էր ընելիքը ու ատկէ ետք մեքենայի մը կանոնաւորութեամբ գործի լծուեցաւ։ Երբ ոտք կոխեց, շնչահատ՝ իր թաքստոցը, Յակոբ գտեր էր իր ներքին անդորրութիւնը։ Արագ, զգո՛յշ՝ քարայրէն վար ճամբայ իջեցուց երկու տուփ ական, գնաց քանի քայլ դէպի վեր իր վայրէն ու կանգ առաւ։ Քրտներ էր ու կը դողային ձեռքերը։ Կեանքին մէջ ական չէր տեսած կամ բռնած «պայթի նէ գործ ունիք» ըսաւ ինքնիրեն, դադար մը առաւ, յետոյ մէջքէն հանեց դաշոյնը, քանի մը փոսեր բացաւ հողէ ճամբուն մէջտեղը, եղերքները ու թաղեց սկաւառակի ձեւով գործիքները, վրանին ցեխ ու խոտ լեցուց մեծ զգուշութեամբ ու ետ իր տեղը վազեց։ Անմիջապէս նորէն իջաւ չորս հատ նոր ականներով, որոնք ցիր ու ցան տեղաւորեց ճամբուն մօտ բլուրին վրայ, քարէ պզտիկ կոյտերու տակը։

Ետ ելաւ իր ժայռին վրայ, գնդացիրը քննեց ու տեղաւորեց քարայրի մուտքին երկու խոշոր քարերու ետին։ Յետոյ երկու հրացան ու ձեռնառումբերու մէկ տոպրակ մը առաւ ու ժայռին ներսէն ճեղքուածքի մը մէջէն սողալով ետեւի կողմը դուրս ելաւ, գիւղ տանող ճամբուն դիմաց։ Հոն զետեղեց զէնքերը, չոր հողին վրայ։ Շտկուեցաւ։

- Մէկ բան մնաց։

Վար ցատքեց ժայռէն, վազելով կտրեց գիւղին ճամբան ու շարունակեց ատկէ վար դեռ քանի քայլ մը եւս մինչեւ գետակը որ թուփերու եւ խոտերու խիտ պատերու մէջէն կը հոսէր վար դէպի Աֆատլի։ Ջուր մտաւ ու կուկուզ ըրաւ, յետոյ ցցեց գլուխը - չէր տեսնուեր ոչ ժայռը ոչ ալ քիչ մը անդին՝ ճամբաներու ճիւղաւորումին վայրը։ Գոհացած, հիմա ջուրին մէջէն քալեց դէպի գիւղ, քննելու համար ջուրին խորութիւնը, յետոյ ետ եկաւ։ Ճիշդ որ ետ ճամբայ պիտի մագլցէր գետակէն դուրս՝ հովի թեւ մը ականջին բերաւ չարագուշակ ձայնը - խուլ դղրդումը թանքին մը որ բլրան միւս կողմէն կը բարձրանար դէպի գագաթը ու յետոյ վար - դէպի ժայռերը...։ Յակոբ նապաստակի արագութեամբ դուրս ոստնեց գետակէն ու երկուտակ՝ սլացաւ դէպի իր քարայրը։ Բայց առաջին իսկ քայլին ոտքը սահեցաւ ցեխին մէջ, երեսին վրայ գետին փռուեցաւ ու ոտքը ուժգին զարկաւ ցից քարի մը։

- Այ։

Ճիչը չկրցաւ զսպել, սակայն անմիջապէս ոտքի էր ու շարունակեց վազքը, կաղն ու կաղ կտրեց ճամբան, հասաւ իր ժայռերուն ստորոտը։ Առանց սպասելու առաջ նետուեցաւ եւ քարերու ու խոտերու կառչելով վեր քաշեց մարմինը ժայռերուն քով։ Մէյ մը հոն հասած, կծկուեցաւ անոնց կարծր մակերեսին, շունչ մը առաւ, մտիկ ըրաւ աղմուկին եւ առանց շուրջը նայելու՝ մտաւ իր քարայրէն ներս։ Նախ՝ ծունկին վէրքը, որուն ցաւէն կը կծկուէր դէմքը։ Արիւնը ցեխին խառնուած էր ու կարմրեր էր ամբողջ տափատը։ Ձեռքով մաքրեց վէրքին մակերեսը, թաշկինակը հանեց ու շուրջը փաթթեց։ Յետոյ՝ կացութիւնը։

Հողին պառկած, հեռադիտակով քննեց ճամբուն վրայէն սողալով իջնող, մօտեցող թշնամի մեքենաները։ Էն առջեւէն՝ թանքը - միջին մեծութեամբ ռուսական թանք մը, ամէն կողմէ գոց, սպառնագին։ Թանքին անիւներուն շուրջը դարձող շղթայի լայն երիզին շարժումը միշտ տարօրինակ քաշողութիւն մը ունեցեր էր իր երեւակայութեան վրայ մանկութեան օրերէն ի վեր, իր կտոր կտոր քակուող, անվերջանալի ու հետեւողական, ինքնիր մէջէն ճամբայ եւ շարժում ստեղծող անվերջանալի ուժի մը թելադրականութեամբ...։ Հիմա ալ նայեցաւ, զմայլագին։ Ետեւէն՝ երկու ռազմակառքեր, զինուորներով լեցուած եւ որոնց գլուխներուն մազերը միայն կը տեսնուէին։

Թանքը յանկարծ կանգ առաւ, իրմէ քանհինգ քայլ հեռու, ճամբուն մէջտեղը ու մեքենային աղմուկը խուլ թրթրացում մը տարածեց լռութեան մէջ։ Պրկուած՝ սպասեց։ Հիմա վրայէն մետաղէ կափարիչ մը բացուեցաւ, գլուխ մը կամաց մը դուրս ելաւ ու հեռադիտակով սկսաւ քննել մօտ հեռու շրջակայքը։ Պեխաւոր ու մօրուքաւոր մէկն էր, միջին տարիքի։ Առաջին Ազերին էր որ կը տեսնէր գալէն ի վեր...։ Յետոյ մարմինը երեւցաւ որ ծակէն սողալով դուրս ելաւ, ցատքեց շղթային վրայ, յետոյ ճամբուն վրայ եւ վազելով թանքին ետին ապաստանեցաւ։ Անցաւ վայրկեան մը, յետոյ մեքենային քովէն անոր գլուխը նորէն երեւցաւ, յետոյ մարմինը որ դանդաղօրէն յառաջացաւ, ծունկի եկաւ ու սկսաւ հողը քննել։ Յակոբ չկրակեց ու սպասեց որ գտնէ առաջին ականը, ճամբուն ճիշդ մէջտեղը, քիչ մը վարօք։ Մարդը յառաջացաւ ու հասած այդ կէտին՝ անշարժացաւ։ Գտեր էր։ Ետ ետ գնաց, բան մը պոռաց թանքին որ ձախ դարձաւ ու փորձեց ճամբէն ելլել, դէպի բլուրը։

Ճիշդ այդ տեղն էր երկրորդ ականը։ Թանքը մօտեցաւ, Յակոբ աչքերը գոցեց ու պայթումը զինքն ալ յանկարծակիի բերաւ ու մինչ ձայնը կը փշրուէր ականջին մէջ ու կը խրէր ոսկորներուն խորը՝ ան բացաւ աչքերը ու տեսաւ ինչպէս հսկայ զանգուածը տեղէն օդը ելաւ, մուխի ամպի մը մէջ։ Յակոբ հազիւ կրցաւ ուրախութեան ճիչ մը զսպել։ Առաջին յաջողութիւնն էր...։

Ձայնը դեռ կը յամենար օդին մէջ երբ Յակոբ տեսաւ երկու հոգի խենթերու պէս դուրս թափեցան թանքին մարմնէն։ Սեւեր հագած երիտասարդներ էին, կը պոռային, թեւերնին կը շարժէին ու խելապատառ դէպի երկու զրահապատ կառքերը կը փախէին ուրկէ արդէն չորս - հինգ հոգի հրացան կը կրակէին ամէն ուղղութեամբ։ Զրահապատները արդէն կամաց կամաց ետ կ'երթային...։ Խնդալը եկաւ «պուշներ» ըսաւ քիթին տակէն, ետ ետ գնաց պառկած տեղէն, ոտքի ելաւ ու ժայռի ճեղքէն սողսկելով ետեւի կողը դուրս եկաւ։ Հոնկէ պաշտպանուած էր ճամբուն զինուորներէն։ Հիմա աւելի մօտեցաւ ժայռի եղերքին -- հոն էր թանքը, ճամբուն մէջտեղը, անշարժացած ու լքուած, իր թնդանօթին փողը իրեն ուղղուած։

(Շար. 107)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Շնորհք Գալուստեան Հայրենակցական Միութեան խնդրանքով, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի, Մարտ 10-ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պոլսոյ երջանկայիշատակ Պատրիարք՝

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-Ի

ի Տէր ննջման վեցերորդ տարելիցին առթիւ:

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ եկեղեցւոյ Աւագ Հովիւ՝ Մ. Քհնյ. Գալէնտէրեան: Երգեցողութիւնք՝ Լուսաւորիչ Դ. Դասս Երգչախումբին կողմէ, երգեհոնահարութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Արթինեանի:

Կը հրաւիրուին մեր բոլոր հաւատացեալները աղօթելու բարեսէր և անձնադոհ այս մեծ հոգեւորականին ոգեկոչման արարողութեան եւ անոր անմեռ յիշատակին ընծայուած մատաղի օրհնութեան:

ST.-RAPHAEL

MESSE DE REQUIEM

L'Association Arménienne d'Aide Sociale et le Home Arménien, vous prient d'assister à une **Messe de Requiem** célébrée par Mgr GEREJIAN, Vicaire Général de l'Eglise Apostolique Arménienne du Sud de la France

le 10 Mars à 10 heures

en la CHAPELLE SAINT-JEAN

du HOME ARMENIEN, à SAINT-RAPHAEL

à la mémoire de :

Mme MARTHA DIARBEKIRIAN

—Décédée à Buenos-Aires le 31.01.96—

Le FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE organise un

VOYAGE EXCEPTIONNEL

AU ZANKEZOUR ET AU KARABAGH

5800 Francs / personne tout compris

(billet A/R Paris — Erevan — Paris, hôtels, repas, transports, assurance totale Europe Assistance)

Départ de Paris le 13 Avril — Retour le 25 Avril 1996 (prolongation possible aux frais des participants)

Circuit touristique programmé :

EREVAN — YEGHEKNATSOR — GORIS — DATEV — MEGHRI

ARAXE — LATCHINE — CHOUCHI — STEPANAKERT — ASKERAN

KANTSASSAR — EREVAN

En cours de route, visites de réalisations et chantiers du Fonds Arménien.
Places strictement limitées; priorité aux donateurs du Fonds.
Conditions de séjour rustiques à Goris et Stépanakert.
Clôture du voyage le 24 avril par le dépôt d'une gerbe de fleurs au monument aux Victimes du Génocide, la visite du Musée du Génocide et une messe à Etchmiadzine.
Date limite d'inscription : 15 mars 1996. Réservation: 1000 F./personne à l'inscription.
Contact: Fonds Arménien de France, B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14. Tél. : 43 68 29 29; Fax : 43 68 15 91.
N. B. Visas à la charge des participants.

Լ Ի Ո Ն

ՄԻՋԻՆՔ

Միջինքի Աւանդական ճաշ կազմակերպութեամբ Լիոնի Կապոյտ Խաչի Արաքս մասնաճիւղի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Զորեքշաբթի, Մարտ 13, առաւօտեան ժամը 10.30-ին Արեւագալի արարողութիւն կը կատարուի մասնակցութեամբ Ռոն Ալփի հոգեւորական դասուն:

Օրուան արարողութեան կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց

OFFRE D'EMPLOI

ECOLE BILINGUE
FRANCO-ARMENIENNE
maternelle - primaire
recherche
pour Septembre 1996
(Temps plein ou temps partiel)
un(e) **DIRECTEUR(TRICE) PEDAGOGIQUE ADJOINT(E)**
Diplômé(e) de l'Education Nationale
Prière d'envoyer demande et C.V. à:
l'Association de l'Ecole St-Mesrop
4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

Միջինքի ճաշ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ աւանդական միջինքի ճաշը, Զորեքշաբթի, Մարտ 13, կէսօրին, պատարագի արարողութենէն անմիջապէս ետք, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահը:
Ճաշագին՝ 60 ֆրանք,
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
78 - 88 - 92 - 51 -- 72 - 35 - 15 - 86

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներու պատարագէն առաջ:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին

Արեւագալ ժամը 9.45-ին:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:

Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին

-ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ-

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 8, Ժթ. օր Մեծի Պահոց:

Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, ժամը 17.30-ին Ս. Փրկիչ Եկեղեցի (Լա Սիոթա),
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

l'**U. G. A. B.**
JEUNES - Marseille
vous propose sa

SOIREE COCKTAIL

le Samedi 9 Mars à partir de 22h30
N'oubliez pas votre chapeau !

Un concours sera organisé au cours de la soirée.

P.A.F. : 90 F. non-membre + consom.
60 F. membre + consom.

Réservations :
U.G.A.B. — 327, Bd Michelet,
Tél. : 91. 22. 10 45 MARSEILLE 9e

l'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un

SUPER LOTO

le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Le gros lot :

Un Week-end en CORSE
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages — Selectour*

Venez nombreux !
Encouragez le développement culturel de nos élèves

Dans le cadre des manifestations
du **65ème Anniversaire** de la
Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

PAQUES A JERUSALEM

Accompagné par le R. P. ZADIK AVEDIKIAN

Pèlerinage organisé par la Section Féminine de la Cathédrale Arménienne Serpotz-Tarkmantchatz de Marseille

Du Mercredi 10 Avril au Mercredi 17 Avril
(Selon l'ancien calendrier : PAQUES le Dimanche 14 Avril)

7.750 Francs

Nos prix comprennent :
— Aller-retour Marseille / Tel-Aviv / Marseille via Paris;
— Les transferts, aéroport - hôtel et vice-versa
— Le logement Hôtel **Renaissance** à Jérusalem
(4 étoiles 1ère classe en chambre double);
— Pension complète
— Les excursions et visites en autocar de luxe
— Assurance obligatoire.
Supplément chambre individuelle +1350 Frs

S'inscrire avant le 15 MARS — **Verser un acompte de 2.000 Frs par chèque à l'ordre de** : CATHEDRALE ARMENIENNE

ATTENTION : Validité de Passeport minimum 6 mois.

Renseignements et inscriptions :

Tél. : 42 03 05 63 ou **91 77 84 70**

Visites : Nazareth Capharnaum Tibériade Mont Thabor Mont Sion Ghetsémani Bethleem Eglise de la Sainte Vierge Vieille Ville de Jérusalem Saint Sépulcre Jérico Mer Morte Mont des Oliviers.

Couvent Arménien St-Jacques. Rencontre avec le Patriarche Arménien de Jérusalem Sa Béatitude Archevêque TORKOM MANOUKIAN.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 8
VENDREDI
8 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·806 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.806

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ի՛ՆՉ Կ'ՈՒԶԷ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Իսլամական շարժումին սկզբնակէտը կը նկատուի խալիֆայութեան ջնջումը (1924) որմէ ետք սկսաւ իսլամական երկիրներու նուաճումը Արեւմուտքին կողմէ, մշակութային եւ տնտեսական տիրապետութեամբ: Խալիֆային անկումէն ետք հաստատուած բռնատիրութիւնները լաւ տրամադրուած են Արեւմուտքին հանդէպ: Այդ միջավայրին մէջ ծայր առաւ իսլամական շարժումը, նպատակ ունենալով թօթափել արեւմտեան ազդեցութիւնը ու գտնել իրականութիւնը: Անոր մէջ կը կայանայ իսկական ճշմարտը որ կը վերաբերի թէ՛ աշխարհի ընկալումին եւ թէ՛ անկախ մտածումի այն հոսանքին որ ցոյց կու տայ թէ իսլամական կրօնքը մահմետականներու հարցերուն կարգաւորման բաւարար ձեւեր կ'ընծայէ եւ թէ գերիվեր է մտածումի այլ հոսանքներէ:

Իսլամական շարժումը, ինչպէս կը բացատրէ անոր հիմնադիրին գերմանական մամուլին մէջ լոյս տեսած մէկ յօդուածը, կ'ընդգրկէ հոգեւոր, ընկերային, տնտեսական, մշակութային եւ քաղաքական բոլոր ոլորտները: Անոր նպատակն է ստեղծել իսլամական արուեստի, գրականութեան, ճարտարապետութեան եւ նորաձեւութեան տեսութիւն մը: Նաեւ օժանդակութեան ու ուսանողական եւ այլ ընկերակցութիւններ: Այս բոլորը կ'ըլլան իրագործելու համար հիմնական կարգ մը նպատակներ, ինչպէս՝ իսլամական համայնքին քայքայումի փորձերը ձախողեցնել, ստանձնել ինքնութիւն մը որպէս անդամը հաւաքականութեան մը որ յաւերժական առաքելութիւն մը ունի եւ արթնցնել այդ հաւաքականութեան մշակութային եւ քաղաքական գիտակցութիւնը:

Այս շարժումը արաբական եւ մահմետական որոշ երկիրներու մէջ ժողովրդական մեծ զօրակցութիւն կը վայելէ. այնուհանդերձ, ոչ կուսակցութիւն ըլլալով, ոչ ալ որպէս իսլամական երկրի մը հիմնադրութեան կարողութեան տէր կազմակերպութիւն ընդունուած է: «Իսլամական» են այն կառավարութիւնները որոնք որպէս հաւատք, օրէնք եւ բարոյական կ'ընդունին իսլամականութիւնը եւ ժողովուրդը՝ օրինաւորութեան աղբիւրը: Իսլամական հաւատքը կը դառնէ բոլոր դուռները ու խաղաղական միջոցներով կը ղարգանայ ուր որ կարելի է: Բայց երբ դուռները փակ կը մնան, կը ջանայ բանալ, երբեմն ժողովուրդին ճնշումով, երբեմն բռնութիւն ի գործ դնելով:

Շարժումին հիմնադիրը որ Ռաշիտ Ղաննուշի կը կոչուի եւ Թունուզի կրօնամէտ հոսանքին պարագլուխն է, ներկայիս Լոնտոն ապաստանած, կը գրէ թէ իսլամական մտածողութիւնը պէտք է հպատակի Գուրանի հրահանգներուն որոնք կը քարոզեն մարդկութիւն մը ուր անհատը կ'արժեւորուի մարդկութեան բերած նպաստով: Պէտք է խորանան ու հզօրանան երկխօսութեան, բազմակարծութեան, մարդկային իրաւունքներու, ժողովրդական կամքի յարգանքին կապուած արժէքները:

Ղաննուշի խօսելով իսլամներու արաբական թերակղզիէն Արեւմուտք անցքին ու տարբեր վարդապետութիւններու հետ խաչաձեւումին մասին, կ'ըսէ թէ շարժումին արեւմտեան առաքելութիւնը այդ հատուածին իսլամականացումն է: Խնդիրը հոս արաբականացնելու, թրքացնելու կամ իրանականացնելու չի վերաբերիր: Իսլամականացնելու արարքին մէջ նախընտրելին ժողովրդավար, խաղաղ ճամբան է, բայց հակառակորդները յաճախ կը դիմադրեն հրասայլերով, յեղափոխական վարչակարգեր կը հաստատեն, առ ոչինչ համարելով զանգուածներու կամքն ու քուէատուփերը: Այդ պարագաները ճիհատի եւ մարտիրոսութեան հրամայականին կ'առընչուին, որպէս առաքելութեան կիրարկումի ամէնէն դժուար խնդիրները:

Ղաննուշի իրենց յետագայ ընթացքին համար հարցականներ ալ ունի. ի՞նչ այլընտրանք պէտք է ներկայացուի որպէսզի զանգուածները լաւ պետութեան կարօտը չունենան: Ի՞նչ պէտք է ընել որ ազատութեան եւ ապահովութեան ձգտումը մարդիկը չառաջնորդէ անհաւատութեան մէջ ապաստան փնտռելու, իսլամութենէն պահպանուելու համար:

Իսլամական շարժումին հիմնադիրը կը խոստովանի որ իրենք ձախողած են իրենք իրենց միջեւ եւ ուրիշներու հետ երկխօսութիւններ հաստատելու, մինչ Արեւմուտքը յաջողած է: Պատճառը կը նկատէ խալիֆայութեան անկումը: Որպէս գլխաւոր նպատակ, կ'ըսէ թէ պէտք չէ գոհանան ընկերութեան եւ պետական իշխանութեան միջեւ հաւասարակշռութեան մը հաստատումով, այլ անհրաժեշտ կը նկատէ որ ընկերութիւնը հակակշռէ այդ պետութիւնը որովհետեւ անոր իշխանութիւնը պէտք է ծառայէ ընկերութեան:

ՔԱՐԻՒՂԸ ՃԱՄԲԱՅ ԿԸ ՀԱՐԹԷ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Այս խորագրով «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ի Մարտ 6-ի թիւին մէջ թերթին դիւանագիտական թղթակիցը կը տեղեկացնէ թէ Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը-ի ներկայի նախագահ Զուիցերիոյ Արտաքին նախարարը Ֆլավիօ Քոթթի խաղաղութեան ծրագիր մը ներկայացուցած է թէ՛ հայկական, թէ՛ ազրպէյճանական կողմերուն: Ռուսաստանի Արտաքին նախարարն ալ հաստատած է թէ իր երկիրը կը հակի մէկզի դնելու անցեալի իր հայամէտ կեցուածքը եւ կոչ կ'ուղղէ «ծայրայեղ կեցուածքներու միջեւ զիջում»ներու ծրագիր մը իրագործելու. ցաւ կը յայտնէ նաեւ որ երկու կողմերն ալ «կը կառչին ծայրայեղական կեցուածքներու»:

Օ–ԷՍ–ՍԷ–Ը-ի ծրագիրը դեռ բացայայտուած չէ, բայց յայտնի է որ Ղարաբաղի համար ինքնավարութեան սկզբունքին տեղ կուտայ:

Թղթակցութիւնը ապա կ'ըսէ թէ վիճելի կէտերուն գլխաւորն է Շուշիի եւ Լաչինի հարցը. այս վերջինին համար Ազրպէյճան բաց է թէ կրնայ ընդունիլ բազմազգ ուժերու ներկայութիւն մը այն պայմանով որ Ղարաբաղի Հայերուն սպառազինումին վերջ տրուի:

Թուրք պաշտօնական դէմքեր ու գործի շրջանակի մարդիկ ալ պահանջած են որ հարցը լուծումի մը յանգի, քանի որ Ղարաբաղի խաղաղութիւնը նախապայմանն է Կասպից ծովու նաւթը Թուրքիոյ Ճէյհան նաւահանգիստը փոխադրելու կարգադրութեան:

Կնճիռին կարգաւորումը կարեւոր է, կ'ըսէ լրագիրը, քարիւղի արեւմտեան ընկերութիւններու վստահութիւն ներշնչելու համար, որովհետեւ քարիւղատարին շինութեան համար ամէնէն յարմարն է պատերազմին շրջանը եւ արեւմտեան ընկերութիւններն են որ այդ բազմածախս գործին նիւթականը պիտի ապահովեն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐՈՒՆ ԱՌԻԹՈՎ

«L'attentat-suicide : un aveu de faiblesse» կ'ըսէ Ժերար Շալեան

Իսրայէլի մէջ գործուած յաջորդական ոճրափորձերը կը շարունակեն զբաղեցնել մեծերը եւ քաղաքական շրջանակները: Տեղւոյն վրայ Պաղեստինցիք եւ Իսրայէլցիք կը գործակցին պայքարելու համար իսլամական ցանցերուն դէմ:

Թրոքատերոյի Մարդկային Իրաւանց Հրապարակը շուրջ 4–5 հազար հոգի հաւաքուած էին Մարտ 6-ի իրիկունը, ցոյց մը կատարելու համար ահաբեկչութեան դէմ: Աւելի մեծ բազմութիւն մը կ'ակնկալուէր եթէ նկատի առնուին այն բազմաթիւ կուսակցութիւնները, կազմակերպութիւնները, արհեստակցական ընկերակցութիւնները որոնք կոչ ըրած էին այդ ցոյցին համար: Մասնակցած են 10–12 նախարարներ, քաղաքական պարագլուխներ (Ժոսփէն, Հիւ), զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներ՝ Ֆ. Լէօթար, Ժաք Լանկ, Պատէնթէր, Իսրայէլի դեսպանը, Պաղեստինի ընդհանուր պատուիրակը՝ Լէյլա Շահէտ եւլն. եւլն.: Կարելի չէ եղած սակայն խաղաղ ցոյց մը ընել, հակառակ անոր որ ցոյցին նպատակն ու միտ բանին խաղաղութիւնն իսկ էր: Միջադէպերը մինչեւ բախումներու իսկ գացած են, Հրեաները իրարու մէջ տարակարծիք ըլլալով չեն վարանած նախ զիրար նախատելու, ապա բռունցք բռունցքի գալ, ինչ որ ըսել տուած է մասնակցողներու. – «Տեսէ՛ք Հրեաները զիրար ալ չեն հասկնար: Իսրայէլի մէջ իրար կը սպաննեն, Ֆրանսայի մէջ զիրար կը նախատեն» եւ ուրիշ մըն ալ, ակնարկելով ծայրայեղ Հրեաներու, որոնք դէմ են Պաղեստինցիներու հետ խաղաղութեան՝ «Հրեաներուն համար են, այսքան տխմար (fous) կարելի չէ ըլլալ, Հրեայ ըլլալու չեն»:

Այս նոյն հարցին կապակցութեամբ, Լիպերասիոն (Մարտ 7) հարցազրոյց մը կատարած է Ժերար Շալեանի հետ, ահաբեկչութեան մասնագէտ, ուր ան կ'անդրադառնայ քամիքազներու պարագային: Ան, բացարձակապէս սխալ կը գտնէ որ անձնասպանական ոճրափորձերը Միջին-Արեւելքի Շիիներու մասնայատկութիւնն ըլլան, կ'ըսէ թէ գոյութիւն ունեցած են այն օրէն երբ բռնատէրեր գոյութիւն ունեցած են: 19-րդ դարուն ռուս փոփիւլիսթները, ապա՝ անիշխանականները, իսլամի շրջագօտիին մէջ, Մարդասպաններու աղանդը (շիի, շատ գործունեայ ԺԱ. եւ ԺԳ. դարերուն) որու գործակալները թմրեցուցիչներու ազդեցութեան տակ էին եւ որոնց պաշտօնն էր քաղաքական կարեւոր անձ մը սպաննել, պատերազմի ատեն ճափոնցի օդաչուները նոյն հոսանքին կը պատկանէին: Կարելի է նաեւ նկատի առնել որ զինուորական աւանդութիւն մը կայ անձնասպանական ոճրափորձի, Ֆրանսական Յեղափոխութենէն 19-րդ դար անոնց հետ զոր «կորսուած տղաք» կ'անուանէին եւ որոնք ընդհանրապէս որբեր էին որոնց անկարելի գործողութիւններ կը յանձնուէին: Ինչ կը վերաբերի Համասին, կ'ըսէ Ժ. Շալեան, դէմ առ դէմ կը գտնուինք կազմակերպութեան մը հետ որու ծոցը երկու հոսանք կայ. – մէկը՝ քաղաքական, որ կը փորձէ ինքզինք պարտադրել որպէս խօսակից, ինչպէս ՊԱԿ-ը, միւսը՝ ամբողջական մերժումի հոսանքն է, առանց հեռանկարի, Եգիպտոսի, Իրաքի չէզոքութեան պատճառով, նաեւ Սուրիոյ որ բանակցելիք բան ունի Իսրայէլի հետ: Տկարութեան նշան է Համասի գործելակերպը: Անձնասպանական ոճրափորձի թեկնածուները իրենք զիրենք կը նկատեն որպէս վերջին արդարները եւ կը հաւատան որ շնորհիւ իրենց արարքներուն, օր մը, իրենց դատը կը յաղթէ:

ՄԱՄՈՒԼ

«L'ARCHEOLOGUE»

(Mars 1996)

L'Arménie des origines

Նանթի, ուր մօտ օրէն (Մարտ 23) կը բացուի բացառիկ ցուցահանդէս մը(*) նուիրուած հայ արուեստին, Տոպրէ Թանգարանի տնօրէնն է՝ Ժագ Սանթրօ որ ստորագրած է խիստ շահեկան յօդուած մը Արքէօլոկի վերջին թիւին մէջ, ճոխացած գունաւոր հրաշալի նկարներով:

Ժ. Սանթրօ, 1989-էն սկսած է հետաքրքրուիլ Հայաստանով երբ «Առանց Սահմանի Բժիշկներ»ու խումբի մը մէկ անդամը վերադարձին խօսած է իրեն եւ բացատրած որ Գիւմրիի Շիրակ Թանգարանին տնօրէնը՝ Համազասպ Խաչատրեան կ'ուզէր կապ հաստատել Ֆրանսայի մէկ Թանգարանին հետ, իր Թանգարանը քարուքանդ եղած ըլլալով: Բարեբախտաբար Թանգարանին կարգ մը աշխատանքները պատճառ եղած էին որ հնախօսական եւ ազգագրական հաւաքածոները առժամապէս այլ շէնք մը փոխադրուին որ դիմացած էր երկրաշարժին: 1992-էն սկսեալ, Ժ. Սանթրօ չորս անգամ Հայաստան գացած է ընկերակցութեամբ Էլիան Գասպարեանի (զոր այս ցուցահանդէսին բուն «կնքամայրը» կը նկատէ) ու որոշած ձեռնարկել այս ցուցահանդէսին:

Ժ. Սանթրոյի յօդուածը իր պատմական, մանրազննական բնոյթով իսկական գաղափար մը կու տայ Հայերու ուղեգիծին, նախքան քրիստոնեան շրջանէն իսկ:

***

«LE MONDE DE LA BIBLE»

(Mars–Avril 1996)

EXPOSITION A NANTES

Trésors de l'Arménie ancienne

Այս պարբերականն ալ ծանօթացման հետաքրքրական յօդուած մը լոյս ընծայած է, նաեւ Ժ. Սանթրոյի տուած տեղեկութիւններով եւ շատ գեղեցիկ նըկարներով, որոնք ընդհանուր գաղափար մը կրնան տալ պատրաստուած ցուցահանդէսին կարեւորութեան ու շահեկանութեան մասին:

(*) «Trésors de l'Arménie ancienne des origines au IVème siècle», du 23 Mars au 15 Septembre, tous les jours sauf lundis et jours fériés de 10h à 12h et de 13h30 à 17h30. Musée Dobrée : 18, rue Voltaire, 44000 NANTES. Visites comentées d'Avril à Juin les jeudis à 14h30 et les dimanches à 15h30.

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶՄՈՒԱԾ

Երկար բանակցութիւններէ ետք աջակողմեան երկու կուսակցութեան պարագլուխները Թ. Չիլլէր եւ Մ. Եըլմազ համաձայնած են նոր կառավարութեան կազ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

1895 - 1995

ԽՄԲ. -- Փետրուար 25-ին, Քասլիքի (Լիբանան) համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ, յոբելենական հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ նուիրուած Երջ. կարդինալ Գրիգոր -- Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան պատրիարքին, անոր ծննդեան 100-ամեակին առթիւ: Հանդիսութիւնը կը վայելէր Լիբանանի նախագահին՝ Ե. Հրաւիի բարձր հովանաւորութիւնը: Այս առթիւ, Պէյրութի հայ մամուլին մէջ («Ազդակ», «Զարթօնք») լոյս տեսած է Միսրոպ Վրդ. Ճուրեանի հետեւեալ յօդուածը. --

⁂

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ծնունդով կարնեցի, Աղաճանեան գերդաստանը 1828 -- 1829-ի ռուս -- թրքական պատերազմին հետեւանքով կը փոխադրուի Կովկաս եւ կը հաստատուի Ախալցխա: Ղազարոս Աղաճանեան, այս էր անոր մկրտութեան անունը, ծնած է Ախալցխա, 1895 Սեպտեմբեր 18-ին: Հօրը անունն էր Յարութիւն, մօր անունը՝ Իսկուհի Սաքանեան: Ընտանիքին հայրը կը վախճանի կանուխէն, եւ Ղազարոսն ու անոր եղբայրը Պետրոս եւ քոյրը Եղիսաբէթ կը մնան անոնց մօր գուրգուրանքին եւ հոգածութեան: 1906-ին Ղազարոս կը ղրկուի Հռոմ, Ուրբանեան վարժարանը, իբրեւ աշակերտ: Մեծ յաջողութիւններով կ'աւարտէ դասական, փիլիսոփայական եւ աստուածաբանական ճիւղերը եւ 1917, Դեկտեմբեր 23-ին կը ձեռնադրուի քահանայ Պետրոս Գոյտանեան Եպիսկոպոսէն ու կ'առնէ Փրանչիսքօ անունը: Իբրեւ Ղազարոս, ան պիտի մնայ բարեկամ Յիսուսի, իբրեւ Փրանչիսքօ, պիտի մնայ աղքատ եւ հեզ, պիտի ապրի Տիրոջ հրաւէրը. «Սորվեցէք ինձմէ, որովհետեւ ես սրտով հեզ եմ ու խոնարհ, եւ պիտի գտնէք հանգիստ ձեր հոգիներուն» (*Մատթ.* 11, 29):

Համաշխարհային առաջին պատերազմին պատճառաւ Աղաճանեան վարդապետ կը հարկադրուի Հռոմ մնալ եւ Լատերանի համալսարանին մէջ կը շարունակէ իրաւագիտական ուսումնառութիւնը, ու 1919-ին վկայեալ է քաղաքական եւ եկեղեցական իրաւանց: 1919-ին կը վերադառնայ Կովկաս: Նախ քիչ մը իբրեւ փոխ - ժողովրդապետ կը պաշտօնավարէ Թիֆլիսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ եւ ապա կ'անուանուի ընդհանուր փոխանորդ: 1921-ին Փրանչիսքօ վարդապետը կը կանչուի Հռոմ, իբրեւ փոխ մեծաւոր Լեւոնեան հայ գիշերօթիկին եւ դասախօս Ուրբանեան համալսարանին մէջ, ուր 16 տարի կը դասաւանդէ նախ փիլիսոփայութիւն, երեք տարի, եւ ապա 14 տարի սուրբ խորհուրդներու աստուածաբանութիւնը: 1932-ին կ'անուանուի Մեծաւոր Լեւոնեան Դպրեվանքին: Նոյն տարին Պէյրութ կուգայ Սուրբ Հոգւոյն կարգադրութեամբ: 1935-ին կ'ընտրուի Եպիսկոպոս եւ դարձեալ Պէյրութ կուգայ եւ յաջորդաբար կը պատէ ... 1937-ի Հոկտեմբերին կը վախճանի Աւետիս Արփիարեան Կաթողիկոսը եւ Նոյեմբեր 30-ին եպիսկոպոսական ժողովին միաձայնութեամբ կ'ընտրուի Փրանչիսքօ Աղաճանեան եպիսկոպոսը: Կ'առնէ Գրիգոր անունը, մեր համայնքի հօր ... նոր պատուաւորութեան, որ պիտի ծաւալի իր հայրապետութեան 25 տարիներու տեւողութեան:

Գահակալութեան արարողութիւնը կը կատարուի Պէյրութի մարոնի աթոռանիստ եկեղեցիին մէջ, ի ներկայութեան եկեղեցական եւ քաղաքական անձնաւորութիւններու: Հանդիսութեան աւարտին Թեմին մարոնի երեւելի եպիսկոպոսը կը յայտարարէ. «Ցաւի մէջ երկու ազգերս եղբայրացած ենք, ուրեմն ուրախ է, որ իր եկեղեցւոյ մէջ կատարելով այս երկրորդ քողարկութիւնը հայ պատրիարքին, կը հաստատուէր անգամ մըն ալ, թէ Հայն ու Մարոնին մէկ հոգի մէկ սիրտ են»: *Պալիումի ընկալումը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 13-ին, որովհետեւ Պիոս ԺԱ.* *Քահանայապետը փափաք յայտներ էր, որ արարողութիւնը զուգադիպի ծիրանաւորներու խորհրդաժողովին, Պապը յայտարարելէ ետք իր սէրը Հայաստանեայց Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Կիլիկիոյ Աթոռին, կ'աւելցնէ.* «Սրտի անպատում հրճուանքով կը սպասէի գալուստին նորընտիր Հայրապետին՝ իմ սիրելի Գրիգոր Աղաճանեանին»:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ՝ ԾԻՐԱՆԱՒՈՐ

1946 *Փետրուար* 18-*ին Պիոս ԺԲ. պապը ծիրանաւորութեան պատիւին կը բարձրացնէ* 32 *բարձրաստիճան եկեղեցականներ, որոնց առաջինն է Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան:* «Մինչեւ ազգային վերջին Գողգոթան, հայ արիւնը հոսեցաւ բոլոր ամէնէն վեհ, ամէնէն վսեմ ամէնէն դիւցազնական արարքներով՝ գերազանց, երկնային տեսլականներուն ի խնդիր: Միայն վեհապետը քրիստոնէական կրօնին գնահատեց զայն լիովին եւ պանծացուց դարերու ընդմէջէն, ամենագրքած հօր մը պէս համակ սէր եղաւ հանդէպ մարտիրոս հայութեան եւ այսօր, յանձին հայ կաթողիկէ նուիրապետութեան արժանաւոր պետին՝ ծիրանիով պըսակեց անոր յաղթական նահատակութիւնը: Փառք քեզի, մարտիրոս Հայրենիք» (*Մեսրոպ Վ. Թէրզեան, Աւետիք*, 1946, *էջ* 7):

1946 *Փետրուար* 20-*ին Գրիգոր Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան կ'ընդունի ծիրանաւորի գլխարկը եւ, իբրեւ տիտղոսակիր, իր նախընտրանքն կուտայ 10-րդ դարուն կառուցուած Հայաստանեայց առաքելոյն՝ Սուրբ Բարթողիմէոսի Եկեղեցիին: Ծիրանաւորներուն վեհաժողովին հանդիսաւոր փակումը տեղի կ'ունենայ Մարտ* 12-*ին, հայ ծէսի ճոխաւոր պատարագով որ մատոյց Սիքստեան աշխարհահռչակ մատրան մէջ հայազգի նոր ծիրանաւորը: Այդ առթիւ Վատիկանի օրաթերթը կը գրէր.* «Հայրապետական պատարագը, որ վաղը պիտի մատուցուի հայ ծէսով, իմաստի այնքան նոխ բովանդակութեամբ, արարողութեանց այնքան մեծաշուք գեղեցկութեամբ պիտի վերարծարծէ սուրբ Պետրոսի յաջորդին մօտ, Արեւելքի քրիստոնեայ մեծ ժողովուրդի մը պաշտօնական աղօթքին դարաւոր հմայքը»: *Պատարագին ընթացքին Պիոս ԺԲ. պապը երկու անգամ համայն աշխարհի հայերէն լեզուով* «խաղաղութիւն ամենեցուն» *մաղթանքը տուաւ:*

Մարտ 13*ին Պիոս ԺԲ. պապը ունկնդրութեան ընդունեցաւ Հռոմ ժամանած մեր եպիսկոպոսները, Վենետիկէն եկած Մխիթարեան հայրերը առաջնորդութեամբ Ուլուհոճեան աբբահօր, Անարատ Յղութեան միաբանութեան քոյրերը, Լեւոնեան եւ Մխիթարեան Դպրեվանքներու հասարակութիւնները, Հռոմի հայ գաղութը եւ Փարիզէն, Միլանոյէն եւ Իտալիոյ այլ քաղաքներէն եկած հայ պատուիրակութիւնները: Կ'ընկերանար անոնց նոյնինքն Աղաճանեան Ծիրանաւորը:*

Օրուան խօսքին մէջ Քահանայապետը կ'ըսէ. - «Ծիրանաւոր կարգելով Կիլիկիոյ Հայոց վսեմաշուք պատրիարքը, ստուգիւ ուզեցինք վարձատրել մեծ արժանիքներ յոյժ արժանաւոր եւ հաւատարիմ առաջնորդին...: Ուզեցինք միանգամայն նշանակել եւ պսակել հանդիսաւոր ցոյցով մը՝ հոգածութեան եւ սիրոյ արարքները, զորս քրիստոնէութեան ամէնէն հին ժամանակներէն ի վեր Ս. Պետրոսի գահը չդադրեցաւ երբեք ընծայել Հայաստանի եւ անոր ժողովուրդին: Կրնանք իրաւամբ ըսել, թէ այս գերազնիւ ազգը իր աղէտներուն եւ տառապանքներուն մէջ, Հռոմի Քահանայապետին ունեցաւ միշտ պաշտպան եւ փաստաբան»:

Սրբազան Քահանայապետը ողջագուրւեցաւ հայ ծիրանաւորին եւ եպիսկոպոսներուն հետ, եւ բոլոր ներկաները համբուրեցին անոր Աջը:

Աղաճանեան Կաթողիկոսը չփնտռեց երբեք փառք եւ իրեն ընծայուած պատիւները դրաւ ի սպաս Հայ ժողովուրդին ճանաչումին եւ անոր արժանիքներուն գնահատումին՝ միջազգային գետնի վըրայ: Այն օրերուն Հեռաւոր Պոսթընէն Հ. Սահակ Կոգեան, պատանեկան տարիքէն ծանօթ եւ բարեկամ Ղազարոս Աղաճանեանին, կը գրէր. - «Աղաճանեան չէ եղած հետամուտ փառքի, տիտղոսի: Կը բաւէ տեսնել զինք, համոզուելու համար, որ փառքը փնտռած է զինք: Ու գտած է, բայց չէ կրցած այլափոխել: Ախալցխացի Աղաճանեան, մինչեւ ուղնուծուծը հայ, բազմեցաւ ընդհանրական եկեղեցւոյ ծերակուտական դասին մէջ իբրեւ ներկայացուցիչ հայ ազգին» (*Աւետիք*, 1946 *ա.*, 1 -- 6, *էջ՝* 12):

1946 *Մայիս* 3-*ին Գրիգոր - Պետրոս Աղաճանեան Կաթողիկոս Ծիրանաւոր ժամանեց Պէյրութ: Ընդունելութեան շքերթը կազմակերպեր էր Լիբանանի կառավարութիւնը՝ օդակայանէն մինչեւ պատրիարքարան: Յաջորդ օրն իսկ Հոգեւոր Տէրը կ'այցելէ Նախագահ Պշարա Խուրիի եւ վարչապետ Սամի Սոլհի, որոնք կը փոխադարձեն այցելութեան: Բարի գալուստի եւ շնորհաւորութեան համար Պատրիարքարան կուգան իւրաքանչիւր համայնքի բարձրաստիճան եկեղեցականներ եւ պետական մարդիկ: Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանէն Վեհափառ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին եւ իրենց շնորհաւորութիւնները կը բերեն Խադ եւ Արտաւազդ Սրբազանները: Պատրիարքարան կը փութայ նաեւ Ծիրանաւոր Հայրապետին մեծ բարեկամը՝ առաքելական Ռեմի Լըվըրերը:*

1951-*ին Գրիգոր - Պետրոս Աղաճանեան Յաւիտենական Քաղաքին մէջ կը նախագահէ Քաղկեդոնի տիեզերական ժողովին* 1500-*ամեակի հանդիսութիւններուն:* 1955-*ին կ'անուանուի Նախագահ արեւելեան Կաթողիկէ եկեղեցիներուն կանոնագրին յօրինման յանձնախումբին,* 1958-*ին Պիոս ԺԲ. Քահանայապետ իրեն կը վստահէ հաւատոյ տարածման ժողովին վարիչի պաշտօնը:*

Երաշխաւորելու համար Կաթողիկոսարանին եւ Թեմին գործերուն բարւոք ընթացքը, տեղապահ կ'անուանէ երջ. Ալպղիոս Արք. Պաթանեանը, 1959-*ին, սակայն կարեւոր առիթներուն կը շարունակէ Պէյրութ գալ:*

1962 *Ապրիլ* 13-*ին կուգայ Պէյրութ Ս. Զատկի տօնին առիթով եւ, ինչպէս պիտի յայտարարէ իր հրաժարականի նամակին մէջ,* «Զատկական տօներն անցուցինք Լիբանան, կատարելով հովուական այցելութիւն մը, որ մեր մտքին մէջ հրաժարականի այցելութիւնն էր»: *Տօնական օրերուն հերթաբար Ս. պատարագը կը մատուցանէ Պուրճ Համուտի Ս. Փրկիչ Պէյրութի Աթոռանիստ Եկեղեցւոյ եւ Պատրիարքարանի մատուռին մէջ: Հրաժեշտի այցելութիւնը կուտայ Հանրապետութեան Նախագահ Ֆուատ Շեհապի, Մարոնի պատրիարք Մէուշի, կ'այցելէ նաեւ կաթողիկոսական Թեմին բոլոր հաստատութիւնները եւ կ'երթայ մինչեւ Աստուածամօր Զմմառու վանքը, ուր բարի գալուստի համար կուգան Խորէն Արք. Բարոյեան եւ հայ երեք երեսփոխանները: Ապրիլ* 24-*ին կը նախագահէ հանրահատակներուն յիշատակութեան հանդիսութեան, ի պատիւ այցելու Հայրապետին,* 25-*ին կը տրուի ընդունելութիւն մը Աթոռանիստ Եկեղեցիին սրահին մէջ: Հրաժեշտի հանդիսութիւնն էր, քանի որ յաջորդ օրն իսկ կը մեկնի դէպի Հռոմ:* 1962 *Օգոստոս* 20 *Թուակիր նամակով պաշտօնապէս կ'իմացնէ իր հրաժարականը յետ քսանհինգ տարիներու վաստակաշատ եւ լուսաւոր հայրապետութեան: Կը շարունակէ մնալ Լեւոնեան Դպրեվանքին մէջ, միշտ մօտիկ ըլլալու համար հայկական շրջանակին:*

ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՃՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Հեղինակ՝ ՍԵՐԳԷՅ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Երեքհազարամեայ Հայոց պատմութիւնը իր Թագաւորութիւններով, իր իշխանութիւններով եւ իր հանրապետութիւններով կը հաշուէ տասներկու մայրաքաղաք՝ Վան, Արմաւիր, Երուանդաշատ, Արտաշատ, Տիգրանակերտ, Վաղարշապատ, Դուին, Բագարան, Շիրակաւան, Կարս, Անի եւ վերջապէս Երեւան:

Պատմական տարբեր ժամանակաշրջաններու պատկանող այս մայրաքաղաքներու ծագումը, պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը, քաղաքաշինութիւնը, ճարտարապետութիւնը, ժողովուրդի կենցաղը եւ տարազը, ներքին կեանքը, յաջորդական իրադարձութիւնները, յատկանշական դէպքերը եւ այլ ընդլայնումներ ամփոփուած են մեծադիր եւ պատկերազարդ 264 *էջնոց հատորի մը մէջ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐԸ» վերնագրով, որ լոյս տեսաւ Երեւան* 1995-*ին, եւ որուն հեղինակն է՝ Սերգէյ Վարդանեան:*

Երկրորդ հրատարակութիւնն է գիրքին, վերամշակուած, հարստացած նոր նիւթերով եւ մանաւանդ վերացուած պատմական ճշմարտութիւն մը «գաղափարական արգելքների վերացումով»: *Առաջին հրատարակութիւնը,* 1985-*ին, կը կրէր* «Հայոց մայրաքաղաքներ» *վերնագիրը: Այս գիրքը չենք տեսած: Սակայն վերնագրէն կը կարծենք թէ հոն յիշուած ըլլայ նաեւ կիլիկեան Թագաւորութեան* (1080 -- 1375) *շրջանը: Ինչ որ կը պակսի նոր հատորին մէջ, եւ կրնայ բացատրուիլ վերնագրով (Հայաստան եւ ոչ Հայոց):*

Ուրարտական Թագաւորութեան օրով, Սարդուրիս Ա. (844 -- 828 *Ք. Ա.*) *Թագաւորը որպէս մայրաքաղաք կ'ընտրէ Վանի լիճին արեւելքը՝* Տուշպա, *ներկայ* ՎԱՆ *քաղաքը: Կարգ մը պատմիչներ* Տոսպ *ալ կը կոչեն: Իսկ, աւանդութեան համաձայն Ասորեստանի Թագուհին Շամիրամ որ շատ սիրած է Հայաստանը, Վանի լիճին մօտ շինել տուած է մեծ քաղաք մը ու կոչած՝* Շամիրակերտ: *Ապա, Երուանդունիներու շրջանին* ԱՐՄԱՒԻՐ *կը դառնայ մայրաքաղաք. հաւանաբար Ուրարտացիներու Արգիշտիխինիի քաղաքը, ներկայ Էջմիածնի քովերը: Երւանդ վերջին Թագաւորը* (220 *Ք. ա.*) *կը ձեռնարկէ հսկայածաւալ շինարարութեան: Երասխաձոր գաւառին մէջ, ուր Արաքսը եւ Ախուրեանը իրարու կը միանան, բլուրի մը վրայ կը կառուցէ նոր մայրաքաղաք մը՝* ԵՐՈՒԱՆԴԱՇԱՏ: *Անտիոքի, Կարթագենի քաջարի զօրավարը յաղթուելով Հռոմէն՝ ապաստան գտաւ Հայաստան: Ան խորհուրդ տուաւ Արտաշէս Ա. Թագաւորին Երասխի ափին շինել քաղաք մը* (187 *Ք. ա.*), *որ կոչուեցաւ Թագաւորին անունով՝* ԱՐՏԱՇԱՏ, *եւ եղաւ Հայաստանի մայրաքաղաքը: Մեծն Տիգրան* (95 -- 55 *Ք. ա.*) *զինուորական եւ առեւտրական ծրագրով, Աղձնիք նահանգին մէջ, Տիգրիսի ափերուն, շինել հսկայ քաղաք մը պարիսպներով եւ պալատներով, Թատրոնով եւ ճամբաներով՝* ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ *որ ոչ միայն դարձաւ մայրաքաղաք Հայաստանի, այլեւ եղաւ Ասիոյ եւ Եւրոպայի միջեւ առեւտրական կեդրոն: Վաղարշ Ա. Թագաւորը* (116 -- 140) *որ պարթեւներու աջակցութեամբ կը բարձրանայ Հայաստանի գահին վրայ եւ կը հիմնէ* Վաղարշապատ *քաղաքը, արդի Էջմիածնի մօտ եւ զայն կը յայտարարէ մայրաքաղաք: Խոսրով Բ. Թագաւորը* (332 -- 338), *կոչուած շինարար, կը շէնցնէ Հայաստանը, ի մէջ այլոց հիմնելով՝* ԴՈՒԻՆ-*ը որ կը դառնայ մայրաքաղաք: Բագրատունեաց հարստութեան հիմնադիրը՝ Աշոտ Մեծ* (885 - 890) *Թագաւոր կ'օծուի ձեռամբ Գէորգ Բ. Կաթողիկոսի* ԲԱԳԱՐԱՆ-*ի մէջ, նոր մայրաքաղաք: Սմբատ Բագրատունի* (890 - 914) *իր նստավայր եւ երկրի նոր մայրաքաղաք՝* ՇԻՐԱԿԱՒԱՆ-*ի կը Թագադրուի: Աշոտ Երկաթի յաջորդը՝ Աբաս Ա. Թագաւորը* (928 -- 953) *որ Կարս քաղաքի*

կառավարիչ էր (921-էն 928) չի տեղափոխեր Շիրակաւան, այլ կը մնայ ԿԱՐՍ եւ զայն կ'ընէ իր մայրաքաղաքը: Աբաս Ա.-ի որդին Աշոտ Գ. (953 -- 977) կոչուած Ողորմած կը կառուցէ Ախուրեան գետին վրայ ԱՆԻ քաղաքը 961-ին, որ պիտի ըլլայ Բագրատունիներու մայրաքաղաքը եւ հայ ճարտարապետութեան հրաշակերտը իր հոյակապ եկեղեցիներով: ԵՐԵՒԱՆ-ի պատմութիւնը կը սկսի 782 Թուականին Ք. ա. Էրէբունիով. սակայն կը դառնայ մայրաքաղաք միայն 1918 Մայիս 28-ին, Հայաստանի անկախ հանրապետութեան հռչակումով:

Սերգէյ Վարդանեան կը վերջացնէ իր գիրքը հետեւեալ տողերով՝ «...Հայաստանն անուանել են "դեգերող մայրաքաղաքների երկիր" Վան, Արմաւիր, Երւանդաշատ, Արտաշատ, Տիգրանակերտ, Վաղարշապատ, Դուին, Բագարան, Շիրակաւան, Կարս, Անի ... եւ այսօր, կարծես, Երեւանը ներառել է անցեալի մայրաքաղաքների փառքն ու յիշատակները: Նրանք ապրում են փողոցների, կինոթատրոնների, հիւրանոցների անուանումներում՝ Վան, Էրէբունի, Դուին, Անի... Երեւանը ներառել է նաեւ պատմական Հայաստանի յուշ -- յիշատակները, հայրենադարձների հիմնած Մալաթիան եւ Արաբկիրը, Զէյթունն ու Սեբաստիան, Մարաշը, կամարակն ու Բութանեան, կիլիկեան սերտանել ու անբաժան ծաղկեթերթերն են դարձել մի քաղաքի որ պիտի յաւերժ ծաղկի: Եւ 1991-ին իր անկախութիւնը վերագտած Հայաստանի մայրաքաղաքին "Յաղթանակ" զբօսայգուց դիտելիս, ուզում ես վաղուան հաւատով կրկնել Մեսրոպ Թաղիադեանի շուրջ մէկուկէս դար առաջ մարգարեաբար ասած խօսքերը. "Այս բարձունքից երեւում է երկրի վրայ ծնուած բոլոր քաղաքներից անդրանիկն ու միշտ երեւելին՝ Երեւանը»:

***

Գիրքը կը կարդացուի հեշտութեամբ եւ հետաքրքրութեամբ: Հեղինակը անշուշտ դիմած է պատմական դրուագներուն, նիւթերուն, փաստերուն, սակայն լայնօրէն օգտագործած է հայ եւ օտար հնագէտներուն, ուղեւորներուն, ականատեսներուն ուսումնասիրութիւնները: Մատենագիտութեան ցանկը բացառիկ հարստութիւն մը ունի:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՆԵՐԸ» համադրութեան, ամփոփումի գիրք մըն է որ կարելի է օգտագործել դպրոցներուն մէջ պատմա - աշխարհագրական եւ մշակութային ծանօթութիւններու իր տուած գումարով:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԼԸ ՓԷՆԻ ԵՒ ԺԻՐԻՆՈՎՍԿԻԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 10-ին, Ռուսաստանի ազգայնական ղեկավարը Մոսկուայի ամէնէն շքեղ պանդոկներէն մէկուն մէջ մամուլին կը յայտարարէր թէ Ֆրանսայի ազգայնական ղեկավար Լը Փէն Մոսկուա կը գտնուէր որպէս իր հրաւիրեալը: Երկուքը ռուս եւ Ֆրանսայի ծայրայեղ ազգայնականներու համագործակցութեան մը պիտի ձեռնարկէին:

Մոսկուայի «Թուրանթի» օրաթերթը գրելով այս մասին, կ'ըսէ թէ Լը Փէն Ֆրանսայի վերջին ընտրութեան ոչ մէկ երեսփոխան ունեցած կուսակցութեան մը ղեկավարն է. այլ խօսքով՝ փետրաթափ բազէ մը որ հասած է Մոսկուա:

Այդ այցելութիւնը առիթ եղած է որ լրագրողը յիշէ քանի մը տարի առաջ Ժիրինովսկիի Ֆրանսա ժամանումը ուր ուզած էր քաղաքական դէմքերու հանդիպիլ, բայց միայն կրցած էր Լը Փէնը խօսակից ունենալ: Այս վերջինն ալ բաւական պաղ ընդունելութիւն մը ըրած էր իրեն, մերժելով բարեկամական կապեր հաստատելու անոր բոլոր ընդառաջումները:

Բայց քանի որ նպատակը միշտ կ'արդարացնէ միջոցները, Լը Փէն ներկայիս անօգուտ չէ նկատած որպէս բարեկամ ունենալ Ռուսաստանի գերագոյն աթոռին թեկնածու դէմք մը: Այն պարագային որ ռուս ընտրողը նկատի չունենար հայրենասիրութեան եւ ազգայնականութեան տարբերութիւնը եւ ընտրէր Ժիրինովսկին, այդ բարեկամը կրնար Լը Փէնի ապահովել նեցուկ մը որ երբեք չի կրնար ունենալ Արեւմտեան Եւրոպայէն:

Մոսկուայի մամուլի ասուլիսին երկու ղեկավարները անշուշտ ոչ անցեալէն խօսած են, ոչ ալ այս հեռանկարներէն: Անոնք փորձած են ծանրանալ այն միտքին վրայ թէ նոր հազարամեակի մը շեմին կարեւոր է որ Եւրոպայի քաղաքակրթութեան արժէքներու հետամուտ ուժերը միանան: Եւ պարզ է որ այդ արժէքներուն ամէնէն հիմնականը ազգայինն է քանի որ միայն անխառն ազգ մը կրնայ բարգաւաճիլ:

Լը Փէն բաւական ձախորդ վերջաբանով մը աւարտած է ելոյթը, յայտարարելով որ իր գաղափարները ոչ միայն զուգահեռ են Ժիրինովսկիի միտքերուն, այլեւ Լենինի. ան բնաւ նկատի չէ ունեցած որ Ժիրինովսկի դադրած է հաւատարիմ լենինական մը ըլլալէ եւ բնաւ պիտի չախորժի այդ մօտեցումէն: Լը Փէն աւելցուցած է թէ Լենին որ միանալու կոչ ուղղած էր բոլոր երկիրներու բանուորական դասուն, այսօր պիտի յայտարարէր. «Հայրենասէրնե՛ր բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք»:

Ժիրինովսկի այդ ճառէն ետք պահանջը զգացած է իր Ֆրանսայի բարեկամին հիմնական միտքը ամփոփելու, լրագրողներուն ըսելով. «կարճ խօսքով՝ որպէսզի ամէն բան կարգին ըլլայ, պէտք է մենք նախագահ ընտրուինք»: Աւելցուցած է թէ Լը Փէնի այցելութեան Թուականը աշխարհի պատմութեան մէջ պիտի ունենայ նոյն արժէքը որքան՝ Եալթայի կամ Փոցտամի համաձայնութիւնները: Այդ Թուականը սկիզբը պիտի նշէ Եւրոպայի աջակողմեան ուժերու միացումին որոնք պիտի յաջողին հոն ուր բոլոր ժողովրդավարները ձախողեցան. այսինքն՝ վերջ տալ պատերազմներուն եւ բանալ բարօրութեան դարաշրջանը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐԺ-ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր-Մելքոնեան» հանդիսասրահին մէջ, Փետրուար 2-էն սկսեալ, «Համազգային»ի Գասպար Իփէկեան Թատերախումբը ներկայացուցած է Յակոբ Օշականի «Երկինքի ճամբով» Թատերգութիւնը, բեմադրութեամբ Վարուժան Խտըշեանի, Ապրիլեան 80-ամեակի առիթով: Նիւթը դրուագ մըն է Հայոց տարագրութենէն եւ բեմադիրը յաջողած է լաւագոյն ներկայացում մը ապահովել, հակառակ անոր որ Թատերգութիւնը «դժուար» ու «բարդ» էր, ըստ մամուլի քննադատներուն: Ընդհանուր ձեւով, դերակատարներն ալ յաջող եղած են:

LIVRES REÇUS

UNITE CHRETIENNE
Le Synode selon les églises
Trimestriel, N° 121, Février 1996

Parmi les articles : Conciles dans l'histoire de l'Eglise apostolique arménienne et organisation de l'Eglise autour du Catholicos, *par Philippe (Sahak) Sukiasyan.*

2, rue Jean Carriès, 69005 Lyon.

[illegible]

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՍԷՆ - ՓՐԻԷՍԹ(*)

Մարտ 7-էն սկսեալ Սէն - Փրիէսթ-ի Մշակոյթի Կեդրոնը զանազան ձեռնարկներ կազմակերպած է նուիրուած Հայ արուեստին:

Մարտ 7-էն Ապրիլ 13, Փորթրէ խորագրով ցուցահանդէս մը կայ, Խաժակ Օհանեանի լուսանկարներուն:

Մարտ 21-ին, ժամը 19-ին հանդիպում մը՝ բեմադիր Վահէ Շահվերտեանի հետ: Մարտ 22-ին՝ Չեխովի «Երեք Քոյրեր»ու ներկայացում եւ Մարտ 23-ին, Փէլէշեանի «Եղանակներ» շարժանկարի ցուցադրութիւն (**)

(*) Centre Culturel Argence, Place Ferdinand Buisson, 69800 St-Priest.

(**) Ciné 89, Place Charles Ottina, St-Priest.

***

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Մարտ 11-էն 15, զանազան ձեռնարկներ տեղի կ'ունենան Ժընեւ, դասախօսական, վիճարկումի, Թատերական թէ շարժանկարի մարզերուն մէջ: Մարտ 11-ին, (Ֆոնքսիոն՝ սինեմա, Մէզոն տէ ղ'Առ տիւ Կրիւթլի) ժամը 18-ին «Մէկ դար հայեւզուիցերական բարեկամութիւնը», ապա՝ Ա. Եղոյեանի «Քալէնտար»ի ներկայացումը: Մարտ 12-ին (Թէաթր Սէն-Ժերվէ) Չեխովի «Երեք քոյրեր»ու ներկայացում, բեմադրութեամբ՝ Վահէ Շահվերտեանի, Վանաձորի Թատերախումբին կողմէ: Մարտ 13-ին (Մէզոն տէ ղ'Առ տիւ Կրիւթլի), Պարաճանովի՝ «Նռան գոյնը»ի ներկայացում եւ հանդիպում՝ Ալեքսանդր Թոփչեանի հետ:

Մարտ 14-ին, վիճարկում. -- «Ի՞նչ ապագայ հայ մշակոյթին համար»: Կը մասնակցին Վալենթինա Գալըսլարի, Վահէ Կոտէլ, Սեդա Գարոյեան, Վահէ Շահվերտեան: Մարտ 15-ին, «Հանդիպումներ եւ ընթերցումներ», կը մասնակցին Վահէ եւ Արմէն Կոտէլ, Ալեքսանդր Թոփչեան, Պերնար Ուեթիէ եւ Վալենթինա Գալըսլարի: Այս վերջին երկու ձեռնարկները տեղի կ'ունենան Թէաթր Սէն-Ժերվէ:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Վերցուց ձեռնառումբերու տոպրակը եւ ամբողջ ուժերը հաւաքելով ետեւէ - ետեւ երեք հատ նետեց Թանքին վրայ ու ետ քաշուելով մէջ մտաւ: Հազիւ քանի մը երկվայրկեան՝ եւ արդէն պայթումներու իրարու յաջորդեցին: Առանց սպասելու՝ ետ սողոսկեցաւ ճեղքէն ու հիմա ժայռին գլուխն էր, իր դնդացիրին ետին:

Աղբիւրներուն մէջ խուճապը ինկեր էր: Զրահապատներէն ետեւինը կը փորձէր շուրջդարձ ընել մինչ միւսը կ'ուզէր Թանքին քովէն անցնիլ ու յառաջանալ դէպի ճամբաներուն ճիւղաւորումը: Նոյն ժամանակ երեք զինուոր դնդացիր մը հաներ էին զրահապատին վրայ ու կը կրակէին ժայռին ուղղութեամբ: Իրարանցում, պոռչտուք...: Այն ատեն էր որ տեսաւ երկու զինուորները որոնք ծանր դնդացիր մը շալկած ու վար ծռած՝ կը վազէին ճամբան կտրելու, միւս կողմը անցնելու, զէնքը հրշջապատելու համար:

Յակոբ որոշեց թէ ժամանակն էր իր ծրագրին երրորդ ու էն վտանգաւոր մասին անցնելու: Թեւին տակը առաւ դնդացիրը եւ ձեռքին իր արագհարուածեանը՝ ետ անցաւ ճեղքէն դէպի ժայռին ետեւը: Հոն պահ մը կեցաւ -- ծունկին ցաւը սկսէր էր նեղել զինքը: Հոն էին երկու Աղբերները իրենց դնդացիրով -- Յակոբ անմիջապէս կրակ բացաւ անոնց ոտքերուն մօտ: Զինուորները լքեցին զէնքը ու գետին փռուեցան: Յակոբ իր կրակը դարձուց զէնքին վրայ ու ջարդուփշուր ըրաւ զայն: Ու յաջորդ երկվայրկեանին ինքն էր որ վար կը ցատքէր ժայռին պաշտպանութենէն ու կը սկսէր վազել, կաղն ի կաղ, դէպի Թանքը, նոյն ժամանակ կրակի տակ առնելով երկու զրահապատները...:

Թանքին քսան քայլ կար: Պոռալով ու Թրքերէն հայհոյելով, Յակոբ վազել սկսաւ ցեխին մէջէն դեռ մխացող Թանքը «ես ձեզի կը ցուցնեմ ինչ է հայ կռուողը ... չամն լակոտներ...» մռլտալով: Հասեր էր ճամբուն եզերքը, Թանքէն հինգ քայլ հեռու: Ոչ մէկ փամփուշտ նետուեր էր իր վրայ: Մօտեցաւ հրասայլին, մէկը բան մը պոռաց, ինքն ալ պոռաց, փամփուշտ մը զարնուեցաւ քովի մետաղին -- Յակոբ արագ արագ երկու ձեռնառումբ նետեց Թանքին բաց մնացած մուտքի ծակէն ներս եւ սկսաւ վազել փախչիլ կաղալով Թանքէն դէպի բլուրը ու հազիւ հասած՝ դնդացիրը գետին նետեց ու փռուեցաւ գետին:

Երկու պայթում ցնցեցին գիտակցութեան հիմերը -- նախ ձեռնառումբերը ու անմիջապէս ետք՝ հրասայլին ներսէն դէպի դուրս, ահեղ կատաղի ուժի մը պոռթկումը որ երկաթէ զանգուածը երեք, չորս կտորներու բզկտեց, բոցերու եւ մուխի շառայլի մը մէջ: Բայց այդ բզկտումին կտորները դեռ գետին չհասած՝ Յակոբ, ամէն վտանգ աչքը առած՝ ոտքի կ'ելլէր արդէն ու կը նետուէր դէպի իր ժայռին պաշտպանութիւնը: Այդ վայրկեանին էր որ ետ դառնալու եւ նահանջելու վրայ եղող ռազմակառքէն խուճապահար իր ուղղութեան կրակ բացին երկու - երեք հոգի: Յակոբ արդէն հասեր էր իր Թաքստոցին սորոտը՝ երբ անդրադարձաւ թէ դնդացիրը հետը չէր ու հոն, քանի մը քայլ հեռուն պառկեր էր ցեխին մէջ...: Առանց մտածելու Յակոբ ետ դարձաւ, ինքզինքը գետին նետեց ու սողալով ուղղուեցաւ դէպի իր զէնքը: Թանքին մխացող դիակը պահ մը ծածկեց զինքը ռազմակառքի զինուորներու կրակէն ու կրցաւ մօտենալ դնդացիրին: Մէկ ուժեղ ճիգ քաշելու վիրաւոր սրունքն ու մարմինը եւ կը հասնէր՝ երբ փամփուշտը վայրագ հաճոյքով ուսին մէջ խրեցաւ, յետոյ երկրորդ մը...:

- Զարնուեցայ:

Ըսաւ՝ ու մինչ ռազմակառքի ուրուագիծը կը խաղար ու կը պղտորէր, իրեն այնպէս թուեցաւ հեռուէն զէնքի նոր աղմուկ մը կը մօտենար ու կնկայ ձայն մը իր անունը կուտար: Սակայն ամէն ինչ կը հեռանար, կը մթնէր արդէն:

- Լմնցա՞ւ...:

***

- Ընկեր Սեդօ, Յակոբը հոն առանձին է, կառքը առնենք երթանք օգնութեան:

- Կառքը փամփուշտ կերաւ, ընկերուհի: Զաչխատիր, չենք կրնար գործածել:

- Լաւ, Թանքը առնենք:

- Ան ալ չըլլար: Մազութը հատած է, Թանքը հրապարակը դրած ենք, իբր Թընդանօթ կը գործածենք:

Արմինէ ոտքի կայնեցաւ: Ուղիղ կեցւածքով, յստակ ու քաղաքի առոգանութեամբ գեղեցիկ կինը միշտ ակնածանք կ'արթնցնէր: Զինուորները իր ներկայութեան տարբեր մարդիկ դարձած էին արդէն, աւելի զուսպ ու քաղաքավար:

- Ընկեր Սեդօ...:

Բոլոր աչքերը Սեդոյին դարձան որ մինչեւ հիմա լուռ նստեր էր սեղանին ետին: Յանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ պահակ մը ներս մտաւ:

- Խմբապետ, Աղջաբեդիէն զօրասիւնը արդէն բլուրին միւս կողմն է, Վաղարշը ըսաւ:

- Տուր նայիմ հեռաձայնը:

Սեդօ առաւ անթել հեռաձայնի գործիքը:

- Այո Վաղարշ, ի՞նչ կը տեսնուի հոնկէ:

- Երկու ռազմակառք եւ մէկ Թանք, խմբապետ, դէպի Աֆատլի կը քալեն:

- Ուրի՞շ:

- Չկայ, աս է:

- Ո՞ւր հասած են:

- Բլուրին գլուխէն մօտ ... յիսուն մեթր կայ:

- Յակոբը կը տեսնե՞ս:

- Ո՞վ է Յակոբը, Խմբապետ:

- Նոր եկաւ, ժայռերուն մէջն է:

- Միմինա՞կը:

- Այո:

Կարճ լռութիւն մը:

- Հոտկէ կը տեսնուի՞:

- Չէ, կարելի է ներսն է:

- Լաւ, Վաղարշ, մտիկ ըրէ: Աչխդ դուռը բաց, եթէ տեսնես զինք՝ լուր տուր մեզի:

- Լաւ:

Ետ տուաւ գործիքը: Արմինէ բացաւ զգայարանքները անոր բառերուն կտրուկ եւ յստակ շեշտին, զինուորականի հովին եւ ամբողջ անձին տպաւորութիւնը նորէն իր հօր յիշատակը արթնցուց մէջը: Ու իրեն այնպէս թուեցաւ թէ այս արցախեան արկածախնդրութիւնը շատ թաքուն միջոցներով մանկութեան անմեղ աշխարհը վերակենդանացնելու ճիգ մըն էր եւ իր մէջ չգոհացած կարօտներ կային որոնց գիտակցութիւնը հաւանաբար հոս միայն յայտնի պիտի ըլլար:

- Ոտքի տղաք, գործ կայ ընելիք:

(Շար. 108)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տարագճեան եւ զաւակը՝ Շառլ
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԳՈՒՐԳԷՆ ՏԱՐԱԳՃԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 5-ին, 81 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մարտ 9, ժամը 9·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փեռ -- Լաշէզի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

95, rue Sedaine,
75011 PARIS

(Շար. Ա. էջէն)

մին մասին։ «Մայր Հայրենիք»ի կուսակցապետ Մ. Ըլըմազի վարչապետութեան տակ պիտի գործեն 32 նախարարներ որոնց 15-ը կը պատկանին այդ նոյն կուսակցութեան, իսկ 17-ը՝ «Արդար Ուղի»ին։

Նոր կառավարութիւնը ունի 15 պետական նախարարներ. Արտաքին նախարար նշանակուած է Էմրէ Կէօնէնսայ («Արդար Ուղի»), իսկ Ներքին՝ Իւլքիւ Կիւնէյ («Մայր Հայրենիք»)։

32 նախարարներու երեքը կիներ են։ Մ. Ըլըմազ իր նախարարները ընտրած է փորձառու անձերէ, իսկ Չիլլէր նախընտրած է նոր, աւելի երիտասարդ ուժեր։ Կազմուած կառավարութեան մէջ անակնկալ կը նկատուի Չիլլէրի կուսակցութենէն Այվազ Կէօքտէմիրի ներկայութիւնը որպէս Պետական նախարար։ Ան այն անձնաւորութիւնն է որ Համաշխարհային կանանց Օրուան նախօրեակին «պոռնիկ» կոչած էր Եւրոպայի Խորհրդարանին կին անդամներէն երեքը որոնք Թուրքիա կը գտնուէին։ Ստեղծուած անախորժ տպաւորութիւնը մեղմացնելու եւ բողոքները լռեցնելու համար վարչապետ Չիլլէր նամակով մը ներողութիւն խնդրած էր թէ 3 կիներէն եւ թէ Եւրոպայի Խորհրդարանին նախագահէն, խոստանալով նախարարներու կազմին առաջին փոփոխութեան վերջ տալ Ա. Կէօքտէմիրի պաշտօնին...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԷՉԷՆ անկախապաշտները ասպարէզ կարդալով Ելցինի, նուաճած են մայրաքաղաքը՝ Գրոզնի։ Ծայր տուած են աննախընթաց կռիւներ փողոցներուն մէջ եւ ռուս հրամանատարը խոստովանած է որ 25 զինուոր կորսնցուցած է։ Ռուսերը, նախ անակնկալի եկած են, ապա հակայարձակման անցած։ Մարտ 6-ին, կռիւները տարածուած են մինչեւ օդակայանը։ Ռուսերը կը մխիթարուին մէկ բանով՝ Պերվոմայսկայայի պատանդ առնողը՝ Սալման Ռադուէվ մեռած կ՚ըլլայ իր ստացած վէրքերուն հետեւանքով։ «Մենակեաց գայլը» 28 տարեկան էր եւ ծանրօրէն վիրաւորուած։

ԻՐԱՔԻ Արտաքին նախարարը յայտարարած է որ իր երկիրը պիտի ընդունի՝ «սնունդի դէմ՝ քարիւղ»ի սկզբունքը որպէս առժամեայ լուծում, մինչեւ այն օրը երբ Իրաքի պարտադրուած շրջափակումը (1990-էն ի վեր) բոլորովին վերնայ։

ՆԻԿՈՍԻՈՅ Թրքական բաժնին մէջ 6000 հոգի ցոյց մը ըրած են Չորեքշաբթի, Մարտ 6-ին, հանրային սպասարկութեանց ընդհանուր գործադուլի մը ծիրին մէջ։ Դէպի Թուրքիա Թռիչքներն ալ --միակ օդային կապը արտաքին աշխարհին հետ-- յետաձգուած են։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 6 / 7)

ԻՐԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Իրանի Արտաքին նախարարը՝ Ալի Աքպար Վէլայէթի պաշտօնական այցելութեամբ Հայաստան գացած է և Մարտ 5ին ընդունուած Ազգ. Ժողովի նախագահ Բաբգէն Արարքցեանի կողմէ, Տեսակցութեան ընթացքին անոնք դոհունակութիւն յայտնած են բարեկրացնութեան յարաբերութիւններուն ներկայի վիճակին կապակցութեամբ, ապա նախարարը Բ. Արարքցեանին յանձնած է իրանցի իր պաշտօնակիցին կողմէ ղրկուած Իրան այցելելու հրաւէրը։ Խօսուած է նաեւ շրջանի իրավիճակին եւ զարգացումներուն մասին։

***

ԵՐԵՔ ԱՄԻՍ ԿԱՍԵՑՄԱՆ ՎՃԻՌ «ԼՐԱԳԻՐ»Ի ԴԷՄ

Ընդառաջելով Արդարադատութեան նախարարութեան պահանջին, Երեւանի Սպանդարեանի շրջանի դատարանը «Լրագիր» թերթի հրատարակութիւնը երեք ամիս կասեցնելու մասին վճիռ մը արձակած է։ Թերթը դեռ կրնայ 10 օր լոյս տեսնել եւ կը տեսնէ, մինչեւ որ դատավճիռը ի զօրու դառնայ։ «Լրագիր»ի պատասխանատուները այս կարճ ժամանակաշրջանին մէջ կրնան դիմել Գերագոյն Դատարան, վճիռին վերանայումը պահանջելով։

***

ՋԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ներքին նախարարութեան աշխատակիցները ձերբակալած են զինեալ խմբակի մը ութ անդամները, որոնք Փետրուար 17-էն ի վեր լարուած վիճակ ստեղծած էին Դիլիջանի եւ մերձակայ Թեղուտ գիւղին մէջ, հրկիզելով կառքեր եւ տուն մը, յարձակումներ գործելով բնակիչներու վրայ։ Անոնք զէնքի սպառնալիքով պատանդներ ալ առած էին որպէս փրկագին պահանջելով 100·000 տոլար եւ «Ճիփ» մը։ Զարագործներուն մօտ գրաւուած են ինքնաշխատ չորս զէնքեր 120 փամփուշտներով, ինքնաշէն ատրճանակ մը փամփուշտներով, ընդամէնը չորս նռնակ, զրահապատ բաճկոններ, դաշոյններ եւ այլ զինամթերք։

***

ՈՎՔԵՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ ԱԹԼԱՆԹԱ ԵՐԹԱԼՈՒ

Հայաստանի մարզիկներէն մինչեւ այսօր Աթլանթայի ողիմպիականներուն մասնակցելու իրաւունք ստացած են հեռացատքորդներ Ռոպէր Էմմիեան եւ Արմէն Մարտիրոսեան, մարմնամարզիկ Նորայր Սարգսեան, ինչպէս նաեւ ծանրաբարձութեան հաւաքականը իր 10 մարզիկներով։ Դեռ իրենց առջեւ այդ իրաւունքը ձեռք ձգելու կարելիութիւնը ունին նաեւ ըմբիշները, կռփամարտիկները եւայլն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Շնորհք Գալուստեան հայրենակցական Միութեան խնդրանքով, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի, Մարտ 10-ին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Պոլսոյ երջանկայիշատակ Պատրիարք՝

ՇՆՈՐՀՔ ԱՐՔ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-Ի

ի Տէր ննջման վեցերորդ տարելիցին առթիւ։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ եկեղեցւոյ Աւագ Հովիւ՝ Մ. Քհնյ. Գալէնտէրեան։ Երգեցողութիւնք՝ Լուսաւորիչ Դ. Դաս Երգչախումբին կողմէ, երգէնահարութեամբ՝ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Արթինեանի։

Կը հրաւիրուին մեր բոլոր հաւատացեալները աղօթելու բարեսէր և անձնազոհ այս մեծ հոգեւորականին ոգեկոչման արարողութեան եւ անոր անմեռ յիշատակին ընծայուած մատաղի օրհնութեան։

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեք. շաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ԼԻՈՆ

ՄԻՋԻՆՔ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի, Մարտ 13, առաւօտեան ժամը 10·30--ին Արեւագալի արարողութիւն կը կատարուի մասնակցութեամբ Ռոն Ալփի հոգեւորական դասուն։

Օրուան արարողութեան կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԳԻՆԵՋՕՆ

Իգնա Սարըասլան-ի

(ՊՈԼԻՍ)

ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ՍԷՐԵՐՈՎ
բանաստեղծական հատորին
Թէքէեան Մշակութային Միութեան
Հայկաշէն Ուզունեան
գրական մրցանակին տուչութեան առիթով։

Գիրքը կը ներկայացնէ գրականագէտ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ (Տիթրոյթէն)

Խօսք կ՚առնէ հեղինակը՝ հրաւիրուած Պոլիսէն.

Շաբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 8·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Հիւրասիրութիւն գինեձօնի աւարտին։

l'Ecole Arménienne
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
organise un

SUPER LOTO

le Dimanche 10 Mars à 15 heures 30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado — Marseille 8e
Tél. : 91. 77. 84. 70

Le gros lot :

Un Week-end en CORSE
pour 2 personnes
Offert par *Prado Voyages* — *Selectour*

Venez nombreux!
Encouragez le développement culturel de nos élèves

U. G. A. B.
***JEUNES* - Marseille**
vous propose sa

SOIREE COCKTAIL

le Samedi 9 Mars à partir de 22h30
N'oubliez pas votre chapeau !

Un concours sera organisé au cours de la soirée.

P.A.F. : 90 F. non-membre + consom.
60 F. membre + consom.

Réservations :
U.G.A.B. — 327, Bd Michelet,
Tél. : 91. 22. 10 45 MARSEILLE 9e

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Միջինքի ճաշ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն -- Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ աւանդական միջինքի ճաշը, Չորեքշաբթի, Մարտ 13, կէսօրին, պատարագի արարողութենէն անմիջապէս ետք, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահը։

Ճաշագին՝ 60 Ֆրանք։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
78 - 88 - 92 - 51 -- 72 - 35 - 15 - 86

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին։
Արեւագալ ժամը 9·45-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին։

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Section « *Astrig* »
d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel

organise, au profit de son école hebdomadaire, un dîner dansant, le Samedi 16 Mars à l'Espace «Charles Aznavour» (Ave P.V. Couturier à Arnouville) avec la parcipation de l'Orchestre *MASSIS* de Marseille. Pour renseignement / réservation : 39. 85. 93. 40
ou 39. 85. 29. 71.

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 9-10
SAMEDI - DIMANCHE
9-10 MARS
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·807 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.807

ՎԱՀԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ՝ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿ

Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Վահան Փափազեան Փարիզ ժամանեց Հինգշաբթի օր, Մարտ 7-ին նոյն օրը անցաւ Սթրազպուրկ ուր չորս մը քաղաքական կարեւոր հանդիպումներ ունէր :

Նոյն իրիկունը, ժամը 18-ին կը հանդիպէր Մարդկային իրաւանց Եւրոպական յանձնախումբի նախագահ՝ Սթեֆան Թրեքրսէլի եւ նոյն յանձնախումբին քարտուղար՝ Հանց Քրիսթիան Քրիւկէրի, ապա՝ Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Ատեանի դիւանապետ՝ Հերպէրթ Փեցոլտի : Ժամը 20·30-ին, քաղաքական հարցերու տնօրէն՝ Հանց Փէթըր Ֆիւրըրի ճաշի հիւրը կ'ըլլար :

Ուրբաթ, Մարտ 8-ին, առաւօտեան ժամը 8·15-էն սկսեալ յաջորդական տեսակցութիւններ կ'ունենար ընդհ. քարտուղար՝ Տանիէլ Թարշիսի, Ֆիւրըրի, Պ. Հալլէրի, երեսփոխաններու հետ ու ցերեկին հիւրն էր Եւրոպայի Խորհուրդին մօտ Դանիոյ մնայուն ներկայացուցիչ՝ Տիկին Մարի – Լուիզ Օվըրվատի :

Կէսօրէ ետք հանդիպումէ մը ետք լրագրողներու հետ, կը տեսնուէր Օրէնսուոր հարցերու տնօրէն՝ Կի տը Վէլի, կրթութեան, մշակոյթի եւ մարզական ճիւղի տնօրէն Մ. Սթոպարթի, տնտեսական – ընկերային հարցերու տնօրէն՝ Ռ. Կիւթըրի, Մարդկային Իրաւանց տնօրէն՝ Ճէյն Տինստէյլի, կրկին Հանց – Փէթըր Ֆիւրըրի, հուսկ՝ ընդհ. քարտուղար՝ Փէթըր Լէօփրեխթի հետ :

Ուրբաթ իրիկուն Հայաստանի Արտաքին նախարարը կ'անցնէր Պրիւսէլ :

Այս տեսակցութիւնները ուղղակի առընչուած են Հայաստանի ընդունման որպէս «յատուկ հրաւիրեալ» Եւրոպական Խորհուրդին (Փետրուար 7) : Իրեն կ'ընկերանայ Հայաստանի Փարիզի դեսպանը՝ Վիգէն Չիտէճեան : Պրիւսէլէն ետք, Վահան Փափազեան Երեւան կը վերադառնայ :

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՐԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՕՐԵՐԸ» ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԹՐՔԵՐԷՆ

«Մարմարա» կը հաղորդէ Փետրուար 23-ի իր թիւով. –

Պէլկէ հրատարակչատունը, որ միջոց մը ի վեր Թուրքիոյ մէջ կարգ մը թաբուները փլցնելու նպատակով արտասովոր հրատարակութիւններ հրապարակ կը հանէ եւ որ անցեալ տարի հրատարակած էր նաեւ Վահագն Տատրեանի «Հայկական Ցեղասպանութեան» մասին գիրքը, այս օրերուն հրապարակ կը հանէ Ֆրանց Վէրֆէլի հանրածանօթ վէպը՝ «Մուսա Լեռան Քառասուն Օրերը», որ տասնամեակներէ ի վեր զանազան առիթներով օրակարգի եկած է եւ որ շարժանկարի ալ վերածուած է : Պէլկէ հրատարակչատան սեփականատիրուհին Այշէ – Նուր Զարաքոլու յաճախակի կերպով կը բանտարկուի իր հրատարակութիւններու համար : Իրեն դէմ դատ բացուած էր նաեւ Վահագն Տատրեանի գիրքին ու այլ հրատարակութիւններու հետեւանքով : Նախկին գիրքերը հրապարակէն հաւաքուած են : Բայց Այշէ – Նուր Զարաքոլու վճռած ըլլալ կը թուի դէմ դալ զանազան թաբուներու եւ Փետրուար ամսուան ընթացքին բազմաթիւ հետաքրքրական գիրքեր հրապարակ հանեց :

Ք Ա Ն Ի   Մ Ը   Տ Ո Ղ Ո Վ

ԵԱՇԱՐ ՔԵՄԱԼ, ծագումով Քիւրտ, Թուրք համբաւաւոր գրագէտը, 73 տարեկան, 20 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ (յետաձգումով) Պետութեան Ապահովութեան Պոլսոյ Ատեանին կողմէ, Մարտ 7-ին, իր մէկ յօդուածին համար որ լոյս տեսած էր՝ «Կարծիքի ազատութիւնը եւ Թուրքիա» հաւաքական հատորին մէջ, Դատապարտումը անակընկալ մը եղած է, որովհետեւ դատախազն իսկ առաջարկած էր որ անպարտ արձակուի : Երբ դատաւորը վճիռը արձակած է, Ե. Քեմալ ըսած է. «Ե՛ս կը դատապարտեմ ձեզ : Թուրք Պետութիւնը եւ դուք առաւելագոյն 10 տարիէն միջազգային դատարանի մը կողմէ պիտի դատապարտուիք» : Յետոյ ակնարկելով իր դէմ բացուած դատին դրդապատճառին, շարունակած է. «Դատական հետապնդումի առարկայ եղայ որովհետեւ գործածած էի բառ մը որ ամբողջ աշխարհը կը գործածէ : Ես ոչ ոքի ծառան եմ : Որովհետեւ Պետութիւնը «ահաբեկիչ» կը կոչէ, ես ալ նոյն որակումը պիտի չտամ» :

ՉԷՉԷՆՆԵՐԸ կը յառաջանան Գրոզնիի մէջ որու մէկ երրորդը արդէն իրենց ձեռքն է : Ռուսերը շատ ծանր կորուստներ կրած են, շուրջ 120 մեռեալ ունին, բայց, Մարտ 8-ին, զրահապատներով յարձակած էին մայրաքաղաքին վրայ : Նախորդ օրը, կը հաստատուէր որ հակակշռի բոլոր գլխաւոր կէտերը շրջապատուած են անկախապաշտներու կողմէ :

ԳԱԶԱՅԻ մէջ, Մարտ 7-ին, պաղեստինեան Խորհուրդի 88 երեսփոխանները բացումը կատարեցին իրենց Խորհրդարանին եւ այս առաջին նիստի ընթացքին իրենց երդումը կատարեցին : Այս առթիւ, Պաղեստինցի մը յիշած է թէ ճիշդ քառասուն տարի առաջ, նոյն օրը, 1956 Մարտ 7-ին Նասէր Գազա ղրկած էր երիտասարդ Եասէր Արաֆաթը, Իսրայէլեան զօրքը պարպած ըլլալով քաղաքը Սուէզի արշաւանքէն ետք եւ պաղեստինեան դրօշակը ծածանած էր եգիպտականին կողքին : 1967ին, վերջնական պատերազմին Իսրայէլ կրկին պիտի գրաւէր քաղաքը : Արաֆաթ առաջարկեց որ վեհաժողով մը գումարուի ահաբեկչութեան դէմ, ինչ որ տեղի կ'ունենայ Եգիպտոս, Չորեքշաբթի օր Մարտ 13-ին, հաւանական մասնակցութեամբ Գլինթընի, Փերէսի եւ ուրիշ ղեկավարներու : Փերէս, բացէ ի բաց ամբաստանեց Պարսկաստանը («Ֆրանս 2», Մարտ 7) որպէս դրդիչը եւ նիւթականը ապահովողը ահաբեկչական արարքներուն : Զլացաւ բանեցաւ նոյնիսկ ըսելու թէ. – «Իրանեան վարչակարգը աւելի վտանգաւոր է քան Նացիականութիւնը որովհետեւ Հիթլէր հիւլէական ռումբ չունէր» :

ՆԵՍԹՈՐ ՊԻՒՐՄԱ որբացաւ Մարտ 7-ին, մահովը ոստիկանական վէպի ծանօթ հեղինակ (եւ որու հերոսն էր՝ Նեսթոր Պիւրմա) Լէօ Մալէի : Ան ծնած էր 1909-ին, Մոնփըլիէ, անդամակցած դեբերապաշտ խմբակին 1931-ին Անտրէ Պրըթոնի հանդիպելէ ետք : Գերմանիոյ գերիներու մէկ սթալակին մէջ է որ կը սկսի գրել, որպէս ժամանց, այդ հատորն է՝ 120 Ռիւ տը լա Կառ, ապա տարիներու երկայնքին գիրքերը կը բազմանան : Հեղինակը կ'ընտրէ, գրեթէ միշտ, Փարիզի ժողովրդական թաղամասերը : Վերջին տարիներուն, իր գործերը կը ներկայացուին հեռատեսիլէն եւ Նեսթոր Պիւրմայի դերը կը կատարէր Կի Մարշան :

ՄԱՐՏ 8-ԻՆ, աշխարհի ամէն կողմը յիշատակուեցաւ Կնոջ Միջազգային Օրը ու յիշուեցաւ մանաւանդ թէ երկիրներ կան տակաւին, ուր կիները կը խոշտանգուին, կը բռնաբարուին եւ ձայն չեն կրնար հանել : Քաղաքակրթուած երկիրներու մէջ ալ, այր ու կնոջ միջեւ անհաւասարութիւնը չէ վերցած, սկսելով աշխատավարձքերու մարզէն ուր նոյն աշխատանքին համար, օրինակ Ֆրանսա, 30%-ի տարբերութիւն կայ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Նախագահը՝ Սթեֆանոփուլոս, Նախարարապետ՝ Սիմիթիս եւ քանի մը նախարարներ շրջապտոյտի մը ձեռնարկած են Երկոտասան կղզիները

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ
– 1956, ՄԱՐՏ 9 –

ԴՐՕՆ ԻԲՐԵՒ ՌԱԶՄԻԿ

Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը կորսնցուց իր մարտական սերունդին ամէնէն հուժկու դէմքերէն մէկը :

Երեք տառերու մէջ խտացած անունն իսկ, Դրօ, առանց որեւէ ածականի, կ'ամփոփէ փառաւոր անցեալ մը : Ինչպէս երբ կ'ըսենք Սերոբ, Գէորգ Չաւուշ, Անդրանիկ, Մուրատ, Սեպուհ, Արամ, Իշխան, Ռուբէն կամ Նիկոլ :

Այսպէ՛ս է մեր պատմութիւնը :

Անհամար մեծ ու փոքր դէմքեր, բազմաւաստակ «անձինք նուիրեալք», մեր ազատագրական պայքարին զանազան գըլուխները կը բանան կրճատ այլ խօսուն անուններով : Կը կազմեն խորհրդանշաններ՝ քաջութեան, հայրենասիրութեան, անձնուիրութեան եւ հաւատարմութեան :

Այս հոյակապ դէմքերը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կրակը նետուած են շատ կանուխէն : Եւ ինքնաբերաբար :

Անոնք իրենց առաջին դասերը կ'առնէին ոչ թէ դպրոցէն, այլ կեանքէն : Հայաստանի լեռներէն, դաշտերէն ու գետերէն, կամ եռուն քաղաքներու ժխորէն :

Եւ մէկուն օրինակը, կամ անոր հետ կապուած դէպք մը կը դառնար ազդանշան, կենդանի պատգամ՝ միւսին համար :

Դրօն է որ կը պատմէ, Կովկասի մէջ կազմակերպուած դիմադրական պայքարին առթիւ. – «Պատանիներ էինք : Յեղափոխական ներշնչման գլխաւոր աղբիւրներից մէկն էր այդ օրերում Անդրանիկի հերոսական կռիւը : Երբ Անդրանիկը մի քանի հարիւր կտրիճներով կռւում էր տալիս տաճկական բանակներին եւ քրդական աշիրէթներին, յանուն հայ ժողովրդի պատւին ու ազատութեան, մենք նոյնպէս կռւում կը տանք ցարական կառավարութեան եւ մեր արիւնը կը թափենք յանուն հայ ժողովրդի իրաւունքների» :

Այս ազդանշանը կը տարածուի բերնէ բերան, կազմակերպելու համար ինքնապաշտպանութեան պայքարը՝ Կովկասի մէջ, Երեւանէն մինչեւ Բաքու :

Ի բնէ կտրիճ եւ սրատես, Դրօ անմիջապէս ուշադրութիւն կը գրաւէ իր յանդգնութեամբ :

Շատ չանցած, 1905 Մայիս 11-ին, ամբողջ Կովկասը կը սարսի, երբ 20-ամեայ պատանին հրաշագործ ռումբը կ'արձակէ, փոշիացնելով Բաքուի հրէշը, նահանգապետ Նակաշիձէն, բուն կազմակերպիչը հայ - թրքական ընդհարումներուն :

Ասպարէզը բացուած էր արդէն, լեռ ու ձոր կտրելու համար ազատագրութեան ճամբուն վրայ, մինչեւ կամաւորական շարժումը, Վանի գրաւումը եւ Բաշ Ապարանի հերոսամարտը :

Զինուորական ակադեմիա մտած չէր Դրօն, բայց, երբ խօսէր ռազմական հարցերու մասին, ունկնդիրը կը զարմանար իր բնածին ուշիմութեան եւ եփուն տեսակէտներուն վրայ : «Աչք» ունէր նոյնպէս, երբ ռազմականին հետ քաղաքական խնդիր մըն ալ կը յուզուէր :

Մշտնջենական շարժում էր, եւ խանդավառութեան, աշխուժացման կայծեր կը ցանէր իր ճամբուն վրայ : Ոչ միայն երիտասարդութեան շրջանին, այլեւ սա վերջին տարիներուն, երբ տարիքի բեռը եւ ծանրակշիռ հոգեր կը ճնշէին իր վրայ :

Ռազմիկի ոգին այնքան արմատացած էր իր մէջ որ, երբ անողոք հիւանդութիւն մը պարբերաբար տագնապներ կը պատճառէր, կը տոկար նոյն սկեպտիկ ժպիտով :

Տարի մը Փարիզ կը գտնուէր (1933) եւ պատահեցաւ որ բանախօսելու հրաւիրուի, տօնական առիթով մը :

Ո՛րքան դառնութիւն կը ծորէր իր նախաբանէն.

– Ի՛նչ օրերու հասեր ենք որ զինուորն ալ ճառ խօսելու կը ստիպուի... :

Շ.

1956, Մարտ 13

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 7 / 8)

ԱԽՈՅԵԱՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒ ԱՒԱԶԱԿԱԽՈՒՄԲ

Մարտ 7-ին ձերբակալուած է զինեալ աւազակախումբ մը, որու ղեկավարն է ըմբշամարտի նախկին համաշխարհային երբեակ ախոյեան Բենուր Փաշայեանը : Յանցագործներու խմբակին մաս կը կազմեն նաեւ ըմբշամարտի հանրածանօթ այլ վարպետներ : Անոնք, օգտագործելով մօսկովեան ծանօթ «Սոլնցեւօ» աւազակախումբին մօտ իրենց ձեռք ձգած փորձառութիւնը զբաղած են զինեալ դրամաշորթութեամբ, ամբողջ Հայաստանի տարածքին, դրամատուներու եւ տնտեսական մարզի բարձրագոյն պատասխանատուներու նկատմամբ : Աբովեանի «Ագրոսերվիս»ի տնօրէնէն պահանջած են 100·000, «Գէորգ» բաժնետիրական դրամատան նախագահէն կորզած են 15·000 տոլար, ինչպէս նաեւ զէնքի սպառնալիքով գրաւած՝ դրամատան տնօրէնին պատկանող «Նիվա» մակնիշի կառքը :

Ձերբակալուածներու մէջ են նաեւ Աւետիս Վարդանեան (ծանօթ՝ Աւիկ անունով), Աշոտ Միքայէլեան (ծածկանունը՝ Սոկոլ) : Աւազակներուն մօտ գրաւուած են մեծ քանակութեամբ զէնք եւ զինամթերք :

Հետաքննութիւնը կը շարունակուի յայտնաբերելու համար աւազակախումբին միւս անդամները եւ պարզելու համար տուժածներու ցանկը :

***

ԻՐԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Պաշտօնական այցելութեամբ Հայաստան գտնուող Իրանի Արտաքին նախարարը իր պատուիրակութեան հետ Մարտ 6-ին ընդունուած է Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ : Վէլայէթի փոխանցելէ ետք Իրանի նախագահին՝ Ռաֆսանճանիի ողջոյնները, նախագահին յանձնած է Թիւրքմէնստանը Իրանի կապող Մաշհէտ – Սարախս – Թաճան երկաթուղային գիծին պաշտօնական բացման արարողութեան (Մայիս 13) մասնակցելու Թիւրքմէնստանի եւ Իրանի նախագահներուն հրաւէրը, զոր Լ. Տէր – Պետրոսեան ընդունած է : Ապա կողմերը անդրադարձած են բարեկամական յարաբերութիւններուն, առաջարկելով ընդլայնել համագործակցութիւնը մանաւանդ տնտեսութեան եւ հաղորդակցութեան մարզերուն մէջ :

Հանդիպումէն յետոյ Իրանցի նախարարը լրագրողներուն յայտնելով իրենց այցելութեան բուն նպատակը, ըսած է թէ ան կը հիմնուի յատկապէս բարիդրացնութեան յարաբերութիւններու զարգացման վրայ :

Նոյն օրը Իրանի Արտաքին նախարարը հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Արտաքին նախարար՝ Վ. Փափազեանի, վարչապետ՝ Հ. Բագրատեանի եւ Սահմանադրական Դատարանի Նախագահ՝ Գ. Յարութիւնեանի հետ :

«վկայելու համար այն կարեւորութիւնը զոր Յունաստան կուտայ ցամաքէն հեռու այդ կղզիներուն» : Աթէնքի եւ Անգարայի միջեւ մթնոլորտը լարուած կը մնայ :

ՏՈԼ յաղթեց նաեւ Նիւ - Եորքի մէջ, Հանրապետական կուսակցութեան զատումի ընտրութիւններուն : Այլեւս բացայայտ է որ ինք պիտի ներկայանայ նախագահական ընտրութեան Գլինթընի դէմ :

ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ ԺԵ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ

1895 - 1995

(Բ. եւ վերջին մաս)

1963 – 1965-ին հայազգի ծիրանաւորը չորս վարիչներէն մէկն է Վատիկանի Բ. Տիեզերական ժողովին: Կանոնական տարիքի բերումով 1970-ին կը հրաժարի հաւատոյ տարածման ժողովին մէջ իրեն վստահուած բարձր պաշտօնէն: Նոյն տարին, մեր կարդինալին թելադրութեամբ, Պօղոս Զ. Պապը Վատիկան կը հրաւիրէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա., որ Հռոմ կը ժամանէ Մայիս 8-ին: Յաջորդ օրն իսկ Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան կ'ընկերանայ Վեհափառին մինչեւ Սիքստեան մատուռ, ուր տեղի կ'ունենայ հանդիպումը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին՝ Քրիստոսի ընդհանրական Եկեղեցւոյ Հովուապետի հետ: Մայիս 10-ին Ամենայն Հայոց Վեհափառը եւ ընկերացող եկեղեցական ու աշխարհական անձնաւորութիւնները եղբայրական ագապի հիւրերն են Աղաճանեան ծիրանաւորին, Լեւոնեան Դպրեվանքին մէջ:

Բռնուած անողոք հիւանդութենէ, Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան համբերութեամբ եւ խաղաղ համակերպութեամբ կը տանի ցաւերը եւ կը պատրաստուի ելքին այս աշխարհէն եւ հրաժեշտին՝ իր սիրելիներէն. «Ես կ'երթամ իմ Արարչիս մօտ»: 1971 Մարտ 21-ին, Պօղոս Զ. Պապը կ'այցելէ հիւանդ հայրապետին եւ կը մխիթարէ եղբայրական սիրով եւ աղօթքով: Մայիս 16-ին այցելութեան կուգայ հաւատոյ տարածման ժողովին կարդինալը: Նոյն օրը գիշերուան ժամը 10.45-ին «Բարիքներ կը տեսնեմ» մրմնջելով ցաւատանջ հայրապետը կ'աւանդէ սրբութեամբ զարդարուած հոգին: Սրբակենցաղ Կաթողիկոսը իր անցաւոր կեանքն ապրեցաւ կարօտով «Տենչալի տեսիլքին»: Գտած է իր լուսաւոր ճանապարհը ճեմելու դէպի երկինք, եւ հիմա, միացած երկնային երամներուն, կը վայելէ երանութիւնը, որ կը բխի այդ տենչալի տեսիլքէն:

Մահուան գոյժը կը հասնի Պատրիարքարան եւ Իգնատիոս - Պետրոս ԺԶ. Կաթողիկոս փութով կը մեկնի Հռոմ: Մայիս 19-ին կը մեկնի նաեւ պատուիրակութիւնը պաշտօնական, որուն անդամներն էին Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Արտաւազդ Եպիսկ. Թօթռեան, Զմմառու վանքին մեծաւորը՝ Միքայէլ Ծ. Վրդ. Մոմճեան եւ երեսփոխան՝ Ժօզէֆ Ջաուէր: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը ներկայացնէր Զգօն Եպիսկոպոսը, որ Մայիս 19-ին ժամանեց էր Հռոմ:

Թաղման կարգերը հերթաբար տեղի կ'ունենան Սուրբ Պետրոսի Պազիլիքային եւ Լեւոնեան Դպրեվանքին Ս. Նիկողայոսի Եկեղեցիին մէջ, նախագահութեամբ Իգնատիոս - Պետրոս Պաթանեան Կաթողիկոսին: Աղաճանեան Կաթողիկոսին մարմինը այսօր կը հանգչի նոյն եկեղեցիին Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մատրան մէջ պատրաստուած յատուկ դամբանին մէջ:

1971 Մայիս 26-ին Պօղոս Զ. Պապը ունկնդրութեան կ'ընդունի երջ. Իգնատիոս - Պետրոս Պաթանեան Կաթողիկոսը, պատուիրակութիւններուն անդամները, Հռոմի հայ վարդապետները, նորընծաները, մայրապետները եւ հաւատացեալներ: Աղաճանեան կարդինալին արժանիքներուն գովքը հիւսելէ ետք կ'աւելցնէ. - «Պատմութիւնը պիտի ըսէ, թէ քրիստոնեայ Հայաստանը, կաթողիկէ առաքելութիւնները, Հռոմի Սուրբ Աթոռը եւ բովանդակ Տիեզերական Եկեղեցին ինչ կը պարտին կարդինալ Աղաճանեանի»:

ԳՈՐԾԻՆ ԵՒ ԱՆՁԻՆ ԱՐԺԱՆԻՔՆԵՐԸ

Պատանեկութեան տարիները եւ երեք տարիներու առաքելութիւնը Կովկասի մէջ լայնօրէն բաւարար էին Աղաճանեան Վարդապետին, Եպիսկոպոսին եւ Հայրապետին ազնուական սիրտը համակելու համար վաւերական հայասիրութեամբ: 1939-ին իսկ, իբրեւ ընծայ իր սիրոյն, կը կառուցանէ Ապրիլեան Նահատակներուն Յուշարձանը, որուն բացումին առիթով կը յորդորէ ժողովուրդին, մանաւանդ երիտասարդներուն, վճիտ հայրենասիրութեան եւ հայասիրութեան եւ անքակտելի հաւատարմութիւն մեր ինքնութեան:

Շնորհիւ իր հովուական այցելութիւններուն, ամէն երկրի մէջ չփում կ'ունենար Սփիւռքի հայ գաղութներուն հետ եւ անվարան եւ ամենայն համարձակութեամբ կուտար յորդորը, պատգամը հայրենասիրութեան եւ հաւատարմութեան: Իր վայելած համբաւով եւ համակրանքով ամէնուրեք արթնցուց հետաքրքրութիւն եւ գնահատանք Հայ ժողովուրդին, անոր պատմութեան եւ արժանիքներուն հանդէպ: 1951-ին Աղաճանեան Կաթողիկոսը Փարիզ էր պետական պաշտօնական հրաւէրով: Ի տես յարուցած շարժումին ի նպաստ Հայ ժողովուրդին, ամենայն անկեղծութեամբ եւ համարձակութեամբ Արշակ Չօպանեան կը գրէր իր պարբերաթերթին մէջ. «Վսեմաշուք Աղաճանեան կարդինալին անցքը սոսկ Ֆրանսայէն, բայց սքանչելի կերպով իրագործելու այն, ինչ որ ես երկար տարիներու գրական գործունէութեամբ չէի յաջողած ընել ի նպաստ հայ անուան եւ մշակոյթին»:

Նոյն տարուան Նոյեմբերին Աղաճանեան Կաթողիկոս կ'անցնի Միացեալ - Նահանգներ, Պոսթընի Քուշինկ Արքեպիսկոպոսին հրաւէրով: Անոր անձին շուրջ կը բիւրեղանայ համակրանքը հայ գաղութին եւ տեղւոյն մամուլն ու լրատուական միջոցները կը հետաքրքրուին Հայ ժողովուրդին անցեալով եւ հարցերով, Իրողութեանց ականատես վկայ, «Հայրենիք» ամսագրին խմբագիրը այդ առիթով կը գրէ. - «Հոլի Քրոս Մայր Եկեղեցին լեցուած էր բազմահարիւր հայրենակիցներով, որոնք առանց դաւանական խտրութեան, եկեր էին լսելու հայութեան արժանաւոր զաւակներէն կարդինալ Աղաճանեանի հայրենաշունչ խօսքերը: Անոր ժամանումը այս երկրին մէջ եղաւ առիթ կրկին բարձրացնելու հայութեան վարկն ու անունը, բարձր դէմքին միջոցով, որ իր արժանիքները միշտ տրամադրած է հայութեան եւ հայրենիքին արդար հարցերուն» (Խ. Ն. «Հայրենիք» ամս., 1951 Դեկտեմբեր էջ՝ 110 - 111):

Գրիգոր – Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան կաթողիկոսական պաշտօնին կանչուեցաւ 1937-ին: Հիւրընկալ երկրին մէջ տակաւին մեծ ու բազմազան էին տեղահան Հայ ժողովուրդին կարիքները: Վստահելով իր նախկին դասընկերներուն, աշակերտներուն եւ պաշտօնակիցներուն առատաձեռն օժանդակութեան, կը ձեռնարկէ կորովի աշխատանքի, կաթողիկոսական թեմը եւ անոր առաքելութիւնները օժտելու համար եկեղեցիներով, իբրեւ տուն աղօթքի, եւ վարժարաններով՝ ապահովելու համար առողջ կրթութիւն ու դաստիարակութիւնը տեղահան նոր սերունդին: Մասնաւոր հոգածութիւն ունէր որբերու հանդէպ: Իր ծրագրին իրագործումն եղան հերթաբար նախ կառուցումը, աղջկանց որբանոցին՝ Անարատ Յղութեան Միաբանութեան ամառնային տան կից, եւ ապա Աղաճանեան Սանուց Տունը՝ մանչ որբերուն համար: Երկու հաստատութիւններն ալ վայրն են հոգածու առաքելութեան Քրիստոսի սիրոյն նուիրեալ հայ քոյրերուն՝ Անարատ Յղութեան Միաբանութեան:

Նախանձախնդիր իր հովուական պարտականութեան եւ իրեն յանձնուած եկեղեցիին, Գրիգոր - Պետրոս Աղաճանեան Կաթողիկոս կ'այցելէ իր թեմին բոլոր ընտանիքները, Միջին - Արեւելքի, Արեւմուտքի թեմերը եւ առաքելութիւնները, կը հիմնէ նոր թեմեր, ինչպէս՝ Բարձր Ճեզիրէի, Թեհրանի եւ Ֆրանսայի: Կաթողիկոսական Աթոռին կը կապէ Դամասկոսի եւ Քեսապի ու Մուսա Լերան առաքելութիւնները: Շնորհիւ այս փաստակին, գոհացում կուտայ կարիքներուն, կը պայծառացնէ հայ կաթողիկէ տեղական եկեղեցին միութեան օժիտով եւ իր անձին շուրջ, իբրեւ Հայրապետի, կը համախմբէ եկեղեցւոյ հովուականին եւ պայծառութեան պատասխանատուները:

Գրիգոր - Պետրոս Աղաճանեանին մօտեցողը կը գտնէր հմայքն անոր հեզութեան, բարութեան, ներքին խաղաղութեան եւ խոնարհութեան: Իր պաշտպան սուրբին նման գիտցաւ գործադրել եւ ապրիլ Տիրոջ պատուէրը. «Սորվեցէք ինձմէ, որովհետեւ ես սրտով հեզ եմ եւ խոնարհ»: Իր քահանայութեան, եպիսկոպոսութեան եւ կաթողիկոսութեան տարիներուն խորացուց եւ ճառագայթեց նմանութիւնն Բարի Հովիւին: Այդ նմանութեան աղբիւրն էր իրեն համար Սուրբ Հաղորդութեան Խորհուրդը: Առինքնող ջերմեռանդութեամբ եւ մտամփոփումով, ան ամէն օր կը մատուցանէր Ս. Պատարագը, կը ճաշակէր Տիրոջ Մարմինը կ'ըմպէր Սուրբ Արիւնը, իբրեւ սրբարար կերակուր, իր կեանքով եւ գործով սրբութիւն ճառագայթելու համար:

Հմայիչ ու վերացնող էր նաեւ անոր խորունկ ջերմեռանդութիւնը Ամենասուրբ Աստուածամօր հանդէպ. ջերմեռանդութիւն, որ յուլքն էր մեր նախահայրերուն մարեմեան բարեպաշտութեամբ: Հայ Եկեղեցին այնքան լայն տեղ տուած է Աստուածամօր ջերմեռանդութեան: Ս. պատարագին ժամանակ աղաչանքը կը բարձրացնենք դէպի Տէրը Ամենասուրբ, Աստուածածին միշտ կոյս Մարիամն յիշելով: Նախահայրերուն նման Աղաճանեան Հոգեւոր Տէրը նեղութեան օրերուն մրմնջեց. «Օգնութեան փութացիր, Սուրբ Աստուածածին», իսկ տօնական ուրախ օրերուն վերառաքեց բարեբանութիւնը. - «Հոգեւոր երգով քեզ կը բարեբանենք Սրբուհի, հոգեւոր երգով քեզ կը մեծացուցանենք Աստուածածին»,

Անբասիր Հայրապետ, հովուապետ, երջ. Գրիգոր -- Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան Կաթողիկոս եղաւ սրբութեան պաշտօնեայ եւ սիրով ողջունեց վայելչութիւն Աստուծոյ Տան: Յանդիման անոր այս ամէն արժանիքներուն մեր բոլոր նախաձեռնութիւնները անոր ծննդեան հարիւրամեակին առիթով, թող ըլլան բազմերանգ ծաղկեփունջը մեր երախտագիտութեան անոր ազնուական անձին եւ գոհունակութիւն ու գովաբանութիւն՝ բարեխնամ Աստուծոյ:

ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՃՈՒՐԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Ռուսաստանի մայրաքաղաքին հայ մեծաթիւ գաղութը իր ներկայութեան հետ ուղիղ համեմատական գործունէութեան մը տէր չէ ընդհանրապէս: Տիրող կարծիքը այն է որ հոն եւս կը կրկնուի մեծ քաղաքներու յատուկ երեւոյթը ու փոքրամասնութիւն կազմող զանգուածներ ուրիշ տեղերէ շատ աւելի շուտ կը բռնեն ձուլումի ճամբան, Ատոր հետ կ'ըսուի թէ Հայերը ցրուած ըլլալով հեռաւոր շրջաններու մէջ, դժուար կ'ըլլայ համախմբումը, եւայլն: Լուրջի առնողներու համար բաւական ազդուկ հանած հայկական նախաձեռնութիւն էր Ս. Ջիլաւեանի Հայկական համազգային համագումար կազմակերպելու աշխատանքը որ շուտով պայթած փուչիկի մը վերածուեցաւ: Կայ անշուշտ լրատուութեան հարցն ալ որ նախկին խորհրդային գաղութները, յատկապէս Արեւմուտքին համար, քիչ ծանօթ կղզիներու վերածած է: Գրեթէ չկան հաղորդակցութեան ուղղակի կապեր, իսկ Երեւանի ճամբով եղածն ալ զուրկ է գոհացուցիչ աշխուժութենէ մը:

Այս առումով, հետաքրքրական է կարդալ հոն գործող հայկական դպրոցին տնօրէնին՝ Վարդգէս Հայրապետեանի հետ կարճ հարցազրոյց մը որ լոյս տեսած է Հայաստանի պատանեկան թերթին «Կանչ»ի Փետրուար 21-ի թիւին մէջ:

Պատասխանելով Արեգնազ Խուդավէրդեանի հարցումներուն, Վ. Հայրապետեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ դպրոցին մասին. ան հիմնադրուած է 1993 Հոկտեմբերին, քաղաքին թիւ 1 դըպրոցի շէնքին մէջ. յետոյ ռուսական կառավարութիւնը նախկին մանկապարտէզի շէնք մը կը նուիրէ իրենց որ կը դառնայ «Թիւ 1110 հայկական դպրոց»: Ան պետական հայկական հանրակրթական միջնակարգ է. ունի պետական դպրոցներու ծրագիրը որուն զուգահեռ կը դասաւանդուին հայերէն, հայ գրականութիւն, Հայոց պատմութիւն, Հայաստանի աշխարհագրութիւն եւ հայագիտութիւն: Հայերէնով դասաւանդուող դասերու ժամական քանակը տնօրէնութիւնը ինք կ'որոշէ, տարբերելով ազգային այլ դըպրոցներէ:

Դասագիրքերը տարուած են Երեւանէն. 20-ի չափ ուսուցիչները Հայաստանէն եւ Մոսկուայէն են. կը վճարուին ռուս կառավարութեան կողմէ:

Դպրոցին աշակերտներուն մէջ կան զանազան յատկութիւններու տէրեր. անոնք վերջերս ներկայացուած են տեղւոյն «Հիւսիսափայլ» թերթով: Դպրոցը մասնակցած է նաեւ Մոսկուայի 24 ազգային վարժարաններու փառատօնին ու վկայականներու, պատուոյ գիրերու արժանացած:

Տնօրէնը կ'ըսէ թէ ծրագիր ունին դըպրոցը օժտելու տպարանով ուր պիտի տպագրուին անհրաժեշտ դասագիրքերը. պիտի հաստատուին նաեւ կրօնագիտութեան ժամեր: Դպրոցը պիտի ունենայ իր գրքոյկն ալ, «Հայրենիքէց հեռու, հայրենիքի հետ» վերնագիրով. հոն լոյս պիտի տեսնեն աշակերտներու շարադրութիւնները:

Այդ մարզէն ճաշակ մը տալու համար տնօրէնը կը կարդայ աշակերտական գրութիւններէ հետեւեալ երկու հատուածները.

«Ախ, տատիկ ջան, երանի թէ այս ես լինէի քո 14-ամեայ «խելագար» Լուսինէն: Յիշո՞ւմ ես, երբ ասացիր թէ Արմենուհին Ամերիկայից եկել եւ Հայաստանից մի բուռ հող է տանում, ես ծիծաղեցի: Ասացի՝ տատի՛կ, հողն ի՞նչ է որ տանում են, իսկ այսօր քո 17-ամեայ Լուսինէն այդ հողի կարիքն ունի...»:

Նոյն կարօտը Լուսինէէն մէկ տարեկիցին ալ գրել տուած է.

«Ամէն անգամ երբ տուն եմ գալիս, տխրութիւնից սիրտս պայթում է, չեմ կարող համակերպուել, ամէն ինչ օտար է: Բայց երբ գալիս ենք մեր դպրոց, ա[illegible]դէն ուրիշ է: Սա մեր փոքրիկ Հայաստանն է, մեր տունը, մեր կարօտը»:

Դպրոցը այսօր ունի 770 հայ աշակերտ, ինչպէս կը տեղեկացնէ «Լրագիր» (Փետր. 23): Այդ աշակերտներէն 380-ը Մոսկուայի մէջ մշտական բնակութեան արտօնութիւն չունին. բայց հակառակ այս մասին Կրթական Նախարարութեան որոշումին թէ պետական դպրոցները միայն այդ արտօնութեան տէր աշակերտ կրնան արձանագրել, տնօրէն Վ. Հայրապետեան գիտակցաբար շեղած է այդ օրէնքէն: Ծանօթ է որ վերջին տարիներուն Մոսկուայի մէջ ժամանակաւոր ապաստան գտած են բազմաթիւ հայ ընտանիքներ, որոնք կ'ուզեն որ իրենց զաւակները հայեցի կրթութիւն ստանան:

Դպրոցը ունի 48 ուսուցիչ. անոնք մինչեւ մէկ միլիոն 300 հազար ռուբլի (շուրջ 100 հազար դրամ, կամ 230 տոլար) աշխատավարձք կը ստանան, ինչ որ աւելի բարձր է քան ուրիշ դպրոցներու մէջ վճարուածը: Մոսկուայէն դուրս մերձակայ շրջաններու հայկական բնակչութեան ալ հետաքրքրութիւնը դպրոցին հանդէպ պատճառ եղած է որ որոշուի հայկական երաժշտական, գեղարուեստի դպրոցներ ալ բանալ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Վարդանանց տօնին առթիւ (Փետրուար 15) փակ մնացած են հայկական վարժարանները, վաճառատուները, դրասենեակները: Կարգ մը սրահներու մէջ տեղի ունեցած են Վարդանանց նուիրուած բանախօսական եւ գեղարուեստական յայտագրեր: Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանի Տիկնանց Յանձնախումբին տեղի ունեցած հանդիսութեան նախագահած է Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդական տեղապահը՝ Գեղամ Վրդ. Խաչերեան: Օրուան բանախօսը եղած է Յակոբ Բագրատունի որ գլխաւորաբար ծանրացած է Աւարայրի ճակատամարտին վրայ, շեշտելով թէ մնայուն ներկայութիւն են Վարդանանք: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը. փակման խօսքը արտասանած է Գեղամ Վրդ.: Նոյն երեկոյեան Հայ Եկեղեցասիրաց Եղբայրակցութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցած է այլ հանդիսութիւն մը: Օրուան բանախօսը եղած է Տէր Մեսրոպ Քէրքէզեան: Հայ կաթողիկէ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութիւնն ալ կազմակերպած էր ա[illegible]նակատարութիւն մը, նախորդ (Փետր[illegible]

տար 14) Իրիկունը Հայ կաթողիկէ Յովհ. Գօզոսեան սրահին մէջ, նախագահութեամբ Կաթողիկոս-Պատրիարք՝ Յովհ.-Պետրոս ԺԸ-ի: Ներկայ եղած է Սիլվա Կապուտիկեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը մասնակցութեամբ հայ կաթողիկէ «Բլբուլ» մանկապատանեկան Արծիւեան երգչախումբին, ղեկավարութեամբ՝ Մանուէլ՝ Քէչէ֊եանի: Օրուան բանախօսը եղած է Սարգիս Նաճարեան:

***

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ (Պէյրութ) Ց. Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետր. 11-ին, տօնուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղին 60-ամեակը, որուն ներկայ եղած են բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, կրօնական թէ աշխարհական: Հանդիսութիւնը սկսած է Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութեամբ, ապա, բեմ բարձրացած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Կեդր. վարչութեան ատենապետը՝ տոքթոր Միսաք Արզումանեան որ օրուան գլխաւոր բանախօսն էր: Իրեն յաջորդած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային Վարչութեան կողմէ Յակոբ Խաչերեան: Եղած է յուշանուէրներու եւ արժանեաց շքանշաններու յանձնում վաստակաւոր Հ.Մ.Ը.Մ.-ականներու: Օրհնութեան խօսքը արտասանած է Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդական տեղապահ՝ Գեղամ Վրդ. Խաչերեան: Փետր. 18-ին ալ տեղի ունեցած են եզրափակիչ հանդիսութիւնը եւ տողանցքը: Շաբթուան ընթացքին ալ բազմաթիւ ձեռնարկներ, մարզական թէ այլ տեղի ունեցած են հայկական թաղերուն եւ Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի դաշտին մէջ: Եզրափակիչ հանդիսութիւնները սկսած են Պուրճ – Համուտի հրապարակին վրայ դրօշակի արարողութեամբ մը, ապա սկաուտական խումբերը չեփորախումբի առաջնորդութեամբ քալած են դէպի քաղաքապետարանի դաշտը, ուր բոլոր մասնաճիւղերէն սկաուտական խումբերու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է տպաւորիչ տողանցք մը: Տողանցքէն ետք, հասած էր 60-ամեակի ֆութպոլի մրցաշարքին աւարտական մրցումի պահը, կազմակերպիչ յանձնախումբին եւ Ռասինկ Բ.-ի խումբերու միջեւ որ վերջ գտած է 5 – 1 արդիւնքով:

***

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ նորակառոյց Ե. Մանուկեան համալիրին մէջ, Փետրուար 17-ին, տօնուած է Հ.Մ.Ը.Մ.-ի տեղւոյն մասնաճիւղին 25-ամեակը: Տօնակատարութիւնը ունէր երկու բաժին՝ պաշտօնական սեղմ յայտագիր մը եւ հիւրասիրութիւն: Պաշտօնական բաժինը բացուած է Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներով, ապա, յաջորդաբար խօսք առած են Յովհ. Տէր-Ցարութիւնեան, Յակոբ Խաչերեան եւ առաջնորդական տեղապահը:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Մարտ 1 – 4-ը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի բարձր նախագահութեամբ, գումարուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի ժողովը:

Ժողովին մասնակցելու նպատակով Մայր Աթոռ էին ժամանել ԳՀԽ ատենապետներ Երուսաղէմի Պատրիարք Թորգոմ Արք. Մանուկեանը, Պոլսոյ Պատրիարք Գարեգին Արք. Գազանճեանը: Լիագումար նիստին մասնակցեցին Մայր Աթոռի դիւանապետ Ներսէս Արք. Պոզապալեանը, Արարատեան Հայրապետական Թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին Արք. Ներսիսեանը, Շիրակի Թեմի առաջնորդ Գրիգորիս Արք. Բունիաթեանը, Արցախի Թեմի առաջնորդ Պարգեւ Եպիսկ. Մարտիրոսեանը, Սիւնեաց Թեմի առաջնորդական տեղապահ Աբրահամ Վրդ. Մկրտչեանը, Վիրահայոց առաջնորդ Գէորգ Արք. Սերայդարեանը, Ռուսաստանի Հայոց Թեմի առաջնորդ Տիրան Արք. Կիւրեղեանը, Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեանը, Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեանը, Ասողիկ Եպիսկ. Արիստակէսեանը, ժողովրդական նկարիչ, ակադեմիկոս Գրիգոր Խանջեանը, Փրոֆ. Յակոբ Փափազեանը, Փրոֆ. Պիոն Յակոբեանը, Փրոֆ. Ռաֆայէլ Պապայեանը, Փրոֆ. Վլադիմիր Բարխուդարեանը, ինչպէս նաեւ լիազօր անդամներ Գիւտ Արք. Նագդաշեանը (Եւրոպա), Աղան Արք. Պալիօզեանը (Ծայրագոյն Արեւելք), Զաւէն Արք. Չինչինեանը (Միջին Արեւելք), Գիսակ Եպիսկ. Մուրադեանը (Հարաւային Ամերիկա):

Եօրեակ նիստերի ընթացքում քննարկուեցին Մայր Աթոռի անցած վեց ամիսների գործունէութիւնը:

Վեհափառ Հայրապետը ամփոփ մի զեկուցում տուեց՝ ներկայացնելով Մայր Աթոռի գործունէութիւնը հետեւեալ գլխակարգումների տակ.

1.– ՎԱՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ, որի մէջ ընդգրկւում էին Միաբանութեան կազմի անդամների աճումը՝ եօթը նոր աբեղայ հայրերով, Հոգեւոր Ճեմարանի բարեյաջող ընթացքը՝ 90 ուսանողներով, Սեւանի եւ Գիւմրիի դպրանոցների գործունէութիւնը, Քրիստոնէական Դաստիարակութեան Կենտրոնի աշխատանքները, հրատարակչական գործը, թանգարանների վիճակը, վարչական կազմակերպական կեանքի վերանորոգումը, շինարարական աշխատանքները:

2.– ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ, որի մէջ ներառնուեցին թեմերի միջեւ յարաբերութիւնները, թեմական առաջնորդների այցելութիւնները, Վեհափառ Հայրապետի գլխաւոր հովուապետական այցելութիւնները Ռումանիա, Օդեսա, Միացեալ-Նահանգներ եւ Գանատա:

3.– ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ, որի մէջ Նորին Սրբութիւնը պատկերացրեց նախ միջեկեղեցական յարաբերութիւնները, ապա անդրադարձաւ պետական, դիւանագիտական յարաբերութիւններին՝ նշելով 16 երկրների դեսպանների, եւ Ռուսիոյ Գիտական Նախարարի, Անգլիայի, Գերմանիայի, Վրաստանի Արտաքին գործոց նախարարների, Վրաստանի Խորհրդարանի նախագահի այցելութիւնները: Նշուեց նաեւ մշակութային եւ այլ կարգի շրջանակների հետ մշակուած յարաբերութիւնները՝ թէ Հայաստանից, թէ արտասահմանից:

Վերջում Վեհափառ Հայրապետը յայտնեց, որ յառաջիկայում Ս. Էջմիածին են այցելելու Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Տօքթ. Կոնրատ Ռայզէրը, եւ Մոսկուայի եւ Համայն Ռուսիոյ Պատրիարք Ալեքսի Բ.-ն: Իսկ Մարտի 23–27-ը Ս. Էջմիածնում կը գումարուի մի միջազգային եկեղեցական ժողով, «կլոր սեղան» անուան տակ, ուսումնասիրելու Հայաստանին ընծայուելիք օժանդակութեան եղանակներն ու պայմանները:

Ժողովի օրակարգի հարցերի շարքում նկատի առնուեցին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան եւ Կիլիկեան Կաթողիկոսութեան Աթոռի միջեւ յարաբերութիւնների զարգացման ընթացքը, Մայր Աթոռի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան համար Կանոնադրութեան մշակման անհրաժեշտութիւնը: Որոշուեց կազմել մի յանձնախումբ՝ յառաջիկայ ամիսներին այդ գործին լծուելու համար:

Քննարկուեցին թեմական ներքին խնդիրներ, Հայաստանի եւ ԱՊՀ-ի երկրների թեմական կառոյցների վերանորոգման անհրաժեշտութիւնները: Յանձնախումբ կազմուեց այդ ուղղութեամբ անմիջապէս գործի մղուելու համար:

Խորհրդակցութեան առարկայ դարձան նաեւ.

ա. Միջեկեղեցական յարաբերութիւնների զարգացման կարելիութիւնները.

բ. Հայ Եկեղեցու բերելիք բաժինը «Հայաստան համահայկական հիմնադրամին.

գ. Մեծի Պահոց շրջանում պսակադրութեան արգելման պարագան.

դ. Մայր Աթոռի 1995 Թուականի իրականացրած պիւտճէն.

ե. Որոշուեց Միւռոնօրհնէք կատարել Ս. Էջմիածնում յառաջիկայ Սեպտեմբերի 8-ին:

***

Ժողովի աւարտին, Վեհափառ Հայրապետի գլխաւորութեամբ, Հոգեւոր Գերագոյն Խորհրդի անդամները այցելութիւն տուեցին Հայաստանի Հանրապետութեան վսեմաշուք Նախագահին՝ Պ. Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին, որը սիրով ընդունեց նրանց նախագահական պալատում:

Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը Նորին Վսեմութեանը ներկայացրեց ժողովականներին եւ ամփոփ մի վերլուծում տուեց ժողովի նիստերում կատարուած աշխատանքների մասին:

Նախագահը լայն հասկացողութեամբ իրազեկ դարձաւ մեր եկեղեցու այժմեան կացութեանը եւ խոր վերլուծումներով նշեց այն հիմնական ուղղութիւնները, որոնց մէջ եկեղեցին կոչուած է մեծ դեր կատարելու՝ մեր ժողովրդի կեանքի առողջ դաստիարակութեան, եկեղեցու միութեան գործնական քայլերով զարգացման անհրաժեշտութեան, «Հայաստան» Հիմնադրամին կենսական օգտակարութեան եւ Ղարաբաղի ժողովրդի կեանքի պայմանների բարելաւման տեսանկիւններից(*):

***

Ժողովը փակուեց Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 6.30-ին, Վեհափառ Հայրապետի խրախուսիչ պատգամով: Նա գնահատեց բոլոր անդամներին իրենց աշխոյժ մասնակցութեան համար, կոչ ուղղեց ժողովին՝ սերտ գործակցութեան, Մայր Աթոռի ընդհանրական շահերը դերադասելու եւ առաւել եռանդուն գործունէութեան լծուելու համար:

«Պահպանիչ» աղօթքով աւարտուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի ժողովը, որը վստահաբար պիտի նոր մղում տայ Մայր Աթոռի եւ Թեմերի գործունէութեան առաւել պտղալից աշխատանքների համար:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

3 Մարտի 1996 թ.

(*) «ՅԱՌԱՋ».– Լուրը տուած էինք Մարտ 7-ի մեր թիւով («Արմէնփրէս»):

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Լեհաստանի մէջ գերմաներէնի 1500 – 2000 ուսուցիչի պէտք կայ, հակառակ որ վերջին վեց տարուան ընթացքին անոնց թիւը քառապատկուած է: Հունգարիոյ մէջ ալ գերմանական դեսպանատունը կը դանգատի որ չի հասնիր գերմաներէնի ուսուցիչի պահանջքը բաւարարելու: Հունգարական նախակրթարաններու մէջ 354 հազար աշակերտներ որպէս առաջին լեզու ընտրած են գերմաներէնը, կրկնապատկելով 1990 - 91-ի թիւը: Չեխ աշակերտութեան մօտ կէսն ալ կը նախընտրէ գերմաներէնը մինչ ֆրանսերէնին նախընտրութիւնը 2.7% է, անգլերէն 43.6%: Կեդրոնական եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ 13 միլիոնէն աւելի է այն պատանիներուն թիւը որոնք գերմաներէն կը սորվին: Նոյնն է պարագան համալսարաններուն մէջ ուր ուսանողներով կը յորդին գերմաներէնի դասարանները:

Այս կացութեան պատճառներէն մէկը գերմանական մշակոյթին հանդէպ հետաքրքրութիւնն է, իսկ միւսը՝ լեզուին գործի ասպարէզին մէջ օգտակար բնոյթը: Գերմաներէնը ոչ միայն շուրջ 100 միլիոն Եւրոպացիներու մայրենի լեզուն է, այլ նաեւ կը հանդիսանայ երկրորդ լեզուն ռուսերէնէն ետք: Օրէ օր ան կը դառնայ գործի մարդոց եւ զբօսաշրջութեան մարզի լեզուն:

Այսքանին բնականաբար կը հետեւի հարցումը թէ արդեօք գերմաներէնի տիրակալութեա՞ն մը կը դիմէ Եւրոպա: «Ոչ» կը պատասխանեն գերմանագէտները. անգլերէնի ծաւալումը աւելի արագ է ու ան կը շարունակէ ինքզինք պարտադրել որպէս համաշխարհային լեզու: Ֆրանսերէ՞նը: Անգլերէնին ու գերմաներէնին միջեւ շատ տեղ չէ մնացած անոր. թէեւ կը յաջողի պահել իր տեղը քանի մը երկիրներու մէջ: Լեհաստանի մէջ, օրինակ, լեզուի ուսուցիչներու 7%-ը ֆրանսերէն կը դասաւանդեն, ինչ որ կրկինն է 1988-ի կացութեան:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Տասը հոգինոց խումբ մըն էր, մեծ մասը երիտասարդ բայց փորձուած տղաք: Անհանդարտ տրամադրութիւն մը կը խաղար կէս ժամուան կռիւէն նոր վերադարձած դէմքերուն վրայ: Արմինէ ինքն ալ խռով կը զգար, մանաւանդ աղերի գլխուորին հանդիպումէն ետք: Փորձեց կեդրոնանալ Սեդոյին ըսածին վրայ:

- Տղաք, ժայռերը պիտի երթանք երկու վայրկեանէն: Ընկեր Յակոբը հոն է - Պէյրութէն եկած մարտական է, փորձուած կռուող մը, մեզի համար շատ կարեւոր մէկը: Անոր գործը ուշացնել է Ազերիները որ արդէն կը մօտենան: Պիտի ուզեն Աֆաողի գալ - մենք հոս ենք: Յակոբը Ազերիները լաւ չի ճանչնար, ոչ ալ այս կողմերը, բայց կտրիճ տղայ է: Թշնամին հինգ վայրկեանէն բլուրին գլուխն է, տակէ ետք չորս վայրկեան՝ եւ թանքն ու երկու զրահապատ կառքերը ժայռին քովն են: Մեր գործը սանկա ձախողեցնելն է: Անանկ որ տասը վայրկեան ունինք անոնց մուխը մարելու: Հիմա ժայռ պիտի երթանք, բայց պէտք չէ որ մեզ տեսնեն: Եւ ոչ ոք կրակ կը բանայ՝ առանց իմ հրամանին: Յստա՞կ է:

Սեդօ աչքը պտըտցուց տղոց վրայ: Յոգնած էին ջիղերը բայց կռուի բնազդը արթուն էր, գիտէր: Գրեթէ բոլորն ալ կը ճանչնար Արցախի զանազան շրջաններէն:

- Նայեցէք, աս խումբը երեքի պիտի բաժնուի: Մեսրոպ, դուն չորս տղայ առ եւ գետակին մէջէն գացէք մինչեւ ծայրը, կամուրջը Աղջաբեդիի ճամբուն վրայ, ճիւղաւորումին մօտ: Զգոյշ եղէք, ձեզի չտեսնեն՝ շուն շան որդիները չեն խնայեր: Արմէն ջան, դուն եւ երկու տղայ բլուր ելէք, միւս կողմէն վար իջէք, լակոտներուն կռնակը առէք, բայց չտեսնուիք, յիսուն հոգի են, գլուխ չէք ելլեր: Երբ տեսնես որ կը փախին՝ կրակ բաց վրանին, խուճապի թող գան: Մելքոն, դուն հոս մնացիր Վազգէնին նայէ: Աչք մըն ալ նետէ շան լակոտ Ազերիին վրայ, նայէ չփախչի:

Լռեց, հարցումներու համար:

- Ընկերուհին ինծի հետ կուգայ: Մենք ճամբէն պիտի երթանք, թէլէֆոնը քովս է որ գիտնամ ինչ կ'ընէ Ազերին: Մենք եւ Մեսրոպ ճամբուն անկիւնին կը հանդիպինք: Հարցում մարցում կա՞յ:

Սպասեց վայրկեանի մը չափ:

- Լաւ, ճամբայ ինկէք:

Դուրս ելան անձայն ու հանդարտ, երկու վայրկեանէն մարդ չկար մէջտեղերը: Սեդոն գլուխը անցաւ: Դժուարութեամբ կը քալէր ու վիրաւոր ծունկին վրայ չէր կրնար կռթնել եւ ուսին նետած փոքր գնդացիրը ծանր բլլալու էր: Արմինէ մէկ քայլ ետեւէն հետեւեցաւ, դեղերու տոպրակը ուսին: Զախին կը տեսնէր գետակին մէջէն յառաջացողներուն գլուխները, ոչ ոք կը ճանչնար սակայն իրեն այնպէս թուեցաւ հիմա թէ ժամանակին մտերիմն եղած են, հին դասընկերներու նման որոնց կը հանդիպի մարդ տարիներ ետք «օրինակ Սեդոն» ըսաւ հիմա, նայելով անոր թիկնեղ կռնակին «ամէն ինչ որ մարդկային է՝ մաս կը կազմէ ինծի ... օտար բառը ո՞ր ապուշը հնարեր է... ինչքան ատեն կեանք կայ մէջս այնքան ատեն աշխարհը կայ ու կ'ապրի, չեմ կրնար մեռցնել, չի մեռնիր ... եւ տակաւին մարդիկ կեանքի իմաստ կը փնտռեն երբ կեանքը իմաստէ առաջ գոյութիւն ունէր ... պէտք է իմաստին կեանքը փնտռեն» անցան մտքէն ու կորսուեցան: Սեդոն կանգ առաւ լայնարուն ծառի մը ետին ու ետ դարձաւ իրեն.

- Ծռիր, զգոյշ:

Արմինէ ծռեցաւ, դժկամօրէն: Սեդոն կը տքար:

- Ծունկս:

- Ցա՞ւ կայ:

Պատասխան չկար: Արմինէ առաջ անցաւ ու նայեցաւ վէրքին. Վիրակապը ամբողջ արիւն էր:

- Ընկեր Սեդօ, նատէ հոստեղ որ կապեմ վէրքը, բացուեր է:

Այդ ժամանակ էր որ թանքին խուլ աղմուկը ականջին հասաւ:

- Շուտ ըրէ, բլուրը կտրեցին:

Արմինէ արագցուց շարժումները առանց նայելու անոր դէմքին զոր ցաւը կծկած էր:

- Ընկերուհի...:

Լուռ շարունակեց գործը:

(Շար. 109)

ՊՐԻՒՍԷԼ. –
Պ. Էտուար Էմիրզեան,
Օրիորդ Էլիան Էմիրզեան,
Օրիորդ Մարիան Էմիրզեան,
Տիկին Անահիտ Փափազեան (Փարիզ)
Իր քրոջ զաւակները, թոռները, զարմիկները, զարմուհիները
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, մեծ-մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԷՏՈՒԱՐ ԷՄԻՐԶԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Նելլի ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Փարիզ 1935, Սեպտեմբեր 25)

մահը, որ պատահեցաւ Էթթէրպէք, 1996 Մարտ 7-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Իքսէլի Հայ Առաքելական Ս. Մարիամ – Մագդաղենացի եկեղեցին՝
Rue Kindermans, 1a à Ixelles, Bruxelles. Մարտ 11, ժամը 12.30-ին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իքսէլի գերեզմանատունը:

***

Ըստ ողբացեալին կամքին ընտանիքը կը փափաքի որ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ըլլան՝
Centre Social Arménien
Arpag Mekhitarian, à Bruxelles,
Հաշիւի թիւ՝ 635-5640201-90 «Ի յիշատակ Նելլի Էմիրզեանի» նշումով:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Էտի Էմիրզեանի, զաւակներուն եւ Տիկին Աոլէն Փափազեանի:

Monsieur Edouard Emirzian, son époux,
Mademoiselle Eliane Emirzian,
Mademoiselle Marianne Emirzian, ses filles,
Madame Anahide Papazian, sa sœur,
Ses neveux, nièces, petits-neveux, petites-nièces, cousins et cousines

ont la profonde douleur de vous faire part du décès de

Madame EDOUARD EMIRZIAN

née Nelly PETROSSIAN

à Paris, le 25 Septembre 1935, et décédée à Etterbeek, le 7 Mars 1996.

Le service religieux, suivi de l'inhumation au cimetière d'Ixelles sera célébré en l'Eglise Apostolique Arménienne Ste Marie-Madeleine, le Lundi 11 Mars 1996, à 12 heures 30.

Réunion à l'église,
Rue Kindermans, 1a à Ixelles (Bruxelles).

***

Déférant aux dernières volontés de la défunte, la famille souhaite que les hommages fleuris soient remplacés par un don au «Centre Social Arménien Arpag Mekhitarian» à Bruxelles, au compte N° 635—5640201—90, avec la mention «A la mémoire de *Nelly Emirzian*».

Le présent avis tient lieu de faire-part.

Champ du Vert Chasseur, 55
1000 Bruxelles, Belgique.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը եւ Հայկական Հոմը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Սէն – Ռաֆայէլի Հանգստեան Տան Ս. Յովհաննէս մատրան մէջ, Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 10-ին ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ-ի կողմէ բարեբարուհի՝

ՏԻԿԻՆ
ՄԱՐԹԱ ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին (մեռած Յունուար 31-ին, Պուէնոս - Այրէս) ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ
ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
●
ՀԱՄԵՐԳ
ԱՆԻ ԺՈՏՐԻ (ջութակ)
ՅԱՍՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ (դաշնակ)
ԺԱՆ ՊԱՐԹ (թաւջութակ)
78, rue Cardinet, Paris 17e
Salle Cortot
Երկուշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20.30
Յայտագիր Հայտըն - Տըպիւսի - Յովհաննէս - Ժինասթերա - Բաբաջանեան:

Հ. Բ. Ը. Մ.
ԳԻՆԵՁՕՆ
Իգնա Սարըասլան-ի
(ՊՈԼԻՍ)
ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ՍԷՐԵՐՈՎ
բանաստեղծական հատորին
Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հայկաշէն Ուզունեան
գրական մրցանակին տուչութեան առիթով:
Գիրքը կը ներկայացնէ գրականագէտ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ (Տիթրոյթէն)
Խօսք կ'առնէ հեղինակը՝ հրաւիրուած Պոլիսէն.
Շաբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնը
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Հիւրասիրութիւն գինեձօնի աւարտին:

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՄԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ԻԴ օր Մեծ Պահոց:
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

***

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆ – ԺԵՐՈՄ
Ս. ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ժամը 17-ին

***

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ժամը 16.30 Ս. Վարդան Եկեղեցի (Ավինեոն):

***

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Ս. Յակոբ (Պովար - Օտտօ):
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ԼԻՈՆ

ՄԻՋԻՆՔ

Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Չորեքշաբթի, Մարտ 13, առաւօտեան ժամը 10.30-ին Արեւագալ արարողութիւն կը կատարուի մասնակցութեամբ Ռոն Ալփի հոգեւորական դասուն:

Օրուան արարողութեան կը նախագահէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն - Ալփի Հայոց

Միջինքի ճաշ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան եւ աւանդական միջինքի ճաշը, Չորեքշաբթի, Մարտ 13 կէսօրին, պատարագի արարողութենէն անմիջապէս ետք, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ կից «Կարպիս Մանուկեան» սրահին:

Ճաշագին՝ 60 Ֆրանք,

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
78 - 88 - 92 - 51 – 72 - 35 - 15 - 86

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Կ. Ս. Մ.
ՅԱՄԻ ՏԵԱՌՆ 1996. ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ
կը շարունակէ դաստիարակչական իր գործունէութիւնը ի Կ. Պոլիս / Իսթանպուլ, 1886-էն՝ այսինքն 110 տարիէ ի վեր: Իր Սանուց Ֆրանսայի Միութիւնը – Կ.Ս.Մ. այս առթիւ կը կազմակերպէ շարք մը
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Կ. Ս. Մ.-ի վարչական խորհուրդը պատիւն ունի հանրութիւնը հրաւիրելու երկլեզու՝ Արեւմտահայերէն եւ Ֆրանսերէն յառաջիկայ բանախօսութեան, Երեքշաբթի Մարտ 19, ժամը 20.30-ին՝
Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ
Բանախօս՝ ճարտարագէտ ՎԱԶԳԷՆ ՓՕԼ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
Նախագահ՝ ՎԱՀԷ ՉԻԼԻՆԳԻՐԵԱՆ
– Մուտքը ազատ է –
Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Կ. Ս. Մ.՝ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

A l'occasion de la
bénédiction de l'huile sainte
PELERINAGE
A
ANTELIAS
Du 22 au 30 Mai 1996
(Avion + Hôtel + Excursions + Bénédiction de l'Huile Sainte)
En option : Extension de deux jours à Petra (JORDANIE)
Renseignements et inscriptions
SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 42 96 10 10 Fax : 42 96 18 77
SEVAN VOYAGES : 43, Cours de la Liberté, 69003 LYON
Tél. : 78 60 13 66 Fax : 78 60 92 26.

Meubles
Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 12
MARDI
12 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.808 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.808

ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ԱՆԴԱՄԱԿՑԻԼ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Հայաստանի Արտաքին նախարարը՝ Վ. Փափազեան նամակով մը դիմում ըրած է Եւրոպայի Խորհուրդին որպէսզի ընդունուի իր անդամակցութիւնը: Ցարդ «յատուկ հրաւիրեալ»ի կանոնադիր կը վայելէ (փետրուար 7-էն ի վեր):

Այս լուրին արձագանգած էին փարիզեան կարգ մը օրաթերթեր, Շաբաթ, Մարտ 9-ին:

***

Թուրք մամուլը արձագանգելով Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի Սթրազպուրկ այցելութեան, կ'աւելցնէ թէ ան յաջողութիւն մաղթած է Թուրքիոյ նորակազմ կառավարութեան ու փափաք յայտնած որ Անգարայի հետ յարաբերութիւնները բնականոն ընթացք ունենան եւ շրջափակումը վերնայ: Նախարարը ըսած է թէ Երեւան կայուն դրացիներու պէտք ունի ու այդ առումով ամէնէն կարեւորներէն մէկը Թուրքիան է:

***

ԴԱՏԱՎՃԻՌՈՒԹԵԱՄԲ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԱԾ ԽՈՒՄԲԻՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գերագոյն դատարանին առջեւ, ինչպէս գրած էինք Մարտ 7-ի մեր թիւով, Մարտ 5-ին սկսած է Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի նախկին անդամ Վահան Յովհաննիսեանի, «Արաբօ» ջոկատի հրամանատար Մանուէլ Եղիազարեանի եւ ուրիշներու (38 հոգի) դատավարութիւնը: Իրենց դէմ ամբաստանութիւնը այն է որ Յուլիս 28 - 29-ի գիշերը Երեւանի մէջ ձերբակալուած այդ խումբը ծրագրած էր դաւադրութեամբ ձեռք անցընել իշխանութիւնը, ահաբեկչական արարքի դիմել նախագահին եւ Պաշտպանութեան նախարարին դէմ:

Առաւօտեան կանուխ ժամերէն մեծ բազմութիւն մը շրջափակած է դատարանը, բայց կարելի չէ եղած բոլորը ներս առնել: Ապա նախնական բանտարկութեան ենթարկուած 32 ամբաստանեալները դրըւած են եռամաս երկաթեայ վանդակի մը մէջ: Դաւադրութեամբ ամբաստանուած են 21-ը, իսկ միւսները՝ անոնց օժանդակութեան մեղքով: Այդ անձերուն մէջ կան Թիւրքմէնիստանի, Ղարաբաղի քաղաքացիներ, նախկին երեսփոխաններ. միայն երեք հոգի Հ. Յ. Դ.-ի անդամ յայտնուած են:

Որոշուած են Վ. Յովհաննիսեանի ու մէկ - երկու հոգիի պաշտպան փաստաբանները, մնացեալները մեծ մասով հրաժարած են նախաքննութեան ընթացքին պետութեան կողմէ տրամադրուած պաշտպաններէն: ԱԺՄ եւ ԱԻՄ կուսակցութիւնները առաջարկ ներկայացուցած էին որ Վ. Յովհաննիսեանի եւ Մ. Եղիազարեանի պաշտպանութիւնը ստանձնէ ԱԺՄ իրաւաբանական խորհուրդի ներկայացուցիչը՝ Վովա Հախվէրտեան: Վ. Յովհաննիսեան մերժած է, ըսելով. «ինձ համար բաւական է Հ.Յ.Դ. անդամ լինել եւ ինձ պաշտպանուած համարել բոլոր առումներով»:

Դատավարութեան Բ. նիստին համար որոշուած էր Մարտ 12 Թուականը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին Վալանսի Հայ Մարզականը 0 - 3 պարտուեցաւ Գանէն, այս վերջնոյն դաշտին վրայ եւ նահանջեց ընդհ. դասաւորման մէջ: Այժմ՝ 17-րդ է, 34 կէտով: Գլուխը կը մնայ Մարսէյլ 59 կէտով, իրեն կը հետեւի Գան 55 կէտով: Վերջին դիրքին հաւասարիմ կը մնայ Ալէս 16 կէտով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԿԱՀԱՐԵԿՉԱԿԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎ ՇԱՐՄ ԱԼ-ՇԷՅԽ

ԱՐԱՖԱԹ ՀԱՄԱՍԸ ԳԼՈՒԽԷՆ ԿԸ ՀԱՐՈՒԱԾԷ

Մինչ կը պատրաստուի Շարմ ալ-Շէյխի (Եգիպտոս) վեհաժողովը որ կը գումարուի Մարտ 13-ին եւ ուր պէտք է ճըշդուի միացեալ դիրքորոշում մը ահաբեկչութեան դէմ, անդին տեղւոյն վրայ Արաֆաթ ձեռնարկեց բազմաթիւ ձերբակալութիւններու Համասի շարքերուն մէջ: Ցարդ, պաղեստինեան ոստիկանութիւնը խնայած էր Համասի ղեկավարութեան, բայց, Մարտ 8-էն, ռազմավարութիւնը փոխուեցաւ, շատ հաւանաբար տեղի տալով ամերիկեան ճնշումներու: Ձերբակալուեցան Մ. Զահար, Համասի բանբերը, Ա. Պահէտ՝ հոգեւոր առաջնորդը, Ջազուրի շարժումին եօթը հիմնադիրներէն մէկը, Ֆաթհա Սաթարի որ զօրավարներուն թիւ երկուքը կը նկատուի, ինչպէս նաեւ երկու ուրիշ պատասխանատուներ: Արաֆաթ կ'ուզէ ճակատը բայց մասնակցիլ Շարմ ալ-Շէյխի ժողովին որուն չի մասնակցիր Սուրիա եւ ուրեմն՝ ոչ ալ Լիբանան: Եգիպտոս ցաւ յայտնեց այս առթիւ: Գալով Լիբիոյ, սպառնաց խնդրոյ առարկայ ընել Ֆրանսական ձեռնարկութիւններու հետ իր գործակցութիւնը, իբրեւ հետեւանք Ֆրանսայի դիրքորոշման իրեն դէմ: Փալերմոյի մէջ, սակայն, 15 Եւրոպացիները մերժեցին բոլորովին կզղիացնել Իրանը, ինչ որ փափաքն էր Ամերիկայի եւ որոշեցին պահպանել իրենց «քննադատական երկխօսութիւնը»: Կը թուի որ բոլորը համոզուած են որ Իրան գլխաւոր նեցուկն է ծայրայեղական մահմետականներուն, բայց հաստատուած է նաեւ որ Համասը Արեւմուտքի եւ Ծոցի երկիրներու մէջ է որ կը հաւաքէ մեծ գումարներ, մանաւանդ՝ Մեծն-Բրիտանիոյ, Միացեալ-Նահանգներու, Գերմանիոյ եւ Նորվեկիոյ իսլամական տեղական միութեանց մօտ: Արդէն, Իրանի Արտաքին նախարարն ալ՝ Վէլայէթի ճշդած է. - «Իրան ոչ մէկ գործ ունի ահաբեկչութեան հետ, ինչ ձեւի ալ ըլլայ: Զօրավիգ ենք պաղեստինեան դատին: Այդ չի նշանակեր որ գործնական, նիւթական կամ զինուորական գետնի վրայ, զօրավիգ ենք»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ, Վրաստանի եւ Ատրպէջանի նախագահները՝ Շեւարնաձէ եւ Ալիեւ, Մարտ 8-ին, քարիւղային համաձայնագիր մը ստորագրած են, 250 միլիոն տոլար արժողութեամբ, արեւմտեան քոնսորսիոմի մը հետ: Այս համաձայնագիրը կը վերաբերի նաւթուղիի մը շինութեան Կասպից ծովի քարիւղի համար եւ անոր փոխադրութեան դէպի վրացական կայան մը՝ Սուպսա Փոթիի նաւահանգստին մօտ:

ՄՈՍԿՈՒԱ յայտարարեց թէ Չէչէնիոյ անկախապաշտները քաշուած են Գրոզնիէն, ճշդելով նաեւ թէ իրենց հրամանատարը՝ Ասլան Մասխադով ծանրօրէն վիրաւորուած է: Չէչէնիոյ ռուսամէտ փոխ - վարչապետը՝ Բուգայեւ խոստովանած է, սակայն, որ անկախապաշտները 48 ժամ տէրն եղած են մայրաքաղաքին (Մարտ 6 եւ 7): Ամէն կողմէ, կը հաստատուի որ Ռուսերը անխնայ վարուելակերպ ունեցած են Գրոզնի, ուղղակի ջարդի բնոյթ տալով իրենց գործողութիւններուն: Բնակիչներուն մէջ, զոհերու թիւը շատ մեծ է:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, 12 ճամբորդներ մեռած են եւ 20 ուրիշներ ալ վիրաւորուած կառախումբի մը յարձակման հետեւանքով Թլէմսէնի մօտ, Ալժէէն 450 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք: «Էլ Վաթան» թերթին համաձայն, Օրան -- Թլէմսէն գիծի գնացքը բախած է գիծին վրայ զետեղուած պայթուցիկի մը եւ վայրաշարժն ու երկու կառախումբերը քարուքանդ եղած են: Արարքը իսլամական զինեալ ուժերու կը վերագրուի:

Ժ. ՇԻՐԱՔ վերջացուց, Մարտ 8-ին, Ֆրանչ -- Գոնթէ կատարած 48 ժամուան իր այցելութիւնը: Զանազան ելոյթներուն ընթացքին խօսեցաւ կրթական ժամանակացոյցի բարեփոխման, երիտասարդներու ապրած դժուարութեանց, «ամերիկեան ծագում ունեցող միակ մտածումին» մասին, այս վերջինը աշխատանքի ժամանակացոյցի ճկունութեան վերաբերեալ:

ՓԵՔԻՆ չի վարանիր զինեալ սպառնալիքներ ալ ընելու Թայվանի որ երկու շաբաթէն պէտք է ընտրէ իր նախագահը: Արդարեւ, չին բանակը յայտարարած է որ ծովային եւ օդային ռազմափորձերու պիտի ձեռնարկէ Մարտ 12-էն 20 այն նեղուցին մէջ որ աշխարհական կղզին կը բաժնէ Չինաստանի ցամաքէն: Ամերիկացիք յայտարարած են որ օդանաւակիր նաւ մը եւ այլ նաւեր պիտի մօտենան Թայվանի: Ծանօթ է որ Չինաստան վերջերս կը շեշտէ զինուորական, անտեսական եւ հոգեբանական իր ճնշումը Ազգայնական Չինացիներու վրայ, որոնք կը շարունակեն պահպանել իրենց անկախութիւնը Թայվանի մէջ:

ՊԱՊԸ, Մարտ 10-ին, խօսք ուղղելով Ս. Պետրոս հրապարակը հաւաքուած բազմութեան, թելադրեց որ մեծ Պահքի այս օրերուն, «հեռատեսիլի ալ Պահք բռնուի» եւ առիթ ընծայուի որ մարդիկ խօսին, զիրար գտնեն եւ հեռանան, շրջան մը, հեռատեսիլի դերութենէն: Այս Պահքը, հաւանաբար աւելի դժուար ընկալուի...:

«ԼԻՊԵՐԱՍԻՈՆ»ի մէկ աշխատակցին՝ Կի Պենհամուի բնակարանը գնդացիրի կրակոցներու ենթարկուած է Մարտ 8-ին: Պենհամու մասնագիտացած էր գործնական հարցերու մէջ եւ քանիցս սպառնալիքներ ստացած: Բնակարանը կը գտնուի Էսոնի նահանգին մէջ, փարիզեան արուարձան մը:

ՏՈՔԹ. ՃէՑՔ ԳԷՈՐԳԵԱՆ անպարտ արձակուեցաւ Միչիկանի մէկ դատարանին կողմէ, Մարտ 8-ին եւ նոյն օրն ալ մամուլի ասուլիս մը տուաւ: Ամբաստանուած էր մարդասպանութեան համար, որովհետեւ «օգնած» էր որ Մէրիըն Ֆրէտերիք, 72 տարեկան կին մը որ կը տառապէր Լու -- Ճեհրիկի հիւանդութենէն եւ տոքթոր Ալի Խալիլի 61 տարեկան որ ոսկորի խլիրդէ վարակուած էր մեռնին (1983--ին): Դատական կազմի անդամներէն մէկը յայտարարած է. - «Վճռեցինք որ ինչ որ կ'ուզէր խակապէս վերջ տալ էր անոնց ցաւին եւ տառապանքներուն»: 1990-էն ի վեր «մահուան բժիշկը» ինչպէս զինք մկրտած է մամուլը, այս ձեւով, 27 հոգիի օգնած է: 1991-էն Բժիշկներու Միութենէն վտարուած էր որովհետեւ ինք անձամբ մահացու սրսկում մը ըրած էր իր մէկ հիւանդին որ ալցհայմըրէ կը տառապէր:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐԱԼԸ, ԱՆՈՅՇԸ, ՆԱՐԵԿԸ, ՎԱՀԱՆԸ, ԴԱՆԻԷԼԸ ԵՒ ՄԻՒՍՆԵՐԸ

Գրեթէ ընդհ. սովորութիւն է. հայ մամուլը կ'արձագանգէ ծանօթ դէմքերու խմբագրատուն այցելութեան: «Յառաջ»ը ներկայիս մէկդի դրած է այդ սովորութիւնը, ծանրաբեռնուած առօրեայի մը պարտադրանքով:

Սակայն կան պարագաներ որոնք չեն կրնար դասուիլ ընթացիկին մէջ, այցելուներու հանգամանքին, կամ այցելութեան բնոյթին պատճառով: Այս կարգի քիչ բացառութիւններու ամէնէն նշելիները եղան վերջին մէկ - երկու տարուան ընթացքին հայկական վարժարանէ պատանեկան խումբերու այցելութիւնները: Անոնց մեծերը դասարաններու այսօր այլեւս շատ ընդլայնած սահմաններուն մէջ հայկական օրաթերթի ու տպարանի մըն ալ տեղ տալու նպատակով իրենց աշակերտները կը բերեն ցոյց տալու թերթին «խոհանոց»ը:

Չորեքշաբթի, Մարտ 6--ի խումբը կը բաղկանար 9 - 12 տարեկան տասը պատանիներէ. «բարի' լոյս»էն իսկ տնեցիի հանգստութեամբ շարժեցան անոնք, կամ ծանօթի մը որպիսութիւնը հարցնողի գուրգուրանքով գրեթէ:

Այդ տասը պատանիները «Դդեակ»ին մկնիկներն էին. շաբաթօրեայ այն դպրոցին որ Անի Կարմիրեանի գլխաւորած ծընողներու խմբակի մը ջանքերով ստեղծուած է ու որպէս բացառութիւններու բացառութեան կ'անի ու կը զօրանայ: Հոն աւելի քան երեք տասնեակ երախաներ արեւմտահայերէնի ու արեւելահայերէնի քանի մը խումբերու բաժնուած, կը ստանան այն ինչ որ կրնար տալ որպէս հայկական ուսուցում, Սփիւռքի լաւագոյն նախակրթարան մը: Ու առիկա՝ առանց թաղականի, հոգաբարձուի, եկեղեցիի, աղայի քմահաճոյքին, առանց կոչումներու, պաշտօններու ոչինչ երաշխաւորող պիտակին, ու առանց «մասնագիտական», իբրեւ թէ սրտցաւ ժողովներու յանախ երգիծական պաշտօնականութեան որոնցմէ այլեւս ոչ ոք բան մը կը յուսայ: Ու հաւանաբար այս «առանց»ներով իսկ կը շինուի Դդեակին յաջողութիւնը:

«Մկնիկ»ները խմբագրատան մէջ կարճատեւ կայքէ մը ետք լեցուցին տպարանը. պէտք եղաւ օրուան թերթին պատրաստութեան վերջին փուլերուն զուգահեռ, գոհացում տալ անոնց հետաքրքրութեան: Ի՞նչպէս կը շարուէր տողը, ի՞նչ էր այդ տաք քուրային արծաթագոյն հեղուկը, ինչո՞ւ տողերուն տառերը հակառակ շարուած էին, ինչու տողերուն մէկ մասը փայլուն էր, միւս մասը սեւ. ի՞նչպէս կ'ելլէր փորձը, ի՞նչպէս կ'ըլլային սրբագրութիւնները: Յետոյ անոնք մասնակցեցան աշխատանքին. փորձ հանեցին, փորձի հետեւեցան, բաղդատութիւն ըրին ու երբ տպագրական հսկայ մեքենայէն դուրս եկաւ օրուան առաջին թիւը, պարտականութիւնը կատարածի գոհունակութեամբ զայն բերին խմբագրութեան: Յետոյ ամէն մէկը թուղթն ու գրիչը պատրաստ բռնած, սկսան հարցումներու Բ. բաժինին. դժուա՞ր էր օրաթերթ հրատարակել, կը սիրէի՞նք այդ գործը, ո՞ւրկէ կ'առնուէին Հայաստանի, Ղարաբաղի լուրերը, ի՞նչպէս կը հասնէր «Արմէնփրէս»ի հաղորդումը, «Միտք եւ արուեստ»ը ամսուան առաջի՞ն օրը լոյս կը տեսնէր թէ առաջին կիրակին: Շրջըւած էին դերերը. հարցնողները իրե՛նք էին, մենք՝ պատասխանողը: Ու հաճելի էր դերերու այդ շրջումը:

Ու մեկնեցան «մկնիկ»ները իրենց հետ տանելով օրուան թիւին փորձերէն կտորներ, կապարէ տողերու նմոյշներ ու իրենց նոթագրութեան խնամքով ծալուած էջերը: Գացին իրենց «Դդեակ»ին մէջ կաւագործութեան վարժըթացին մասնակցելու: Ու իրենց մեկնումով խմբագրատուն վերադարձած հանդարտութիւնը «պարապ»ի նրբերանգներ ունէր:

Ու այդ «պարապ»ին մէջ անկարելի էր չանդրադառնալ որ դիւրին յուսահատութիւնները անարդարութեան համազօր էին երբեմն. ինչպէս օրինակ՝ երբ մարդ այցելութիւնը ընդունած էր Մարալին, Նարեկին, Անոյշին, Դանիէլին, Վահանին եւ միւսներուն...:

Թ. ԱՐՓԻ

ԿԱՊԻԿԻՆ ՈՒ ՄԱՐԴՈՒՆ ՄԻՋԵՒ ՆՍՏԱԾ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Կար ժամանակ երբ մարդիկ կը հպարտանային որ այսպէս, այնպէս, բայց ի վերջոյ Հայաստան այն երկիրն էր ուր մուրացկան չկար: Ասօր նոյն գործօնը պարբերաբար կը շահարկուի հակառակ ուղղութեամբ: Այսօր ալ կարգերու փոփոխութեան թաքուն ընդդիմադիրներ եթէ ոչ ուղղակի քննադատութեան, գոնէ երբեւ թէ որպէս ցաւի արտայայտութիւն, կը խօսին մուրացկաններու գոյութեան մասին: Անշուշտ եւ բարեբախտաբար տարբեր ուղղութիւններէ հասած այս երկու մօտեցումները զիրար կը զրտնեն անհեթեթութեան եւ անիրաւութեան նոյն կէտին վրայ ու հոն ալ կը մնան: Հետաքրքրական է միայն մեծ նմանութիւնը զոհունակութեան եւ դժգոհութեան երկու երեւոյթներու որոնք բնականոնէն հաւասար հեռաւորութիւններու վրայ զետեղուած են:

Հայաստանի ընկերային, տնտեսական ու այլ մարզերէն մեծ մասով բացակայած այդ բնականոնը երէկուան իր վերադարձին հետ բերած է մուրացկաններն ալ. ու զացողը առիթը կ'ունենայ տեսնելու տեղւոյն վրայ, չզացողը կը լսէ, կը կարդայ թէ Երեւանի ու այլ վայրերու մէջ, եւս մարդաշատ շրջաններէն անպակաս են մեծ ու փոքր մուրացկանները: Ճիշդ այնպէս ինչպէս Հայաստանէն շատ աւելի մեծ, հզօր ու բարօր երկիրներու մեծ ոստաններուն մէջ: Ո՞վ կրնայ պընդել թէ կրնայ Փարիզի մեթրոյին մէջ տասնեակ մը կայաններու միջոցը կտրել, առանց մէկ - երկու մուրացկանի «սրտաշարժ» կոչը կամ երգը, նուագը մտիկ ընելու: Ու իսկապէս կատարեալ է մեթոտներու նմանութիւնը Երեւանի ու Փարիզի նման այնքան հեռաւոր վայրերու մէջ...:

«Լրագիր»ը Փետրուար 14-ի թիւին մէջ էջ մը ունի մուրացկաններուն մասին. նպատակը ներկայացնել է քաղաքին մէջ տիրող վիճակը, ինչպէս կ'ըսուի նախաբանի տողերով: Արմէն Մովսէսեան տեղ - տեղ երգիծական շեշտով բաւական լայն համպատկեր մը կուտայ երեւանեան մուրացկանութեան չերտէն, անոր ենթաբաժիններով:

Առաջին բաժինը կը կազմեն «Մատաղի փող հաւաքողները»: Հասկնալի է որ մարդոց զութին դիմելու նպատակն է էականը. ատոր համար կը գործածուին «Բալէս Ղարաբաղում վիրաւորուել ա», «էրէխին բուժել ա պէտք», «Մամաս (պապաս) մեզ թողել ա»ի նման տարազներ: Ա. Մովսէսեան այս խումբը կը նըմանցնէ պետութեան, այն տարբերութեամբ որ ասոնք աւելի ազնիւ են: Պետութիւնը երբ վարկ կը մուրայ, կը խոստանայ զայն վերադարձնել օր մը որոշ տոկոսով մը: Մինչդեռ մուրացկանները ոչինչ կը խոստանան. ո՛չ տոկոս, ոչ մայր գումարը:

Երկրորդ խումբինները ընտրած են եբախայի մը «միջնորդութիւն»ը, որպէս մարդոց զութը շարժելու ազդեցիկ ու փորձուած գործօն, ինչպէս կը գրէ Արմէն Մովսէսեան, «ինչքան կեղտոտ եւ զզուելի եղաւ երեխան այդքան լաւ»: Այս խումբին ալ ան կը նմանցնէ փոքր պետութիւններու «որոնք "երկաթէ շերեփ"ի բացակայութեան պատճառով ստիպուած են վզները ծռած, տխուր հայեացքով ապրուստ խնդրել աշխարհի տէրերից երեխայի (ժողովուրդը) պահելու համար»:

Երրորդ դասը կը կոչուի «տրանսպորտային մուրացկաններ»: Ասոնք այն խեղճերն են որոնցմէ «գողացել են վերջին փողերը, փաստաթղթերը եւ որոնք ուժ ու եռանդ չեն խնայում հարազատ օճախներ հասնելու համար»: Իրենց կը պակսի 500 -- 1000 դրամ որպէսզի հասնին տուն ու իրենց կուրծքին սեղմեն իրենց կարօտալի սիրեցեալները: Այս խումբին նկարագրութեան ընթացքին Ա. Մովսէսեան կը պատմէ թէ պատանութեան շրջանին օր մը Արովեանի վրայ չիկահեր անձ մը ներկայանալով որպէս Խմմա, մէկ ռուբլի կը խնդրէ Քեավառ հասնելու համար: Այդ շրջանին բնակիչներուն հանդէպ յարգանքը իրեն կը մղէ տալ այդ ռուբլին: Երեք - չորս օր ետք նոյն անձը կը ներկայանայ կրկին, այս անգամ 3 ռուբլի խնդրելով որպէս ոմն Սուսան, Մեղրի հասնելու համար: Երբ Ա. Մովսէսեան կը յիշեցնէ իրեն փորձելով ամչցնել թէ երէկ քեավառեցի Խմման էր, հայհոյանքի ճոխ տարափ մը կը թափի գլխուն:

Մուրացկաններու դասաւորումին յաջորդ բաժինը «գերեզմանային մուրացկաններ»ը կը կազմեն: Ասոնք ուրիշներու մնացորդները՝ պարապ շիշերը եւայլն կը հաւաքեն: Լրագրողը չէ կրցած չյիշել նման երկու մրցակից խումբերու մէկ կռիւը Սովետաշէնի գերեզմանատան մէջ 1994-ին, յետոյ տարածքի կռիւ մըն ալ մեթրոյի կայարանի մը մէջ: Այս վերջինին ամենամեծը հազիւ 12 տարեկան կռուարարները լեզուամարտէն կռփամարտի անցնելու հանդրուանին վրայ հասած է միջին տարիքի, «կասկածելի տեսք ունեցող» մարդ մը ու արագօրէն հարթած է խնդիրը,

Վերջին, ամենամեծ խումբը կը կազմեն «ալպիական մուրացկաններ»ը: Անոնք են որոնք գործունէութիւն մը կը տանին. կը պարեն, կ'երգեն, միմոսութիւն կ'ընեն: Մարդիկ անոնց կուտան շատ եւ յաճախ հաճոյքով: Այս խումբէն Ա. Մովսէսեան կը ներկայացնէ մեթրոյի «Երիտասարդական» կայարանին ջութակով տղան: «Ծուռումուռ փայտից սարքուած, վարտիքի ռեզինով ձգուած աղեղը նա իր էժանագին ջութակի լարերով տանում - բերում, ճուազում է մի անհասկնալի եղանակ»: Այդ նոյն տղան նոյն կայարանի վերեւի խաղասրահին մէջ 8 հազար դրամէն աւելի կորսնցուցած է եւ այդ գումարը «նրա մէկ օրուայ ստացածի մի փոքր մասն էր»...:

Յօդուածագիրը Աստուծոյ գործը նկատելով եկեղեցական մուրացկանները, այսքանով կը փակէ իր համապատկերը:

Գրութիւնը ընթերցումի հաճելի էջ մը տրամադրելով հանդերձ, կարճ կապած է հայաստանցի նորօրեայ մուրացկաններու դասաւորումը: Ան չէ յիշած օրինակ՝ պաշտօնական հանգամանքի մը տակ պահուըտած շահախնդիրները, որպէս մտաւորական, որպէս արուեստագէտ ներկայացող պատեհապաշտները. անոնք որոնք հազար դուռ կը բախեն արտասահման մեկնելու եւ հոն իրենց չունեցած հերոսութեամբ կամ վաստակով յոխորտալու, ապա ատոր «պտուղ»ները վայելելու համար ամէն իրատեսութիւն նախընթաց հայրենասիրութեամբ մը քօղարկած Սփիւռքցիներու դատապարտելի առատաձեռնութեամբ: Իսկ անդին՝ իսկական, հպարտաբար արժէքներ, բառին ամէնէն լայն տարողութեամբ, ի զուր կը ճգնին վիրքի մը հրատարակութիւնը իրագործելու, կամ թատերգութիւն մը ներկայացնելու համար:

Ա. Մովսէսեան հայաստանեան մուրացկաններու պատկերին մէջ ամփոփելով աշխատելու փոխարէն ուրիշներու կարեկցութեամբ ապրելու ընտրանքը, կ'եզրակացնէ. «Ասում են կապիկը աշխատելով մարդ դարձաւ: Նայելով մեզ կարելի է մտածել որ նորից կապիկ դառնալու նպատակ ենք հետապնդում»,

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՈՐՔԱ՞Ն ՄԱՐԴԱՍԷՐ

Լուրերու հաղորդումի ընթացքին հեռատեսիլի խօսնակը շատ տխուր ու լուրջ արտայայտութեամբ մը ըսաւ.

«Սիրելի ունկնդիրներ, փոխադրամիջոցներու գիներու վրայ յաւելումը այսօր ծանր եւ արիւնալի միջադէպքերու պատճառ դարձաւ: Հարիւրաւոր երիտասարդներ, որոնք կը բողոքէին այդ որոշումին դէմ, բախումներ ունեցան ոստիկաններուն հետ եւ բախումները հասան մինչեւ շատ լուրջ համեմատութիններու: Սկզբնական տուեալներու համաձայն, մօտաւորապէս քսան հոգի մեռաւ, հարիւրաւոր մարդիկ ալ վիրաւորուեցան»:

Լարուած ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէի ու ահաւոր բարկութիւն մը կը զգայի ներաշխարհիս մէջ:

Հեռատեսիլին խօսնակը յանկարծ ժըպտեցաւ ու շարունակեց.

«Բայց մի՛ մտահոգուիք, այս դէպքը պատահեցաւ ո՛չ թէ մեր երկրին մէջ, այլ Վէնէզուէլլայի մէջ»:

Խօսնակը կը շարունակէր խնդալ իր այս սրամտութեանը համար: Ես ալ կարծես շունչ մը առի, հանգստացայ:

Կարծես թէ խօսնակը ըսած էր որ Ապրիլ Մէկի կատակ մը ըրած էր, թէ աշխարհի ո՛չ մէկ կողմը այդպիսի միջադէպ մը պատահած էր, թէ մեռեալներ ու վիրաւորեալներ չկային:

Եւ խօսնակը կը ժպտէր տակաւին, երբ անցաւ ուրիշ լուրի մը: Վստահ եմ որ հազարաւոր հանդիսականներ ալ, որոնք հետեւած էին լուրին, այդ պահուն կը ժպտէին, հանգիստ շունչ մը առած էին լսելով որ բախումները իրենց ապրած քաղաքին կամ երկրին մէջ պատահած չէին: Պատահած էին շատ հեռուն: Եւ ինչ որ պատահած է այնքան հեռաւոր երկրի մը մէջ, գրեթէ համազօր է բնաւ չպատահած դէպքի մը:

Աշխարհի ամէնէն մարդասէր ու գաղափարապաշտ անձն իսկ նոյն տառապանքը պիտի չզգայ ողբերգական երկու նմանօրինակ դէպքերու դիմաց, որոնցմէ մէկը կը պատահի իր անմիջական շրջանակին մէջ, եւ միւսը կը պատահի շատ հեռաւոր երկրի մը մէջ: Այս անգամ մեր գործը հեռուի սուրբին հետ չէ, որպէսզի հեռուինը աւելի ուժեղ ըլլայ: Հեռաւոր վայրի աղէտը, որքան ալ ծանր ըլլայ, որքան ալ արիւնալի ու ողբերգական, թերեւս փոքրիկ յուզում մը կը պատճառէ մեզի, բան մը կը շարժէ մեր սրտին մէջ, բայց մեզ չի կրնար այնքան ցնցել, որքան պիտի ցնցէր եթէ պատահէր մեր անմիջապէս քովը, մեզի ծանօթ ու սիրելի մարդոց վրայ:

Շատ պարզ ճշմարտութիւն մըն է այս, որուն ականատես կը դառնանք ամէն օր: Եթէ յորդահոս անձրեւները խուժած են մեր տուներէն ու մեր դրացիներուն տուներէն ներս, եթէ նիւթական մեծ կորուստներ պատճառած են, կը տառապինք, մեր քունը կը փախցնենք: Բայց եթէ Հնդկաստանի լեռնային մէկ շրջանին մէջ յորդահոս անձրեւները հարիւր հոգիի մահուան պատճառ դարձած են, կը լսենք ու կ'անցնինք:

Այո՛, շատ պարզ ճշմարտութիւն մըն է այս, բայց մեզի բան մը կը սորվեցնէ այդ ճշմարտութիւնը: Մեզի կը սորվեցնէ թէ աղէտը, ողբերգութիւնը, արիւնահոսութիւնը, մահասփիւռ փորձանքը մարդս կը տառապեցնէ ո՛չ թէ իր բովանդակած բուն իսկ չարիքին համար, ո՛չ թէ ներկայացուցած արիւնալի ու տըխուր պատկերին համար, ո՛չ թէ մարդուս սրտին մէջ շարժման անցնող խղճմտանքին, ու բարոյական սկզբունքներու ներկայութեան պատճառաւ, այլ այս բոլորէն դուրս մնացած քանի մը շատ հիմնական տուեալներու հետեւանքով: Ո՞րո՞նք են այդ տուեալները: Համրենք: Աղէտին պատահած վայրը, այն՝ թէ ո՞րո՞նք են արդեօք այդ աղէտին գլխաւոր զոհերը, ինծի մօտիկ մարդիկ կա՞ն զոհերուն միջեւ, ինչո՞ւ պատահած է այդ աղէտը, այդ աղէտը օր մը ինծի ալ կըրնա՞յ պատահիլ, մանաւանդ այդ աղէտը որքա՞ն կ'ազդէ իմ կեանքիս վրայ, վըտանգ մը կը ներկայացնէ՞ իմ անդորրութեանս ու հանգիստիս համար, կարգ մը պարտքեր ու պարտաւորութիւններ կը բեռցնէ՞ իմ վրայ: Եւ տակաւին ուրիշ անհամար ազդակներ, որոնք անձէ անձ կը տարբերին: Բոլոր այս ազդակները կրնան սաստկացնել կամ տկարացնել նոյն աղէտին ներգործութիւնը մեր վըրայ: Կը նշանակէ որ աղէտը բացարձակ ու անփոփոխ ներգործութիւն մը չունի մեր վրայ: Զենք կրնար ըսել որ սա կամ նա աղէտը ամէնուրեք եւ բոլորին վրայ տառապանքի նոյն զգացումը կը յառաջացնէ: Ուրեմն աղէտը չէ՛ որ տառապեցուցիչ է, աղէտը չէ՛ որ ընդվզում կը պատճառէ մեզի, այլ աղէտին ընկերացող հանգամանքներն ու ազդակները: Ուրեմն մենք ալ այնքան բարոյապաշտ ու գաղափարապաշտ չենք, որքան կը կարծենք: Գաղափարապաշտ չենք, իսկական մարդասէր չենք եթէ Զինաստանի մէջ պատահած պայթումի մը զոհուած հարիւրաւոր մարդոց համար այնքան չենք տառապիր, որքան կը տառապինք մեր քըթին տակ պատահած աղէտի մը արիւնալի ու սարսռազդեցիկ պատկերներուն նայելով: Զինաստանի մէջ տրուած զոհերուն անունները մեզ պիտի չշահագրգռեն: Բայց անպայման պիտի հետաքրքրուինք թէ որո՞նք զոհուեցան մեր քթին տակ պատահած աղէտին: Երկու պարագային ալ մարդիկ են որոնք զոհուեցան: Կը նշանակէ որ մարդն ալ նոյն մարդը չէ մեզի համար եթէ կը բնակի մեզմէ շատ հեռու:

Խօսնակը, որ քիչ առաջուան իր սրամըտութեամբ մեզ հանգստացուց, առանց անդրադառնալու դաս մը տուաւ մեզի: Մենք կրնանք մինչեւ իսկ խնդալ աղէտի մը դիմաց, եթէ այդ աղէտին լուրը մեզի կը փոխանցուի կատակով ու հեգնանքով:

Բոլորս ալ որքա՞ն մարդասէր ենք, Աստուած իմ:

Ռ. Հ.

ՆԿԱՐԻՉԸ ՈՐ ԿԸ ԳԾԷ ՆԱԵՒ ԻՐ ՍՐՏՈՎ

Ֆրանսա կը մեծարէ նկարիչ Ժան - Պա... Թիսթ Գորօն, անոր ծննդեան 200-ամեակին առթիւ յետնահայեացք մը կազմակերպելով մայրաքաղաքին մէջ: Գորօն այն նկարիչն է որուն մասին կ'ըսուի կատակով թէ «երեք հազար պաստառ նկարած է որոնց տասը հազարը կը գտնուի Միացեալ - Նահանգներու մէջ», ճիշդ այնպէս ինչպէս Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախկին նախագահ, ծանօթ գրագէտ Վարդգէս Պետրոսեան կը ներկայացնէր գրականութենէն աւելի իրեն հաւատարիմ երիտասարդ գրող մը ըսելով՝ «աւելի հրատարակուած է, քան՝ գրած»: Բայց ինչպէս ամէն կատակի, այս երկուքին մէջ ալ աւելի է իրականութեան բաժինը եւ Գորոյի վերաբերող այս նախադասութիւնը կը բացատրուի հետեւեալ կերպով. մեծ է թիւը կեղծ պաստառներու որոնք իրեն կը վերագրուին ու ատոր մէջ կարեւոր բաժին մը ունի ինք եւս: Իր կեանքին վախճանին մօտ ան այնքան մեծաթիւ ապսպրանքներ կ'ունենար որ չափազանցութիւն չէ ըսել թէ «կ'աշխատէր չորս ձեռքով»: Իր աշակերտներուն սկսիլ կուտար պաստառնե... ինք աւարտելով զանոնք: Նաեւ ընդօրինակութեան աշխատանոցներու իր գ... ծերը կը վարձէր, յետոյ եթէ հաւատարիմ մնացած ըլլային իր ներշնչումին, ... ստորագրէր ընդօրինակութիւնները: Եղած են աշխատանոցներ որոնք Գորօ ա... տադրած են, նկարիչին մահէն ետք ալ: Ինք նաեւ չէր մերժեր ստորագրել այն կեղծերը որոնք գնուած կ'ըլլային իր մէկ բարեկամին կողմէ, այդ վերջինին վիշտ չպատճառելու մտադրութեամբ:

Փարիզ Կրան Փալէի ցուցահանդէսին մասնակից բոլոր պաստառները այս կարգի կասկածներէ զերծ են. ամէն մէկը ունի իր կենսագրականը:

Ինչ կը վերաբերի իր կենսագրականին, Գորօ ծնած է 1796-ին Փարիզի «Պաք» փողոցը, որպէս զաւակը հարուստ առեւտրականի մը: Ռուանի եւ Փուասիի մէջ ուսում առնելէ ետք կը սկսի աշխատիլ կերպասի վաճառականի մը քով. յետոյ երբ քոյրը կը մեռնի ու իրեն կոկիկ եկամուտ մը կը մնայ, կը հեռանայ առեւտուրէն ու կը սկսի նկարչութիւն ուսանելու, աշակերտելով պատմական տեսարաններու վարպետի մը քով որ կը կոչուի Միշալոն: Ապա իրեն ուսուցիչ կ'ըլլայ նաեւ Պէրթէն անուն նկարիչ մը:

Ինչպէս իր նախորդները, Գորօ եւս տեղւոյն վրայ տեսարանի մը սեւագրութիւնը կ'ընէր, յետոյ իր աշխատանոցին մէջ կը յօրինէր պաստառը: Առաջին շրջանի գործերուն մէջ հաւատարիմ է Փուսէնի: Նկարիչը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէ գծելու իր արարքը. «Շրջագայութիւններէս ետք կը հրաւիրեմ բնութիւնը իմ երդիքիս տակ քանի մը օր անցընելու. այդ պահէն կը սկսի խենթութիւնը վրձինը ձեռքս կաղիններ փնտռելու կ'երլեմ աշխատանոցիս պուրակներուն մէջ, հոն երգող թռչունները, հովէն սրսփացող ծառերը մտիկ կ'ընեմ, կը դիտեմ առուակներն ու գետերը որոնց հոսքը երկնքին ու հողին հազարումէկ ցոլքերը կը տանի իրեն հետ. արեւը մայր կը մտնէ ու կը ծագի իմ երդիքիս տակ»:

Ֆրանսա վերադարձին կրկին ու կրկին կը նկարէ Ֆոնթէնպլոյի անտառին ծառերը, ժայռերը: Կ'ուսումնասիրէ Պըրթանեի լոյսերը, Նորմանտիի երկինքը: Կ'երթայ Լիմուզէն, Օվէրնեւ, Տոֆինէ. կը դիտէ Հոնֆլէօրի ծառերուն արանքէն ծովը, Տէօնքերքի ձկնորսական աւազանները, Հոլանտայի երկնքին թափանցիկ խորքը:

Յաջողութիւնը կը գտնէ զինք 1840-ին երբ պետութիւնը կը գնէ իր «փոքրիկ հովիւ» պաստառը. քննադատները կը գովեն իր մայրամուտը որ մրցակից է Գլօտ Լորէնի գծածին հետ: Գորօ Ցեսուսը, սուրբեր, կամ Հոմերոսը, Դեմոկրիտէսը կը զետեղէ բնութեան տեսարաններուն մէջ, ստեղծելով «հերոսական բնանկար»ներ. մինչեւ իսկ ինք զինք կը կոչէ «պատմութեան նկարիչը»:

Բնութիւնը փառաբանող պաստառներուն հետ, փարիզեան ցուցահանդէսը առիթ կ'ընծայէ նաեւ դիտելու անոր դիմանկարները: Մեծ մասը բերուած է Միացեալ - Նահանգներէն: Նախ գծած է իր մերձաւորներուն դիմանկարները, Ցե... էնկրեան, ռաֆայէլեան շունչով մը: Ցե...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԺԱՄԱՊԷՍ ՄՆԱՑՈՂ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ներքին նախարարութեան անձնագիրի եւ վիզայի վարչութեան համաձայն, Հայաստանէն առժամաբար մեկնած այն քաղաքացիները որոնք ունին իրենց բնակարաններուն սեփականատիրութեան վկայաթուղթերը, կրնան վերադառնալ եւ վերադարձնել զանոնք, առանց այն մտավախութեան թէ անոնք պետականացման կամ այլ կարգադրութեան մը ենթարկըւած ըլլան: Վերոնշեալ ստացուածքներուն ոչ ոք տիրելու իրաւունք ունի, որքան ատեն որ սեփականատէր քաղաքացին նոտարական գրասենեակի մը եւ կամ տուեալ երկրի Հայաստանի դեսպանատան միջոցով ձեռք ձգուած փաստաթուղթ չի ներկայացներ՝ վաճառման կամ նուիրումի առընչութեամբ։ Առայժմ որեւէ որոշում չէ կայացած ինչ կը վերաբերի պետական բնակարաններու պարագային: Նման հարցերով կը զբաղին եւ իրենց որոշումը կուտան տուեալ շրջաններու շրջախորհուրդները:

***

ՀՈՂԻ ՍՈՂԱՆՔՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱԶՕՏՄԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Համաշխարհային Դրամատան նախաձեռնութեամբ Հայաստանի մէջ կը հիմնուի հողի սողանքներու հետազօտութեան կեդրոն մը, որու հիմնական առաքելութիւնը կ'ըլլայ, առաջին հերթին հաստատել երկաթուղիի, մայր կառուղիներու հաղորդակցութեան այլ միջոցներու ապահովութիւնը, հետազօտելով տուեալ տարածքները: Այս նպատակին 400 հազար տոլար յատկացուցած է Դրամատունը:

– ԳԱՂԹՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՔԱՍԻԼԻՔԻ (Լիբանան) Սուրբ Հոգի համալսարանի ամփիթատրոնին մէջ, Փետրուար 25-ին մեծ շուքով նշուած է ծիրանաւոր Գրիգոր -- Պետրոս ԺԵ. Կաթողիկոս -- պատրիարքի ծննդեան 100-ամեակը հովանաւորութեամբ Հանրապետութեան նախագահ՝ Ի. Հըրաուիի եւ նախագահութեամբ Յովհ. -- Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս -- պատրիարքին: Ներկայ եղած են պետական դէմքեր, բարձրաստիճան եկեղեցականներ եւ ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ: Հանրապետութեան նախագահը ներկայացուցած է նախկին նախագահ՝ Շ. Հըլու։ Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկընդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած են Ժորժ Կիւրիւնեան (արաբերէն) եւ Սարգիս Նաճարեան (հայերէն)։ Ապա, «Կռունկ» երգչախումբը երգած է երջանկայիշատակ ծիրանաւորին սիրած երգերէն՝ «Լեռներ Հայրենի» եւ «Տաղ առ Ս. Գրիգոր»: Առաջին բանախօսը եղած է Շ. Հըլու որ Ֆրանսերէն արտայայտուած է եւ հիմըրով ալ համեմած իր յիշողութիւնները: Երկրորդ խօսք առնողը եղած է հիւսիսային - Ամերիկայի եւ Գանատայի Հայ կաթողիկէ նախկին առաջնորդ՝ Ներսէս Եպիսկոպոս Սեթեան, որ խօսած է որպէս աշակերտ, ապա՝ գործակից կարդինալին: Երրորդ բանախօսը եղած է Հ. Յովհաննա Թապէթ (ընդհ. մեծաւոր Լիբանանի մարոնի կրօնաւորներու) որ իր կարգին վկայած է բացառիկ կարողութիւններով օժտուած եկեղեցականին մասին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, փակման խօսքը արտասանած է Յովհ. Պետրոս ԺԸ. Կաթողիկոս - պատրիարքը: Հանդիսութիւնը աւարտած է «Կիլիկիա» մաղթերգով:

***

ՖԷՐԻՔԻՒՂԻ (Պոլիս) մէջ, Փետրուար 18-ին նշուած է Վարդանանց դպրաց դասին 64-րդ տարեդարձը, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով։ Պատարագած է Շահան Արք. Սվաճեան: Կրօնական արարողութեան յաջորդած է Սիրոյ սեղան մը Եկեղեցւոյ նորակառոյց «Շիրինօղլու» սրահին մէջ, որ ամբողջովին լեցուած էր: Գեղարուեստական յայտագիր մը գործադրուած է. Վարդանանց տօնին մասին ելոյթ ունեցած է Տարօն Քահանայ Սիրականեան: Հուսկ Բանքը արտասանած է պատրիարքական ընդհ. Փոխանորդը՝ Շահան Արքեպիսկոպոս:

***

ՊՈԼՍՈՅ Գալֆայեան վարժարանի տնօրէնութիւնն ու խնամակալութիւնը, ըստ իրենց աւանդութեան, այս տարի ալ հաւաքոյթ մը կազմակերպած են ի պատիւ իրենց նախկին սանուհիներուն, որ գումարած է Բարեկենդանին: Ներկայ եղած են բոլոր խնամակալները: Տեղի ունեցած է մտքերու փոխանակութիւն:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետրուար 18-ին տեղի ունեցած է յուշի ցերեկոյթ մը նուիրուած փետրուարեան ապստամբութեան 75-րդ եւ Արցախի ազատագրական պայքարի 8-րդ տարեդարձներուն: Օրուան հանդիսավար՝ Ստեփան Նաճարեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, Գանատայի Հ. Յ. Դ. երիտասարդաց «Զաւարեան»ի խօսքը փոխանցած է Կարինէ Վարդանեան: «Հորիզոն»ի նկարիչը՝ Հրայր Խաչերեան ներկայացուցած է Արցախի սահիկներ: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է «Հորիզոն»ի խմբագիր՝ Կիրոյ Մանոյեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 24-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի «Գուսան» երգչախումբի համերգը նուիրուած Արցախի ազատագրական պայքարի 8-րդ տարեդարձին: Համազգայինի վարչութեան ատենապետ՝ Ժան Պալճեանի բացման խօսքէն ետք, երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Էդիկ Յովսէփեանի 12 երգեր երգած է: Այս առաջին բաժինէն ետք, երկրորդ մասը ապահոված է երգիչ Յովիկ Գրիգորեան։ Տեղի ունեցած է նաեւ վիճակահանութիւն մը եւ նուէրներ Արցախի Ֆոնտին:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահը, Փետրուար 25-ին տեղի ունեցած է արտասանական մրցում մը կազմակերպութեամբ Համազգայինի գրական յանձնախումբին: Մրցումը վարած է Ջեփիւռ Տօրնա, մասնակցած են ՀՕՄ-ի Ամէնօրեայ, Ս. Խաչ Ամէնօրեայ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայ կաթողիկէ շաբաթօրեայ վարժարաններու աշակերտ -- աշակերտուհիները, ընդհանուրը՝ 26:

ԻՐԱՆԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՆԱԽԱՐԱՐ ԱԼԻ ԱՔՊԱՐ ՎԵԼԱՅԷԹԻՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Մարտի 5-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան Արտաքին գործերի նախարար Ալի Աքպար Վէլայէթիին, որը նոյն օրը ժամանել էր Երեւան՝ որպէս հիւրը Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարարութեան: Մեծայարգ հիւրին ուղեկցում էին Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարար Վահան Փափազեանը, Հայաստանում Իրանի Իսլամական Հանրապետութեան արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Համիդռեզա Նիքքար Էսֆահանին, Իրանից ժամանած պատուիրակութեան անդամներ:

Վեհարանի ընդունելութիւնների սրահում ողջունելով պատուարժան հիւրին Վեհափառ Հայրապետը խօսակցութեան ընթացքին վերնիշեց իր անմոռանալի հանդիպումները նախագահ Ռաֆսանճանիի հետ, գնահատեց Իրանի նախագահի իրատես մօտեցումները եւ հոգեւոր արժէքների հանդէպ խոր ըմբռնումը: Վեհափառ Հայրապետը առանձնակի կարեւորեց հայ -- իրանական յարաբերութիւնների սերտացման գործընթացը եւ արտայայտեց իր սէրը նաեւ իրանահայ ժողովրդի նկատմամբ: Նա ասաց, որ իր կեանքի երեք տարիները շաղախուել են իրանեան հայրենիքին եւ իրանահայութեան կեանքին՝ յատկապէս որպէս Առաջնորդ Նոր Ջուղայի, միաժամանակ եւ բազմիցս գտնուելով ի Թեհրան եւ ի Թաւրիզ, մինչեւ Ս. Թադէի վանքը:

Նոյն հայրական սիրով նա ողջունեց բոլոր Իրանցիներին: Իր խոր գոհունակութիւնը արտայայտելով Պր. Վէլայէթիի այցի առթիւ Նորին Սրբութիւնը նշեց, որ Ս. Էջմիածինն իր մասնակցութեամբ կարելին է գործ կը դնի երկու դրացի ժողովուրդների յարաբերութիւնների զարգացման համար:

Իրանի Արտաքին գործոց նախարարը բարձրօրէն գնահատեց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի հայեացքները եւ գործունէութիւնը: Նա շեշտեց, որ հայ եւ իրանցի ժողովուրդների յարաբերութիւնները առաւել պիտի սերտանան:

Հանդիպմանը ներկայ էին Մայր Աթոռի դիւանապետ Ներսէս Արք. Պօզապալեանը, Եւրոպայում Հայրապետական Պատուիրակ Գիւտ Արք. Նագդաշեանը, Ռուսաստանի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Տիրան Արք. Կիւրեղեանը, Միջին - Արեւելքից Եգիպտոսի Հայոց Առաջնորդ Զաւէն Արք. Չինչինեանը, Հարաւային - Ամերիկայից Արժանթինայի Հայոց Առաջնորդ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեանը, որոնք գտնուում էին Մայր Աթոռում Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի ժողովի առիթով եւ Միաբանութեան անդամներ:

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

տոյ կը ձեռնարկէ գծելու այլ տիպարներ, յաճախ յատուկ զգեստաւորումով:

Հետաքրքրական է անդրադառնալ որ լուսանկարչութեան տարածումին հետ բնութիւնը նկարելու Գորոյի կերպը կը փոխուի։ Երանգապնակը «կը ծանրանայ»․ մոխրագոյնի տարբերակներ կը դիտեն անոր․ այնքան որ կերպասեղէնի ծանօթ վաճառատուն մը իր մէկ ապրանքին գոյնը կը մկրտէ «Գորոյի մոխրագոյնը»: Այսուհանդերձ, գործութեան մէջ յաճախ փոքր կարմիր հպում մը տեղ կը գտնէ որով անձ մը կ'ուրուագծուի, կամ տեսարանը զուարթ երանգ մը կը ստանայ: Բայց գոյներու մթագնումը նաեւ բանաստեղծական շունչ մը, մթնոլորտ մը, զգացական աշխարհ մը ստեղծելու անոր ձգտումին հետեւանք է: Գորօ կ'ընտրէ այն երանգները որոնք զգալու, երազելու տրամադրութիւններ կ'ընծայեն, ինչպէս առաւօտեան կամ իրիկնային երանգները: «Կը գծեմ, կ'ըսէ, նոյնքան սիրտովս, որքան աչքերովս»:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

- Ընկերուհի, լաւ որ եկեր ես մեր մօտ:
- Նա, եղաւ հիմա, կրնաս ոտքի ելլել: Օգնեց որ ոտքի կանգնի, բայց մնաց հակած:
- Եռեւէս եկուր, հոս հիմա վտանգաւոր է:
- Յակոբին ի՞նչ եղաւ:
- Հոդ մի ըներ, ան գլուխ կ'ելլէ Ազերիներուն հետ:

Սեդոյին շարժումը կը դանդաղէր...: Հասեր էին ժայռին կէս ճամբան: Վարէն, գետակէն տղոցմէ ոչինչ կը տեսնուէր: Թուփի մը ետին Սեդոն նստաւ, ոտքերը երկարեց բայց չխօսեցաւ: Կրակ մը կը վառէր աչքերուն մէջ ու ներքին հեւք մը կը ճնշէր բերնին ետին: Մնացին հոն քանի մը վայրկեան որու ընթացքին անոնց աչքերը մէկ, խաբուսիկ հանդիպում ունեցան իրարու հետ ու շատ տարտամ մտերմութեան մը տաքութեան ցոլքը խաղաց իրենց միջեւ «ախ ախ, աս սէրը, երբեք բացակայ չէ մարդոցմէ... հոս անգամ, մանաւանդ հոս հիմա աս ճգնաժամին դէպի մահ ու վերջին լռութիւնը դացող մարդը ուրիշ բան չուզեր...»: Հիմա Թանքին ու զրահապատներուն աղմուկը շատ աւելի յստակ էր: Սեդօ հեռադիտակով քննեց ամբողջ շըրջակայքը: Արմինէ, անձկալի՝ հարցուց:

- Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ հոն:
- Դեռ ոչինչ, բայց մօտ է:

Ճամբան հիմա աւելի մերկ էր, եղերքի մացառները քիչցեր էին ու մինչեւ ժայռը չորս հատ ծառ կար միայն:

- Քալէ,

Հազիւ բառը արտասանած՝ առաջին ականները պայթեցան, ցնցելով զիրենք, Արմինէ անոր Թեւին կառչեցաւ:

- Վար, պառկէ:

Երկուքը քով քովի գետին փռուեցան: Գունաթափ էր Արմինէ բայց ոչ թէ վախէն այլ ցնցումին յանկարծական հարուածէն: Մարմինները իրարու փակած, շունչերը բռնուած՝ սպասեցին,

- Գլուխդ վար պահէ:

Սեդոյին ձեռքը վար հրեց գլուխը ու մնաց մազերուն վրայ: Ինչքա՜ն մօտ էին մարմինները, գրեթէ մէկ եղած։ Արմինէին համար բոլորովին նոր էր զգայնութիւնը, օտարի մը մարմնին այդքան մտերմութիւնը, կեանքի արիւնոտ պատրաստութեան մէջ՝ առանց սեռային գըրգիռի, պարզապէս մարդ էակի մը ապրող ներկայութիւնը «Աւո՛յիս նման է» մտածումը անցաւ մտքէն «մեծ երախայ մըն է, գրկեմ օրօրեմ որ հանդարտի ու մոռնայ պատերազմը ... ետ կեանքին Թեւերուն յանձնեմ ... ձեռքը ձեռքը» կրկնեց միտքէն եւ ուզեց որ չհատնէր մատներուն հպումը իր մազերուն «եթէ մարդիկ մահուան դիմաց չկրնան իրար մօտիկ զգալ ու չպահպանեն կեանքին մարմինը միասին, ասանկ մօտ ու անկեղծ՝ կը նշանակէ արդէն մեռած են...»:

Այդ վայրկեանին հրացանաձգութիւնը նորէն ձայն տուաւ, ու անմիջապէս Սեդոյին պրկումը Թուլցաւ, ձեռքը վերցուց իր մազերէն:

- Ի՞նչ է աս...:
- Ելիր, գործ ունինք ընելիք:

Սեդոն շարժեցաւ կատուի արագութեամբ, հակառակ իր վէրքին բայց շարժումը դանդաղեցաւ վայրկեան մը ետք, վիրաւոր ոտքը ետեւէն քաշելով: Փամփուշտի տարափը աւելցեր էր, բոլորովին անուղղութիւն։ Արմինէ հիմա քովը հասեր էր, շունչը բռնած, ձեռքը անոր դաստակին վրայ սեղմած: Այն ատեն էր որ երեք յաջորդական, կարճ պայթումներու ձայնը եկաւ:

- Ձեռնառումբ է, մերիններէն է, Յակոբը ըլլալու է ասիկա:

Արմինէ արդէն Սեդոյէն առաջ անցեր էր ու կծկուեր բացութեան մէջ, ծիծաղելի, անպաշտպան Թիրախ մը:

- Ո՞ւր է, ո՞ւր է:
- Ետ եկուր:

Լսեց բայց չհասկցաւ ինչպէս կարելի էր ետ դառնալ այսքան մօտէն «Յակոբն է, հոն է» կրկնեց մտքէն, վիզը երկարելով:

- Ընկերուհի ետ եկուր շուտ:

Վերջին բառն էր որ լսեց Սեդոյէն: Տեղէ մը կրակ բացին իրենց վրայ, Արմինէ պառկեցաւ ցեխին մէջ ճամբուն եզրին, բոլորովին անպատսպար, սպասելով իրեն իսկ անծանօթ զալիքին եւ բոլորովին նոր ապրումներու, մինչ շուրջը փամփուշտները չոր, կարճ, անգութ հարուածներով կը պայթէին «Աստուած իմ ... բան մը չըլլամ» կըրկնելով...: Ի վերջոյ կրակը դադրեցաւ: Սպասեց կարճ վայրկեան մը յետոյ վախով գլուխը վերցուց ու ետ նայեցաւ:

Սեդոն պառկեր էր կռնակին վրայ, անշարժ, անձայն։ Վախ մը ինկաւ Արմինէին սրտին մէջ ու կծկեց ամբողջ էութիւնը: Սողաց անոր մարմնին մօտ:

- Ընկեր Սեդօ,

Հեռուէն զէնքի ձայնը լսեց, բայց Սեդոյէն՝ ոչինչ: Ձեռքով մեղմօրէն շօշափեց զգեստը բայց անրնական ոչինչ ըզգաց, ուժէն բռնեց եւ փորձեց մարմինը փորին վրայ դարձնել: Զկրցաւ:

- Ընկեր Սեդօ, ո՞ւր զարնուեցաւ:

Դէմքը բաց էր ու ազատ՝ երկնքի լոյսին մէջ: Նայեցաւ աչքերուն ու իրեն այնպէս Թուեցաւ Թէ անոնք քիչ մը բացուեցան, նայեցան ծառին, իրեն, ամպերուն ու ետ իրեն, շրթունքները դողացին «բա՞ն մը պիտի ըսէ» մտածումը անցաւ «մի մեռնիր Սեդօ» մրմնջեց շուրջի աղմուկին մէջ, բայց արդէն գացուեր էր ամէն բան...:

(Շար. 110)

Այրի Տիկին Անայիս Պաղտոյեան եւ զաւակները՝ Սարգիս, Լուսին եւ Կարօ,
Տէր եւ Տիկին Արուէն Եազուպեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Թորոս Պաղտոյեան եւ զաւակները (Պէյրութ),
Տիկին Ազնիւ Փօլատեան եւ զաւակները (Միացեալ-Նահանգներ),
Պչաքճեան ընտանիք,
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թիւթիւնճեան (Հալէպ),
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թիւթիւնճեան (Հալէպ),
Տիկին Լուսին Պետիկեան եւ զաւակները (Հալէպ),
Տէր եւ Տիկին Յաբէթ Պիւյուիւզեան եւ զաւակները (Հալէպ),
Պ. Կարօ Պիւյուիւզեան եւ Տիկին Մերիկ Պիւյուիւզեան (Հալէպ)
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսային, քեռայրին, մօրեղբօր եւ հարազատին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՂՏՈՅԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Հալէպ)

մահը որ պատահեցաւ Կիրակի, Մարտ 10-ին, սրտի տագնապի հետեւանքով, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 13-ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
(ժամը ճշդել եկեղեցիէն), ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Նանթէռ-Մոնվալէրիէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ծաղիկի նուէրներ հայկական հաստատութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Պաղտոյեանի, ինչպէս նաեւ Պ. Մովսէս Պչաքճեանի եւ ընտանիքին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Մատաղօրհնութեան առթիւ. – Պ. Յարութիւն Ջատրճեան 100 Ֆր. երգչախումբին, Պ. Ռոպէր Սարաճեան 100 Ֆր. եկեղեցւոյ եւ 100 Ֆր. երգչախումբին, Ժանին Գասպարեան 500 Ֆր. երգչախումբին, Գլօտ եւ Օտէթ Ամիկօ 200 Ֆր. երգչախումբին, Պ. Լեւոն Էքէր 300 Ֆր. երգչախումբին, Գալայճեան 200 Ֆր. երգչախումբին, Պ. Համբարձում Քէշիշեան 200 Ֆր. երգչախումբին, Պ. Ալպէր Միրաքեան 500 Ֆր. եկեղեցւոյ, Մարի Պապայեան 500 Ֆր. երգչախումբին, Ժան-Շառլ Պապայեան 500 Ֆր. երգչախումբին եւ Հիւկէթ Թուզլաճեան 200 Ֆր. եկեղեցիին: Տէ Լիւքայի հոգեհանգստեան առթիւ. – Տէ Լիւքա – Տէր Վարդանեան 100 Ֆր. եկեղեցիին, Վարուժան Տէր-Վարդանեան 50 Ֆր. եկեղեցիին, Աղաւնիի Տէր-Վարդանեան 100 Ֆր. եկեղեցիին: Սարկաւագաց ձեռնադրութեան առթիւ. – Յակոբ եւ Սոնա Պաժան 100 Ֆր. երգչախումբին: Նուիրատուութիւններ ի նպաստ եկեղեցիին. – Միքայէլ Մելքոնեան, Ռոպէր Ուզունեանց 500-ական Ֆր., Ժիրայր Միհրանեան, Հերվէ Էքիզեան, Յակոբ Սողոմոնեան 200-ական Ֆր., Յարութիւն Ջեքեմեան 2.500 Ֆր.: Պօղոսեանի հոգեհանգստեան առթիւ եկեղեցիին.– Վարդան Դաւիթեան, Վարդավառ Օհանեան 100-ական Ֆր., Մարի Լուլոյի 50 Ֆր., Սարգիս Օհանեան 200 Ֆր., Մարթէն Շիմշիրեան 100 Ֆր. եւ 100 Ֆր. երգչախումբին: Ամատոյի մահուան առթիւ.– Կիւզէլեան ընտանիք 500 Ֆր. եկեղեցիին: Պօզաճեանի հոգեհանգստեան առթիւ եկեղեցւոյ.– Վալերի Պօզաճեան 5.000 Ֆր., Թորոս Աթոյեան 500 Ֆր.: Խուտավերտեանի մկրտութեան առթիւ.– Շահան Խուտավերտեան 2.000 Ֆր. եկեղեցիին: Եկեղեցւոյ օծման տարեդարձին առթիւ ի նպաստ եկեղեցւոյ.– Էլիզ Ջրբաշեան 2.000 Ֆր., Ժան եւ Նիթուշ Մելքոնեան 2.000 Ֆր., Սէն-Ժերոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցի 1.000 Ֆր., Տարօնեան 250 Ֆր., Յակոբ Սողոմոնեան, Իշխան Պետրոսեան, Սեպուհ Պարոնեան, Ժան Քեչեան 200-ական Ֆր., Յովհաննէս եւ Ատրինէ Գաբրիէլեան 200 Ֆր.: Դանիէլեանի մահուան առթիւ եկեղեցւոյ.– Ոմն, Ռեմոն Սարգիսեան 100-ական Ֆր., Անահիտ Հացագործեան 200 Ֆր., Ռոպէր Թոռնիկեան 300 Ֆր., Վարսենիկ Դանիէլեան, Անի Աֆարեան 400-ական Ֆր.:

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Իր ամուսնոյն՝ Յակոբ Էսկինեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Տիկին Պերճուհի Էսկինեան 300 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
նախաձեռնութեամբ

«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ, ՆԵՐԿԱՆ ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ»

Բանախօս՝ ՊԱՐԷՏ ՄԱՆՕՔ

Կիրակի, Մարտ 31, ժամը 15.30-ին

Հ. Բ. Ը. Միութեան
Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles

– Մուտքը ազատ է –

20EME ANNIVERSAIRE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section *Jeunes*
présente

ASPECT DU CINEMA ARMENIEN

Sous l'égide de la
CINEMATHEQUE de MARSEILLE

MARDIROS de V. CHALDRANIAN
à la M.A.J.C. — le 15 Mars à 21h

CALENDAR de A. EGOYAN
à la M.A.J.C. — le 20 Mars à 21h

LE NOYER SOLITAIRE
de F. DOVLATIAN
au Breteuil — le 26 Mars à 20h30

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN
à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er
— Cinéma Breteuil : 120, Bd Notre-Dame, Marseille 6e

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La *Section « Astrig »*
d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel

organise, au profit de son école hebdomadaire, un diner dansant, le Samedi 16 Mars à l'Espace «Charles Aznavour» (Ave P.V. Couturier à Arnouville) avec la partcipation de l'Orchestre *MASSIS* de Marseille. Pour renseignement / réservation : 39. 85. 93. 40
ou 39. 85. 29. 71.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԳԻՆԵՁՕՆ

Իգնա Սարըասլաճ-ի

(ՊՈԼԻՍ)

ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ՍԷՐԵՐՈՎ
բանաստեղծական հատորին
Թէքէեան Մշակութային Միութեան
Հայկաշէն Ուզունեան
գրական մրցանակին տուչութեան առիթով:

Գիրքը կը ներկայացնէ գրականագէտ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ (Տիթրոյթէն)

Խօսք կ'առնէ հեղինակը՝ հրաւիրուած Պոլիսէն.

Շաբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Հիւրասիրութիւն գինեձօնի աւարտին:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Ընկերակցութեանս ընդհանուր ժողովին Բ. նիստը, որ որոշուած էր Դեկտեմբեր 11-ին, տեղի չունեցաւ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլին պատճառով: Արդ՝ վարչութիւնս կը հրաւիրէ այդ Բ. նիստին, Մարտ 25, Երկուշաբթի, ժամը 18.30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի կեդրոնին մէջ, ուր ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:
118, rue de Courcelles, Paris 17ème

ՕՐԱԿԱՐԳ. --

1. -- Ընդհանուր ժողովի դիւանի ընտրութիւն,

2. -- Նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն,

3. -- Վարչութեան ընտրութիւն,

4. -- Առաջարկներ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՎԵՆԵՏԻԿ

— 7 — 28 ՅՈՒԼԻՍ 1996 —

Կ'ընդունուին տասնեւվեց տարեկանէն սկսեալ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ: Պիտի դասաւանդուին հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն՝ մասնակցողներու մակարդակին համաձայն:

Մասնակցութեան սակ՝ 1.200 ԱՄՆ տոլար: Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութեան, սնունդի եւ դասընթացքի ծախքերը:

Արձանագրութեան և մանրամասնութիւններու համար դիմել՝
Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphaël
Ai Carmini, Dorsoduro 2596
30123 Venezia (Italia)
Tel: (41) 5228770
Fax: (41) 5203434.

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՕԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, Իդ օր Մեծ Պահոց:
Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

***

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆ -- ԺԵՐՈՄ
Ս. ՍԱՀԱԿ -- ՄԵՍՐՈՊ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ժամը 17-ին

***

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ժամը 16.30
Ս. Վարդան Եկեղեցի (Ավինեօն),

***

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Ս. Յակոբ (Պավար - Օտտօ):
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

DANS LE CADRE
DU 10EME ANNIVERSAIRE
DE LA CHORALE DES JEUNES

« KAROUN »

Nuitée Dansante

le Samedi 16 Mars à partir de 21h

SALLE POLYVALENTE
Avenue Bouyala d'Arnaud
Marseille 12

Animation : Orchestre « *Nairi* » de Valence

Spectacle : *Ecole de Danse de D Bio de Draguignan*

(Rock — Tango — Folk — Valse Viennoise etc...)

Ambiance cotillons

1 consommation offerte

Réservation :
Tél. : 91. 87. 43. 71 — 91. 66. 91. 9

Parking devant la mairie de 11ème et 12ème arrdt.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին ի նպաստ 5000 Ֆրանք Պր. Կարլոս Յակոբեանէ եւ իր ընտանիքէն, ի յիշատակ իրենց կնոջ եւ մօր՝ Արմենուհի Յակոբեանի մահուան տարելիցին:

***

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ -- Քաշանի Իսահակեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆր. Տիկին Լիւսի Պօղոսեանէ իր զաւկին՝ Յարութիւն Պօղոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

***

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Դշխուհի Տէտէեանի մահուան քառասունքին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Շահինեան 500 Ֆր.: Սիրանոյշ Պալթայեանի մահուան 3-րդ տարելիցին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ակօ Գավուքճեան 300 Ֆր.:

«Թերթիկ»ի բարգաւաճման համար՝ Տիկին Աղաւնի Պարոնեան, Պր. Սիմոն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Հրլաք 100-ական Ֆրանք:

Շաւիլի Երկօրեայ դպրոցին՝ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 600 Ֆր.:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 13
MERCREDI
13 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.809 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.809

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՄ ԱԼ – ՇԷՅԽԻ վեհաժողովին (Մարտ 13) կը մասնակցին 25 պետութիւններ զորս կը ներկայացնեն պետական իրենց ղեկավարները կամ վարչապետները։ Յիշենք, Մուպարաքի կողքին՝ Գլինթըն, Շիրաք, Ելցին, Շ. Փերէս, Արաֆաթ, Հիւսէյն Թագաւորը, Հ. Քոհլ, Լամպերթօ Տինի, Ճոն Պրըթըն (Իրլանտա), Ճ. Մէյճըր, Նորվեկիոյ եւ Գանատայի նախարարապետները, Ճափոնի Արտաքին Նախարարը, արաբական աշխարհի բոլոր երկիրները հրաւիրուած են բացի՝ Լիբիայէն, Սուտանէն եւ Իրաքէն որոնք կ՚ամբաստանուին իրենց օժանդակութեամբ ահաբեկչութեան, Իրաք «պատժուած» կը մնայ Ծոցի պատերազմէն ի վեր։ Կը մասնակցին նաեւ Ս. Տէմիրէլ, Հասան Թագաւորը, Սուրիա, Լիբանան, Քաթար չեն պատասխանած հրաւէրին, Քուէյթ, Սաուտի - Արաբիա, Թունուզ, արաբական իշխանապետութիւնները, Եմէն, Ալժերիա, Մաւրիտանիա կը ներկայացուին իրենց Արտաքին նախարարներու միջոցաւ, Օմանի Սուլթանը անձնական ներկայացուցիչ մը կը ղրկէ։ Ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են։ Ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ այս վեհաժողովը, նախ եւ առաջ միացեալ յայտարարութիւն մը պիտի կատարուի, հոգեշահ խօսքերով, բայց ահաբեկչութեան հասարակաց դատապարտումէն զատ, ինչ գործնական միջոցներ կրնան ձեռք առնուիլ որպէսզի պայքարը դրական արդիւնքներ տայ, այդ՝ ուրիշ հարց է։

ԹՈՒՐՔԻԱ կը պատրաստուի «Հապիթաթ 2» վեհաժողովին որ տեղի կ՚ունենայ Յունիսին, Պոլսոյ մէջ։ Ան նուիրուած պիտի ըլլայ քաղաքային բնակչութեան որուն համեմատութիւնը ամէն օր կը մեծնայ։ Այս նիւթին առաջին վեհաժողովը տեղի ունեցած էր Վանքուվըր, 1976-ին։ Երկրորդին ուղղութեամբ առաջին քայլը առնուած էր 1992-ի Ռիոյի «Շրջապատ ու յառաջընթաց»ի ՄԱԿ-ի միջազգային ժողովին։

Ա. ԽՕՃԱԼԱՆ, ՓՔՔ-ի պարագլուխը սպառնացած է, Մարտ 11-ին, «զօրաւոր հարուած մը տալ» Թուրքիոյ զբօսաշրջիկային վայրերուն։ Յունական կայանէ մը հրաւիրած է օտարները որ չերթան Թուրքիա՝ «որ Քիւրտերու դէմ իր աղտոտ պատերազմին նիւթականը կ՚ապահովէ զբօսաշրջիկութեամբ»։

ԻՐԱՔ արգելք հանդիսացած է որ ՄԱԿ-ի խումբ մը քննական այցելութիւն մը կատարէ Պաղտատի հարաւ – արեւելեան մէկ վայրը։ ՄԱԿ-ի խումբը քիմիական, հիւլէական եւ այլ նման զէնքերու մասնագէտներէն կազմուած էր։

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ բոլոր թաղամասերը օրէ օր կ՚անցնին խրուաթ - մահմետական իշխանութեան ձեռքը եւ Սերպերը կը հեռանան յաճախ հրդեհելով շէնքեր, ոստիկանատուներ եւայլն։ Մարտ 11-ին, Սերպերը պարպած են Իլիծա թաղամասը որ չորրորդ եւ նախավերջինն է։ Սերպերու մեկնումէն ետք, քաղաքը ամայի, մեռած քաղաքի տպաւորութիւն կը թողու։

ԹՈՒՐՔ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒՀԻՆ՝ Այշէ Նուր Զարաքօլու որ «Հայկական Թապու» խորագրով լոյս ընծայած էր Իվ Թերնոնի «Հայերը՝ ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» հատորին թրքերէն թարգմանութիւնը կրկին դատարան կը ներկայանայ Մարտ 13-ին։ Տիկին Զարաքօլու անգամ մը դատուած էր 1995 Յունուար 30-ին եւ դատապարտուած էր երկու տարի բանտարկութեան եւ 250 միլիոն թրքական ոսկի տուգանքի։ Պիտի դատուի նաեւ Վահագն Տատրեանի «Ցեղասպանութիւն» հատորին թրքերէն հրատարակութեան համար, յետագային ալ, հաւանական է «Մուսա լերան 40 օրեր»րուն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ոստիկաններու անձնասպանութիւնները կը շարունակուին մտահոգիչ համեմատութիւններու հասնելով։ Երկու օրուան ընթացքին, Մոնպելիէր, ապա՝ Պորտօ 43 եւ 42 տարեկան պատասխանատու ոստիկաններ անձնասպան եղան։

ԻՏԱԼԻԱ շարք մը ցուցահանդէսներու կը ձեռնարկէ այս տարի նոյն թեմայով՝ Յոյներու ժամանումը արեւմտեան Միջերկրական։ Վենետիկի Կրասի պալատին մէջ, 1500 առարկաներ պիտի յիշեցնեն «Մակնա Կրեսիա»ն Մարտ 24-էն սկսեալ։ Բազմաթիւ այլ ցուցահանդէսներ նախատեսնուած են Նափոլի, Փոլիքորօ, Սիպարի, Գրոթոնէ եւ Ռեճիօ տէ Գալապրէ, հուսկ Հռոմ պիտի ներկայացնէ «Հերայի գանձը»։

ԿԵՂԾՄԱՇԿԸ (տիֆթէրի) եւ այլ վարակիչ հիւանդութիւններ աւեր կը գործեն նախկին Խորհրդային Միութեան երկիրներուն մէջ, ըստ Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութեան տեղական գրասենեակի պատասխանատուներուն։ 1994-ին 50.000 հոգի վարակուած են եւ 2000 հոգի մեռած, ինչ որ աշխարհի ընդհ. թիւին 85%-ը կը ներկայացնէ։ Նոյն աղբիւրներու համաձայն, 1995-ին 100 հազար հոգի վարակուած են Արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Կարգ մը պարագաներ ալ յայտնաբերուած ըլլալով Ֆինլանտա եւ Գերմանիա, Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը մտահոգ է որովհետեւ արեւմտեան Եւրոպայի չափահասներուն (25 տարեկանէն վեր) 20%էն 60% այլեւս պաշտպանուած չէ այդ հիւանդութեան դէմ։

ԱԹԷՆՔ ԵՒ ՍՊԱՐՏԱ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրած են Մարտ 10-ին որ վերջ կը դնէ Պեղոպոնէսի պատերազմին որ սկսած է 24 դար առաջ։ Սպարտայի մշակութային կեդրոնին մէջ է որ երկու քաղաքներու քաղաքապետները վերջ դրած են այս «եղբայրասպան պատերազմին» (431 – 404 Ն. Ք. որ վերջ գտաւ Սպարտայի ջախջախիչ յաղթանակով Աթէնքի վրայ։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. ԲԱՂՈՒՄԵԱՆ ԵՒ Վ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Պարսկաստանի խորհրդարանական ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները ծանօթ չէին Մարտ 12-ին, բայց, արդէն իսկ հաստատուած էր որ երկու հայ երեսփոխանները՝ Արտաւազդ Բաղումեան եւ Վարդան Վարդանեան վերընտրուած են։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԴԻՐՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԻՐԱՆԸ

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած է երիտասարդ մը որ յայտնուած է թէ 1990-ին սպաննած է լրագրող – գրագէտ Չ. Էմէչը. ոճիրը մութ մնացած էր վեց տարիէ ի վեր։ Թուրքիոյ մէջ վերջին տարիներուն գործուած շարք մը ոճիրներու զոհ գացած են ազատամիտ, լայնախոհ մտաւորականներ որոնց սպանութեան պարագաները մինչեւ այսօր չեն լուսաբանուած։

Ձերբակալուած երիտասարդը՝ Իրֆան Չաղըրըճը, ստուգուած է որ կը պատկանի «Իսլամական շարժում» կրօնամէտ – յետադիմական կազմակերպութեան ու մասնակցած է այլ մահափորձերու, յանցագործութիւններու։ Իր վրայէն գտնուած են բազմաթիւ կեղծ անձնաթուղթեր ու նոյնիսկ Թուրքիոյ գաղտնի սպասարկութեան անդամաքարտ մը։

Այս ձերբակալութիւնը պատճառ եղած է յայտնաբերելու, ինչպէս թուրք մամուլը կը հաղորդէ, որ Իրանցի դիւանագէտներ նեցուկ կը կանգնին ահաբեկչական իսլամական կազմակերպութիւններու։ Այսպէսով, առաջին անգամն է որ Թուրքիա անուղղակի կ՚ամբաստանէ Իրանը, ահաբեկչական արարքներու բերած իր զօրակցութեան համար։

Ի. Չաղըրըճը խոստովանած է որ իրենք Իրանի մէջ մարզուած, դաստիարակուած են, շատ հանգստաւէտ պայմաններ վայելելով։ Ան ըսած է նաեւ թէ գործելու հրահանգներն ալ կը ստանային այդ երկրէն։

Հակառակ այս տուեալներուն, Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը խուսափած է պաշտօնական յայտարարութենէ մը. միայն նախարարութեան բանբերը ըսած է թէ քննութիւններու արդիւնքներուն արժեւորումէն ետք միայն կարելի է վճռական բան մը ըսել։ Աւելցուցած է նաեւ որ Իրանի պաշտօնական դիմում կատարուած չէ ու Թեհրան կը հերքէ նման արարքներու ամէն մեղսակցութիւն։

Թուրք մամուլը եւ հանրային կարծիքը այս ձերբակալութենէն ետք մեծ յոյսերով կը սպասեն որ լուսաբանուի նաեւ ծանօթ լրագրող Ուղուր Մումճուի սպանութիւնը (1993) որ մեծ վրդովում պատճառած էր։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Իսրայէլեան թիրախներու դէմ Համասի վերջին արարքները անձնասպանական էին ու բազմաթիւ Հրեաներու հետ պատճառ եղան զանոնք կատարողներու մահուան։ Համասը իր ծրագրած այդ կարգի արարքներուն համար կ՚ընտրէ ընդհանրապէս պատանիներ, օգտուելու համար անոնց հաւատքէն ու միամտութենէն։ Այդ պատանիները յատուկ գօտիներու մէջ զետեղուած պայթուցիկը կը կապեն իրենց մարմնին, որոշուած վայրին մէջ պայթեցնելու եւ օդը հանելու համար իրենց հետ առաւելագոյն թիւով Իսրայէլացիներ։ Անոնք հաւատացած են որ այդ անձնասպանութիւնը իրենց առջեւ կը բանայ արքայութեան դուռները, իսկ թշնամին կը ճամբէ ուղղակի դժոխք։ Անոնց կատարուած քաջագործութիւնը կը հաւատացնէ թէ դրախտին մէջ կը գտնեն կեանքին բոլոր հաճոյքները եւ աւելին։ Հոն մահ գոյութիւն չունի. կան պալատներ, պարտէզներ ուր կաթ ու գինիի գետեր կը հոսին։ Մարտիրոսացող մը այդ բոլորը կ՚ապահովէ ոչ միայն ինքն իրեն, այլեւ իր մերձաւորներէն 70 հոգիի համար։ Եւ կը տիրանայ 70 կոյսերու։

Կազմակերպութեան այս ճիւղին պատասխանատուները պաշտօն ունին պատանիները համոզելու նման խոստումներով։ Այդ պատանիները կրօնասէր տիպարներէ կ՚ընտրուին 12 – 13 տարեկանին. միջոց մը ետք անոնք մարտիրոսանալէ այլ երազ չեն հետապնդեր, խոստացուած բարիքներուն տիրանալու յոյսով։

Այս տղոցմէն մէկը որուն հայրը անդրադարձած է թէ ան գաղտնի կապեր կը մշակէ, արգելք եղած է գործնական քայլերուն. երբ ոստիկաններ հարցաքննած են զինքը, անոր վրայէն գտած են կտակ մըն ալ ուր իր ընտանիքէն ներողութիւն կը խնդրէ ու իր մերձաւորներէն 70 հոգիի համար դրախտը կը խոստանայ։ Պատանին դժգոհութիւն չէ յայտնած հօրը արգելքին համար, ոչ ալ դատապարտած զինքը անձնասպանութեան մղողները։ Բայց նաեւ ոչ մէկ զղջում յայտնած է անծանօթներ սպաննելու գաղափարը ընդունած ըլլալուն համար։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 11 / 12)

ՀԱՊ-Ի ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԱՐԿԻՆ ՀՈՎԱՆԻԻՆ ՏԱԿ

Մոսկուա տեղի ունենալիք ՀԱՊ-ի երկիրներու ղեկավարներու յաջորդ հանդիպումին օրակարգի գլխաւոր նիւթերէն մէկը կ՚ըլլայ կազմակերպուած յանցագործութեան դէմ միացեալ պայքարի միջպետական պայմանագրին քննարկումը, որու առաջարկը բերողը Հայաստանը եղած էր, ՀԱՊ-ի Ներքին Նախարարներու խորհուրդի մը ստեղծման սկզբունքին յենլով։ Հայաստան նաեւ աշխոյժ մասնակցութիւն բերած է նախագիծի մշակման գործին մէջ։

***

ՆՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գումարուած է «Քուէյարկութիւն – Հայաստան» հանրային կազմակերպութեան հիմնադիր ժողովը, որու ընթացքին կազմուած են նաեւ ղեկավար եւ վերստուգիչ մարմինները։ Կազմակերպութիւնը կը դաւանի ծառայել Հայաստանի մէջ իրաւական եւ ժողովրդավարական մարմիններ ձեւաւորելու եւ նպաստելու, քաղաքացիական հանրութիւն մը կերտելու նպատակներուն։

***

Արդարադատութեան Նախարարութեան մօտ արձանագրուած է նոր կազմակերպութիւն մը եւս «Հայաստանի հաշուապահներու ընկերակցութիւնը»։

***

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ ՀԱՅ ՄՐՑԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Կիեւ տեղի ունեցած ազատ ոճի ըմբշամարտի մրցավարներու միջազգային սեմինարը վարելու պատասխանատուութիւնը յանձնուած է միջազգային մրցավար Ստեփան Ղազարեանին։ Հայաստանի ներկայացուցիչ գիւմրեցի Աշոտ Խաչատրեանին շնորհուած է Բ. կարգի մրցավարի կոչում։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

«Անհատներ պիտի ելլեն մեր մէջէն որ միջազգային պիտի դարձնեն մեզ, առանց հաւաքական կամ ազգային արուեստի մը···» անցեալները Նիկողոս Սարաֆեանին այս տողը կը մէջբերէի յայտնելով թէ ան աւելի ուշ՝ գործով փաստեց իր խօսքը: Կ՚ակնարկեմ իր Սասունցի Դաւիթ գրութեան որ լոյս տեսաւ 1946-ին, «Միջնաբերդ» հատորին մէջ (Փարիզ, Յ. Զ. Ճարեան տպագրութիւն»; Մեծ ուշադրութիւն չէ գրաւած 1240 տողնոց այս գործը, հակառակ որ Սասունցի Դաւիթի նիւթին ու թէմային շուրջ գրուած բոլոր վերամշակումներէն ամէնէն ինքնատիպն ու հեռաքըքրականն է: 1933-ին Զարենցի վերամշակումը, բանաստեղծական իր ցայտուն արժանիքներէն զատ՝ լոկ Happy Ending մը կ՚աւելցնէ դիւցազնավէպին: Այսպէս՝

. . . .

-- Օ՜, դիւցազն Միհր, ռամիկ դու այր,
Առիւծ -- Միհրի շաւիղ պայծառ,
Դիւցազուն վերջին, ռազմիկ արդար,
Ջեռ ժողովրդի ստեղծարար, --
Ուժեր կործանիչ, եւ մութ, եւ չար
Քարայրում այն մութ, միգում խաւար
Փակեցին ահով քո դէմը վառ···

. . . .

Բազում տարիներ, -- ու դարէդար
Հայրենի երկրում ժլատ ու չար,
Անդուլ կեղեքող -- ձեռք շռայլ
Ցրե՜ց մեր երկրի գանձը անծայր
Եւ փիքնութիւնը մեր ոսկեսար: --
Եւ եկան ապա ու շարէշար
Տիրեցին երկրին իշխաններ չար,
Տէրեր հայրենի ու զանազան,
Ազատանիներ՝ վարքով գազան,
Եւ նեռ -- արքաներ հազար հազար:
Եւ ժողովրդի գլխին ազատ,
Իբրեւ հովանի մի սրբազան,
Կախուեց տէրերի ժանիքը ժանտ --
Ե՛ւ խարոյկ, ե՛ւ խաչ, ե՛ւ խարազան···
Այսպէս Օհանի սերունդը մառ
Տիրեց աշխարհում երկա՜ր, երկա՜ր,
Մինչեւ օրն եկաւ -- եւ դէմքով վառ
Ելաւ քարայրից Միհրն արդար,
Եւ բերեց զարմին Օհանի չար
Անկում վերջնական եւ մահ անեառ: ···
Օ՜, անմահ Միհ՛ր, քանի՞ դու դար
Պիտի մնայիր այրում խաւար,
Մինչեւ աշխարհում քո օրը գար
Եւ ելնէիր դու արեւավառ --
Համա՛յն աշխարհի զարմերին չար
Բերելու անկում եւ մահ արդար: --

Զարենցի այս կտորին մէջ բանալի - բառերը (տէրեր, հայրենի, խաչ եւայլն) բացատրութիւններու շատ մը դուռներ կը բանան, բայց այդ չէ այս գրութեան նպատակը: Հիմնական նկատողութիւնը այն է թէ բանաստեղծը ոչ մէկ իմաստային նորոգում բերած է դիւցազնավէպին, ոչ մէկ մեկնաբանութիւն որ զայն բարձրացնէր ազգայինէն համամարդկայինին: 1939-ին ուրիշ բանաստեղծ մը, Կ. Սիտալ կը հրատարակէր «Սասնայ Ծռեր» հատորը, վերամշակելով բնագիրը իր անձնական ոճով բայց գեղարուեստական իմաստով՝ ոչինչ աւելցնելով վրան: Եւ բնական էր որ Սիտալ համայնավարը դիւցազնավէպին վերջաւորութիւնը կապէր մարքսիստ աշխարհահայեացքին եւ բանւորական գաղափարաբանութեան: Ահա իր տողերը: Ագռաւի Քարին առջեւի տեսարանն է, Հովիւին ու Մհերին միջեւ:

-- Միհ՛ր դարձեալ լոյս աշխարհ
ե՞րբ ես գալու:
-- Մշակ ապրեր, այդ մեծ օրը չէ
շատ հեռու:

Տե՛ս, վառւում է բոցակարմիր
օրը ցասման·
խորտակում են նորտն ու մշակն
իրենց շղթան·
Երգն է զնգում կռուի ելնող հազարների,
Բազմաչարչար եւ անբաժին ամբոխների:

Հագնեմ զրահէ շապիկն իմ վառ,
Մէջքիս կապեմ պողպատ քամար,
Հագնեմ զրահէ մոյկը ոտին,
Գլխիս դնեմ քազախ կոտին,
Թեւիս խաչը պատերազմին,
Ամուր կապեմ թամբ սադափին,
Ելնեմ, հեծնեմ հրեղէն ձին,
Ձեռքիս առնեմ թուր -- կայծակին,
Ահեղ կռուի ելնեմ կրկին·

Որ միաբան վարենք մեր զօռ
մարտը վերջին՝
Ցաղթանակի եւ ցնծութեան երգը միջին·
Որ փլատակ անենք հին կարգն ու
հին աշխարհ՝
Ժողովրդի նոր, երջանիկ կեանքի համար:

Եւ մեր քանդած հին աշխարհի,
զրկանքի տեղ,
Շինենք պայծառ մեր նոր աշխարհ
հրաշագեղ,
Ո՛ւր մշակի դաշտերը ծո՜վ լինեն բերքի,
Ցորենն՝ ընկոյզ, գարին՝ մասուր,
կորեկն՝ ոսկի:

Այս քիչ մը երկար մէջբերումը ըրինք երկրորդական բանաստեղծ մը -- Մինաս Թէօլէօլեան իր «Դար մը Գրականութիւն»ի մէջ մէկ անգամ մը պարզապէս կը յիշատակէ անոր անունը ··· իբրեւ անցողակի պարտք մը գրական սերունդի մը որ զոհ գնաց ահաւոր Սուտին, «Զոհ գնաց» արտայայտութիւնը վերջին գիջում մըն է մարդոց որոնք Եղեռնը ապրեցան (ծնած էր 1891, Շատախի մէջ ու մահացաւ 1972-ին) եւ հաւանաբար ատեն մը անկեղծօրէն կը հաւատային համայնավար յեղափոխութեան խոստումին: Առով հանդերձ, կարելի չէ հասկնալ ինչպէս բանաստեղծ մարդ մը որուն համար Հայաստան երթալը ջուրի ճամբայ էր՝ աչք գոցած էր Ստալինեան բռնապետութեան գործած աւերին կեանքերու եւ հոգիներու մէջ, ու գովերգած էր երկրին վարչակարգը: Անշուշտ առանձին չէր իր այս կեցուածքին մէջ ու նոյն հարցականը կ՚ուղղուի տասնեակներով այլ գրողներու, այսօր ողջ կամ մահացած՝ որոնք տակաւին տասը տարի առաջ Սփիւռքի Հայերուն կոչ կ՚ուղղէին Հայրենիք դառնալու: Այս մարդիկը ի՞նչ խիղճով մեզ Հայաստան կը կանչէին՝ երբ շատ լաւ գիտէին թէ իր արտաքին շպարին տակ՝ Հայաստանը հոգիներուն վրայ դաժան բռնութիւն մը կը բանեցնէր եւ երկրին ամբողջ գաղափարաբանութիւնը կեղծիքի, սուտի վրայ կառուցուած էր: Կասկածէ դուրս է որ ազգային ոգին ողջ էր շատերու մէջ սակայն Աստուած միայն գիտէ ինչ գին վճարեցին այդ ազատութիւնը պահելու համար: Օր մը, երբ հանդարտին կիրքերը, կարելի պիտի ըլլայ ճշմարտութեան վարագոյրը բանալ եւ արի, ազատ, մաքուր խօսք ըսել: Մինչեւ Հայաստանի արեան մէջ այդ հին թոյնը չմաքրուի, եւ Սփիւռքի երեւակայութեան մէջէն Եղեռնի եւ Թուրքին ձգած մաղձային մտասեւեռումը չչէզոքացուի՝ գրական մեծ գործ ակնկալելու չէ մեր ազգէն:

Երկու բառ ալ Նայիրի Զարեանի արձակ վերամշակումին՝ որ «Սասնայ Դաւիթ» անունով լոյս տեսաւ 1966-ին: Տեղեկութիւնը կ՚առնեմ Հայկական Հանրագիտարանէն ուր կ՚ըսուի նաեւ թէ հատորը արժանացած է ՀՍՍՀ պետական մրցանակի: Այս վերջին մանրամասնութիւնը եւ նաեւ Զարեանի ամբողջ գրական վաստակէն իմ առած տպաւորութիւնս զիս կը մղեն մտածել թէ արդեօք Սիտալեան Happy Ending մըն ալ հո՞ս կայ եւ թէ Փոքր Մհերը «լուսաւոր ապագաներու» մօտալուտ գալուստը յայտարարող հերո՞սն է:

ԱՐԳԻԼԵԱԼ ԴԵՂԵՐ ԵՒ ԾԱՅՐԱՅԵՂ ՄԱՐԶՈՒՄՆԵՐ

«Citius, altius, fortius»

(Աւելի Արագ, Աւելի Բարձր, Աւելի Զօրաւոր):

Այս եղած է նշանաբանը, 1896-ին, Փիէռ տը Քուպէրթէնի կողմէ հաստատուած ոլիմպիական խաղերուն: Ա՛յս է նաեւ այսօր, բայց էական տարբերութիւնը այն է, որ անցնող մօտ հարիւր տարիներու ընթացքին մարզական աշխարհը կրած է ըստ ձեւի եւ ըստ էութեան մեծ փոփոխութիւններ: Այնքան, որ, երբ այսօր կը դիտենք արհեստավարժ մարզաշխարհը, երբեմն այն տպաւորութիւնը կ՚ունենանք, թէ կերպարանափոխուած է Քուպէրթէնի նշանաբանն ու տեսիլքը:

Այս փոփոխութիւնը ծայր առաւ յատկապէս վերջին 10 - 15 տարիներուն, երբ արհեստավարժ մարզաշխարհը գրեթէ ամբողջութեամբ կլանուեցաւ առեւտուրով, դրամով եւ քարոզչութեամբ: Այս ազդակներուն «դերիշխանութիւն»ը ճողխացուց մարզանքը, զայն ամէնէն լայն տարողութեամբ միջազգայնացուց ու մինչեւ իսկ վերածեց նոր գաղափարախօսութեան մը: Բայց անդին, նոյն պատճառներով յառաջացած սուր մրցակցութիւնը, արագ յաջողութիւններու հասնելու համար սփոնսըրներուն կողմէ մարզիկներուն կատարուած մեծ ճնշումները, այս վերջինները յաճախ մղեցին եւ կը մղեն մարզական սկզբունքներու խախտումներու:

Այս երեւոյթին պերճախօս ապացոյցը արհեստավարժ մարզիկներու կողմէ գըրգռիչ արգիլեալ դեղերու գործածութիւնն է (տոփինկ), յատկապէս աթլէթիզմի մարզին մէջ:

«Կարելի չէ ժխտել, որ արգիլեալ դեղերը կը բարելաւեն արձանագրուելիք մարզական արդիւնքները», կը խոստովանի ֆրանսացի բժիշկ՝ Ժան -- Փիէռ տը Մոնթէնարը: Նման դեղերու միջոցով 100 մեթր վազքի ոլիմպիական ախոյեան (յետագային արդիւնքը չեղեալ համարուած) Պէն Ճոնսըն յաջողեցաւ 46 հարիւրերորդ երկվայրկեանով բարելաւել իր լաւագոյն արդիւնքը: Մինչ, նոյն տարածութեան վրայ այլ ախոյեան մը՝ Քարլ Լէուիս, եօթը տարիներու ընթացքին միայն ութ հարիւրերորդ երկվայրկեանով յառաջդիմած էր: «Որքա՜ն գեղեցիկ էր տեսնել Ճոնսընի յառաջդիմութիւնը»· կը մեկնաբանէր գանատացի սեւամորթ մարզիկին բժիշկը:

Մէկ կողմէ այս աթլէթը կ՚ենթարկուէր զինք հովանաւորող ընկերութիւններուն (Նայք, Տիատորա, Թոշիպա) ճընշումին (այս վերջինները միլիոնաւոր տոլարներ կը տրամադրէին, փոխարէնը իրմէ արագ յաջողութիւններ արձանագրուած տեսնելու ակնկալութեամբ): Միւս կողմէ, գոյութիւն ունէր Գանատայի ճնշումը: Այս երկիրը զինք վերածած էր ազգային հերոսի մը, որովհետեւ հնարաւոր եղած էր մարզական մեծ երկիրներու միջազգային դասաւորումին մէջ Գանատայի ներկայութիւնը ապահովել Միացեալ - Նահանգներու կողքին: Վերջապէս, կային Ճոնսընի խումբին (բժիշկ, մարզիչ, խորհրդական), ինչպէս նաեւ պատկերասփիւռի միլիոնաւոր հանդիսատեսներուն ճնշումները: Հանդիսատեսը ոլիմպիական աւարտականի մը ընթացքին անհամբեր է տեսնելու մրցանիշի մը արձանագրում մը:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն առաջ իսկ, հեծելարշաւի Ֆրանսայի շրջավազքը անմարդկային որոշ բնոյթ մը ունէր: Հեծելաւորդը պէտք էր կորէր 4000 քմ.՝ ծանր հեծելանիւով եւ բժըշկական խնամքէ զուրկ վիճակով: Սակայն, այդ տարիներուն, երբ Ֆրանսայի մէջ ապրելու միջին տարիքը 46 էր, Ֆրանսայի շրջավազքի ախոյեանները կը մահանային 70 տարիքը անց: Ներկայիս, Ֆրանսայի շրշավազքի ախոյեանի մը ապրելու միջին տարիքը չանցնիր 60-ը (Պոպէ, Անքըթիլ, Ռիվիէր), ինչ որ յըստակօրէն նուազ է առհասարակ Ֆրանսացիին միջինէն (72 տարեկան): Իսկ խորքին մէջ հեծելաւարշաւը պէտք է բարելաւէ առողջութիւնը···:

Փաստօրէն, արգիլեալ դեղերու գործածութիւնը ո՛չ միայն կը կեղծէ մարզական արդիւնքները, այլեւ՝ քայքայիչ հետեւանքներ կ՚ունենայ զայն օգտագործող մարզիկներուն առողջութեան: Այսպէս, այս դեղերը պատճառ կ՚ըլլան, որ զանոնք օգտագործողը աւելի ուշ յոգնի եւ ցաւ զգայ, որովհետեւ լռած կ՚ըլլան մարդկային մարմնի յոգնութեան ահազանգ հնչեցնող կէտերը: Այս դրութիւնը կը վնասէ մարզիկին կարճ տեւողութեան (մկանային ցաւեր եւ պրկումներ) եւ երկար ժամանակի վրայ (քաղցկեղ, սրտի կաթուած):

Այս պայմաններուն մէջ մարզիկը կը գտնուի հակասական կացութեան մը առջեւ: Եթէ արգիլեալ որակուող կարգ մը դեղերու գործածութեան չդիմէ, ապա արձանագրելիք արդիւնքը կրնայ չբարելաւուիլ: Իսկ ներկայ ժամանակներուն մարզական յաղթանակ մը կամ մրցանիշ մը հաստատումը կը կատարուի նուազ քան 1 առ հարիւրի տարբերութեամբ: Հետեւաբար, մարզիկը աւելի կը նախընտրէ դիմել այս կարճ միջոցին (արդիւնքի բարելաւում), թէեւ երկար ժամանակի վրայ անիկա ժխտական անդրադարձ կ՚ունենայ իր առողջութեան վրայ:

Բացի արգիլեալ դեղերու գործածութեան հետեւանքներէն, այսօրուան արհեստավարժ մարզաշխարհը, առեւտրական մրցակցութեան ներկայ մթնոլորտին մէջ, ինքնին վնասաբեր է մարզիկին առողջութեան: Ամէնէն փայլուն աթլէտներուն 85 առ հարիւրը տարին գէթ մէկ անգամ կը վիրաւորուի եւ նուազագոյն հինգ օր հեռու կը մնայ մարզանքէ: 1987-ին, Ֆրանսայի մէջ կազմուեցաւ կառավարական յանձնախումբ մը՝ քննելու համար որոշ մարզախաղերու ազդեցութիւնը՝ առողջութեան վրայ: Յանձնախումբին եզրակացութիւնը երբեք չհրապարակուեցաւ:

Ամերիկեան Ֆութպոլին օրինակը այս իմաստով պերճախօս է: Այստեղ մարզիկները կ՚ենթարկուին գեր - մարզումներու եւ ամէն շաբաթ ստիպուած կ՚ըլլան երկու մրցում խաղալ: Այս մարզախաղին մէջ հիմնական կարեւորութիւն ունի մարզիկին հզօր կազմուածքը (միջին հաշուով մարզիկները կը կշռեն 120 քիլօ), արագութիւնն ու ճկունութիւնը: Իսկ այս բոլորին հետեւա՞նքը· մարզիկներուն մօտ ուղեղային ցնցումներ, անդամալուծութիւններ, որոնք այս մարզախաղը կիրարկող արհեստավարժներուն միջին տարիքը կը հասցնեն 57-ի (Միացեալ - Նահանգներու ապրելու միջին տարիքը մօտ 15 տարի աւելի է):

Այս ծիրին մէջ ի՞նչ բացատրութիւն կարելի է տալ այն ծայրայեղ ճիգերուն որոնք կը նպատակադրեն մարզական նուաճում մը արձանագրել: Տեսնենք ... ցատքի չին ախոյեան Մինկսիա Ֆուի օրինակը: Նշանաւոր այս մարզիկը Պարսելոնայի ոլիմպիական խաղերուն ընթացքին, երբ տակաւին միայն 13 տարեկան էր, կրցաւ շահիլ ոսկի մետալ: Սակայն, նախքան այս նուաճումը, Ֆու մարզական պատրաստութեան ձեւը ... ական հարցականներ ստեղծեց: Այսպէս այս մարզիկը ութ տարեկանէն սկսեալ դրուեցաւ մարզումներու կեդրոնի մը մէջ եւ այնուհետեւ տարեկան միայն երկու անգամ (արձակուրդներու ժամանակ) իրաւունք ունեցաւ իր ծնողքը տեսնելու: Մնացեալ ամբողջ տեւողութեան ան ենթարկուեցաւ մնայուն փորձերու···

Կարելի չէ ժխտել, որ այսօրուան մարզական կեանքին յառաջխաղացքին մէջ մեծ տեղ չունին հեռատեսիլը, սփոնսըրները եւ հանդիսատեսները: Առանց անոնց ներկայութեան մարզաշխարհը պիտի երեւի աւելի աղքատ, ինչպէս որ առասպելի ստոյգ հասնող մարզական նուաճումները պիտի ըլլան պակաս: Սակայն պէտք է չեշտել, որ մարզական արհեստավարժ կեանքի այսօրուան ընդհանուր մթնոլորտին մէջ ... ման մասնակից մարզիկները աւելի կը նմանին մարդամեքենաներու, իսկ անոնց արձանագրած արդիւնքները՝ փորձերու ընթացքին, մասնագէտ բժիշկներու հսկողութեան տակ, կարծես կանխորոշուած բնոյթ ունին (յատկապէս անհատական մարզախաղերու պարագային): Իսկ նման պայմաններու մէջ ի՞նչ տեղ ... ցած է արկածախնդրութեան, անորոշութեան եւ անակնկալի ազդակին, որոնք տարիներէ ի վեր մարզաշխարհի ... պէլը հիւսած են:

ՍԱԼԲԻ Ս.

«Մարզիկ»

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հալլէ-ի Մարթին Լուտէր համալսարանի Աստուածաբանական բաժնին կից «Յոզեֆ Յոհաննէս Լէփսիուս» արխիւներու պատասխանատու փրոֆ. Հերման Կոյլի նախաձեռնութեամբ Փետր. 3 - 4-ին Փոցտամի մէջ նշուեցաւ նոյնինքն Լէփսիուսի մահուան 70-ամեակը: Էքիւմէնիք բնոյթ ունեցող յուշահանդէսի երկօրեայ ծրագիրը կը բաղկանար գլխաւոր դասախօսութենէ մը, զոր կարդաց փրոֆ. Հ. Կոյլ: Դասախօսութեան նշանաբանն էր «Հայ ժողովուրդին օգնող եւ անոր փաստաբան՝ Փոցտամցի տոքթոր Ե. Լէփսիուս», ապա կլոր սեղանէ մը, երաժշտական համերգէ մը՝ Հայաստանէն Կոնստանդին Սարաճեան երրեակին կողմէ եւ յաջորդ օրը Փոցտամի Ս. Նիկողայոս Եկեղեցւոյ մէջ կազմակերպուած միջ-եկեղեցական արարողութենէ մը:

Փետրուար 3-ին Ս. Նիկողայոս Եկեղեցւոյ մէջ սկսած յուշահանդէսը գլխաւոր դասախօսութենէն յետոյ շարունակուեցաւ կլոր սեղանով մը, որուն նիւթն էր՝ «Հայ - գերմանական յարաբերութիւններու իմաստն ու նպատակը, երէկ եւ այսօր»: Տոքթոր Րաֆֆի Քանդեանի ղեկավարած կլոր սեղանին շուրջ խօսք առին՝ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեան, Գերմանիոյ Աւետարանական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Քրիստա Կրէնկըլ, Հայաստանի Գերմանիոյ դեսպան տոքթոր Ֆէլիքս Հ. Մամիկոնեան, Գերմանիոյ Հայաստանի դեսպան Նորպէրթ Հայնցը եւ Հայ - Գերմանական Բարեկամական Միութեան նախագահ փրոֆ. տոքթոր Քրիստիան Հաննիկ:

Հանդիսութիւնը շարունակուեցաւ Փոցտամի Խաղաղութեան Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած երաժշտական համերգով, որու ընթացքին երրեակը մեկնաբանեց հայ եւ օտար դասական երաժշտութենէ գործեր:

Յաջորդ օրը Փետր. 4-ին հանդիսութիւնը հասաւ իր աւարտին Փոցտամի Ս. Նիկողայոս Եկեղեցին կատարուած միջ-եկեղեցական աղօթքով, արարողապետութեամբ շրջանի Աւետարանական Եկեղեցւոյ Առաջնորդ Պրանչ-ի: Այս աղօթքի ընթացքին Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս քարոզեց գերմաներէն լեզուով, վեր առնելով պատուելի Ե. Լէփսիուսի կատարած նուիրական ծառայութիւնները ընդհանրապէս մարդկութեան եւ մասնաւորապէս հայ ժողովուրդի նկատմամբ: Ծանրացաւ արդարութեան գաղափարին վրայ, որ սկզբունքներէն մէկն է քրիստոնէական կրօնքին: Ընդգծեց թէ արդարութիւնը պէտք է ղեկավարող ուժը դառնայ աշխարհին: Գարեգին Եպիսկոպոս ապա հրաւիրեց քրիստոնեայ եղբայրները Լէփսիուսի ոգիով եւ օրինակով վերաբերիլ անարդարութենէ տառապող աշխարհի բոլոր մարդկութեան նկատմամբ:

Յուշահանդէսի բովանդակ տեւողութեան ներկայ գտնուեցան գաղութի հայ եւ բազմաթիւ գերմանացի մտաւորականներ, ինչպէս նաեւ հետաքրքիր ու հաւատացեալ բազմութիւն մը: Ներկաներուն մէջն էին Լէփսիուսի հարազատ աղջիկը Վիօլա Աշգը եւ իր որդին Մանֆրէտ Աշգը:

Առաջնորդը նախքան հանդիսութիւններուն շուրջ կէս ժամ տեւողութեամբ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Փոցտամի պետական ներկայացուցիչ տոքթոր Հէլմութ Տօմքէ-ի հետ, որուն առաջարկեց Հայաստանի հետ կապուած հետաքրքրական ծրագիր մը: Խնդրոյ առարկայ ծրագիրը կը պարունակէ Փոցտամի եւ Հայաստանի Արարատ քաղաքի միջեւ մշակութային փոխ - յարաբերութիւններ, ինչպէս նաեւ Նոյեան Տապան անուն գիտական կեդրոնի մը համալիրի կառուցման առթիւ գերմանական օժանդակութիւն:

Իսկ յուշահանդէսի կազմակերպիչ փրոֆ. տոքթոր Հ. Կոյլ-ի առաջարկով ներկաներու կողմէ ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որն է կոչ ուղղել գերմանական մշակութային, պետական, եկեղեցական համապատասխան կազմակերպութիւններուն, ինչպէս նաեւ ԻՒՆԷՍՔՕ-ին, կազմակերպելու օգնութեան նախաձեռնութիւն մը Հայաստանի պետական արխիւներու պահպանման եւ դասաւորման համար:

× Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութիւնը 1995-ին իր կատարած դիմումով պաշտօպէս անդամ դարձած էր Գերմանիոյ Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու Աշխատանքին Էքիւմէնիք կեդրոնին ի Ֆրանքֆուրթ (որը ի մօտոյ պիտի փոխադրուի մայրաքաղաք Պէռլին): Կեդրոնական Խորհուրդի մէջ ընդունման պաշտօնական հանդիսութիւնը կատարուեցաւ ըստ աւանդական կարգի Փետրուար 28-ին Պոնի մէջ: Բոլոր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած կարճ արարողութեան ընթացքին Առաջնորդը կատարեց իր երդումը եւ յայտնեց պատրաստակամութիւն՝ հաւատարիմ մնալու կազմակերպութեան սկզբունքներուն, յանուն Ս. Երրորդութեան եւ Աստուծոյ ողորմութեամբ աշխատելու Քրիստոնեայ Եկեղեցիներու հետ Գերմանիոյ մէջ, անոնց հետ միասնաբար որոնելու եւ գտնելու այն ճանապարհը, որուն կոչուած են եկեղեցիները: Այս բովանդակութեամբ տրուած հարցումին պատասխանեց, թէ պատրաստ է կատարելու իր պարտականութիւնը Աստուծոյ օգնութեամբ:

Երդման արարողութենէն ետք Գարեգին Եպիսկոպոս խօսք առնելով յայտնեց իր սրտի գոհունակութիւնն ու շնորհակալութիւնը իբրեւ Քրիստոնեայ մեծ ընտանիքին անդամը այսուհետեւ պաշտօնապէս մաս կազմելու վարչական աշխատանքներուն եւս: Աւելցուց, թէ իր եկեղեցին պաշտօնապէս գոյութիւն ունի 17 դարէ ի վեր, ունի պատմական պատկառելի անցեալ մը իր նահատակներով, Սուրբերով, մշակոյթով եւ այլ ներդրումներով Քրիստոսի անդաստանին մէջ, զօրացած է դառն փորձառութիւններով, անցած է կրակէն եւ սակայն դիմացած է մեծ համբերութեամբ եւ եկած մինչեւ այսօր: Ուստի իր եկեղեցին այս բոլոր ձեռքբերումներով ունի կատարելիք կարեւոր դեր Քրիստոնեայ մեծ աշխարհին մէջ: Ներկաները ապա շնորհաւորեցին Գերաշնորհ Սրբազանը իր Եկեղեցւոյ կեդրոնական խորհուրդի անդամութեան առթիւ:

ԴԻՒԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Մարտ 1, 1996

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՑԻՔՍԻ (Ցունաստան) Հայ կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ընդունելութեան սրահին մէջ, Փետրուար 22-ին ճաշ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Համազգայինի «Յ. Փափազեան» երգչախումբին եւ Ս. Գարամանեան Երաժշտանոցի «Մելիսմա» խումբին որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Կաթողիկէ համայնքի կազմակերպած «Հոգեւոր երաժշտութեան» երեկոյթին, Հայաստանի երկրաշարժին 7-րդ տարելիցին առթիւ:

***

ԳԻՒՄՐԻՃԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 17-ին տեղի ունեցած է Փետրուար 18-ի եւ Արցախեան շարժումի 75-րդ եւ 8-րդ տարեդարձերու նշումը, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միութեան Արամ Մանուկեան մասնաճիւղին: Բացման խօսքը կատարած է Յարութ Պետրոսեան, բանախօսած է Կիրոյ Մանոյեան:

***

ՎԱՆԳՈՒՎԸՐԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 24-ին, փետրուարեան ապստամբութեան 75-րդ եւ Արցախի գոյատեւման 8-րդ տարեդարձերը նշուած են նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սիմոն Վրացեան Կոմիտէին: Բացման խօսքը արտասանած է Կոմիտէին հերթապահը՝ Յակոբ Տէր - Յակոբեան: Օրուան բանախօսը եղած է Գանատայի Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէի անդամ՝ Յակոբ Տէր - Խաչատուրեան: Պաշտօնական բաժինէն ետք, տեղի ունեցած է խրախճանքի բաժին մը:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻՆ ՏԿԱՐ ԹԻՒԵՐԸ

Ֆրանսայի Կրթական նախարարութիւնը անցեալ գարնան հետաքրքրական բաղդատութիւն մը ըրած է, քոլէճի երեք հազար աշակերտներու 20-ական թուականներու նախակրթարանի աւարտական քննութիւններու հարցումները ուղղելով: Արդիւնքները նկատի առնուած են գլխաւորաբար համեմատելու համար երկու սերունդներուն ֆրանսերէնի եւ թուաբանութեան ծանօթութիւնը: Աւելի առաջ կատարուած նման հետազօտութիւն մը ցոյց տուած էր որ 1980-ական թուականներու սերունդը ընդհանուր առմամբ աւելի լաւ էր ուղղագրութեան մէջ քան 1875-ի աշակերտութիւնը: Բայց 1995-ի գարնան փորձը նոյն արդիւնքը չէ տուած: Նորերու գլխաւոր առաւելութիւնը կայացած է աւելի երկար շարադրութիւններ գրելու մէջ. այդ շարադրութիւնները ունեցած են աւելի ամուր կառոյց եւ եղած աւելի տրամաբանական հիմերով:

Մնացած նիւթերուն մէջ նոր սերունդը չարաչար պարտուած է 20-ական թուականներու սերունդէն: Ամէնէն տկար արդիւնքները արձանագրուած են ուղղագրութեան մէջ: Շուրջ տասը տողնոց հատուածի մը մէջ այսօրուան պատանիները միջին հաշուով երկուուկէս անգամ աւելի սխալ ըրած են քան 20-ականներու իրենց տարեկիցները: Այսօր նուազ են լեզուի, կէտադրութեան սխալները, ինչ որ ցոյց կուտայ որ բնագիրը հասկնալու կարողութիւնը աւելի զարգացած է: Տըկարութիւնը չեչտուած է բայերու խոնարհումներուն եւ քերականական լուծումին մէջ: Աւելի փայլուն չէ թուաբանութեան պատկերն ալ: Այսօրուան քոլէճականներու մէկ երրորդը միայն կրցած է ճիշդ լուծել թուաբանութեան երկու խնդիրները, մինչդեռ հիներուն մօտ կըրկինն է տոկոսը: Բարեբախտաբար Նորերն ալ նոյնքան յաջողութեամբ կատարած են թուաբանական գործողութիւնները, բացի բազմապատկութենէն:

Ձեռք ձգուած արդիւնքները շատերու ըսել տուած են թէ կացութիւնը երեւակայուածէն ալ անմխիթար է: Պնդողներ ալ եղած են թէ պէտք է վերադառնալ հին օրերու դպրոցին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Մեռած էր, գիտէր հիմա, հին փորձառութեամբ բայց չուզեց հաւատալ «մարդիկ կը մեռնին բայց մահը չկայ ոչ ալ մարդիկ կը մնան մահէն ետք միայն ապրելու աճապարանք մը ժամանակը չհասած ծայրը չհասած սէրը չհատած ... ոչ Աստուած ոչ բան՝ միայն ակը ցաւին հաճոյքին սպասելուն վազելուն որ հասնիս կեանքին ... չես մեռած Սեդօ, գիս մի լքեր հոս միս մինակս չեմ գիտեր ինչ պիտի ընեմ հիմա ես մարդ չեմ կըրնար մեռցնել ... որո՞ւ դէմ կռուիմ ... վրէժ չկայ մէջս ի՞նչ կրնամ ընել մանկութենէս սատնկ եղեր եմ չեմ կրնար առել ինչ որ ողջ է ինծի հետ ... ոտքի ելիր Սեդօ, չես մեռած...»: Ու նայեցաւ անոր մարմնին «ազուոր, ուժով, սէրով լեցուած աղամարդ ես Սեդօ ... կնիկ ունիս տեղ մը ... գիշերը բարձին վրայ Սեդօ ջան կը մրմնջէ քեզի ... երանի այդ կնիկին հիմա սուգի պիտի մտնէ բայց սէրը աւելի պիտի մեծնայ ... ա՛խ աս իմ կեանքս...» շշնջաց ու թեւերը փռեց անոր կուրծքին ու գլուխը հանգչեցուց վրան «ես ըլլամ քու կինդ Սեդօ, ի՞նչ է անունը, Մարօ՞, Շուշա՞ն ... ինծի տուր կեանքիդ գաղտնի զգացումը եւ ես շարունակեմ, ես Մարոյին տանիմ որ հաւատայ թէ ողջ ես յաւիտեան հոս սրտիս մէջ ես, աս հովին աս ծառերուն աս աղմուկին հետ դուն ալ կ՚ապրիս ... գիշերը բարձին վրայ պիտի փափսա՞ս Մարոյին նորէն թէ սէրը կեանքի կտաւն է շունչն է ... ա՛խ Սեդօ, չեմ գիտեր ով ես ինչ ես ինչ ունիս կնիկ, զաւակ, հայր ու մայր բայց այս վայրկեանին գիս ունիս միայն եւ ես քու կեանքիդ կտակը պիտի առնեմ ու շարունակեմ...»:

Առաջին անգամ որ բլուրէն եկող գընդակները լսեց կարեւորութիւն չտուաւ: Շտկուեցաւ, Սեդոյին կուրծքին բաց վէրքը լաթով մաքրեց, վիրակապով ամրացուց, գոցեց, կոճկեց շապիկը իբրեւ թէ ողջ ըլլար, համբուրեց ճակատէն, շտկեց մազերը, մեղմօրէն խօսելով հետը ու ըսելով ինչ կ՚ընէր...: Երբ լմնցաւ յարդարանքը, շուրջը նայեցաւ: Ձախին, գետակին մէջէն յառաջացող տղաքը հիմա հասած ըլլալու էին կամուրջին քովը, պատրաստ յարձակելու: Դիմացը ժայռն էր, ապառաժեայ մեծղի զանգուածը ու անոր մէջը, տեղ մը...:

Երբ թանքը պայթեցաւ, Արմինէ սարսափեցաւ, սիրտը սիրով ու գորովով լեցուն: Ցնցումը ահաւոր էր ու գրեթէ տեղէն ցատքեց: Ժայռէն անդին բարձրացող մուխի հսկայ ամպը յափշտակեց ուշադրութիւնը: Մուխին սեւութեան առջեւ ժայռին կոյտը յստակ ու սուր ուրուագիծ ունէր ու յանկարծ իրեն այնպէս թուեցաւ թէ մարդկային ձեւ մը արագ վազքով կտրեց տարածութիւնը ու անցաւ «Յակոբն է» փախաւ բերնէն «Յակոբն է» կրկնեց եւ առանց մտածելու վեր կանգնեցաւ:

Հրացանաձգութիւնը ծայր առեր էր պայթումի յաջորդող կարճ դադարէն ետք: Առջին երկու ծառ կար, քանի մը ցած մացառներ ու առկէ անդին ամբողջովին բաց էր մինչեւ ժայռին ստորոտը: Երկվայրկեան մը սարսափ մը բռնեց գինքը ոչ թէ մեռնելու այլ չկրնալ հասնելու ժայռին ու Յակոբի, անծանօթ վախ մը որ չէր ճանչցեր կեանքին մէջ մինչեւ այդ պահը, իր ձախողանքը՝ մահուան յաղթանակը կեանքի վրայ: Մէկ բան կրնար ընել:

- Յակո՛բ...:

Արմինէ, ամբողջ ուժերը հաւաքած, նետեց կանչը բարձր ու հնչեղ մինչեւ ուր որ մարդկային աղաղակը կրնար հասնիլ: Սառած՝ սպասեց պատասխանին, ականջները սրած ու աչքերը խելայեղ փնտռելով շուրջի նշանները: Ոչինչ - միայն վերէն, բլուրին կողէն, գնդացիրի մը պատասխանը: Յետոյ՝ անսպասելի, անըմբռնելի լռութիւն մը «ո՞ւր ես Յակոբ, ո՞ւր ես» կրկնեց միտքէն եւ հիմա շուրջի աղատ, լռած տարածութիւնը քաշեց գինքը: Ներքին պահանջը, Յակոբին մօտենալու հրճուանքը անկարող զսպելու՝ Արմինէ առաջ շարժեցաւ, հինգ քայլ առաւ դէպի ժայռը...: Տակաւին ոչ մէկ արգելքի հանդիպեր էր դէպի յոյս եւ կեանք իր խոյանքին մէջ:

- Յակո՛բ...:

Երկրորդ ճիչը հազիւ փրթած կոկորդէն՝ կրակոցը պոռթկաց վրան: Բնազդով ծունկի եկաւ, բռնեց շունչը հարուածի մը ակնկալութեամբ. վերջին ակնարկ մը՝ ու այն ատեն տեսաւ, թանքին եւ ժայռին հեռաւորութեան կէսին՝ ճամբու մէկ փոսին մէջ՝ Յակոբը, կծկուած, ծունկերը վեր քաշած, թեւերը գլխուն շուրջ: Անշարժ...:

Ուրախութիւն մը կը փրփրէր ներսէն...: Այնպէս զգաց թէ անոր անունը գայեր կը պաշտպանէր անոր մարմինը «Յակոբ, ես եմ Արմինէն» շարունակեց կանչել անոր ուղղութեամբ «ես քեզի հիմա կ՚ազատեմ հոսկէ» պոռաց ու արդէն կը վազէր ... Առաջին փամփուշտը զարնուեցաւ թեւին բայց անտեսեց նախ, քանի մը քայլ՝ ու արդէն ցաւը ուսը կը ճմլէր «զարնուեցայ» մտածեց «հոգ չէ» ըսաւ ինքնիրեն: Եւ վերջին անգամ ամբողջ ուժը հաւաքելով պոռաց.

- Յակոբ, եկա՛յ...:

Բառը բզկտեց իր էութիւնը, լեցուց աշխարհը ու խեղդեց ինչ ձայն որ զէնքերը կրնային հանել: Ինքզինքէն ելած, Արմինէ առաջ նետուեցաւ, ծռած՝ վազեց իր գերագոյն ուժով տասը քայլը որ կը բաժնէր իր տեղը ճամբու փոսէն ուր պառկեր էր ան: Երբ հասաւ, վրան խոյացաւ ու ծածկեց անոր գլուխը եւ կռնակը իր մարմնով «եկայ ... եկայ...» մրմնջելով «ողջ ես, այո ողջ ես...» կրկնելով:

(Շար. 111)

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ԻԴ օր Մեծի Պահոց։

Քարոզիչ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

***

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆ -- ԺԵՐՈՄ
Ս. ՍԱՀԱԿ -- ՄԵՍՐՈՊ
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ժամը 17-ին։

***

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 13, ժամը 16·30, Ս. Վարդան Եկեղեցի (Ալֆինեոն)։

***

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Ս. Յակոբ (Պուլվար - Օտտօ)։

Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՅ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.– Ծննդեան խղագին՝ Ենովք Գրիգորեան 300 Ֆր., Տիկին Սամուէլեան 100 Ֆր., Նուարդ Մելքոնեան 500 Ֆր. եւ 500 Ֆր. Երգչախումբին, Հերվէ էքիզեան 200 Ֆր., Յակոբ Սողոմոնեան 200 Ֆր., Ազատ Ստեփանեան 100 Ֆր., Թոռնիկեան ընտանիք 300 Ֆր., Վարդ Մեսրոպեան 200 Ֆր., Նորայր Իշճի 150 Ֆր., Արտաւազդ Խաչիկեան 100 Ֆր., Ալիս Շահում 200 Ֆր., Սաթենիկ Թիւթելեան 100 Ֆր., Քեսմեճեան ընտանիք 200 Ֆր.: Գոճայեանի մահուան առթիւ՝ Կարապետ Եազըճեան 500 Ֆր., Իսկուհի Տատիկեան 200 Ֆր.: Հայազատ Միսիրեանի մահուան առթիւ՝ Դաւիթ Պանտիկեան 500 Ֆր., Շաքէ Պօզաճեան, Յովսէփ Միսիրեան, Մարի Պալանցեան 200-ական Ֆր., Ալթունեան ընտանիք 2·000 Ֆր., Գանձանակեան ընտանիք 250 Ֆր., Մինասեան ընտանիք 100 Ֆր եւ 200 Երգչախումբին, Պերճ Կարապետեան, Ժիրայր Մահտեսեան, Մարկ Աֆարեան, Միշէլ Յարութեան 200-ական Ֆր., Հրանդ Թահմիզեան 100 Ֆր., Հայկ եւ Սեդա Ահարոնեան 500 Ֆր., Առաքել Ահարոնեան 500 Ֆր., Քրայսպարըր 200 Ֆր., Ահարոնեան հաստատութեան պաշտօնէութիւն 500 Ֆր., Ռեմոն Սահակեան 100 Ֆր., Աջապահեան ընտանիք, Պերնար Անտրէ հաստատութիւն, Անժէլ Եղիազարեան, Արփինէ Մկրտիչեան 200-ական Ֆր., Մանուկեան ընտանիք 500 Ֆր., ԺԱՖ 300 Ֆր., Զարուհի Միսիրեան 500 Ֆր., Ֆիլիփ Սահակեան 250 Ֆր., Նիսի Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւն 500 Ֆր.: Գրիգորեանի մահուան առթիւ՝ Ռիշար Գրիգորեան 5·500 Ֆր., Շաքէ Գրիգորեան, Ժագ Գրիգորեան 500-ական Ֆր., Պերճ եւ Հերմինէ Վարժապետեան 100 Ֆր., Նովերբեթթի, Տէօքմէճեան ընտանիք 200-ական Ֆր.: Հէքիմեանի մահուան առթիւ՝ Ժագլին Վանեան, Անտրէ Թասթը 200-ական Ֆր., Հանրի Մերսիէ 1·000 Ֆր.: Փափազեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Ժագլին Փափազեան 250 Ֆր., Փօլէթ Յովսէփեան 200 Ֆր., Մուրատեան ընտանիք 300 Ֆր.: Փիրանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Լուիզ Փիրանեան, Ալեքսանդր Պապայեան, Կարապետ Փիրանեան, Գուրգէն Ստեփանեան 100-ական Ֆր., Անտրէ Փիրանեան 200 Ֆր.: Երէցեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Սաթենիկ Երէցեան 500 Ֆր.:

(Շար.)

Le Centre Culturel
SAINT MESROB
recevra
M. Gérard DEDEYAN
pour une
CONFERENCE
ayant comme thème :
LE ROLE POLITIQUE ET MILITAIRE DES ARMENIENS DANS LA PREMIERE PERIODE DES CROISADES (1095-1187)
le Jeudi 21 Mars à 20 h 45
au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V°
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— *Entrée libre* —

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական անդամներուն պաշտօնավարութեան 4 տարուան շրջանը ի մօտոյ կը հասնի իր լրումին։

Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 12, 1996, Կիրակի օր։

Որպէսզի Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կարողանան քուէարկութեան մասնակցիլ՝ ընտրել կամ ընտրուիլ, պարտաւոր են իրենց 1996-ի եւ յետնեալ տարիներու անդամատուրքերը վճարած ըլլալ ամէնէն ուշ մինչեւ Երկուշաբթի, 1996 Մարտ 25-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը)։

Անդամներէն անոնք որոնք պիտի փափաքին թեկնածու ներկայանալ, պարտին իրենց գրաւոր թեկնածութիւնը կրկնակի ապահովագրեալ փոստով ուղարկած ըլլալ հետեւեալ հասցէին՝

L'Eglise Arménienne de Paris
à l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon,
75008 PARIS

ամէնէն ուշ մինչեւ Շաբաթ, 1996, Մարտ 30-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման թուականը)։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

- **Directeur** (titulaire du BAFD);
- **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
- **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
- **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration 17, rue Bleue , 75009 PARIS.

OFFRE D'EMPLOI

ECOLE BILINGUE
FRANCO-ARMENIENNE
maternelle - primaire
recherche
pour Septembre 1996
(Temps plein ou temps partiel)
un(e) **DIRECTEUR(TRICE) PEDAGOGIQUE ADJOINT(E)**
Diplômé(e) de l'Education Nationale
Prière d'envoyer demande et C.V. à:
l'Association de l'Ecole St-Mesrop
4, rue Komitas, 94140 ALFORTVILLE

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԳԻՆԵՁՕՆ

Իգնա Սարըասլանի
(ՊՈԼԻՍ)

ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ՍԷՐԵՐՈՎ

բանաստեղծական հատորին
Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հայկաշէն Ուզունեան
գրական մրցանակին տուչութեան առիթով։

Գիրքը կը ներկայացնէ գրականագէտ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ (Տիթրոյթէն)

Խօսք կ'առնէ հեղինակը՝ հրաւիրուած Պոլիսէն.

Շաբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 8·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Հիւրասիրութիւն գինեձօնի աւարտին։

COMMUNIQUÉ

UGAB

. . . Promotion de jeunes créateurs arméniens . . .

l'U G A B Paris — Ile-de-France organise le 12 Avril prochain un «D E F I L E D E M O D E» pour présenter de jeunes créateurs arméniens aux professionnels de la couture et de la mode et favoriser ainsi les contacts entre eux, afin d'assurer la promotion de nos jeunes talents.

Dans ce cadre, l'UGAB souhaite rencontrer tous les jeunes stylistes-modélistes qui aimeraient faire partie de ce défilé et présenter ainsi leurs modèles.

Renseignements : Aïda Mazedjian — Tél. : 40. 37. 43. 97

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ծննդեան Խղագինի հետեւեալ նուիրատուութիւնները. --

Տիկին Շնորհիկ Փափազեան 100 Ֆր., Տիկին Շաքէ Մաթուսքոֆ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պէքարեան 200 Ֆր., Տիկին Արշալոյս Ագաչեան 100 Ֆր., Տիկին Մարիամ Պէքեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տորք Անդրէասեան 900 Ֆր., Տիկին Ընծայ Վարդանեան 100 Ֆր., Տիկին Ալիս Մուրատեան 2000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պարտազճեան 200 Ֆր.։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ--Քաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղի

ՃԱՇԸ

Ապրիլ 13-ին, *Salle de l'Hôtel de Ville de Cachan:*

20EME ANNIVERSAIRE
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section Jeunes
présente
ASPECT DU CINEMA ARMENIEN
Sous l'égide de la CINEMATHEQUE de MARSEILLE

MARDIROS de V. CHALDRANIAN
à la M.A.J.C. — le 15 Mars à 21h

CALENDAR de A. EGOYAN
à la M.A.J.C. — le 20 Mars à 21h

LE NOYER SOLITAIRE de F. DOVLATIAN
au Breteuil — le 26 Mars à 20h30

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN
à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile Marseille 1
— Cinéma Breteuil : 120, Bd Notre-Dame, Marseille 6

★ ★

DANS LE CADRE
DU 10EME ANNIVERSAIRE
DE LA CHORALE DES JEUNES
«KAROUN»

Nuitée Dansante

le Samedi 16 Mars à partir de 21h

SALLE POLYVALENTE
Avenue Bouyala d'Arnaud
Marseille 12

Animation : *Orchestre « N a i r i » de Valence*
Spectacle : *Ecole de Danse de D Bi... de Draguignan*

(Rock — Tango — Folk — Valse Viennoise etc...)

A m b i a n c e c o t i l l o n
1 consommation offerte

Réservation :
Tél. : 91. 87. 43. 71 — 91. 66. 91. 9

Parking devant la mairie de 11ème et 12ème arrdt.

★ ★

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANC

DINER DANSANT

La Section « *A s t r i g* »
d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel

organise, au profit de son école hebdomadaire, un dîner dansant, le Samedi 16 Mars à l'Espace «Charles Aznavour» (Ave P.V. Couturier à Arnouville) avec la participation de l'Orchestre MASSIS de Marseille. Pour renseignement / réservation : 39. 85. 93. 40
ou 39. 85. 29. 71.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Par
Commission paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 14
JEUDI
14 MARS
1996

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·810
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.810

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐՄ ԱԼ – ՇԷՅԽԻ Եգիպտական պերճաշուք ծովափնեայ ամարանոցը հաւաքեցան, Մարտ 13-ին, շուրջ 30 քաղաքական ղեկավարներ ելք մը գտնելու համար ահաբեկչութեան: Ժողովէն առաջ իսկ, խոր տարակարծութիւններ կային Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ: Առաջինին համար ժողովին նպատակը միայն ու միայն հակահաբեկչական պայքարն էր, մինչ Եգիպտոս կը խորհէր որ կարեւորը խաղաղութեան գործընթացն է եւ այդ հիմնական հարցն է որ պէտք է ծեծուի: Ինչ կը վերաբերի ահաբեկչութեան դէմ պայքարին, բազմաթիւ երկիրներու գաղտնի գործակալութիւնները արդէն սերտ գործակցութեան ձեռնարկած են, առանց սպասելու ժողովին:

ԹՐՔԱԿԱՆ Նորակազմ կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովի վստահութիւնը ստացաւ Մարտ 12-ին, 206-ի դէմ 257 ձայնով: Աջ փոքրամասնութեան (Չիլլէր - Եըլմազ) կառավարութիւնը այս յաջողութիւնը կրցած է ապահովել շնորհիւ Էճէվիթի ձախ Դեմոկրատ կուսակցութեան (75 երեսփոխան ունի) եւ իսլամական մեծ միութեան կուսակցութեան (7 երեսփոխան) ձեռնպահութեան:

ՊՈՊ ՏՕԼ Ֆլորիտայի եւ Թեքսասի մէջ ալ յաղթեց հանրապետականներու զտումի ընտրութիւններուն և այլեւս գրեթէ ապահով է որ ինք կ'ըլլայ հանրապետական թեկնածուն Գլինթընի դէմ: Հարցախոյզերու համաձայն, սակայն, Գլինթըն կը վերընտրուի:

ՓԵՔԻՆ «պատրաստ է պատերազմի» Թայվանի համար եւ արդէն գործնական գետնի վրայ ալ, տասնեակ մը պատերազմական նաւեր գործողութիւններու ձեռնարկած են, ռազմափորձերու պիտակին տակ: Չինաստան եւ Թայվան (ազգայնական կղզին) բաժնուած են 1949-էն ի վեր, այսինքն պատերազմին վերջաւորութենէն, բայց 1995-էն ի վեր Փեքին կը պահանջէ վերամիացումը, զինուորական ըսպառնալիք ընելով: Եւ այս օրերս, հարցը աւելի սուր բնոյթ առած է, որովհետեւ Մարտ 23-ին, Թայվան պիտի ընտրէ իր նախագահը, նուիրագործելով իր ժողովրդավար նկարագիրը: Միացեալ - Նահանգներն ու Մեծն - Բրիտանիա եւ Ճափոն խիստ մտահոգ են: Ռուսաստան յայտնած է թէ չուզեր միջամուխ ըլլալ Չինական ներքին հարցերուն:

ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ, լրագրող մը եւս սպաննըւած է: Ճիլալի Արապտիու, 61 տարեկան, «Ալժերի Աէքթիւալիթէ» շաբաթաթերթին լուսանկարիչն էր:

ԻՐԱՆԻ ԱՆԳԱՐԱՅԻ դեսպանատունը մամուլի ասուլիս մը կազմակերպած է Թուրք մտաւորականներու սպանութեան պատասխանատուութիւնը իր երկրին վերագրող պնդումներուն հակազդելու համար: Ասուլիսին չեն ընդունուած «Միլլիյէթ»ի, «Հիւրրիյէթ»ի լրագրողները, այս թերթերը լայն տեղ տուած ըլլալով մահափորձերուն մէջ Իրանի պատասխանատուութեան նիւթին: Դեսպանը մերժած է վերագրումները, «անհիմն եւ զազրելի» որակելով զանոնք: Ապա հարց տուած է իր կարգին թէ ի՞նչ է պատճառը որ ամէն անգամ երբ Թուրքիոյ եւ սիոնականներու միջեւ մերձեցում կ'արձանագրուի, թերթերու մէջ Թուրքեւիրանական յարաբերութիւններուն մասին անհիմն լուրեր մեծ խորագիրներով կը տրուին: Թեհրանի ձայնասփիւռն ալ անդրադառնալով հարցին, ըսած է թէ Իրանի ուղղուած վերագրումները մաս կը կազմեն Միացեալ - Նահանգներու ջանքին որոնք նպատակ կը հետապնդեն Իրանը որպէս ահաբեկիչ երկիր մը ներկայացնելու:

ՓՔՔ-ի ՂԵԿԱՎԱՐԸ Ա. Էօճալան յունական հեռատեսիլէն յայտնած է նաեւ (տե՛ս «Յառաջ», Մարտ 13) թէ եթէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ պատերազմ ծագի, իրենք պիտի կռուին այս վերջինին կողքին: Ան ըսած է թէ նման բախում մը հարկաւոր է որպէսզի Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարական կարգեր հաստատուին: Էօճալան նաեւ քննադատած է Յունաստանը որ թէ՛ քաղաքական, թէ զինուորական գետնի վրայ չէ գիտցած օգտուիլ Թուրքիոյ դէմ մղուած իրենց պայքարէն:

ԼԻՈՆԻ նախկին քաղաքապետը՝ Միշել Նուար եւ իր փաստաբանները չկրցան յետաձգել տալ դատավարութիւնը ինչպէս կ'ուզէին: Մ. Նուար կը հետապնդուի «վստահութեան չահագործման» համար: Ինք փորձած է, Մարտ 12-ին, բացատրել իր շուրջը ստեղծուած բազմաթիւ միութիւններուն գոյութիւնը եւ անոնց դերը: Այս «արբանեակ» միութիւնները չորս տարիներու ընթացքին բազմաթիւ միլիոններ ստացած են երկու այլ միութիւններէ որոնք իրենց կարգին մեծ գումարներ գանձած են նպաստի ձեւով Թաղապետութենէն: Դատարանին նախագահը շեշտը կը դնէ այն չփոթութեան վրայ որ կը տիրէ այս բազմաթիւ միութիւններէն մէկը 1·590·281 Ֆր. վճարածւի կատարուած վճարումներով: Միութիւններէն մէկը 1·59·281 ֆրանք վճարած է Մ. Նուարի փաստաբաններուն Պոթոնի հարցին առթիւ եւ այլ նման բազմաթիւ վճարումներ:

ԱԹԼԷԹԻԶՄԻ Եւրոպայի ախոյեանութեան Սթոքհոլմ տեղի ունեցած մրցումներուն Հայաստանցի հեռացատքորդ Արմէն Մարտիրոսեան երեք քայլ ոստումի ոճին մէջ յաջողեցաւ նուաճել Գ. տեղը եւ արժանացաւ պրոնզէ մետալի 16·73 մեթր ոստումով մը: Մեծ յոյսեր կը ներշնչէ Աթլանթայի ողիմպիականներուն համար:

ՔԷՊԷՔԻ (Գանատա) նախարարապետը յայտարարած է որ գաւառին ինքնիշխանութեան հարցը նոր հանրաքուէի մը նիւթ պիտի ըլլայ: Ըստ իրեն, վերջին հանրաքուէին որ (Հոկտեմբեր 30) շատ փոքր համեմատութիւն մը ցոյց տուաւ (49·4 անկախութեան ի նպաստ 50·6% դէմ), համոզեց անգլիախօսները որ անկախութիւնը անխուսափելի է:

ՓԱՐԻԶԻ երրորդ օդակայանը կրնայ շինուիլ Շարթրի շրջանը (Սանթէօյ - Պօվիլիէ), որ լաւագոյն վայրը կը նկատուի այն յանձնախումբին կողմէ որու յանձնուած էր վայրի մը ուսումնասիրութեան հարցը: Այդ օդակայանը պէտք է շինուի մինչեւ 2030 թուականը: Յանձնախումբը կառավարութեան պիտի յանձնէ իր տեղեկագիրը այդ առընչութեամբ:

ՊԱՊԸ Թունուզ կ'երթայ Ապրիլ 14-ին ուր շփում պիտի հաստատէ քրիստոնեայ համայնքին հետ: Յովհ. Պօղոս Բ. հրաւիրուած է նախագահ Պին Ալիի եւ դերպ. Ֆուատ Թվալի կողմէ:

ԱՈՒՇՎԻՑ, անգամ մը եւս բանավէճի նիւթ ստեղծած է: Արդարեւ, յուզում, վրդովում եւ բողոք իրարու յաջորդած են, երբ լսուած է որ ի մօտոյ հոն պիտի բացուի մեծ հանրախանութ մը: Ծանօթ է որ անցեալին հոնկէ փոնտուեցան մայրապետները, որպէսզի բնաջնջման արգելակայանի այս վայրը պահպանէ իր նկարագիրը: Հանրախանութի ծրագիրը 3 տարուան հնութիւն ունի, բայց նոր հըրապարակուած է: Նախաձեռնողն է լեհ-գերմանական ընկերութիւն մը եւ հաւանութիւնը ստացած է թաղապետական իշխանութիւններուն արգելակայանին թանգարանին տնօրէնին համաձայնութեամբ: Մշակոյթի նախարարը, առ այժմ, առկախել տուած է աշխատանքները:

ԱՐՑԱԽ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կ. ԲԱԲՈՒՐԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԱՐՑԱԽԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀՆ Է՝ ՀՐԱՆՏ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Մարտ 12-ին, Ղարաբաղի Խորհրդարանին նախագահը՝ Կարէն Բաբուրեան իր հրաժարականը ներկայացուցած է առողջական պատճառներով եւ ըստ մեր ստացած տեղեկութեանց հրաժարման պատճառաբանութիւնը համապատասխան է իրականութեան:

Նոյն օրը, Խորհրդարանը 25 ձայնով 32-ի վրայ նախագահ ընտրած է Հրանտ Թովմասեանը որ ցարդ տնտեսական եւ ելմտական յանձնախումբի նախագահն էր: 33 տարեկան է:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 12 / 13)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

36 միլիոն տոլար գնահատուած են Հայաստանի կառուղիներու շինութեան ծախքերը: Արդէն 16 միլիոն կը յատկացնէ այս ծրագրին՝ Համաշխարհային Դրամատունը, եւրոպական համայնքն ու ֆրանսական կառավարութիւնն ալ մէկական միլիոն, իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը՝ 3 միլիոն: Մնացեալ 15 միլիոնը որպէս վարկ ապահովելու համար բանակցութիւններ կը տարուին Եւրոպայի Դրամատան հետ: Կը վերականգնուին Հայաստանը Վրաստանի եւ Իրանի կապող Մեղրի – Երեւան, Երեւան – Վանաձոր – Բագրատաշէն, Երեւան – Գիւմրի – Աշոցք, Երեւան – Սեւան կառուղիները: Այս տարի նախատեսուած է նորոգել 310 քիլոմեթր երկարութեամբ:

***

ԵՆԹԱԿԱՅԱՆՆԵՐ ԵՒ ՀԱՇՈՒԻՉՆԵՐ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ապրիլ 1-էն ելեկտրականութիւնը առանց խզումի մատակարարելու կապակցութեամբ թափ տրուած է ենթակայաններու մէջ հաշուիչներու տեղադրումի աշխատանքներուն: Արդէն շուրջ 50 հազար բաժանորդներ ամբողջ օրը ելեկտրականութիւն կը ստանան շնորհիւ 200 ենթակայաններու եւ 200 ուրիշներ ալ պատրաստ են սպասարկութեան անցնելու:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԶԵՐԸ ԿԸ ՁԵՒԱՒՈՐՈՒԻՆ

Հայաստանը վարչատարածքային նոր կարգաւորումով բաժնուեցաւ 10 մարզերու որոնց ղեկավար նշանակուեցան մարզպետներ: Այս մարզի խնդիրներով կը զբաղի տարածքային կառավարման նախարարութիւնը զոր կը գլխաւորէ Ռուբէն Բարսեղեան: Իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցի մը («Ազգ», Մարտ 1) ընթացքին պատասխանելով Յակոբ Աւետարեանի հարցումներուն ան աւելի մօտէն կը ծանօթացնէ կառավարման այդ կառոյցը:

Ամէն մարզպետարան կազմուած է մարզպետի տեղակալէն, քարտուղարութենէն եւ բաժիններէն: Տեղակալը կը նշանակէ վարչապետը, մարզպետին հետ խորհրդակցաբար, իսկ քարտուղարը՝ մարզպետը: Նախագահին հրամանագիրը ճշդած է նաեւ մարզպետներուն յանձնուած քաղաքականութեան ոլորտները. անոնք են՝ ֆինանսականը, տարածքային զարգացումը, քաղաքաշինութիւնը, համայնքին տնտեսութիւնը, փոխադրութեան հարցերը, ճանապարհաշինութիւնը, կրթութիւնը, առողջապահութիւնը, ընկերային պաշտպանութիւնը, մշակոյթը, մարզական ճիւղը, բնութիւնը եւ շրջակայ միջավայրի պահպանութիւնը:

Տեղակալները եւ քարտուղարները նըշանակելէ ետք պէտք է պատրաստել մարզպետարանին կառոյցը, աշխատողներու ցուցակը, եւ կանոնադրութիւնը: Առաջին երկուքը պէտք է հաստատուին վարչապետին, վերջինը՝ կառավարութեան կողմէ: Մարզպետներուն շաբաթ մը պայմանաժամ տրուած է իրենց մարզպետարաններուն կանոնադրութիւնը հաստատման ներկայացնելու համար:

Մարզերու ձեւաւորումով գիւղերու եւ քաղաքներու գործադիր կոմիտէները կը պահեն իրենց լիազօրութիւնները, իսկ շրջանային եւ Երեւանի քաղաքային խորհուրդներուն գործադիր կոմիտէները կը լուծուին: Ռ. Բարսեղեանի համաձայն, այդ լուծումները կ'ապահովեն վարչական ծախքերու 30 – 40% կրճատում մը: Այն պաշտօնեաները որոնք այս կարգադրութեան պատճառով պիտի կորսնցնեն իրենց աշխատանքը, կարելի չափով պիտի ընդգրկուին մարզային ձեռնարկութիւններու, կազմակերպութիւններու մէջ:

Համայնքներու ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Նոյեմբեր 10-ին: Երկիրը ունի 999 բնակավայր, 919 համայնք որոնց 872-ը գիւղական է, 47-ը քաղաքային. այսքանը՝ առանց նկատի ունենալու Երեւանը որ մարզի կարգավիճակով քաղաք է:

Նախարարը կ'ըսէ թէ նպատակ կայ ամէն մէկ մարզի մէջ մարզային հեռատեսիլ, մամուլ եւ ձայնասփիւռ ստեղծելու որպէսզի բնակչութիւնը կարելիութիւն ունենայ աւելի շատ տեղեկութիւն ստանալու: Մարզպետարաններու բաժիններէն պիտի ըլլայ լրատուականը որ պարտականութիւն պիտի ունենայ մամուլի ներկայացուցիչները գոհացնելու եւ թէ տեղական խնդիրները լաւագոյնս պարզաբանելու:

Այս տեղեկութիւններուն ընթերցումը կը յիշեցնէ այն մտահոգութիւնները որոնք արտայայտուած էին Հայաստանը մարզերու բաժնելու որոշումին որպէս հակազդեցութիւն, առաւելաբար ընդդիմութեան դէմքերու կողմէ. այս վերջինները փոքր երկրին համար անյարմար կը նկատէին վարչական այդպէս ապակեդրոնացած կարգաւորում: Թերեւս հզօր կեդրոնի մը բացակայութեան պատմական յիշողութիւնը տուն տուած էր անոնց մտահոգութիւններուն, ո՞վ գիտէ:

Ռ. Բարսեղեան կը պատասխանէ նաեւ այդ կարգի յետին մտածումներու երբ կը բացատրէ թէ մարզպետները իրենց աշխատանքը պիտի կազմակերպեն տուեալ ոլորտի մը նախարարութեան հետ զործակցաբար: Տարակարծութիւններու, խնդիրներու պարագային ինք, նախարարը պիտի ուսումնասիրէ հարցը ու առաջարկ ներկայացնէ վարչապետին:

« ՅԻՇԵԼՈՎ ՄԵՐ ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ »

(ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՈՎ)

1990, Մարտ 7:

Սուրբ Էջմիածնէն ամէնէն առաջ «Յառաջ»ին հասաւ անակնկալ գոյժ մը [illegible] կը մտածէր Սփիւռք. - Մայր Աթոռի վեհափառին մարմարեայ սանդուխներուն վրայ [illegible] մը հեռանալով, [illegible] վախճանած էր Կ. Պոլսոյ Հայոց բազմարդիւն եւ նուիրեալ պատրիարքը՝ Շնորհք Արք. Գալուստեան:

Ճակատագիրը այնպէս էր տնօրինած, որ Շնորհք Պատրիարք [illegible] երկրաշարժէն աւերուած հիւսիսային Հայաստանի [illegible] այցելելու էր ծրագրին մէջ, այլեւ՝ դառնար [illegible] անողոքելի վերջին զոհը...:

Սփիւռքահայ թերթերը, օրէն, յայտնօրէն անդրադարձան իր մահուան: Ու [illegible] վերջին յարգանքի [illegible] այն [illegible] սէրը, զոր վայելած էր Շնորհք Պատրիարք Թրքահայ իր հօտին կողմէ, փշոտ ու դժուարին գահակալութեան մը 29 տարիներու ընթացքին...:

Իր վախճանման վաղորդայնին, մամուլի մէջ լոյս տեսած բազմաթիւ յօդուածներու մէջ՝ մեր վրայ խոր տպաւորութիւն թողած էր յատկապէս «Մարմարա»ի գրագէտ - խմբագրին «Յաւերժօրէն անմար այս կարօտը» խորագրեալ մէկ գրութիւնը, ուր Ռոպէր Հատտէճեան վեր կ'առնէր չէնչող դիմագիծը չնորհալի հովուապետին ու հարազատօրէն կը բնութագրէր անոր կորուստին առթած անսփոփելի ցաւը՝ պոլսահայ գաղութին համար: «Հողը դարձեալ շարժեցաւ մեր ոտքերուն տակ, կը գրէր ան: Մեր սրտին մէջ փրթաւ ամենահնչեղ լարը: Բոլորիս աչքերուն մէջ արցունք կայ հիմա: Կ'արտասուենք առանց ամչնալու, կ'արտասուենք հպարտօրէն ու ճակատաբաց, կ'արտասուենք անկեղծ ու անխառն սիրով: Այժմէն կարօտը ունինք Անոր: Ի՞նչպէս կրնանք մխիթարել մէկզմէկ: Ի՞նչպէս կրնանք սրտապնդել զիրար: Այս տարիքէն վերջ, դարձեալ կ'ապրինք ահա հայր մը կորսնցնելու տառապանքը»:

Հատտէճեան, յայտնօրէն, երկար տարիներու վրայ տարածուող մտերմութիւն մը պահպանած էր Պատրիարքին հետ: Եղած էր անոր սրտամօտ բարեկամը, ամենօրեայ զրուցակիցը, յաճախ նաեւ՝ խորհրդատուն: Այլ խօսքով, այն քիչ անձերէն մին՝ որ լաւագոյնս ճանչցած էր զայն, իր հոգեւորականի թէ սովորական անհատի դիմագիծերուն մէջ: Ու պաշտօնի բերումով եւս -- որպէս «Մարմարա»ի խմբագրապետ -- Հատտէճեան միշտ իրազեկ եղած է պատրիարքարանի անցքերուն, անոր դիմագրաւած տագնապներուն, ներքին կարգուսարքին: Այս բոլորը մղած են զինք գրի առնելու իր տպաւորութիւնները Շնորհք Պատրիարքէն ու զանոնք հրապարակելու՝ նախ «Մարմարա»ի էջերէն, ապա 86 էջնոց առանձին գրքոյկով մը. «Յիշելով մեր սիրեցեալ Շնորհք Պատրիարքը» խորագրեալ, լոյս տեսած՝ հովուապետին վախճանումէն անմիջապէս յետոյ, Պոլիս, 1990-ին:

Շա՛տ ուշ հասաւ այդ գիրքը մեզի, դեռ վերջերս: Զայն կարդացինք անյագ հետաքրքրութեամբ, հոգեկան մեծ բաւարարութեամբ ու գրեթէ մէկ շունչով: Անձի մը կենդանագիրը չէ որ ունեցանք միայն, այլեւ ամբողջ գաղութի մը մանրանկարը, պատկերագծուած այնքան անսեթեւեթ ոճով ու դրոշմուած հարազատութեան կնիքով:

Վարանելու հարկ չկայ, կը խորհինք, եթէ հաստատենք որ Շնորհք Պատրիարք եղաւ 20րդ դարու հայ եկեղեցականութեան ամէնէն ընտրեալ ներկայացուցիչներէն մին, բառին ազնուագոյն իմաստով: Անբասիր հոգեւորականի, ճկուն դիւանագէտի, քաջ հովուապետի եւ գրագէտ աստուածաբանի իր յատկանիշները գրեթէ անհամատեղելի կը մնան մերօրեայ հայ կղերականութեան շարքերուն մէջ...: Արդարեւ, 1913-ին Եօզկաթի աննշան մէկ գիւղին մէջ իր աչքերը լոյսին բացած այս երախան, տառապագին որբութենէ մը ետք, պիտի դառնար «Նախախնամութեան կողմէ ընտրուած բարձրաթռիչ անձնաւորութիւն մը, Աստուծոյ շնորհով լուսաւորուած հոգեւորական մը, որուն ճակատագիրը նոյնացաւ ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ»:

Հատտէճեան, Շնորհք Պատրիարքին մէջ ամէնէն առաջ կը նշմարէ ՎԱՆԱԿԱՆԻ տիպարը, դիտել տալով, թէ «անոնք որ ապրեցան Պատրիարքին մտերմութեան մէջ, գիտեն որ ան երբեք չդադրեցաւ վանական մը ըլլալէ: Ամբողջ կեանքին մէջ իրեն հետ տարաւ վանականի այն դրոշմը, որ իր վրայ դրուած էր Երուսաղէմի մէջ: Ատով իսկ յատուկ կերպով կը զանազանուէր իր սերնդակիցներէն կամ յաջորդ սերունդի հոգեւորականներէն»:

Բայց ինչ որ տարօրինակ կրնայ թուիլ ոմանց, հեղինակին այն հաստատումն է, թէ Շնորհք Պատրիարք «իրական հաւատացեալ մըն էր»: Եկեղեցական մը արդէն իսկ «ի բնէ» հաւատացեալ է, պիտի խորհին շատեր: Իրականութիւնն այդպէս չէ սակայն: Կոչումի խարդաւանանք մը, գիտակցութեան պակաս մը կամ աշխարհիկ բարքերու գերեվարութիւնը, շա՛տ բան կորզած -- տարած են հարիւրաւոր եկեղեցականներու հաւատքէն: Մինչ Շնորհք Պատրիարք եկեղեցւոյ Ս. բեմին վրայ թէ անկէ վար, օրը 24 ժամ մնացած է դերազանցապէս Հաւատքի մարդը ու «կղերականի արժանապատուութիւնը ամենաբարձր մակարդակի հասցուցած հայրապետ մը»:

Իր երկարատեւ գահակալութեան շրջանին (1961 -- 1990), Շնորհք Պատրիարք յատկանշուած է նաեւ որպէս անվհատ հոգատար մը՝ պոլսահայ գաղութի բազմաթիւ կարիքներուն, որոնց թուումն իսկ գլխու պտոյտ կրնայ պատճառել ընթերցողին: «Գաւառէն եկած չքաւոր ընտանիքներու հոգերը, կրթական դժուարութիւններ, դպրոցական արձանագրութիւններու դժուարութիւններ, հոգեւորականի պակաս եւ թափուր մնացած եկեղեցիներու կարիքները, գաւառի եկեղեցիներուն դէմ կատարուած ոտնձգութիւններ, այս կամ այն հոգեւոր պաշտօնեային անվայել մէկ ընթացքը, ուսուցչական տագնապ, վարժարանի տնօրէններու անբաւարարութիւն, պետական շրջանակներու կամ ելմտական իշխանութիւններու հետ դժուարութիւններ, այս կամ այն հաստատութեան դրամական նեղութիւնը, նորոգութեան կարօտ այս կամ այն եկեղեցիին կացութիւնը, իրեն հետ հարցազրոյց ընել ուզող եւ քաղաքական հարցերով զինքը տագնապեցնող թղթակիցներ, լրագրողներ կամ դիւանագէտներ, իրեն դէմ կատարուած զրպարտութիւններ կամ անհիմն ամբաստանութիւններ, պատրիարքարանի անձնակազմին հետ հարցեր, կրթաթոշակ ուզող ուսանողներ, օժանդակութեան կարօտ անհատներ, եւ տակաւին ո՛վ գիտէ ինչպիսի գլխացաւեր»:

Այս բոլորին վրայ աւելցուցէք նաեւ գաւառի պաշտպանը. Հանգամանք մը, որ լիապէս կ'արժեւորէր ո՛չ միայն գաւառացի Թրքախօս բազմահարիւր հայ տղոց Պոլիս փոխադրումով ու անոնց զետեղումով՝ Դպրեվանքի, Գալֆայեանի կամ Գարակէօզեանի մէջ, այլեւ դէպի Կեսարիա, Սեբաստիա, Տիարպաքըր, Վագըֆգիւղ եւ դեռ մինչեւ հայրենական հեռաւոր սրբավայրեր իր հովուական այցելութիւններով կամ հաւաքական ուխտագնացութիւններով, որոնց մասին չէր մոռնար «տեղեկագիր»ներ ալ պատրաստել, այնքան պերճախօս եւ հոգեթով նկարագրութիւններով, Ու ինչպէս Ռ. Հատտէճեան կը հաստատէ իրաւամբ, «Ան եթէ ուրիշ ոչինչ ըրած ըլլար, նորէն ալ պէտք էր յիշուէր հայ անբախտ գաղթականներու համար իր ըրածներով: Շատ նուրբ հարց մըն էր ատիկա, եւ հակառակ ատոր, այդ գաղթականներուն դիմաց բացաւ իր կամ իր ժողովուրդին ամբողջ սիրտը, քսակը եւ տունը, միաժամանակ քաջաբար ստանձնելով որոշ շրջանակներուն կողմէ սխալ հասկցուելու լուրջ հետեւանքները»:

Հակառակ վարչական իր ծանր բեռին, Շնորհք Պատրիարք մեր դէմ կը ցուցուի նաեւ որպէս գրչի անխոնջ մշակ մը, մասնակցելով զինք նախորդող գրագէտ պատրիարքներու ոսկի փաղանգին: Նալեանի, Կոլոտի, Օրմանեանի, Դուրեանի եւ Խաչատուրեանի հետեւող մը, ուրեմն, որուն տպագիր տասնեակ մը գրքերը առաւելաբար իր մէջ կ'ընդգծեն մատենագէտն ու աստուածաբան -- բանասէրը, այս կալուածին մէջ նշանակալից ներդրումով: Հմուտ հոգեւորականի իր այս արժանիքը ամէն անգամ ի յայտ եկած է քարոզախօսութեանց ընթացքին եւս, ու Հատտէճեանի ըսել տուած է՝ թէ «աւելի քան 25 տարի հաւատարմօրէն եւ անհամար անգամներ ականջ տուած ըլլալով իր հանդիսաւոր քարոզներուն եւ ուղերձներուն, իր Հունկ Բանքերուն եւ գնահատանքի խօսքերուն, միշտ զարմացեր եմ թէ Շնորհք Պատրիարք ո՞ւրկէ կը գտնէր այն սքանչելի միտքերը, որոնք անպայման ամէնէն յարմարագոյններն էին այդ օրուան հանդիսութեան ոգիին ու նպատակին»:

Գրագէտի իր խառնուածքը, պարզ էր, որ զինք պիտի առաջնորդէր նաեւ արուեստներու աշխարհը: Արդարեւ, Շնորհք Արք. մասնայատուկ հետաքրքրութիւն ունեցած է նկարչական գործերու նկատմամբ: Վրձինի պոլսահայ վարպետները, գրեթէ անխտիր, վայելած են իր քաջալերանքն ու գնահատանքը: Ու մտածել, որ իւրաքանչիւր ցուցահանդէսէ ետք, պատուելէ ետք ցուցասրահը, գեղեցիկ սովորութեամբ մը՝ ան նկարչական գործերէն հատ մը ընտրած է պատրիարքարանի հաւաքածոյին համար: Ու այս ձեւով, պոլսահայ նկարիչներու գործերէն արժէքաւոր հաւաքածոյ մը տարուէ տարի եկած է զարդարել պատրիարքարանի փոքր սրահին որմերը, ի վերջոյ այդ սրահը դարձնելով փոքրիկ թանգարան մը, որ այսօր պատիւ կը բերէ թէ՛ պատրիարքարանին, թէ՛ նկարիչներուն:

Ռ. Հատտէճեան բազմաթիւ օրինակներով բնութագրած է նաեւ Մարդը՝ պատրիարքին անձին մէջ: Վկայած է անոր ժուժկալութեան, հաղորդականութեան, համեստութեան եւ աւանդապահութեան մասին: Արժանիքներ, որոնց գնահատումը եկած է նոյնինքն իր հօտէն, բազմաթիւ առիթներով: Այս առնչութեամբ, մտքերու մէջ թարմ ըլլալու են դեռ իր գահակալութեան 25-ամեակի կրօնական թէ աշխարհիկ փառահեղ հանդիսութիւնները (1986):

Ահա փոքրածաւալ բայց արժէքաւոր հատոր մը, որուն էջերէն կը ճառագայթէ լուսաւոր դէմքը «մեր սիրեցեալ Շնորհք Պատրիարքին»: Անկասկած, բախտաւոր են բոլոր անոնք՝ որոնք վայելեցին իր շունչը, առաւել եւս՝ իր մտերմութիւնը: Ու հաւանաբար ամէնէն աւելի անոնք են որ ցայսօր կը մնան Նոր Շնորհքներու կարօտով...:

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՅԵԱՆ

Հալէպ

ՄԱՐՄԱՐԱ

[illegible]

ԿՂԶԻ ՄԸ ՏՈՒԵՔ ՄԵԶԻ

Ժողովը որուն մասնակցած էի, նուիրուած էր ընկերային կարեւոր հարցի մը քննարկման: Կը քննարկէինք այդ հարցը եւ կը մտածէինք այդ հարցի կապակցութեամբ կարգ մը ձեռնարկներ կազմակերպելու մասին: Ժողովականները ծանօթ անձեր էին, ընկերային կեանքէ ներս պարտականութիւններ ստանձնած ազնիւ ու բարեացակամ մարդիկ: Ըստ երեւոյթին, այս անձերը լաւագոյն անձերն էին, զորս հոս ժողովի հրաւիրել պէտք էր այսպիսի հարցի մը քննարկման համար:

Բայց քանի ժողովը յառաջացաւ, այնքան աւելի անդրադարձայ որ գրեթէ ամէն կէտի վրայ խորթ կը հնչէին ժողովական ընկերներուս գաղափարներն ու առաջարկները: Ինծի համար հասկնալի չէր, թէ այդ անձերը ի՞նչպէս կրնային յանձնուիլ այնքան սխալ, անտրամաբանական, հակա - ընկերային ու հակա - մշակութային տեսակէտներու: Ես իմ կարծիքս կը յայտնէի, բայց կը զգայի որ զուր տեղ կը խօսէի: Կարծես անանցանելի պատ մը կար անոնց եւ իմ գաղափարներուս միջեւ: Ճաշակի, մտածելակերպի, ազգային բարքերու ու աւանդութիւններու ընկալման ահաւոր տարբերութիւններ կային մեր միջեւ: Յուսահատօրէն շուրջս կը նայէի, տեսնելու համար թէ ինծի գաղափարակից ուրիշ ընկերներ ալ չկայի՞ն: Թերեւս կային: Բայց անոնք ալ կը խուսափէին կարծիք յայտնելու: Հասկցայ որ սարսափազդու փոքրամասնութեան մը մէջ մնացած էի: Անօգուտ էր պնդել, խօսիլ, դիմացինները տարհամոզելու աշխատիլ: Ուստի լռեցի: Բայց երկար ժամանակ չկրցայ ձերբազատիլ ժողովի ընթացքին խօսուածներուն անախորժ տպաւորութենէն: Երբ տուն վերադարձայ եւ իրիկնային աշխատանքիս համար նստայ աշխատասեղանիս առջեւ, յանկարծ ամէն ինչ մոռցայ: Գտայ նախկին խանդավառութիւնս:

Կղզիներ կան, որոնց ակամայ կ'ապաստանինք ամէն անգամ որ մայր ցամաքամասը լեցնող բազմութիւնները եւ մայր ցամաքամասի անախորժ ժխորներն ու այլասերումները սկսին անհանդստացնել մեզ: Այդ կղզիները տակաւին չեն վարակուած այդ բազմութիւններէն ու ժխորներէն: Կ'ելլենք այդ կղզիներուն վրայ, կը մոռնանք ամէն ինչ: Ցամաքամասերու ստուար ապականումն ու այլասերումը տակաւին չէ կրցած անցնիլ ծովերուն վրայէն ու հասնիլ այդ կղզիներուն:

Աշխատանքի սեղանս, սեղանիս վրայ դրուած գիրքերը, համակարգիչը որուն վրայ ամէն օր հազարաւոր տող բան կը գրեմ, մէկմէկ կղզիներ են ինծի համար: Մեզ տառապեցնող բոլոր ապականումները, մեծաքանչի նկատմամբ մարդոց անտարբերութիւնն ու անտեսումը, գիրի ու գրականութեան նկատմամբ մարդոց արհամարհանքն ու անհասկացողութիւնը, ազգային մշակոյթի հետ առնչուած հարցերու մէջ մեր ժամանակակիցներուն անգիտութիւնն ու տգիտութիւնը, բոլոր այս ժխտական ալիքները տակաւին չեն կրցած հասնիլ մինչեւ իմ աշխատասեղանս: Աշխատասեղանս այն կղզին է որ տակաւին շրջապատուած է խաղաղ ու կապոյտ, զուլալ ծովերով: Այդ կղզիին վրայ ես այլեւս կրնամ մոռնալ ցամաքի ժխորը, ցամաքի ապականումը: Այդ կղզիին վրայ երկինքը կապոյտ է, խոտերը կանաչ - կանանչ, ծաղիկները չեն կորսնցուցած իրենց բնական գեղեցկութիւնն ու թարմութիւնը, հովը շատ քաղցր կը փչէ, ջուրը անոյշ է ու անխարդախ: Այդ կղզիին վրայ ես կրնամ մոռնալ ամէն ինչ եւ կարծել, որ ամբողջ աշխարհը, աշխարհի բոլոր ցամաքամասերը այս կղզիին նման են, Այս կղզիին վրայ ես կրնամ զիս խաբել, կամ կրնամ զիս մխիթարել:

Բժիշկ -- բանաստեղծ բարեկամներէս մէկը անցեալ օր խմբագրատուն հանդիպած էր: Երբ ներս մտաւ ու մեզ տեսաւ, զգացի որ շատ ուրախացաւ: Աչքերը փայլեցան: Դիմացս բազկաթոռի մը մէջ նստաւ, անդին շպրտեց իր ծանր պայուսակը, որ լեցուն էր դեղօրայքի գրքոյկներով, դեղի տուփերով եւ բժշկական մանր գործիքներով: Նաեւ՝ անշուշտ հիւանդ մարդոց, դարմանումի կարօտ մարդոց տառապանքներով ու պատմութիւններով: Անդին շպրտեց տառապանքի այդ պայուսակը եւ գրպանէն հանեց թուղթ մը, զոր երկարեց: Հասկցայ: Նոր բանաստեղծութիւն մըն էր: Ան իր այդ նոր բանաստեղծութիւնը ինծի կը յանձնէր երջանկութեամբ մը, որ կը ճառագայթէր աչքերէն ու ամբողջ դէմքէն:

- Հազիւ թէ կրցայ կէս ժամ մը գողնալ հիւանդներէս ու դարմանատունէն, ըսաւ: Ուզեցի ձեզի հանդիպիլ եւ անձամբ յանձնել այս նոր բանաստեղծութիւնը: Քանի մը վայրկեան խօսիլ ձեզի հետ,

Եւ ինչպէս կը պատահի, բացուեցան խօսակցութեան կծիկները: Կծիկները այն նիւթերուն որոնք սիրելի են մեզի համար: Կը խօսէինք, երբեմն հոնկէ գիրքերու կը նայէինք, հատուածներ կը կարդայինք, կարծիքներ կը յայտնէինք: Ես աճապարանք չունէի: Բայց ան շարունակ ժամացոյցին կը նայէր: Շարունակ ժամացոյցին կը նայէր, բայց չէր ուզեր տեղէն շարժիլ: Ժամացոյցին վրայ նետուած ամէն ակնարկ կարծես փախուստի ճամբայ մըն էր իրեն համար: «Քանի մը վայրկեան կրնամ նստիլ, հոգ չէ, քանի մը վայրկեան կրնամ ուշանալ»: Այսպէս մտածել կուտար ժամացոյցը:

Ի վերջոյ ակամայ կանգնեցաւ:

- Դժբախտաբար պէտք է մեկնիմ, ըսաւ: Որքա՛ն հաճելի է այս՝ խմբագրատունը: Ինծի համար կղզի մըն է այս: Հոս կու գամ ու գոնէ միջոցի մը համար կը փրկուիմ, հոս կու գամ ու կը գտնեմ այն հարազատ աշխարհը, որ իմ սիրածս է:

Այո՛, կղզիներ կան, որոնց ակամայ կ'ապաստանինք ամէն անգամ որ մեզ անհանդստացնել կը սկսին մայր ցամաքամասը լեցնող բազմութիւններն ու մայր ցամաքամասի անախորժ ժխորներն ու այլասերումները: Այդ փոքրիկ, այդ շատ փոքրիկ վերջին կղզիներն ալ օր մը [illegible] պիտի տրուի՞ն ցամաքամասերու կողմէ, անոնք ալ պիտի դադրի՞ն գոյութիւն ունենալէ: Անկասկած:

Բայց գոնէ մենք չտեսնե՛նք...:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լոնտոնի «Ալ – Հայաթ» արաբական օրաթերթը Ամմանի դիւանագիտական շրջանակներէն ձեռք ձգած է մանրամասնութիւններ որոնք կը վերաբերին Ս. Հիւսէյնի երկու փեսաներուն Իրաք վերադարձի եւ սպանութեան պարագաներուն։

Այդ աղբիւրին համաձայն վերադարձի սկզբնական որոշումը տրուած է գայրոյթի նոպայով մը։ Փեսաներէն Հիւսէյն Քամէլ որ ամուսնացած էր Ս. Հիւսէյնի մեծ աղջկան հետ, Ռամազանի վերջին օրը յորդանանեան պատուիրակութեան մը այցելութիւնը ընդունած է, կարծելով որ կուգան տօնը շնորհաւորելու։ Մինչդեռ պատուիրակութիւնը եկած էր Յորդանանի վեհապետին հակազդեցութիւնը փոխանցելու Հ. Քամէլի կարգ մը յայտարարութիւններուն առիթով։ Արդարեւ, այս վերջինը նախատած է Միացեալ - Նահանգներն ու Պաշտպանութեան նախարարը եւ քննադատած Ամմանը որ առիթ տուած է իրաքեան աքսորականներուն ընդդիմադիր ժողովի մը։ Պատուիրակութեան անդամները ըսած են թէ Յորդանան կը հիւրընկալէ զիրենք, բայց չի հանդուրժեր որ Թերանան հիւրի իրենց պարտականութեան մէջ։ Ան գլխաւորաբար կ'ամբաստանուէր օտար մամուլի թղթակիցներու հետ շփում ունենալու եւ իր դէմ Յորդանանի մէջ կազմակերպած դաւադրութենէ մը զանգատելու մեղքով։

Այս հակազդեցութեան դէմ Հ. Քամէլ գայրացած, յայտնած է. «եթէ այսպէս է, անմիջապէս կը վերադառնամ։ Ի՞նչպէս կը համարձակիք նման օրով մը այս բաները ըսել ինծի»։ Պատուիրակութեան անդամներն ալ պատասխանած են որ կրնայ Ամմանէն մեկնիլ, երթալու համար ուր որ կ'ուզէ. միայն եթէ կ'ուզէ Իրաքի նախագահին աղջիկներն ալ հետը տանիլ, Իրաք վերադառնալէ ուրիշ ընտրանք պիտի չունենայ։

Այն ատեն Ս. Հիւսէյնի փեսան գտած է Իրաքի դեսպանը, անոր հետ գացած դեսպանատուն ուրկէ հեռաձայնած է Պաղտատ, յետոյ Յորդանանի Թագաւորին գրասենեակը ընդունելութիւն խնդրելով որպէսզի հրաժեշտ առնէ անկէ։ Բայց բռնածին համաձայն՝ խորհրդականները Թագաւորին թելադրած են չընդունիլ Հ. Քամէլը, նկատի առնելով անոր գայրոյթը։

Աքսորական փեսաներու ընտանիքները այն ատեն խորհրդակցութեան նստած են ու Ս. Հիւսէյնի անդրանիկ աղջիկը Պաղտատ հեռաձայնած է ուզելով մօրը հետ խօսիլ. բայց եղբայրը պատասխանած է իրեն, ապահովութեան բոլոր երաշխիքները տալով որպէսզի վերադառնան։ Կէս ժամէն պատրաստութիւնները աւարտած են. միայն Հ. Քամէլի զարմիկը մերժած է մեկնիլ։

Երեք ժամէն ինքնաշարժերու թափօրը հասած է իրաքեան սահմանը ուր Ս. Հիւսէյնի որդին Ուտայ անձամբ գլխաւորած է դիմաւորողներու խումբը։ Երբ զայն նշմարած է, Քամէլ հասկցած է գլխուն գալիքը։ Ինք ու եղբայրը հազիւ սահմանը անցած Մէրսէտէսի մը մէջ դրուած են, իսկ անոնց կիներն ու զաւակները տեղ գտած են ուրիշ կառքերու մէջ։ Այդ պահէն ետք Քամէլ այլեւս չէ տեսած կինն ու զաւակները։ Մայրաքաղաք հասնելով երկու փեսաները հարցաքննութեան տարուած են, անկէ ալ իրենց հօրը ապարանքը։ Յաջորդած է լուրը թէ Ս. Հիւսէյնի երկու աղջիկները ամուսնալուծուած են, քիչ ետքն ալ հաղորդուած է թէ փեսաները սպաննուած են։

Ծանօթ է որ Ս. Հիւսէյնի հրահանգով անոնց դաւաճանութեան պատճառով ըսպաննուեցան ընտանեկան բազմաթիւ պարագաներ, մինչեւ իսկ անոնց զաւակները որոնք հարազատ թոռներն էին վրէժխնդիր նախագահին։

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ԽԱԺԱԿ ՕՀԱՆԵԱՆ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐԷ ԴԻՄԱՆԿԱՐՆԵՐ

Չորեքշաբթի, Մարտ 6-ին, իրիկունը, բազմութիւն կար Սէն - Փրիէսթի մշակոյթի կեդրոնը, Փլաս Ժէրթինան Պիւիսոն, ուր բացումը կատարուեցաւ Խաժակ Օհանեանի ցուցահանդէսին։

Խաժակ Օհանեան լուսանկարիչ է. արհեստավարժ, վարպետ մը դիմանկարներու։ Ասոնցմէ շարք մը բերած էր Սէն - Փրիէսթ։ Գլխաւորաբար հայկական դէմքեր, արուեստի մարդիկ՝ Վահէ Քաչա, Ռուբէն Մամուլեան, Ասատուր եւ ուրիշներ։ Շատ մը ոչ - Հայեր ալ անշուշտ։

Ներկաները անգամ մը եւս հիացան լուսանկարիչին արուեստին վրայ։ Ոչ ոք զարմացաւ քանի որ, մօտ երեք տասնեակ տարիներէ ի վեր, Խաժակ Օհանեան ծանօթ է, համբաւ ունի իր արուեստին մէջ, ոչ միայն Լիոն, այլեւ՝ արտասահման։ Յաճախ կը ճամբորդէ լուսանկարելու համար։ Նոր էր վերադարձած Շիքակոյէն։

Նշենք անցողակի, ի սպաս մարզասէրներու, որ Խաժակ Օգանեան մօրեղբայրն է Ֆրանսայի Ֆութպոլի Ազգային խումբին անդամ Եուրի Ճորքայէֆի։

Ցուցահանդէսը բաց է մինչեւ Ապրիլ 13, Երեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 15-էն 18, Չորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի՝ 14-էն 18։

***

Սէն - Փրիէսթ Լիոնի կարեւոր արուարձաններէն մէկն է, շուրջ՝ քառասուն հազար բնակիչ։ Ասոնց մէջ՝ Հայեր ալ։

Իր բացման խօսքին մէջ, քաղաքապետը, Պրինօ Փոլկա, հրաւիրելէ առաջ ներկաները հիւրասիրութեան մը, ըսաւ որ Խաժակ Օհանեանի ցուցահանդէսը առաջինն է Հայերը մասնաւորապէս հետաքրքրող քանի մը ձեռնարկներու՝ որոնք տեղի պիտի ունենան այս ամիս, նոյն շէնքին մէջ։

Այսպէս, Մարտ 22-ին, իրիկունը, յայտագրուած է Վանաձորի Թատերական խումբին ներկայացումը։ Վահէ Շահվերդեան կը բեմադրէ, հոն ալ, Չեխովի «Երեք Քոյրեր»ը, հայերէն լեզուով։

Նախորդ իրիկունը, բեմադրին հետ հանդիպումէ մը վերջ - ժամը 19-ին - ընթրիք մը կը կազմակերպուի. «հայկական ճաշ մը» ճշդեց Պր. քաղաքապետը։ Ժամը՝ 21·30-ին։

Մարտ 23-ին ալ, «Սինէ 89»ին մէջ, Փլաս Շարլ Օթինա, պիտի ցուցադրուի Արթիւր Փէլէշեանի գործերէն մին, «Եղանակները»։ Կը տեւէ 30 վայրկեան։

Սէն Փրիէսթ եւ շուրջերը բնակող Հայերը, Լիոնցիներ ալ, առիթներ կ'ունենան, ուրեմն, այս ամիս, մտերմանալու ազգակից արուեստագէտներու հետ։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԽՍՔՃԵԱՆ

Publications Reçues

LE DESIR DU FIGUIER

pièce créée le 2 Octobre 1995 au Théâtre Athénor de St-Nazaire et reprise le 3 Avril 1996 au Nouveau théâtre d'Angers

Reine Bartève,

Editions Très Tôt Théâtre, 1995, Paris.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի եւ Հայ երկրաշարժաբաններու միացեալ «Փիքս» ծրագիրը սկսած է գործել եւ այս առթիւ Արարատ քաղաքին մէջ ալ բացուած է ինքնաշխատ կայան մը, որ կը հետեւի երկրագունդի երկրաքիմիական գործընթացներուն։ Ծրագրին հիմնական նպատակն է կանխել Հայաստանի մէջ երկրաշարժի վտանգները։

***

Հայաստանի «Նայիրիտ» գիտարտադրական միաւորումը սկսած է արտադրել ռետինա – մետաղեայ յենասիւներ, որոնք կ'օգտագործուին երկրաշարժէն վնասուած շինութիւններու վերականգնման մէջ։ Այս նոր յենասիւները շէնքերը երկրաշարժի հետեւանքներէն պահպանելու յատկութիւնն ունին։

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Արդարադատութեան նախարարութեան մօտ պաշտօնապէս արձանագրուած հանրային - քաղաքական կազմակերպութիւններէն է Հայաստանի Ընկերվարական (սոցիալիստական) կուսակցութիւնը։ Անոր համանախագահներէն են Լուդվիկ Վարդանեան եւ Մովսէս Շահվերդեան. ունի աւելի քան 100 անդամներ։ Մ. Շահվերդեան սպրդելով իր կուսակցութեան հետապնդած ճամբան շեշտած է թէ հակառակն ըլլալով Հայաստան գործող հանրային - քաղաքական կազմակերպութիւններուն մեծ մասին, իրենք ունին որոշ նպատակ, դիրքորոշում եւ ծրագիր՝ դառնալ լուրջ եւ ազդու ուժ։ Սակայն իր արտայայտութիւններուն որեւէ խորացում կամ բացատրութիւն չէ բերած։

***

ԾԽԱԽՈՏԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐ

«Բարեփոխումներ» երեսփոխանական խումբը իր զօրակցութիւնը յայտնած է Ազգային Ժողովի ընկերային առողջապահութեան եւ բնապահութեան հարցերու յանձնաժողովին որ նախաձեռնած է ամբողջ երկրին տարածքին ծխախոտի գործածութեան դէմ - որ անհամեմատելի չափերու հասած է - համատարած պայքարի մը։ Յանձնաժողովը կը փափաքի որ ծխախոտի դէմ արշաւը սկսի պաշտօնական վայրերէն, անդրադառնալով նաեւ Խորհրդարանին, ուր կացութիւնը՝ անթոյլատրելի վիճակի հասած է։

ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ո՞րքա՞ն մնաց հոն, դրկած իր ուժաթափ, դողդղուն թեւերով անոր մարմինը...։ Վերցուց գլուխը - հոն էր ժայռը։ Ու մէկ ձեռքը անցնելով անոր գօտիին, սկսաւ քաշել Յակոբին գգայազիրկ մարմինը ցեխին մէջէն դէպի ճամբուն եզերքը։ Հազիւ հասեր էր երբ նոր հարուած մը ծունկէն գրեթէ գետին փռեց զինքը բայց ան շարունակեց քաշել, քաշել ծանր մարմինը մինչեւ ժայռին տակ, յետոյ, առանց կանգ առնելու, վերջին ճիգով մը վեր հանեց մարմինը հողէ թումբին վրայ։

- Եկանք Յակոբ, հասանք։

Ուժաթափ՝ պիտի իյնար ժայռին տակը երբ գերագոյն ուժով մը հաւաքեց ինքզինքը, վեր նայեցաւ ու հոն էր ժայռին բացուածքը։ Այն ատեն գրկեց անոր մարմինը, վեր վեր հանեց դէպի ժայռին մուտքը, յետոյ ներս հրեց զայն ճիշդ որ վերջին փամփուշտ մը կը զարնուէր, կոնքին ու կ'անցնէր կ'երթար։

- Այ այ։

Պոռաց ու ինկաւ գետին։ Ահաւոր էր ցաւը ու հազիւ կրցաւ շնչել։ Առաջին ցնցումը անցած սակայն, ինքզինքը գտաւ։ Երբ բացաւ աչքերը, Յակոբին դէմքը իր աչքերուն մէջն էր։ Բաց էին աչքերը...։ Զհաւատաց...

- Ա՛խ Յակոբ ... ողջ ես ... գիտէի ես...։

Անդիմադրելի ուժ մը զինք անոր մարմնին նետեց, փաթթուեցաւ մէկ թեւով ու սկսաւ խենթի պէս համբուրել անոր աչքերը, ճակատը, բերանը, վիզը լալով ու խնդալով, արցունքը հոսեցաւ, խառնուեցաւ արիւնին, պոռաց երգեց լացաւ նորէն, գրեթէ խելակորոյս ... ու բառերը թափեցան բերնէն, խառնուեցան խրնդուքին...

-- ... Յակոբ կեանքը մերն է փրկեցինք ազատեցինք ... ողջ ենք ... ախ Յակոբ սէրը սէրը ... մերն է կեանքն ալ մահն ալ ... կեանքս քեզի կուտամ ամբողջութեամբ մինչեւ սկիզբը եւ վերջը ... առ առ ... դուն պայքարէ մեծ մաքուր խաչալին համար ... ես սէրն ու կեանքը քեզի կուտամ եւ այսքան երջանիկ երբեք երբեք...։

Ուժէ պարպուած, Արմինէ գետին ինկաւ. Պահ մը անշարժութիւն տիրեց ժայռէն ներս։ Դուրսը սակայն կռիւը կը շարունակուէր։ Յակոբ փորձեց շտկուիլ արմունկին վրայ բայց չկրցաւ։

- Արմինէ...։

Չլսեց Արմինէ։ Յակոբ կամաց մը սեղմեց անոր մատները։ Թուլցեր էր մարմինը, սաստկացեր էր ցաւը ու մեծ ճիգ կ'ընէր չտքալու համար։

- Արմինէ։

Բաց էին Յակոբին աչքերը, ժայռին առաստաղը կը լողար, կը ծփար գլխուն վերեւ։ Նորէն սեղմեց անոր ափը։ Արմինէ վերցուց գլուխը ու մօտեցաւ անոր։ Հիմա անդոյն շրթունքները երերացին բառ մը ըսին, յետոյ նորէն շարժեցան, այս անգամ աւելի լսելի։

- Ինչո՞ւ եկար...։

Ջէնքի աղմուկը խեղդեց յաջորդող քանի մը բառերը։ Սպասեց որ ուժ հաւաքէ։

- Վտանգաւոր է քեզի համար։

- Եկայ քեզի խնամելու, վիրաւորուեր ես։

- Դուրս չելլես։

- Չէ։

- Դո՞ւն ինչպէս ես։

- Ես բան մը չունիմ, քիչ ետք կ'անցնի ... կիները եօթը հոգի կ'ունենան...։

Արմինէ մեծ դժուարութեամբ հասաւ անոր ուսին, պատռեց շապիկը։ Հսկայական վէրքը երեւան եկաւ։ Վախէն գոցեց աչքերը։ Ոսկորը կ'երեւար եւ շապիկը ծծեր էր արիւնը, ծանրացեր։ Կամաց մը դպաւ։

- Այ։

Պոռաց Յակոբ։ Արմինէ շարունակեց մաքրել վէրքը։ Ցաւերու մէջ՝ սակայն Յակոբ կրցաւ քանի մը բառ արտասանել։

- Արմինէ ... պատին քովէն նայէ դուրսը ... ով կայ, ուր են ... զէնքս քովս դիր ... անոնց ձեռքը չեմ իյնար, ոչ ալ դուն ... ինչո՞ւ եկար...։

- Լաւ լաւ ... հիմա վէրքդ գոցեմ... նա, կեցաւ արիւնը։

Բայց իր ուժն ալ սպառեցաւ։ Պառկեցաւ գետինը, անոր ձեռքը բռնած, սեղմելով ակռաները իր ծունկի ցաւին ճիչը զսպելու համար։ Կը գոցուէին աչքերը սակայն ներքին պրկուածքը արթուն պահեց զինքը։ Երկվայրկեան մը յիշեց Սեդոյին քովը պառկիլը բայց հիմա սաստիկ ցաւի մէջ էր ու չկրցաւ մտերմութեան կապը խորացնել, տարածել իրենց մէջ ներս։ «Յակոբ» մրմնջեց ի վերջոյ, երբ ցաւը մեղմացաւ քիչ մը «եկայ, տեսա՞ր, հասայ քովդ ինչպէս կ'ըսէի... այս ցաւին, այս վտանգին մէջ է որ բուն սէրս կը զգամ հիմա ... բայց չեմ գիտեր, կրնա՞ս դուն ալ զգալ տաքկա... պիտի կրնա՞մ սէրս քեզի փոխանցել, կուրծքէս հանել քու մէջդ դնել, սիրել սիրել իրապէս ... ա՛խ չեմ գիտեր»։

Ջէնքի ձայնը կրկին ուժովցեր էր ու մօտէն կուգար։

- Սեդոն ... Սեդոն ո՞ւր է ... դո՞ւն ինչպէս ես, վիրաւորուա՞ծ ես։

- Վարն է ... հոգ մի ըներ ... ես լաւ եմ Յակոբ։ Ի՞նչպէս կը զգաս։

Պատասխան չկար։ Մտահոգ՝ ուզեց տեսնել զայն։ Մեծ դժուարութեամբ վեր հրեց մարմինը արմունկին յենելով ու վրան հակեցաւ։ Գոյնը գացեր էր դէմքէն։ Շոյեց անոր լայն ճակատը, շրթունքին դպաւ մեղմօրէն, այտէն համբուրեց անհուն գուրգուրանքով։ Յակոբին աչքերը կամաց մը բացուեցան, խորունկ շունչ մը առաւ Արմինէ։

- Ի՞նչպէս կը զգաս Յակոբ։

- Շատ տկար ... ջուր կա՞յ։

- Մերինները հիմա կը հասնին ... քիչ մը սպասէ։

(Շար. 112)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՑՕՂԵՐ ՈՒ ՑՈԼՔԵՐ

ԱԼԱԳԵԱԶ

Լոս - Անճելըս, 1991

***

LES FLEURS EPARPILLEES

ALAKYAZ,

Los-Angeles, 1995.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -

Իր մօր՝ Վարսենիկ Քէօսէեանի մահուան 9-րդ տարելիցին (24-2-1987) եւ իր հօր՝ Ասատուր Քէօսէեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ Օր. Ժէրմէն Քէօսէեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրէնկիւլեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Փափազեանէ (Գլամար) Տիկին Նուա Փիփրի (ծնեալ՝ Մատոյեան) յիշատակին և 1000 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանէ իրենց Թոռան Փառէն Կանիմեանի ծննդեան ուրախ առիթով:

***

Մարգարեան եւ Փափազեան վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները դպրոցի բարգաւաճման համար: Կարապետ Պչաքճեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի Պչաքճեան եւ Պաղտոյեան ընտանիքներ 800 Ֆր., Պր. Հրաչ Մարկոսեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարուժան Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Քէչիչեան 200-ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ժագ Անչտեան 350 ֆրանք:

***

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. – Ալեքսանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Եդուարդ Ալեքսանեան 300 Ֆր., Քրիստին Ալեքսանեան 200 Ֆր.: Ասատուր Քէօսէեանի մահուան առթիւ՝ Սաթենիկ Թիւթէլեան, Միհրան Պօյաճեան 100-ական Ֆր., Մինաս Ֆրանկիւլեան 200 Ֆր.: Նարոյեանի մահուան առթիւ՝ Պրինօ եւ Ժորժէթ Մարաշլեան 300 Ֆր., Ժանին Յակոբեան, Րաֆֆի Նազարեան 100-ական Ֆր.: Փափազեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Ժագլին Փափազեան, Ազատուհի Յովսէփեան 200-ական Ֆր., Արփիար Պօղոսեան 400 Ֆր.: Մալճիի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Վարդգէս Մալճի 400 Ֆր., Խաչիկ Ներտիք 500 Ֆր., Նշան Տուրսունեան 100 Ֆր., Օրթագարակէօզ 200 Ֆր.: Քեսմեճեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Քեսմեճեան ընտանիք 600 Ֆր., Սիրանոյշ Սամուէլեան 100 Ֆր.: Փիրանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Զարմինէ Փիրանեան 350 Ֆր. եւ 350 Երգչախումբին, Տիրան եւ Կի Փիրանեան 500 Ֆր. եւ 250 Երգչախումբին, Աղնիւ Նիկողոսեան 150 Ֆր., Գուրգէն եւ Անահիտ Ստեփանեան 200 Ֆր., Պերճ եւ Հերմինէ Վարժապետեան 200 Ֆր. Երգչախումբին, Կարօ եւ Անդինէ Սարեան 200 Ֆր., Անտրէ եւ Անի Սիսակեան 100 Ֆր., Անտրէ Փիրանեան 200 Ֆր., Ժան Արզումանեան 500 Ֆր., Արզումեան 50 Ֆր., Ժագ Պօյաճեան, Յարութիւնեան ընտանիք 400-ական Ֆր.: Նիկողոս Մինասեանի մահուան առթիւ՝ Ջերչեան 600 Ֆր., Ժ. Վայիզեան 200 Ֆր., Աղնիւ Նիկողոսեան, Սարգիս Քօրտէքեան 100-ական Ֆր.: Թիւթիւնճեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Սաթենիկ Թիւթէլեան, Պուլվար Օտտոյի Կապոյտ Խաչ 200-ական Ֆր.: Պերլնուհի-Գլօտիս Այտընի մահուան առթիւ՝ Լուիզ Պալեան, Օննօ Այտըն 500-ական Ֆր., Հրաչ Այտըն 500 Ֆր. Երգչախումբին, Ֆրետերիք Զամանդեան 500 Ֆր., Անդրանիկ Զամանդեան 250 Ֆր., Ենովքեան ընտանիք 200 Ֆր., Եղսա Պասմաճեան 100 Ֆր., Ռոժէ եւ Միշէլ Գույումճեան 300 Ֆր., Եավէր ընտանիք, Լեւոն Ճոլաքեան 500-ական Ֆր., Սեդա Սարգիսեան, Չէօրէքճեան ընտանիք 200-ական Ֆր., Սուրբ Խաչ Դպրեվանք Միութիւն 300 Ֆր. Երգչախումբին, Սարգիս Տուրսունեան 200 Ֆր., Պոլսահայ Մշակութային Միութիւն 500 Ֆր. Երգչախումբին, Ռոպէր Խաչատուրեան 200 Ֆր., Ալէն Թերզեան 200 Ֆր. Երգչախումբին, Ժիրայր եւ Նատիա Վայիզեան 100 Ֆր., Ժիրայր Միհրանեան 300 Ֆր.: Դանիէլեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Դանիէլեան ընտանիք 500 Ֆր., Աւետիս Սեմերճեան 100 Ֆր., Դանիէլ Դանիէլեան 50 Ֆր., Զապէլ Գույումճեան 200 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Շարթ եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՆՈՒԱՐԴ ԳԷՈՐԳ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ-Ի

մահուան առթիւ:

***

Այս տխուր առթիւ, իր մօր յիշատակին՝ Մարի Շարթ - Կառվարենց 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Պչաքճեանի մահուան առթիւ, Պր. Ջուլալ Գազանճեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան փոխան ծաղկի (ստանալ՝ «Յառաջ»էն):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 13-էն սկսեալ՝

ՀԱՒԿԹԱԽԱՂ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան 48 - 24 - 63 - 89 թիւին:

20EME ANNIVERSAIRE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section *Jeunes* présente

ASPECT DU CINEMA ARMENIEN

Sous l'égide de la CINEMATHEQUE de MARSEILLE

MARDIROS de V. CHALDRANIAN
à la M.A.J.C. — le 15 Mars à 21h

CALENDAR de A. EGOYAN
à la M.A.J.C. — le 20 Mars à 21h

LE NOYER SOLITAIRE de F. DOVLATIAN
au Breteuil — le 26 Mars à 20h30

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN
à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er
— Cinéma Breteuil : 120, Bd Notre-Dame, Marseille 6e

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville. 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 15, Ս. Յակոբ (Պուլվար - Օտտօ):

Քարոզիչ՝

ՄԱԿԱՐ ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին:
Արեւագալ ժամը 9.45-ին:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11.45-ին:

ASSOCIATION CULTUELLE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS ET DE LA REGION PARISIENNE

AVIS

AUX MEMBRES DE L'ASSOCIATION CULTUELLE

Le mandat de l'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne arrive à son terme prochainement.

L'élection des membres laïcs de la nouvelle Assemblée des Délégués aura lieu le **Dimanche, 12 Mai 1996.**

Pour pouvoir participer à ces élections —élire ou se porter candidat— les membres **doivent être à jour de leurs cotisations** de l'année 1996 et des arriérés, **au plus tard le Lundi 25 Mars 1996 inclus** (date de la poste faisant foi).

Ceux des membres qui souhaiteraient se porter candidat à l'Assemblée, doivent adresser leur candidature, **par lettre recommandée, avec Accusé de Réception,** à l'adresse de :

L'Eglise Arménienne de Paris
A l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon
75008 PARIS

au plus tard le Samedi 30 Mars 1996 inclus (date de la poste faisant foi).

LE COMITE ELECTORAL

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Section « *A s t r i g* »

d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel

organise, au profit de son école hebdomadaire, un dîner dansant, le Samedi 16 Mars à l'Espace «Charles Aznavour» (Ave P.V. Couturier à Arnouville) avec la parcipation de l'Orchestre *MASSIS* de Marseille. Pour renseignement / réservation : 39. 85. 93. 40
ou 39. 85. 29. 71.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ կիրակիներուն պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Մարտ 17
Դատաւորի Կիրակիին,

Կիրակի, Մարտ 24
Գալստեան Կիրակիին:

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

M. Gérard DEDEYAN

pour une

CONFERENCE

ayant comme thème :

LE ROLE POLITIQUE ET MILITAIRE DES ARMENIENS DANS LA PREMIERE PERIODE DES CROISADES (1095-1187)

le Jeudi 21 Mars à 20 h 45

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— *Entrée libre* —

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԳԻՆԵՋՕՆ

Իգնա Սարըասալան-ի

(ՊՈԼԻՍ)

ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ՍԷՐԵՐՈՎ

բանաստեղծական հատորին
Թէքէեան Մշակութային Միութեան
Հայկաշէն Ուզունեան

գրական մրցանակին տուչութեան առիթով:

Գիրքը կը ներկայացնէ գրականագէտ՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ (Տիթրոյթէն)

Խօսք կ'առնէ հեղինակը՝ հրաւիրուած Պոլիսէն.

Շաբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Հիւրասիրութիւն գինեձօնի աւարտին:

DANS LE CADRE DU 10EME ANNIVERSAIRE DE LA CHORALE DES JEUNES

«KAROUN»

Nuitée Dansante

le Samedi 16 Mars à partir de 21 h

SALLE POLYVALENTE
Avenue Bouyala d'Arnaud
Marseille 12e

Animation : *Orchestre «Naïri» de Valence*
Spectacle : *Ecole de Danse de D Biou de Draguignan*

(Rock — Tango — Folk — Valse Viennoise etc...)

Ambiance cotillons

1 consommation offerte

Réservation :
Tél. : 91. 87. 43. 71 — 91. 66. 91. 99

Parking devant la mairie de 11ème et 12ème arrdt.

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 15
VENDREDI
15 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) -- Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18.811 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.811

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՒՐՈՊԱ ՇՈՒՆՉ Կ'ԱՌՆԷ... ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՄՆԱՑ

Եւրոպա խիստ մտահոգ էր Դեկտեմբեր 24-էն ի վեր, երբ հակառակ իր ջիգումներու (մաքսային միութեան անդամակցութիւն), Թուրքիոյ երեսփոխանական ընտրութիւններուն առաջին դիրքի վրայ հասաւ իսլամական Ռեֆահ կուսակցութիւնը: Անկէ ի վեր եւ մինչեւ անցեալ շաբաթ, բանակցութիւններ եւ սակարկութիւններ իրարու յաջորդեցին մինչեւ որ այլ երկու կուսակցութիւնները՝ Չիլլէրի Արդար Ուղին եւ Եըլմազի «Մայր Հայրենիքը լեզու գտան եւ մէկ կողմ թողով իրենց փոխադարձ ատելութիւնը, որոշեցին սիրաբանիլ եւ կազմել աշխարհական կառավարութիւն մը, հերթական վարչապետութեամբ:

Այս «դիւրաբեկ յաղթանակ»ին առթիւ, «Լը Մոնտ»ի մէջ, Մարի Ժեկօ վերլուծական յօդուած մը ստորագրած է (Մարտ 14), ուր նախ եւ առաջ, կը հաստատէ որ արեւմտեան Պետութիւնները լայն շունչ մը առած են լայիք կառավարութեան կազմութեան լուրով: Իսլամական վտանգը հեռացած էր: Բայց, հարց կուտայ, Թուրքիոյ ընկերակիցները եւ զարգացման արեւմտեան մօտէլի կողմնակիցները իսկապէս իրաւունք ունի՞ն ուրախանալու: Ամէն բան այն տպաւորութիւնը կուտայ որ մեծամասնութիւն չվայելող եւ չուզելով կազմուած այս կառավարութիւնը նոյնքան խախուտ է որքան նախորդները: Իսլամապաշտները, այժմ ընդդիմադիր, կրնան շատով զօրաւոր դիրքի տիրանալ:

Երեսփոխանական ընտրութեանց արդիւնքները յանկարծ խնդրոյ առարկայ դարձուցին Թուրքիոյ աւանդական դիմագիծը՝ աշխարհական եւ համեմատաբար կայուն ժողովրդավարութիւն մը, թէեւ անկատար, խառնակ եւ ռազմավարական շրջանի մը մէջ: Ռեֆահի յաջողութիւնը առիթ տուաւ անգամ մը եւս հաստատելու որ զինուորականները դեռ դեր մը կը խաղան քաղաքական կեանքին մէջ: Արդարեւ, ինչպէս կ'ըսուի Անգարայի մէջ, բանակն է - քեմալական արժէքներու աւանդական պահապանը - որ արգելք հանդիսացաւ իսլամապաշտ կառավարութեան մը կազմութեան: Այս չի նշանակեր որ Թուրքիան 1971-ի եւ 1980-ի պէս զինուորական պետական հարուածի մը սպառնալիքին տակն ըլլայ: Հակառակ իր հակասութիւններուն, կ'ըսէ յօդուածագիրը, Թուրք քաղաքային ընկերութիւնը ոչինչով կը նմանի տասը տարի առաջուան ընկերութեան: Դժուար է լռեցնել ընկերութիւն մը ուր հեռատեսիլի աւելի քան քսան կայաններ կան եւ ուր կարելի է ձայնասփիւռի աւելի քան հազար կայան լսել միայն Պոլսոյ մէջ: Մնաց որ ժողովուրդին որոշ համակրանքը շահած իսլամականութեան մը հանդէպ, չէ խնայած նոյնիսկ բանակի շարքերուն:

Իսլամականացման ճամբուն վրայ գտնուող Թուրքիոյ մը հեռանկարը, իսկական խրտուիլակ մը Թուրք զինուորականներուն եւ արեւմտեաններուն համար, յայտնաբերած է ինքնութեան տագնապ մը, ծնունդ առած 1991-ին Ծոցի պատերազմով եւ Խորհրդային Միութեան քայքայումով: Փանթիւրքիզմի խանդավառութիւնը զոր երկիրը ապրեցաւ Էօզալի շրջանին, այսօր, անցած գացած է: «Պալքաններէն Բայկալ» Թուրքիոյ մը տեսիլքը վերջացած է: Թուրքիոյ ներկայի ընկերութիւնը բաժնուած է աշխարհական քեմալականներու եւ կրօնական իսլամապաշտներու, արեւմտականացումի կողմնակիցներու եւ թշնամիներու միջեւ: Առաջիններուն համար Թուրքիոյ լծորդումը Եւրոպայի աւելի քան երբեք հրամայական է: Միւսներուն առարկութիւնն այն է որ երկիրը դուռը կը բախէ Եւրոպայի աւելի քան քսան տարիներէ ի վեր, առանց արդիւնքի, այն եզրակացութեան յանգելով որ Եւրոպան, ամէն բանէ առաջ, «Քրիստոնեայ ակումբ» մըն է եւ կ'ուզէ այդպէս մնալ: Սկզբունքով, նոր կառավարութեան կազմութիւնը արեւմտամէտ գիծին յաղթանակը կը ներկայացնէ, բայց, պէտք է որ Եւրոպացիները զգոյշ ըլլան: Իրեն զօրավիգ են փոքր կուսակցութիւններ որոնց տեսակէտները դէմ են իր տեսակէտներուն եւ այս համախմբումը կամ՝ Անաւոլ (երկու կուսակցութիւններու սկզբնատառերը) հարկ եղած ապահովութիւնը չի տար դէմ դնելու համար Թուրքիոյ ներկայի գլխաւոր հարցին, որ քիւրտ փոքրամասնութեան արտայայտուելու իրաւունքի ճանաչումն է: Կառավարութեան ծոցին մէջ, Արդար Ուղի կուսակցութեան անդամ նախկին ոստիկաններու, ինչպէս Մեհմետ Աճարի, Ապահովութեան նախկին ղեկավար որ Արդարադատութեան նախարար դարձած է եւ որ չարչարանքի կիրարկումներու, անհետացումներու եւ այլ մեղադրանքներու ամբաստանութեան տակ է, ներկայութիւնը շատ յոյս չի կրնար ներշնչել քրտական հարցին կապակցութեամբ: Հարաւային Անատոլուի պատերազմը տարեկան 7-էն 9 միլիառ տոլար կ'արժէ: Շրջանը վերածած է աւերուած գօտիի մը, գիւղացիները մղած դէպի քաղաքները: Վախ կայ որ այս հարցերը, այսօր ինչպէս անցեալին անլոյծ մնան: Թուրքիա չի կրնար, ինչպէս Աթաթիւրքի Հանրապետութեան օրերուն, 70 տարի առաջ, միայն «Թուրքերու երկիրն» ըլլալ: Քեմալականութիւնը պիտի կարենա՞յ դէմ դնել զանազան ճնշումներուն՝ տնտեսական, քրտական ազգայնականութիւն, իսլամական հոսանք, Ալեւի եւայլն, եւայլն:

Յօդուածագրին եզրափակիչ այս հարցումն իսկ ժխտական պատասխան մը կ'ենթադրէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՐՄ ԱԼ - ՇԷՅԽԷՆ ԵՏՔ

ԲՈԼՈՐԸ՝ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԿՈՂՔԻՆ

ԳԼԻՆԹԸՆ ՄԻՆՉԵՒ ԹԵԼ - ԱՎԻՎ ԳՆԱՑ ԸՍԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ՝

«ԱՌԱՆՁԻՆ ՉԷՔ»

Այս վեհաժողովը, կազմակերպուած 3 օրուան մէջ, իր բնոյթով իսկ աննախընթաց էր, ինչպէս դիտել կուտայ նաեւ «Իւմանիթէ» իր խմբագրականով (Մարտ 14): «Խաղաղութիւն կառուցանողներ»ու այս հաւաքոյթը, ինչպէս կը սպասուէր վերջ գտաւ միացեալ յայտարարութեամբ մը, ուր կը դատապարտուի ահաբեկչութիւնը: Հոն, աշխարհի մեծերը կ'ըսեն ի մէջ այլոց. - «Խաղաղութիւն կառուցանողներու վեհաժողովը վերջ գտաւ: Այս ժողովը գումարուեցաւ այնպիսի պահու մը երբ խաղաղութեան գործընթացը դէմ առ դէմ է ծանրակշիռ սպառնալիքներու: Վեհաժողովը երեք գլխաւոր նպատակ ունէր. - Զարկ տալ խաղաղութեան գործընթացին, յառաջ տանիլ ապահովութիւնը եւ պայքարիլ ահաբեկչութեան դէմ: Ուրեմն, մասնակցողները, այսօր. - Իրենց ամբողջական զօրակցութիւնը կ'արտայայտեն Մերձաւոր - Արեւելքի խաղաղութեան գործընթացին որպէսզի արդար, տեւական եւ ամբողջական խաղաղութեան մը յանգի շրջանին մէջ:

Մասնակիցները անգամ մը եւս կը դատապարտեն ահաբեկչութիւնը իր բոլոր ձեւերուն մէջ, ինչ ալ ըլլան դրդապատճառները եւ որոնք ալ ըլլան հեղինակները, զանոնք կը նկատեն բարոյականի եւ ոգեկան արժէքներու դէմ գործողներ: Անոնք կ'որոշեն զօրավիգ ըլլալ իսրայէլեան -- պաղեստինեան համաձայնագրերուն, բանակցութեան շարունակութեան ամբողջական համաձայնութեան մը համար: Կ'որոշեն առաւելագոյն ճիգերը թափել յայտնաբերելու համար այդ խմբակներուն ֆինանսաւորումը, աշխատանքի խումբ մը կազմել պատրաստելու համար յանձնարարութիւններ որպէսզի գտնուին որոշումները գործադրելու լաւագոյն ձեւերը:

Ինչպէս կը տեսնուի, հոն կան անխուսափելի հոգեշահ խօսքեր եւ խուսափում կայ նաեւ յականէ անուանէ անունը կամ անունները տալու այդ ահաբեկչութիւնը դրդողներուն, մինչ Փերէս չէր վարանած Իրանը ամբաստանելէ:

Ժողովի աւարտին, նախագահ Գլինթըն ձեռք ձեռքի Շ. Փերէսի հետ Թել - Ավիվ գնաց, ըսելու համար Հրեաներուն՝ առանձին չէք: Նոյն իրիկուան, Մարտ 13, ճաշին Հանրապետութեան Նախագահը դժգոհութիւն յայտնած է Գլինթընի որ մերժած էր պաշտօնապէս ընդունիլ Երուսաղէմ: Ծանօթ է որ միջազգային հաւաքականութիւնը չի ճանչնար - տակաւին - Երուսաղէմը որպէս մայրաքաղաքը Իսրայէլի: Այս վեհաժողովը, խորքին մէջ, առաւելաբար ծառայած է Փերէսի, նախապէս, արդէն, Լոնտոնի արաբական «Ալ - Հայաթ»ը կը գրէր Շարմ ալ - Շէյխի առթիւ՝ «Շ. Փերէս քուէարկեցէ՛ք», այս է ահաբեկչութեան դէմ վեհաժողովին գլխաւոր լոզունգը: Արաբական աշխարհի (եւ այլուր ալ) տարածուած զգացումն այն է որ ամէն բան կ'ըլլայ միայն Իսրայէլի համար: «Լիպերասիոն» Մարտ 14-ին իր խմբագրականն ալ խորագրած էր. - «Գլինթըն՝ Իսրայէլացին»: Պէտք է, անշուշտ, չանտեսել որ թէ՛ Գլինթըն թէ՛ Փերէս ընտրապայքարի մէջ են եւ կարեւորը՝ այս է:

Փերէս ամէն գետնի վրայ յաղթանակ տարաւ, իսկ ի՞նչ շահեցաւ Արաֆաթ, ոչ մեծ բան: Ընդունուեցաւ որպէս պետական ղեկավար եւ, ճիշդ է, պզտիկ բան չէ: Ուրի՞շ: Ուզեց որ վերջ տրուի շրջափակումին, ոչ ոք լսեց: Ապահովեց արաբական աշխարհի զօրակցութիւնը (բացի Սուրիայէն որ չէր եկած) Համասի դէմ եւ ջանաց համոզել Ամերիկան ու Իսրայէլը որ վճռած է գլխատել ահաբեկչութիւնը: Ձեռք ձգեց տնտեսական օգնութեան մը խոստումը քանի վերջնական յայտարարութիւնը կը շեշտէ. - «Պաղեստինցիներու տնտեսական ստիպողական կարիքները»: Շիրաք փորձած է փաստաբանն ըլլալ Պաղեստինցիներուն, յիշեցնելով որ հողամասերու շրջափակումը դրական չէ: Շիրաք, որպէս բանբերն ալ 15 Եւրոպացիներու, չէ ուզած որ Իրան բացէ ի բաց ամբաստանուի ինչ որ Իսրայէլէն զատ, Միացեալ - Նահանգներու ալ փափաքն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ԵԸԼՄԱԶ որ Փարիզ եկած է Եւրոպայի Դեմոկրատներու Միութեան ժողովին մասնակցելու համար, հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկարօ»ի (Մարտ 14) ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, որ քրտական հարցը չի կրնար զէնքի զօրութեամբ լուծուիլ: Թուրքիոյ նոր վարչապետը կ'ըսէ. - «Որեւէ լուծում երկու հրամայականի վրայ հիմնուած է - Թուրքիոյ ազգային սահմանները չեն կրնար փոխուիլ, արտաքին միջամտութիւնները պէտք է դադրին»: Այն հարցումին թէ ի՞նչ կը խորհի Եաշար Քեմալի դատապարտումին մասին, յիշեցնելով թէ ան ըսած էր Եըլմազի՝ «կրնաք 5 քիւրտ, 10 քիւրտ գնել, չէք կրնար 20 միլիոն քիւրտ գնել», վարչապետը կ'ըսէ թէ հին բարեկամներ են Քեմալի հետ, երկար խօսած են միասին, բայց չէ փոխած իր դիրքը: Կ'ընդունի որ «Թուրքիա չի կրնար ամբողջական եւ լրիւ ժողովրդավարութիւն մը ըլլալ առանց լուծած ըլլալու այս հարցը: Արդէն միայն ժողովրդավարութեան հարց չէ, այլեւ տնտեսական»: Ինչ կը վերաբերի Ե. Քեմալի, Թուրք թերթերը կը գրէին (Մարտ 14) որ Անգարայէն մեկնելէ առաջ, Եըլմազ հեռաձայնած էր Քեմալին եւ ներողութիւն խնդրած անոր կրած դատապարտութեան համար: Այս ժեսթը պատճառ եղած է որ Եւրոպայի Խորհրդարանին մէջ Թուրքիան մեղադրելու բնապահներու խմբակին առաջարկը մերժուի:

ՏԸՆՊԼԷՅՆ, Սկովտիոյ մէկ փոքրիկ գիւղը, Մարտ 13-ին, ահաւոր ցնցումի մը ենթարկուեցաւ երբ 43 տարեկան մարդ մը, չորս ատրճանակով մուտք գործեց մանկապարտէզ մը տեղն ու տեղը սպաննելով 16 մանուկներ (4 - 5 տարեկան), վարժուհին եւ անձնասպան եղաւ: Նման ոճրագործութեան մը առջեւ բառերը աւելորդ են անշուշտ: Բոլորը բացատրութիւններ կը փնտռեն եւ միակը որ գտնուած էր այն է որ մարդասպանը, 22 տարի առաջ, վռնտուած էր սկաուտական կազմակերպութենէ մը անվայել վերաբերումի համար: Անձնասպան ըլլալը գոնէ երաշխիք մըն է ապագային համար, որովհետեւ եթէ ողջ մնար, հոգեբոյժները պիտի կարենային «արդարացումներ» գտնել, քանի մը տարի դարմանումի ենթարկել տալ, ապա կրկին ազատ պիտի կարենար պտըտիլ, ինչպէս յաճախ կը պատահի:

ՌԷՆԻ (Պրըթանըր) վերաքննիչ Ատեանը բաւական խիստ վճիռ մը արձակեց ընկերվարական կուսակցութեան նախկին քարտուղար՝ Հանրի Էմմանուէլլիի դէմ Իւրպա հարցին կապակցութեամբ: Ծանօթ է որ ամբաստանութիւնը կը վերաբերի կուսակցութեան նիւթական մութ մուտքերուն Սարթի նահանգին մէջ: «Իւրպա սիսթեմը» գործած է 1973-էն 1990 մշտական ձեւով եւ թոյլ տուած որ ընկերվարական կուսակցութիւնը իր նիւթականը ապահովելու կառոյց մը ունենայ հակակշռելով դրամին սահմանումը: 1989-ին Իւրպա-ի շինծու գործերու վճարումները 45 միլիոն Ֆրանքի հասած են: Էմմանուէլլի կը հետապնդուէր որպէս գանձապահը կուսակցութեան եւ առաջին անգամ աւելի թեթեւ պատիժ մը ստացած էր (մէկ տարի բանտարկութիւն յետաձգումով եւ 30 հազար Ֆրանք տուգանք) եւ վերաքննութեան դիմած, այս վերաքննիչ Ատեանն է որ ծանրացուց պատիժը, զայն վերածելով 18 ամիս բանտարկութեան (յետաձգումով), 30.000 Ֆր. տուգանքի, բայց մանաւանդ, ինչ որ շատ աւելի ծանր է երկու տարի չի կրնար ընտրուիլ ոչ ալ քուէարկել: Կրնայ, անշուշտ, բեկանիչ Ատեանի դիմել, բայց, առ այժմ ինք չարտայայտուեցաւ այդ մասին. Ժոսփէնն է որ անարդար գտաւ վճիռը: Կը թուի որ արդարադատութիւնը ուզած է որ օրինակ մը հանդիսանայ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԼԵՀ ԲԵՄԱԴԻՐԸ՝ Քրիսթոֆ Կիսլովսկի յանկարծամահ եղաւ, Մարտ 13-ին, 54 տարեկանին, զոհ սրտի տագնապի մը: Հեղինակն էր «Կապոյտ», «Կարմիր» եւ «Սպիտակ» ֆիլմերուն որոնք մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւած էին իրենց ինքնատիպ բնոյթով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Մարտ 13-ին, Վալանսի Հայ Մարզականը իր դաշտին վրայ 0 -- 1 պարտուեցաւ Թուլուզէն եւ իջաւ դասաւորման վտանգաւոր դիրքերուն վրայ: Այս Բ. դասակարգին գլուխն է միշտ՝ Մարսէյլ, հաւասարիմ վերջինն է՝ Ալէս:

ՏԱԳՆԱՊԸ՝ ՈՐՈՒՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ ԵՆՔ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵՆԷ ԶԵՌՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՄԲԱՅ ԿԸ ՀԱՐԹԷ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՍԵՐՈՒՄԻ

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Նոր յայտնութիւն մը ըրած պիտի չըլլանք արդարեւ, եթէ նկատել տանք ընթերցողին՝ որ Սփիւռքեան բոլոր գաղութներուն մէջ մշակութային աշխատանքի եւ ստեղծագործական երկունքի կոչուած մարդուն համար որքան հարըստութեան՝ նոյնքա՛ն տրտմութեան ու տխուր անդրադարձումներու առիթ մը կը կազմեն մամուլի բեմերէ եւ յատկապէս հանդիսութեանց սրահներէ լսուող ձայները, հայ ժողովուրդի մօտ երեքհազարամեայ կեանքին մէջ իրագործուած մշակութային եւ քաղաքակրթական վաստակի մասին արդար հիացման արտայայտութիւնները:

Անշուշտ միայն Մշակոյթի Օրուան նուիրուած ոգեկոչական տօները չեն որ այդ տխրութիւնը կը բերեն իրենց հետ: Չեմ կարծեր անճիշդ հաստատում մը ըրած ըլլալ, եթէ յայտնեմ որ արտասահմանեան յատկապէս ներկայ իրականութեան մէջ մշակութային մեր բոլոր ճիւղերուն՝ լեզուէն, դպրոցէն, եկեղեցիէն, գրականութենէն եւ արուեստներէն, ստեղծագործական թէ ձեռակերտային իրագործումներէն մինչեւ բարոյական եւ իմացական արժէքներու հանդէպ գոյութիւն ունեցող հետաքրքրութիւնը իրաւունք չի տար հաւատալու որ տարասփիւռ Հայութիւնը խակապէ՛ս կ'ապրեցնէ, -- այսինքն կ'իւրացնէ մշակութային այն մեծ հարըստութիւնը՝ որ իրեն փոխանցուած է Ուրարտական թագաւորութեան օրերէն մինչեւ Արշակունեաց շրջան եւ հինգերորդ դարէն մինչեւ քսանմէկերորդի նախադուռը: Գոնէ ինծի այնպէս կը թուի, որ ինչպէս անցեալին (մինչեւ 17-րդ դար)՝ այսօ՛ր ալ մշակոյթը որոշ դասակարգի մը, ժողովրդային սահմանափակ հատուածի մը սեփականութիւնն է դարձած, մինչ մշակոյթը սահմանուած է ընկալում գտնելու, իւրացում ու ճանաչում գտնելու ժողովրդային լայն զանգուածներու կողմէ, որովհետեւ մշակոյթի տէր ժողովուրդը այն չէ՛ որ մշակոյթը կը ստեղծէ, մշակութային արժէքները կ'իրագործէ, այլ ա՛յն ժողովուրդն է՝ որ մշակութային այդ ստեղծումները ու արժէքները կը ճանչնայ, կ'իւրացնէ, անոնցմէ կը ստանայ անհատական թէ ազգային, մարդկային ու մարդկայնանաց նկարագիրը կերտելու կոչուած ոգի՛ն, բարոյական իմացումները, աւանդութիւնները, ընդհանուր բնորոշումով մը՝ ԱՇԽԱՐՀԱՅԵԱՑՔԸ, առանց որուն կեանքը բնախօսական եւ յանցաւոր երեւոյթի մը կը վերածուի, -- մեքենայական գոյութեան մը:

Ուրարտուներու վերջին թագաւորներէն՝ Երիմէնայի օրերէն (Ք. Ա. 585) մինչեւ Քրիստոսէ ետք չորրորդ դարու ժամանակային շրջանի հայ մշակութային կեանքն ու վաստակը կը ներկայացուի «Նախապատմական» եւ «ՆախաՈսկեդարեան մշակոյթ» անուններուն տակ եւ կ'ընդգրկէ առաւելապէս ձեռարուեստի գործեր, հեթանոսական շրջանի յատուկ դիցարանական եւ ժողովրդային բանահիւսութիւնը՝ որուն մաս կը կազմեն Գողթան երգերը: Մշակութային կեանքի այս երկու սկզբնական շրջաններուն յատուկ ժամանակակից թէ արդի ուսումնասիրութիւններ, պեղումները եւ բաղդատական աշխատասիրութիւններու միջոցաւ ձեռք բերուած փաստական տուեալներ կը հաստատեն որ՝ կրելով հանդերձ Իրանեան, Հելլէնական եւ որոշ չափով ասորական ազդեցութիւններ, հայ մշակոյթը իր աւանդավէպերուն, դիւցազներգական թէ ժողովրդային երգերուն, մեհեանական, սիրային -- քնարական, ամանորեան -- նաւասարդային, խրախճանական թէ սուգի տաղերուն, մարզական թէ պարային խաղերու մէջ ի յայտ կը բերէ ինքնայատուկ նկարագիր մը:

Քրիստոնէութեան մուտքի դարերուն՝ Նախաքրիստոնէական դարերու մշակութային իրագործումներէն շատեր քանդըւած կամ ջնջուած են. սակայն եթէ յիշատակարաններու մեծ մասը կործանած է, հայ թէ օտար պատմագիրներու վըկայութիւններով եւ Հայաստանի մէջ քառասուն տարիներու ընթացքին կատարուած պեղումներով եւ ուսումնասիրութիւններով հաստատուած է որ դաստիարակչական ու գեղարուեստական առումով եւս կենսունակ եղած է հայ կեանքը: Կրթութիւնը նման է եղած յունականին, գլխաւոր ճիւղերը եղած են հաշիւ, լեզու, հռետորութիւն, իմաստասիրութիւն, երաժշտութիւն եւ մարմնամարզ: Աւելի ուշ՝ գրաբարը եղած է Հայոց պաշտօնական լեզուն, իսկ գեղջուկ ժողովուրդը գործած է «խօսից բարբառներ»:

Նախապատմական եւ Նախա - ոսկեդարեան պատմաշրջաններուն կը յաջորդեն մշակութային ծաղկումի եւ զարթօնքի հինգ գլխաւոր դարաշրջաններ, -- Քրիստոնէութիւն եւ Ոսկեդար (301 -- 484), Արծաթէ դար (885 -- 1219 ու մինչեւ 1375), Վերածնունդ (1707 -- 1852), Արդի շրջան եւ անմիջական շրջաններ՝ (1852 -- 1920 եւ 1920 -- 1990):

Այս թուականներէն դուրս, Հայութիւնը հալածանք, աւեր, գրկանք ու թշուառութիւն է տեսած. բայց ինչ որ իրագործած է մշակութային կենսունակութեան այս հինգ դարաշրջաններու ընթացքին՝ զինք կը դասեն մշակութապէս արժանաւոր ու հարուստ ժողովուրդներու կարգին:

Ոսկեդարեան քառասունեւհինգ տարիներու հանդրուանը՝ 406-ի գիրերու գիւտէն մինչեւ 451, կարելի է կոչել ազգայնացման անկիւնադարձը հայ մշակոյթի լեզուական, կրօնական, թարգմանական - պատմագրային եւ դաստիարակչական -- գեղարուեստական մարզերու մէջ: Ճարտարապետական մեր առաջին կոթողները կուգան 4 -- 6-րդ դարերէն, - Տողակաթ, Հռիփսիմէ, Գայեանէ, Էջմիածին, Երերուք ու Տեկոր:

451-ի Քաղկեդոնի ժողովէն ետք, մինչեւ 7-րդ դար, հելլէնական մշակոյթէն խզումով մը, մեր գրականութիւնը նուազման շրջան մը կը բոլորէ, սակայն 7-րդ դարէն մինչեւ 14-րդ դար (1375)՝ Բագրատունիներու եւ Ռուբինեաններու օրով ծաղկումի նոր շրջան մը կը բոլորէ: Այդ շրջանի երեսունէ աւելի գրչի ու մտքի մարդոց փաղանգին մէջ տիրական մեծութիւններ են Յովհաննէս իմաստասէր Օձնեցի, մեծ գիտնական, իմաստասէր եւ Սանահինի համալսարանի ուսուցչապետ Գրիգոր Մագիստրոս, միստիք հանճարը՝ Գրիգոր Նարեկացի, շարականներու եւ հովուական թուղթերու իր հարուստ վաստակով Ներսէս Շնորհալի, մեծ ատենաբան Ներսէս Լամբրոնացի, գիտական - բժշկական եւ օրէնսդիտական իրենց գործերով աննախորդ մեծութիւններ՝ Անանիա Շիրակացի (որուն ուսողական, բնագիտական եւ աստղագիտական գործը մինչեւ այսօր նիւթ է քննական ուսումնասիրութիւններու), Մխիթար Հերացի (հայ բժշկագիտութեան նահապետը), Մխիթար Գոշ (որուն «Դատաստանագիրք»ը եղած է օրինագիրքը նաե՛ւ Լեհաստանի հայութեան), ու տակաւին 13 - 14-րդ դարերու միջնադարեան տաղերգուները՝ Խաչատուր Կեչառեցի, Յովհաննէս եւ Կոստանդին Երզնկացիներ, Ֆրիկ եւ հոյլը եկեղեցական թէ աշխարհական տաղասացներու:

Մշակոյթի այս դարաշրջանին հայ գեղարուեստը ճարտարապետութեան կողքին ունի իր արձանագործները, քանդակագործները, նկարիչները, ծաղկողներն ու գրիչները:

Լոյս կը սփռեն 11-րդ դարու եւ 13-րդ-ի համբաւաւոր դպրոցները, ճեմարաններ՝ որոնք համալսարանական մակարդակով գիտութիւն եւ մտաւոր պատրաստութիւն կուտային օրուան մտաւորականութիւնը կազմող հայ եկեղեցականութեան: Վանական այդ դպրոցներու թիւը Սիւնիքի, Արարատեան նահանգի, Վասպուրականի, Մշոյ, Կարինի, Պոլսոյ, Երզնկայի եւ Կիլիկեան գօտիներու մէջ կը հասնէր յիսունի: Սանահին, Հաղբատ, Գլաձոր, Տաթեւ, Խորանաշատ, Նարեկ, Ակներ, Սիս, Դրազարկ ու երեսունէ աւելի մեծ ու փոքր դաստիարակչական այս ամրոցները եղած են իմացական մեր կեանքի գըլխաւոր կեդրոնները:

14 -- 18-րդ դարերու մօտաւորապէս 500 տարիներու շրջանը կը զուգադիպի Թաթարական արշաւանքներուն, օսմանեան տիրապետութեան եւ Թուրքեւպարսկական աւերիչ պատերազմներուն, որոնց հետեւանքով մշակութային մեր պատմութեան խաւար դարերն ենք ապրած: Այդուհանդերձ՝ մշակութային շարժումը բոլորովին չի կասիր: Այս տարեշրջանին կը յայտնուին Մկրտիչ Նաղաշի, Յովհաննէս Թլկուրանցիի եւ Քուչակի նման տաղերգուներ: 1512-ին կը ծնի հայ տպագրութիւնը. 15-րդ դարուն կը ծաղկի յախճապակիի արուեստը՝ Կուտինայի մէջ: 1701-ին վերածնունդի յառաջապահներէն կը դառնայ Մխիթար Սեբաստացի՝ Մխիթարեան Միաբանութեան մշակութային տենդոտ գործունէութեամբ: 1794-ին կը հրատարակուի հայ լրագրութեան նահապետը՝ «Ազդարար»:

Կանգ կ'առնեմ վերջին երկու դարերուն՝ 19-րդ-ի եւ 20-րդ-ի սեմին, եւ կը կարծեմ որ ուեւէ հայ մարդ ընդհանուր գաղափար մը ունի արդէն 1840 -- 1990՝ աւելի քան 150 տարիներու մեր մշակութային, ընկերային, ազգային - քաղաքական զարթօնքին մասին:

Հայ ժողովուրդը իր ամէնէն մեծ ողբերգութիւններէն մէկը ապրեցաւ 1909-ի Կիլիկեան աղէտով եւ 1915-ի Եղեռնով, - բայց վերապրեցաւ, վերածաղկեցաւ, պահեց ստեղծագործական իր կենսունակութիւնը եւ աշխարհին ներկայացաւ իբրեւ յարգանքի արժանի ազգ մը: -- Մշակութային նուաճումներու ընդունակ ժողովուրդ մը եղանք, - հա՛րց է թէ Սփիւռքը պիտի ուզէ՞ թօթափել ընդհանուր անտարբերութիւնը հանդէպ գրական - մշակութային նոր հրամայականներու, եւ արժանի դառնալ իր հայրերու աւանդին...:

«Հայրենիք»

«ԴՐՕ»Ի ԿԱՌՈՅՑԻՆ ԱՌԸՆՉՈՒԱԾ ՎԱՐԿԱԾՆԵՐ

Հայաստանի ու Սփիւռքի մամուլը կանոնաւոր կերպով կ'արձագանգէ «Դրօ»ի դատավարութեան փուլերուն: Նիւթը բաւական բան կորսնցուցած է առաջին օրերուն վայելած հետաքրքրութենէն. այսուհանդերձ, սպասողներ կան անոր աւարտին, գիտնալու համար թէ ի՛նչ պիտի ըլլան եզրակացութիւնները. խնդրոյ առարկայ կառոյցը իսկապէս Հ.Յ.Դ.-ի՞ գործն էր, թէ այդ կուսակցութեան քանի մը շարքայիններու. արդեօ՞ք հիմնաւոր էին թմրեցուցիչի վաճառքի, սպանութեան առնչուած ամբաստանութիւնները:

Վերջին շրջանին եթէ ոչ դատին իրերայաջորդ փուլերը, բայց Հ.Յ.Դ.-ի Պէյրութի ընդհ. ժողովէն ետք գլխաւոր ամբաստանեալ Արսէն Արծրունիի կուսակցութենէն արտաքսումը որոշ հետաքրքրութիւն մը թարմացուց: Ի՞նչ էր այդ անակնկալ որոշումին իսկական պատճառը, երբ տակաւին մինչեւ վերջերս այդ կուսակցութեան մամուլի անունները տեղ կուտային այդ երիտասարդին ձօնուած տողերու, գովերգներու: Յետոյ, լրջութեան որոշ պակաս մըն ալ մատնեց արտաքսումին որոշումը երբ տեսնուեցաւ որ կրած թըւականէն քանի մը օր առաջ արդէն տեղ գրաւած էր հայաստանեան թերթի մը մէջ...:

«Առաւօտ» թերթի Փետրուար 29-ի թիւին մէջ Աննա Իսրայէլեան նիւթին մասին վարկած մը կ'առաջարկէ որպէս «Լրագրողական հետաքննութեան փորձ»: Աննա կը գրէ թէ կուսակցութիւնը ընդհ. ժողովէն ետք «Երբերանգային տարբերութեամբ» մը փոխեց իր դիրքը, ծանրանալով կառոյցին եւ իր միջեւ կապի բացակայութեան վրայ. մինչդեռ մինչեւ հիմա պնդումները առհասարակ կը չեշտէին նման խմբակի մը գոյութիւնը, զայն համարելով սարքովի բան:

Յետոյ կը խօսի դատին ընթացքէն թելադրուած կասկածներու մասին, որոնք գլխաւոր ամբաստանեալ Արսէն Արծրունիի եւ այս անգամ Հայաստանի Ապահովութեան պետական վարչութեան առնչութեան կը վերաբերին: Այդ կասկածները կը բացատրուին դատին որոշ փուլերով. օրինակ՝ իր գրասենեակը խուզարկող քննիչներէն մէկը դատարանին մէջ երբ կը յայտնէ թէ Ա. Արծրունի ինք յանձնած է իրենց այլեւայլ բանալիներ, այս վերջինը կ'ըմբոստանայ ու կը հերքէ ըսուածը, գոռալով. «այդպիսի բան չէ՛ եղել». ու քննիչը կը պատասխանէ. «աչքերիս մէջ նայի՛ Արսէն»:

Այլ մանրամասնութիւններ տալէ ետք այս ուղղութեամբ, Աննա Իսրայէլեան հարց կուտայ. «Ո՞րն էր Ա. Արծրունու եւ Ապահովութեան վարչութեան միջեւ գրեթէ լիակատար համագործակցութեան դրդապատճառը»:

Ներկայացնելէ ետք լրագրողական հետաքննութեան իր փորձին արդիւնք վարկածները, լրագրողուհին կ'եզրակացնէ. «Ոչ մոտ ապագայում ըստ երեւոյթին այդպէս էլ պատասխան չի ստացուի՝ ո՞վ էր Ա. Արծրունին. արդեօք Ապահովութեան վարչութեան կողմից հաւաքագրուած, Հ. Յ. Դ.-ի մէջ որոշակի առաջադրանք իրականացնող մէկը: Ո՞վքեր էին նրա զինակիցները, արդեօք յեղափոխական մոլորեալներ, թէ...»:

Որքան ալ որպէս «վարկած» ներկայացուին Աննա Իսրայէլեանի միտքերը, հետաքրքրական տեսանկիւն մը կը բանայ «ինչո՞ւ»ներու, «ի՞նչպէս»ներու առջեւ: Ան նաեւ այն կարծիքը կը յայտնէ թէ կը թուի այս դատը աւարտին մօտենալ: Ու այդ մօտիկութեան նշումը որպէս հանգոյցներու լուծումի ակնկալուած հանգրուան, ա՛լ աւելի հետաքրքրական կը դարձնէ իր վարկածները:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՓՈՒՇԱՆ ՏՈՄՍԻ

ԲԱՆԵ՛Ր, ԲԱՆԵ՛Ր, Ի՛ՆՉ ԲԱՆԵՐ...

Հայրենիքէն մեզի հասնող ամէնօրեայ լուրերուն մէջ յաճախ կը հանդիպինք ընթացիկին եւ սովորականին քով հետաքըրքըրական եւ զարմանալի երեւոյթներու ալ: Սակայն ասոնք, այնուամենայնիւ, կը մնան հասկնալիին եւ հաւատալիին սահմաններուն մէջ. գոնէ այն անհատին համար որ մօտէն կը հետեւի Հայաստանի առօրեային, տեղեակ է երկրին իրավիճակին, ժողովուրդին խառնուածքին, ընկերային թէ այլ դժուար պայմաններուն եւ այլն, եւայլն:

Բայց եւ այնպէս, երբեմն կը լսենք այնպիսի բաներ, զորս կարելի չէ բացատրել ոչ ապրուստի մտահոգութեամբ, ոչ տագնապով, ոչ ալ կարելի է արդարացնել այլ պատճառաբանութիւններով, մանաւանդ երբ այդ «բաներ»ուն հեղինակները սկզբունքով կը պատկանին ժողովուրդին այն դասուն որ կը կոչուի վերնախաւ – ոչ այն մէկը որ նկատի ունի ընկերային յաջողութիւններու հասածները –, եւ որուն հիմնական առաքելութիւնն է ժողովուրդին առաջնորդութիւնը, բարի օրինակ հանդիսանալը: Անոր, որուն հարազատ անդամներէն ամէն մէկը, յաճախ կ'ըսուի թէ իր երկրին մէկ դեսպանը պէտք է ըլլայ արտասահմանի մէջ. բան մը որ այնքան կարիքը ունի նորանկախ Հանրապետութիւնը:

Մինչդեռ, վերջերս կարճ ժամանակի հատուածի մը մէջ խօսեցան երկու արտահայտներ որոնք իրենց էութեամբ կը դետեղուին վերոնշեալ սկզբունքներուն եւ հրամայականներուն հակոտնեայ դիրքերու վրայ:

Անոնցմէ առաջինը պատահած է Ֆրանսա եւ շատ ճիշդ թաքուած է որպէսզի լուրը չստանայ լրասփիւռային տարածում ու քողարկուի. այնքա՛ն ամօթալի էր պատահածը թէ՛ ներգրաւուած անձերուն եւ թէ Հայութեան համար: Հարցը կը վերաբերէր համերգներու համար Հայաստանէն եկած խումբ մը երաժիշտներու, որոնք մաքսանենգութեան յանցանք

ՃԱՏՐԱԿԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՈՎ

ԵՐԵՒԱՆ — 96

ՎԱՆԻԿ ԶԱՔԱՐԵԱՆ. –

«ՈՉ ՄԻ ԲԱՆ ՉԻ ԽԱՆԳԱՐԻ, ՈՐ ՕԼԻՄՊԻԱԴԱՆ ԿԱՅԱՆԱՅ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ»

Երէկ ՀՀ Սպորտվարչութեան նիստերի դահլիճում մարզական լրագրողների համար մամուլի ասուլիս տուեցին շախմատի երեւանեան համաշխարհային օլիմպիադայի կազմկոմիտէի նախագահ Վանիկ Զաքարեանը եւ գլխաւոր քարտուղար Գագիկ Յովհաննիսեանը:

«Երեւանում շախմատի համաշխարհային օլիմպիադա անցկացնելու յայտը Հայաստանի շախմատային Ֆեդերացիան տուել է 1992 թ.ին Մանիլում (Ֆիլիպպեաններ) տեղի ունեցած օլիմպիադայի ժամանակ: Հայաստանում շախմատային օլիմպիադայի անցկացման մասին ՖԻԴԷ-ի 65-րդ կոնգրեսի որոշումը եղել է 1994 թ. Դեկտեմբերի 16-ին: Դրան նախորդել է ՀՀ նախագահի ուղերձը ՖԻԴԷ-ի նախագահին, Հայաստանի շախմատի Ֆեդերացիայի, Հայաստանի կառավարութեան դիմումը շախմատի միջազգային Ֆեդերացիային: Հայաստանում եղել է այն ժամանակուայ ՖԻԴԷ-ի նախագահ Ֆլորենսիօ Քամփոմանէսը, որին ընդունել են Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետը: Հէնց նրանց օգնութեամբ ու աշխարհի չէմպիոն Կարի Գասպարովի եւ Ռուսաստանի շախմատի Ֆեդերացիայի օժանդակութեամբ կոնգրէսը որոշեց, որ համաշխարհային 32-րդ օլիմպիադան եւ ՖԻԴԷ-ի 67-րդ կոնգրէսն անցկացուի Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանում: Այդ որոշմանը հետեւեց Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի հրամանագիրը օլիմպիադայի անցկացման հոգաբարձուների կառավարական յանձնաժողով ստեղծելու մասին: Յանձնաժողովի նախագահն է Հանրապետութեան վարչապետը: Պրն. Բագրատեանի կարգադրութեամբ ստեղծուեց օլիմպիադայի անցկացման կազմկոմիտէ: Վերջինս կառավարութեանը ներկայացրեց օլիմպիադայի նախապատրաստման միջոցառումների ամբողջական պլանը: Կառավարութիւնը որոշում կայացրեց օլիմպիադայի եւ կոնգրէսի անցկացման մասին: Բոլոր նախարարութիւնների վրայ դրուած են պարտականութիւններ օլիմպիադայի հարցերով, նշուած են ֆինանսաւորման աղբիւրները: Որոշուեց, որ օլիմպիադայի մասնակիցները, որոնք կը լինեն 2000–2200 հոգի, պէտք է բնակուեն «Արմենիա – 1», «Արմենիա – 2», «Դուին», «Անի», «Էրեբունի» եւ «Շիրակ» հիւրանոցներում: «Արմենիա – 1» եւ «Դուին» հիւրանոցներն այնպիսի վիճակում են, որ դրանցում կապիտալ վերանորոգման աշխատանքներ տանելու կարիք չկայ, մնացածներում վերանորոգման աշխատանքները սկսել են: Միակ վախն «Անի» հիւրանոցն է, որտեղ աշխատանքները ուշ են սկսուել: Մնացածները թւում է պատրաստ կը լինեն Յունիսին: Ի զարմանս բոլորի, պարզուեց որ վերանորոգման մեծ աշխատանքներ են պէտք նաեւ «Մարզա-համերգային» համալիրում, յատկապէս տանիքը վատ վիճակում է: Այստեղ էլ աշխատանքները սկսուած են: Կարծում ենք, որ Յունիսին «Մարզա-համերգային» համալիրի վերանորոգման աշխատանքները կ'աւարտուեն: Այսօրուայ դրութեամբ հարցեր ունենք կապուած քաղաքային իշխանութիւնների հետ, որոնց լուծումը մի փոքր դանդաղեցուեց քաղաքապետի փոփոխման պատճառով: Բայց հաւանաբար դա կարճ տեւի եւ յոյս ունենք, որ միւս ամսուայ մէջ քաղաքի շատ տեղերում ազդագրեր կը լինեն:

Շախմատային օլիմպիադան սկսուելու է Սեպտեմբերի 15-ին եւ աւարտուելու է Հոկտեմբերի 2-ին: ՖԻԴԷ-ի կոնգրէսը Երեւանում մեծ եւ շատ հոաքրքիր հարցեր է քննարկելու: Նոր նախագահ Կիրսան Իլիւմժինովն աշխարհի առաջնութիւնների անցկացման նոր տարբերակ է առաջարկել: Սպասւում է, որ ՖԻԴԷ-ի աշխատանքներին կը մասնակցեն 130–140 երկրների ներկայացուցիչներ: Տղամարդկանց թիմերը բաղկացած են լինելու 7, կանանցը՝ 5 շախմատիստներից: Կազմկոմիտէն պարտաւոր է ընդունել բոլոր շախմատիստներին ու շախմատիստուհիներին, ապահովելով նրանց սնունդը եւ մնացած հարցերը: Պատուիրակութիւնները վճարելու են միայն գալու եւ գնալու ծախսերը: Մինչ օլիմպիադան 2 խոշոր մրցաշար է անցկացուելու Երեւանում. մէկը Տիգրան Պետրոսեանի յիշատակին նուիրուած, որը կ'անցկացուի օփերայի դահլիճում: Դրան կը մասնակցեն մեր 5 առաջատար գրոսմայստերները՝ Ռաֆայէլ Վահանեանը, Վլադիմիր Յակոբեանը, Սմբատ Լպուտեանը, Արտաշէս Մինասեանը, Աշոտ Անաստասեանը եւ 7 հրաւիրեալ գրոսմայստերներ, որոնց անհատական գործակիցը 2600-ից բարձր կը լինի: Երկրորդը կը լինի բաց մրցաշար, որին մասնակցելու հրաւէրներ ենք ուղարկել 70 երկրներ: Մրցանակները շատ բարձր կը լինեն, ըստ միջազգային չափանիշների:

Օլիմպիադա կազմակերպող երկիրը իրաւունք ունի ասպարէզ դուրս բերել 2-ական թիմ: Մեր երկրորդ հաւաքականները համալրուած կը լինեն երիտասարդներով:

Փարիզում տեղի ունեցած ՖԻԴԷ-ի 66րդ կոնգրէսը Երեւանի համաշխարհային օլիմպիադայի գլխաւոր մրցավար է նշանակել միջազգային կարգի մրցավար Ալյոշա Խաչատրեանին (Երեւան):

Զուտ շախմատային հարցերը լուծուած են. ժամացոյցերը եւ յատուկ շախմատային քարերն արդէն Երեւանում են, խաղասեղանները, աթոռները, մամուլի կենտրոնը կահաւորելու ապրանքները պատուիրուած են, յուշանուէրները նոյնպէս: Մնում են ֆինանսական հարցերը: Մեր թիմերի նախապատրաստութեան համար կառավարութիւնը նախատեսել է 50 հազար տոլար:

Մարզական լրագրողների համար կը ստեղծուեն բոլոր անհրաժեշտ պայմանները օլիմպիադայի ընթացքը լուսաբանելու համար: Կազմկոմիտէն իրաւունք ունի հրաւիրել օլիմպիադայի պաշտօնական հիւրեր: Մենք որոշել ենք հրաւիրել 3 հայ շախմատային գործիչների: Ի զարմանս շատերի, դրանցից մէկը Թուրքիայի շախմատային Ֆեդերացիայի պատուաւոր նախագահ Ժիրայր Զաքրոհանեանն է, որը երկու անգամ Ֆեդերացիայի նախագահ է ընտրուել: Նա ժամանակին խաղացել է Խորհ. Միութեան բոլոր գրոսմայստերների հետ, նկարներ ունի Տիգրան Պետրոսեանի եւ այլոց հետ: Ֆրանսայից հրաւիրել ենք Վահագն Կարապետեանին, որն իր տիկնոջ հետ շախմատային գործիչներ են եւ Փարիզում շատ են օգնում մեր շախմատիստներին: ԱՄՆ-ից մեր հիւրը կը լինի Նշան Բէշիշեանը՝ «Արմենիա» ակումբի ղեկավարը, որը մեծ աշխատանք է կատարում, յատկապէս հայ պատանի շախմատիստներ պատրաստելու գործում: Նրա սաներից մէկը դարձել է ԱՄՆ-ի չէմպիոն: Հրաւիրել ենք նաեւ աշխարհի բոլոր չէմպիոններին՝ Գասպարովին, Կարպովին, Սմիսլովին, Սպասքուն եւ Ֆիշէրին», իր ելոյթում ասաց Վանիկ Զաքարեանը:

«Ի դէպ, օլիմպիադայի առթիւ նախատեսւում է դրոշմանիշերի շարք, որը նուիրուած է լինելու հայ ականաւոր գրոսմայստերներին: Գասպարովը դէւոր համաձայնուել է, որ իր անունով դրոշմանիշ թողարկուի որպէս հայ շախմատիստի: Կը լինի երեք տիպի դրոշմանիշ, նուիրուած Տիգրան Պետրոսեանին, Հենրիկ Գասպարեանին եւ Կարի Գասպարովին, նրանց շախմատային դիրքերով: Դրոշմանիշ կը լինի նաեւ Տիգրան Պետրոսեանի և Շախմատիստի տան պատկերով», աւելացրեց Գագիկ Յովհաննիսեանը:

Այնուհետեւ Վանիկ Զաքարեանը եւ Գագիկ Յովհաննիսեանը պատասխանեցին լրագրողների հարցերին: Բնականաբար, հարցերը հիմնականում ուղղուած էին կազմկոմիտէի նախագահին.

– Օլիմպիադան անցկացնելու համար ինչքա՞ն ծախսեր են պահանջւում:

– Չհաշուած վերանորոգման ծախսերը, բուն օլիմպիադայի անցկացման համար անհրաժեշտ է 3,5 միլիոն տոլար, որը Հանրապետութեան նախագահի հրամանագրով նախատեսուած է պետական պիւտճէով:

– Ֆինանսական ուրիշ աղբիւրներ չկա՞ն:

– Ցաւօք, առայժմ միայն պիւտճէից է նախատեսուած եւ հովանաւորներ դեռ չենք գտել: Մեզ հիմնականում օգնում է նախագահի աշխատակազմը:

– Յաղթանակի դէպքում ի՞նչ պարգեւներ են սպասում մեր շախմատիստներին:

– Ինչպէս եւ միւս մարզաձեւերի օլիմպիական չէմպիոնների համար է նախատեսուած: Եթէ մեր շախմատիստները չէմպիոն դառնան, ապա իւրաքանչիւրը կը ստանայ 10 հազար տոլարի համարժէք դրամ:

– ՖԻԴԷ-ի կողմից օգնութիւն սպասւո՞ւմ է:

– Եթէ խօսքը վերաբերում է զուտ փողին, ապա՝ ոչ, բայց այլ տեսակի օգնութիւններ են ցոյց տալիս:

– Յայտնի է խօսւում, որ Հանրապետութեան նախագահը շախմատ շատ է սիրում, իսկ ինչպէ՞ս է խաղում:

– Կարող եմ ասել պրոֆեսիոնալ մակարդակով, յամենայն դէպս առաջին կարգի ուժի խաղում է:

– Իսկ դուք նախագահի հետ շախմատ խաղացե՞լ էք:

– Պարզւում է, որ ժամանակին թէ նախագահի եւ թէ պարոն Պողպատեանի հետ միաժամանակեայ խաղի սէանս եմ անցկացրել, բայց չիմանալով, որ ապագայ նախագահն է նստած, յաղթել եմ:

– Նախատեսուած ֆինանսները ժամանակին յատկացւո՞ւմ են:

– Ինչը որ նախատեսուած է՝ բաւարար կը լինի, որպէսզի օլիմպիադան անցկացուի մարձր մակարդակով: Սակայն կան որոշ դժուարութիւններ Ֆինանսների նախարարութեան կողմից ժամկէտները պահպանելու հարցում: Բայց մինչեւ հիմա որեւէ էական դժուարութիւն չենք ունեցել: Համոզուած եմ, որ ամէն ինչ կը կարգաւորուի եւ երեւանեան օլիմպիադան վերջին տարիների լաւագոյն օլիմպիադաներից մէկը կը լինի:

ՍՈՒՐԷՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ

«Ազգ», Մարտ 1

քով կրկնակի անգամ ձերբակալուած էին ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ, քանի անոնք իրենց հետ ապօրինի կերպով բերած մեծ քանակութեամբ ամերիկեան ծխախոտները նոյնքան ապօրինի կերպով կը փորձէին վաճառել շատ յարմար գիներով: Ի վերջոյ հարցը փակուեցաւ եւ կարելի եղաւ փրկել մեր «վաճառական – երաժիշտները» շնորհիւ գաղութին որոշ պատասխանատուներուն եւ տուգանքներու վճարման:

Երկրորդը նոյնքան ամօթալի երեւոյթ մըն է: Այս անգամ «Արմէնփրէս»էն պաշտօնապէս տեղեկացանք թէ հայաստանցի նախկին ախոյեան ըմբիշներ յաջողած են իրենց արհեստի վերափոխման մէջ եւ դարձած՝ «ախոյեան աւազակներ», սակայն ո՛չ նոյնքան փայլուն կերպով, քանի որ անոնց մեծ մասը ձերբակալուած է: Եւ երբ մանաւանդ այս շրջանին Ֆրանսայի մէջ հանրածանօթ կարգ մը մարզիկներ արգիլեալ դեղեր եւ թմրեցուցիչներ գործածած ըլլալու յանցանքով ծանր կախակայումներու կ'ենթարկուին, որովհետեւ դէշ օրինակ կը ծառայեն իրենց հիացող անչափահասներուն եւ ուրիշներու, ի՞նչ ըսել մեր ըմբիշներուն այս «խիզախութեան» մասին: Եւ մանաւանդ ի՞նչ պատասխան տալ այն օտարին որ ծանօթանալէ ետք մեր «մաքսանենգ երաժիշտներ»ու եւ «ախոյեան աւազակներ»ու պարագաներուն, օր մը հարց տայ յանկարծ. «Արդեօք ձեր դրագէտները, քաղաքագէտները կամ դիտնականները մասնագիտական վերափոխման ի՞նչ հեռանկարներ ունին...»:

ՅԱՐՈՒԹ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Յակոբին չնչառութիւնը կը դժուարանար, գլուխը աջ ձախ շարժեց, յետոյ անշարժացաւ, աչքերը նորէն գոցուեցան, բացուեցան: Արմինէին գլուխը կը դառնար «արեւն շատ կորսնցուցած եմ» խորհեցաւ ու գլուխը հանգչեցուց Յակոբի կուրծքին վրայ:

- Ո՞ւր եմ...:

Նախ լաւ չլսեց բայց յանկարծ հարցումը չինուեցաւ մտքին մէջ:

- Ժայռին մէջը, քովս ես Յակոբ, հիմա կը հասնին տղաքը:

- Կռիւը ... ի՞նչ եղաւ:

- Փախան, ծեծը կերան փախան:

Լուրը յանկարծ կեանք բերաւ Յակոբին: Ուզեց շարժիլ ու նստիլ բայց չկրցաւ, ցաւը ճմռթկեց դէմքը, յետոյ հանդարտեցաւ:

- Դո՞ւն ինչ վիճակի մէջ ես Արմինէ: Վիրաւորուա՞ծ ես:

- Մէկ երկու տեղերէ, բայց ծանր չէ:

- Հանգիստ ըրէ քիչ մը...:

Յակոբ լռեց, խօսելու ուժը հատած: Անցաւ վայրկեան մը լռութիւն: Դուրսէն անորոշ ձայներ եկան, մարդիկ կային, հեռուէն զէնքի ձայն մը: Արմինէի մէջ խուճապի նման անծանօթ վախ մը մտեր էր:

- Յակոբ, Աւոս կ'ուզեմ ... մանչուկս կ'ուզեմ վերջին անգամ...:

- Մի խօսիր, խնայէ ուժերուդ:

- Շատ ցաւ ունիմ, արիւնս կ'երթայ, կը հատնի...:

- Շշ...:

- Չէ չէ, պիտի խօսիմ Յակոբ, դուն ինծի ճամբան ցոյց տուիր ... մեծ սէրը կեանքին ... սուրբ կեանքին ... հաւատյ անոր:

Լռեց: Դժուար կը շնչէր ու գլխու պըտոյտը չէր կենար:

- ... Գայի քեզի ... չենք մեռնիր Յակոբ կը շարունակէս գիս ... ասկէ աւելի չեմ կրնար ... գայի քեզի, ալ չեմ վախնար, ալ մահ չկայ ոչ քեզի, ոչ ինծի, ոչ ալ Աւոյիս ... ո՞ւր է մանչուկս ... մեռնիլ չկայ, անանկ չէ՞ Յակոբ, աս սէրը անմահ է, անմահ ... աս կեանքի սէրն է, չի հատնիր, երբեք ... երբեք:

- Այո:

- Արմինէ...:

Ձայնը հազիւ կը լուէր: Արմինէ մօտեցուց երեսը անոր բերնին,

- Նայէ դուրսը ով կայ ... ձայն կը լսեմ կոր, ո՞վ է:

Մեծ դժուարութեամբ Արմինէ ծունկի եկաւ ու կամաց կամաց սողաց դէպի քարայրին մուտքը: Ոչինչ կը տեսնուէր բացի լքուած ու ծուռ կեցած թանքէն:

- Մարդ չեմ տեսներ Յակոբ, մարդ...:

Ճիշդ այդ վայրկեանին փամփուշտ մը եկաւ ու սուր, կարծր ձայնով պայթեցաւ քարայրին առաստաղին վրայ, փոշի ու խիճ թափելով Արմինէին գլխուն վրայ: Ձայն մը լսեց կռնակէն ու անմիջապէս ետ դարձաւ - Յակոբն էր որ արմուկին կռթնած, հրացանը ուղղած դէպի դուրս՝ դիրք բռներ էր: Բայց չկրցաւ մնալ ու փլաւ գետին...: Արմինէ աճապարեց քովը:

Գոյնը բոլորովին գացեր էր: Կռնակին վրայ պառկած, անշարժ, անձայն՝ մեռած կրնար ըլլալ...:

- Յակոբ:

Մտերմիկ, շատ մօտէն, ինչպէս կը խօսին հիւանդ երախայի մը - Յակոբ բացաւ աչքերը: Արմինէ ձեռքը դրաւ անոր ճակատին, ծռեցաւ այտէն համբուրեց, մատները տարաւ անոր շրթունքին...:

- Հանգիստ պառկէ Յակոբ, ապահով ենք, տղաքը վարն են: Հիմա կուգան: Արիւնը կեցաւ:

Գոցուեցան Յակոբին աչքերը, շնչառութիւնը քիչ մը հանդարտեցաւ ու դէմքին կծկումը թուլցաւ: Արմինէ վեր վեր քաշեց մարմինը, քարայրի պատին կռթնեցաւ «Աւոս կ'ուզեմ» խորհեցաւ «մահը շատ մօտ կը զգամ, կեանքին հետ միասին ... տեսնեմ, գրկեմ մանչուկս վերջին անգամ մը»: Աչքերը անշարժ պառկած մարդուն գացին նորէն «դուն ինծի ճամբան ցոյց տուիր ... կեանքէն մեծ է կեանքին սէրը ... հաւատյ անոր, սուրբ կեանքի ուժին» մտածեց «եթէ կարենամ գիտակցութիւնս իր մէջ հալեցնել, յաւիտեան մէկ ու միասին ըլլալ ... կարելի է այդ է ճշմարտութիւնը, աս երկիրը, աս հողը, հոս է որ կը ծնի, աս ժայռերուն ափին մէջ...»: Աչքերը պտըտեցան ժայռի զանգուածներուն մակերեսին վրայ ու տեսաւ թէ մուտքի բացուածքին ներսը, ճերմակ կաւիճով խաչ մը գծուած էր որ ժայռին խորտ ու բորտ մակերեսին հետ կը թուէր շարժիլ, կեանք կար մէջը... «աչքերս լաւ չեն տեսներ այլեւս» խորհեցաւ, գոցեց աչքերը, ձեռքը անգիտակաբար գնաց Յակոբին ճակատին որ չոյեց մեղմօրէն, յետոյ մեծ դժուարութեամբ վար ծռեցաւ ու մեղմօրէն համբուրեց անոր ճակատը,

- Շնորհակալ եմ Յակոբ, կեանքս փրկեցիր:

(Շար. 113)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Սիլվա Մուրատեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տիկին Ասիա Պոդօ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին մօր՝ Տիկին Վարդիթեր Տապաղեանի, քոյրին՝ Գաթրին Մուրատեանի ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ այս առթիւ 200 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն):

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

●

ՀԱՄԵՐԳ

ԱՆԻ ԺՈՏՐԻ (ջութակ)

ՑԱՍՄԻԿ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ (դաշնակ)

ԺԱՆ ՊԱՐԹ (թաւջութակ)

78, rue Cardinet, Paris 17e
Salle Cortot

Երկուշաբթի, Մայիս 6, ժամը 20·30

Յայտագիր Հայտըն - Տըպիւսի - Յովհաննէս - Ժինասթերա - Բաքաջանեան:

20EME ANNIVERSAIRE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section *Jeunes* présente

ASPECT DU CINEMA ARMENIEN

Sous l'égide de la CINEMATHEQUE de MARSEILLE

CALENDAR de A. EGOYAN
à la M.A.J.C. — le 20 Mars à 21h

LE NOYER SOLITAIRE de F. DOVLATIAN
au Breteuil — le 26 Mars à 20h30

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN
à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er
— Cinéma Breteuil : 120, Bd Notre-Dame, Marseille 6e

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի հետեւեալ կիրակիներուն պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի՝

Կիրակի, Մարտ 17
Դատաւորի Կիրակին,
Կիրակի, Մարտ 24
Գալստեան Կիրակին:

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

L'ASSOCIATION DES AMIS DE L'AMBASSADE D'ARMENIE EN FRANCE

vous convie à l'inauguration de l'exposition

ARMÉNIE
Des origines au IVEME siècle

le Vendredi 22 Mars au *Musée Dobrée de Nantes* en présence de :

M. HRANT PAKRADIAN
Premier Ministre de la République d'Arménie

M. PHILIPPE DOUSTE-BLAZY
Ministre de la Culture

M. HAKOB MOVSES
Ministre de la Culture de la République d'Arménie

Départ TGV 13h50 et retour le même jour à 22h25 à Paris, Gare Montparnasse.

Renseignements et inscriptions :
SABERATOURS (Alice), tél. : 42. 61. 51. 13; fax : 42. 61. 94. 53.
31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS, Métro Pyramides.

Date limite des inscriptions : Mercredi 20 Mars à 18 heures.

Participation aux frais : de 450 à 500 francs, bus compris (prix dégressif selon le nombre des participants).

Կ. Ս. Մ.

L'ANNEE 1996, L'ECOLE GUETRONAGAN continue son activité d'éducation à Constantinople/Istanbul depuis 1886, donc depuis 110 ans. L'Association de ses anciens élèves en France - Կ. Ս. Մ. - à cette occasion organise une série de

CONFÉRENCES

Le Conseil d'Administration de Կ. Ս. Մ. a l'honneur d'inviter le public à la prochaine conférence bilingue / en arménien occidental et français, le Mardi 19 Mars à 20 heures 30, intitulée

COMMENT APPROVISIONNER LE PEUPLE D'ARMÉNIE

Conférencier : Ing. **Vazkèn Paul ANDREASSIAN**

Président : **Vahé TCHILINGUIRIAN**

— ENTREE LIBRE —

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN DE L'UGAB
118, rue de Courcelles, Paris 17e — M° COURCELLES

Կ. Ս. Մ. : LES ANCIENS DE L'ECOLE GUETRONAGAN

Ս. ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·45-ին:
Արեւագալ ժամը 9·45-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ ժամը 11·45-ին:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԳԻՆԵՁՕՆ

Իգնա Սարըասյան-ի
(ՊՈԼԻՍ)

ՔԱՌԱՍՄԲԱԿ ՍԷՐԵՐՈՎ
բանաստեղծական հատորին
Թէքէեան Մշակութային Միութեան
Հայկաշէն Ուզունեան
գրական մրցանակին տուչութեան առիթով:

Գիրքը կը ներկայացնէ գրականագէտ՝
ԵՐՈՒԱՆԴ ԱԶԱՏԵԱՆ (Տիթրոյթէն)

Խօսք կ'առնէ հեղինակը՝ հրաւիրուած Պոլիսէն.

Շաբաթ, Մարտ 16, երեկոյեան ժամը 8·30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք Մանուկեան կեդրոնը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

Հիւրասիրութիւն գինեձօնի աւարտին:

SABERATOURS SEVAN VOYAGES
SABERATOURS SEVAN VOYAGES
SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
■ ASSISTANCE A L'AÉROPORT
■ ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
■ RÉSERVATION D'HÔTEL
■ LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
■ EXCURSIONS GUIDÉES
■ VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX PARIS-EREVAN-PARIS 3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53
SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26
EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

Sous la présidence conjointe
de **VIGUEN TCHITETCHIAN**, Ambassadeur de la République d'Arménie
et de **ANDRE SANTINI**, Député-Maire d'Issy-les-Mlx, Ancien Ministre
l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. d'Issy-les-Mlx présentent :

GALA DE CHANTS ET DE DANSES ARMENIENS

au profit de la construction
de l'Ecole de Yegheknout, chantier Arménie Village
au PALAIS DES ARTS ET CONGRES D'ISSY
25, avenue Victor Cresson, Issy-les-Moulineaux, M° Mairie d'Issy

le Dimanche 24 Mars à 15 heures précises

Au programme : *Chorale Daron* — *Ensemble de Danses Navasart* — *Ensemble de Danses Erebouni* — *Arthur Aharonian*, piano — *Davit Haroutounian*, violon

VENTE DES BILLETS : Auprès des commerçants ayant le logo JAF — UCFAF.
RENSEIGNEMENTS : 46. 42. 79. 61 le soir — 42. 08. 76. 49 de 16h à 19h.
—— Prix des billets : 100 F. ——

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La *Section* « *Astrig* »
d'Arnouville-lès-Gonesse / Gonesse / Sarcelles / Villiers-le-Bel
organise, au profit de son école hebdomadaire, un dîner dansant, le Samedi 16 Mars à l'Espace «Charles Aznavour» (Ave P.V. Couturier à Arnouville) avec la partcipation de l'Orchestre *MASSIS* de Marseille. Pour renseignement / réservation : 39. 85. 93. 40 ou 39. 85. 29. 71.

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 16-17
SAMEDI - DIMANCHE
16-17 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.812
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.812

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԼԻՆԹԸՆ գդակը գլխուն, Ռապինի այրիին թեւը մտած, Փերէսի հետ գնաց խոնարհիլ Ի. Ռապինի շիրիմին առջեւ: Անակնկալ դէպք էր որ օտար նախագահ մը մասնակցի Ապահովութեան Խորհուրդի արտակարգ նիստի մը, ներկայ եղած է նաեւ Էֆ-Պի-Այ-ի տնօրէնը: Այս առթիւ Գլինթըն իր զօրակցութիւնը յայտնած է կրկին եւ 500 միլիոն տոլար խոստացած, պայքարելու համար ահաբեկչութեան դէմ: Իսրայէլի նախագահը սակայն չէ ներած Գլինթընի որ մերժած էր պաշտօնական արարողութիւն մը Երուսաղէմ եւ իր դժգոհութիւնը արտայայտած է օդակայան չերթալով հրաժեշտ տալու Միացեալ - Նահանգներու նախագահին: Եւ սակայն, բոլորը կը նկատեն որ Գլինթըն Միացեալ — Նահանգներու զօրակցութիւնը բերած է Իսրայէլի մակարդակի մը վրայ որ նախընթաց չունի:

ՇԱՄ ԱԼ - ՇԷՅԽԻ վեհաժողովին առընչութեամբ, Իրանի Արտաքին նախարարը՝ Վելայաթի յայտարարած է որ ան բացայայտ դարձուցած է այն իրողութիւնը որ «Միացեալ – Նահանգներն ու Իսրայէլ առանձին եւ կղզիացած են Իրանի դէմ իրենց թշնամական քաղաքականութեան մէջ»: Սուրիական մամուլը չի վարանիր քննադատելէ ժողովը որ «վընասած է արաբական դատերուն»:

Մ. ԵԸԼՄԱԶ կ'ուզէ մեղմացնել Յունաստանի հետ յարաբերութիւններու լարուած մթնոլորտը եւ յայտարարած է որ թրքական եւ յունական բոլոր հարցերը, ներառեալ Եգէականի կղզիներու պատկանումը կրնան խօսակցութեան նիւթ ըլլալ Անգարայի եւ Աթէնքի միջեւ երկխօսութեան մը ընթացքին: Թուրքիոյ նոր վարչապետը այս յայտարարութիւնը կատարած է Անգարայի օդակայանը, Փարիզէն վերադարձին: Այս խօսքերը կը յաջորդեն Յունաստանի Արտաքին նախարարին՝ Փանկալոսի այն առաջարկին, ըստ որուն Յունաստան կրնայ քաշել իր զօրքերը «Թուրքիոյ շրջաններէն», եթէ այս վերջինը նախապէս քաշէ իր զօրքերը Եգէականի ափերէն:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ լեզու փոխեց, աւելի չափաւոր է եւ ապահովութիւն տուաւ Միացեալ - Նահանգներուն որ որեւէ տրամադրութիւն չունի Թայվանի վրայ յարձակում գործելու:

ՍԹԻՒ ՖՈՐՊՍ, մեծահարուստ Ամերիկացին որ կը փորձէր թեկնածուն դառնալ Հանրապետական կուսակցութեան, հրաժարած է այդ ծրագրէն 30 միլիոն տոլար ծախսելէ ետք: Տոլի վերջին վըճռական յաջողութիւնները որեւէ յոյս չէին ձգած իրեն:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ժ. Մ. ԼՈՒՍԹԻԺԷ պաշտօնական մուտքը գործեց Ֆրանսական ակադեմիայէն ներս, Մարտ 14-ին, գրաւելու համար դերպ. Տրքուրթրէի աթոռը: Ան, ըստ աւանդութեան, դրուատիքն ըրաւ Լիոնի Արքեպիսկոպոսին: Զինք ընդունած է Հէլէն Քարէր տ'Անքոս եւ յիշած «այն բացառիկ ճամբան» որ եղած է Եկեղեցւոյ այս մեծ դէմքինը, հրեայ, դաւանափոխ եղած 14 տարեկանին որ կը սիրէ շեշտել որ «Նոր Կտակարանը քօղարկուած է Հինին մէջ եւ Հինը կը յայտնաբերուի Նորին մէջ»:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ձերբակալուած է Ֆրանսացի մը՝ Մուսթաֆա Պուեթարֆա որ կրնայ կազմակերպիչներէն մէկն ըլլալ Ֆրանսայի ոճրափորձերուն: Հաւանական է որ Ֆրանսայի յանձնուի:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, քանի մը տասնեակ անձեր վիրաւորուած են, Մարտ 14-ին, ոստիկանութեան հետ բախումներու ընթացքին: Հարիւրաւոր ցուցարարներ հաւաքուած էին Արքեպիսկոպոսարանին առջեւ արտայայտելու համար իրենց զօրակցութիւնը Հայր Մերաքլիսի որ Կիպրոսի Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ Սինոդոսին առջեւ քաշուած էր եւ պարտէր պատասխանել միասեռականութեան մասին իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԻՍՐԱՅԷԼ ՊԷՏՔ Է ԽՕՍԻ ՀԱՄԱՍԻ ՀԵՏ

Եգիպտոսի մէջ գումարուած վեհաժողովը որ ըսուեցաւ թէ նուիրուած էր խաղաղութեան կառուցումին, միանգամայն թարգմանութիւն մը ունեցաւ միջազգային լրասփիւռներէն. անոնք ըսին թէ այդ ձեռնարկը կը հետապնդէր յառաջիկայ ընտրութիւններուն Իսրայէլի ներկայի վարչապետին յաղթանակը ապահովելու նպատակը:

Հետաքրքրական է տեսնել թէ այդ միաձայնութենէն անջատուող տեսակէտներ ալ կան, ամէնէն անսպասելի դիրքերու վրայ. անոնցմէ է իսրայէլեան Հա'արեց թերթը որ կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ Իսրայէլ պէտք է ի վերջոյ խաղաղութեան բանակցութիւններուն որպէս կողմ ընդունի Համասն ալ, ինչպէս անցեալին ըրաւ ՊԱԿ-ի պարագային: Եւ ըստ երեւոյթին այս կարծիքը ենթադրուածէն աւելի մեծ թիւով կողմնակիցներ ունի:

Հա'արեցի այս նիւթին նուիրուած մէկ յօդուածը կը մեկնի հաստատումէ մը. մինչեւ Համասի պարագլուխներէն Այաշի սպանութիւնը հանդարտութեան կայուն վիճակ մը տեւած էր վեց ամիսէն աւելի: Ատոր խզումը անուղղակի կերպով կը վերագրուի Իսրայէլի որ ոչ մէկ արժէք կ'ընծայէ Համասի պահանջներուն, զայն մղելով աւելի ու աւելի բիրտ դիրքերու: 1994 Հոկտեմբերին այս կազմակերպութիւնը յայտնեց թէ պատրաստ է մասնակցելու խաղաղութեան հոլովոյթին. ան պատրաստ էր նաեւ գրաւեալ հողամասերուն ընտրութիւններուն մասնակցելու, բայց Իսրայէլ պայման դրաւ որ այդ մասնակցութիւնը կ'ընդունի այն ատեն երբ Համաս զօրակցի Օսլոյի համաձայնագրին ու հրաժարի Իսրայէլը քանդելու նպատակէն: Պայման զոր չէր պարտադրած Օսլոյի իր խօսակիցին: Այլ խօսքով՝ Ֆաթահ ոչ մէկ փոփոխութիւն ըրած է Պաղեստինեան ուխտին մէջ Իսրայէլի մէջ ժողովուրդին կէսը դէմ է Օսլոյի համաձայնագրին:

Համասը ի վերջոյ միայն կիսազինուորական կազմակերպութիւն մը չէ, կը վարէ նաեւ ոչ զինուորական զանազան ենթակառոյցներ: Սխալ էր կարծել որ պիտի հրաժարէր իր դիրքէն եւ զօրութենէն, առանց ունենալու իր տեղը: Ու այդ տեղը ձեռք ձգելու համար անոր չարքայինները ահաբեկչական արարքներու դիմեցին: Անոնք նպատակ ունէին Իսրայէլի պարտադրելու որ Համասը ճանչնայ որպէս նկատառելի տարր մը: Չեղաւ: Ու վերսկսան ահաբեկչական արարքները, մինչեւ որ Արաֆաթ հասկցաւ որ անկարելի էր Համասը դուրս ձգել խաղաղութեան բանակցութիւններէն:

Հա'արեցի յօդուածագիրը այս բոլորը ըսելէ ետք կը հասնի այն հետեւութեան որ Համասի հետ ալ խօսելէ ուրիշ ճար չկայ, ինչ որ ալ ըլլայ ատոր փոխարժէքը. կամ գոնէ պէտք է ձգել որ Արաֆաթ զայն մասնակից դարձնէ խաղաղութեան հոլովոյթին: Պէտք է քաջալերել այդ կազմակերպութեան այն տարրերը որոնք տրամադիր են երկխօսութիւն մը սկսելու: Կարելի է օրինակ քննութեան առնել որեւէ առաջարկ որ պիտի չվնասէ Իսրայէլի ապահովութեան: Երկու կողմն ալ ունին Օսլոյի համաձայնագրին զօրավիգներ. պէտք է շարժման անցնիլ անզօրացնելու համար անոնց հակառակորդները:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 14 / 15)

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսաստանի Արտաքին նախարարի Ատեղակալ Բորիս Պաստուխովի գլխաւորած ռուսական պատուիրակութիւն մը, որու մաս կը կազմէր նաեւ Ելցինի յատուկ դեսպան Կազիմիրով, Մարտ 12-ին Երեւան հասած է: Նշուած է որ այս այցելութեան նպատակն է արագացնել Լ. Ղարաբաղի հարցին քաղաքական կարգաւորման ընթացքը, եւ այդ ուղղութեամբ կողմերու տեսակէտներու մերձեցում եւ նոր մօտեցումներ հաստատել: Պատուիրակութիւնը, Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի կողմէ ընդունուելէն անմիջապէս ետք ալ մեկնած է Ստեփանակերտ, ուր հանդիպում ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ:

***

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ՝ ԱՐՄԵՆԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 110-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մարտ 12-ին Երեւանի մէջ գումարուած է Արմենական կուսակցութեան 110-ամեակին նուիրուած գիտաժողով մը: ՀՌԱԿ-ին եւ Գիտութիւններու ազգային Ակադեմիային կողմէ միասնաբար նախաձեռնուած այս հաւաքին կատարուած ելոյթները յատկապէս անդրադարձած են Արմենական կուսակցութեան Հայութեան համար նշանակութեան, այդ կուսակցութեան եւ իր ղեկավարներուն առած դրական կամ բացասական քայլերը ճիշդ եւ առարկայական կերպով վերլուծելու եւ գնահատելու անհրաժեշտութեան:

***

«ԱԶԳ»Ի 5-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարտ 9-ին Օփերայի շէնքի սրահներուն մէջ բազմաթիւ հիւրերու ներկայութեամբ նշուած է «Ազգ» օրաթերթի 5-րդ տարեդարձը, ընդունելութեամբ մը: Շնորհաւորական ուղերձները եւ նամակները գլխաւորաբար կեդրոնացած են ազատ մամուլի ձեւաւորման, ժողովրդավարական աւանդոյթներու տարածման, լրագրողներու նոր սերունդի ստեղծման ուղղութեամբ թերթին կատարած մեծ ներդրումներուն վրայ:

***

ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 13-ին, Երեւան ժամանած է արժութային միջազգային Հիմնադրամի պատուիրակութիւն մը, գործադիր - տնօրէն Միշէլ Կամդեսիւսի գլխաւորութեամբ: Նոյն օրը զինքը ընդունած է Հայաստանի նախագահը:

***

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԻՆ

Մինչեւ տարեվերջ կը վերանորոգուին մայրաքաղաքին բազմաթիւ փողոցները, որոնց համար նախատեսուած է 400 միլիոն դրամ: Նախապատուութիւն կը տրուի այն թաղերուն որոնք կ'առընչուին ճամբակի ողիմպիականներուն կազմակերպական ծրագրին, ի հարկէ առանց անտեսելու նաեւ քաղաքի ծայրամասերու թաղերու նորոգութեան կարօտ փողոցները:

***

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ Ս. ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Ա. իր առաջին միւռոնօրհնութիւնը կը կատարէ Սեպտեմբեր 8-ին, Սուրբ Էջմիածին:

***

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՕՏԱՐ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՈՎ ԱՌԱՋԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

«Միտլընտ Արմենիա» ամբողջովին օտար դրամագլուխով բացուած առաջին դրամատունն է Հայաստանի մէջ: Ան մաս կը կազմէ աշխարհի մեծագոյն ընկերութիւններէն Հոնքոնկ Շանկայ դրամատնային ընկերութեան:

ՌԱԿ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութենէն (Պէյրութ) Մարտ 14 թուակիր յայտարարութիւն մը ստացանք, ուր ան հակիրճ վերլուծումը կը կատարէ Հայաստանի վերջին 5 տարիներու կացութեան, անոր թափած ճիգերուն որպէսզի երկիրը գրաւէ իր կայուն եւ յարգելի տեղը համաշխարհային ընտանիքին մէջ իբր ինքնիշխան միաւոր ու կը շեշտէ. —

«Իր արտաքին թէ ներքին քաղաքական ուղիղ գործընթացով, դիւանագիտական յարանուն կապերու հաստատումով, տնտեսական որոշակի կայունացումով, ամրացող սեփականաշնորհումով, տարածուող գործառնութիւններով ու մանաւանդ՝ ազատական ռամկավարութեան հիմնական սկզբունքներու իւրացումով, այսօր, Հայաստան համարեա բոլոր մարզերու մէջ արձանագրած է շօշափելի նուաճում եւ կը ներշնչէ վստահութիւն՝ վաղուան աւելի պայծառ հեռանկարի մը:

«Այս բոլորը կարելի դարձան նախ շնորհիւ հայ ժողովուրդին հաւաքական ճիգերուն եւ զոհաբերութեան բարձր ոգիին: Անոնք դրսեւորուեցան ու մարմնացան նաեւ ազգընտիր նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի իմաստուն, խոհեմ ու հաւասարակշիռ քաղաքականութեամբ, անկախացած հանրապետութեան առաջին նախագահին իրատես, կառուցողական եւ խիզախ առաջնորդութեամբ, ինչ որ բարենշային մղիչ ազդակներ եղան հայրենի ժողովուրդին բարօրութեան եւ պետականութեան ամրացման:

«Լեւոն Տէր -- Պետրոսեան անձնապէս շահեցաւ նաեւ մեծ վարկ մը իր վարչական կարողութիւններով եւ քաղաքական հմտութեամբ վայելեց յարգանքը միջազգային մայրաքաղաքներու: Իր պաշտօնավարութեան շրջանին արձանագրած բազմակողմանի յաջողութիւնը վստահ երաշխիք մըն է նաեւ Հայաստանի ապագայ ներքին եւ արտաքին ապահովութեան եւ բարօրութեան ամրապնդման ու զարգացման, ինչպէս նաեւ Արցախեան հիմնահարցին արդար լուծումին: Մեկնելով այս հաստատ տուեալներէն, Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւնը իր քաղաքական եւ ազգային իրաւունքը կը համարի իբրեւ նախագահ առաջադրել՝ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանը»:

ԿՐԿԻՆ ԱՂԱՆԴՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի անկախութեան գրեթէ զուգահեռ ծնաւ ու աճեցաւ աղանդներու ցաւոտ ներկայութիւնը: Հազիւ հրապարակուած «Խղճի եւ կրօնական կազմակերպութիւններու ազատութեան մասին օրէնք»ը (1991, Յունիս), արդէն հոն էին մորմոնները, անտեսական մարզի գրաւիչ հեռանկարներով պարտկելով իրենց ներկայութեան բուն դրդապատճառը: Անկէ ետք շատ բաներ գրուեցան անոնց ու նոյն բնոյթի այլ ներկայութիւններու մասին: Դժուար չէր հասկնալ որ աղանդները իրենց գործունէութեան շատ ձեռնտու գետին մը գտած էին արժէքներ, արժեչափեր կորսնցուցած ընկերութեան մէջ որ Հայաստանեանն էր յետխորհրդային այդ առաջին շրջանին:

Ու գրուեցաւ, խօսուեցաւ նորատիպ այդ «որսորդ»ներուն յաջողութիւններուն մասին, Երիտասարդներ այսինչ աղանդը մեծարելու արարողութիւններ կը կազմակերպէին հայկական ոգիէն պարպըւած իրենց էութիւնը նուիրաբերած՝ ամէնէն այլանդակին, ամէնէն տարօրէնին: Կային ուրիշներ որոնք նոր գտնուած հաւատքին հետքերով կը դիմէին անձնասպանութեան:

Մէկ բան միայն հասարակաց էր աղանդներու հայաստանեան խառնարանին. այլանդակելու սրբազան նպատակը: Ու պէտք է ըսել որ անուրանալի յաջողութիւն արձանագրուած էր այդ մարզին մէջ, քանի որ «հաւատացեալ»ներով խճողուած հրապարակներէ հնչած էին մինչեւ իսկ Ազերին սիրելու, պատերազմը մերժելու կոչեր: Ու այս հոլովոյթին մէջ ամէնէն անհասկնալին այդ մարդոց Հայաստան ներկայութեան կարելիութեան ընձեռումն էր որուն համար այնպէս կը թուէր որ մեծ դժուարութիւն չէին ունեցած:

Անցնող չորս – հինգ տարուան ընթացքին երկրին շատ աւելի կարեւոր եւ անմիջական նիւթերուն մէջ աւելի ցանցառօրէն տեղ գտաւ աղանդներու նիւթը: Միշտ մամուլը եղաւ անոր տեղ տուողը, վնաս մը մատնանշելու, վտանգի մը ահազանգը հնչեցնելու նպատակով: Բայց այսօր, այնպէս կը յայտնուի որ այդ նպատակը ոչինչով իրականացած է, քանի որ Փետրուար 29-ի «Լրագիր»ը կրկին կ'արծարծէ նոյն նիւթը. «"Մարդկային հոգիների որսորդները" կամ աղանդները Հայաստանում» խորագրուած էջը ստորագրած է Լեւ Օգանեզով:

Ան Հայաստանի մէջ վաղուան նկատմամբ անվստահութեամբ ու անօգնականութեան զգացումով կը բացատրէ աղանդներու եւ աստղագուշակութեան հանդէպ հետաքրքրութիւնները: Կուտայ թիւեր ալ. վերջին քանի մը տարիներուն միայն Սեւանի աւազանին մէջ աղանդաւորներու թիւը այնքան մեծցած է որ ճշգրիտ բան մը ըսել կարելի չէ: Լ. Օգանեզով ատոր գլխաւոր պատճառ կը նկատէ – արդարօրէն – եկեղեցիի եւ հոգեւորականի պակասը. այդ նոյն շրջանին մէջ ուր 400 հազար բնակիչ կայ, ընդամէնը կը գործէ 6 եկեղեցի եւ 7 հոգեւորական:

Աղանդներու որսորդները «երբեմն մարդասիրական օգնութիւն բաժանելով» կը միտին խախտելու ժողովուրդին հոգեւոր միասնութիւնը: Այնպէս որ պէտք է գիտակցիլ, թէ «արտասահմանից բերուած ամէն ֆիլօկրամ շաքարը չէ որ մարդասիրական նպատակներ ունի»: Օրինակ մը տալու համար աղանդաւորական շարժումին պատճառած աւերներէն, կը յիշէ Կրասնոսելսկի շրջանին պարագան: Ամէն գիւղի մէջ լքուած եկեղեցի, խաչքար ու սրբավայր կայ, բայց ո՛չ մէկ գործող եկեղեցի: Անդին, Բջնիի քահանան որ քանի մը տասնեակ տարիէ ի վեր կը կրէ իր խաչը, փոխարինող չունի. իսկ երիտասարդութիւնը կը զուարճանայ: Հոն քանի մը տարիէ ի վեր ամէն Զատկի երիտասարդութիւնը գերեզմանատունը կը հաւաքուի եւ թուղթ կը խաղայ իր նախնիներուն տապաններուն վրայ: Այդ երիտասարդները ազդուած նաեւ իրենց գլխուն կարդացուած քարոզներէն, «կոսմոպոլիտիզմի կոչ են անում, քարոզում, հրաժարուել անկախութեան գաղափարից, մոռանալ ազգային սրբութիւնները եւ հարստութիւնները»,

«Ի՞նչ նպատակներ են հետապնդում Արեւմուտքի այդ գործակալները մարդասիրական օգնութեամբ հաւաքագրելով մեր հայրենակիցներին, տարածելով իրենց շօշափուկները սահմանամերձ գիւղերում, ճգնելով ամէն գնով թափանցել Արցախ» հարց կուտայ յօդուածագիրը, եզրակացնելով՝ «նրանք մեր պատմութիւնը չգիտեն, չեն կիսում մեր ցաւը»:

Քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք ընդունած ժողովուրդին այնքան պանծալի նկատած այդ հանդրուանին 1700-ամեակի նշումի նախօրեակին տխուր է կարդալ աղանդներու այս կարգի նուաճումներուն մասին: Անդրադարձը առաջինը չէ ու ամէն անգամուն հայեացքները կ'ուղղուին կրօնական վերին դասուն: Լրագրողներու պարբերական մտահոգութիւնը կը բաժնե՞ն հոն: Կը նշմարե՞ն վըտանգ. կա՞ն որոշուած քայլեր չարիքը սահմանափակելու, անզօրացնելու համար:

Քրիստոնէութեան 1700-ամեակի պատրաստութեան վկլուքը առ այժմ խլացուցած է նման հարցումներու պատասխանները, եթէ նոյնիսկ կան անոնք...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՏԱՆԴԸ

Ամէն անգամ որ հեռատեսիլէն կը լսեմ որ սաւառնակ մը կամ շոգենաւ մը առեւանգուած է ահաբեկիչներու կողմէ, սիրտս տեղէն կը խաղայ պատանդներու հաշւոյն: Ո՞վ պիտի ուզէր ըլլալ այդ խեղճ պատանդներուն տեղը, Ահաւասիկ անմեղ մարդիկ, որոնք առանց որեւէ բանէ կասկածելու, մտած են օդանաւէ մը կամ շոգենաւէ մը կամ որեւէ շէնքէ ներս եւ յանկարծ ահաբեկիչներ գտած են իրենց դիմաց: Մէկ վայրկեանէն միւսը դարձած են պատանդ: Կորսնցուցած են ո՛չ միայն իրենց ազատութիւնը, այլ նաեւ դարձած են սակարկութիւններու ապրանք: Այդ պահէն սկսեալ իրենց կեանքը կախուած է շատ նուրբ թելէ մը: Եւ անոնք որ ճամբայ ելած էին թերեւս շատ հաճելի ճամբորդութեան մը կամ գործի շատ կարեւոր առաքելութեան մը համար, յանկարծ իրենք զիրենք կը գտնեն անդունդի մը եզերքը: Պիտի փրկուի՞ն: Թէ ոչ պիտի զոհուին: Իրենց առեւանգիչները, յաջողցնելու համար հեռաւոր մարդոց հետ իրենց սակարկութիւնները, իրենցմէ մէկ քանին պիտի չսպաննե՞ն հինգ վայրկեանը անգամ մը: Ի՜նչ բախտ: Ինչո՞ւ է որ իրենց հանդիպած է այս անբախտութիւնը: Երանի՜ թէ այդ սաւառնակը ընտրած չըլլային, երանի՜ թէ իրենց տունը նստած ըլլային,

Անցեալ օր դարձեալ հեռատեսիլէն կը դիտէի պատանդներու խումբ մը: Ինքնավարութեան համար պայքարող ժողովուրդի մը մարտիկները պատանդ վերցուցած էին թշնամի ժողովուրդի մը հարիւրաւոր հայրենակիցները եւ զանոնք հանրակառքերու մէջ լեցնելով սկսած էին փոխադրել դէպի անորոշ վայր մը: Հեռատեսիլէն կը տեսնէի հանրակառքերը որոնք ճամբայ կ'ելլէին: Պատուհաններէն մեզի կը նայէին երախաներու ու կիներու տխուր աչքեր: Աստուած իմ, ո՞վ պիտի ուզէր անոնց տեղը ըլլալ: Այդ խեղճերը պիտի փրկուէին թերեւս, բայց անգամ մըն ալ պիտի կարենայի՞ն մոռնալ այս դժոխային փորձառութիւնը:

Կը յիշեմ որ վերջին երկու ճամբորդութիւններուս նախօրեակին, երբ դէպի Միացեալ - Նահանգներ պիտի մեկնէի, բաւական մտածած էի այս նիւթին շուրջ: Սաւառնակին մէջ տեղս գրաւելէ ետք սկսած էի քննել շուրջբոլորի բոլոր ուղեւորները: Ասոնց մէջ առեւանգիչի, ահաբեկիչի նմանող մարդ կա՞ր արդեօք: Մի առ մի կը նայէի ուղեկիցներուս երեսը ու կը փորձէի հասկնալ թէ կասկածելի տիպարներ կայի՞ն անոնց միջեւ: Բայց ե՞րբ էր որ առեւանգիչը առեւանգիչի կը նմանէր ինքզինք մերկացնելէ առաջ: Չէ՞ որ ան ալ սովորական ճամբորդի մը պիտի նմանէր մինչեւ որ իր դիմակը անցընէր իր դէմքին: Ուրեմն ի՞նչ կրնայի հասկնալ շուրջիններուս դէմքերը զննելով: Մէկ բան միայն կրնայի հասկնալ թերեւս: Հասկնալ՝ որ բոլոր այս մարդիկը ինծի ճակատագրակից կրնային ըլլալ, եթէ մեր սաւառնակին մէջ ալ առեւանգումի աղէտ մը պատահէր:

Հարիւր տարի առաջ այսպիսի առեւանգումներ գրեթէ չկային: Յիսուն տարի առաջ ալ թերեւս չկային: Առեւանգումը, պատանդի այսպիսի ճակատագիր մը մեր սա վերջին շրջանի յատկանշական երեւոյթներէն մէկն է: Հոգեբանները անշուշտ այժմէն սկսած են ուսումնասիրել պատանդի հոգեբանութիւնը, կամ այդ հոգեբանութեան հաւանական հետեւանքները մարդու մը կեանքէն ներս:

Բայց հարիւր տարի առաջ ալ, քանի մը հարիւր տարի առաջ ալ մարդիկ պատանդ կրնային դառնալ տարբեր իմաստով: Երբեմն կը մտածեմ արդարեւ: Ես արդեօք պատանդ վերցուած չե՞մ երկրի մը քաղաքական եւ ընկերային օրէնքներուն կողմէ: Ես պատանդ վերցուած չե՞մ ընտանիքիս սիրելի անդամներուն ու հարազատներուս կողմէ: Ես պատանդ վերցըւած չե՞մ իմ գործիս ու ասպարէզիս կողմէ: Վերջապէս ես պատանդ վերցուած չե՞մ իմ խառնուածքիս ու նկարագրիս կողմէ:

Ես իսկական պատանդ մըն եմ, եւ բոլորս ալ մէկմէկ իսկական պատանդ ենք զանազան ուժերու ձեռքին մէջ: Քանի քանի անգամներ ուզած եմ ազատութիւններս ձեռք առնել սա կամ նա հաճելի գրօսանքին համար, բայց զգացած եմ անտեսանելի ահաբեկիչի մը հրացանին պաղ հպումը ծոծրակիս վրայ: Գործս, ասպարէզս, օրինակի համար, այդպիսի ահաբեկիչ մը չէ՞, որ զիս միշտ իբր պատանդ կը բռնէ իր ձեռքերուն մէջ եւ կ… կաշկանդէ իմ բոլոր ազատութիւններ… Երկրին օրէնքները, ընկերային սովորու… թիւնները, ազգային պատկանելիութեա… մը շղթաները, եւ դեռ ինչե՜ր, առեւան… գիչի մը նման հրացանի մը պաղ մետաղ… կռթնցուցած չե՞ն ծոծրակիս: Կրնա՞… արդեօք ձերբազատիլ այն ծանր բ… քաշող շղթաներէն, որոնք զիս կը կա… պեն իմ բոլոր սիրելիներուս: Չեմ կր… նար: Օր մը կեանքիս այս կամ այն հան… գրուանէն ներս մտայ այնքան անհոգ կերպով, որքան անհոգ կը մտնեմ սաւառ… նակէ մը ներս եւ տեսայ որ քիչ ժամա… նակ վերջ իբր պատանդ վերցուած էի սա կամ նա ուժին կողմէ:

Բոլորս ալ այսպէս կամ այնպէս մէկ… մէկ պատանդ ենք նաեւ կեանքին ձեռքե… րուն մէջ: Գիտենք որ մեր ետին, կամ հեռուն, կայ մեզի սպասող ուժ մը, որ ո՛չ հրացան վերցուցած է, ո՛չ ալ դիմակ անցուցած է դէմքին: Բայց մենք անոր պատանդներն ենք: Թէեւ չենք անդրա… դառնար, բայց պատանդներ ենք: Եւ այդպէս պիտի մնանք մինչեւ վերջ:

Այնուհանդերձ Աստուած մեզմէ եւ բո… լորէն հեռու ընէ մէկ մըն ալ սաւառնակի մը կամ շոգենաւի մը մէջ ահաբեկիչներու պատանդ դառնալու մահացու ու ամէնա… ծանր վտանգը: Այդ մէկը շատ է այլե…

Բ. Հ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ՔԱԼԵԼԸ ԳԼԽԱՑԱՒԷՆ ՁԵՐԲԱԶԱՏԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑ ՄԸՆ Է

Համադրեց՝ ՄԱՐԻՆԷ ՄԱՐՏԻՐԵԱՆ

Եթէ դուք մէկն էք 50 - 70 միլիոն այն անհատներէն, որոնք իւրաքանչիւր տարի կը տառապին սուր գլխացաւերէ, կը նշանակէ, թէ գիտէք ինչ կը պատահի. - երբ ցաւը կը սկսի, շատ հաւանաբար կ'ուզէք միայն մութ սենեակի մը մէջ երկննալ եւ սպասել որ անիկա անցնի:

Մինչ ամէնօրեայ կեանքի պահանջներէն այսօրինակ ժամանակաւոր դադար մը կ'օգնէ գլխացաւով տառապող կարգ մը անհատներու, ուրիշներ դարմանը կը գտնեն իրենց գլխացաւը գործօն կերպով կանխարգիլելու մօտեցումով մը. - նախքան ցաւին սկսիլը, անոնք կը քալեն:

Քալող կամ մարզանք ընող անհատներուն համար, արդիւնքը տպաւորիչ է: Անոնք նուազ թիւով գլխացաւեր կ'ունենան, գլխացաւերը նուազ հզօր են, եւ աւելին՝ այս անհատները նուազ կարիքը ունին դեղերով իրենց գլխացաւը սանձելու, կ'ըսեն այն ուսումնասիրողները, որոնք կը ջանան դարմանել գլխացաւով տառապող անհատները:

«Այն մարդիկը, որոնք կանոնաւոր կերպով կը քալեն, կամ այլ մարզաձեւ մը որդեգրած են, կը տեղեկացնեն, թէ իրենց գլխացաւերը անհամեմատ կերպով բարելաւուած են», կ'ըսեն Գլխացաւի Նիւ Ինկլընտ Կեդրոնի հիմնադիրները՝ բըժիշկներ Ալըն Ռափափորթ եւ Ֆրէտ Շէֆըլը: «Ձեր սննդականոնէն եւ մարզանքի տարողութենէն ներս փոփոխութիւններ ներմուծելով, կրնաք ոչ միայն նշանակալից կերպով նուազեցնել ձեր գլխացաւերը, այլեւ՝ բոլորովին կանխարգիլել զանոնք», դիտել կուտան անոնք:

Թէեւ մարզանքը ո՛չ բոլոր գլխացաւերը կը մեղմէ, անիկա կրնայ օժանդակել կարգ մը գլխացաւերու դարմանման:

Համարեա ամէն մարդ գլխացաւ կ'ունենայ: Ըստ Մէյօ Քլինիքի աշխատակիցներէն՝ բժիշկ Ճ. Ք. Քէմպըլի, անցեալ տարուան ընթացքին 10 հոգիէն 9-ը գոնէ մէկ անգամ գլխացաւ ունեցած են: Մինչ տղամարդիկ թէ կանայք գլխացաւ կ'ունենան, կանայք երկու - չորս անգամ աւելի հակամէտ են գլխացաւի քան՝ տղամարդիկ: Տակաւին. գլխացաւով տառապողներու պարագային, տղամարդոց 6.1 առ հարիւր, իսկ կիներու 14 առ հարիւր համեմատութիւնը ամսական չորս կամ աւելի անգամ գլխացաւ կ'ունենայ, դիտել կուտայ Սան Հոզէի Բժշկագիտական Կեդրոնի աշխատակիցներէն՝ բժիշկ Մայքըլ Սթիւընզ:

Ըստ մասնագէտներուն, գլխացաւ ունենալու հակամէտութիւնը որոշ չափով կը ճշդուի տուեալ անհատին տակաւին սաղմնային վիճակին մէջ: Նաեւ՝ ըստ Ռա… փափորթի եւ Շէֆթըլի այդ հակամ… տութիւնը ժառանգական է: Սակայ… նոյնիսկ գլխացաւ ունենալու հակամէ… անհատի մը պարագային, անհրաժեշտ… կարգ մը «խթաններ», որպէսզի ցա… սկսի: Այս խթանները կրնան ըլլալ ֆի… քական (օրինակներ են՝ հորմոննե… սննդականոնը, եղանակային կամ ժա… նակացոյցի փոփոխութիւններ, հզօր… բեր, վառուող - մարող լոյսեր), … հոգեբանական (ճնշուածութիւն, ըն… նեկան հարցեր, բարկութիւն եւայլն):

Այսպէս կոչուած՝ պրկուած գլխացա… ամէնէն սովորականն է: Գլխացաւի … սուցման Ամերիկեան Յանձնախումբը … ցաւը կը բնութագրէ իբրեւ «բութ, հզօ… սեղմող ցաւ մը, որ կը տարածուի ծո… րակէն, գլխու գագաթնամասէն եւ ճ… կատէն ներս»: Ինչպէս անոր անունը ցո… կուտայ այսօրինակ գլխացաւ մը կը … թանուի օրինակ՝ երկար ժամեր ծանր… բեռնուած կերպով պրկուած աշխատա… քէն: Գլխացաւերու մօտաւորապէս … առ հարիւր համեմատութիւնը ընդհա… րապէս այս տեսակին կը պատկանի: Օր… նակ, եթէ այս յօդուածը կը կարդաք … խատանքային ճնշուած օրուան մը աւա… տին, կամ՝ երկար ժամանակէ ի վ… նոյն դիրքը պահած էք, հաւանաբար… հիմա արդէն փոքր գլխացաւ մը ծայ… առած է ձեր գլխէն ներս...:

Ինչ որ դրական է այս գլխացաւերու… պարագային այն է, որ անոնք լաւագ… կերպով կը բարելաւուին մարզանքով կ… քալելով:

Իսկ որքա՞ն մարզանքն է որ բաւար… ազդեցութիւն կ'ունենայ: Ռափափորթ… Շէֆթըլ խորհուրդ կուտան օրական 15-20 վայրկեան առոյգ կերպով քալել, կա… շաբաթական երեք անգամ 20 - 30 անգա… քրտնելու աստիճան մարզանք ընել:

Ի՞ՆՉ ԵՂԱՆ ԵՐԷԿՈՒԱՆ ՄԱՏՆԻՉՆԵՐԸ

Խորհրդային շրջանի գաղտնի գործա… կալներու բազմանդամ բանակը ի՞նչ եղած է այսօր. ո՞ւր գացած են, ի՞նչ կ'ընեն անոր մաս կազմողները: Այս հարցումնե… րը յաճախ կը զբաղեցնեն միտքերը ո՛չ միայն խորհրդային, այլեւ այդ ոլորտի… պատկանած երկիրներուն մէջ: Տարօ… րինակ կը թուի հաստատել որ անոնց զո… հերը այսօր եւս չեն կրնար իրենց ան… ցեալի թղթածրարներուն ծանօթանալ… Հունգարիոյ մէջ այդ արդելքին համա… կը տրուի այն բացատրութիւնը թէ նախ… կին որոշ գործակալներու ինքնութեա… բացայայտումը կրնայ վտանգել ներկա… յի սպասարկութիւններուն գործունէու… թիւնը:

Հունգարացի ուսանող մը որ մաս կազ… մած է 80-ական թուականներու ընդդիմա… դիր շրջանակներուն, մեծ հետաքրքրու… թիւն կը յայտնէ իրենց շարժումներ…

լրանեւելու ուղղութեամբ այդ շրջանին տարուած գործունէութեան հանդէպ:

Ան մաս կազմած է «Թուշող Համալսարան» կոչուած հաւաքոյթներուն որոնք տեղի կ'ունենային զանազան տեղեր: Մասնակցած է արգիլուած հրատարակութիւններու պատրաստութեան ու վաճառքին: Այսօր կ'ուզէ գիտնալ թէ ո՛վ էր իրեն հեռաձայնողը օր մը որ առանց իր անունը յայտնելու հարցուցած էր թէ այդ ժողովներուն յաջորդը ո՛ւր տեղի կ'ունենար: Այդ մարդիկը ո՛ւրկէ գիտէին թէ ինք մաս կը կազմէր սա կամ նա խումբին: Ան կ'ըսէ թէ այդ մարդիկը երբ կ'ունկնդրէին իր ու իր ընկերներուն հեռաձայնի խօսակցութիւնները, անոնց նիւթը չէր զիրենք հետաքրքրողը. անոնք կ'ուզէին գիտնալ թէ ո՛վ էր այդ գաղափարները յղացողը եւ ոչ թէ տեղեկանալ գաղափարներու բնոյթին:

80-ական թուականներու այդ ուսանողը կը գրէ թէ այդ անանուն «հսկող»ներուն նպատակը պարզապէս իրենց զգացնել էր թէ հսկողութեան տակ են: Իրենց գաղտնի հրատարակութիւններէն մէկ քանին գրաւած էին միայն, բայց ժողովներուն արգելք չէին եղած:

Ան հարց կուտայ թէ ո՛վ է որ զիրենք կը պաշտպանէ. ապա կ'ըսէ թէ Հունգար պատմաբան մը իր մէկ դասախօսութեան ընթացքին ըսած էր թէ վերջին 4500 տարիներուն ընթացքին մարդկային հաւաքականութիւններուն մէջ միշտ գտնուած են գաղտնի գործակալութիւններ. ատիկա կը նշանակէ որ այսօր ալ կան անոնք, վաղն ալ պիտի ըլլան: Բայց հարցը այն է թէ երէկուաննե՞րն են որոնք կը գործեն նաեւ այսօր:

Իրաւաբանները կը բացատրեն թէ անոնց ինքնութիւնը բացայայտել հակասահմանադրական արարք կ'ըլլայ: Ինչո՛ւ եւ ինչպէս զիրենք դատապարտել երբ Հունգարիոյ վարչապետը 1956-ի յեղափոխութենէն ետք ճնշումի կամաւոր ուժերուն մաս կազմած է եւ Խորհրդարանին նախագահը խորհրդային կարգերու օրով վարած է Ներքին փոխ-Նախարարի պաշտօնը:

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ օրէնքը նախկին վարչակարգի ճնշողները կը պաշտպանէ ճնշուածներուն դէմ: Մինչդեռ յաճախ կը պաշտպանուի այն թէզը թէ ինչ որ ալ ըլլայ մատնիչներու հիմնական իրաւունքները չեն կրնար նախամեծար ըլլալ քան՝ անոնց զոհերուն իրաւունքները: Այո՛, ժողովրդավարական ընդդիմութիւնը վրէժխնդրութեան արշաւի մը հետամուտ չէ, բայց կ'ուզէ ճշմարտութիւնը գիտնալ: Յետոյ, ինչ որ ալ ըլլայ, երէկուան զոհերը չեն կրնար երէկուան մատնիչներուն քաղաքական ներկայի վերելքին արգելք ըլլալ: Եւ ի վերջոյ քաղաքականէն զատ այնքան գեղեցիկ ասպարէզներ կան աշխարհի վրայ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Փետրուար 29-ին իր մահկանացուն կնքած է ազգային գործիչ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կեդրոնական վարչութեան նախկին անդամ՝ Երուանդ Տէմիրճեան: Եղած է մարզիկ, վարչական, ուսուցիչ ու տնօրէն, կուսակցական գործիչ, հեղինակ, խմբագիր ու բանախօս: Կանուխէն մտած էր Ի. Յ. Դ. շարքերը:

***

ՊՈԼՍՈՅ Ճէմալ Րէշիտ Րէյ համերգասրահին մէջ, Մարտ 2-ին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է որու նպատակն էր ցոլացնել Պոլսոյ երաժշտական միանականութիւնը: Այսպէս հայ, յոյն, հրեայ եւ Թուրք-խլամ խմբակցութիւններու կրօնական, աշխարհական միաձան կամ բազմաձայն երաժշտութիւններէն նմոյշներ ներկայացուցած են այդ խումբերու լաւագոյն տարրերը: Հայերու կողմէ մասնակցած են Վարդանանց Դպրաց Դասու Երգչախումբի անդամները, Պետական Օփերայի երկու ծանօթ մեներգիչներ՝ Ալիս Մանուկեան եւ Սեւան Շէնճեան ու նաեւ պետական օփերայէն՝ Ժագլին Զարքճը: Հայերու մասնակցութիւնը կատարուած է երկու առանձին բաժիններով: Երկրորդ մասին, Անդրէաս Քհնյ. Յակոբեան, Ասրուշան Հալաճեան, Նշան Զալկըճեան, Վահէ Իշլէմէճեան, Արթօ Տրամէրեան եւ Խաչիկ Արզումանեան հրամցուցած են Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հոգեւոր երաժշտութենէն բազմաթիւ շարականներ: Յայտագրին վերջաւորութեան չորս խմբակները միասնաբար տեղ գրաւած են բեմին վրայ եւ երգած՝ «Իսկիտարա կիտէրիքէն» ժողովրդական երգը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 1-ին տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան կոմիտէութեան ընկերային ընտանեկան խրախճանքը, որու ներկայ եղած են 200 հոգի: Օրուան հանդիսավարն էր Րաֆֆի Տէր-Պօղոսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Մարտ 3-ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ վարժարանի ճաշը, 500 հոգիի ներկայութեամբ: Հանդիսավարը եղած է վարժարանին տեսուչը՝ Մարգար Շարապխանեան: Խօսք առած են ՀՕՄ-ի վարչութեան ատենապետուհի Հուրի Նաճարեան, վարժարանի կրթական մարմնի ատենապետ՝ Յարութիւն Շիթիլեան, Շրջանաւարտներու Միութեան անդամ՝ Վաչէ Գասպեան: Խօսք առած է նաեւ Յակոբ Ճանպազեան որ վարած է հանգանակութիւնը, որմէ մէկ ժամուան ընթացքին գոյացած է հարիւր երկու հազար տոլար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆ՝ Վ. ՉԻՏԷՉԵԱՆ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Համայնքներու տուած այցելութիւններու շարքին մէջ Հայաստանի դեսպան Պ. Վիգէն Չիտէչեան Մարտ 2-ին այցելեց Կրընոպլ, «Հայաստան» հիմնադրամին նախագահ Պետրոս Թերզեանի ընկերակցութեամբ: Անոնք հանդիպումներ ունեցան քաղաքապետարանը, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, քաղաքին թանգարանը:

Երեկոյեան շուրջ 300 հոգինոց բազմութիւն մը հաւաքուած էր քաղաքին Հայ Մշակոյթի Տունը ուր ներկայ էին նաեւ տեղացի քաղաքական անձնաւորութիւններ, գլխաւորութեամբ Ռ. Գազընաւի:

Պր. Թերզեան խօսեցաւ Պր. Յարութիւն Ջինկիրեանի եւ Անդրանիկ Նուրեանի մասին որոնք վերջերս կարեւոր նուիրատուութիւններ կատարեցին հիմնադրամին, Հայաստանի մէջ դպրոցներու վերանորոգման համար:

Խօսելու հրաւիրուեցաւ Պր. Վ. Չիտէչեան որ մեծ գոհունակութեամբ արտայայտուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ Հայաստանին ցոյց տրուած օժանդակութեան մասին:

Յետոյ Մշակոյթի Տան նորակազմ «Երեւան» երգչախումբը Շաքէ Մանուկեանի ղեկավարութեամբ երգեց մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով: Երեկոյթը աւարտեցաւ քոքթէյլով մը:

Յաջորդ օրը Պր. Վ. Չիտէչեան «Փրէզիտան» պանդոկին մէկ սրահին մէջ ճաշի մը ընթացքին հանդիպում ունեցաւ հայկական միութիւններու ղեկավարներուն հետ:

Շ. Մ.

«Հայաստան. ակիզբէն մինչեւ Դ. դար»

Այս խորագիրը ունի ցուցահանդէսը որ կը բացուի Նանթի «Տոպրէ» թանգարանին (*) մէջ, Մարտ 22-ին ու կը տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 15: Հոն պիտի ներկայացուին Հայաստանի նախաքրիստոնէական շրջանի պտածոներէն ոսկեայ, արծաթեայ, պրոնզեայ, կաւէ, եւայլն, նմոյշներ:

Հայաստանի թանգարաններէն հնագիտական շուրջ 270 կտոր պիտի բերուի այս նպատակով. ցուցանմոյշներ պիտի տրամադրեն նաեւ Լուվրի, բրիտանական, զուիցերական թանգարանները, ինչպէս եւ Ֆրանսայի ազգային մատենադարանը եւ «Էնսթիթիւ տը Ֆրանս»ի գրադարանը: Ձեռնարկը կը շարունակէ անցեալ տարի Պոխումի մէջ հաստատուած աւանդութիւնը, այս անգամ միջազգային հանրութեան ուշադրութեան յանձնելով Հայաստանի անցեալի հարստութիւնը, աւելի սահմանափակ շրջանակով մը:

Այս առիթով լոյս պիտի տեսնէ հայ եւ օտար հեղինակներու կողմէ պատրաստուած գունաւոր նկարներով հատոր մը:

Բանակցութիւններ տարուած են Նիւ-Եորքի, Պոսթընի, Լոս-Անճըլըսի, Մալիպուի, Միլանոյի, Ժընեւի, Պելժիոյ թանգարաններուն հետ որպէսզի կարելի ըլլայ ցուցահանդէսը տանիլ նաեւ այդ վայրերը, տալով անոր միջազգային ձեռնարկի մը իսկական տարողութիւնը:

(*) Musée Dobrée
rue Voltaire, 44000 NANTES.

***

ԱԶԻՔ

– ՎԱԶԳԷՆ ԱՒԱՆԻՍԵԱՆ –

Նկարիչ Ազիքի գործերը կը ներկայացուին Մարտ 21-էն Ապրիլ 6, Քուրպըվուայի Մշակութային կեդրոնը

(14 bis, square de l'Hôtel de Ville).

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Աչքերը կամաց մը բացուեցան: Միտքը յստակ ու պայծառ էր: Բռնեց անոր ձեռքը ու իրեն թուեցաւ թէ արդէն պաղիլ սկսեր էր ինք: Նայեցաւ անոր գեղեցիկ դէմքին որ իր դալկութեան մէջ անիրական երեւոյթ մը ունէր...: Յիշեց այդ դէմքին պայծառ ուրախութիւնը իրենց տունը, երբ որոշեր էին հոս գալ «գիտե՞ք թէ այս պիտի ըլլար իր ճակատագիրը... հարկաւ գիտէք» եզրակացուց: Այդ պահուն էր որ յանկարծ Յակոբ հասկցաւ թէ ան էր որ զինքը հոս բերեր էր, «մտքին մէջ ծրագիր մը կար անկասկած» խորհեցաւ: Ու շշնջաց:

- Մօտեցիր Արմինէ:

Մօտէն անոր դէմքը իրեն չէր նմաներ: Գրտնիկ խաղ մը կար շրթունքին վրայ: Ու յանկարծ Յակոբի միտքը պայծառացաւ, այնքան վճիտ ու յստակ եղաւ որքան երբեք չէր եղած կեանքին մէջ այդ վայրկեանէն առաջ «ա՞յս է ճշմարտութիւնը արդեօք» հարց տուաւ ինքնիրեն «առանց սիրոյ չկայ կեանք որ մէկ երկվայրկեան թէ հարիւր տարի տեւէ՝ նոյն բանն է... ժամանակէն ազատուած միւսէն եւ արիւնէն ուժով՝ կեանքի կիրքը... աս է մեր պատմութիւնը, աս է հայ ըլլալը... Արմինէն էր Հայաստանը, հայ ազգը որ չի մեռնիր ոչ ոգի հետ ու կը տեւէ ամէնուս մէջ... ասոր համար էր որ զիս հոս բերաւ Արմինէն կամ Մայր Հայաստանը, նոյն բանն է... մարդիկ կը մեռնին բայց մահը գոյութիւն չունի... այս ճշմարտութեան համար եկայ որ հասկնամ ու հայ ըլլամ... կուո՞վ միայն կարելի է ճշմարտութեան գալ, միայն ցաւ ու մահուան մօտիկութի՞ւնն է որ կը բանայ ճամբան... սիրոյ ու տառապանքի ճամբա՞ն է միակ ճամբան... եւ ի՞նչ սէր կայ Արմինէին սրտին մէջ մարդու եւ ապրող ամէն արարածի համար... սէր՝ որ ամէն երկվայրկեան կը ստեղծուի մահէն զօրաւոր եւ կը ստեղծէ գեղեցկութիւնը, բարութիւնը... եւ ուժը, ուժը քաջութեան մէջ... բայց հողը, հողը... հողը չհասկցա՞ծ պիտի մեռնիմ... հողը ուրիշ ըլլալու է... ոգի՞ն է հողը... Հայաստանը հող չէ, Հայաստանը ոգի է, գաղափար է, ճակատագիր է... հայ ըլլալու ճակատագիրը... չեմ գիտեր...»:

Տարուած իր մտածումներէն, Յակոբ չէր նշմարեր թէ ի՛նչ զօրով կար Արմինէին արտայայտութեան մէջ: Ձեռքը երկարել ուզեց դէպի անոր դէմքը բայց չկրցաւ ու ինկաւ կուրծքին վրայ: Արմինէին մատները գոցուեցան վրան:

- Յակոբ...:

Մրմունջ մըն էր: Աղեխարշ հեշտոր սիրոյ եւ գութի ալիք մը բացաւ իր մէջ եւ արցունք եկաւ աչքերուն:

- Յակոբ... ինչքա՜ն երջանիկ եմ որ գտայ քեզի, հիմա գիտես... քեզի կը յանձնեմ ամէն ինչ, ամբողջը, անցեալը եւ ապագան... անմահ ես դուն:

Աչքերը կը գոցուէին: Շրթունքները շարժեցան ու Արմինէ հազիւ կրցաւ մօտեցնել ականջը անոր բերնին:

- Պիտի քնանամ:

- Բաց աչքերդ Յակոբ, մի քնանար:

Դժուարութեամբ բացաւ աչքերը:

- Յակոբ:

- Ի՞նչ է:

Լռութիւն:

- Մարդ մեռցուցա՞ծ ես, կեանք մարա՞ծ ես բնաւ...:

Յակոբ հարցումը ինքզինքին հազար անգամ կը հարցնէր ամէն վայրկեան. Ու պատասխանը արագ էր հիմա, խոր յուզումի խառնուած:

- Ոչ Արմինէ, մարդու արիւն չեմ մըտած:

Յանկարծ պայծառացաւ Արմինէին դէմքը, իրեն դարձուց ու մրմնջեց:

- Համբուրէ ինծի, Յակոբ:

Ծռեցաւ եւ շրթունքները մեղմիւ դպան անոր պաղ շրթունքներուն ու պահ մը մնաց անշարժ, աշխարհէն բոլորովին կտրուած: Երբ վերցուց գլուխը, Յակոբ մեռած էր:

Արմինէ չլացաւ: Գլուխը մեծ փափկութեամբ դրաւ անոր կուրծքին վրայ ու անշարժ մնաց քանի մը վայրկեան, անոր մարմնի հոտին ու մօտիկութեան պղայնութեան մէջ ամփոփուած «Յակոբ դուն ողջ ես իմ մէջս... գաղափար էիր ու գաղափար կը մնաս յաւիտեան... առաջին վայրկեանէն որ քեզ տեսայ, գիտէի թէ դուն գործիքն ես ուրիշ ուժերու եւ մենք զիրար չատոնց ի վեր կը ճանչնայինք... ոչ քու Պէյրութդ ոչ ալ իմ Երեւանս իրական են... այս է միակ իրականը, վըտանգէն, մարմինէն ու մահէն անդին անցնիլ եւ հասնիլ... ոչ թէ անմահութեան կամ Աստուծոյ... ոչ... հասնիլ մեծ կեանքին, կեանքի օրէնքին, կեանքի հրայրքին...:

Հիմա քակեց մազերը որոնք գլխէն վար կախուեցան Յակոբի դէմքին շուրջ ու աշխարհը գոցեցին իրենցմէ դուրս ու ներս:

- Ա՛խ Յակոբ, ես քու հարսդ եմ...»

ըսաւ մեղմ, յստակ բառերով:

Յետոյ վերցուց իր մարմինը, կէս մը նստաւ անոր կուշտին ու ձեռքով, մեծ խնամքով կարգի* բերաւ անոր զգեստը «կ'ուզեմ որ աղուոր երեւիս մահուան մէջ» մրմնջաց «աղջիկները սիրահարուին քեզի ... պտըտիս աշխարհի պարտէզներուն հերոսի քու կերպարանքովդ եւ մարդիկ քեզ ճանչնան իբր ճշմարիտ հայրենասէրը, մաքուր Հայն ու մարդը որ եղար կեանքիդ ընթացքին... Յակոբ դուն զիս փրկեցիր, զիս հոս այս քարայրը բերիր բայց ես չկրցայ քեզ ողջ պահել... իմ ուժերս բաւարար չեղան, քեզի արժանի չեղայ... բայց հիմա մեր երկուքին կեանքը հետս պիտի կրեմ...»:

Լռեց: Ուզեց ոտքի ելլել, չկրցաւ: Նորէն փորձեց ու այս անգամ մեծ դժուարութեամբ յաջողեցաւ պատին կռթնիլ: Դուրսը զէնքի ձայն չէր մնացեր, սակայն մարդիկ կը պոռային: Ականջին հայերէնի նմանող բառեր եկան բայց կարեւորութիւն չտուաւ: Քաշկռտելով ինքզինքը հասաւ ժայռին մուտքին, դնդացիրին մօտ: Հազիւ նշմարեց վարը ճամբուն մէջի աղաքը որոնք դիակներ կը քաշէին ցեխին մէջէն: Ոչ ոք կը հետաքրքրուէր իրմով կամ ժայռով: Հոն կանգ առաւ:

(Շար. 114)

ՊՈՒՐԺ

Տիկին Սիմոնն Ճարիքեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ԿՐԵԿՈՒԱՐ ՃԱՐԻՔԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 10-ին, 89 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

BOURGES. —

Madame Simone Djarikian, son épouse et toute sa famille ont la douleur de vous faire part du décès de

Monsieur Grégoire DJARIKIAN

survenu le 10 Mars 1996 à l'âge de 89 ans.

La cérémonie religieuse a eu lieu dans l'intimité familiale.

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

Չորեքշաբթի, Մարտ 20, Լ.Ա. օր Մեծի Պահոց:

Կը քարոզէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
(ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ)

Չորեքշաբթի, ժամը 17.30-ին:

Կը քարոզէ՝
ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 22, ժամը 16-ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
(ՆԻՍ)

Կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, ժամը 17-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄ

Չորեքշաբթի, ժամը 17-ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 23-ին տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մուտն ի վիրապին:

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

*
**

L'ASSOCIATION DES AMIS DE L'AMBASSADE D'ARMENIE EN FRANCE

vous convie à l'inauguration de l'exposition

ARMÉNIE
Des origines au IVEME siècle

le Vendredi 22 Mars au *Musée Dobrée de Nantes* en présence de :

M. HRANT PAKRADIAN
Premier Ministre de la République d'Arménie

M. PHILIPPE DOUSTE-BLAZY
Ministre de la Culture

M. HAKOB MOVSES
Ministre de la Culture de la République d'Arménie

Départ TGV 13h50 et retour le même jour à 22h25 à Paris, Gare Montparnasse.

Renseignements et inscriptions :
SABERATOURS (Alice), tél. : 42. 61. 51. 13; fax : 42. 61. 94. 53.
31, rue d'Argenteuil, 75001 PARIS, Métro Pyramides.

Date limite des inscriptions : Mercredi 20 Mars à 18 heures.

Participation aux frais : de 450 à 500 francs, bus compris (prix dégressif selon le nombre des participants).

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

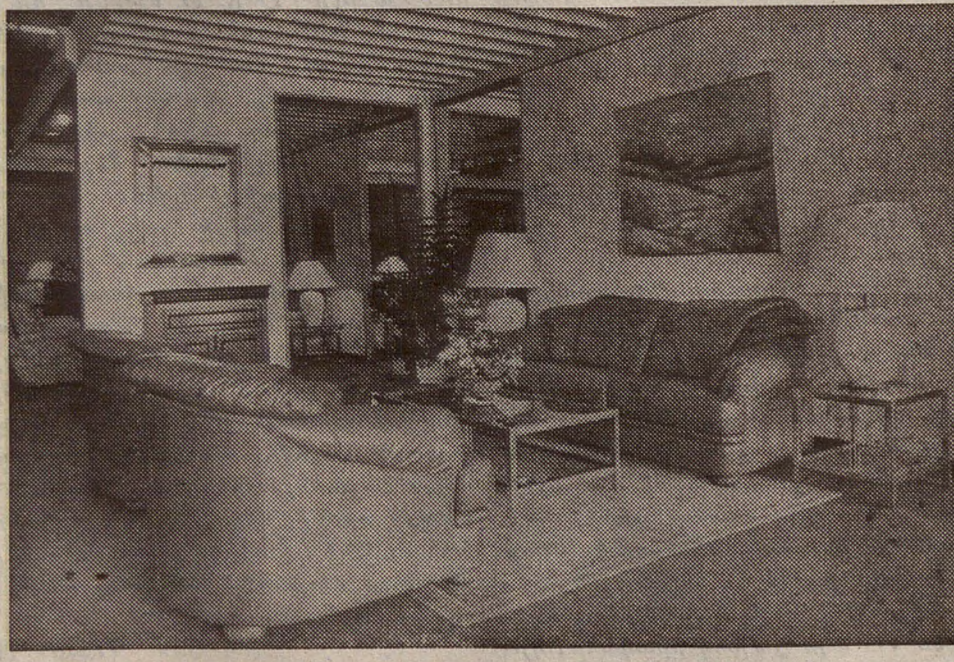

“ Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ”

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք Ի

Տարեկան աւանդական ճաշը

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 12.30-ին

Պատարագէն ետք Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Ձեր տեղերը ապահովել՝
Հեռաձայն. —
43 - 22 - 08 - 52 կամ 91 - 37 - 50 - 73

Մասնակցութիւն 90 Փրանք:

Le Centre Culturel
SAINT MESROB
recevra

M. Gérard DEDEYAN
pour une

CONFERENCE

ayant comme thème :

LE ROLE POLITIQUE ET MILITAIRE DES ARMENIENS DANS LA PREMIERE PERIODE DES CROISADES (1095-1187)

le Jeudi 21 Mars à 20 h 45

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS V[e]
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

A l'occasion de la

bénédiction de l'huile sainte

PELERINAGE
A
ANTELIAS

Du 22 au 30 Mai 1996

(Avion + Hôtel + Excursions + Bénédiction de l'Huile Sainte)

En option : Extension de deux jours à Petra (JORDANIE)

Renseignements et inscriptions

SABERATOURS : 31, rue dArgenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 42 96 10 10 Fax : 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES : 48, Cours de la Liberté, 69003 LYON
Tél. : 78 60 13 66 Fax : 78 60 92 26.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Le Conservatoire Municipal de Musique Agréé

et la M.C.A. d'Alfortville vous proposent

UNE DECOUVERTE DE LA MUSIQUE ARMENIENNE

le **Dimanche 31 Mars**
de 15h30 à 18h30

A LA RENCONTRE DU

DOUDOUK Instrument à vent
KANONE Instrument à cordes (cythare)
DEHOL Percussion.

Coordination artistique :
JEAN-PIERRE NERGARARIAN

Inscription gratuite
Ouvert à tous

Conservatoire : 43. 75. 09. 92;
M. C. A. : 43. 76. 55. 89.

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

INFORMATIONS

Forum
Sur le Thème
LES CRIMES CONTRE L'HUMANITÉ
AU XXème SIECLE

(Organisé par le mouvement juif libéral de France, la revue «Passages»).

SORTIR DU TRAUMATISME
le Mardi 19 Mars à 20 heures 30
avec la participation de :
Jacques Hassoun,
Charles Melman
Hélène Piralian.

11, rue Gaston de Cavaillet, Paris 15[e]

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Haues-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler :
UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux).

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը Ֆրանսայ... կայսոյտ Խաչի Շաւիլի Տէր Դաւթեան մասնաճիւղէն շնորհակալութեամբ ստացած է՝ 3000 Ֆր. Եկեղեցւոյ պայծառութեան, 1000 Ֆր. Շաւիլի Երկօրեայ վարժարանի դպրոցի բարգաւաճման:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 19
MARDI
19 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.813 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 71e ANNEE — N° 18.813

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴՈՒՄԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆԵԼ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԻՐԱՒԱԿԱՆ ՈՉ ՄԷԿ ԱՐԺԷՔ ՈՒՆԻ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԵՏԵՒԱՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ, Մարտ 15-ին Ռուսաստանի Դուման (երեսփոխանական ժողովը) անակնկալ որոշում մը տուաւ որ իրաւական գետնի վրայ ոչ մէկ իմաստ ունի կամ հետեւանք կրնայ ունենալ, բայց եւ այնպէս բաւական «հետաքրքրական» է. Լիպերասիոն (Մարտ 16) չէր վարանէր իսկ գրելու՝ «իր ծիծաղաշարժ ազդեցութենէն անդին, այս դրուագը կը վկայէ բազմաթիւ Ռուսերու հասարակաց կարօտը, խորհրդային Միութեան անցեալի համաշխարհային ուժին»:

Ի՞նչ է պատահածը: Ուրբաթ, Մարտ 15-ին, Ռուսաստանի Դուման, այսինքն երեսփոխանական ժողովը, չեղեալ կը հռչակէր 1991 Դեկտեմբեր 12-ին Գերագոյն Խորհուրդի քուէարկած բանաձեւը որ կը թաղէր Խորհրդային Միութիւնը, ջնջելով այն բնագիրը որ 1922-ին հիմը դրած էր Խորհրդային Միութեան եւ կը հաստատէր թէ ի զօրու կը մնայ 1991 Մարտ 17-ի հանրաքուէն, ուր քուէարկողներու 76%-ը արտայայտուած էր ի նպաստ «վերանորոգուած» Խորհրդային Միութեան մը, որ աւելի ինքնիշխանութիւն շնորհէ ամէն մէկ հանրապետութեան: Այս հանրաքուէն երբեք նկատի չէ առնուած եւ շեշտենք, ինչ որ շատ կարեւոր է մանաւա՛նդ այսօր, Հայաստան չէ մասնակցած այդ հանրաքուէին:

Մարտ 15-ին քուէարկուած բանաձեւը առաջարկուած էր Զիուգանովի գլխաւորած համայնավար խմբակին կողմէ (196 երեսփոխան) բայց, կրցաւ 250 ձայն ստանալ (անհրաժեշտ էին 226) 98-ի դէմ, շնորհիւ Վ. Ժիրինովսկիի նման ազգայնականի մը (Դեմոկրատ Ազատական Կուսակցութիւն) որուն խմբակը ի նպաստ քուէարկեց: Որքա՛ն ալ իրաւական արժէք չներկայացնէ, այս բանաձեւը բաւական անախորժ անակնկալ մը ստեղծած է անմիջապէս եւ Ելցին յայտարարած է.- «Այս որոշումը գայթակղեցուցիչ է: Անոր նախաձեռնողները չեն մտածեր Ռուսաստանի մասին», մինչ անցեալի իր մէկ բարեկամը՝ Բուրբուլիս ըսած է.- «Փորձ մըն է քաղաքական կացութիւնը լարելու նախագահական ընտրութենէն 3 ամիս առաջ»: Այս բանաձեւը որ չեղեալ կը համարի 1991 Դեկտեմբեր 12-ի որոշումը (Թաղում Խորհրդային Միութեան) միաժամանակ կ'ուզէ թաղել ՀԱՊ-ի (Համարակապետութիւն Անկախ Պետութեանց) կազմութիւնը որ ծնունդ առած էր Բելովեժսկայա (Բելառուսիա) նոյն թուականին ստորագրուած համաձայնագրերով, նախ Ռուսաստանի, Ուկրանիոյ եւ Բելառուսիոյ միջեւ: Այն ատեն արդէն, այս համաձայնագիրը անընդունելի էր Զիուգանովի համար, որ ընտրապայքարի բոլոր հանրաժողովներուն կը կրկնէր՝ «կըրնա՞նք ընդունիլ որ մեր մեծ խորհ. Միութեան ճակատագիրը խորտակուի երեք գինովներու (իմա՝ ռուս, բելառուս եւ ուկրանացի նախագահներ) կամքով»:

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ նոյնիսկ մտահոգութեան սուր պատճառներ չկան, Ռուսաստանի նախագահը անտարբեր չէ համայնավարներու այս «արշաւանքին» նկատմամբ: Մնաց որ ՀԱՊ-ի առաջին անդամներն իսկ շատ գաղջ ընդունելութիւն մը ըրած են: Օրինակ՝ Բելառուսիան «ցաւ» կը յայտնէ որ նման որոշում մը կը վարկաբեկէ համարկումի ներկայ ընթացքը, Կիրգիզիան ալ կը յիշեցնէ որ նախկին հանրապետութիւններուն անկախութեան ընթացքը համապատասխան էր իրենց քաղաքացիներուն փափաքին եւ չի կրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ, նաեւ Ուքրանիա կը ճշդէ որ կարելի չէ շրջել պատմութեան ընթացքը: Ասոնցմէ զատ, միւս հանրապետութիւններն ալ ժխտական հակազդեցութիւն ունեցած են: Հայաստանի նախագահին հակազդեցութիւնը անմիջական եղած է (նոյն օրը՝ Մարտ 15-ին), կուտանք առանձին քիչ անդին: Յայտարարութիւն մը ըրած է նաեւ «Հանրապետութիւն» միաւորումը որ կը համախմբէ վեց կուսակցութիւններ:

Մարտ 16-ին, Լատվիա, Էստոնիա, Ուզբեկստան, Տաճիկստան եւ Ազրպէյճան կը հետեւէին նախորդ օրուան յայտարարութեանց (որոնց կարգին էին նաեւ Լիտուանիա եւ Վրաստան): Ալիեւ կը շեշտէր որ իր երկիրը երբեք չի հրաժարիր անկախութենէն:

Ինչպէս ըսինք, Հայաստանի պարագան ալ աւելի իւրայատուկ է, քանի որ չէր մասնակցած 1991 Մարտ 17-ի հանրաքուէին եւ այդ իրողութիւնն իսկ պատճառ եղած է որ ի լուր Լ. Տէր-Պետրոսեանի յայտարարութեան, Ժիրինովսկի իր զարմանքը արտայայտէ, ըսելով թէ ինչո՞ւ Հայաստան իրար կ'անցնի քանի որ իրեն բնաւ չի վերաբերիր:

Ռուսաստանի Դումային ծանօթ որոշումէն ետք Վ. Ժիրինովսկի յայտարարած է նաեւ թէ իրենց նպատակն է Բիւզանդական կայսրութիւնը վերահիմնել ու Քիւրտերուն տալ իրենց պետութիւնը: Խօսելով Հայաստանի եւ Վրաստանի մասին ալ, ան ըսած է թէ երկու երկիրները Թուրքիայէն հողեր առնելով պիտի ընդարձակուին, իսկ Ղարաբաղ, Ղրիմ, Աբխազիա, Հարաւային Օսէթիա ու այլ կարգ մը շրջաններ պէտք է կապուին Ռուսաստանի:

Ընդհ. տպաւորութիւնն այն է արդէն (ներառեալ «Իւմանիթէ») որ այս եղածը միայն ու միայն ընտրապայքարի հետ կապ ունի:

*
* *

«Լը Մոնտ» իր խմբագրականը (Մարտ 17 / 18) նուիրած էր այս որոշումին, հակառակ անոր որ «Խորհրդային Միութիւնը կը վերահաստատուի միայն թուղթի վրայ»: «Խորհրդային կարօտներ» խորագրին տակ, կը վերլուծէ այս որոշումին տուն տուող դրդապատճառները: Նախ Խորհրդային Միութեան տապալման անդրադառնալով, զայն կը վերագրէ երկու ուժերու՝ հակահամայնավարները որոնք կ'ուզէին խորտակել ամբողջատիրական վարչակարգը եւ ոչ ռուս Հանրապետութիւնները որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընէին խորհրդային լուծը: Ուրեմն, կ'ըսէ՝ «զարմանալի չէ որ խորհրդային համայնավարութեան ժառանգորդները եւ կայսրութեան հիացողները համախմբեն իրենց ճիգերը յարութիւն տալու համար հին վարչաձեւին, Մինսկէն Վլադիվոստոկ, Թալինէն Երեւան»: Փորձը, սակայն, ձախողութեան պիտի յանգի, թէեւ Զիւգանով - Ելցին մենամարտին մէջ, կրնայ հրապուրել բոլոր անոնք որոնք կարօտն ունին մատակարարուած տնտեսութեան մը միջակ ապահովութեան, որոնք հանդստութիւն մը կը գտնէին համայնավար կարգէն կամ շահ ունէին միակ կուսակցութեան մը գոյութենէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բելովեժեան համաձայնագիրը չեղեալ համարելու մասին Ռուսաստանի Պետական Դումայի որոշումը պէտք է գնահատել ոչ այլ կերպ, քան որպէս սադրիչ մի գործողութիւն՝ ուղղուած ՀԱՊ-ի մասնակից երկրների ինքնիշխանութեան դէմ: Լոկ կոնյունկտուրային շահերով թելադրուած՝ այն նպատակ ունի ապակողմնորոշելու հասարակութեանը և թաքցնելու ճշմարտութիւնը Խորհրդային Միութեան փլուզման իսկական մեղաւորների մասին, որոնք են իրականում ԽՄԿԿ-ն՝ իր 70-ամեայ հակաժողովրդավարական բռնատիրական վարչակարգով եւ 1991 թուականի օգոստոսեան դաւադրութեան հեղինակները:

Ինչ վերաբերում է Բելովեժեան համաձայնագրի նախաձեռնողներին, ապա, իմ խորին համոզմամբ, Ելցինը, Կրաւչուկը եւ Շուշկեւիչը ընդամէնը արձանագրեցին յանցաւոր կայսրութեան փլուզման արդէն իսկ կայացած փաստը, եւ դրանով էլ, ըստ էութեան, փրկեցին Խորհ. Միութեան ժողովուրդներին կործանարար հարաւսլաւական տարբերակով դէպքերի զարգացումից:

Դումայի որոշումը ես դիտում եմ որպէս կոմունիստական ռեւանշի բացայայտ մի փորձ, որը կարող է ստեղծել անկանխատեսելի հետեւանքներով յղի պայթիւնավտանգ իրավիճակ ոչ միայն Ռուսաստանում, այլեւ ՀԱՊ-ի բոլոր երկրներում:

Չեմ կասկածում, սակայն, որ մեր Համագործակցութեան բոլոր երկրները վճռական հակահարուած կը տան այդ ցինիկ կոմունիստական մարտահրաւէրին:

Մարտ 15

«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ՄԻԱՒՈՐՄԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԴՈՒՄԱՅԻ 1996 Թ. ՄԱՐՏԻ 15-Ի ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԹԻՒ

Այսօր, 1996 թուականի Մարտի 15-ին Ռուսաստանի Դաշնութեան Պետական Դուման ընդունեց որոշումներ, որոնցով, փաստօրէն, անտեսելով պատմական անժխտելի իրողութիւնները, փորձ է արւում վերականգնել Խորհրդային Միութիւնը: Բելովեժեան համաձայնութիւնները «չեղեալ համարելու» մասին սոյն որոշումները ոտնահարում են միջազգային իրաւունքը, նախկին ԽՍՀՄ տարածքում առաջացած պետութիւնների ինքնիշխանութիւնը, ժողովուրդների ազատութիւնը: Այդ արկածախնդրական որոշումները քաղաքակիրթ միջպետական յարաբերութիւնների նկատմամբ ցինիկ արհամարհանքի օրինակ են եւ մարտահրաւէր աշխարհին: Դրանք չեն կարող որեւէ իրաւական հետեւանք ունենալ, յատկապէս Հայաստանի համար. հինգ տարի առաջ դիմակայելով իր հոգեվարքն ապրող Խորհրդային կայսրութեան ռազմական բիրտ ճնշմանը, հայ ժողովուրդը չմասնակցեց յանցագործ կայսրութեան պահպանման հարցով Մարտի 17-ի հանրաքուէին եւ միջազգային իրաւունքի ու ԽՍՀՄ օրէնքների շրջանակներում անցկացրեց հանրաքուէ եւ հռչակեց Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութիւնը:

Դումայի որոշումները կոմունիստների բնորոշ ոգէտ եւ բռնի գործելակերպի արտայայտութիւնն են, դրանք յղի են արիւնալի հետեւանքներով: Ռուսաստանի նախագահական ընտրութիւններում կոմունիստ ժամիշխանների յաղթանակը կը լինի պիւռոսեան յաղթանակ, որը քաոսի կը մատնի բազմաթիւ երկրներ: Կոմունիզմի ժանտահոտ ուրուականը դեռեւս թափառում է մեր բազմատանջ մոլորակի վրայ: Այդ հրէշը չի յագեցել իր գազանային ճիրաններում նահատակուած տասնեակ միլիոնաւոր անմեղների արեամբ:

«Հանրապետութիւն» միաւորումը կազմող կուսակցութիւնները ողջունում են Հանրապետութեան նախագահի յայտարարութիւնը Դումայի տխրահամբաւ որոշումների առնչութեամբ եւ կոչ անում ՀՀ իշխանութիւններին հաւատարիմ մնալ 1991 թ. Սեպտեմբերի 21-ի Անկախութեան հանրաքուէին, ամէն գնով պաշտպանել Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանադրական կարգերը, վճռականօրէն կանխել ազգային շահերի ու անկախ պետականութեան դէմ ուղղուած ցանկացած սադրանք:

Մենք հաւատում ենք հայ ժողովրդի ազատասիրութեանն ու իմաստութեանը եւ դիմում Հայաստանի Հանրապետութեան բոլոր քաղաքացիներին Հայոց պետականութեան շուրջը համախմբուելու կոչով:

Լիպերալ-Դեմոկրատական (ՌԱ)
Կուսակցութիւն՝ Վ. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

Հայաստանի Հանրապետական
Կուսակցութիւն՝ Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Հայաստանի Քրիստոնէա-Դեմոկրատական
Միութիւն՝ Ա. ԱՐՇԱԿԵԱՆ

Մտաւորական Հայաստան
Կուսակցութիւն՝ Հ. ԹՈՔՄԱՃԵԱՆ

Սոցիալ Դեմոկրատական Հնչակեան
Կուսակցութիւն՝ Ե. ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Հայոց Համազգային Շարժում՝
ՏԷՐ-ՅՈՒՍԻԿ ԼԱԶԱՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԷՉԷՆԻՈՅ վիճակը աւելի քան երբեք ողբերգական է: Ռուսերը քարուքանդ կ'ընեն բոլոր գիւղերը եւ 15 հազար Չէչէններ կրկին գաղթի ճամբան բռնած են: Ռուսական զօրքերն ալ կ'արգիլեն Կարմիր Խաչի, Առանց Սահմանի Բժիշկներու մուտքը: Այս վերջին օրերուն Սամաշկի գիւղն է որ ռուսական կրակին տակ է: Դուդայեւ յայտարարած է թէ կացութիւնը անյոյս է, աւելցնելով.- «Քսան տարի աշխատած եմ որպէս ռուս գրականութեան դասատու եւ ամառներն ալ ամբողջ խորհրդային Միութեան շինարաններուն մէջ տունս շինելու համար: Այսօր երեք պատ մնացած է: Բոլոր վկայականներս, գիրքերս այրած են, ռուսերէն գիրքերս, բայց, հոգս չէ. ալ գործ չունիմ ռուսա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՐՇԻԼ ԿՈՐՔԻԻՆ ԱՆՏԻՊ ԳԾԱՆԿԱՐՆԵՐ

Անցեալ Յունուար 21-ին վերջ գտաւ այլ կարեւոր շրջիկ ցուցահանդէս մը, Արշիլ Կորքիի (Ոստանիկ Ադոյեան, 1904 - 1948) նուիրուած (1), որուն աւելի լայն տեսած պատկերազարդ հրատարակութիւնը նոր ձեռք ձգեցինք: Այս ցուցահանդէսը կը ներկայացնէր գծանկարներ, մէկ մասը առաջին անգամ ըլլալով: Անոնք կ'ընդգրկեն կազմաւորման կարեւոր շրջան մը, որուն ընթացքին Կորքի կը ձգտի անհատական ոճի մը եւ ձեւաւորման մը հանգելու: Այս գծանկարները կ'առընչուին վեց բնանկարներու, որոնց երկուքը Կորքիի վերջին մէջ հիմնական յօրինումներն են, «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ» ու «Կերպար Խորգոմի մէջ» յօրինումները կրող:

Ներկայացուած գծանկարները, իրենց այլազան տարբերակներով, կը յայտնեն Կորքիի անհուն ու ժրաջան աշխատանքը, ջանքը նոր լուծումներ փորձելու եւ իւրայատուկ արտայայտութեան: Աւելին այն շրջանն է նաեւ, երբ Կորքի ծանօթանալով կը գտնէ իր ստորագրութեան ձեւը (2), որ իր կարգին կ'առաջնորդէ արուեստագէտին ինքնութեան մը յանգելու հրամայականը:

1930-ի չուրջ, Կորքի կլանուած է զգալով խորանարդապաշտութեամբ, յատկապէս Փիքասոյի, ժամանակի եւ այլ ձեւերով նկարուած բազմաթիւ գործերէ նոր: Անզգր աստիճանաւոր է: Եւ նոր վարպետները, Փաբլօ Փիքասօ, Ժորժ Պրաք, Ֆեռնան Լէժէ, զորս Կորքի կ'ընդունէր որպէս առաջնորդ, կ'ուզէր ձգել այլ նորութիւններ: Կորքի ձգտէր կերպով կը լինէր այս տրամաբանական եւ այլ նոր ձեւ մը ստեղծելու, (այսինքն, «տեսնելու ձեւը») որուն նման էր: «Յոյս, Կորքի տեսնել եւ ինքնօրինակ» (ծրագիր), որուն համար աւելի կը ձգտէր:

Սակայն, միաժամանակ, Կորքիի ընկալումը կը բխէր պատկերներէն, որ կը մէջ զգալ խորանարդապաշտութեան եւ այլ ձեւերու կերպարանափոխման մէջ, բնանկարին եւ տեսանելիի, բնական տարրերի տեսակէտով այլ անոր անսպառ կենսական կազմը, ինչպէս կը հաստատեն այդ տարիներուն իրագործուած կարգ մը պաստառները (3): Զուգահեռաբար, Կորքիի առժամեայ հետաքրքրութիւնը Ճորճօ տէ Քիրիքոյով եւ Մաքս Էրնսթով, ցոյց կուտան թէ ինք, պայմանաւորուած ըլլալով հանդերձ խորանարդապաշտ տարրկայական ներկայացմամբ, կը ձգտի իր միջոցային տեսիլքը ընդլայնել, երկչափ եւ բազմաչափ ձեւեր ներմուծելով այնտեղ: Ասով, ինք զարկ կուտայ բանաստեղծական խորհրդաւորութեան եւ դիտողին երեւակայութեան, ինչ որ համազօր է նկարի սահմանին ընդլայնման՝ տեսանելի եւ շօշափելի տարածութենէն անդին:

Կորքիի աշխատանքները, ըլլան անոնք սէզանեան, մաթիսեան կամ խորանարդապաշտ, կը մատնանշեն համարկելու եւ իւրացնելու իր նկատելի ընդունակութիւնը, ոչ միայն բնանկարներու ներկայացման ձեւին մէջ այլ նաեւ՝ կատարողական եւ նկարչական ըմբռնումին: Այսպէս, զոեալ խորանարդապաշտութեան իր համարկումը այնքան արագ է եւ խոր, որ 1930-ական թուականներու սկիզբի տարիներու իր աշխատանքը, մօտէն կը լծորդուի նոյն շրջանի Փիքասոյի եւ Պրաքի կարգ մը երկերուն եւ անոնց նըկարչական յղացքին: Ասիկա կը հաստատեն նաեւ ոլորապտոյտ գիծերով Կորքիի կատարած այն գծանկարները, որոնք կը կրկնեն Փիքասոյի եւ Պրաքի ոճը: Կորքիէն որոշ գործեր կը նմանին անոնց կարգ մը երկերուն՝ նոյնիսկ երբ ինք անոնք չէ տեսած: Այս պարագան կը պարզէ իրողութիւնը թէ Կորքի, երբ այս վարպետներու տրամաբանութեամբ կ'երկնէ, անխուսափելիօրէն իր աշխատանքները նմանութիւն կը գտնեն անոնցիններուն հետ:

***

Տէ Քիրիքոյի բնազանցական պատկերումները, 1910-ական տարիներէն սկըսեալ, կարելիութիւնը ընծայեցին, պարզ երկրաչափական ձեւերով եւ իրերու մէկտեղումով, մարդկային էակներ թելադրել: Իրմէ յետոյ եւ թերեւս իր ազդեցութեամբ, Փիքասոյի 1920ական տարիներու կարգ մը գործերը ներկայացման նոյն ընթացքը կը պարզեն: 1930-ի չուրջ, այս երկու վարպետները այն գլխաւոր օրինակներն են, որոնց վրայ կը կեդրոնանայ Կորքիի այդ առենուան հետաքըրքըրութիւնը, երբ կ'որդեգրէ առարկաներէ մեկնելով մարդկային կերպարներ կազմելու ընթացքը: Իր երկու յօրինանիւթերը, «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»ն ու «Կերպար Խորգոմի մէջ»ը, իրենք եւս աւոր արգասիքը կը հանդիսանան: Այս ըմբռնումով է որ, մեկնելով նաեւ համադրողական, տարրերու եւ ձեւերու կազմերէն եւ անոնց դասաւորման բացորոշ հանդիտութիւններէն, ատենին (4) այս երկու յօրինանիւթերը նկատի ունեցած էինք որպէս կերպարանափոխումները, յաջորդաբար, «Անշարժ բնութիւն»ին (5) եւ «Անշարժ բնութիւն երանգապնակով»ին (6): Աւելին, այլափոխման նման ընթացակարգի մը ամենայատկանշական եւ բացայայտ օրինակներէն է, նոյն թուականներուն իրագործուած, նոյնինքն Կորքիի «Աթոռին նըստած կապոյտ կերպար»ը (7), որ կերպարանափոխումն է «Վերացականութիւն՝ երանգապնակով»ին (8): Աւելցընենք որ Կորքի, իր ասպարէզի տեւողութեան, տուեալ գործ մը կը յղանայ հիմնուելով գոյութիւն ունեցող եւ շօշափելի տարրերու վրայ, ըլլան անոնք առարկաներ, ապրող էակներ, տեսարաններ եւ կամ նկարներ, ուրիշէ կամ նախապէս իր կողմէ արարուած (9): «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»ն ու «Կերպար Խորգոմի մէջ»ը այս հոլովոյթին առաջին օրինակներէն են:

Աւելի հիմնաւորուած կերպով ընկալելու համար «Անշարժ բնութիւն»ին վերածումը «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»ի, հարկ է նկատի ունենալ Պրաքէն գործեր, որոնք կերպարանափոխման եւ մշակման նոյն ձեւով յղացուած են: Այս գծով, յատկապէս լուսաբանող են 1931-ին տետրակի մը մէջ Պրաքի իրագործած կարգ մը գծանկարները (10) (Կորքիի անծանօթ), որոնց մէջ ոլորապտոյտ գիծերը իրարու կը հանդերձուին եւ իրերու քառանկիւն ձեւերը կը կլորցուին: Պրաք, ասոնցմէ մեկնելով, կը նկարէ «Բաժակ եւ պտղաման» (1931), «Սրճագոյն անշարժ բնութիւն» (1932 - 34) եւ «Սրճագոյն մեծ անշարժ բնութիւն» (1932) պաստառները: Ասոնցմէ առաջինը մօտէն կ'ոգեկոչէ նոյն շրջանին յղացուած Կորքիի «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»ի ու «Կերպար Խորգոմի մէջ»ի համադրում - կազմերը:

Տեղի հարցը մեզի չի ներեր այստեղ մանրամասնօրէն անդրադառնալու Կորքիի ի գործ դրած կերպարանափոխման ամբողջ ընթացակարգին, «Անշարժ բընութիւն»էն դէպի «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»: Նախապէս, ֆրանսերէնով գրուած երկար յօդուածի մը մէջ այս մէկը ըրած էինք, անոր կցելով բաղդատական գծօրինակներ, մեր կողմէ պատրաստուած, որոնք կը ձգտէին աւելի յստակ դարձնել առընչուածութիւնը (11): Այնտեղ առաջադրած էինք նաեւ թէ «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»ի կեդրոնական կերպարը (զոր Հերի Ռէնտ խրախուսիօրէն կը մեկնաբանէ որպէս «փիֆասոյական կանացի նշան մը» (12), սակայն առանց անոր աղբիւրը ճշդորոշելու), կերպարանափոխումն է Փիքասոյի «Ծովափին կերպար»ին վարի կէսին, կոնաձեւ ստինքները, կոնքն ու սրունքները պարփակող: Կորքիի «Խորանարդապաշտ կանգնած կերպար» խորագրուած անտիպ գծանկարը, այս ցուցահանդէսով առաջին անգամ ներկայացուած, մեզի կը թուի թէ, մեր եզրակացութիւնը կը հաստատէ, առանց որ նախապէս անոր ծանօթ ըլլայինք (13):

«Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ» ու «Կերպար Խորգոմի մէջ» յօրինանիւթերը մարմին կ'առնեն տնտեսական Մեծ Տագնապի առաջին տարիներուն: Ասոնցմէ քիչ ետք Կորքի, անցուկ պայմաններու մէջ գտնուելով հանդերձ, կ'ունենայ իր առաջին անհատական ցուցահանդէսները: Պետական պատուէրով, կ'իրագործէ նաեւ տարածուն որմնանկարներ, հասարակաց վայրերու համար, մինչ այլապան պաստառներ կը պարզեն ոճային եւ յղացողական աստիճանական բայց արմատական դանդաղ եղափոխում մը, որ կ'ուղղուի դէպի աւելի լուսաւոր եւ եթերային արուեստ մը: 1940-ական թուականներու ըսկիզբներուն ինք կը գտնուի մեծ ոստումի մը սեմին: Այսպէս, ծնունդ կ'առնէ առաջին շարք մը, «Զրվէժ» խորագիրով, որ Կորքիի նկարչական նորարարութիւնը կ'աւետէ: Այս նոր յօրինանիւթին մէջ, Կորքի վերի մասին կը զետեղէ այն խորհրդանշական կերպարը, հաւանաբար ինքզինքը ներկայացնող, որ կը գտնուի «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»ի կարգ մը գծանկարներուն աջ կողմը: Ասոր կից, քիչ մը վարը, կը նկարէ խորհրդանշական այլ կերպար մը, կանացի, իր բոլորաձեւ գլուխով եւ եռանկիւն մարմինով: «Գիշեր առեղծուած եւ կարօտ»ի շարքին կարգ մը գծանկարները ցոյց կուտան որ ասոնք անջատ մասերու մէջ կը գտնըւէին: «Զրվէժ»ին մէջ, անոնք իրարու մօտ են, բնութեան կանաչազարդ մէկ անկիւնը, թափող ջուրի գագաթին: Առաջին շարքին մութ, մելամաղձոտ եւ առանձնութեան հոգեվիճակը այժմ փոխարինուած է ժայթքող խինդով: Կեանքը տարբեր ուղղութիւն ստացած է, դիւթիչ:

«Գիշեր առեղծուած եւ կարօտ»ով Կորքի կ'որդեգրէ նաեւ միջոցային յատկանշական տեսիլք մը, որու բերմամբ իր գործերուն մէջ յաճախ կը կազմուին ուղղահայեաց եւ իրարու յաջորդող երեք բաժանումներ, ուր տեղ կը գրաւեն գըլխաւոր տարրերը կամ կերպարները: Այս հոլովոյթը կը շարունակուի մինչեւ Կորքիի վերջին յօրինանիւթերը, կեանքի հանգրուանները ներկայացնող եւ որոնք իր մօտ կեանք - արուեստ յարաբերութիւնը կ'ամբողջացնեն:

ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԸՐԼԷՃԻՔԼԵԱՆ

---

(1) - *Arshile Gorky and the Genesis of Abstraction — Drawings from the Early 1930 s.*

The Art Museum, Princeton University, October 29, 1994 — January 3, 1995.

Milwaukee Art Museum, January 20 — April 16, 1995.

The Baltimore Museum of Art, October 18, 1995 — January 21, 1996.

Catalogue published by Stephen Mazoh & Co., Inc., New York, 1994.

Միւս ցուցահանդէսին համար, տես մեր յօդուածը. «Արշիլ Կորքի, գլանցման տարիները», «*Յառաջ*», 1995, Օգոստոս 8/9:

(2) - Կորքի իր անունը փոխած էր 1924-ին, երբ Պոսթըն կ'ապրէր նախքան, յաջորդ տարին, Նիւ - Եորք իր հաստատուիլը: Այդ շրջանէն սկսեալ, իր ծննդավայրը կը ներկայացնէր Նիժնի - Նովկորոտ (Ռուսիա) եւ կամ՝ Թիֆլիս (Վրաստան) (*) ինչ որ կը հաստատէ ռուս-վրացական «ինքնութեան» իր կողմէ ուսումնասիրուած որդեգրումը: Տես՝ նոյնպէս մեր նախորդ յօդուածը («*Յառաջ*», 1995, Օգոստոս 8 / 9):

(*) Ethel K. Schwabacher : «Arshile Gorky», *published for the Whitney Museum of American Art by the Macmillan Company*, New York, 1957, p. 25.

(3) - Jim M. Jordan and Robert Goldwater : «The Paintings of Arshile Gorky — A Critical Catalogue», *New York University Press, New York and London*, 1982, reps. 72, 78, 80.

(4) - Տես՝ մեր յօդուածը. «Արշիլ Կորքի եւ տարագրութեան փորձառութիւնը», *Յառաջ Միտք եւ Արուեստ*, թիւ 134, 1989, Յունուար 1, էջ՝ 2: Սոյն յօդուածը պատճէնն է այն բանախօսութեան, որ 1985 Ապրիլ 13-ին, անգլերէնով կարդացուեցաւ UCLA-ի կազմակերպած Կորքիի օրուան առթիւ, Լոս - Անճըլըս:

(5) - Jordan, rep. 86.

(6) - Ibid, rep. 79.

(7) - Ibid, rep. 130.

(8) - Ibid, rep. 80.

(9) - Յիշելու համար կարգ մը օրինակներ, ըստ մեզի, 1930-ական թուականներու կէսերուն իրագործուած յատկանշական պաստառներէն «Առեղծուածային ընդհարում»ը կը թուի սերած ըլլալ Փիքասոյի «Նկարիչ եւ բնորդուհի»էն (1928) Արդի Արուեստի Թանգարան, Նիւ - Եորք, նուէր՝ Ս. եւ Հ. Ճենիսի: Իսկ «Վերացական կանացի գլուխով»ը՝ Կորքիի խորանարդապաշտ երեւոյթ ունեցող գծանկարէ (Պատմանեան հաւաքածոյ): Նոյն պաստառի կեդրոնի հատուածէն ալ ծնած են չորս այլ իւղանկարներ (Ճորտըն, վերատպ. 144, 156, 157, 158): 1936 - 37-ի «Նկարիչ ...»ը «Ամերիկեան Արուեստի Ուիթնի Թանգարան») եւ անոր առընչուող քանի մը գործեր, յատկապէս իրենց վարի ... քառորդով, հանգիտութիւններ կը պարզեն «Առեղծուածային ընդհարում»ին հետ, մինչ «Պարտէզ Սոչիի մէջ» շարքը ... կ'առնէ սկսելով «Կերպար խորգոմի մէջ»էն, որուն կը յաջորդեն «Արեւամուտ ... մարտ՝ կորեկի աստուածին հետ»ը ... «Եարկիւլէ»ն:

(10) - «Oeuvres de Georges Braque (1882 - 1963), catalogue, *Centre Georges Pompidou, Musée national d'Art moderne*, Paris, 1982, pp. 92-93.

(11) - Յօդուածը 1990-ին ուղարկուած էինք Les Cahiers du Musée national d'Art moderne պարբերաթերթին, ուր արդէն զանց չգտաւ:

(12) - Harry Rand : «Arshile Gorky The Implications of Symbols», *Allanheld & Schram (Montclair), George Prior (London)*, 1980, p. 69.

(13) - Այս գծանկարին մէջ (տես ցուցահանդէսին հատորը, վերատպ. թիւ 1) կանացի կանգնած կերպարը յղացուած իրարու ձուլելով Փիքասոյէն երկու գործեր, որոնք սոյն հատորին մէջ վերատպուած են որպէս պատկեր 5 եւ 6. Առաջինը խորագրուած է «Տիճար - գծանկար յուշակոթողի մը համար», երկրորդը «Ծովափին կերպար»ն է: Յատկանշական է որ Կորքի վերջինէն առած է կերպարին վարի կէսը, ինչ որ կը համապատասխանէ մեր մօտեցումին:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՊԸՐՊԷՆՔԻ ՆՈՐ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Պըրպէնքի մէջ, Մարտ 3-ին, կատարուած է Նոր Հայ Կեդրոնին բացումը: Խօսք առած են Հ. Յ. Դ. «Ազբալեան» Կոմիտէի ներկայացուցիչ Վաչէ Բրուտեան, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողմէ Նորիկ Աբուլեան, յանուն Հ. Ե. Դ.-ի Գլարիս Թահմասեան, Համայնքին անունով Վիգէն Պապիկեան եւ Հ.Օ.Մ.-ի ներկայացուցիչ Ալիս Պօստանեան, շեշտելով նոր Կեդրոնին կարեւորութիւնը եւ դերը շրջանին մէջ: Փակման խօսքը արտասանած է Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչ Նշան Փիրումեան, յայտնելով որ օր մը կ'ունենան սեփական կեդրոն մը: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

***

«ԼԱՐՔ» ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Հայ Նազովրեցի Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 1-ին, կատարուած «Լարք» Երաժշտական Ընկերակցութեան նոր տան պաշտօնական բացումը: Ողջոյնի եւ զօրակցութեան խօսք արտասանած է Ընկերակցութեան ատենապետ ... Նազարէթ Տարագճեան: Հաստատութեան ... կը պատմէ ... Լարքի խմբավար Վաչէ Պարսումեան ... ... եւ հիմնադիր ... կանգնած ... կը ... բազմաթիւ ... «Բարեկաց ... » երաժշտական ... Հայաստանի ... Կլէնտէյլի ... կատարած ... մշակութային ... ըմբռնումը ... իր որեւէ այլ համալսարանի Պասադենայի Արուեստից վկայականին: Ներկայիս ...

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն հաւատացեալ Հայ ժողովուրդեան դարձնել կը ծանուցանենք, թէ Նորին Ս. Օծութիւն Վեհափառ Տ. Տ. Արամ Ա. Շնորհազարդ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, հանդերձեալ է Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութիւն կատարել Հոգեգալստեան օրը Կիրակի, Մայիս 26-ին կաթողիկոսարանիս Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, Անթիլիաս:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

բաժնտանոյը ունի 8 դասարաններ եւ փոքր սրահ մը: Գործադրուած է գեղարուեստական պատշաճ յայտագիր մը:

***

ՓՐՈՖ. ՄԱՐԿ. ՆՇԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Խնխնոյի «Ֆերահեան» վարժարանի սրահին մէջ, Փետրուար 29-ին, դասախօսութիւն մը տուած է փրոֆ. Մարկ. Նշանեան, նիւթ ունենալով «Փարիզի Գրական Սերունդը եւ Զարեհ Որբունի»: Բացումը կատարած է Գրիգոր Ալաճաճեան: Վարժարանին տնօրէնը՝ Լեւոն Գասպարեան, տուած է դասախօսին կենսագրական գիծերը: ԵՈՒ - ՍԻ - ԷԼ - ԷՅ. համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վարիչ փրոֆ. Մարկ. Նշանեան ներկայացուցած է 1926-էն 1934 տարիներու սփիւռքեան վիպական յատկանշական գործերը, ծանրանալով Զարեհ Որբունիի գործերուն վրայ:

***

«ՆՈՐ ՕՐ»Ի Ի ՆՊԱՍՏ ՃԱՇ

Փասատինայի «Լը Փափիյոն» ճաշարանին մէջ, Փետրուար 23-ին, տեղի ունեցած է «Նոր Օր» թերթին ի նպաստ ձեռնարկ մը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի: Յայտագիրը վարած է Փայլակ Ահարոնեան: Հիւպատոս Արմէն Բայբուրդեանի ձեռամբ պարգեւատրուած են Գրիգոր Մանուկեան եւ Սեդրակ Տատուրեան: Թերթին բարգաւաճման համար եղած սրտաբուխ նուէրներէ գոյացած է 15 հազար տոլար: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ռ.Ա.Կ.-ի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Փանոս Քէշիշեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ԼՈՒՐԵՐ ՍԵՐՊԻՈՅ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԷՆ

1995 Դեկտեմբեր 26-ին Սերպիոյ Հայոց Միութիւնը ստացաւ պետական կարգավիճակ: Այդ առթիւ Պելկրատի Քաղաքային գրադարանի «Հոռմէական» սրահին մէջ կազմակերպուեցաւ ձեռնարկ մը որուն բացի Հայոց Միութեան անդամներէն, մասնակցեցան սերպ բազմաթիւ կազմակերպութիւններու անդամներ:

Շնորհաւորական խօսքով հանդէս եկան Հայ-սերպական միութեան եւ Սերպիոյ Ժողովրդական Կուսակցութեան նախագահները: Շնորհաւորանքի խօսքով ներկաներուն դիմեց նաեւ Հայոց Միութեան Նախագահ Միտրակ Վարդապետեան: Ան խաչքարի մեծադիր նկարներ նուիրեց վերոյիշեալ կազմակերպութիւններու ղեկավարներուն:

Ձեռնարկը համեմուած էր հայկական երգ ու պարով:

***

Սերպիոյ Հայ Համայնքը երկար ժամանակ զրկուած էր մայրենի լեզուն սորվելու կարելիութենէն: Տասնեակ տարիներ յետոյ Սերպիոյ Հայոց Միութեան կատարած աշխատանքներու շնորհիւ՝ 1995 Նոյեմբերին բացուեցաւ հայկական դպրոց: Ան մեծ հետաքրքրութիւն առեղծեց ոչ միայն հայկական համայնքէն ներս, այլեւ սերպ ժողովուրդի մօտ: Դպրոց կը յաճախեն տարբեր տարիքի աւելի քան 30 Հայեր, ինչպէս նաեւ՝ Սերպեր:

Դպրոցին համար գիրքեր ղրկեցին Հայաստանէն Էլէնօ Արմենիկա, Սփիւռքահայութեան հետ կապերու Կոմիտէն, ծանօթ գրող, Պուլկարիոյ մօտ Հայաստանի առժամեայ գործավար տիկին Սեւա Սեւան: Համակարգիչի համար հայերէն այբուբենի սալեր ստացանք Յունաստանի Էլէնօ Արմենիկա կազմակերպութենէն:

Դպրոցին մէջ կը դասաւանդեն Հայաստանէն ժամանած մասնագէտներ:

***

1995 Դեկտեմբեր 5-ին Պելկրատի Քաղաքային գրադարանի ցուցասրահին մէջ բացումը կատարուեցաւ 21-ամեայ տաղանդաւոր նկարչուհի Պելկրատի Պետական Համալսարանի կիրառական արուեստի ուսումնարանի 4-րդ դասընթացքի ուսանողուհի Անամարիա Վարդապետեանի գործերուն ցուցահանդէսին: Ան, ծանօթ նկարիչ, Հայոց Միութեան նախագահ Միտրակ Վարդապետեանի աղջիկն է: Բազմաթիւ անդամներ հանդէս գալէ ետք «Նկարիչ Վարդապետեաններ» միացեալ ցուցահանդէսներով՝ այս մէկը Անամարիայի առաջին անհատական ցուցահանդէսն էր:

Ցուցահանդէսը լայն արձագանգ գտաւ մամուլին մէջ, ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն: Վերջինս մէկժամեայ ծրագիրով որ կը կոչուէր «Խորհրդաւոր պատկերասրահ», ներկայացուց Անամարիա Վարդապետեանի իւրայատուկ արուեստը:

Մօտ ատենէն, Նովի Սատ քաղաքին մէջ տեղի կ'ունենայ Անամարիայի անհատական երկրորդ ցուցահանդէսը:

Սերպիոյ Հայոց Միութեան
փոխ-նախագահ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ-ԱՐԹԻՆ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ այցելած է, Փետրուարի ընթացքին, Հայաստանի Հ.Հ.Շ.-ի նախագահ՝ Յուսիկ Քհնյ. Լազարեան: Հանդիպումներ ունեցած է Պուլկարիոյ նախագահին, Խորհրդարանի նախագահին, Դեմոկրատական ձախ խմբակցութեան ղեկավարին, Դեմոկրատական ուժերու Միութեան ղեկավարին, Սոֆիայի քաղաքապետին եւ զանազան այլ անձնաւորութիւններու հետ: Սոֆիայի իշխանութիւններէն խնդրած է որ օժանդակեն տեղւոյն մէջ Հայ Եկեղեցւոյ կառուցման եւ Հայոց գերեզմանատան բարելաւման: Փետրուար 18-ին, ներկայ եղած է Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ արարողութեան նուիրուած Բարեկենդանին: Այցելած է նաեւ Փլովտիւ: Հարցազրոյց մը տուած է տեղւոյն «Երեւան» շաբաթաթերթին:

***

ՍՈՖԻԱՅԻ Ազգային Տան մէջ, Փետր. 26-ին տեղի ունեցած է Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհ. ժողովը վարչական խորհուրդի հրաւէրով: Կազմակերպութեան Նախագահուհին՝ Տիկին Սոնիա Պետրոսեան ներկայացուցած է համառօտակի տեղեկագիրը: Կարդացուած է Միութեան վարչութենէն ստացուած ատենագիր մը որմէ կը տեղեկացուէր որ նկատի առնելով Հայաստանի դեսպանատան կարիքները, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 156 հազար լեւայի գումարով մը կ'ապահովէր գրասենեկային պիտոյքներու մեծ մասը: Եղած են զանազան առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

***

ՊՈՒՔՐԷՇԻ «Կալա» սրահին մէջ, Փետրուար 8-ին բացումը կատարուած է Հայաստանցի նկարչուհի՝ Բարուհի Թեփէլիկեանի գործերուն, կազմակերպուած Ռումանիոյ գեղարուեստի Միութեան կողմէ:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Փետրուար 15-ին, Մ. Կ. Հաստատութեան մէջ տեղի ունեցաւ Վարդանանց Հերոսամարտի նուիրուած հանդիսութիւն մը, ուր աշակերտները անգամ մը եւս ամբաստանդուեցան Աւարայրի հերոսական ոգիով: Վարդանի եւ հայ հերոսներու պատգամը փոխանցեց նախկին Մելգոնեանցի Վարուժան Աւետիքեան: Ան կոչ ըրաւ աշակերտներուն ապրիլ հայօրէն, ըլլալ Վարդանանց արժանի ժառանգորդները եւ հաւատարիմ մնալ հայ հերոսներու սրբազան ուխտին:

Գեղարուեստական բաժնի մէջ սան - սանուհիները ներկայացուցին հատուած մը Դերենիկ Դէմիրճեանի «Վարդանանք»էն: Անոնք իրենց համարձակ դերակատարութեամբ գրաւեցին ներկաներու ուշադրութիւնը, արժանանալով անոնց քաջալերանքին:

Հանդիսութեան աւարտին Հաստատութեան երգչախումբը (խմբավարութեամբ Պր. Սեպուհ Աբգարեանի) փոխանցեց Վարդանանց խորհուրդը «Հիմի՞ էլ լռենք», «Գողթնի Քնարք», «Լռեց Ամպերը», «Շաւարշանի Հերոսներուն», «Իմ Հայրենեաց», «Բամ Փորոտան» խմբերգներու խանդավառ երգեցողութեամբ: Իսկ սան - սանուհիներ արտասանեցին հայ բանաստեղծներու լաւագոյն գործերէն նուիրուած Վարդանանցի:

Աշակերտները մեկնեցան հանդիսասրահէն իրենց հետ տանելով բանաստեղծ Ժագ Յակոբեանի խօսքերը.

«Բուք մը կը փորձէր փլել բոյնն
Հայուն...
Սոյն օրէն սակայն, ուր ցորեա՛ն ցորեա՛ն
Ինկան հայրենի սուրբ ակօսներուն
Հայեր, - պերճ իշխան թէ խեղճ շինական:

Հայ սրտերուն մէջ սահմանէ սահման՝
Անճանդ ու անժանգ խաչեր կը փայլին
Մինչ կը ծածանի արեւն յաղթութեան՝
Ալ ծաղկած, լուսցած Տղմուտի ափին...»

ՎԻՈԼԷԹ Թ.
Նիկոսիա

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Մինչ այդ, դէպքերը արագ ընթացեր էին: Մեսրոպն ու իր խումբը առանց նըշմարուելու հասեր էին կամուրջին քով ու կրակի բռներ զրահապատ կառքերէն առաջինը, վիրաւորելով քանի մը հոգի: Արմէնը իր ընկերոջ հետ բլուրին միւս կողմը անցած՝ հասեր էր ճամբուն գլուխը ու կրակ բացեր զրահապատ կառքին վրայ, եւեւէն: Ծուղակը ինկած՝ Ազերիները փախուստի դիմած էին:

Արմինէ եւ Յակոբին քով քաշկռտեց իր վիրաւոր մարմինը ու նստաւ հողին վրայ: Հսկայ ծանրութիւն մը կը ճնշէր վրան: Կը կոտտային վէրքերը եւ ուժաթափ կը զգար ինքզինք: Այն ատեն շատ դանդաղ ու ցաւատանջ շարժումով մը երկարեց մարմինը Յակոբի կուշտին, բռնեց անոր ձեռքը որ սկսեր էր պաղիլ, գոցուեցան աչքերը եւ անձնատուր եղաւ անսահման տխրութեան եւ բերկրանքի զգացումներուն:

Երեքշաբթի, Սեպտեմբեր 21, 1993,
առաւօտեան ժամը 1:

Զարուհի ժամէ մը ի վեր երկնցեր էր անկողնին վրայ, փողոցի հաղուստներով, ոչ իսկ կօշիկը հանած, բան մը որ երբեք չէր ըներ կեանքին մէջ: Դուռը գոցելէ ետք չէր իսկ համարձակեր զգեստներուն դպնալու, անհասկնալի արգելք մը զգալով իր ու մարմնին միջեւ որ յանկարծ օտար, անծանօթ, իրմէ դուրս բայց սիրելի, թանկագին ներկայութիւն մը դարձեր էր իրեն համար: Եւ սակայն ի՛նչ քաղցր, աներեւակայելիօրէն գգուիչ էր անոր ձեռքերուն հպումին դեռ - յամեցող զգայնութիւնը մարմնին ամէն կողմերը ... «Օ Գրիգոր» անցաւ մտքէն «այլեւս մաս կը կազմես կեանքիս ... լմնցաւ իմ գաղտնի, առանձին գոյութիւնս ... ալ միշտ հետս պիտի ըլլաս ուր որ ըլլամ»: Ու չէր գիտեր մտածումներէն ո՞րն էր ճշմարիտը, որը՝ անվաւերականը...: «Ի՞նչ եղաւ Աստուած իմ այս գիշեր ... ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա ... ինչո՞ւ ասանկ վերջացաւ» կրկնելով ու յիշելով անոր կառքին անհանգիստ նստարանը ու վերադարձը եւ Երեւան, մինչեւ իր բնակարանին մուտքը: Ոչ մէկ բառ իրենց միջեւ, ամբողջ տեւողութեան, մինչեւ որ կառքէն վար իջեր ու քովը եկեր էր:

Իջաւ անկողինէն, դուրս քաշեց օրագիրը ու ճաշարան գնաց: Մոր-քուրը կը քնանար: Սովորութեամբ անցաւ պատուհան: Առջին Երեւանն էր, ամէն գիշերուան պէս ծածուկ ու հեռու, բայց այս անգամ ոչ մէկ հարցում ու խօսակցութիւն ունէր անոր հետ: Նայեցաւ, նայեցաւ մթութեան ու չկրցաւ կեդրոնացնել միտքը - տեւական Գրիգորին ձայնը կուգար ականջին «դուն սէրը ինչ է չես գիտեր»: Ու գալէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով անոր թուեցաւ թէ ինք նորէն օտար մըն էր, հրաժարեցուած օտարներով ինչպէս Պէյրութ զգացեր էր ամբողջ կեանքի ընթացքին: Յանկարծական զգացումը ճմլեց սիրտը ու իր բուռն, ճմռթկուած սէրը լեցուց իր ներքին ու արտաքին անջրպետը: Մնաց տխուր, ամայի:

Հառաչ մը փրթաւ կուրծքէն ու ոտքերը եւ սրահ քշուեցան: Վառեց երկումով որ միշտ հոն կը դնէր, նստաւ իր հին տեղը, բացաւ օրագիրը բայց չկարդաց նախորդ օրուան գրութիւնը, անցեալէն ձեւով մը կտրուած ըլլալու զգայնութեամբ լեցուած: Առանց աճապարանքի հանեց գրիչը ու վայրկեան մը անշարժացաւ ճերմակ թուղթին առջեւ, միտքը բոլորովին պարապ:

Յետոյ վար ծռեցաւ ու սկսաւ գրել:

«Ուրկէ՞ սկսիմ - աւազանէ՞ն, առաջին համբոյրէ՞ն, թաքսիէ՞ն, տունէ՞ն, անկողինէ՞ն թէ դաշտի բլրակի տեսարանէն - իրապէս չեմ գիտեր, երէկ ամէն ինչ նոր էր ինծի համար, ամէն ինչ ճակատագրական, առաջինն ու վերջինը...: Ուրկէ որ սկսիմ՝ նոյն մարդուն կը հանդիպիմ, սիրոյ եւ մերժումի խառնուրդ այդ էակն է որուն սիրտս ու մարմինս անգամ բացի ու երդում ըրած եմ բաց պահել՝ ինչ ալ ըլլայ հետեւանքը: Այս գիշեր կեանքս վերջնականապէս ու ամբողջովին պիտի կերպարանափոխուէր ... այս գիշեր Նոր Զարուհի մը պիտի աշխարհ գար...: Եկա՞ւ, չեկա՞ւ - ապագան յայտնի պիտի ընէ: Ամէն բանէ առաջ, պէտք է հասկընամ ինչ անցաւ դարձաւ:

Առաջին սխալս՝ մարդիկ չճանչնալս է: Սակայն ի՞նչ կրնամ ընել ես - կեանքիս մէջ ուր որ գացեր եմ, ինչ որ ըրեր եմ միշտ հեռու եւ օտար մնացած եմ մարդոց մտերմութեան ու ճշմարտութեան աշխարհէն: Ի՞մս է յանցանքը որ էրիկմարդոց հետ ըլլալը չեմ կրցած հասկնալ, ոեւէ մէկուն չեմ կրցած իրապէս մտերմանալ, Պէյրութ թէ Հալէպ: Սակայն հոս ուրիշ բան է ... ոտքս Հայաստանի հողին վրայ դրած վայրկեանէս, ու դեռ չեկած իսկ, օդանաւին մէջ, Պէյրութէն, մանկութենէս ես սիրահարած եմ Հայաստան կոչուած հեռաւոր, անհասանելի գեղեցկութեան, սրբութեան հետ: Հայաստանին, ու Հայաստանցիներուն որոնք գերմարդու, ընտրեալներու նման էակներ եղած են աչքիս...: Անանկ որ տղամարդուն ինչ ըլլալը չգիտնալս մէկ կողմէն, Հայաստանցիները իտէալացնելս միւս կողմէն ամբողջութեամբ շարժումներուս ճամբան գծեցին»:

Զարուհի վար դրաւ գրիչը: Վստահ չէր գրածին մասին: Գլուխը շարժեց: Մտածումները կը խառնուէին գլխուն մէջ «լա՞մ թէ խնդամ» խորհեցաւ «այս գիշերուան ապրածս քան տարուան չափ կեանք լեցուց մէջս» ու յաջորդ վայրկեան այն տպաւորութիւնը ունէր թէ ամէն ինչէ պարպուեր էր հինգ ժամուան ընթացքին «կեանքս հոսկէ ո՞ւր կրնայ երթալ, հէչ մէկ տեղ ... Գրիգորը ըլլայ թէ չըլլայ՝ նոյն բանն է հիմա, ան էր որ դռները կը բանայ ու կը գոցէ...»: Սեղմեց պզտիկ բռունցքը «ոչ, այդ միւս բանին մասին պիտի չգրեմ, ոչ տակաւին» ըսաւ ինքնիրեն, մտքէն հեռու պահելով գիշերուան մեծցի, անչափելի պատահարը հակառակ բառերու, պատկերներու, ձայներու կտորուանքներու հրմշտուքին գիտակցութեան կեդրոնը: Հասած մտածումի պատին՝ Զարուհիի մէկ բան կը մնար - եւ օրագրին դառնալ: Վերցուց գրիչը:

(Շար. 115)

(Շար. Ա. էջէն)

կան գրականութեան հետ։ Ռուսաստան մեզ վայրենիներու տեղ դրած է։ Արեւմուտք ալ զօրավիգ է իրեն, քարոյապէս զայն ընդունելով Եւրոպայի խորհուրդին մէջ եւ նիւթական փոխատուութիւննե-րով»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ շատ բուռն ցոյցեր տեղի ունեցած են Շաբաթ, Մարտ 16-ին եւ անոնք այնքան սուր բնոյթ ստացած են որ Արտաքին Նախարարը՝ Քինքէլ յայտարարած է թէ Քիւրտերու արարքները «պատերազմի հռչակում է» Գերմանիոյ իրաւական Պետութեան դէմ, աւելցնելով. — «Ով որ կը չահագործէ իրեն տրըւած ապաստանը կը կորսնցնէ կեցութեան իր իրաւունքը»։ Ամէն տարուան պէս, երբ կը մօտենայ իրենց Ամանորը (Մարտ 21), քիւրտ անկախապաշտները աւելի ծաւալ կուտան իրենց ցոյցերուն Թուրքիոյ դէմ։ Գէրմանիոյ մէջ, 500 հազար է անոնց թիւը եւ Մարտ 16-ին մեծ ցոյց մը նախատեսուած էր Տորթմունտ, զոր գերման իշխանութիւնները արգիլած էին։ Պէլճիքի մէջ եւ պելժիական, հոլանտական եւ ֆրանսական սահմանագլուխներուն վրայ, ոստիկանութիւնը բռնի ուժով արգելք հանդիսացած է որ հազարաւոր Քիւրտեր դէպի Տորթմունտ խուժեն։ Հոլանտական սահմանին վրայ, սակայն, 700 ցուցարարներ յաջողած են Գերմանիա մտնել, ՓՔՔ-ի դրօշակներով (ՓՔՔ-ն արգիլուած է Գերմանիա), յարձակում գործած են երկու ոստիկանի վրայ եւ խլած անոնց զէնքերը։ Հակառակ բոլոր արգելքներուն, 2000 Քիւրտեր յաջողած են համախմբուիլ։ 1000 Քիւրտեր հարցաքննուած են։

ԱՐԱՖԱԹ ալ բացէ ի բաց ամբաստանեց Իրանը որպէս պատասխանատու վերջին ոճրափորձերուն։ Յայտարարելէ ետք, Հազարաւոր Պեղեստինցիներու առջեւ որ վճռական միջոցներ ձեռք առած են, չեշտեց թէ «լինել չլինելու հարց է այլեւս»։ Փերէս, սակայն, տեղի չի տար եւ շատ փոքր համեմատութեամբ մեղմացուցած է շրջափակումը։ Միւս կողմէ, Մարտ 17-էն ի վեր, հողամասերը պէտք է կոչուին Պաղեստին։ Արաֆաթ հրահանգուած է որ պաշտօնական բոլոր պարագաներուն մէջ, այլեւս միայն այդ որակումը գործածուի։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ եռօրեայ այցելութիւն մը կատարեց Ռէիւնիոնի կղզին, նահանգացումի յիսնամեակին առթիւ։ Շրջանը ամէնէն մեծ համեմատութիւնն ունի գործազրկութեան։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, սովորական նամակներու (մինչեւ 20 կրամ) դրոշմաթուղթերու գինը 2 Ֆր. 80-էն 3 ֆրանքի անցաւ, Մարտ 18-ին։

ՎԱՌ նահանգի 6-րդ ընտրաշրջանին մէջ (Պրինեոլ) ընկերվարական թեկնածուն յաղթեց երեսփոխանական մասնակի ընտրութեան։ Մօրիս Ժանէթթի ձայներու 50,50% ստացաւ ընդդէմ մեծամասնութեան թեկնածու՝ Ժողէթ Փոնսի 49,50%։ Շրջանը ընդհանրապէս աջ հակում ունի։

ԿՈՐՏԱՅԻՍԻԻ (Վրաստան) մէջ, Մարտ 11-ին, երեք անձեր ծանրօրէն վիրաւորուած են զոհ՝ չողավարակումի, 1992-էն ի վեր մոռցուած ծրարներ բանալով կայարանին մէջ։ Տեղական իշխանութիւններու համաձայն երկու ոստիկան եւ մէկ պահապան հետաքրքրութենէ տարուած բացած են ծրարները որոնք կը պատկանէին խլիրդի դէմ պայքարող հետազօտական կեդրոնի մը։ Հոն ապաստան գտած 200 աքսոր գաղթականներ այլ տեղ փոխադրուած են։

ԱԼԺԷՐԻ մէկ արուարձանին մէջ ռումբ մը պայթած է, Մարտ 16-ին, որու հետեւանքով երկու մեռեալ կայ եւ հինգ վիրաւոր։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԺԱԿ

Քառորդ աւարտականներուն, իր դաշտին վրայ, Վալանսի Հայ Մարզականը 0 — 2 պարտուեցաւ Օսէռէն եւ դուրս կը մնայ այլեւս մրցաշարքէն։ Մարզական թղթակիցներն ալ կը հաստատեն որ շատ պատուաւոր ելք մըն է Վալանսի համար։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Մարտ 23, ժամը 10-ին, Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 23, տօն է Սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ սուկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ խորանը բացուած։

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ խորանին վարագոյրը կրկին կը գոցուի։

Պատարագիչ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. —

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 400 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին Վավա Սարգիս խաչատուրեանի եւ Նուարդ Ասլանեանի մահուան 12-րդ տարելիցներուն առթիւ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Ընկերակցութեանս ընդհանուր ժողովին Բ. նիստը, որ որոշուած էր Դեկտեմբեր 11-ին, տեղի չունեցաւ փոխադրութեան միջոցներու գործադուլին պատճառով։ Արդ՝ վարչութիւնս կը հրաւիրէ այդ Բ. նիստին, Մարտ 25, Երկուշաբթի, ժամը 18.30-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի կեդրոնին մէջ, ուր ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

118, rue de Courcelles, Paris 17ème

ՕՐԱԿԱՐԳ. —

1. — Ընդհանուր ժողովի դիւանի ընտրութիւն,

2. — Նիւթական եւ բարոյական տեղեկատուութիւն,

3. — Վարչութեան ընտրութիւն,

4. — Առաջարկներ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

20EME ANNIVERSAIRE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section *Jeunes* présente

ASPECT DU CINEMA ARMENIEN

Sous l'égide de la CINEMATHEQUE de MARSEILLE

CALENDAR de A. EGOYAN à la M.A.J.C. — le 20 Mars à 21h

LE NOYER SOLITAIRE de F. DOVLATIAN au Breteuil — le 26 Mars à 20h30

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

— Cinéma Breteuil : 120, Bd Notre-Dame, Marseille 6e

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Haues-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler :
UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux).

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի։

Չորեքշաբթի, Մարտ 20, ԼԱ. օր Մեծի Պահոց։

Կը քարոզէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՍԻԼԱՀԼԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, ժամը 17-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՍԷՆ - ԺԵՐՈՄ

Չորեքշաբթի, ժամը 17-ին։

***

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
(ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ)

Չորեքշաբթի, ժամը 17.30-ին։

Կը քարոզէ՝

ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 22, ժամը 16-ին։

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
(ՆԻՍ)

Կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 23-ին տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մուտն ի վիրապն։

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

St-MARTIN D'HERES (Isere)

Inauguration de la «Place du 24 Avril 1915»

Samedi, 23 Mars à 11 heures (actuel parvis de la halle Brun).

— 12h30 : *Réception :* Salle «Ambroise Croizat»;

— 16h : *Projection d'un court métrage.*

Le Centre Culturel SAINT MESROB

recevra

M. Gérard DEDEYAN

pour une

CONFERENCE

ayant comme thème :

LE ROLE POLITIQUE ET MILITAIRE DES ARMENIENS DANS LA PREMIERE PERIODE DES CROISADES (1095-1187)

le Jeudi 21 Mars à 20 h 45

au Centre Culturel Saint-Mesrob
10 bis, rue Thouin, PARIS Ve
M° Cardinal Lemoine / Monge.

— Entrée libre —

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք Ի

Տարեկան աւանդական ճաշը
Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 12.30-ին
Պատարագէն ետք Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Ձեր տեղերը ապահովել՝
Հեռաձայն. —
43 - 22 - 08 - 52 կամ 91 - 37 - 50 - 73

Մասնակցութիւն 90 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պատարագ
Արեւագալի
Բազմաձայն եւ հանդիսաւոր
ժամերգութիւն
Կիրակի, Մարտ 24
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
նախագահութեամբ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
Առաջնորդական Տեղապահ
ժամը 10-ին
Մեծի Պահոց Գալստեան Կիրակիի առիթով
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
ժամը 11-ին
Արեւագալի երգեցողութիւն
կատարմամբ՝
Մայր Եկեղեցւոյ
Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբի
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱՋԵԱՆԻ

Informations Artistiques

GOMIDAS

Le peintre chanteur parrainé par le ténor international *Alain Vanzo* expose

— Voiture «*Jaguar*»; du 18 au 30 Mars, 8h-12h et 14h-18h30. Entrée libre. 65, ave du Prado Marseille (près du M° Castellane). Tél. : 91. 80. 39. 40.

— «*Bagatelle*» Mairie des 6e et 8e arrondissements; du 15 au 30 Avril. Entrée libre; 8h30-12h et 14h30-18h30. 125, rue du Commandant Rolland. Marseille 8e. Tél. : 91. 55. 15. 84.

— Région Parisienne : *Mairie de Gournay sur Marne*, Salle des Fêtes (rue de l'Alouette) du 6 au 14 Mai. Entrée libre 13h à 18h30. Tél. : (16-1) 43.05.06.41.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

Sous la présidence conjointe
de **VIGUEN TCHITETCHIAN**, Ambassadeur de la République d'Arménie
et de **ANDRE SANTINI**, Député-Maire d'Issy-les-Mlx, Ancien Ministre
l'U.C.F.A.F. et la J.A.F. d'Issy-les-Mlx présentent :

GALA DE CHANTS ET DE DANSES ARMENIENS

au profit de la construction
de l'Ecole de Yegheknout, chantier Arménie Village
au Palais des Arts et Congres d'Issy
25, avenue Victor Cresson, Issy-les-Moulineaux, M° Mairie d'Issy

le Dimanche 24 Mars à 15 heures précises

Au programme : *Chorale Daron — Ensemble de Danses Navasart*
Ensemble de Danses Erebouni — Arthur Aharonian, piano —
Davit Haroutounian, violon

Vente des Billets : Auprès des commerçants ayant le logo JAF — UCFAF.
Renseignements : 46. 42. 79. 61 le soir — 42. 08. 76. 49 de 16h à 19h.
—— Prix des billets : 100 F. ——

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 20
MERCREDI
20 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ - Թիւ 18.814 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.814

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՄԱՐ...

Վերջերս շատ կը խօսուի ամերիկեան ծրագրի մը մասին, զոր Մինսկի խումբի ամերիկացի ներկայացուցիչը՝ Ճոզէֆ Փրէսըլ ներկայացուցեր է Բաքուի իշխանութիւններուն, Հինգշաբթի, Մարտ 14-ին:

Թէեւ այդ ծրագրին պարունակութիւնը եւ մանրամասնութիւնները ցարդ գաղտնի կը պահուին, բայց եւ այնպէս դիւանագիտական աղբիւրներէ կարելի եղած է որոշ գաղափար մը ունենալ: Այսպէս, Ամերիկացիք կը նախատեսեն Ղարաբաղի համար՝ «աւելի բարձր կանոնագիր մը քան այն որ կար Խորհրդային Միութեան օրով», այսինքն ինքնավար պետութեան մը կանոնագիրը Ադրբեջանի ծոցին մէջ, իր կառավարութիւնով, խորհրդարանով, զինեալ ուժերով, արդարադատութիւնով եւայլն, եւայլն: Շուշի կը մնայ այդ հայկական իրաւասութեան ներքեւ: Գալով Լաչինի, կը մնայ միջազգային հսկողութեան տակ՝ «մինչեւ այն ատեն երբ կարելի կ'ըլլայ երաշխաւորել բնականոն ընթացքը այն ճամբուն որ Հայաստանը կը միացնէ Ղարաբաղին, ապա՝ կը վերադարձուի Ադրբէջանին»:

Մանաւոր խորհրդածութիւն չկայ ընելիք այս մասին, նման ծրագիր մը կը փաստէ միայն որ Ամերիկացիք բան չեն հասկցած ութ տարիէ ի վեր, ինչ որ շատ զարմանալի ալ չէ: Մնաց որ, որեւէ ծրագիր, նախ եւ առաջ Ղարաբաղի իշխանութեանց պէտք է ներկայացուի, ոչ՝ Բաքուի, որովհետեւ Ղարաբաղն է որ իր ճակատագիրը կ'որոշէ:

Այսքան պարզ իրողութիւն մը պէտք է հասկնալի ըլլայ բոլորին համար՝ Բաքուէն Ուաշինկթըն...

***

ՊԱՐԱՊ ԿԱԹՍԱՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ

Մարտ 8-ին «Հայկանդուխտ» կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ նախագահական շէնքին դէմ մեծ մասով տարեց 2-3 հարիւր խարուած աւանդատուներ հաւաքուած են: Կիները իրենց ձեռքը ունեցած են պարապ սաներ ու պնակներ որոնց դգալներով զարնելով աղմկած են: Ցուցարարները պահանջած են վերադարձնել բարձր տոկոսի խոստումներով մարդոցմէ կողոպտուած դրամները, քանի որ խաբեբայ դրամատուներու բացումը կատարուած է պետական արտօնութեամբ: Բոլորը դայթիթ յայտնած են վարչապետ Հ. Բագրատեանի այն արտայայտութիւններուն թէ ժողովուրդը խակապէս այնքան ալ դժուար պայմաններու մէջ չի գտնուիր: Տրնտեսականէն զատ պահանջուած է նաեւ որ վերջ տրուի «պատուէրով դատերու»: Նախագահական շէնքէն ցուցարարները գացած են Հանրապետութեան Հրապարակ, ճամբան քննադատական արտայայտութիւններ ունենալով Գիտութեան Ակադեմիայի նախագահին, ակադեմականներուն, երեսփոխաններուն, գրողներուն, մտաւորականներուն եւ կարգ մը դեսպանատուներու հասցէին:

***

ՋԱՒԱԽՔԻ ՆՈՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԵՒ ԱՌՕՐԵԱՆ

Մարտ 9-ին Ախալքալաքի մէջ տեղի ունեցած է Ջաւախք ժողովրդական շարժման Ե. համաժողովը: Ընդունուած փաստաթուղթը կ'անդրադառնայ շրջանի տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային կեանքին: Բանաձեւը Վրաստանի ղեկավարութենէն կը պահանջէ վերանայիլ Սամցխէ-Ջաւախքի շրջանին կարգավիճակը եւ զայն առանձնացնել որպէս առանձին նահանգ՝ քաղաքական կարգավիճակով եւ Ախալքալաք կեդրոնով: Խնդրանք ներկայացուած է նաեւ որ վրացական բանակին մէջ ստեղծուի Հայերու ղեկավարութեամբ գունդ ուր ծառայեն Ջաւախքի հայ երիտասարդները: Բանաձեւը դէմ արտայայտուած է Ախալքալաք-Կարս երկաթուղիի կառուցումին ալ որուն մասին Նախագահ Շեւարնաձէ եւ Նախագահ Տէմիրէլ պայմանագիր ստորագրած են:

***

Հոն խումբ մը ձեռներէց մարդիկ ջրելեկտրակայան մը հաստատած են որ Ախալքալաքի ուժանիւթի պահանջին մեծ մասին բաւարարութիւն պիտի տայ: Մինչ այդ, շրջանը ելեկտրականութիւն չունէր ու Մարտի սկիզբէն օրական քանի մը ժամ միայն տրուիլ սկսաւ: Կառավարութիւնը կը բացատրէր թէ կարելի է աւելին տալ, բայց տեղացիէն չի գանձուիր փոխարժէքը:

***

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 18 / 19)

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՕՐԱԳԻՐԷՆ

Մարտ 14-ին Նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան նախ ընդունած է Ռուսաստանի Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ Պաստուխովէ, Ելցինի յատուկ բանագնաց Կազիմիրովէ եւ Հայաստանի դեսպան Ուռնովէ բաղկացած ռուսական պատուիրակութիւնը, ապա՝ ամերիկեանը, որ կազմուած էր Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ Թալպոթէ, ազգային ապահովութեան խորհրդականի տեղակալ Պէրկէրէ, նորանկախ պետութեանց գծով խորհրդական Քոլինզէ եւ Մինսկի խումբին մօտ Միացեալ-Նահանգներու ներկայացուցիչ Փրեսըլէ, եւ հուսկ ընդունած է՝ ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեանը: Բոլոր հանդիպումները նիւթ ունեցած են ղարաբաղեան հարցի կարգաւորման ճամբաներն ու հեռանկարները:

***

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 14-ին Ազգ. Ժողովի Նախագահ Բաբգէն Արարքցեան ընդունած է Ֆրանսայի դեսպան տիկին տը Հարթինկը, Հայաստանի մէջ անոր պաշտօնին վերջ դրունելուն առթիւ: Դեսպանը Ազգ. Ժողովի նախագահին շնորհակալութիւն յայտնած է իրեն ցոյց տրուած համագործակցական եւ բարեհաճ վերաբերումին համար: Բ. Արարքցեան ալ բարձր գնահատած է դեսպանին կարեւոր ներդրումը դեսպանատան հիմնադրութեան, միջխորհրդարանական յարաբերութիւններու զարգացման ուղղութեամբ եւ յաջողութիւն մաղթած է դիւանագիտական ապագայ ասպարէզին մէջ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒՏԱԿԵԼ»

Այս խորագիրով յօդուած մը ստորագրած է Հիւսէյին Քալքան քրտամէտ «Փոլիթիքա» օրաթերթին Մարտ 15-ի թիւին մէջ: Ան այս երկու բառերով կը սահմանէ Թուրքիոյ պատմութիւնը, ըսելով որ ոչ միայն Հանրապետութեան, այլեւ Օսմանեան պատմութիւնն ալ այս դիտանկիւնէն պէտք է քննել, եւ թէ Հայերու ցեղասպանութիւնը անկիւնաքար մը կը կազմէ այս մօտեցումին:

Հ. Քալքան կը գրէ թէ Թրքական պատմութեան մէջ ազգայնամոլութեան կուտակումին սկզբնակէտն է Հայերու կոտորածը: Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի Էնվէր եւ Թալաթ փաշաները Ա. աշխարհամարտի իրարանցումին մէջ մէկ միլիոն հայ կոտորեցին: Ու ատիկա եղաւ «հայրենիքին եւ ազգին շահուն համար» ու «կեցցէ՛ մեր ազգը» լոզունգներուն աղմուկին մէջ: Թերեւս տեղի չունենար Հայերու կոտորած մը եթէ հայկական ժողովրդական ինքնութիւն մը ճիշդ այդ շրջանին արթնցած չըլլար:

Ապա լրագրողը կ'ըսէ թէ կայսրութեան պատասխանատուները իրենց մնացած վերջին հողերն ալ կորսնցնելու վախով ծրագրեցին ու կազմակերպեցին Հայերու կոտորածը որուն մասնակցեցան Քիւրտերէ բաղկացած զօրագունդեր: Յաղթական աշխարհակալ պետութիւններն ալ արգելք ըլլալու համար ոչինչ ըրին ու կարճ ժամանակի մէջ 1 միլիոն Հայ կոտորուեցաւ:

Ըսելէ ետք թէ Քիւրտերու վրայ ի գործ դրուած ցեղասպանութիւններն ալ նման են հայկական օրինակին, Հ. Քալքան կ'անդրադառնայ այսօր, պատահարէն 80 տարի ետքն ալ իրականութիւնը ընդունելու Թուրք պետութեան դժկամութեան: Կը խօսի Ա. աշխարհամարտի վաղորդայնին Պոլսոյ կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած Պատերազմական ատեանի դատերուն մասին որ դատապարտուեցան Իթթիհատի պարագլուխները: Այս մասին մէջբերում մը ընելով Վ. Տադրեանի «Ժենոսիտ» (Թրք.) հատորէն, Հ. Քալքան կը գրէ թէ այս կէտէն սկսած է Թուրք պետութեան կողմէ ազգայնամոլութեան կուտակումը: Պետութիւնը նաեւ կարծեցեալ դիտնականներու սարքովի ուսումնասիրութիւններ կատարել տալով, իբրեւ թէ փաստած է գիտականօրէն թէ Հայկական կոտորածներ տեղի չեն ունեցած: Ու մինչեւ այսօր կը շարունակուի ուրացումը:

Լրագրողը Հայերու ցեղասպանութեան կ'առընչէ Քիւրտերու, Ասորիներու բնաջնջումներն ու Սեպտեմբեր 5-6-ի դէպքերը, Լազերու, Չերքէզներու, Ապազաներու կիրարկուած սպիտակ ջարդերը:

Գրելէ ետք թէ ամէն ժողովուրդի պատմութեան մէջ կարելի է մարդկութեան դէմ գործուած նման յանցանքներու հանդիպիլ, Հ. Քալքան կ'ըսէ. - «Սակայն վարչաձեւը փոխուելէ ետք ալ ժողովուրդի մը պատմութեան ամբողջ ընթացքին նոյն ամօթին պաշտպան կանգնիլ, քուրք պետութենէն ուրիշ ոչ ոքի վիճակած է»...:

Գրութեան աւարտին Հ. Քալքան կ'ըսէ. «Թուրքիոյ մէջ բոլոր անոնք որոնք յեղափոխական ու ժողովրդավար կեցուածքի պիտակով գործի կ'անցնին, այդ կալուածներուն մէջ քայլ մը իսկ չեն կրնար առնել, առանց այս գարշելի անցեալին հետ հաշուեյարդար կատարելու: Իսլամականները, փոքրամասնութիւնները, լուսանցքային տիպարները ու մէկ մէկ բոլոր անհատները պէտք է կատարեն այդ հաշուեյարդարը: ... Առանց ատոր անկարելի է արգիլք ըլլալ ցեղասպանութեան որ այսօր թիրախ ունի Քիւրտերը, վաղը կրնայ կիրարկուիլ ուրիշ փոքրամասնութեան մը:

Պէտք է արգիլք ըլլալ ազգայնամոլութեան կուտակումին ու պէտք է բացայայտ կերպով պարզել թէ մարդկային յանցանք մը պաշտպանել, գաղտնի պահել, ոչ մէկ կապ ունի հայրենասիրութեան կամ ազգային շահերու հետ: Պէտք է ըլլան այս բոլորը որպէսզի ժողովուրդը փրկուի տարիներէ ի վեր իր ենթագիտակցութեան մէջ զետեղուած այս թաբուներէն, որպէսզի վերջ գտնեն "Թուրքը Թուրքէն ուրիշ բարեկամ չունի"ի նման ձարտուքներ ու Թուրքիոյ մէջ սկսի ծաղկիլ ժողովրդավարական մշակոյթ մը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԶԻ-ՈՒԶՈՒԻ (Ալժերիոյ Քապիլի շրջան) երկու յաջորդական ռմբափորձեր նոր զոհեր խլած են Մարտ 18-ին: 48 ժամ առաջ, Քապիլիոյ մէջ է որ տեղի ունեցած էր ընկերվարական ուժերու ճակատին համագումարը, ուր վերընտրուած էր Այթ-Ահմետ: Այս երկու ռմբափորձերու հետեւանքով 6 մեռեալ կար եւ 26 վիրաւոր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, ապահովութեան միջոցները ամրապնդուած են Մարտ 18-էն ի վեր, առաջքն առնելու համար ահաբեկչական արարքներու: Առջի օր, զօրաւոր ռումբ մը յայտնաբերուած է հանրակառքի մը մէջ եւ կարելի եղած է զայն խայծատել:

ՄԱՆԻԼԼԻԱՅԻ (Փիլիպպեաններ) սալադարանի մը (տիսքօթէք) մէջ հրդեհ մը ծագած է Մարտ 18-ին երբ աւելի քան 300 երիտասարդներ կը պարէին, տօնելու համար ուսումնական շրջանին վերջաւորութիւնը: 150 մեռեալ կար:

ՕՏԻՍԷՈՒՍ ԷԼԻԹԻՍ, յոյն բանաստեղծը որ արժանացած էր գրականութեան Նոպէլ մրցանակին (1979) մեռաւ 85 տարեկանին: Թարգմանիչ ալ էր (Էլիւար, Ժիրօտու, Լօթրէամոն, Ռէմպօ եւայլն):

ՌԸՆԷ ԳԼԷՄԱՆ, ֆրանսական շարժանկարի մեծ բեմադիրներէն մէկը, մեռաւ 84 տարեկանին: Իր ծանօթ ֆիլմերն են՝ Լա պաթայլ տիւ ռայ, փարի պրիՙւլ-ի՚լ, ժէօ էնթերտի եւայլն, եւայլն:

ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ անձ մը, մեռաւ Մարտ 18-ին, Փարիզի 10-րդ թաղամասի Սէն-Վէնսան տը Փօլ Եկեղեցւոյ առջեւ ուր հաստատած էր իր «բնակութիւնը»: Ականատեսներու համաձայն, ողջ ողջ այրած է, քանի մը հոգի իր վրայ վառելանիւթ թափած են ու լուցկի մը վառած: Քննութիւն բացուած էր եւ անհաւանական չէր նկատուեր նոյնիսկ որ հաշուեյարդար մը ըլլայ ուրիշ անապաստաններու հետ (ԷՍ-ՏԷ-ԷՖ): 35 տարեկան էր: Այդ եկեղեցւոյ առջեւ մինակը չէր, վայրը կը ծառայէ որպէս ապաստան շատերու:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՌՈՊԷՐ ԿԷՏԻԿԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Շարժանկարի ծանօթ բեմադիր՝ Ռոպէր Կէտիկեան Մարտ 18-ին արժանացած է Փօլ-Վայան-Գուտիւրիէ մրցանակին իր վերջին ֆիլմին «A la vie, à la mort»ի համար: Մրցանակը իրեն յանձնած է Փիէր Զարքա, «Իւմանիթէ»ի տնօրէնը որ իր ելոյթին մէջ, շեշտած է այդ ֆիլմին հիմնական գիծերը, ամէն մէկ տիպարին հարազատ Մարսէյլցիի նկարագիրը: Հուսկ, կ'ըսէ Զարքա, այս ֆիլմը կ'արձանագրուի ֆրանսական սինեմայի մեծ աւանդութեան շարքին: Թերթը ամբողջ էջ մը նուիրած էր Մարտ 19-ին:

Ռ. Կէտիկեան արտայայտած է իր յուզումը եւ յիշած թէ ի՛նչ դեր կատարած է իր դաստիարակութեան մէջ համայնավար ուսուցիչ մը, առանց որուն, կ'ըսէ՝ «այսօր հոս չէի ըլլար»:

Կէտիկեան Մոնրէալէն կը վերադառնայ ուր գացած է ներկայացնելու իր ֆիլմը, որ աշնան կը սփռուի Գանալ փլիւսի եւ գալ տարի Արթէի վրայ: Ներկայիս, նոր ֆիլմ մը կը պատրաստէ Մարիւս եւ Ժանէթ, որ նոյնպէս Մարսէյլ կ'անցնի:

ԴԷՊԻ ԿԵԱՆՔ

Նախորդ գրութեան մը մէջ (տե՛ս «Յառաջ», Փետրուար 7) կը նշէինք այն իրողութիւնը, որ Սփիւռքը պէտք է նախ եւ առաջ ապրի, որպէսզի կարենայ ապրեցնել։ Մէկ խօսքով, պէտք չէ մոռնայ իր իսկ գոյութիւնը։

Արդ, ինչպէ՞ս պէտք է ապրի։

Այս հարցումին պատասխանելէ առաջ, նախ վերյիշենք ինչպէ՛ս ապրեցաւ. -

«Եւ վրայ հասաւ ձեր ճամակը ու առաջին տողերը, ուր ասում էք, թէ կուսակցական կեանքը իր հիմքն ունենալով հանդերձ վերին աստիճան վնասակար է գրականութեան...

(...) Գրականութիւնը ո՛չ թէ գեղեցիկ բառ է, շարադասուած խօսքերի մեղեդի, անհատական քմահաճոյք, այլ համամարդկային ձգտումի իմացական ու կախարդական արտայայտութիւն, աւելի մօտ Աստծոյ քան կրօնապետը եւ աւելի յաւերժահաւատ քան ամենամիստիկ երգեցողը։

Եւ որովհետեւ այս է գրականութիւնը, դրա համար գրողը պէտք է խոր ու հաստատ արմատներ ունենայ։ Պէտք է ըմբռնի կեանքը - թէկուզ ենթակայական ըմբռնումով - եւ իր գերագոյն խօսքը ասի կեանքի մասին։

Եւ ինձ թւում է, թէ այդ ըմբռնումը մեզ կարող եք ստանալ *ազգային* գծով։ Այլ կերպ կարծես թէ չկայ։ Միջազգայնականութիւնը ծնունդ չի տալիս իսկական թափանցումների։ Նա մնում է մակերեսային եւ երեւոյթները չի հասկանում։ Իսկական մեծութեամբ ամերիկացի մեծ գրողները մեծ են իբր *ամերիկացի* - մի նոր ցեղ։ Իրենց արիւնն ու ազգը ուրացող միջազգայնացած Ամերիկացիից բան դուրս կը գա՞յ. չգիտեմ։

Եւ ահա այդ արմատը, որ ես գտնում եմ ազգային ժառանգութեան մէջ դա ինձ համար անքակտելիօրէն կապուած է ՀՈՂԻՆ։ Ոչինչ կարող է փոխարինել ՀՈՂԸ։

(...) Մնում էր արտասահմանում ըստեղծել ՈԳԵԿԱՆ ՀՈՂ։

Մի՞թէ դուք անմիջապէս կուսակցական մոլեռանդութեան պիտի վերագրէք եթէ ես ասեմ, որ արտասահմանում այդ ՈԳԵԿԱՆ ՀՈՂԸ պանդուխտ Հայի համար ստեղծեց առաւելապէս Դաշնակցութիւնը։

Եթէ նոյնիսկ այդպէս պիտի մտածէք, ես գոնէ գիտեմ, որ իմ պարագային այդպէս չէ։ Ինձ գրական արմատ տուողը եղաւ մեր կազմակերպութիւնը, որի էութիւնը հասկացած չի լինի մարդ եթէ մտածի թէ նա լոկ քաղաքական կուսակցութիւն է։

Դաշնակցութեան յաւիտենականը իր տուած քաղաքական որոշումները չեն ի վերջոյ, այլ այն հիւանդագին կրկնութիւնը միանուագ ու միօրինակ ժողովների, հաւաքոյթների, հանդիպումների, հանդէսների, ուր խռպոտ ձայնով պարզ Հայեր հայ գեղջկական երգեր են երգած, ուր ոչ փայլուն մտքերով մարդիկ հայրենիքի մասին են խօսած, ուր փաթեթիք ու եղանակաւոր շեշտով պատանիներ Չարենցի "Ես իմ անոյշ"ը եւ Թումանեանի "Հայրենիքիս հետ"ն են արտասանած։

Այս տեւական, մոնոտոն, հիւանդագին կրկնութիւնն է, որ ստեղծած է ՈԳԵԿԱՆ ՀՈՂԸ, նեղ ու մութ սրահների մէջ ուր մարդիկ պաղ թէյ են խմած ու անթիւ ծխախոտների մուխով լեցրած սենեակը։

(...) Ո՞վ այս աշխարհում կը հասկանայ, թէ իրականութեան մէջ ինչ է կատարւում այդ մթում կորած սենեակներում։ Ո՞վ կը հասկանայ, որ այդտեղ այդ սենեակներում կայ, անտեսանելիօրէն դէպի երկինք բարձրացող մի ՀԱՒԱՏՔ, որ աւելի կուռ է ու տոկուն քան մարդկային պատմութեան ամենաահեղ կայսրութիւնն ու նրա բանակը։

Ո՞վ կը թափանցի, որ այդտեղ նստած, այդ խեղճ ու անպաճոյճ հագուստների մէջ, հաւաքուած են աշխարհի *ամենայատուկ* մարդիկը։ Նրանք, որոնք հաւատում են մարդկային հոգիի յաւիտենականութեան եւ այդ հաւատքով զօտեպնդուած՝ չեն վհատում, երբ ամէն տուեալ ու պատճառ կայ ի սպառ յուսահատելու։ Ու չեն յուսահատում։

Եւ ահա այս բոլորից ծնւում է ՈԳԵԿԱՆ ՀՈՂԸ»։

Այս հաստատումները քաղուած են անտիպ նամակէ մը, զոր սփիւռքահայ կեանքի այսօր մոռցուած, բայց ատենին հրնչեղ անուններէն մէկը՝ Բէգլար Նաւասարդեանը, յղած է ուրիշ կէս մոռցուածի մը՝ Կոստան Զարեանին։ Նամակը գրուած է 1950-ին եւ կը պահպանուի Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Պետական Թանգարանին մէջ։

Խուսափելու համար ամէն թիւրիմացութենէ, ընթերցողին կ'առաջարկենք որ «Դաշնակցութիւն» բառը հասկնայ իր ուզած ձեւով՝ «Դաշնակցութիւն», «Եկեղեցի», «Ռամկավարութիւն», «Հնչակեանութիւն», «Բարեգործական», եւայլն։ Թող յստակ մնայ որ հատուածի մը մասին չեն մեր խօսքերը. Նաւասարդեանի նամակը իր խտացեալ կերպարանքով կը ներկայացնէ հոգեվիճակ մը՝ այսօր աննկարագրելի, որ ընդհանրական էր 1940 - 50-ական թուականներու Սփիւռքին։

Այն ատեն, ուրեմն, «ոգեկան Հայրենիք»ի գաղափարն էր տիրականը։ Հայաստանի առջեւ երկաթէ վարագոյրը ինկած էր, եւ նոյնիսկ անոնց համար, որոնք այդ վարագոյրէն ներս թափանցելու կարելիութիւնը ունեցան այնուհետեւ, հիմնական աշխարհը այդ «ոգեկան»ն էր։ Իրենց համար անգամ, դժուար էր (հակառակ վաւերական համոզումներու գոյութեան) համոզիչ կերպով փոխանցել «իրական Հայրենիք»ի գաղափարը։ Ցառաջընթաց չեփորելը բաւարար չէր շօշափելի Հայաստանի ներկայութիւնը պարտադրելու համար զգացականօրէն ապրող բազմութիւններու։

Դարավերջի մեր անկիւնէն, մինչեւ իսկ տրամաբանական է 1940 - 50-ական թուականներու (եւ անկէ առաջ) սերունդին ըմբռնել. այս կամ այն կազմակերպութեան հնոցին մէջ դարբնել «հայկականութիւն» կոչուած աննիւթեղէն ապրումը եւ, զայն փոխանցելով «տոհմիկ» բարքերը պահպանել ի խնդիր վաղուան։ Այլ ելք անտեսանելի էր իրենց համար։

«Վաղը» ներկան է, հասած ենք արդէն։

Այլ առիթներով, խօսած ենք երէկուան ու այսօրուան միջեւ բացուած անջրպետին՝ պարապին մասին, ու մեր նպատակը կրկնել չէ, միեւնոյն յանկերգով նորէն թմրած ուղեղները մրճահարել չէ։

Բայց հարցումը աւելորդ չէ. 21-րդ դարու սեմին, կրնա՞նք Նաւասարդեանի ուրուագծած կխաղարեան աշխարհի կըշռոյթով շարունակել. -

«(...) Այն հիւանդագին կրկնութիւնը միանուագ ու միօրինակ ժողովների, հաւաքոյթների, հանդիպումների (...)։ Այս տեւական, մոնոտոն, հիւանդագին կրկնութիւնն է, որ ստեղծած է ոգեկան հողը*, նեղ ու մութ սրահների մէջ ուր մարդիկ պաղ թէյ են խմած ու անթիւ ծխախոտների մուխով լեցրած սենեակը»։*

Սփիւռքը կրնա՞յ այդպէս ապրիլ։

*Ալ չկան «նեղ ու մութ սրահները», բայց ո՞վ կը հանդուրժէ այլեւս «*հիւանդագին կրկնութիւնը միանուագ ու միօրինակ (...)*»։*

Ո՛չ, յամենայնդէպս, անոնք որոնք վաղուան մարդիկն են, բայց որոնք մեր ներկան կ'ապրին։ Անոնք, որոնց մասին հազար անգամ ըսած ենք, թէ «մեր վաղուան յոյսն են», այդ անվերջ կրկնութեամբ պարզապէս զիրենք մեր մէջէն դուրս շպրտելով։

Հրամայականը այլեւս թարմ չէ, բայց ի զօրու կը մնայ. ժամանակն է ազատագրուելու հին օրերու հինցած *գործիքներէն եւ փորձել նոր օրերու* նորացած *գործիքները։*

Պայմանները բոլորովին փոխուած են։

«Իրական» Հայրենիքէ մը պարպուած «ոգեկան» Հայրենիքի մը փոխարէն, անհրաժեշտ է ստեղծել նոր «ոգեկան» Հայրենիք մը որ իրականին գոյութիւնը հաշուի առնէ որպէս տուեալ։ Սակայն, ասիկա չի նշանակեր որ Սփիւռքը պէտք է կառչած մնայ «հայրենի պետականութիւնը կերտելու» գաղափարախօսութեան ու անոր շուրջ դառնայ, որովհետեւ անիկա անբաւարար է պարապը գոնէ մասամբ լեցնելու համար։

Սփիւռքը կրնայ «կերտումին» ուղեկից կամ օժանդակ ըլլալ, եւ այս յանձնառութեան սահմանները անհուն են։ Բայց չի կրնար սեւեռակէտ դարձնել այդ տեւականը. իբրեւ թէ ուրիշի մը տունը շինել, չանդրադառնալով որ սեփական տունը դեռ շինուած չէ։

Ճիշդ է, Հայաստանն է, «ուրիշ» չէ։ Բայց նոյնիսկ եթէ մերն է հարիւր առ հարիւր տոկոսով, մենք հոն չենք, հո՛ս ենք։ Եւ «հոս» պէտք է շարունակենք գոյատեւել, որպէսզի «հոն» այս կամ այն չափով գոյութիւն ունենալու կարելիութիւնը ըլլայ։

Սփիւռքը, համոզուելէ ետք որ ինք Սփիւռք է եւ ո՛չ թէ որեւէ այլ բան, պէտք է համոզուի նաեւ սեփական *գաղափարախօսութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութեան մասին։ Այս հաստատումը ամբողջովին չի մերժեր «համահայկական», «համազգային» եւ այլեւայլ «համա-»ներ. կը նշանակէ որ Հայաստան եւ Սփիւռք* երկու *են, փաստական իմաստով (որքան որ «մէկ» ըլլան ինչ - ինչ ընկալումներով), եւ ըստ այնմ՝* տարբեր *են։ «Տարբեր» ըսելը չի նշանակեր* հակադիր*։ Եթէ կ'ուզենք երկու «տարբեր»ները մերձեցնել, բնի ուժը ընդունելի չէ- պէտք է դիմել ներդաշնակումի։*

Կարիք չկայ Հայաստանը փոխադրել (transplanter) Սփիւռքի մէջ, 1940 - 50-ական թուականներու ջերմոցներուն օրինակով։ Երկար ժամանակի վրայ, այդ ռազմավարութիւնը ձախողութեան դատապարտուած է։

Կարիք կայ հայաստան *(այո՛, մանրատառով) աճեցնել Սփիւռքի մէջ, որ իր ուրոյն գիծերով, ուղեգիծերով եւ ուղղութիւններով Հայաստանի* տարբերակը *(variante) դառնայ եւ ո՛չ թէ կրկնակը (doublet)։*

Ի՞նչ միջոցներ կան այդ աճեցումի գործողութեան համար։ Տեղական պայմանները կրնան տարբերիլ երկրէ երկիր, բայց ամէնուրեք ներկայ են, բազմազան ձեւերով, երկու հիմնական, «հին» ազդակներ (բայց ո՛չ՝ հինցած). -

– Եկեղեցի

– Դպրոց

Պէտք է եկեղեցին պատշաճեցնել Սփիւռքի կարիքներուն։ Վերածել դպրոցը նոր սփիւռքեան պայմաններէ բխած հաստատութեան։

Մենք պէտք չունինք *ազգամանդակալ տաճարներ կամ պերճաշուք վարժարաններ պահելու, եթէ կոչուած են իմաստ պարպուած գոյութիւն մը քաշկռտելու։*

Մենք պէտք ունինք *եկեղեցին ու դպրոցը պահելու (եւ լծորդ հաստատութիւնները՝ ակումբ, թերթ, եւայլն, ուր որ կան) որպէս դարավերջի պայմանները դիմագրաւող գործիքներ։*

Ատոր համար, անհրաժեշտ է երեք ազդակներ ճշդել. -

Նպատակ՝ *Սփիւռքը,*

Ներդրում՝ *Մարդկային եւ նիւթական,*

եւ

Ռազմավարութիւն։

Ահա թէ ինչպէ՛ս կարելի է բանալին գտնել սփիւռքահայուն առաքելութիւնը վերասահմանելու համար։ Հայաստան տանող բոլոր ճամբաները Սփիւռքէն կ'անցնին։ *Նաեւ Սփիւռքէ՛ն կ'անցնի այն ճամբան, որ զայն դէպի կեանք կը տանի։*

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Պուէնոս – Այրէս

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ԱՄԷՆ»

Արարողութիւնը վեհաշուք էր այդ օր։ Պատարագը կ'ընթանար մարդուս հոգին լուալով հաճոյքի ու բաւարարութեան սարսուռներու մէջ։ Եկեղեցին լեցնող հարիւրաւոր մարդոց սիրտերը կարծես մէկ գծով իրարու կը կապուէին, բոլորն ալ կ'ալեկոծուէին նոյն յուզումներով ելեկտրական հարուածէ մը զարնուածի պէս։ Մարդիկ երկնային ապրումներու կը կապուէին, զգլխումներ կ'ապրէին իրենց ներաշխարհին մէջ, լաւ բաներ կը ցանկային ապագային համար։ Բուրումնաւէտ խունկը կը ծփար մթնոլորտին մէջ ու կը թափանցէր մինչեւ մեր հոգիներուն ամէնէն ներքին ու խորունկ խորշերը։

Այդ միջոցին է որ Սրբազանը դարձաւ ժողովուրդին ու օդին մէջ խաչակնքելով խաղաղութիւն մաղթեց ամէնուն, Ամենակալէն խնդրեց որ անսասան պահէ եկեղեցին, անսասան պահէ եկեղեցին լեցնող հաւատացեալները, բարիք տեղացնէ երկրագունտին վրայ եւ ամէն տեսակ փորձութենէ հեռու պահէ եկեղեցւոյ զաւակները։ Սրբազանին ձայնը տարածուեցաւ ամբողջ եկեղեցիին մէջ եւ երբ վերջացաւ ամբողջ եկեղեցիին մէջ տարածուեցաւ հեշտալուր մրմունջ մը.

«Ամէն»։

Զգացի որ այդ վայրկեանին կրնայի արտասուել, կրնայի արտօնել որ քանի մը կաթիլ արցունք հոսի աչքերէս։ Ժողովուրդին սրտէն բխած այս մրմունջը, սա «Ամէն»ը, միշտ բան մը կը խաղցնէ սրտիս մէջ։ Բայց այդ օր ան շատ աւելի տարբեր ուժգնութեամբ հնչեց ականջներուս մէջ ու հոգիիս խորը։ Սրտալին ի՜նչպիսի միասնութեամբ մը արտասանուած էր բառը, ի՜նչպիսի հիանալի երկխօսութեան մը արձագանգը բերած էր ան, ժողովուրդը այդ միակ բառով ի՜նչպէս միացած էր խորանին ու Սրբազանին։ Այդ ի՜նչ կարօտ էր սրբազան մաղթանքին իրականացումը տեսնելու։ Համամարդկային սիրոյ ու բարեացակամութեան ի՜նչպիսի զեղում մը կար այդ մրմունջին մէջ։

Սրբազանը դարձեալ դարձաւ դէպի Խորան ու շարունակեց արարողութիւնը։ Բայց իմ ականջներուս մէջ տակաւին կ'արձագանգէր մրմունջը ու ես կը խորհէի ապրուած այդ վայրկեանին գեղեցկութեան վրայ։

Եկեղեցին լեցուն էր ամէն տեսակ մարդով։ Հոն էր մեծն ու պզտիկը, կինն ու տղամարդը, ուսեալն ու տգէտը, խելացին ու տխմարը, հարուստն ու չքաւորը, կրթեալն ու անկիրթը, բարին ու չարը, ծոմապահն ու որկրամոլը, անմեղն ու մեղաւորը։ Իրարմէ այսքան տարբեր մարդիկ, ահաւասիկ, մէկ շրթունք դարձած, կը մրմնջէին բառ մը, որով անոնք իրենց հաւանութիւնը կու տային Սրբազանին, «Այդպէս թող ըլլայ» կ'ըսէին։ Այդպէս թող ըլլայ։ Խաղաղութիւն թող տիրէ բոլորին համար։ Տէրը անսասան թող պահէ մեր եկեղեցին, մեր ազգը, մեր երկիրը, մեր տունն ու տեղը, մեր ընտանիքին սիրելի անդամները, մեր բարեկամներն ու ընկերները։ Տէրը մեզ հեռու պահէ փորձանքներէ։ Երջանիկ ապրինք սա երկրագունտին վրայ։ Գէշ օր չտեսնենք։ Կը բաւէ որքան որ տեսանք։ Կը բաւէ որքան որ տառապեցանք։ Մենք տառապեցանք, գոնէ մեր զաւակները օր տեսնեն, երջանիկ ու բարօր ապրին, ուրախութեամբ ընտանիք կազմեն, առողջ զաւակներ աշխարհ բերեն եւ այդ զաւակներուն խերը տեսնեն երանութեան մէջ։

Տակաւին ականջներուս մէջ երկար երկար կ'արձագանգէր այդ միահունչ «Ամէն»ը, սրտի ամէնէն խորերէն բարձրացած այդ բառը, որ մէկի դէմ հարիւրով, մէկի դէմ հազարով համամտութիւն կը յայտնէր Սրբազանին բարեմաղթութիւններուն։ Այդպէս թող ըլլայ։ Այդպէս թող կամենայ Տէր Աստուած։ Մենք ուրիշ ինչ կրնանք ընել եթէ ոչ աղօթել ու մաղթել։

Խունկը որ կը ծփար խորանէն դէպի մեր կողմը, իր գլխիչ բուրմունքով ին... չե՜ր ու ինչե՜ր կը թելադրէր այդ պահուն ինծի։ Եկեղեցիին առաջին կարգին վրայ կանգնած, կ'ուզէի ետ դառնալ ու մի առ մի տեսնել դէմքերը այն հարիւրաւոր կիներուն ու տղամարդոց, որոնք քիչ առաջ արտասանած էին այդ «Ամէն»ը։ Այդ մարդիկը, այդ իրարմէ այնքան տարբեր խառնուածքով մարդիկը հոս պահ մը ահաւասիկ միացած էին իրարու, նոյնացած էին իրարու հետ եւ կարծես մէկ մարմին դարձած, նոյնը մաղթած էին։ Միայն լաւ բան։ Միայն բարիք ու երջանկութիւն։ Միայն բարիք ու երջանկութիւն թող ըլլայ։ Սա պահուն արդեօք ո՞վ, ... եկեղեցին լեցնող հարիւրաւոր մարդ... ո՞ր մէկը կրնար չար բան մը ուզել Տ... բոլ... Հոս, հոգեւոր ապրումներ... միասնութեան սա պահուն, գոնէ արտա... քինով, ամէնէն չար մարդն անգամ ... տահաբար լուացուած էր չոր ու ... ցանկութիւններէ, խոստովանելով կամ առանց խոստովանանքի պահ մը մերկա... ցած էր իր այն բոլոր մեղքերէն զորս ... գործած էր «գիտութեամբ կամ անգի... տութեամբ»։ Հոս հիմա ամէն մարդ ... մաքրութեան ու սրբութեան փոքրիկ բա... ժին մը ստացած էր իր քովինէն, ճիշդ ... այնպէս ինչպէս քիչ վերջ բաժին մը պի... տի ստանար Սուրբ Խորանէն իջնելիք մա... սէն։ Բարիին ցանկութիւնն ու մաղթա... քը ո՛չ մէկ տեղ այնքան վարակիչ կրնայ ըլլալ որքան կ'ըլլար այս եկեղեցիին մէջ, մանաւանդ սա պահուն, երբ ամէն մարդ միաբերան «Ամէն» մը կ'ըսէր, կարծես ի... սիրտէն կտոր մը փրցնելով ու զայն մարդ... կութեան նուիրելով։

Պատարագը շուտով վերջացաւ արդէն եւ Սրբազանը Պահպանիչ մը արտասանե... լով արձակեց ժողովուրդը։ Եկեղեցին կը պարպուէր։ Հաւատացեալները լուսաւոր... մէջ կ'ելլէին եկեղեցիէն ու կը վերադառ... նային աշխարհի բոլոր փորձութիւններ... րուն ու չարիքներուն։

Նայեցայ անոնց ու ես ինծի հարցուցի թէ կեանքի կատաղի ալիքներուն դիմաց քանի՞ ժամ արդեօք անոնց սրտին մէջ պիտի կարենար դիմադրել այն հոգեկան կամուրջը, որ հաստատուած էր սա հրաշագործ բառով.

«Ամէն»։

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ – ԵՐԵՒԱՆ – ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ ՄԱՐԱԹՈՆ

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի գործադիր Վարչութեան եւ Արեւմտեան Ամերիկայի Յանձնաժողովի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած է Ազգային Տուրքի մարաթոն մը՝ «Ստեփանակերտ - Երեւան – Լոս - Անճըլըս» ընդհանուր խորագրով :

Մարաթոնը կը սկսի Մարտ 24-ին, Ստեփանակերտի մարզադաշտին վրայ բազմահազար Արցախցիներու ներկայութեան տեղի ունենալիք հանդիսութեամբ, որուն կը մասնակցին Հայաստանի եւ Արցախի հեղինակաւոր եւ անուանի դէմքեր, արուեստագէտներ եւ այլք : Նոյն օրը աշխարհի տարբեր երկիրներու մէջ կը կազմակերպուին Ազգային Տուրքի հաւաքոյթներ :

Ապրիլ 7-ին, Երեւանի Ազատութեան հրապարակին վրայ տեղի կ՛ունենայ նոյնանման շքեղ հանդիսութիւն մը, մասնակցութեամբ Հայաստանի քաղաքական, մշակութային եւ գիտական ընտրանիին եւ հռչակաւոր խումբերու ու արուեստագէտներու :

Մարաթոնը կը տեւէ 64 օր եւ կ՛աւարտի Մայիս 27-ին Լոս – Անճըլըսի մէջ տեղի ունենալիք 11·5 ժամնոց Թելեթոնով, որուն ընթացքին կը յայտարարուին մարաթոնի արդիւնքները՝ առանձին – առանձին ներկայացնելով իւրաքանչիւր գաղութի մասնակցութիւնը :

Մարաթոն – Թելեթոնի կազմակերպումով Հիմնադրամին նպատակն է Հայաստանի, Արցախի եւ համայն Սփիւռքի տարածքին քարոզչութիւն կատարել Ազգային Տուրքի գաղափարին շուրջ եւ մեծ թիւով Հայերու մասնակցութիւնը ապահովել Հիմնադրամին : Մարտ 24-էն մինչեւ Մայիս 27 Հիմնադրամին կատարուած բոլոր յատկացումները պիտի յայտարարուին Թելեթոնի ընթացքին : Լոս - Անճըլըսի Թելեթոնը կը պատկերասփռուի ամբողջ Միացեալ - Նահանգներու տարածքին եւ հաւանաբար Գանատա :

Անցած երեք տարիներու ընթացքին Հիմնադրամին յատկացուած Ազգային Տուրքով Լեռնային Ղարաբաղի մէջ կառուցուած են ելեկտրահաղորդման համար չորս գիծեր եւ ենթակայաններ, չորս կամուրջներ, 20 քիլոմեթր երկարութեամբ լեռնաշղթաներու ճանապարհ մը, իսկ մօտաւորապէս 10 միլիոն տոլար արժողութեամբ ծրագիրներ ընթացքի մէջ են եւ պիտի աւարտին հնարաւորին չափ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ :

Մարաթոն - Թելեթոնէն գոյացած գումարները գլխաւորաբար կը յատկացուին Հայաստանը Արցախին միացնող Ստեփանակերտ – Գորիս ճանապարհի շինարարութեան (մօտ 50 քիլոմեթր) : Արդէն կառուցուած է 5·5 քիլոմեթր երկարութեամբ առաջին հատուածը, որուն համար ծախսուած է 650 հազար տոլար : Ընթացքի մէջ է 13 քիլոմեթր երկարութեամբ երկրորդ հատուածի շինարարութիւնը, որուն համար ծախսուած է 2 միլիոն տոլար : Մնացեալ հատուածի շինարարութիւնը, ըստ նախատեսութեան, կ՛արժէ 7 միլիոն տոլար :

Սփիւռքէն Հայաստան այցելողներ ցայժմ կամ մութ կամ վարդագոյն ակնոցներով դիտած են հայրենի իրականութիւնը : «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը ժամանակը հասած կը նըկատէ ցոյց տալու Հայաստանի եւ Արցախի կեանքի իրական պատկերը, առարկայական մօտեցումով առանց բարդոյթներու : Արդէն իսկ ստեղծուած է մասնագէտներու յանձնախումբ մը, որ կը պատրաստէ Հայաստանի եւ Արցախի տարբեր ոլորտներուն վերաբերող տեսերիզներ՝ սկսած պետական կառոյցներէն մինչեւ տնտեսութեան սեփականաշնորհում, առողջապահութիւն, կրթական մարզ, դըրամատնային համակարգ եւ այլն : Այդ բոլորը ցոյց կը տրուին Լոս - Անճըլըսի մէջ, Մայիս 27-ին տեղի ունենալիք Թելեթոնի ընթացքին :

Թելեթոնին մասնակցելու եւ ելոյթ ունենալու պատրաստակամութիւն յայտնած են Հայաստանի եւ Արցախի հանրային, քաղաքական, մշակութային, մարզական տարբեր խաւերու անուանի դէմքեր :

«Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի ծրագիրներու իրագործման, Ազգային Տուրքի գաղափարի տարածման եւ անոր հայրենակերտումի աշխատանքներուն անվերապահ զօրավիգ կանգնած են Սփիւռքի բոլոր կառոյցները՝ քաղաքական թէ եկեղեցական, մշակութային թէ բարեսիրական, որոնք սերտօրէն կը գործակցին Հիմնադրամի տեղական յանձնախումբերու հետ :

Լոս - Անճըլըսի Թելեթոնին առ այսօր իրենց աջակցութիւնն ու գործնական մասնակցութիւնը յայտնած են գաղութին լայնատարած հետեւեալ կազմակերպութիւնները : Կուտանք անունները՝ այբբենական կարգով.

Ամերիկայի Հայկական Համագումար
Ամերիկահայ Ճարտարագէտներու եւ Գիտնականներու Ընկերակցութիւն
Արփա Միութիւն
Գալիֆորնիոյ Հայ Բժիշկներու Ընկերակցութիւն
Գալիֆորնիոյ Հայ Կաթողիկէ Համայնք
Լոս - Անճըլըսի Իրանահայ Միութիւն
Հայց. Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմ
Հա Ամերիկեան Տարեցներու Միութիւն
Հայ Ամերիկեան քաղաքացիներու Միութիւն
Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւն
Հայաստանի Մանկատուներու Հիմնադրամ
Հայերու Բժշկական Օգնութիւն (Medical Outreach For Armenians)
Հայերու Քրիստոնէական Օգնութիւն (Christian Outreach For Armenians)
Հայ Գրողներու Միութիւն
Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն
Հայ Կրթական Հիմնարկութիւն
Հայ Մասնագէտներու Ընկերակցութիւն
Հայրենակցական Միութիւններու Միացեալ Մարմին
Հայրենիք Միութիւն
Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւն
Պոլսահայ Միութիւն
Ռամկավար Ազատական Կուսակցութիւն
Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութիւն
Վահագն Մշակութային Միութիւն
Վարդանանց Ասպետներ

ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՆՈՐ «ՀՐԷԱ»ՆԵՐԸ

Ռուսերը միշտ յստակ զանազանութեամբ ընկալած են Արեւելքն ու Արեւմուտքը : Առաջինը պարիկներու հէքեաթներուն բնօրրանն է, երկրորդը՝ չափահասի մը կեանքին շրջանակը զոր կ՛երեւակայէ պատանի մը ; Այսուհանդերձ, այդ Արեւելքը ունի տարբեր շերտեր. «Ծայրագոյն»ը որ պուտտայական է, չափազանց հեռու է. Ի՞նչ մտերմութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ Ռուսերու եւ եօկայի, Նիրվանայի եւ ոգիներու շըրջագայութեան միջեւ : «Միջին» Արեւելքը տիրապետուած՝ պուխարայական - պարսկականէն, փակ է Ռուսաստանի առջեւ ու մշակութային բախումի մէջ անոր հետ : Իսկ «Մերձաւոր» Արեւելքը մահմետական գօտի է Թաթարիստանի, եւ Կովկասի :

Չեչէնիոյ եւ կովկասեան ազգութեան պատկանող անհատներու մասին անդրադարձները ներշնչումի աղբիւր եղած են «Մահմետականը» ժապաւէնին ուր խաչալ ռուսը ներկայացուած է որպէս մահմետականացած Ռուս մը : Ատիկա ըսել կուտայ շատերու թէ Ռուսերու համար անգիտակից նոր կուռք մըն է «Կովկասցի»ն : Մինչդեռ տակաւին քանի մը տարի առաջ, խորհրդային ինտելլիկենցիայի եւ միջին դասակարգին համար «քաղաքակրթուած» մարդու տիպարը Հրեան էր ; Ան կը մարմնաւորէր նահապետական տոկուն կապ մը, մշակոյթին պաշտամունքը եւ տրամաբանական կենսաձեւ մը : Մարդկային իսկական տիպար Հրեային հետ հզօրութեան մարմնաւորումն էին Միացեալ - Նահանգները : Այդ երկուքը ամբողջ տասնամեակներ գաղափարական ճակատումի մղեցին Ռուսաստանը որ անոնց մէջ կը տեսնէր ընկերա - մշակութային տարբեր կերպար մը որ ռուս չէր բայց մեծ յաջողութեան հասած էր :

Այսօր ճակատումի այդ եզրերէն Հրեան իմաստը կորսնցուցած է Ռուսին համար : Նոր հակառակորդ կը հանդիսանան իսլամական յետադիմականը և կովկասեան մաֆիան : Կովկասի ժողովուրդներուն հետ երկխօսութեան ոչ մէկ անհրաժեշտութիւն կը տեսնէ ան : Հետաքրքրական չեն անոնք ու հարցադրումներ չունին առաջարկելիք : Այսուհանդերձ «Կովկասցի»ն ուէսթէրնի ֆիլմերուն կարմրամորթներուն նման հմայիչ կողմ մը ունի երախաներու եւ պատանիներու համար : Ամերիկայի մէջ կարմրամորթներու պաշտամունքը բարձրագոյն կէտին հասած է այն շրջանին երբ կ՛աւարտէր անոնց դէմ կիրարկուած ցեղասպանութիւնը եւ Ողջակիզումէն ետք ալ հրէասիրութեան մեծագոյն ալիքը ցնցեց քրիստոնեայ աշխարհը : Սակայն շատ հաւանական չէ որ հիւսիսային կովկասեան ոգեկան աշխարհը նոր հորիզոններ բանայ ռուս ընթերցողին կամ դիտողին առջեւ, նոյնիսկ երբ ինքնահարցադրումի հոլովոյթ մը խնդրոյ առարկայ է Չէչէնիոյ պատերազմին առիթով :

Ատիկա արդէլք չէ որ Կովկասցին ներկայանայ որպէս ռոմանթիկ Ռուսերու երազին Արեւելքը, կրօնական եւ մշակութային միակտուր ամբողջութեամբ, մօրուսաւոր ծերունիներով որոնք հոգեւոր գերագոյն իշխանութիւնը կը մարմնաւորեն, հեզ, ենթարկուող կիներով ու խըստաբարոյ, սեւազգեստ սիւփէրմաններով որոնք ոտից գլուխ ռումբերով զինուած են :

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
(Քառահատոր Շարք)
Դ. հատոր, 1918 - 1992

խմբագիր՝ Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

«Յեղափոխական գրադարան»

հրատարակութիւն՝ Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի 1995, Աթէնք

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գրիգոր յանցաւոր չէ, բնաւ ... ես եմ որ կ[illegible]մարի պէս չեմ գիտեր ինչպէս կը [illegible]իրեն, բանէ չեմ հասկնար եւ անկարող [illegible]րեւ որոշում տալու՝ կեանքի դէպքերուն կը հնազանդիմ : Երբ դուրսէն զիս ներս տունը առաջնորդեց՝ բան մը չըսի «Թէյի եւ Արովեանի հետ ըլլալու» ըսաւ կատակով եւ ես ալ կատարեալ վստահութիւն ունէի վրան անանկ որ գառնուկի պէս ներս քալեցի : Ձեռքս բռնած էր դուրսէն մինչեւ տուն ; Ախ քրտնեցաւ կը յիշեմ, սիրտս ուժգին կը հարուածէր մութին մէջ : Անզօր էի, սակայն վախ չունէի, ընդհակառակն, ամբողջ տեւողութեան ներսէս ձայն մը կը պաղատէր որ «ո՛վ Աստուած տայ որ գրկէ մէկէն ու համբուրէ մութին մէջ, աստիճաններուն վրան» բայց ձեռքը բռնած ախս չձգեց մինչեւ որ սենեակ հասանք : Դռնէն մըտած առեննիս մթութեան մէջ մարմինները իրարու քսուեցան սակայն ան անմիջապէս խոհանոց գնաց «Թէյը պատրաստեմ» ըսելով, ես ալ պատշգամ անցայ աւելի ազատ զգալու համար, աւելի բացւած գիշերին : Եւ նաեւ քիչ մը աւելի ապահով անծանօթ տունի մը մէջ, աշխարհէն հեռու, միս մինակ մարդու մը հետ... : Շատ լաւ կը յիշեմ, պատշգամը կայնած, խորհրդաւոր գիշերին ու գալիք անծանօթ վայրկեաններուն առջեւ, տարօրինակ վախ մը եկաւ վրաս բայց նոյն ատեն՝ Գրիգորին թեւերուն, մարմնին, սիրոյն ապահովութիւնը ցանկացի : Մարմինս յանկարծ ինծմէ անկախ առարկայ մըն էր ու սիրոյ հսկայ ախորժակ մը բռնկեր էր ներսս ; Միշտ այս հեռաւորութիւնը եղած է գիտակցութեանս ու մարմինս միջեւ ; Լաւ կը յիշեմ պզտիկ աղջիկ էի օր մը ձեռքս խոհանոցի կրակէն այրեցաւ ու վեր թռայ, վազեցի հոս հոն ու պոռացի տան մէջ խենթի պէս՝ բայց իրականութեան մէջ ամբողջ ժամանակը ես ինքզինքս մտիկ կ՛ընէի դուրսէն, հեռուէն, կարծես թէ ուրիշ մէկը ըլլայի :

Յետոյ դուրս քովս եկաւ, ձեռքը ուսիս դրաւ «Զարուհի» ըսաւ, «չեմ ուզեր որ այս գիշերէն դէշ յիշատակ մնայ մէջդ» բայց անմիջապէս պատասխանեցի «Գրիգոր, դուն չես ճանչնար զիս ... սիրտս եւս այնքան լայն բռնած եմ որ...ինչ որ հայրենիքի հողին վրայ կ՛ըլլայ սրբութիւն է ինծի համար, հաւատա...» ըսի : Այն ատեն էր մէկէն ինծի դարձաւ, բռնեց ուսերէս ու գրեթէ աղաչական՝ ըսաւ «Զարուհի, չես կրնար ատանկ գաղափարներով, ատանկ զգացումներով կեանքին դիմանալ, անկարելի բան է այդ տեսակ սէրը, դուն երախայ չես ... կեանքը ատանկ հէքեաթային չէ, լաւ գիտցիր, վար իջիր ամպերէն, հողին վրայ կեցիր, աշխարհը ուրիշ տեսակ տեղ է, գիտցիր ... ինչպէ՞ս պիտի դիմանաս կեանքի դըժոխքին, հէ՞...» ; Մտերմութեան շատ տարօրինակ պահ մըն էր ատիկա, գրեթէ սիրոյ ճիչ մը... : Ի՞նչ կրնայի պատասխանել - լռեցի :

Ատկէ ետք էր որ զիս իր քով քաշեց ու մեր մարմինները, մեր հոգիները դպան իրարու : Ի՛նչ երջանիկ էի այդ պահուն : Աստուած վկայ, ամէն ըսածները կը ներէի իրեն ու կ՛օրհնէի զինքը ամբողջ կեանքս եթէ այդ վայրկեանին սէրը բացւէր սրտէն ու զիս գրկէր համբուրէր ամբողջ հոգիովը, եթէ զիս ընդունէր իբրեւ կին ու իբրեւ Զարուհի, հայ աղջիկ մը որ պէտք ունի իր հզօր թեւին ու պաշտպանութեան... : Հիմա որ կը գրեմ այս տողերը մարմինս փուշ փուշ կ՛ըլլայ այդ վայրկեանի սիրոյս ջինջ, պայծառ ու բացարձակ անկեղծութենէն ; Բայց նորէն լուռ մնաց ու սիրտս սեւ փոսին մէջ գլտորեցաւ : Ե՞ս էի նորէն յանցաւորը, չեմ գիտեր : Միայն «եկուր ներս երթանք» ըսաւ :

Յետոյ թէյի նստանք, երկու մոմով : Այդ մութի ու լոյսի խառնուրդ, մոմին հետ թրթռացող տեսարանը, անո՛ր կիսադէմը, ասպետական սաղաւարտի պէս մազերը, իրեն կուտար տրամաթիք ու հերոսական կերպարանք մը : Սկսաւ խօսիլ բայց տարուած անոր թատերական արտայայտութենէն՝ չկրցայ լաւ մտիկ ընել ըսածը : Լաւ կը յիշեմ ձեռքս սեղանին վրայ դրած էի ու մէկէն իր ափը դոցուեցաւ ձեռքիս վրան, յետոյ ետ քաշեց ու կը յիշեմ «հետս կը խաղա՞յ կոր» անցաւ մտքէս : Ատոր վրայ սկսաւ խօսիլ շատ մեղմ կերպով, կարծես թէ ես դպրոցական աշակերտ մըն էի ու ինք՝ ուսուցիչս : «Նայէ Զարուհի» ըսաւ գլուխը աջ ձախ շարժելով, «չքալեց..պարզ է որ իրարու չենք յարմարիր, դուն եկեր ես անմեղ, միամիտ երախայի պէս սիրոյ մասին բարձըր խոշալներով, երազներով, Աստուած ու հայրենիք իրար խառնած...ես ալ բոլորովին տարբեր մարդ մըն եմ, ոչինչի կը հաւատամ, ոչ մէկ բարոյական սկզբունք կը զսպէ ձեռքս ... միայն ապահովութեան եւ հաճոյքի մասին կը մտածեմ՝ եւ դուն ամուսնութիւն կ՛ուզես երկու անգամ ամուսնալուծուած մարդէ մը որ չես ճանչնար իսկ ... անկարելի է» :

Անանկ որ իրարու դիմաց նստանք, իրարու նայեցանք առանց խօսելու : Ատեն մը ետք սակայն ստիպուեցայ խօսիլ որովհետեւ ճշմարտութիւնը պիտի ըսէի «այո» ըսի, ես «կ՛ուզեմ կին ըլլալ հետդ ապրիլ, մայր ըլլալ ու զաւակ մեծցնել... : Սպասեցի որ պատասխանէ կամ բան մը ըսէ : Միայն խնդաց «չըլլար Զարուհի» ըսաւ նորէն իր բարձունքէն խօսելով «չես կրնար իմ կեանքիս մէջ մտնել, գոց է, արգիլուած է մանաւանդ օտար աշխարհէ եկողի մը պարագային» : Ես շատ կը զարմանամ երբ ասանկ խօսքեր լսեմ Հայէ մը :

(Շար. 116)

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ՀԱԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ուրբաթ, Մարտ 22, ժամը 16-ին:
Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄԻՆ
(ՆԻՍ)
Կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Մերոյ Սուրբ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապն տօնին առթիւ, Շաբաթ, Մարտ 23-ին, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Մարտ 24: «Գալստեան Կիրակի»: Մեծի Պահոց:
Կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ՔՀՆՑ. ԿԷՕՔՃԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՊԵՔՃԵԱՆ
Առաջնորդ Գերմանիոյ Հայոց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՄԻՋԻՆՔԻ

Տարեկան աւանդական ճաշը
Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 12·30-ին
Պատարագէն ետք Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339, Ave. du Prado - 13008 Marseille
Ձեր տեղերը ապահովել՝
Հեռաձայն. –
43 - 22 - 08 - 52 կամ 91 - 37 - 50 - 73
Մասնակցութիւն 90 ֆրանք:

UGAB - *Marseille*

COLONIE

L'Union Générale Arménienne de Bienfaisance de Marseille a le plaisir de vous informer que, pour la 13ème fois elle organise sa Colonie de Vacances pour les enfants de 7 à 14 ans.

Elle aura lieu à VARS (Haues-Alpes) du 6 au 28 Juillet.

Pour tous renseignements veuillez appeler :
UGAB: 91.22.10.45 (heures bureaux).

UNIVERSITE DE VENISE

COURS INTENSIF DE LANGUE ET CULTURE ARMENIENNES

— 1 - 23 AOUT —

Enseignants qualifiés, conférences, séminaires, excursions et visites culturelles

Prix : Environ 7.000 FF.

Pour renseignements et inscriptions :
Ecrire à :

Corso Intensivo di Lingua Armena
Università di Venezia — S. Polo 2035
30125 Venezia

ou appeler le 39/41/520.7737, laissant un message avec numero de téléphone.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ
ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-Ի
մահուան առթիւ մեր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնենք. –
Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Ա. Հայոց Վեհափառին
Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառին
Բարձր. Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեանին, Նիւ-Եորք
Բարձր. Տ. Գիւտ Արք. Նագգաշեանին եւ Փարիզի եւ Շրջակայքի Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան
Բարձր. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեանին, Թորոնթօ
Գերպ. Տ. Խաժակ Ծ. Վրդ. Յակոբեանին, Նիւ-Եորք
Գերպ. Տ. Շահէ Ծ. Վրդ. Փանոսեանին եւ Թորոնթոյի Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
Արժ. Տէր Արմէն Ա. Քհնյ. Իշխանեանին եւ Մոնրէալի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
Արժ. Տէր Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեանին, Փարիզ
Վեր. Եսայի Սարմազեանին, Թորոնթօ
Պ. Գագիկ Յարութիւնեանին, Հ.Հ. Սահմանադրական Դատարանի Նախագահ
Պ. Ժիրայր Լիպարիտեանին, Հ.Հ. Նախագահի Գլխաւոր Խորհրդական
Պ. Ռուբէն Շուգարեանին, Հ.Հ. Արտակարգ եւ Լիազօր Դեսպան, ԱՄՆ
Պ. Գառնիկ Նանագուլեանին, Հ.Հ. Դեսպան, Գանատա

Ինչպէս նաեւ գաղութէն ներս թէ դուրս գործող բոլոր այն միութիւններու ներկայացուցիչներուն, իրենց Շրջանային թէ Կեդրոնական Վարչութեանց եւ բոլոր անոնց որոնք Գանատա, Ամերիկա, Ֆրանսա, Սուրիա, Լիբանան, Սաուտական Արաբիա թէ այլուր, անձամբ եւ կամ զանազան միջոցներով, մասնակից դարձան մեր սուգին:

Տիկին ԼԱԹԻՖԷ (ԱԶՆԻՒ) ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ (Թորոնթօ),
Տէր եւ Տիկին ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ զաւակները (Փարիզ),
Տէր եւ Տիկին ՎԱԶԳԷՆ ԹԷՐԶԵԱՆ եւ զաւակները (Թորոնթօ),
Տէր եւ Տիկին ՀՐԱՅՐ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ զաւակները (Ճէտտա),
Տէր եւ Տիկին ԳՈՒՐԳԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ զաւակները (Թորոնթօ)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 23, տօն է Սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ խորանին վարագոյրը կրկին կը գոցուի:

Պատարագիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 23-ին տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մուտն ի վիրապին:

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պատարագ
Արեւագալի
Բազմաձայն եւ հանդիսաւոր
ժամերգութիւն

Կիրակի, Մարտ 24

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէ[ջ]
նախագահութեամբ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
Առաջնորդական Տեղապահ
Ժամը 10-ին
Մեծի Պահոց Գալստեան Կիրակիի առթիւ
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Ժամը 11-ին
Արեւագալի երգեցողութիւն
կատարմամբ՝
Մայր Եկեղեցւոյ
Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբի
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆԻ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
նախաձեռնութեամբ

«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ, ՆԵՐԿԱՆ ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ»

Բանախօս՝ ՊԱՐԷՏ ՄԱՆՕՔ

Կիրակի, Մարտ 31, ժամը 15·30-ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան
Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° COURCELLES

– Մուտքը ազատ է –

Le FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE organise un

VOYAGE EXCEPTIONNEL
AU ZANKEZOUR ET AU KARABAGH

5800 Francs / personne tout compris

(billet A/R Paris — Erevan — Paris, hôtels, repas, transports, assurance totale Europe Assistance)

Départ de Paris le 18 Avril — Retour le 25 Avril 1996 (prolongation possible aux frais des participants)

Circuit touristique programmé :

EREVAN — YEGHEKNATSOR — GORIS — DATEV — MEGHRI
ARAXE — LATCHINE — CHOUCHI — STEPANAKERT — ASKERAN
KANTSASSAR — EREVAN

En cours de route, visites de réalisations et chantiers du Fonds Arménien.
Places strictement limitées; priorité aux donateurs du Fonds.
Conditions de séjour rustiques à Goris et Stépanakert.
Clôture du voyage le 24 avril par le dépôt d'une gerbe de fleurs au monument aux Victimes du Génocide, la visite du Musée du Génocide et une messe à Etchmiadzine.

DATE LIMITE D'INSCRIPTION : 25 MARS. Quelques places sont encore disponibles.
Réservation: 1000 F./personne à l'inscription.
Contact: Fonds Arménien de France, B.P. 12, 75660 Paris Cedex 14. Tél. : 43 68 29 29; Fax : 43 68 15 91.
N. B. Visas à la charge des participants.

Fondation Léa et Napoléon Bullukian

SUBVENTIONS 96

offre aux associations arméniennes de bienfaisance relevant de l'Eglise d'Etchmiadzine

Envoyer un dossier **avant le 30 Avril 96.**

à Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
18, rue Louis Tourte, 69410 CHAMPAGNE AU MONT D'OR
FRANCE

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ս. Թադէոս[ի] մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Մարտ 23, ժամը 10-ին, Մշակոյթի Տ[ան] մէջ
17, rue Bleue, Paris 9e
Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է[:]

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
R. C. Paris
SIRET: 51027317 A
Commission paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 21
JEUDI
21 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.815
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.815

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԴՐՕ»Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի մէջ կը շարունակուի «Դրօ»ի դատավարութիւնը, ամբաստանեալներուն յայտարարութիւններով: Անոնցմէ Արմէն Մնջոյեանի եւ Հրանդ Մարգարեանի արտայայտութիւնները ունեցած են երկու կեդրոնական թեմա. առաջինը՝ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւններուն քննադատութիւնն է, երկրորդը այն պնդումը թէ ամբաստանուած կառոյցը որեւէ կապ չունի Հ. Յ. Դ.-ի հետ: Ա. Մնջոյեան օրինակ ըսած է թէ կարելի չէր ներկայի իշխանաւորներէն նոր ազգային անկախ պետական գործունէութիւն յուսալ եւ թէ ինք անկախ դատական իշխանութիւն չի նկատեր Հայաստանի Գերագոյն դատարանը, եւայլն: Յայտարարութեան մէջ տեղ գտած է նաեւ կատարուած ամբաստանութիւնները մերժելու կեցուածքը:

Ինչ կը վերաբերի խնդրոյ առարկայ կառոյցին Հ. Յ. Դ.-ի հետ կապին, Ա. Մնջոյեան ըսած է Մարտ 11-ին թէ ինք ամէն վճիռ կրնայ ընդունիլ, մինչեւ իսկ մահապատիժ, բայց պէտք չէ դպիլ Դաշնակցութեան: Իսկ Հ. Մարգարեան կրկնած է նոյն գաղափարը, աւելցնելով որ «Դրօ»ն Հ. Յ. Դ.-ին առընչելու ջանքերը արդիւնք են Ապահովութեան պետական վարչութեան եւ Արսէն Արծրունիի կողմէ ծրագրուած դաւադրութեան:

Յաջորդ օրը Յովիկ Մկրտչեանի յայտարարութիւններն ալ թիրախ առած են դատարանը որ «ներկայի իշխանութիւնների օրօք չի կարող անկողմնակալ լինել»: Ան ըսելէ ետք թէ ինք յանցաւոր չէ, աւելցուցած է թէ որոշած է չպատասխանել հարցումներուն:

Նիստը շարունակուած է պաշտպան փաստաբաններուն ելոյթներով. անոնք պահանջած են որ իրենց պաշտպանեալներուն - Հ. Մարգարեան, Ա. Զօհրապեան, Ա. Գրիգորեան, Ա. Արծրունի - ըղձածրարներուն կցուին սա կամ նա փաստաթուղթերը:

Մարտ 15-ի նիստով փակուած է դատավարութեան հարցաքննութեան մասը: Այդ օրը պաշտպան փաստաբաններ որոշ յայտարարութիւններ կատարած, ապա կարգ մը հարցումներ ուղղած են իրենց պաշտպանեալներուն:

Այդ նիստով փակուած է դատին առաջին մասը ու մեղադրող կողմը իր յայտարարութիւնը պէտք է ներկայացնէ Ապրիլ 3-ին:

***

ԹԻՒՐՔՄԷՆՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ԵՐԵՒԱՆ

Թիւրքմէնստանի նախագահը, որուն կ'ընկերանայ նաեւ պատուիրակութիւն մը, Մարտ 19-ին Հայաստան գացած է: Սափկա Նիյազովի պաշտօնական առաջին այցելութիւնն է Հայաստան: Զուարթնոց օդակայանը հիւրերը դիմաւորած են նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան անձամբ, ինչպէս նաեւ երեսփոխաններ եւ բարձրաստիճան այլ պաշտօնատարներ:

Նոյն օրը, Հայաստանի եւ Թիւրքմէնստանի նախագահներու հանդիպումին ընթացքին ստորագրուած են 1994-95 թուականներուն մատակարարուած կազին փոխարէն Հայաստանի կողմէ Թիւրքմէնստանի յատկացուելիք պետական վարկին, ներդրումներու խրախուսման եւ փոխադարձ պաշտպանութեան, իրաւական եւ առողջապահութեան մարզերուն մէջ գործակցութեան վերաբերող միջկառավարական համաձայնագրեր: Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ որ Հայաստան վարկի ձեւով հինգ տարուան պայմանաժամով մը վճարէ կազի առընչութեամբ իր ունեցած պարտքերը:

Լ. Տէր-Պետրոսեան եւ Նիյազով դատապարտումի միացեալ յայտարարութիւն մըն ալ ստորագրած են Դումայի խորհրդարանոյ վերջին որոշումին դէմ:

ԱԼԷՆ ԺիՒՓԷ — ՀՐԱՆՏ ԲԱԳՐԱՏԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հայաստանի Փարիզի դեսպանատան մամուլի բաժանմունքը կը հաղորդէ Մարտ 18 թուակիր հաղորդագրութեամբ որ Երեքշաբթի, Մարտ 26, ժամը 16.15-ին Հայաստանի վարչապետ՝ Հրանտ Բագրատեան հանդիպում կ'ունենայ Ֆրանսայի վարչապետ Ալէն Ժիւփէի հետ, քննարկելու համար երկու երկիրները հետաքրքրող հարցեր, մասնաւորապէս տնտեսական համագործակցութեան, ներդրումներու, եւրոպական կառոյցներուն մէջ Հայաստանն ընդգրկելու մասին եւն. եւն.:

Հայաստանի վարչապետը յատուկ օդանաւով Ֆրանսա կը ժամանէ Մարտ 22-ի առտուն՝ մասնակցելու համար նոյն օրը Նանթ քաղաքի Տօպրէ թանգարանին մէջ բացուելիք «Հայաստան. սկիզբէն մինչեւ Դ. դար» հնագիտական իրերու ցուցահանդէսի բացումին: Պ. Բագրատեան կը ծանօթանայ նաեւ Լուար - Աթլանթիք նահանգին, տեղական իշխանութիւններու կառոյցին, հանդիպումներ կ'ունենայ Լուարի նահանգապետ Պ. Ժան-Նոէլ Արտիի, Շրջանային Խորհուրդի նախագահ, նախկին նախարար Պ. Օլիվիէ Կիշարի, ծերակուտական, Լուար-Աթլանթիք նահանգի Ընդհ. Խորհուրդի նախագահ Պ. Լիւք Տըժուայի եւ Նանթի քաղաքապետ Պ. Ժան-Մարք Էրոյի հետ: Այցելութեանց ընթացքին իրեն կ'ընկերանան Հայաստանի Ներքին նախարար Վանօ Սիրադեղեան, Մշակոյթի նախարար՝ Յակոբ Մովսէս եւ Տնտեսութեան նախարար Վահրամ Աւանէսեան: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն նաեւ փոխ-նախարարներ, մասնագէտներ:

Յաջորդ օրը, Մարտ 23-ին, հայկական պատուիրակութիւնը Պ. Բագրատեանի գլխաւորութեամբ կը մեկնի Մարսէյլ, ուր վարչապետը հանդիպում կ'ունենայ Մարսէյլի քաղաքապետ, Ֆրանսայի Տարածքային կառավարման եւ Քաղաքի նախարար Պ. Ժան - Գլօտ Կօտէնի, Նահանգային Ընդհ. Խորհուրդի նախագահ Պ. Լիւսիէն Վէյկանի եւ ուրիշներու հետ: Իրիկունը, հայկական պատուիրակութիւնը Մարսէյլի մէջ ներկայ կ'ըլլայ ԺԱՖ-ի 50-ամեակին նուիրուած նախաձեռնութեան, ծանօթանալու համար հայ համայնքին:

Մարտ 25-ին Վարչապետը եւ իրեն ընկերացող նախարարները կը մեկնին Փարիզ, ուր մինչեւ Պ. Ժիւփէի հետ իր հանդիպումը, Պ. Բագրատեան կ'այցելէ փարիզեան ակումբ, հանդիպում կ'ունենայ ֆրանսական քանի մը մեծ ընկերութիւններու ղեկավարներուն հետ:

Հայկական պատուիրակութիւնը Երեւան կը վերադառնայ Մարտ 26-ի առտուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱԽԱՆՁԸ ՈՐ ՓՈԽԱՆՑԻԿ ՉԷ

Նոյնիսկ նախկին այն Պոլսեցիներուն համար որոնք տող մը իսկ չէին կարդացած իգնա Սարըասլանի քերթուածներէն, անոր արժանացած մրցանակէն վստահաբար հպարտութեան բաժին մը հանեցին իրենք իրենց. եւ այդ բաժինն էր որ գիրենք բերած էր ներկայ գտնուելու Մարտ 16-ի երեկոյթին: Սրահին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմէին անոնք: Պատկերը կրնայ վերագրուիլ նաեւ նախկին Պէյրութցիներու, Հալէպցիներու, Հայաստանցիներու եւ ուրիշներու ալ: Բայց բոլորին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Պոլսեցին, իբր նկատածին տիրութեան դժուար հաւասարելի ախորժակով:

Այս երեւոյթը երբեմն արդար քննադատութեան, յաճախ ալ կատակախառն ակնարկներու նիւթ կ'ըլլայ. դժգոհութիւն կը յայտնուի այլ արժէքներու զլացուած հետաքրքրութեան համար ու թայֆայականութեան կը վերագրուի անոր չափազանցութիւնը համաքաղաքացիներու հանդէպ:

Երկու մօտեցումին մէջ ալ գտնուելով հանդերձ իրականութեան բաժին մը, կայ նաեւ մեկնաբանութեան երրորդ տարբերակ մը. "թայֆայականութիւն" կոչուածին մէջ ես կը տեսնեմ գուրգուրանքի մը աւանդութիւնը որ թերեւս ամէն չափազանցութեան նման ունի իր վնասն ալ. բայց առաւելաբար կը մատնէ ունեցածը պահպանելու թերեւս ոչ միշտ պատճառաբանուած մղումը: Անհերեւոյթ, բայց թաքուն վտանգէ մը զայն պաշտպանելու մշտապատրաստ տրամադրութիւնը:

Ապրուածէն ներշնչուած, ներկայ արժէքին վրայ գուրգուրալու եւ վաղուան յոյսին հովանի ըլլալու նոյն տրամադրութիւնը գլխաւոր ներահողն է ուր կ'անի Պոլսոյ հայ կեանքը. ան որ իր դպրոցներով, մամուլով, միութենական, եկեղեցական գործունէութեամբ եւ նախաձեռնութիւններու լայն համայնապատկերով զարմանք ու հիացում կ'առթէ աւելի հանգիստ ու բարօր պայմաններու տէր գաղութներու:

Պոլսոյ մէջ կան նաեւ երբեմն անհասկնալի հակադրումներ, մերժումներ, նախանձներ. բայց տիրականն է գուրգուրանքի գիծը: Կորուստներու վախէն ներշնչուած այդ գործօնը Պոլիսը կը տարբերէ միւս գաղութներէն, անոնց պարբերաբար նախանձի զգացում պատճառելով:

Նախանձ որ աւա՛ղ չի՛ կրնար փոխանցիկ ըլլալ:

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Շեւարնաձէ առաջարկած է Բ. Ելցինի որ ՀԱՊ-ի վեհաժողով մը գումարէ քննելու համար կացութիւնը Դումայի բանաձեւէն ետք (վերահաստատում Խորհրդային Միութեան): Ֆիկառօ-ի թղթակիցը (Մարտ 20) կ'արձագանգէր այն հակազդեցութեանց որոնք ծագած էին Դումայի որոշումի փաղորդային, անդրադառնալով նաեւ Լ. Տէր - Պետրոսեանի յայտարարութեան եւ տալով անկէ հատուած մը: Որքան ալ կրկնուի որ Դումայի որոշումը թուղթի վրայ կը մնայ, ամէն ինչ այդքան պարզ չէ եւ արեւմտեան շրջանակներն ալ մտահոգ են: Փրակայի մէջ, ուր արեւելեան նախկին պլոքի 12 Արտաքին նախարարները ժողով գումարած են Ու. Քրիսթոֆըրի հետ, Չեխ Արտաքին Նախարարը յայտարարած է՝ «Հարցը շատ լուրջ է»: Ճիշդ է որ Չեխերը գիտեն թէ ի՛նչ բանի մասին կը խօսին: Գալով Զիւգանովի շատ դիւ է ստեղծուած կացութենէն եւ ըսած է նոյնիսկ որ յաղթանակի (նախագահական ընտրութեան) պարագային, կը նախատեսէ ջնջել «ապօրինի կերպով ստորագրուած միջազգային բոլոր դաշնագիրները»: Օրինակ ալ տուած է Խաղանիան ուր, կ'ըսէ, «մեր հայրենակիցները չեն կրնար իրենց լեզուն խօսիլ եւ իրաւունք չունին սեփականատէր ըլլալու»:

ՊՈՍՆԻՈՅ բաժանումը ի զօրու դարձաւ Մարտ 19-ին, Սերպերու կողմէ Սարայեւոյի վերջին թաղամասն ալ պարպուեցաւ նոյն օրը: Բաժանման գիծը, 1030 քիլոմեթրի վրայ իրարմէ կ'անջատէ խրուաթ - մահմետական Դաշնակցութիւնը Սերպերու Հանրապետութենէն: Այդ գիծը ճշդուած էր Տէյթըն: Այսուհանդերձ բոլոր հարցերը չեն լուծուիր անշուշտ: Հարկ է նախ կարգն ու կանոնը վերահաստատել Սարայեւօ, ուր Սերպերու պարպած թաղերը քարուքանդ են: Դեռ կայ տեղահանուած բնակչութեան հարցը եւ հարկ է նաեւ ընտրութիւնները կազմակերպել:

Հ. ԷՄՄԱՆՈՒԷԼԻ որոշեց բեկանիչ Ատեանի դիմել, այն յոյսով որ կը բեկանուի իր դատապարտումը: Ծանօթ է որ Ռէննի վերաքննիչ Ատեանը աւելի ծանր վճիռ մը տուած էր, յետաձգումով բանտարկութիւնը 12-էն 18 ամիսի բարձրացնելով եւ անոր կցելով ընտրուելու եւ ընտրելու արգելք մը 2 տարուան համար: Մարտ 19-ին, Ազգ. Ժողովին մէջ, իր կուսակիցները եւ առաջին առթիւ ընկերվարական խումբին նախագահը՝ Լ. Ֆապիուս զինք պաշտպանեցին: Ըստ իրենց վճիռը դատական չէ այլ՝ քաղաքական: Ի պատասխան, Արդարադատութեան նախարարը՝ Ժ. Թուպոն անընդունելի գտաւ նման մեղադրանք մը, չեշտելով թէ արդարութիւնը նոյնն է բոլորին համար:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ, բաւական չփոթ մթնոլորտ մը կը տիրէ ընտրութիւններու նախօրեակին: Ապրիլ 21-ին է որ Իտալացիք պիտի ընտրեն իրենց 630 երեսփոխանները եւ 315 ծերակուտականները: Ընտրապայքարը պաշտօնապէս սկսաւ Մարտ 19-ին, 34 կուսակցութիւններ կան հրապարակին վրայ:

ՀԱՐԱՒ ԱՓՐԻԿԷԻ նախագահը՝ Նելսըն Մանտելա յաջողեցաւ ամուսնալուծումը ձեռք ձգել Եոհաննէսպուրկի Գերագոյն Ատեանէն: Մանտելա 77 տարեկան է, կինը՝ 61: Դրամական հարցերը չեն կարգադրուած, Ուինի Մանտելա 25 միլիոն ֆրանք կը պահանջէ, ըստ իրեն՝ կէսը Մանտելայի հարստութեան:

«ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ»Ը (*)

Հայկական իրականութեան մէջ յաճախ աւելի ենթակայական դրդապատճառներով, քան՝ առարկայական կացութեան մը մտահոգութեամբ օրակարգի կուգայ ընթերցողի նիւթը: Ինչպէս ամէն տեղ, մեր մէջ ալ ամէնէն հանրամատչելիէն – օրաթերթերէ – մինչեւ ամէնէն մասնագիտական պարբերականը ընթերցողն է մամուլ կոչուած հիմնակառոյցին կեանք տուող ազդակը: Ընթերցողը՝ որպէս գործօն տարր, կամ որպէս ենթադրեալ կարողականութեան մը տէրը: Ան անհրաժեշտ, բայց ոչ բաւարար պայմանն է հրատարակչական գործին: Ան նոյն ատեն ամէնէն աւելի քննադատուած տարրն է այդ ամբողջութեան քանի որ միշտ, ամէն տեղ, մեծ է անոր գործնական մասնակցութեան ու կարողականութեան տարբերութիւնը:

Ասով հանդերձ Սփիւռքը սա կամ նա ձեւով կը յաջողի պահել 12 օրաթերթ ու եռօրեայէն մինչեւ տարեգիրք ու պարբերականներ երկարող բաւական հարուստ շարք մը. հարուստ՝ թէ՛ թիւով, թէ զանազանութեամբ...: Այդ շարքին մէջ ուր այնպէս կը թուի որ մեծագոյն տեղը կը գրաւէ գրականութիւնը, մեծ չէ զուտ այդ մարզին յատուկ հրատարակութիւններու թիւը: Անոնց գլխաւորներն են Բագինը, Շիրակը (Պէյրութ), նաեւ Նաւասարդը (Միացեալ – Նահանգներ). երեքն ալ միշտ չեն յաջողիր առանց արտատպումի լեցնել իրենց էջերը ու քիչ կամ շատ տեղ կուտան նաեւ Հայաստանի մամուլէն առնուած գրութիւններու որոնք ամէն անգամուն չեն ալ արդարացներ այդ հիւրընկալումը:

Այս պայմաններուն մէջ եթէ տնտեսական ակնկալութիւններու միտող ձեռնարկ չէ, ինչ որ բաւական ինքնատիպ բան պիտի ըլլար լրջօրէն «հայ մամուլ» որակուած շրջանակին համար, եղածով չգոհանալու եւ ըսելիք ունենալու կեցուածք կ՚ենթադրէ նոր անունի մը երեւումը. յատկապէս երբ ան գրական - գեղարուեստական ոլորտին կը պատկանի:

Ատիկա է պարագան «Բաց նամակ»ին որ սկսած է լոյս տեսնել 1995 Փետրուարին Լոս - Անճըլըսի մէջ: Մինչեւ այսօր հասած եօթը թիւերը կը վկայեն թէ անոր ձեռնարկողները թէ՛ չեն բաւարարուած գոյութիւն ունեցողներով, եւ թէ իրենք ըսելիք ունին. ըսելիք որ ուրիշ շրջանակի պէտք ունի, քան՝ Բագինը, Շիրակը եւայլն:

Այդ նորը նախ ինքզինք կը մատնէ երկամսեային անունէն ու «ֆիզիքական»էն: Նամակի սովորական պահարանի մը չափերը ունի գրական մամուլի այս նորեկը. կատարեալ նամակ, 40 - 60 էջերով: Իւրաքանչիւր թիւի ինքնատիպ ձեւաւորումով կողքերը առաջին ազդակը կ՚ըլլան հետաքրքրութիւն գրաւող: Նոյն ոճը կը կրկնէ հատորիկներու էջաւորումն ալ. գծանկարներով, գեղազարդումներով ընդմիջուած են գիրի բաժինները. եւ ատիկա ընթերցումի ներյայտ հրաւէր մը կ՚ըլլայ, անգամ մը որ լծուիս թերթատելու ամէն մէկ թիւը: Գիրը հոն ազատ շնչող գոյութիւն մըն է, զերծ՝ խճողումէ ու ծանրաբեռնումէ:

«Բաց նամակ»ը գործն է խումբ մը երիտասարդներու. խմբագրութիւնը կը վարէ Գուրգէն Արզումանեան որ արեւելահայերէն արձակ էջեր ստորագրած է թիւերուն մէջ: Առաջին թիւին մէջ «աշխատակցող գրող»ներու բաժինը ունի երկու անուն՝ Անոյշ Աճէմեան ու Արմինէ Քուրքչեան: Եօթներորդ թիւով այդ թիւը բարձրացած է եօթնի:

Ինչո՞ւ «Բաց նամակ»ը. առաւելաբար, որպէս համագործակցութեան հրաւէր՝ «գրականութեամբ ու արուեստով պարզապէս տարուած» ընկերներու որոշումով գրուած, քանի որ նկատած են թէ «խօսքն ու միտքը որպէս զոհ խեղդւում է օճառի, սափրանի, փէթթա պանիրի եւ ընտիր կօնեակների հոտից»: «Նամակագիր»ներու այս խմբակը արուեստը այս մերկ տողերով հակադրելէ ետք ամէնէն հասարակ նիւթականին որ շինուած է ներսին ու դուրսին մասնակցութեամբ, կը դիմագրաւէ հարցումը. ի՞նչ ընել: Պատասխանը անոնցն է որոնք կ՚ըսեն նոյն բացութեամբ. «ոչ ուժը ունենք փրկելու, ոչ էլ ցանկութիւնը ունենք ծառայելու, ոչ էլ հաւատացած ենք որ այսպէս չի մնայ»: Ուրեմն «բաց նամակ»ը կ՚ուղղեն բոլորին որպէսզի իրենց նման մտածողներ գրեն իրենց, որպէսզի գրականութեամբ ու արուեստով «տարուած»ներու պարտութիւնը նուազի, յաղթանակը բազմանայ, լոկ անտարբերութեան եւ միջակութեան չքանալու յոյսով:

Այս յոյսերուն բոլորովին հակոտնեայ դիրքէ մը գրուած է Գ. թիւին «Տագնապ» խորագրուած անստորագիր խմբագրականը ուր նիւթ ճարելու հարցը կը ներկայացուի ... արդէն: Ապա տրտունջ կայ տիրող լռութենէն որ դրել կուտայ. «զոնէ մի նամակ ստանայինք, զոնէ հայհոյանքի մի երկտող գրուէր...»: Սակայն դապարտումի անուղղակի այս պոռթկումը այնքան ալ արդարացում չի գտներ, քանի որ յաջորդական թիւերուն հետ ոչ միայն կ՚աւելնայ ստորագրութիւններու թիւը, այլ նաեւ այդ փոքր տարածքին մէջ կը տրուի բաւական ճոխ պարունակութիւն մը. գլխաւոր տանտիրոջ՝ արձակին քով կայ անշուշտ բանաստեղծութիւնը (Արա Գազանճեան, Ա. Աճէմեան, Ռափմիկ Ամիրխանեան, եւայլն) եւ նաեւ թատերականը, դասախօսութիւնը (թարգմանաբար), նամականին, թարգմանութիւնը, նոր հրատարակութիւններու ներկայացումը:

Ժամանակի մը ծնունդ ըլլալու «Բաց նամակ»ի յատկանիշը ամէնէն աւելի կը բնորոշուի արձակ էջերով ուր կարեւոր թեմա մըն են Պէյրութի պատերազմը, ամերիկահայ կեանքը եւ Ղարաբաղը: Այս բաժինին մնայուն անունն է խմբագիր Գ. Արզումանեանի հետ Գէորգ Մանոյեան որ կը գրէ արեւմտահայերէն: Իրենց մասնակցած է նաեւ Իշխան Ճինպաշեան որ հեղինակն է «Արխիւ հասնումի» վէպին:

Պէյրութէն պատանեկան տարիներուն Լոս - Անճըլըս հաստատուած երիտասարդ մըն է Ի. Ճինպաշեան որ իր այդ վէպով փորձած է տալ երկու մշակոյթներու մէջտեղը մնացած անհատին տագնապը: «Բաց նամակ»ի մէջ (Թիւ 4) լոյս տեսած համառօտ արձագանգէ մը զատ գրախօսական տակաւին չտեսանք այդ գործին մասին որ հետաքրքրական է ներկայ մը տալու հանգամանքով ու նաեւ թապուներ խորտակելու շեշտուած նպատակով: Ատիկա՝ յատկապէս լեզուական, բառամթերքի մարզին մէջ, զգալապէս դիտաւորեալ չափազանցութիւններով. բան մը որ գրական լծակները պահպանել դաւանողներու շրջանակին մէջ ամեհի փոթորիկ մը փրցուցած պէտք է ըլլար, եթէ գրողներուն չափ կարդացող ալ մնացած ըլլար հայկական իրականութեան մէջ:

Ի. Ճինպաշեան «Բաց նամակ»ի խումբին կը թելադրէ հետեւեալը. «ՀԱՅԱԳԻՐ գրող գտնելը հանճար կը պահանջէ: Գրողների հազուագիւտութիւնը վերցուցէք որպէս ձեր առաջնակարգ դժուարութիւնը, նիւթականէն իսկ առաջ եւ աշխատանք տարէք անխնայ. թակեցէ՛ք բոլոր դռները անխտիր, որովհետեւ ոչ ոք գիտէ թէ ուր թաքնուած են տաղանդները»:

Ինչպէս հայերէնով ամէն լուրջի առնուելիք ձեռնարկ, նուազագոյն մըն է «Բաց նամակ»ի յայտնութեան անդրադառնալ, զօրակցիլ անոր «նամակագիրներ»ուն. բայց ան յատկապէս որպէս պոռթկումի մը ձայն ու զայն գեղեցիկ ու ինքնատիպ ձեւով բարձրացնել գիտցողներու արարք, անկեղծօրէն արժանի է աւելիին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) «Բաց Նամակ» Երկամսեայ
«Open Letter»
1028 A E. Lexington Dr.
Glendale, CA 91206, U.S.A.
Տարեկան բաժանորդագրութիւն՝ 18 տոլար:

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ԿԱՐԴԱ՞Ն ԻՐԵՆՑ ՀԱՏՈՐՆԵՐԸ

Ռյոքի Ինու պրազիլցի գրող մըն է, գրեթէ անծանօթ: Սակայն ան արդարօրէն կրնայ հպարտանալ իր արտադրութեան մեծ ծաւալով: Գրողներ կան որոնց երազն է եռահատոր գործ մը տալ. ուրիշներ նպատակը կը հետապնդեն գրադարանի մը ամբողջ մէկ կարգը լեցնելու իրենց հատորներով: Իսկ Ինուի աշխատանքին արդիւնքը պատեր կրնայ լեցնել: Այդքան բեղուն գրիչ մը յատուկ ժամանակ կամ տրամադրութիւն չի ձգեր իր տիրոջը որպէսզի հետաքրքրուի գործերուն գրական արժէքով, եւ արդէն ինք կ՚ըսէ թէ ոչ իսկ կրցած է կարդալ իր բոլոր գրածները...:

Միլիոնաւոր Պրազիլցիներ գնած են ու կարդացած անոր վէպերը որոնք լոյս տեսած են զանազան ծածկանուններով: Եւ ըսել որ տակաւին միայն տասնեակ մը տարիէ ի վեր նուիրուած է գրելու գործին, իր բուն ասպարէզը - բժշկութիւն - լքելէ ետք: Մինչեւ այսօր իրմէ լոյս տեսած են 1039 հատորներ: Մեծ մասը 100 - 200 էջնոց է ու շատ դիւրին ընթերցելի: Կը գրէ փորթուկալերէն:

Ճիշդ է որ նոպէլեան մրցանակի թեկնածու ցոյց տրուելու հաւանականութիւն չունի, բայց կրնայ յաւակնիլ ամէնէն արագ ու առատ արտադրող գրիչին տէր ըլլալու կոչումին: Պատահած է որ լման հատոր մը գրէ սպասելով որ կառքին նորոգութիւնը աւարտի: Աշխատանքին թափը պատճառ է որ ամէն հինգ - վեց ամիսը անգամ մը փոխէ իր համակարգիչը:

Պրազիլցի գրողներէ ոմանք չեն գնահատեր իր ընթացքը. կ՚ըսեն թէ ոչ մէկ ուշադրութիւն կ՚ընծայէ կէտադրութեան, ածականներու գործածութեան: Բայց ունի հիացողներ ալ որոնք վստահ են թէ անոր հատորներէն մէկ քանին կրնան ամէնէն աւելի ծախուած օտար գործերու հետ մրցիլ:

Երբ հարց կը տրուի իրեն, կը բացատրէ թէ գրուածը պէտք է համապատասխանէ հանրութեան ճաշակին ու շուկայի պահանջներուն, մէկդի ձգելով գեղարուեստի ամէն չափանիշ: Կը խուսափի քաղաքական վէպերէ, ըսելով որ դայթակղութիւններու իրականութիւնը միշտ կը գլէ, կ՚անցնի երեւակայութիւնը: Իր գրիչը չի շօշափեր նաեւ ճնշուածներու, անիրաւուածներու վերաբերող նիւթեր, քանի որ ոչ ոք կը փափաքի ինքզինք գտնել այդ շրջանակի տիպարի մը մէջ:

Ռ. Ինու մշակած է ձեւ մը որ իրեն առիթ կուտայ մէկ օրուան մէջ երեք ուէսթէրն գրելու: Կը հետեւի նախապէս որոշուած կաղապարին որ կը նախատեսէ պատումին մէջ մեռնողներու նուազագոյն թիւը, ռոմանթիկ անցքերու յաճախականութիւնը, հերոսները, եւայլն: Այն անձնաւորութիւնը որ կը շրջի պատմութեան այն մասին մէջ ուր կնճիռը քակելու հնարք մը չէ յաջողած գտնել Ինու, ճակատագրական կերպով օդը կ՚ելլէ տինամիթի պայթումով մը. ատիկա լուծումի այն ձեւն է որ կը գործադրուի ամէն անգամ որ անել կացութիւն մը ստեղծուի: Ինք ալ կը խոստովանի որ տինամիթը կը լուծէ բազմաթիւ հարցեր:

Դժուար գերազանցելի մրցանակի մը անպաշտօն այս տէրը, վերջին լուրերու համաձայն, որոշած է փոխել աշխատանքի ձեւն ու կշռոյթը: Ուէսթէրններու փոխարէն նպատակ ունի աւելի գրական գործեր տալու, ըսելով. «կը նախընտրեմ երեք օրէն գիրք մը գրել, քան մէկ օրէն երեք գիրք»:

Կարդալով նման տիպարի գոյութեան մասին, վստահաբար մեծ պիտի ըլլայ թիւը անոնց որոնք յուսախաբութեան հառաչ մը պիտի արձակեն, տեսնելով որ սխալած են ամէնէն բեղուն գրիչը ըլլալու յաւակնութեան մէջ որ առաւելագոյն 100 – 150 հատորներու վրայ հիմնուած է...:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՕՐԻՆԱԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐ

Այս տարուան առաջին երկու ամիսներուն ընթացքին միայն «Զուարթնոց» օդակայանին մէջ արձանագրուած են մաքսային օրինազանցութեան 35 դէպքեր, որոնցմէ 6–ը՝ մաքսանենգութեան պարագաներ: Փորձեր կատարուած են ոսկի, սրբանկարներ, նկարներ, ադամանդներ, թմրադեղեր, արեւելեան գորգեր, տարադրամ եւայլն երկիր մտցնելու կամ անկէ հանելու: Նշենք որ արգիլուած է Հայաստանէն դուրս հանել հետեւեալ ապրանքները՝ ամէն տեսակի զէնք, զինամթերք, պայթուցիկ եւ զինանիւթեր, ռազմական հանդերձանք, թմրադեղեր ու թմրեցուցիչ, անվաւեր ամէն տեսակ արժէք, ազգային հաստատութիւն եւ պատմական ժառանգութիւն ներկայացնող իրեր, շարժանկարի ժապաւէններ, տեսագրութիւններ, ելեկտրական հաշուիչ մեքենաներ, եւայլն: Բացի նշեալներէն, կան բազմաթիւ ուրիշ ապրանքներ որոնց համար ալ հարկ է վճարել մաքսատուրք:

*
**

ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ԳԻՒՄՐԵՑԻ ՈՐԲԵՐՈՒՆ

Գիւմրեցի ծնողազուրկ 20 երախաներ ստացած են Աւստրիոյ հայ գաղութին ուղարկած օժանդակութիւնը: Առաջին եռամսեայի համար իւրաքանչիւր երախայի 4000 դրամ համեստ գումարը իրենց անձամբ յանձնած է Առաքելական Եկեղեցւոյ Աւստրիոյ թեմի առաջնորդ, Կեդր. Եւրոպայի Հայր. Պատուիրակ Մեսրոպ Արք. Գրիգորեան: Ան ըսած է թէ իր գաղութը պատրաստ է յիշեալ երախաներէն զատ երեսուն ուրիշներու ալ օգնելու մինչեւ անոնց չափահաս դառնալը:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱՑՄԱՆ 1700-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՄԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԸ

Ս. Էջմիածնի մէջ, Մարտ 6-ին, Հայաստանի քրիստոնէացման 1700-ամեակի նշման Կեդրոնական Յանձնաժողովի գործադիր մարմինը իր անդրանիկ ժողովը գումարած է Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի նախագահութեան ներքեւ: Կաթողիկոսի 1700–ամեակի տօնակատարութիւններու բացառիկ կարեւորութեան վրայ շեշտը դնելէն ետք քննարկուած են կազմակերպչական, ֆիլմերու ստեղծման, Հայ եկեղեցիի պատմութեան նուիրուած հատորներու հրատարակման, գիտաժողովներու կազմակերպման եւ նախաձեռնութիւններուն ԻՒՆԷՍՔՕ-յի մասնակցութեան առնչուող հարցեր:

*
**

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Հայ Գործարարներու Ֆորումին նախաձեռնութեամբ Մայիս 8 – 10–ին Երեւանի մէջ տեղի կ՚ունենայ «Ինչո՛ւ եւ ինչպէ՞ս ներդրումներ կատարել Հայաստան» թեմայով միջազգային համագումար մը: Ձեռնարկին նպատակն է հրաւիրուած ամերիկեան, եւրոպական եւ ճափոնական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներուն ծանօթացնել Հայաստանի տնտեսական իրավիճակը, ապազգայնացման եւ սեփականաշնորհման գործընթացը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

պոլկարահայ նամականի

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ՝ ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ

Պարոյր Սեւակի բանաստեղծական ըստեղծագործութիւնը զգալի կերպով ուշ մուտք գործեց պուլկարերէն թարգմանութեամբ, մեր հասարակութեան մէջ: Առանձին բանաստեղծութիւններ պուլկարական գրական պարբերականներու մէջ լոյս տեսան, բայց աւելի ընդարձակ ներկայացուեցան անոր տարբեր բանաստեղծութիւնները հատորեակի մը էջերուն վրայ 1981-ին որպէս հրատարակութիւն «Ազգային Մշակոյթ» պետական հրատարակչականին: Այդ հատորեակը կը կրէր «Ջուրերու լեզուն» խորագիրը եւ անոր նախաձեռնողները եղան Յ. Կիլիկեան ու Փէթըր Պօյաճիեւ, այն ժամանակ նոյն հրատարակչականի «Բանաստեղծութիւն» բաժնի պատասխանատու-խմբագիր: Տող առ տող թարգմանութեան վերարտադրական ձեւաւորումը կատարեցին յիշեալ պուլկար բանաստեղծը եւ բանաստեղծ ու թարգմանիչներ՝ Անդրէյ Կերմանով ու Իվան Տավիտկով՝ երկուքն ալ արդէն հանգուցեալներ: Տպաքանակը անբաւարար ըլլալով շուտով սպառեցաւ այդ հատորեակը, որմէ վերջ, «Երեւան» թերթի, Փլովտիւի «Օթեչեսթվէն կլաս» օրաթերթին մէջ հատուածաբար լոյս տեսան «Եռաձայն Պատարագ»ի մասեր: Բայց սոյն 1993 թուականին Փլովտիւի «Թրակիա» գրական պարբերականը ներկայացուց Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւններէն փունջ մը՝ թարգմանութեամբ՝ Յ. Կիլիկեանի:

Կատարուածը նախաքայլ մը պէտք էր համարիլ եղեռնաբախտ մեծագոյն հայ բանաստեղծներէն մէկուն ստեղծագործութիւնը թարգմանաբար պուլկար գրականութեան սեղանին վրայ դնելու համար: Որոշ լրացում մը կատարած ըլլալու համար, Հայկական Ցեղասպանութեան 80-ամեակի առթիւ նախատեսուեցաւ հրատարակել Պարոյր Սեւակի «Եռաձայն Պատարագ» պոէմը իր ամբողջութեամբ: Եւ ահա միայն այս տարուան սկիզբին կարելի եղաւ տողացի թարգմանութիւնը հիմք առնելով, որ տարիներ առաջ պատրաստ էր, փլովտիւաբնակ պուլկար բանաստեղծ՝ Մարքօ Մարքով իր գեղարուեստական թարգմանութիւնը ներկայացնել քաղաքիս «Փոլիկրաֆ» տպարանին: Արդէն առանձին հատորեակով, որ 64 էջ կը պարունակէ «Եռաձայն Պատարագ»ը հնչեց պուլկարերէն ճկուն ու արձրորակ բանաստեղծական լեզուով: Կողքը գունաւոր է եւ կարմիր հիմքի վրայ խորհրդանշանակ նկար մը արուած է՝ Արծիւ մը ճիրաններուն տակ զսպած թրքական եաթաղանի մը վրայ կոուցը ուղղած, իսկ ետեւի մասը խաչքար մը: Այս նկարը յղացումն է թարգմանիչին 16-ամեայ նկարիչ - աղջկան Ցվեթանա Մարքովայի:

«Եռաձայն Պատարագ»ի պուլկարերէն թարգմանութիւնը Փլովտիւի «Համազգային»ի հրատարակութիւնը կը հանդիսանայ, իսկ տպագրութեան ծախքերը իրենց վրայ վերցուցին Փլովտիւէն ու Փազարճիքէն նախկին պուլկարահայ անձնաւորութիւններ, որոնք ներկայիս Նիւ-Եորք կ'ապրին:

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

Փլովտիւ
Մարտ 10, 1996

ՄԵԾ ՀԱՅԱՍԷՐ ՖՐԻՏԵՕՖ ՆԱՆՍԷՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ինչպէս ծանօթ է, Նորվէկիացի մեծ հայասէր է եղած Ֆրիտեօֆ Նանսէնը: Իր հանրածանօթ գործը՝ «Հայաստան եւ Մերձաւոր Արեւելք», հայկական ցեղասպանութեան ու հայ ժողովուրդի պահանջատիրութեան գծով կարեւոր վկայութիւն մըն է:

Նորվէկիոյ կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտնած է Արամ Ա. Կաթողիկոսին, որ յառաջիկայ Հոկտեմբերին Օսլոյի մէջ պիտի կազմակերպէ Ֆրիտեօֆ Նանսէնի նուիրուած ցուցահանդէս մը: Նորվէկիոյ Պետութիւնը կազմակերպուելիք ցուցահանդէսին առիթով կ'ուզէ հաւաքել այն բոլոր վկայութիւնները, կամ նիւթերը, որոնք անմիջականօրէն առնչուած են Ֆրիտեօֆ Նանսէնի կեանքին ու գործին: Նկատի ունենալով Ֆ. Նանսէնի եւ հայ ժողովուրդի միջեւ ստեղծուած սերտ կապերը, անոնք որոնք Ֆ. Նանսէնի կապուած փաստաթուղթեր ունին իրենց մօտ թող հաճին զանոնք յանձնել Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը մինչեւ յառաջիկայ Օգոստոս, 1996: Յանձնուած բոլոր փաստաթուղթերը ցուցահանդէսէն անմիջապէս յետոյ պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն:

Ֆրիտեօֆ Նանսէնը մեծ յարգանք վայելած է ու կը շարունակէ վայելել մեր ժողովուրդին մօտ: Հետեւաբար, որպէս սիրոյ ու երախտագիտութեան արտայայտութիւն, պէտք է օգտակար հանդիսանանք ի յաջողութիւն այս մեծ հայասէրին կազմակերպուելիք ցուցահանդէսին:

ՈՒՂԵՂԻՆ ԽԱՂԵՐԸ

Բժշկական նորագոյն տուեալներու համաձայն Ալցհայմըրի հիւանդութիւնը նախանշաններ կուտայ քսան տարեկանին իսկ: Կատարուած հետազօտութիւնը որպէս նախանիւթ առած է երիտասարդուհիներու դիմումնագրերու ձեռագիրները որոնց ոճը թոյլ կուտայ նախատեսելու թէ անոնցմէ որոնք 50 - 60 տարի ետք այդ հիւանդութեան որսը պիտի դառնան: Այդ ձեռագիրները պատկանած են 93 կրօնաւորուհիներու, ծնած՝ 1917-էն առաջ: Անոնց տարիքը այսօր 80-էն աւելի է ու մօտ մէկ երրորդը կը տառապի Ալցհայմըրի հիւանդութենէն:

Այն կրօնաւորուհիները որոնք իրենց երիտասարդութեան բարդ նախադասութիւններով հարուստ գաղափարներ յայտնած են, իրենց միտքին ամբողջ կենսունակութիւնը պահպանած են 80 տարեկանին: Իսկ մեծ մասով անոնք որոնք պարզ նախադասութիւններով արտայայտուած են ու քիչ յարգած քերականական կանոնները, 60 տարի ետք մտային քայքայումի վիճակին մատնուած են: Այդ կրօնաւորուհիներուն անցեալի ձեռագիրները ուսումնասիրողները յաջողած են 90%-ի համեմատութեամբ ճիշդ կռահել անոնք որոնք յետոյ Ալցհայմըրի հիւանդութեան բռնուած են:

Որպէս ուսումնասիրութեան առարկայ, կրօնաւորուհիներու խումբը յարմարագոյնը եղած է, քանի որ անոնք 60 տարի նոյն պայմաններուն մէջ ապրած են, բոլորն ալ ամբողջութեամբ են եւ գրեթէ նոյն ընկերային շրջանակէն հասած:

Հիւանդութեան մասնագէտ մը որ ուսումնասիրութեան նախաձեռնողներէն մէկն է, ըսած է թէ արդիւնքները մեծ անակնկալ եղած են իրեն համար: Ուսումնասիրութեան ձեռնարկուած է հետեւելով այն սկզբունքին թէ մտաւոր աշխոյժ գործունէութիւն մը կրնայ պատնէշ կանգնիլ հիւանդութեան: Արդիւնքներէն ան դատած է թէ Ալցհայմըրը ամբողջ կեանքին ընկերացող հիւանդութիւն է որ շատ յամրօրէն կը զարգանայ ու մտաւոր քայքայումը երեւան կուգայ երբ ուղեղին խանգարումը որոշ մակարդակի մը հասնի:

Գիտական տուեալներու համաձայն մեծ է հաւանականութիւնը որ հիւանդութիւնը ժառանգական ըլլայ, դրդապատճառ ունենալով ծնաբանական ազդակներ:

Խնդրոյ առարկայ աշխատութիւնը լաւ առիթ մը կ'ընծայէ լեզուական թերացումներով հարուստ ամէն բնագիր հեղինակին անճարակութեան չվերագրելու, կամ փոխադարձաբար՝ հիւանդութիւնը արդարացում չնկատելու ամէն ձարտուքի:

Թ. Ա. Թ.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԵՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին, Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ, Փետրուար 23, 24 եւ 26-ին տեղի ունեցան Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովներու, ինչպէս նաեւ Խառն Ժողովի լիակատար նիստեր:

Կրօնական Ժողովի նիստին մասնակցեցան հետեւեալ անձերը. - Գերշ. Տ. Արտակ Արք. Մանուկեան, Գերշ. Տ. Արտաւազդ Արք. Թրթռեան, Գերշ. Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Գերշ. Տ. Սուրէն Արք. Գաթարոյեան, Գերշ. Տ. Զարեհ Արք. Ազնաւորեան (Ատենապետ), Գերշ. Տ. Օշական Եպիսկոպոս Չոլոյեան, Գերպ. Տ. Վարուժան Ծ. Վրդ. Հերկելեան, (Ատենադպիր) եւ Գերպ. Տ. Սեպուհ Ծ. Վրդ. Սարգիսեան: Ժողովը քննարկեց հետեւեալ հարցերը. - Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան պետականացման 1700-ամեակի նախապատրաստական աշխատանքներ, կրօնական Դաստիարակութեան Բաժանմունքին կապուած ծրագիրներ, Միւռոնօրհնէքի պատրաստութիւն, Անթիլիաս - Էջմիածին գործակցութիւն, Դպրեվանք, Քահանայից վերաւորակաւորման սեմինարներ, Դպրեվանքի քահանայից յատուկ դասարանի վերակազմակերպման ծրագիրներ, Դայեակ Քոյրերու Միաբանութիւն, Ս. Գրոց Թարգմանչական աշխատանք, ՀԱՄԿ ամսագիր, ինչպէս նաեւ թեմերէ եկած ու կրօնական բնոյթ ունեցող շարք մը հարցեր:

Քաղաքական Ժողովին մասնակցեցան հետեւեալ անձերը. - Մէթր Խաչիկ Պապիկեան (Ատենապետ), Պ.Պ. Յոլակ Թիւթէլեան (Փոխ - Ատենապետ), Ոսկեբերան Արզումանեան (Ատենադպիր), Անդրէ Թապուրեան, Կարպիս Թիւթիւնճեան, Յակոբ Պալիկեան, Թաթուլ Օհանեան, Վաչէ Մատէնլեան եւ Տօքթոր Յարութիւն Գաբրիէլեան: Ժողովը օրակարգի վրայ ունէր հետեւեալ հարցերը. - Յունաստանի եւ Հիւսիսային - Ամերիկայի Արեւելեան Թեմերու կապուած կարգ մը հարցեր, Կաթողիկոսարանի կալուածական ծրագիրներ, Ազգ. Ընդհ. Ժողովի նախապատրաստական աշխատանքներ եւ Թանգարան - Մատենադարանի շինութիւն:

Իսկ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան Խառն Ժողովը Կրօնական ու Քաղաքական Ժողովներէն քննութեան ենթարկեց հետեւեալ հարցերը. - Վեհափառ Հայրապետին այցելութիւնները Կիպրոս, Պարսկաստան եւ Յունաստան, ինչպէս նաեւ Վեհափառ Հայրապետին ունեցած հանդիպումները պետական եւ եկեղեցական բարձրաստիճան պատասխանատուներուն հետ, Անթիլիաս - Էջմիածին գործակցութիւն, Ադրպատականի պատմական վանքերու վերանորոգութիւն, Ազգ. Ընդհանուր Ժողովի նախապատրաստական աշխատանքներ, Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամ, Մայրավանքէն ներս կատարուած վերանորոգութեան եւ վերադասաւորման աշխատանքներ, 1700-ամեակի կապուած աշխատանքներ, միջ-եկեղեցական յարաբերութիւններ, 1995-ին իրականացած եւ 1996-ին նախահաշուիւ պիւտճէներու քննարկում եւ վաւերացում:

Վերոյիշեալ հարցերը համապարփակ կերպով քննարկուեցան ժողովականներուն կողմէ եւ ապա տրուեցան համապատասխան որոշումներ:

Նիստերուն մէկ բաժնին ներկայ եղան նաեւ Յունաստանի Հայոց Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Սահակ Արք. Այվազեան եւ Քաղաքական Ժողովի Ատենադպիր Պր. Օնիկ Օննիկեանը, որոնք յատուկ կերպով հրաւիրուած էին Վեհափառ Հայրապետին կողմէ:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ցետոյ շարունակեց «շատ տարիներ ենք իրարմէ, Զարուհի, դուն ուրիշ կեանքի վարժուած ես, հոս մահ է քեզի համար, քու եկեղեցիդ ու քահանադ, քու կուսակցութիւնդ եւ ակումբդ հոս չկան ... քու լեզուդ անգամ անգործածելի է հոս ... մեր ամուսնութիւնը սուտ, կեղծ պիտի ըլլայ ... աս երկրին հողին օտար է քեզի համար ... դուն դատապարտուած ես օտարութեան ուր որ երթաս, մէկ մը որ ձգեցիր քու հայրենիքդ, ալ ամէն ինչ օտար է, նոյնիսկ երբ ետ գաս հայրենիք ... երկրին հողին քեզ կը մերժէ, դուն անառակ որդին ես որ պէտք չէ ետ ուզես վերադառնալ ... եւ աւելա սիրելու կամ սիրաքանելու հարց չէ Զարուհի»: Լռեց, ձայնը արդէն շատ խզեր էր: Այդ կարճ դադարէն ետքն էր որ իր վերջին փամփուշտը արձակեց «Քեզի համար հոս Հայաստանի հողին վրայ ապրիլ կը նշանակէ նոր ծնիլ, ծայրէն ծնիլ, հազար տարի առաջ ծնիլ ու պատկանիլ այս պատմութեան, այս հողին»: Եւ ի վերջոյ եզրակացուց ըսելով՝ «Սփիւռք եւ Հայաստան իրարու հետ չեն երթար, իւղ եւ ջուր են իրարու...»:

Շատ զարմացայ որովհետեւ բնաւ հողի մասին չէր խօսած ասկէ առաջ: «Աս ի՞նչ հողի է» հարցուցի «դուն ե՞րբ հողով զբաղեր ես» ըսի բայց չպատասխանեց «թէյ մը կ'առնե՞ս նորէն» հարցուց, մեծ անտարբերութեամբ իմ հարցումիս: Անանկ որ նստանք եւ որքան որ ուզեց սիրտըս առնել, անոյշ խօսքեր ըսել՝ այնքան իրարմէ հեռանալ կը թուէինք: Հակառակ իր խելքին ու փորձառութեան, չկրցայ իրեն հասկցնել թէ Հայաստանը միայն հողային տարածութիւն չէ այլ մանաւանդ հոգեկան հայրենիք մը Հայերուս համար, թէ իտէալ Հայաստանը, Զամչեանին «Երկիր Դրախտավայրը» մեզ բոլորս կը միացնէ «այդ է բուն հողին, Գրիգոր» ըսի ի վերջոյ «եթէ միայն հող ու քար ըլլար Հայաստանը, շատոնց կորսուած էր աշխարհէն»: Չպատասխանեց, բայց լռութենէն զգացի թէ «հողի» բառին հետ առաջին մտերմութիւնն էր որ կը հաստատուէր «իմ յաղթանակս է աս» մտածեցի ուրախացած որ կրցած էի իրեն մէջ արթնցնել հողի էութեան մը գիտակցութիւնը: Ատոր վրայ սակայն լուռ մնացինք որքան ատեն չեմ գիտեր: Մոմերը պզտիկցեր էին: Միտքս իյնաւ Արովեանը «Գրիգոր, պիտի կարդա՞ս Զանգուին Երգը» հարցուցի:

Զարուհի հոս ընդհատեց օրագիրը: Ներքին խռովք մը նուաճեր էր զինքը: Ոտքի ելաւ, թեւերը փաթթեց իր նիհար մարմնին շուրջ պաղ առածի պէս, ցնցեց գլուխը մտածում մը վանելու նման, դուրս պատշգամ ելաւ: Այտերը կրակ կտրեր էին ու զովութիւնը լաւ եկաւ ջիղերուն: Մութ քաղաքին դարձած՝ աչքերը սառեցան անորոշութեան մէջ «ա՜խ Գրիգոր» բառերը չչնջաց լռութեան մէջ, խոր շունչ մը առաւ «ի՞նչ ըրիր ինծի» հազիւ լսելի՝ ձայնը քանդեց թումբ մը տեղ մը եւ արցունքները լեցուցին աչքերը...: Հանեց պզտիկ թաշկինակ մը ու սրբեց դէմքը, յետոյ դանդաղ շարժումով ետ դարձաւ ու գնաց տեղը նստաւ: Գրեթէ չուզելով վերցուց գրիչը ու կարճ պահ մը կեդրոնացաւ: Մոմերը պլպլացին, աչքերը լաւ չէին տեսներ տողը: Ի վերջոյ ծռեցաւ ու սկսաւ գրել:

«Կը յիշեմ որ զարմացայ ինչո՞ւ յանկարծակիի եկաւ ձայնէ՞ս թէ ըսածէս: Չեմ գիտեր: Ամէն պարագայի, շուկուեցաւ աթոռին մէջ, ուրախ բայց մտահոգ կը թուէր «այո, հարկաւ, ինչպէ՞ս մոռցանք» ըսաւ ու ոտքի կայնեցաւ, ներս մութ սենեակը գնաց, քիչ ետք դուրս եկաւ գիրքը բռնած «ինչպէ՞ս գտար մութին մէջ» հարցուցի «տեղը գոց գիտեմ» ըսաւ, շատ բնական կերպով: Հիմա որ կը գրեմ ասիկա, շատ տարօրինակ կը գտնեմ որ այդքան արագ մարդ ջիղերուն տէր կը կանգնի մանաւանդ արուեստագէտի մը համար որ միշտ պրկուած, անհանգիստ ներաշխարհ մը ունի: Արդեօ՞ք դերասանութիւն էր ըրածը...: Բայց հոգ չէ - ամէն ստեղծագործ մարդ Աստուծոյ դերը կը խաղայ, ինծի պէս տափակին մէկը չէ,

Ամէն պարագայի, նստաւ Գրիգոր ու լռութեան սպասեց, իր ներսի լռութեան անշուշտ, աչքերը վրաս բայց քարի պէս անշարժ: Ցետոյ սկսաւ խօսիլ քիչ մը օդին մէջ, կարծես ձայնը ու տրամադրութիւնը պատրաստելու համար ... «ես Աբովեանը միշտ սիրած եմ» ըսաւ, քիչ մը տրտում թոնով «եւ երբ կարդամ ուղղակի իր ներքին, գաղտնի եւ անծանօթ անձին հետ կը կապուիմ: Իր լեզուն այնքան բնական է որ լեզու չէ այլ իր մտքին ու սրտին ձայնաւոր կերպարանքը:

(Շար. 117)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լաթիֆէ (Ագնիւ) Սարգիսեան (Թորոնթօ),

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան եւ զաւակները (Փարիզ),

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Թէրզեան եւ զաւակները (Թորոնթօ),

Տէր եւ Տիկին Հրայր Սարգիսեան եւ զաւակները (Ճենտա),

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Սարգիսեան եւ զաւակները (Թորոնթօ)

կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 24-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

***

Ընտանիքը ցաւակցութիւն կ'ընդունի Եկեղեցւոյ սրահը:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 23-ին տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մուտն ի վիրապէն:

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

HAMAZKAÏNE

Paris

Association Educative et Culturelle Arménienne

CONCERT

ANNIE JODRY, violon

HASMIG SURMELIAN, piano

JEAN BARTHE, violoncelle

SALLE CORTOT

78, rue Cardinet, Paris 17e

Lundi 6 Mai à 20 heures 30

Haydn, Debussy, Hovhaness, Ginastera, Babadjanian.

20EME ANNIVERSAIRE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er

Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section *Jeunes* présente

ASPECT DU CINEMA ARMENIEN

Sous l'égide de la CINEMATHEQUE de MARSEILLE

LE NOYER SOLITAIRE de F. DOVLATIAN

au Breteuil — le 26 Mars à 20h30

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN

à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

— Cinéma Breteuil : 120, Bd Notre-Dame, Marseille 6e

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 23, տօն է Սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ խորանին վարագոյրը կրկին կը գոցուի:

Պատարագիչ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

***

ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔ-ի առթիւ, Մարտ 24, Գալըստեան Կիրակիին, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պատարագ

Արեւագալի

Բազմաձայն եւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն

Կիրակի, Մարտ 24

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Նախագահութեամբ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ

Առաջնորդական Տեղապահ

Ժամը 10-ին

Մեծի Պահոց Գալստեան Կիրակիի առիթով

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Ժամը 11-ին

Արեւագալի երգեցողութիւն

կատարմամբ՝

Մայր Եկեղեցւոյ

Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբի

ղեկավարութեամբ՝

ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆԻ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France ouvrira son centre de vacances de Bellefontaine cet été.

Pour constituer son équipe d'animation et son personnel, elle recherche :

— **Directeur** (titulaire du BAFD);
— **Moniteurs** (titulaire du BAFA);
— **Assistant sanitaire** (infirmier ou étudiant en 2ème année de médecine);
— **Cuisinier.**

Adresser lettre et C.V. à :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration
17, rue Bleue , 75009 PARIS.

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Չորեքշաբթի երեկոները ժամը ճիշդ 6-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ Հսկումի՝ «Խաղաղական» եւ «Հանգստեան» ժամերգութիւններ կը կատարուին եւ աւուր պատշաճի քարոզ կը տրուի:

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ուրբաթ, Մարտ 22, ժամը 16-ին:

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

(ՆԻՍ)

Կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿ. ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Մերոյ Սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապն տօնին առթիւ, Շաբաթ, Մարտ 23-ին, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Մարտ 24: «Գալստեան Կիրակի»: Մեծի Պահոց:

Կը պատարագէ՝

ՅԱԿՈԲ ՔՀՆՅ. ԿԷՕՔՃԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՊԵՔՃԵԱՆ

Առաջնորդ Գերմանիոյ Հայոց

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՄԻՋԻՆՔԻ

Տարեկան աւանդական ճաշը

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 12.30-ին

Պատարագէն ետք Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Ձեր տեղերը ապահովել՝

Հեռաձայն. —

43 - 22 - 08 - 52 կամ 91 - 37 - 50 - 73

Մասնակցութիւն 90 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Մարտ 23, ժամը 10-ին, Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՇՏՈՑ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

1) Միութիւնս, Հայ պատանեկութեան մօտ հայերէն գրելու կարողութիւնը քաջալերելու նպատակով կը կազմակերպէ շարադրութեան մրցում մը, որ իր նախընթացը չունի Ֆրանսահայ կեանքին մէջ:

Գիտենք թէ Սփիւռքեան կացութեան բերմամբ, ինչքան դժուար պայմաններու մէջ կը կատարուի հայ լեզուի ուսուցումը, հետեւաբար կարելի չըլլար սպասուած արդիւնքը ձեռք ձգել:

Հակառակ այս աննպաստ պայմաններուն սակայն, կան շատ փոքրաթիւ աշակերտներ, որոնք ընտանեկան որոշ դրական ազդակներու շնորհիւ կը կարողանան հայերէն խօսիլ եւ մանաւանդ գրել: Այդպիսիները յո՛յսն են մեր ազգին: Եւ երբեք պէտք չէ որ մոռացութեան տրուին, անտեսուին, ընդհանուրին զոհուին:

Ահա, այդպիսի բացառիկները յայտնաբերելու, զանոնք ժողովուրդին ծանօթացնելու եւ քաջալերելու նպատակով է Միութիւնս կը կազմակերպէ շարադրութեան մրցում մը՝ 14 - 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ:

Այս տարիքը կը համապատասխանէ Պաքալօրէայի քննութեան, մօտ գտնուող աշակերտներու տարիքին: Արդ, նկատի առնելով որ ներկայիս Պաքալօրէայի քննութիւնը տեղի կ'ունենայ գրաւոր կերպով հայ լեզուի պարագային, շարադրութեան ներկայ մրցումը կրնայ ծառայել որպէս Պաքալօրէայի նախափորձ մը այդ կացութեան մէջ գտնուողներուն համար, իսկ միւսներուն ալ ինքնավստահութիւն կրնայ ներշնչել:

Շարադրութեան յիշեալ մրցումը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Ապրիլ 14-ին: Շարադրութեան նիւթը աշակերտներուն պիտի տրուի տեղւոյն վրայ, Դատակազմին կողմէ եւ աշակերտները իրենց շարադրութիւնները պիտի գրեն ու յանձնեն Դատակազմի անդամներուն: Որոշուած են հետեւեալ պարգեւները. — Ա. մրցանակ՝ 400 Ֆր., Բ. մրցանակ՝ 250 Ֆր. Գ. մրցանակ՝ 150 Ֆր.: Մրցանակի արժանացող գրութիւնները պիտի հրատարակուին նաեւ մամուլին մէջ: Թեկնածուները պէտք է արձանագրուին անյապաղ ամենաուշը մինչեւ Մարտ 31, հեռախօսելով 47 – 50 – 97 – 51 թիւին:

2) Միութիւնս կը կազմակերպէ նաեւ արտասանութեան մրցում մը 10 - 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ, Կիրակի, Մայիս 5-ին:

Մրցումի պարտադիր կտորն է Վահան Թէքէեանէ բանաստեղծութիւն մը, ի յիշ իր մահուան 50-ամեակին: Երկրորդ կտորի ընտրութիւնը ազատ է: Պարգեւներ. Ա. մրցանակ՝ 300 Ֆր., Բ. մրցանակ՝ 150 Ֆր. եւ Գ. մրցանակ՝ 100 Ֆր.:

Իսկ այն բացառիկ աշակերտը, որ երկու մրցումներուն ալ մասնակցելով յաղթական պիտի հանդիսանայ, յաւելեալ բլլալով պիտի ստանայ նաեւ Փարիզ Վենետիկ - Փարիզ օդանաւային տոմս մը:

Թեկնածուները պէտք է արձանագրուին մինչեւ Ապրիլ 15, հեռախօսելով

47 – 50 – 97 – 51

թիւին:

Ուսուցիչներէն եւ ծնողներէն կը խնդրուի քաջալերել տղաքը եւ զանոնք մղել մասնակցելու այս մրցումներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Քաշանի «Հ. Խսահակեան» մասնաճիւղի

ՃԱՇԸ

Ապրիլ 13-ին, *Salle de l'Hôtel de Ville de Cachan:*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

LA MUNICIPALITE D'ALFORTVILLE

en collaboration avec la M. C. A.

organise

UN CONCERT EXCEPTIONNEL

du célèbre chœur mixte arménien de Paris

SIPAN KOMITAS

sous la direction de GARBIS APRIKIAN

Au programme : Des œuvres de Komitas — P. Ganantchian — G. Aprikian

MARDI 16 AVRIL à 20 heures 30

EGLISE NOTRE-DAME D'ALFORTVILLE — rue Jules Cuillerier

Renseignements et réservations : Prix des places : 70 F.

Mairie, Bureau des Actions Culturelles: 43. 75. 29. 00 - MC.A.:43. 76. 55. 89.

M.C.A. — 9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE

Tél. : (1) 43.76.55.89 — Fax : (1) 43.78.66.64.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 22
VENDREDI
22 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.816
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.816

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ, իսրայէլացի զինուոր մը սպաննուած է, վեց ուրիշներ ալ՝ վիրաւորուած Հըզպալլահի անձնասպանական մէկ յարձակումէն, Մարտ 20-ին: Ոճրափորձը գործուած է Թուլ Թլաթինի մօտ, Իսրայէլացիներու գրաւած շրջանին մէջ:

ՉԵՉԷՆԻՈՅ կացութիւնը չի բարելաւուիր եւ կ'ըսուի թէ Սամաշկիի մէջ 600 բնակիչներ սպաննուած են ռուսական ռմբակոծութեանց հետեւանքով, վեց օրերու երկայնքին: Հիւսիսային Օսէթիայի, ռուսական հրասայլ մը ուղղակի զարնուած է Մէտար բարեսիրական կազմակերպութեան երկու գործակիցներու կառքը, գերման բժիշկ մը եւ թարգմանիչ կինը տեղն ու տեղը մեռած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Կրթական նախարարը՝ Պայրու 19 միջոցներէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուցած է դէմ դնելու համար բռնութեան, դպրոցներու մէջ: Անոնց կարգին են 2200 զինուորական ծառայութիւն ընողներու ներկայութիւնը դպրոցներու մէջ եւ ստեղծումը դաստիարակիչ անձնակազմներու 250 պաշտօններու: Նախագահ Շիրաք իր հաւանութիւնը տուած է այս ծրագրին ընդհ. գիծերուն, մաղթելով որ ծրագիր մը եւս չըլլայ առանց արդիւնաւէտ հետեւանքներու:

ԳԼՕՏ ՊՈՒՐՏԷ, մեծ լրագրող մը, հիմնադիրը դիմադրութեան Գոմպա շարժումին եւ «Օպսէրվաթէօր» շաբաթաթերթին, մեռած է 86 տարեկանին:

ՊՈՊ ՏՈԼ, այլեւս պաշտօնական թեկնածուն է Հանրապետական կուսակցութեան, բայց եւ այնպէս, հարցախոյզներու համաձայն կը պարտուի ընդդէմ Գլինթընի: Շատ կը կրկնուի որ իր տարիքը (73) խոչընդոտ մըն է եւ պէտք է այնպիսի ցանկակից մը (փոխ-նախագահի պաշտօնին համար) ունենայ որ իր բացասական կողմերը քօղարկուին: Տոլ ծանօրէն վիրաւորուած է վերջին աշխարհամարտին եւ աջ ձեռքը անդամալոյծ մնացած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահական ընտրութիւններուն հարցախոյզներու համաձայն Ելցին կը բարելաւէ իր դիրքը Զիւգանովի բաղդատմամբ, թէեւ ան գլուխը կը մնայ (37%, ընդդէմ 29%-ի Ելցինի, Բ. շրջանին): Մարտ 20-ին, սակայն, Ելցին թեթեւ ակնարկութիւն մը ըրած է Յունիս 16-ին համար նախատեսուած այդ ընտրութիւններուն, ըսելով որ կրնան ջնջուիլ Դումայի քուէարկութեան պատճառաւ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Մարտ 20-ին, սպաննուած է Վալանտէն Սմիրնով, հայրերէն մէկը օդանաւային պաշտպանութեան հրթիռներու դրութեան: Ան պատասխանատուն էր Էկատերինպուրգի Կալինին գործատան ռազմական արտադրութեան:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ բացարձակապէս դէմ են որ ներման կարգադրութիւն մը ըլլայ Հ. Էմմանիւէլլիի համար, այն մտավախութեամբ որ նման բան մը ծառայէ նաեւ մեծամասնութեան: Նման կարգադրութեան մը ակնարկած էր Արդարադատութեան նախարարը՝ Ժ. Թուպոն: Ընկերվարական երեսփոխանները այնքան վրդոված են նախկին քարտուղարին դատապարտումէն (որպէս նախկին գանձապահ) որ վճռած են Ելիզէ չերթալ գալ շաբթու, Խորհրդարանին ի պատիւ տրուած ընդունելութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱԳՆԱՑԸ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը Մարտ 20-ին ընդունած է Թուրքիոյ նախագահին բանագնացը՝ Այհան Քամէլ, որ նաեւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչն է Մինսկի խումբին մէջ: Քամէլ նախագահին յանձնած է Ս. Տէմիրէլի ուղերձը, ուր Թուրքիոյ նախագահը կոչ կ'ընէ որ արագացուին բանակցութիւնները Ղարաբաղեան հարցի կարգաւորման համար:

***

ՄԱՀ
ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ
ԲՈՐԻՍ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Շուրջ ամիս մը առաջ (տես՝ «Յառաջ», Փետրուար 23) մահափորձ մը գործուած էր անկուսակցական երեսփոխան Բորիս Մխիթարեանի դէմ, Երեւանէն Վանաձոր ճամբուն վրայ: Մխիթարեան Վանաձորի «Հայք» առեւտրաարդիւնաբերական ձեռնարկութեան տնօրէնն էր: Ծանր վիճակի մէջ փոխադրուած էր հիւանդանոց, բայց, բոլոր խնամքները ապարդիւն անցած են եւ մեռած է Մարտ 15-ին: Մահափորձին հեղինակը ձերբակալուած էր:

***

«ԱՐՄԸՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 20 / 21)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ
ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ

Գարեգին Ա. շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է ԼՂՀ-ի Խորհրդարանի նորընտիր նախագահ՝ Արթիւր Թովմասեանին, անոր մաղթելով «Քաջառողջութիւն, իմաստութիւն, բազմարդիւնք աշխատանք՝ ի բարօրութիւն Արցախի մեր սիրեցեալ ժողովրդի արդար իղձերի իրականացման եւ բարգաւաճման եւ բիւր օրհնութիւն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից»:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ձեռնագնդակի Հայաստանի խումբը որ, Իրանի մէջ, յեղափոխութեան տարեդարձին նուիրուած մրցաշարքի մը կը մասնակցէր, 16 մրցակիցներու միջեւ 8-րդ տեղը գրաւած է:

***

Մարտի վերջը Դանիա տեղի ունենալիք կռփամարտի ախոյեանութեան նախապատրաստութեան ծիրին մէջ Հայաստանի հաւաքականը Մարտ 14-ին մեկնած է Մինսկ: Նշան Մունչեանի, Արթիւր Միքայէլեանի, Լեոնիկ Բաբայեանի, Մեխակ Ղազարեանի նման Հայաստանի 10 լաւագոյն կռփամարտիկներէն բաղկացած խումբը Դանիոյ մէջ, բացի ախոյեանութեան գըրաւականէն, ունի նաեւ այն մէկը, որ կը վերաբերի ողիմպիականներուն մասնակցելու իրաւունք ձեռք ձգելուն:

ՆԱՆԹԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍԿԻԶԲԷՆ Դ. ԴԱՐ»

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Նանթի «Տոպրէ» թանգարանին մէջ այսօր (Մարտ 22) բացումը կը կատարուի «Հայաստան խորագրուած հոյակապ ցուցահանդէսի մը որ Հայաստանի արուեստին սկզբնական շրջանէն մինչեւ Դ. դարու ամէնէն ընտրեալ գտածոները կը ներկայացնէ:

Ցուցահանդէսին գաղափարը ծագում առած է Գիւմրիի թանգարանին տնօրէն Համազասպ Խաչատրեանի ֆրանսական թանգարանի մը հետ համագործակցելու փափաքէն. փափաք որ երկրաշարժի վաղորդայնին յայտնուած էր Ֆրանսացի կենսաբան Ալպէռ Ֆօշէի որ օժանդակութեան ծրագրով մը Գիւմրի կը գտնուէր: Ինչպէս ըսաւ «Տոպրէ»ի տնօրէնը Ժագ Սանթրօ, լրագրողներու համար Մարտ 20-ին կատարուած յատուկ ներկայացման ընթացքին, «Հ. Խաչատրեանի կողմէ ծովը նետուած այդ շիշը տեղ հասաւ» ու Լուար-Աթլանթիքի Ընդհանուր Խորհուրդին, յիշեալ թանգարանին ու Հայաստանէն իշխանութեան, գիտական ու թանգարաններու սերտ գործակցութեան մը շնորհիւ կարելի եղաւ իրագործել ծրագիրը:

Մարտ 20-ի մամուլի ներկայացումին Ֆրանսացի ու հայ լրագրողներու մեծ խումբ մը գտնուեցաւ, ինչպէս՝ A.F.P., R.T.L., R.F.I., l'Evènement du Jeudi, Le Point, La Revue du Louvre, La Pensée russe, Le Monde, Science et Vie եւ անշուշտ շրջանի թերթերը, ինչպէս նաեւ «Յառաջ» եւ ԱՅԲ — ԷՖ.—ԷՄ ձայնասփիւռը, վայելելու համար թանգարանի տնօրէնին առաջնորդութեամբ այս մենաշնորհեալ այցելութիւնը: Ժ. Սանթրօ աւելի քան ժամուան մը մանրամասն բացատրութիւններով ու յայտնապէս մեծապէս տպաւորուած ինք եւս, ներկայացուց եզական այդ ցուցահանդէսը:

Հոն ներկայացուած են Հայաստան աշխարհի մինչեւ Ք. Ա. 20-22-րդ դարերը երկարող հնութիւններէն նմոյշներ, որոնք արուեստի շատ նուրբ ըմբռնումի ու մակարդակի մը վկաներն են:

Ցուցահանդէսը որուն պատրաստութիւնները սկսած են 1993-ին, կը բացուի քարի շրջանի գտածոներով. կը յաջորդեն պրոնզէ, արծաթեայ, ոսկեայ իրեր: Հոն տեղ գտած են հողամշակման գործիքներ, պաշտամունքի առարկաներ, արձանիկներ, զարդեղէններ, բաժակներ, կարասներ, բեւեռագիր արձանագրութիւններ ու դրամներ:

Առաջին ներկայացման այդ օրը ցուցանմոյշները զետեղուած ըլլալով հանդերձ ցուցադրարաններուն մէջ, վերջնական աշխատանքները բոլորովին աւարտած չէին. այդ շրջանակին մէջ լրագրողներու խումբը կանգ առաւ իւրաքանչիւր նմոյշի առջեւ, զարմանալու, հիանալու համար Ժ. Սանթրոյի բացատրութիւններով, երբ ան ցոյց կու տար օրինակ, թոնրակալ մը, խօսելով անոր գործածութեան ու մինչեւ այսօր ալ երկարող ներկայութեան մասին. կամ երբ կանգ առնելով իւրաքանչիւր կերպարին վրայ, կը կենդանացնէր ամբողջ դիւցազներգութիւն մը որ Հայաստանի վաղ շրջանի բնակիչները գիտցեր էին գծանկար ժապաւէնի մը պէս քանդակել արծաթեայ նորայայտ այն բաժակին վրայ որ խորհրդանիշն է ցուցահանդէսին ու որպէս այդ զետեղուած է Նանթի գրեթէ ամէն անկիւնը տեղ գտած որմազդներուն, նաեւ բացիկներու, մամուլի թղթածրարներուն, յայտագիրներու վրայ:

Նանթի ցուցահանդէսը բաց կը մնայ մինչեւ Սեպտեմբեր 15: Նկատի առած անոր բացառիկ հանգամանքը, արդէն զայն հիւրընկալելու տրամադրութիւններ յայտնած ու «Տոպրէ» թանգարանին հետ կապ հաստատած են Անգլիայէն, Զուիցերիայէն, Լոս-Անճըլըսէն եւլն. այլ թանգարաններ: Ծրագիր կը մշակուի նաեւ զայն տանելու Ֆրանսայի մէջ ուրիշ քաղաքներ եւս:

Անցեալ տարուան Պոխումի ցուցահանդէսէն ետք այս նոյն մակարդակի երկրորդ ձեռնարկն է որով Հայաստան աշխարհը կը ներկայանայ հպարտութիւն առթող հանգամանքով, Հայուն ու օտարին համար հաւասարապէս:

Ու դիտել է ետք Հայաստանէն ու նաեւ ֆրանսական ու բրիտանական թանգարաններէ բերուած այդ ամբողջութիւնը որուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կը պատճառեն մանաւանդ նոր պեղումներէ ձեռք ձգուած իրեր, որոնք առաջին անգամ դուրս կ'ելլեն Հայաստանէն, մարդ կը տարուի խորհելու. աշխարհագրականէն զատ նաեւ հոգեկան, մտաւոր սահմաններու որքա՛ն լայն պարագրկում մը անհրաժեշտ է, «Հայաստան» ըմբռնումին մէջ տեսնելու համար ներկային հետ այդ հազարաւոր դարերու անցեալը. ան որ կարծես յանկարծ օգնութեան կը փութայ մեզի մեր «նեղ օր»ին, հպարտութեան մեծ, շատ մեծ նուէրով մը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵԻՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ ՏԱԳՆԱՊԻ ՊԱ՞Հ ՄԸ

Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան կցորդ մը օրերս Մոսկուա կ'այցելէ, ըստ Թուրք մամուլին, բաւական փափուկ առաքելութեամբ մը: Օնուր Էօյմէն պէտք է յստակացնէ ու հարթէ կացութիւն մը որմէ այնպէս կը թուի որ Ռուսաստան լուրջ դժգոհութիւններ ունի: Խնդիրը կը վերաբերի չէչէնական հարցին Թուրքիայէն գտած նեցուկին: Լրագրող Է. Էօզքէօք Մարտ 20-ի «Հիւրրիյէթ»ին մէջ կը գրէ թէ վարչապետին մօտիկ շրջանակներէն ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, միջոց մը առաջ Մոսկուա դիւանագիտական ուղերձ մը յղած է Անգարայի ըսելով որ չէչէնական հարցին Թուրքիոյ միջամտութիւնը անհանդուրժութիւն կը պատճառէ իրեն: Ըսուածը այն է որ Դուդայեւ այն է Մոսկուայի համար, ինչ որ է Ա. Էօճալանը Անգարայի համար: Ռուսաստան մինչեւ այսօր չէ շահարկած քրտական (ՓՔՔ) խաղաթուղթը, բայց կրնայ տոր ձեռնարկել ու շարունակել մինչեւ Թուրքիոյ մասնատումը: Լրագրողը կ'աւելցնէ թէ ըստ իր խօսակիցին, Թուրքեւռուս յարաբերութիւնները սկսած են պատմութեան մեծ պատերազմներու շրջանի բնոյթըստանալ եւ թէ Ղրիմարտի ամէնէն մութ տարիներուն իսկ կացութիւնը այս աստիճան չէ լարուած:

ԼԵՒՈՆ ԶԱՒԷՆ ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

ՃՇՄԱՐՏԱՏԵՍ ԵՒ ԻՐԱՊԱՇՏ ԳՐԱԳԷՏԸ

ՕՇԻՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Տակաւին իր կեանքին 17 գարունները չբոլորած, որբանոցէ որբանոց թափառելէ եւ անոնց դժխեմ մթնոլորտը ապրելէ յետոյ, Զաւէն Սիւրմէլեան կ'որոշէ Ամերիկա գալ, ուսում կատարել եւ երթալ Հայաստան օգտակար հանդիսանալու համար ժողովուրդին, իր ներծծելիք գիտութիւնը ի սպաս դնելու անոր բարգաւաճման։ Այս հեռանկարով զինուած՝ Սիւրմէլեան եկաւ Ամերիկա։

Այս պատճառով, որ Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանին մէջ տարի մը Յակոբ Օշականին աշակերտելէ եւ Վահան Թէքէեանի գուրգուրանքը վայելելէ յետոյ, երբ արդէն 16 տարեկանին իր բանաստեղծութիւնները սկսած էին տպագրուիլ Պոլսոյ «Ժողովուրդի Ձայն»ի մէջ, կուգայ Ամերիկա, կը սորվի եւ կիրառէ անգլերէն լեզուն, եւ 2 տարի ետք իր քանի մը քերթուածները լոյս կը տեսնեն անգլերէնով։ Ու տակաւին հազիւ 25 տարեկան, կը սկսի աշխատակցիլ ամերիկեան հանդէսներու։

Սիւրմէլեան ոչ միայն անգլերէն լեզուին տիրապետեց, այլ նաեւ 1945-ին անգլերէնով հրատարակ վէպ մը լոյս ընծայեց «Ձեզի կ'ըսեմ, տիկնայք եւ պարոնայք» եւ քանի մը տարի ետքն ալ Ամերիկայի Արեւմտեան Ափի գրողներու համաժողովներ կազմակերպեց եւ եղաւ անոնց նախագահը, ապա՝ գրականութեան դասախօս նշանակուեցաւ համալսարանի մէջ՝ երբ անգլերէնը իր մայրենին չէր՝ այլ երկրորդ լեզուն։ Որոշ շրջան մըն ալ Սիւրմէլեան աշխատեցաւ շարժանկարի մեծ ընկերութիւններու մէջ իբրեւ սենարիստ՝ վէպերը պատշաճեցնելով շարժանկարի պատմութիւններու։

Իր կեանքին վերջին 67 տարիները Լոս - Անճըլըսի մէջ անցուց, հազիւ տարի մը խմբագրեց «Ռիփորթըր» անունով անգլիատառ հայկական թերթ մը եւ յաճախ չէր որ հայ համայնքի ազգային իրադարձութիւններուն մասնակից կը դառնար։

Կարեւոր հայկական ձեռնարկներու ներկայ կը գտնուէր, եւ երբեմն ալ ելոյթներ կ'ունենար առաւելաբար Հայ Դատի եւ ցեղասպանութեան մասին, դրսեւոր թէ բանաւոր, իր մանկութենէն ի վեր ներսիդին կրծող արդար պահանջատիրութեան առողջ գիտակցութեամբ եւ հաւատաւորին հետեւողութեամբ։

Սակայն ընդհանրապէս հեռու մնաց ազմուկէ, առօրեայ հայկական տաղտուկներէ եւ ապրեցաւ ինքնամփոփ կեանք մը՝ առանձնացած բայց ոչ մեկուսացած, առանց պորտակապը կտրելու մայր ժողովուրդէն։

Մտերիմներու փոքրիկ խումբ մը ունեցաւ — Զաքարիա եւ Վերժինէ Մամուլեան ամոլը, աշխարհահռչակ բեմադիր, Ֆիլմարուեստի կարեւոր դէմքերէն Ռուբէն Մամուլեանը, դերասաններ Եղիշէ Ցաբութը, Պերճուհին (Գրիգորեան), Սուրաբեան ամոլը, նկարիչներ՝ Քերո Անթոյեանն ու Մանուէլ Թոլիկեանը, գրագէտ Արամ Թոլիկեանը, Յովսէփ Ինգնատոսեանը (Իկնէյշս), Սամուէլ Ռշտունին, բոլորն ալ մահացած, ինչպէս նաեւ գրագէտ Անդրանիկ Անդրէասեան, բարերար Արշակ Տիգրանեան, որուն մեկենասութեամբ լոյս տեսաւ գրող Նուպար Ակիշեանի «Լեւոն Զաւէն Սիւրմէլեան» մենագրութիւնը 1984-ին, խմբագիր եւ դասախօս Օշին Քէշիշեան, գրագէտ եւ Լոս - Անճըլըսի Հայ Գրողներու Միութեան ատենապետ Թորգոմ Փոստաճեան, ու քանի մը հեռաւոր ազգականներ։

Ոմանց համար Սիւրմէլեան կը թուէր քիչ մը գոռոզ եւ անհաղորդ անձ մը, սակայն ան արդար հպարտութիւն մը ունէր եւ դիւրին չէր մտերմանար ամէն մարդու հետ։ Միշտ մտազբաղ կը թուէր՝ խոհերու մէջ մխրճուած։ Տխրանոյշ ժպիտ մը ունէր։ Որբութեան դրոշմը «չսպիացած վէրքի» նման միշտ կենդանի մնաց իր մէջ եւ թերեւս ալ իր մելամաղձոտութիւնը, մասամբ, սկիզբ կ'առնէ իր մանկութենէն եւ քիչ մըն ալ Ամերիկայի մէջ անցուցած իր սկզբնական տարիներէն, իր դժուարին եւ նոյնիսկ անստոյգ կեանքէն, քաղաքէ քաղաք թափառելէն, ու մանաւանդ չորս տարուան թոքախտաւոր հիւանդ վիճակէն, որմէ ամբողջութեամբ բուժուեցաւ։

Սիւրմէլեան մնաց ճշմարտատես եւ ուղղախօս անձ մը։ Բրածոյ երեւոյթներէ հեռու մնաց եւ միշտ աշխատեցաւ ճշմարիտ եւ իրաւ ըլլալ։ Իր «98·6 աստիճան» վէպը բժշկագիտական ճշգրտութեամբ յագեցած գեղարուեստական երկ մըն է։

Երբ «Նոր Օր» եռօրեայի խմբագիրի պաշտօնը կը վարէի Լոս - Անճըլըսի մէջ 1968-էն 1970, օր մը Սիւրմէլեան հեռաձայնեց եւ յայտնեց թէ պիտի այցելէր խմբագրատուն կարեւոր հարցի մը կապակցութեամբ։

Որոշեալ օրը Փիքօ փողոցի վրայի խմբագրատունը մտաւ Սիւրմէլեան եւ խնդրեց, որ բնական աշխատանքս ընեմ։ Ինք պիտի նստէր անկիւն մը ու դիտէր առօրեայ աշխատանքս։ Ամբողջ օրը մնաց խմբագրատուն եւ հազիւ քանի մը խօսք փոխանակեց։

Յաջորդ օր կրկին եկաւ եւ նոյն վիճակը ստեղծուեցաւ։

- Վէպ մը կը գրեմ եւ կ'ուզեմ հարազատօրէն ներկայացնել Ամերիկայի մէջ հայ խմբագիրի մը առօրեան, - ըսաւ։

Ու վայրկեան մը ետք շարունակեց։

— Եթէ հեռաձայնով մէկու մը պիտի հայհոյես, մի՛ քաշուիր։ Բնական եղիր։ Իրապաշտ եղիր։

Բնականաբար որքա՜ն դժուար էր ... բնական շարժիլ գրասենեակին մէջ հանրածանօթ գրագէտի մը ներկայութեան։

— Զկարծես որ էջեր պիտի գրուին։ Վէպը քու մասիդ ալ չէ։ Փոքրիկ միջանկեալ դէպք մըն է եւ կ'ուզեմ հարազատութիւն եւ ճշգրտութիւն ունենայ, — ըսաւ։

- Պր. Սիւրմէլեան, վստահ եմ վէպը իմ մասին չէ։ Շատ հաւանական է, որ ձեր մասին է, որ կը գրէք։ Ամէն գրող իր կեանքէն մաս մը կը դնէ իր գործերուն մէջ, յաճախ կ'ըսէք, — պատասխանեցի։

— Ուրախ եմ, որ միտքդ մնացեր է, — ըսաւ։

Երկու - երեք տարի անցաւ եւ Սիւրմէլեանի վէպին մասին խօսք չկար։ Քանի մը անգամ մտադրութիւն ունէի հարցնելու թէ ո՞ւր հասած էր վէպը, բայց կը մտածէի որ ինք կրնար ըսել եթէ ուզէր։

Յունիսի օր մը, 1984-ին, երբ այցելութեան գացած էի (մեր բնակարանները իրարու մօտ են), ինք բացաւ նիւթը։

— Հրատարակիչ մը չհամեցաւ վէպիս, — ըսաւ։

— Ինչի՞ մասին է, Պր. Սիւրմէլեան, — ըսի անմեղութեամբ։

— Հայութեան մասին է, հայութեա՛ն, — բարձրաձայն բացագանչեց։

Ու բացատրեց որ հայ հերոսը չկարենալով համակերպիլ եւ ընտելանալ ամերիկեան անանձնական կեանքին, հոգեհարազատութեան պակասը տանջելով զինք, կ'որոշէ մեկնիլ Հայաստան իր մայր հողին վրայ հաստատուելու։

Իր կողմէ առաջարկուած վէպին խորագիրներու չէին հաւնած — Secret Wounds (Գաղտնի Վէրքեր), The Bells of Ararat (Արարատի Զանգակները) եւ Dark Fire (Մութ Կրակ)։ Աղն ու Պղպեղը պակաս էին վէպին մէջ, սիրային եւ սեռային ու թմրեցուցիչներու դէպքեր պէտք է ներմուծել, որպէսզի ժամանակակից կեանքը ներկայացնէր, ըսեր էին հրատարակիչները։

Սիւրմէլեանի կինը՝ Զարմիկը առաջարկեց հատուածներ աւելցնել եւ հերոսները տանիլ թերեւս Մեքսիքօ, քիչ մը արկածախնդրութիւն աւելցնել, մարդասպանութիւն, ոստիկաններ, բանտարկութիւն, անակնկալներ, եւայլն։ Գրագէտը մերժեց։ Նախ եւ առաջ, կարկտան գործ մը կ'ըլլայ, բացատրեց, իսկ երկրորդ՝ Հայու նկարագիրին անյարիր երեւոյթներ են նման բաները, չեշտեց։

Վիճայարոյց այս դէպքին մէջ Տիկին Սիւրմէլեան տեղի տուաւ, ինչպէս միշտ։

— Պր. Սիւրմէլեան, խմբագիրը ի՞նչ եղաւ։ Կը յիշէ՞ք, երկու օր «Նոր Օր» եկաք գննելու, — հարցուցի։

— Նկատեցի որ անհարազատ եւ արուեստական պիտի ըլլար, ուստի այդ տիպարը ամբողջութեամբ դուրս հանեցի վէպէն։ Մեքենագրուած օրինակ մը տամ, կարդա՛ եւ կարծիքդ յայտնէ։ Անպայման Անդրանիկն ալ (Անդրանիկ Անդրէասեան) թող կարդայ։ Քննադատելէ մի՛ վախնաք։

— Սիրով, Պր. Սիւրմէլեան, — ըսի, — դուք անհոգ եղէք, Պր. Անդրէասեանին կը յանձնեմ օրինակը։

— Մտահանիչ ըրէք զգացական զեղումներս։ Կարելի եղածին չափ առարկայական ըլլալու ենք ազգային հարցերու մէջ, — ըսաւ եւ այդ նիւթը փակուեցաւ։

***

Տասնեակ մը տարիներ առաջ հայրենի բանաստեղծ Գէորգ Էմին Լոս — Անճըլըս կը գտնուէր եւ Սիւրմէլեան անպայման ուզեց հանդիպիլ Էմինին։

Սիւրմէլեան առաջարկեց որ երիտասարդ գրասէրներ հաւաքեմ եւ բանաստեղծին հետ իրենց այցելենք հաճելի իրիկուն մը ունենալու մտադրութեամբ։ Ինչպէս զարմացած էի, որովհետեւ այնքա՜ն տարիներու ընթացքին մեծ խումբ չէր հրաւիրած իր տունը։ Միշտ փոքր խումբ կը սիրէր, երեք կամ չորս հոգի կը հրաւիրէր՝ մանաւանդ վերջին քանի տարիներուն։

Հազիւ տեղեկացուցած էի տասնեակ մը երիտասարդներու, երբ նախատեսուած երեկոյէն օր մը առաջ, կէս գիշերուան մօտ Սիւրմէլեան հեռաձայնեց եւ յայտնեց, թէ միտքը փոխած է, եւ աւելի յարմար կ'ըլլար եթէ իմ տունս մէջ հաւաքուէինք։

Քանի մը անգամ հարցափնդելէ յետոյ ուզեցի իմանալ պատճառը։ Արդեօ՞ք բան մը պատահած էր։ Կինը հիւանդացած էր, մտածեցի։ Բայց զարմանքս մեծ եղաւ երբ իր թաւ ձայնով ըսաւ.

— Գիտես, այդ էնսինոյի շքեղ տունը իմ տունս չէ։ Զեմ ուզեր որ երիտասարդները կարծեն թէ գրականութեան դասախօս եւ գրագէտ Սիւրմէլեանը այդ մեծ տունին տէրն է։ Պէտք է որ ճիշդը գիտնան, իրականութիւնը գիտնան։

Անակնկալի եկած, ուժերս հաւաքած հարցուցի.

— Պր. Սիւրմէլեան, հապա որո՞ւ տունն է ատիկա։

— Կնոջս Զարմիկին տունն է։ Երբ իրեն հետ ամուսնացայ ինքը հարուստ կին էր։ Իր տունն է...— ըսաւ զօրաւոր շեշտով մը, հասկցնելու համար որ այդ հարցը փակուած էր...։

***

Նոյնանման դէպք մը եւս պատահեցաւ երբ վիպագիր Սերօ Խանզադեանի, բարերար Արշակ Տիգրանեանի եւ «Ապրիլ» հրատարակչատան տէր Ցարութ Երեցեանի ընկերակցութեամբ այցելեցինք Սիւրմէլեանին։ Հազիւ փոխանակած էինք բարիգալուստի քանի մը խօսքեր եւ տեղաւորուած աթոռներուն վրայ, Սիւրմէլեան Խանզադեանին դառնալով ըսաւ.

— Սերօ ջա՛ն, դուն փառաւոր տուն ունիս Երեւանի մէջ, կարծեմ Նորքի սկիզբը։ Քեզի՛ համար սարքած է ժողովուրդը, երանի՜ քեզի։ Հոն ուրիշ է մտաւորականին վիճակը։ Սերօ ջա՛ն, լաւ գիտցիր, այստեղ գրողներուն շատ արժէք չեն տար։ Զկարծես որ այս շքեղ տունը իմս է, ո՛չ։ Այս տունը կնոջս ... տունն է։ Իր դրամով գնած ենք...։

— Ի՞նչ լաւ բան է հարուստ կին ունենալը, - ըսաւ Խանզադեան բարձրաձայն եւ բոլորս ալ խնդացինք, բացի ... Լեւոն Սիւրմէլեանէն։

— Միշտ այս նոյն խենթ պատմութիւնը կ'ըսես, — միջամտեց Տիկին Սիւրմէլեան, եւ շարունակեց,

— Զաւէն, ասիկա մեր տունն է։

— Զարմիկ, մի՛ վիճաբանիր։ Ասիկա քու տունդ է...։

«Նոր Օր»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐ
արձակ գրութիւններ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Հրատարակութիւն «Համազգային» Հայ Կրթական եւ Մշակութային Միութեան

Պէյրութ, 1995

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(Թ.)

Անցեալ Սեպտեմբերին, Հայաստան լրացուց իր վերագտած անկախութեան չորրորդ տարին։

Երկրի մը ինքնիշխանութեան արտաքին նշանները եւ տուեալ պետութեան իշխանութեանց մենաշնորհն է սեփական անցագրեր, դրամանիշ եւ դրոշմաթուղթեր արտադրելու «պետական իրաւունքը» (droit régalien)։

Այսօր, Հայաստան այս բոլոր իրաւունքներուն տիրացած է։

Դրոշմանիշերու արտադրութեան մարզին մէջ հայկական Թղթատարական վարչութիւնը - («Կապի Նախարարութիւն»). մինչեւ այսօր վաթսունէն աւելի նամականիշեր հրատարակած է, բոլորն ալ ճաշակով պատրաստուած եւ խնամքով տպագրուած։

1915-ի աւարտին ասոնց աւելցան 23 հատ եւս։ Այս նոր թողարկումը կարելի է բաժնել չորս մասերու.

Ա. - Բ. աշխարհամարտի զինադադարին ոգեկոչում։

Բ. - Նշանաւոր դէմքեր։

Գ. - Ազգային Մշակոյթ։

Դ. - Հայաստանի քրիստոնէացման 1700ամեակ։

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

1995-ի Մայիս 8-ին Փարիզի մէջ մեծ շուքով կը տօնուէր Բ. Համաշխարհային պատերազմի յաղթական աւարտին յիսնամեակը։ Այս պատմական հանդիսութեանց ժամանակ քով քովի կ'երեւային Նախագահ Ֆ. Միթերան եւ Նորընտիր նախագահ՝ Ժ. Շիրաք։ Երկու նախագահներուն շուրջ հաւաքուած էին պատերազմին մասնակցած աւելի քան յիսուն Պետութիւններու ներկայացուցիչները։ Հրաւիրեալներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը։ Այս առթիւ մեզմէ շատերը արդար հպարտութիւնով մը նշեցին որ «Յաղթանակի Կամար»ին շուրջ, գետեղուած մեծ Պետութիւններուն դրօշակներուն քով կը ծածանէր նաեւ Հայոց Եռագոյնը։ Քիչեր անկասկած, գիտէին թէ ո՞ր մէկ պետութիւնը կը խորհրդանշէր այն եւ թէ ինչ եղած է Հայաստանի նման փոքր դաշնակիցի մը մասնակցութիւնը այս ահաւոր պատերազմին։ Այս անգիտակցութիւնը կը բացատրուի անշուշտ այն պատճառով որ այդ ժամանակ Հայաստան ինքնիշխան պետութիւն ըլլալէ դադրած էր եւ հայկական զօրաբաժինները մաս կը կազմէին խորհրդային բանակին։ Քիչեր կը յիշեն այսօր, նոյնիսկ Հայերուն մէջ (գոնէ Սփիւռքի պարագային) որ հայ ժողովուրդին թափած արիւնը անհամեմատելի է իր զաւակներուն թիւին բաղդատմամբ։

Միայն «Խորհրդահայերը», որոնց թիւը 2,5 միլիոնի շուրջ էր, Կարմիր բանակին «տուած» էին ոչ պակաս քան կէս միլիոն զինուորներ որոնցմէ երկու հարիւր հազարը զոհուեցան բոլոր ճակատներուն վրայ, Կովկասէն մինչեւ Պերլին։

Արդար էր ուրեմն Հայաստանի Թղթատարական վարչութեան փափաքը դանոնք պատուելու։ Թողարկումին այս առաջին բաժինը բաղկացած է 10 արժէքներէ։

Հինգ դրոշմաթուղթեր նախ կ'ոգեկոչեն հայկական զօրաբաժինները՝ 89-րդ (Թամանեան), 390-րդ, 408 եւ 409-րդ հրաձգային եւ 76-րդ լեռնահրաձգային գունդերը։ Այս շարքին իւրաքանչիւր դրոշմանիշին վրայ տեղ գտած են տուեալ զօրաբաժինին հրամանատարներուն լուսանկարները եւ գլխաւոր մարտերուն անունները։ Ամէն մէկ նամականիշը կ'արժէ 60 դրամ։ Այս «անջատ արժէք»ներուն զուգահեռ հրատարակուած են նաեւ մէկ պլոք, չորս արժէքներէ կազմուած (ամէն մէկը՝ 60 դրամ) եւ մէկ յուշաթերթիկ (feuillet souvenir), արժէքով՝ 300 դրամ։ Այս վերջինները անշուշտ եղած են մանաւանդ դրոշմահաւաքներուն գոհացում տալու համար...

Պլոքը կը ներկայացնէ յայտնի չորս հերոսներուն փաղանգը՝ մառէչալներ՝ Յովհաննէս Բաղրամեան, Համազասպ Բաբաջանեան, Արմենակ Խանփերեանց (Սերգէյ

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒ՝

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ
ԵՒ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ
ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՏՈՐԵԱԿՆԵՐՈՎ
ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ գոհունակութեամբ պէտք է նշել, որ նիւթապաշտօրէն ձեւաւորուող մեր հասարակութեան մէջ ոգեկան շունչ մը կը յանդգնի բերել Յակոբ Մելքոնեան մեր գորշ առօրեային մէջ իր երկու նոր հրատարակութիւններով՝ Նահապետ Քուչակ ու Յովհաննէս Շիրազ, որոնց թարգմանութիւնը կատարած է ինք անձամբ: Առաջինը հրատարակած 1994 թուականին, իսկ երկրորդը 1995 թուականին: Յակոբ Մելքոնեան պուլկար գրական շրջանակներուն մէջ ծանօթ է որպէս փառաւոր գրող եւ այդ ժանրի մէջ քանի մը հատորներ ստորագրած է եւ լաւ գրողի համբաւ ստացած: Բայց ահա հիմա երեւան կուգայ որ անոր կուրծքին մէջ բաբախած է նաեւ բանաստեղծի սիրտը, որուն հեքը շատ տարիներ առաջ զգացած էի:

Նոր պայմաններու բերումով Յակոբ Մելքոնեան հանդէս կուգայ նաեւ որպէս հրատարակիչ՝ հիմնելով «Խռաթօ» հրատարակչականը անոր «Բանաստեղծական դասականը» մատենաշարով, «Փոքր Մատենադարան» անուան տակ: «Խռաթո»յի հրատարակած գործերէն յիշենք բանաստեղծական հատընտիրներ՝ Ֆրանսուա Վիյոն, Օմար Խայեամ, Ֆրանչեսքա Փեթրարքա, Հայնրիխ Հայնէ, Փըրսի Պիշ Շէլի, եւայլն:

Եւ ահա անոնց կողքին հայ բանաստեղծութեան երկու սքանչելի անուններ՝ Նահապետ Քուչակ իր 56 հայրէններով ու Յովհաննէս Շիրազ՝ մարդասիրական ու մայրասիրական բանաստեղծութիւններով: Ցանդուգն քայլ մը ներկայացնել երկու հայ բանաստեղծներ, մէկը միջնադարի զաւակը, միւսը մեր ցաւատանջ կիսադարի ծնունդը հայ գեղարուեստական խօսքի հսկաներէն մէկը: Երկուքը տարանջատուած դարերու անջրպետով, բայց հոգեկանութեամբ իրարու մօտիկ, բայց եւ տարբեր գիրենք գօդող՝ Սէրը: Մեծ հաճոյք է կարդալ անոնց ներկայացուած բանաստեղծութիւններու պուլկարերէն թարգմանութիւնները, որոնք այնքան հարազատ կը հնչեն նաեւ պուլկարերէն եւ իրենց բովանդակութեամբ այժմէական ոգեկանութեան հարազատ:

Գնահատելի են Պր. Յակոբ Մելքոնեանի ճիգերը ներկայացնել հայ բանաստեղծութիւնը պուլկար եւ պուլկարախօս հայ հասարակութեան եւ երանի թէ մենք կարողանայինք մեր դրական վերաբերումով խթան մը ըլլալ անոր յետագայ աշխատանքներուն:

ՅԱԿՈԲ ԿԻԼԻԿԵԱՆ

Փլովտիւ
Մարտ 10, 1996

LIVRES REÇUS

HOTEL SEVILLA
Rockaway Beach, 1947

SAMUEL ASTRACHAN

Le Bois d'Orion
L'Orée de l'Isle, 84800, L'Isle sur la Sorgue.

ՆՈՐ ՄԱՄՈՒԼ

«Armenien Aktuell»

Սկսած է լոյս տեսնել նոր ամսաթերթ մը՝ «Արմենիըն Աքթուէլ» գերմանախօս երկիրներու համար: Պատասխանատու խմբագիրն է Ստեֆան Թաշճեան, որ նաեւ ատենապետն է «Հայաստան» Հիմնադրամի Գերմանիոյ յանձնախումբին: Ամսաթերթին հրատարակիչն է Հայ գերմանական ընկերակցութիւնը օժանդակութեամբ՝ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Գերմանիոյ ճիւղին: Ստացանք Բ. թիւը (Յունուար 96) որ լոյս տեսած է յապաղումով, քանի ան կը պատրաստուի Երեւան եւ կը տպուի Մոսկուա: Թերթը ամբողջովին գերմաներէն է, պատկերազարդ, կայ հայերէնի դասընթացք մը (արեւելահայերէն եւ հայաստանեան ուղղագրութեամբ):

Այս Բ. թիւին խմբագրականին մէջ, կը յիշուի որ թերթը կարիք ունի 500 բաժանորդի որպէսզի ինքնաբաւ ըլլայ (գոնէ ծախքերը հանէ) եւ կոչ կ'ըլլայ որ ծանուցումներ ալ տրուին: Խմբագիրը (Ս. Թաշճեան) կը ճշդէ որ պարբերականին նպատակն է ամէն տեսակի հարցերով գրաղիլ առարկայական մօտեցումով:

Armenien Aktuell
Postfach 58
10001 Berlin.

ՄԻՒՌՈՆՕՐՀՆԷՔ
Ի ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ուրախութեամբ յայտնում ենք մեր ողջ հայ ժողովուրդին, որ յառաջիկայ (1996) Սեպտեմբեր ամսի 8-ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Գարեգին Ա. վեհափառ Հայրապետը կատարելու է իր առաջին Միւռոնօրհնութիւնը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում:

Յանուն Վեհափառ Հօր՝ կոչ ենք անում մեր հաւատացեալ ժողովրդին Մայր Հայաստանում եւ արտասահմանում, որ հոգեպէս պատրաստուեն այդ հոգեպարար մեծ արարողութեանը համար, ներկայ գտնուեն որպէս հաւատաւոր եւ հաւատարիմ ուխտաւորներ եւ զօրանան Ս. Հոգու շնորհների կենարար ներգործութեամբը:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Մարտի 12, 1996

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՀՆԴԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՏՈՒԿ ԾԻՆԵՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԱԾ

Հետազօտողներ յայտնաբերած են երեք ծիներ (ԺԷՆ) որոնք միայն կը գտնուին Հնդիկներու մօտ: Այդ ծիները ունեցողներ ուրիշներէ նուազ տոկուն են հիւծախտի, բորոտութեան նման հիւանդութիւններու դէմ: Այս յայտնաբերումը որոշիչ դեր պիտի կատարէ գործարաններու պատուաստումի համար անձերու ընտրութեան մէջ, քանի որ յատկապէս ոսկրածուծի, լեարդի նման պատուաստումներու համար պէտք է անպայման յարմարին հիւսկէններու ծնաբանական յատկանիշները:

Գիտնականները այս աշխատանքին համար ուսումնասիրած են 192 հնդիկ ընտանիքներ. ծիներէն մէկը գտնուած է անոնցմէ երկու ընտանիքի անդամներուն մօտ որոնց մէջ բորոտութեան բազմաթիւ դէպքեր արձանագրուած են: Բժիշկներէն մէկը կ'ըսէ թէ այդ ծիներուն ոչ ոք հանդիպած է ոչ Արեւմուտքի, ոչ ալ Չինացիներու եւ Ճափոնցիներու մօտ:

***

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԸ ՄԱՐԴՈՑ ԿԸ ՆՄԱՆԻՆ

«Նիւ - Եորք Թայմզ»ի թղթակիցներէն մէկը գիրք մը հրատարակած է ուր մարդկային յատկանիշներ նկատուած են կենդանիներու մօտ. այսպէս, մրջիւնները հակառակ ընկալեալ կարծիքին, յայտնուած են ծոյլ արարածներ, թիփինները՝ անհաճոյ, իսկ առիւծները իրենց հաճոյքին համար սպաննող գազաններ: Հեղինակը այս թեւմէն եաք կ'եզրակացնէ թէ կենդանիներու բոլոր տեսակները ունին յատուկ անհատականութիւն, զգացական ներաշխարհ եւ նոյնիսկ երազներ եւ յոյսեր:

ԱՐՑԱԽ

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ 2000 ՈՒՍԱՆՈՂ ՈՒՆԻ

Արցախի պետական համալսարանը ներկայի կացութեամբ երեք հիմնական ճիւղ ունի. բնագիտութեան, մարդասիրական նիւթերու եւ գիւղատնտեսութեան - տնտեսագիտութեան: Համալսարանը ունի շուրջ երկու հազար ուսանող որոնց աւելի քան 500-ը կը գտնուին զինուորական ծառայութեան մէջ: Համալսարանին տեսուչը Լեւոն Եպիսկոպոսեան ըսած է թէ նիւթական միջոցներու բացակայութիւնը կը խոչընդոտէ գործունէութեան ծաւալումը: Ան նշած է կարեւորութիւնը՝ վճարովի ուսումի համակարգին անցնելու: Արդէն որոշուած է յաջորդ տարեշրջանին ուսանողներու կէսը ընդունիլ վճարովի, կէսը պետական յատկացումներու հաշւին:

...կուտակով) եւ ծովակալ՝ Յովհաննէս Իսահակով:

Պէտք է խոստովանիլ այստեղ որ ընտրուած լուսանկարները իրենց ամբողջութեամբ չափէն աւելի կը պատշաճին կացութեան: Նշենք որ այս չորսերէն երկուքը՝ մարէշալ Յ. Բաղրամեան եւ ծովակալ Իսահակով խորհրդային շրջանին (1974 եւ 1987) արժանացած էին յատուկ դրոշմանիշի մը: Վերջացնելով այս պլոքին մասին կ'ուզենք աւելցնել որ հայերէն եւ անգլերէն կատարուած մակագրութիւնը՝ «Նրանց անունները յաղթանակը կռողների համաստեղութիւնում են» քիչ մը տարօրինակ կը հնչէ մեր ականջներուն: Լեզուական եւ գաղափարական խորհրդային կաղապարներն ու ռուսերէնին ազդեցութիւնը զգալի իրականութիւններ կը մնան մինչեւ այսօր...

Յուշաթերթիկը կը պարունակէ միայն մէկ նամականիշ: Ան կը ներկայացնէ Հայաստանի պետական պատկերասրահը գտնուող Մարիամ Ասլամազեանի «Հերոսին վերադարձը» պաստառին մէկ վերարտադրութիւնը (1942): Շատ գեղեցիկ գոյներով գծուած այս նկարը դրուած է մոխրագոյն յատակի մը վրայ: Անոր շուրջը զետեղուած են Հայաստանի տարբեր շրջաններուն Բ. աշխարհամարտին մեր զոհերուն յիշատակին հաստատուած յուշակոթողները, յուշաթերթիկին վարի մասը հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով կը յիշեցուի հայ նահատակներուն թիւը եւ հայ զինուորներուն դիւցազներգութիւնը՝ հարիւրէն աւելի հայ մարտիկներ արժանացած են «Խորհրդային Միութեան հերոսի» կոչումին եւ 60 Հայ ստացած են մարէշալի, ծովակալի և զօրավարի աստիճան: Այս բոլորը կ'ապացուցանէ որ Հայաստան - իր կամքէն անկախ պուցէ - ոչ զանցառելի մասնակցութիւն մը բերած է չորս մեծերուն յաղթանակին եւ եղած է պատկառելի դաշնակից մը:

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝
ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Նոյնիսկ կը խորհիմ յաճախ թէ հայութեան ու Հայաստանի մասին ըլլալն ալ կարեւոր չէ այնքան՝ որքան անոր գրչին անմիջականութիւնը, զուտ մարդկային յուզումը, անոր խօսքին ու անձին նոյնացումը: Աբովեանը ինծի համար խիզախ, քաջ մարդն է որ չի վախնար իր ծածուկ անձը բանալու: Ես ատոր համար է որ իր անձնասպանութեան չեմ հաւատար»:

Լռեց: Մէկու մը համար որ այնքան քիչ բան ըսած էր իր մասին ինծի, այս յայտարարութիւնը տարօրինակ կը դրտնեմ...: Ինչ որ է: Կը յիշեմ այդ վայրկեանին մտածումը ունեցայ թէ իր ու Աբովեանին միջեւ այս հանդիպումը ուրիշ նշանակութիւն մը ունէր - ինքն ալ, Աբովեանին նման, չհասկցուած, չսիրուած, բարձրօրակ, սիրտը բուխ բայց զուսպ, արուեստագէտ ու հպարտ Հայն էր որ չէր ուզեր սակարկել երկրի հոգեբանութեան հետ, ոչ ալ ինծի հետ: Կեանքը ապրիլ իր սեփական օրէնքներով: Եթէ ուզէր կրնար գլխ բռնաբարել կամ գլխէ հանել, շատ դիւրութեամբ (ինծի պէս զաւալըն խաբելը ի՞նչ է որ...) ու եօլա երթալ երկրին կլիմային հետ: Շատ բնական պիտի ըլլար, թէ իրեն եւ թէ ալ ինծի (այս հարցին մէջ ինձմէ ուժով դուրս եկաւ): Բայց ոչ - Գրիգորը հասարակ մէկը չէր - ատիկա արդէն գիտէի: Նայեցայ իր արու աչքերուն, ջղային բերնին, անկիւնաւոր, ուժեղ դէմքին «կը սիրեմ այս մարդը» ըսի միտքէս «գլխ համբուրած է, իմ իգական որակս ան միայն գիտցած է» ու անսահման ուրախութիւն մը խուժեց ներսէս, աչքերս լեցուեցան, սիրտս սիրտս ինչպէ՞ս կը բաբախէր...: Սոխպուած վար նայեցայ - տեսա՞ւ, հասկցա՞ւ թէ ոչ՝ չեմ գիտեր: Բայց զգաց յուզումս, վստահ եմ, ու սպասեց որ հանդարտիմ, վեր նայիմ իր լայն բացուած աչքերուն: Ու այն ատեն սկսաւ արտասանել զուսպ, հաւասարակշռուած, բնական ու մաքուր ձայնով: Վստահ եմ գոց գիտէր բայց նախընտրեց կարդալ ու շատ չհեռանալ հեղինակէն ու գրութեան մարմինէն. որովհետեւ կարծեմ ինծի պէս ան ալ գոց սորվիլն ու արտասանելը բանագողութեան պէս բան մը կը նկատէ...: Բնաւ պիտի չմոռնամ առաջին չորս բառերը.

«Ինչպէս կատաղած մի վիշապ...»:

Խենթենալիք բան էր...: Եղերական, անսկիզբ անվերջ նախադասութիւնը որ քակուեցաւ ու հետը բերաւ բարկութիւն, ցաւ ու սարսափ, զայրոյթ ու զուրգուրանք, որ թաւալեցաւ գութով եւ սիրով, բառերու եւ պատկերներու ահարկու հեղեղով աւլելով ամէն ինչ իր առջեւէն...: Անկարելի է նկարագրել յուզումը որ պըլլուեցաւ սրտիս, այրեց հոգիս: Կարծեմ արեւելահայերէնը հանճարեղ լեզու է իր բնիկ ժողովուրդին ապրումներու արտայայտութեան մէջ: Լսեր էի այս գրութեան մասին բայց իր ձայնով եւ իր ապրումով՝ աներեւակայելի փորձառութիւն մըն էր: Արցունքները աչքերէս հոսելով, մարմինս փուշ փուշ եղած, սիրոյ, երջանկութեան ու տառապանքի պոռթկումով մտիկ ըրի...: Որքա՞ն տեւեց՝ Աստուած միայն գիտէ: Բայց ես զինովցած էի: Մեր ժողովուրդին արուեստը, մեր լեզուն, անոր քաշած տառապանքին եւ հաւատքին ուժգնութիւնը, մեր Հայաստանը իբրեւ Ոգիին հայրենիքը - կընայի մեռնիլ սիրոյ եւ խանդավառութեան փոթորիկէն որ պայթեր էր ներսս: Վայրկեան մը իրեն նայեցայ - վստահ եմ ան ալ կորսնցուցած էր իր անձին գիտակցութիւնը եւ դէմքին վրայ ու ձայնին մէջ մարդկային բոլոր յուզումները կ'ապրէր հիմա, անոնց հետ նոյնացած...:

Երբ լռեց՝ երկաթի պէս կայնած մնաց, կարծես ձայնին արձագանգին մտիկ ընելով: Ես արդէն լմնցեր էի...: Մէկէն շարժեցաւ, քովս եկաւ, բռնեց գլխ մէջքէս, ոտքի հանեց, գրկեց ու սեղմեց իր ուժեղ թեւերուն մէջ այն աստիճան որ շունչս կտրեցաւ, ուժերս գլխ լքեցին ու համբուրուեցանք, անձնատուր վայրկեանի անծանօթ ուժին...»:

Վար դրաւ գրիչը նորէն, անկարող շարունակելու, գլուխը առաւ ձեռքերուն մէջ «երեք ժամ չկար միասին էինք» ... ու հիմա պատկեր մը, բոլոր պատկերներէն աւելի ստիպողական՝ կը բռնանար մտքին վրայ, ու զգաց իրենց մարմինները մերկ ու կրակի մէջ, պառկած քով քովի, իրարու փաթթուած մութին մէջ դողդղալով ու անլսելի ճիչերը իր անտեսանելի մարմինին բոլոր կողմերէն մինչ ինք խելակորոյս կը համբուրէր զայն...: Զարուհի պատկերը վռնտեց մտքէն «ոչ ոչ ... անանկ բան չեղաւ» կրկնեց «միայն իրարու քով պառկեցանք ու փորձեց յիշել խառնիխուռն, կցկտուր դէպքերը անցնող անչափելի ժամանակին: Սակայն միշտ նոյն համբոյրի պատկերը կուգար: Ոտքի ելաւ, ետ տեղը նստաւ, նորէն ելաւ, մոմը առաւ խոհանոց գնաց, ջուր մը խմեց, ետ սեղանին առջին եկաւ, նստաւ: Քիչ եաք, սկսաւ գրել...:

(Շար. 118)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լաթիֆէ (Ագնիւ) Սարգիսեան (Թորոնթօ),

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան եւ զաւակները (Փարիզ),

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Թէրզեան եւ զաւակները (Թորոնթօ),

Տէր եւ Տիկին Հրայր Սարգիսեան եւ զաւակները (Ճետտա),

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Սարգիսեան եւ զաւակները (Թորոնթօ)

կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 24-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

***

Ընտանիքը ցաւակցութիւն կ'ընդունի Եկեղեցւոյ սրահը:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Շաբաթ, Մարտ 23-ին տօն է Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մուտն ի վիրապին:

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց:

Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Մարտ 24: «Գալստեան Կիրակի»: Մեծի Պահոց:

Կը պատարագէ՝
ՅԱԿՈԲ ՔՀՆՅ. ԿԷՕՔՃԵԱՆ

Կը քարոզէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՊԵՔՃԵԱՆ
Առաջնորդ Գերմանիոյ Հայոց

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES
SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES
- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
3600 F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 54 48 - 52 85 48 -
FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN PARIS 1995

Samedi 23 Mars à 11 heures
ST-MARTIN D'HERES (Isère)
(66, Ave. Ambroise Croizat)

INAUGURATION

de la
« PLACE DU 24 AVRIL 1915 »
en commémoration du Génocide du peuple arménien

Dévoilement d'une plaque en hommage **à MISSAK MANOUCHIAN**

16 heures — **«A l'heure bleue»**; Projection d'un court métrage réalisé par des jeunes de la communauté arménienne de St-Martin d'Hères sur le Génocide arménien, comprenant des témoignages de rescapés martinérois.

Projection du film **«L'AFFICHE ROUGE»** Débat sur le film et sur les Arméniens dans la Résistance.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պատարագ
Արեւագալի
Բազմաձայն եւ հանդիսաւոր
ժամերգութիւն

Կիրակի, Մարտ 24

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
նախագահութեամբ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
Առաջնորդական Տեղապահ

ժամը 10-ին
Մեծի Պահոց Գալստեան Կիրակիի առիթով

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ժամը 11-ին
Արեւագալի երգեցողութիւն
կատարմամբ՝
Մայր Եկեղեցւոյ
Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբի
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԸԼՄԱՋԵԱՆԻ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Մարգրիտ Գրիգորեան իր մօր՝ Կուլիանէ Գրիգորեանի մահուան տարելիցին եւ հօր՝ Գրիգոր Գրիգորեանի մահուան 21-րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆր. կը նուիրէ ԻՄԱՖ-ին, 200 Ֆր. Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք Ի

Տարեկան աւանդական ճաշը
Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 12.30-ին
Պատարագէն ետք Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ
339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Ձեր տեղերը ապահովել՝
Հեռաձայն. —
43 - 22 - 08 - 52 կամ 91 - 37 - 50 - 73
Մասնակցութիւն 90 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թադէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Մարտ 23, ժամը 10-ին, Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 23, տօն է Սրբոյ Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի վիրապն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ խորանը բացուած:

«Տէր Ողորմեա»ի ժամանակ խորանին վարագոյրը կրկին կը գոցուի:

Պատարագիչ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

SAMY'S SNACK
TRAITEUR
Spécialités
Franco-Libanaises
SUR PLACE
ET A EMPORTER
• PIZZA
• MENU EXPRESS
• SANDWICHES VARIES
ET TOUS LES PLATS LIBANAIS
A EMPORTER
Samuel MOURADIAN
48. 92. 24. 24
70, avenue d'Alfortville
94600 CHOISY-LE-ROI
NOUVEAU... NOUVEAU... NOUVEAU...
7 jours sur 7
de 10h. à 22h.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական անդամներուն պաշտօնավարութեան 4 տարուան շրջանը ի մօտոյ կը հասնի իր լրումին:

Ներկայացուցչական Ժողովի աշխարհական նոր անդամներուն ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիս 12, 1996, Կիրակի օր:

Որպէսզի Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կարողանան քուէարկութեան մասնակցիլ՝ ընտրել կամ ընտրուիլ, պարտաւոր են իրենց 1996-ի եւ յետնեալ տարիներու անդամատուրքերը վճարած ըլլալ ամենէն ուշ մինչեւ Երկուշաբթի, 1996 Մարտ 25-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման Թուականը):

Անդամներէն անոնք որոնք պիտի փափաքին Թեկնածու ներկայանալ, պարտին իրենց գրաւոր թեկնածութիւնը կրկնակի ապահովագրեալ փոստով ուղարկած ըլլալ հետեւեալ հասցէին՝

L'Eglise Arménienne de Paris
à l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon,
75008 PARIS

ամէնէն ուշ մինչեւ Շաբաթ, 1996, Մարտ 30-ը ներառեալ (Նամակատան կնիքը պիտի հաստատէ առաքման Թուականը):

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Մերոյ Սոսկալի չարչարանացն եւ մտին ի Վիրապն տօնի առթիւ, Շաբաթ, Մարտ 23-ին, ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

7 – 28 ՅՈՒԼԻՍ 1996

Մուրատ-Ռափայէլեանի տնօրէնութիւնը կու գայ տեղեկացնելու սփիւռքահայ հասարակութեան որ այս տարի եւս ծրագրած է կազմակերպել հայերէն լեզուի ամառնային խտացեալ դասընթացք՝ ընդառաջելով զանազան գաղութներէ ներկայացուած դիմումներուն:

Ծրագիրը առաւելաբար պիտի ունենայ լեզուագիտական ուղեգիծ՝ ընդգրկելով խօսակցական լեզուի հրահանգումներ, գրաւոր պարտականութիւններ եւ ծաղկաքաղ ընթերցումներ:

Յառաջացած աշակերտներու համար, նախատեսուած են նաեւ Հայ Գրականութեան, Պատմութեան եւ Գրաբարի յաւելեալ դասապահեր:

Դասարանային բաժանումները պիտի կատարուին մասնակցող աշակերտներու հայերէնի մակարդակին համաձայն:

Դասընթացքներուն մասնակցիլ փափաքողներուն՝ Վարժարանիս տնօրէնութեան կողմէ պիտի ուղարկուին դիմումնագիրներու պատճէններ, որոնք յետ լրացուելու պէտք է փութով վերադարձուին տնօրէնութեան մինչեւ Մայիս 31:

Դասընթացքներուն արձանագրուելու համար՝ պայման է աւարտած ըլլալ 16 տարեկանը:

Ընթացքի մասնակցութեան սակն է 1200 ԱՄՆ$ բոլոր երկիրներու համար, որ կը ներփակէ դասընթացքի, սննդեղէնի եւ կեցութեան ծախքերը:

Ուսումնական ծրագրին առընթեր պիտի կազմակերպուին նաեւ միջ-աշակերտական հանդիպումներ, զբօսապտոյտներ եւ տեսարժան վայրերու այցելութիւններ:

Արձանագրութեան կամ յաւելեալ այլ տեղեկութիւններու համար, դիմել հետեւեալ հասցէին՝

Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphaël
Ai Carmini, Dorsoduro 2596
30123 VENEZIA (ITALIA)
Tel.: (41) 5228770 — Fax: (41) 5203434.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 23-24
SAMEDI - DIMANCHE
23-24 MARS
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.817
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.817

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾՆ - ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ կովերու հիւանդութիւնը (խենթ կովի հիւանդութիւն) կրնայ մարդ էակն ալ վարակել, ինչ որ պատճառ եղաւ մեծ իրարանցումի մը Մարտ 21-ին եւ եւրոպական բոլոր երկիրները, սկսելով Ֆրանսայէն, որոշեցին դադրեցնել ներածումը: Անգլիոյ Առողջապահական նախարարութիւնը չի բացառեր բնաջնջել երկրին 12 միլիոն կենդանիները: Ֆրանսայի մէջ վտանգ չկայ կ՚ըսուի, թէեւ հատուկենտ պարագաներ պատահած են: Հիւանդութիւնը որ մկըրտուած է Գրէյց Ֆելտթ - Եաքոպ, առաջին անգամ երեւան ելած է 1985-ին: Կենդանին կը սկսի դողալ, իր շարժումներու տէրը չէ այլեւս եւ չուտով կը մեռնի: 1985-էն ի վեր, Անգլիոյ մէջ 157 հազար կովեր վարակուած են: Ուղէղը ծագում առած է հիւանդութիւնը, կը կարծուի որ տրուած կերէն է: Պատրաստուած ուտելիքին, շրջան մը սկսած են աւելցնել ոչխարի մնացորդները:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ որոշած են զինել Թայվանը, որպէսզի կարենայ դէմ դնել Չինաստանի սպառնալիքներուն: Հրթիռներ պիտի ծախեն եւ Չինացիները կատղած են: Նկատի կ՚առնուի նաեւ որ ամերիկեան որոշումը կը զուգադիպի Չինաստանի եւ Թայվանի միջեւ տիրող լարուած մթնոլորտի մը եւ Թայվանի նախագահական ընտրութեան նախօրեակին: Այն օրէն որ Ուաշինկթըն ճանչցաւ համայնավար Չինաստանը եւ դադրեցաւ ճանչնալէ Չինաստանի Հանրապետութիւնը, այսինքն՝ Թայվան, յարաբերութիւնները տարբեր բնոյթ առին: 1979-էն ի վեր Ուաշինկթընի եւ Թայվանի յարաբերութիւնները հիմնուած են Թայվան Թըլէյշընզ Աքթի վրայ: Այս համաձայնագիրն է որ կը պատճառաբանէ եւ կ՚արտօնէ ամերիկեան միջամտութիւնը:

ՄԻԽԱՅԻԼ ԳՈՐԲԱՉՈՎ պաշտօնապէս յայտարարեց Սէն Պեթերսբուրգի մէջ, Մարտ 21-ին որ թեկնածու է Նախագահութեան:

ՉԵՉԷՆԻՈՅ վրայ ռմբակոծութիւնները կը շարունակուին, գլխաւորաբար երկրին հարաւային եւ հարաւ - արեւմտեան գիւղերուն վրայ: Կ՚ըսուի թէ ռմբակոծութեանց սաստկութիւնը աննախընթաց է: Միայն վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին աւելի քան 20 հազար գաղթականներ Ինգուշիա անցած են:

ՍԱՐԱՅԵՒՕ հազիւ վերամիացած, արդէն իսկ հարցեր ունի: Մահմետական ներկայացուցչութեան կարեւորութիւնը կը խանգարէ Խորուաթները եւ քաղաքին ապագան անորոշ կը մնայ: Իզեթպեկովիչի համար (մահմետական պարագլուխը), հարցը շատ յստակ է՝ Սարայեւօ պէտք է դառնալ վերածուի եւ այդ դառնալին Խորհրդարանին մէջ, մահմետականները մեծամասնութիւն են եւ ուրեմն կրնան ընել իրենց ուզածը: Խորուաթ փոքրամասնութիւնը կը գտնէ որ իրենց եղածին պէս չէ ներկայացուած: Քաղաքապետն ալ (մահմետական), գտնելով որ մահմետական ներկայացուցիչները աւելի հանդուրժողութիւն պէտք է ցոյց տային խրուաթ պահանջքներուն նկատմամբ, իր հրաժարականը տուած է:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ, աւելի քան տասը հազար հոգի, մեծ մասը՝ ուսանողներ, ցոյց մը ըրած են բողոքելու համար ոճրագործութեան դէմ որ, օրէ օր կ՚աճի: Պաստառներուն վրայ կարելի եղած է կարդալ՝ «Գնդակ մը մեր սրտին մէջ»: Ցոյցը հետեւանքն էր 20-ամեայ երիտասարդ ուսանողի մը սպանութեան, Մարտ 17-ին: Ան սրտին գնդակ մը ստացած էր:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ շուրջ 400 Քիւրտեր ձերբակալուած են ՓՔՔ-ի դէմ կատարուած շարք մը գործողութիւններու ընթացքին: Իշխանութիւնները կ՚ուզեն առաջքն առնել միջադէպերու քրտական Ամանորին առթիւ: Ձերբակալութիւնները առաւելաբար կատարուած են Քէօլն, Ֆրանքֆուրթ, եւ Համպուրկ: Պրէմէնի մէջ, թէեւ, յարձակում մը գործուած է թրքական ժողովասրահի մը դէմ:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 21 / 22)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 20-ին, Ռուսաստանի հեռատեսիլը ծանրակշիռ փաստանկարներ սփռած է խորհրդային շրջանի վայրագութեանց մասին՝ 30-ական թուականներու բանտերու եւ աքսորներու, 40-ական թուականներու կեդրոնացման ճամբարներու, ստալինեան, բրեժնեւեան, անդրոպովեան բռնութիւններու, 50 - 60-ական թուականներու Հունգարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ դէպքերուն, 60 - 80-ական թուականներու մտաւորականներու բանտարկութեան ու արտաքսումներու, աֆղան պատերազմին, խորհրդային բանակի «սխրագործութիւն»ներուն: Ներկայացուած է նաեւ գորպաչովեան շրջանը՝ Սումգայիթ, Բաքուի Հայերու տեղահանութիւնը եւ Ղարաբաղի պատերազմը:

***

ԹԻՒՐՔՄԷՆԱԿԱՆ ԿԱԶԻՆ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս նախատեսուած էր, այս տարի Թիւրքմէնստան 2 միլիառ 200 միլիոն խորանարդ մեթր կազ պէտք է հայթայթէ Հայաստանին, 150 միլիոն տոլարի փոխարէն: Երկու երկիրներու նախագահներու վերջերս ունեցած հանդիպումին ալ համաձայնութիւն գոյացած էր Հայաստանի ունեցած 34 միլիոն տոլար պարտքը հինգ տարուան պայմանաժամով, վարկի ձեւով վճարելու մասին: Հայաստան, բնականաբար, պէտք է վճարէ նաեւ այդ գումարին տոկոսը, համաձայն՝ միջազգային շուկայի չափանիշերուն:

***

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՑԱՆԿԸ

Լեւոն Տէր - Պետրոսեան ստորագրած է «Հայաստանի տօներու եւ յիշատակի օրերու մասին» այն օրէնքը, որ Ազգ. Ժողովին կողմէ ընդունուած էր Փետր. 21-ին: Այդ օրէնքին համաձայն Ծննդեան տօներն ու Ամանորը (Դեկտ. 31-էն Յունուար 6), Մայրութեան եւ գեղեցկութեան (Ապրիլ 7), Յաղթանակի եւ խաղաղութեան (Մայիս 9), Ա. Հանրապետութեան (Մայիս 28), Սահմանադրութեան օրուան (Յուլիս 3), Անկախութեան (Սեպտեմբեր 21) տօները եւ Ցեղասպանութեան զոհերու յիշատակի օրը (Ապրիլ 24) կը նշուին որպէս «ոչ - աշխատանքային» օրեր եւ երկրաշարժի զոհերու օրը (Դեկտեմբեր 7): Կարելի է նշել նաեւ աւանդական, եկեղեցական, մասնագիտական կամ այլ տօներ եւ յիշատակի օրեր: Այս նոր որոշումէն ետք կը դադրին ի զօրու ըլլալէ տօներու եւ յիշատակի օրերու մասին Գերագոյն Խորհուրդին կողմէ նախապէս ընդունուած շարք մը որոշումներ:

***

ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԵՒ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Առեւտուրի եւ սպասարկութիւններու կանոններու վաւերացման եւ պահպանման ստուգման գործով զբաղելու նպատակով ստեղծուած է «Առսպառտեսչութիւն» պետական կառոյցը, որ հաւանաբար սկսի գործել Ապրիլի վերջերուն: Ան ստուգումներ կը կատարէ հաշուիչ եւ կշռիչ գործիքներու, գիներու պիտակներու, հրդեհէ պաշտպանութեան կանոններու, առողջապահական պայմաններու, պաշտօնեաներու եւ բանուորներու առողջութեան գրքոյկներու, ապրանքներու արտօնուած չափանիշերու յարգանքին եւ այլ հարցերու մէջ: Միաժամանակ տեսչութիւնը կ՚արձագանգէ քաղաքացիներուն գանգատներուն եւ իրաւունք կը վերապահէ անոնց պահանջովութեան կամ առողջութեան սպառնացող ապրանքներու արտադրութիւնը կամ ներածումը արգիլելու:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆ՝ ՃԱՅՐՈՅԹԻՆ ՈՒ ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Բնակչութեան բոլոր հոգեվիճակները կարելի է տեսնել Գազայի պատերուն արձանագրութիւններէն, սեւագրութիւններէն: Հոն կան կոչեր, լոզունգներ, դատապարտումներ, Այաշի սպանութեան առթիւ ցաւակցականներ. հոն պատերը պերճախօս են, երբեմն սպառնացող, միշտ ըմբոստ: Հոն սկսած է քարերու պատերազմը իր առաջին քարերով, առաջին զոհերով:

Այսօր փոխուած են ժամանակները. Իսրայէլցիները մեկնած են անկէ ու Գազայի կայանին բնակչութեան մեծ մասը զօրավիգ է Արաֆաթի, պաղեստինեան իշխանութեան:

Այսուհանդերձ, դիւրին չէ կեանքը: Մանաւանդ անոնց համար որոնք Թել - Ավիվ կ՚երթան աշխատելու: Ամէն առաւօտ ժամը 3-ին միաւորաբար թաքսի կը մտնեն հասնելու համար սահմանագլուխը. զայն Ոկ՚անցնին հետիոտն ու կ՚ենթարկուին խուզարկութեան, Այսպէս կը սկսի առօրեան 22 հազար պաղեստինցի բանուորներու: Խուզարկութիւնը կէս ժամէն երկու ժամ կրնայ տեւել: Երբեմն զինուորները իրենց պարտականութիւնը կը կատարեն ճշգրտօրէն. բայց երբ կացութիւնը լարուած է, կ՚ուշացնեն բանուորներու խումբերը, կարելի չափով նեղելով զանոնք: Խուզարկութենէն ետք ժամ մը եւս պէտք է ճամբորդել մինչեւ գործատեղիները: Այդ գործատեղիները արտեր են, կամ Թել - Ավիվի կամ Ռամալլահի մէջ շինութեան հրապարակներ: Այդ բանուորները ամսական 3500 Փրանք կը ստանան, ինչ որ Գազայի մէջ վճարուած են կրկինն է, Օրը աւարտելէ ետք տուն կը վերադառնան ժամը 20-ի մօտ:

Փետրուար 25-էն Համասի կողմէ գործուած ոճրափորձին լուրը այդ բանուորներուն համար ազդարարութիւն մը եղած է թէ խուզարկութեան հանգրուանը աւելի երկար պիտի տեւէ ու աւելի բարդանայ, անգամ մը եւս: Գազան շրջափակումի նոր օրեր ալ պիտի ապրի: Ահաբեկչական արարքներ, սպառնալիքներ, լարուած օրեր, հրէական կամ արաբական տօներ, բոլորն ալ առիթ են շրջափակումի: Ատիկա կը նշանակէ որ չեղեալ պիտի նկատուին աշխատանքի արտօնագիրները որոնք այնքան դժուարութեամբ ձեռք կը ձգուին, նաեւ ելքի անցաթուղթերը: Տակաւին պիտի արգիլուին պաղեստինցի բանուորներու անցքերը: Չորս տարի առաջ 200 հազար էին անոնք, մինչեւ Փետրուար 25 այդ թիւը իջած էր 60 հազարի, իսկ անկէ ի վեր ոչ մէկ բանուոր կրնայ անցնիլ հրէական հողամասը: Արդէն Իսրայէլ 190 հազար օտար բանուոր գործի առած է. անոնք Ռումանացիներ են, Թայլանտցիներ, Փիլիպեանցիներ: Կարճ ժամանակ ետք երկիրը ոչ մէկ պաղեստինցի բանուորի պէտք պիտի ունենայ: Դուրս ելլելու արգելք պիտի կիրարկուի նաեւ պաշտօնական անձնաւորութիւններու. պիտի կասի թերթերու հրատարակութիւնը, պաղեստինցի 1200 ուսանողներ պիտի չկարենան Այսրյորդանանի իրենց դըպրոցը երթալ: Ոչ ալ երկրին միջազգային օդակայանը որ Թել - Ավիվի մօտ կը գտնուի: Շրջափակումը աւելի խստացնելու պարագային արգելք կը դրուի նաեւ գեղերու անցքին ու ինչ որ աւելի ծանրակշիռ է, ծանր հիւանդներու փոխադրութեան:

Սակայն շրջափակումէն առաւելապէս կ՚ազդուի տնտեսութիւնը: Պաղեստինի պտուղի, բանջարեղէնի, շինանիւթերու, դեղերու, թէքնիք միջոցներու արտածում - ներածումներու 80%-ը Իսրայէլի ուղղուած է:

Գազան անզօրութեան կատաղութիւնը կ՚ապրի, սեղմուած մնացած Համասի եւ Իսրայէլի միջեւ: Կը վախնայ որ Համաս կ՚ապակայունացնէ շրջանը. կը վախնայ որ Իսրայէլ կը վերագրաւէ տարածքները, կը վախնայ նաեւ Համասի եւ պաղեստինեան իշխանութեան միջեւ քաղաքացիական պատերազմէ մը:

Չորրորդ մահափորձէն ետք երբ Փերէս սպառնաց թէ Իսրայէլ պիտի մաքրէ ահաբեկիչները իրենց եղած տեղն իսկ եւ երբ նոյն իրիկունը վայրաշուներ տեղ գրաւեցին շրջանին մէջ, Պաղեստինցիները հասկցան թէ ընելիք չունէին: Արաֆաթ զայրացած էր. ինք բանակցութիւն վարել տուած էր ու Համաս խոստացած որ Իսրայէլի դէմ ոչինչ պիտի ձեռնարկէր, մեկնելով Արաֆաթի հակակշռին տակ գտնուող տարածքէն: Մինչդեռ անձնասպանական վերջին արարքին հեղինակը Գազայէն մեկնած մէկն էր:

Իսրայէլեան զօրքին Գազա մուտքը պիտի նշանակէ Արաֆաթի հեղինակութեան, պաղեստինեան հիմնարկներու եւ խաղաղութեան հոլովոյթին աւարտը: Նոյն երեկոյեան Համասի վերին մէկ պատասխանատուն ուզեց հանդիպիլ ու գրաւոր կարգադրութիւն մը ընել Արաֆաթի հետ: Ան մերժեց նոյնիսկ հանդիպումը: Ու Համասականներու որսը սկսաւ:

Անկէ ետք, որքան ալ այս վերջինները ձայն բարձրացուցին թէ Արաֆաթ Փերէսէն թելադրուած կը մաքրագործէր զիրենք, խորքին մէջ դիւրին չի քօղարկուիր զինեալ կազմակերպութեան տագնապը որ իր գոյութեան ամէնէն ծանրն է թերեւս: Համասը ճակատ յարդարեց ու չմասնակցեցաւ պաղեստինեան ընտրութեան. անկէ ի վեր իսլամական շարժումը հող կը կորսնցնէ, իսկ ժողովուրդին 80%-ը միշտ զօրավիգ է Արաֆաթի: Ասկէ դժուար չէ տեսնել թէ եթէ նոյնիսկ մարդիկ նախ Իսրայէլը կը դատապարտեն, Համասը անձնասպանական քայլեր կ՚առնէ հանրային կարծիքին մէջ: Ու նոյնիսկ երբ ժողովուրդը փաստը կուտայ թէ կը վաւերացնէ պաղեստինեան իշխանութեան ձերբակալութիւնները, վախը չքացած չէ. սպառնալիքներ են նոր ահաբեկչութիւններու հաւանականութիւնը, շրջափակումին շարունակութիւնը: Ու Գազան վրդոված է, մտահոգ: Մինչդեռ պիտի ուզէր ապրիլ, աւարտել հազարաւոր շինութիւնները, ման գալ ծովափին վրայ, քէպապի ու խորոված ձուկի հոտերուն մէջ. ելք մը գտնել վերջապէս արիւնի ու յուսահատութեան փակ շրջանակէն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին օրերու Հայաստանեան քաղաքական կեանքի գլխաւոր զարգացումը եղաւ մարզպետներու նշանակումը։ Այդ առիթով կրկնակի արժեւորումներ եղան. յայտնուեցան դրական ու ժխտական կարծիքներ։ Առաջինները գոհ էին տեսնելով որ երկրին այլեւայլ մարզերուն հետ վարչական կարգաւորումն ալ կը հիմնաւորուի, ձեւ ու դէմք կը ստանայ. իսկ երկրորդ խումբինները մարզպետներու նշանակումին մէջ կը նշմարէին կողմնակալութեան նոր պարագաներ ու յետագայ շահարկումներու նախապատրաստական քայլեր։

Այս երկակի արժեւորումներուն հետ անակնկալ մըն ալ տեղ գտաւ ի տես Երեւանի քաղաքապետին փոփոխութեան։ Լրատուիւնները մարզպետներու նշանակումին հետ հաղորդեցին նաեւ այդ փոփոխութիւնը։ Վահագն Խաչատրեան որ Ղարաբաղ Կոմիտէի անդամ Հ. Գալըստեանի յաջորդած էր անոր հրաժարումէն ետք (1992, Դեկտեմբեր) Երեւանի բազմաթիւ հարցերէն որոշ չերտի մը բերուած լուծումներով ու գործօն ղեկավարի տիպարով, հաւանութեան արժանացած քաղաքական դէմք է։ Այս հանգամանքն ալ ներշնչած էր սպասումներ թէ Վ. Խաչատրեան կը դառնայ մարզ կարգավիճակով մայրաքաղաքին մարզպետը։ «Մինչեւ վերջին պահը իրենց նշանակման մէջ համոզուածների, եւ ինչու չէ, ժողովրդի մէջ նոյնպէս որպէս ամենահաւանական թեկնածու համարուողների խմբում էր նաեւ Երեւանի նախկին քաղաքապետը» կը գրէ «Հայք» (Մարտ 7)։ Բայց այդ նշանակումը չեղաւ։ Անակնկալօրէն հասաւ Վ. Խաչատրեանի պաշտօնին վերջ տրուելու լուրը. ու մարզպետներուն նշանակումին հետ հաղորդուեցաւ լուրը թէ Ա. Միրզոյեան կը յաջորդէր անոր։ Ինչպէս կը գրէ նոյն թերթը, մարզպետներու ցուցակը նախ տարակուսանքի պատճառ եղաւ, «այնուհետեւ հետեւեցին հաշուարկները ու գուշակումները՝ ով ում թեկնածուն է...։ Հաւանական պատճառներով զարմանք առաջացնող ցուցակում յայտնուածներին բնորոշող վերջին գնահատականը «նախագահի մարդ» լինելն է»։ Վ. Խաչատրեանի պարագային այս բացատրութիւնը այնքան ալ արդար չի թըւիր որովհետեւ քանի մը օր ետք հասաւ լուրը թէ ան խորհրդական նշանակուած է Հանրապետութեան նախագահին, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ առնուազն ուշադրութեան արժանացած է այս վերջինին կողմէ։ Մաղթելին այն է որ այս նոր պաշտօնը արդիւնաւոր շարունակութիւն ունենայ եւ Վ. Խաչատրեան չհետեւի նախագահին աշխատանքի մօտիկ շրջանակին մէջ գործելէ ետք ընդդիմութիւն դարձած անուններու օրինակին։

Քաղաքական շրջանակի դէմքերէն քիչերու կողմէ արտայայտուած մօտեցումով մը կը պատասխանէ Վ. Խաչատրեան իրեն ուղղուած ան հարցումին թէ ո՛վ, կամ ինչ բան խանգարած է իր մարզպետ նշանակումը. «աւելի շատ մտածում եմ թէ իմ քաղաքապետութեան օրօք ինչ կարող էի անել որ չեմ արել» կ'ըսէ, նշելով նաեւ թէ նախագահին հրամանագիրէն քանի մը ժամ առաջ միայն տեղեկացած է թէ պիտի հեռանայ Երեւանի քաղաքապետական աթոռէն։

«Լրագիր Օր»ի (Մարտ 13) մէջ լոյս տեսած հարցազրոյց մը առիթ կ'ըլլայ որ Վ. Խաչատրեան արտայայտուի ինք իր մասին. որեւէ կուսակցութեան անդամ չէ, անոնց ծրագրին մէջ վաղուան հեռանկար չի նկատեր ընդհանուր առումով։ Իրեն համար գլխաւոր հարցը անկախութեան պահպանումն է ու ամրապնդումն է։ «Թող ոչ մի կուսակցութեան մտքով չանցնի որ յետադարձ ճանապարհ կայ դէպի նախկին խորհրդային Միութիւն» կ'ըսէ ան։ Ապա պատասխանելով «դուք ձեզ ո՞ւմ թիմից էք համարում» հարցումին, կը պատասխանէ. «ըստ էութեան, հանրապետութեան նախագահի»։

Մամուլը կը նկատէ ժողովրդավարութիւնը պահպանող միջոցներէն մէկը. անով կը ստեղծուի ազատ խօսելու, արտայայտուելու հնարաւորութիւնը։ Ինք քաղաքապետարանի հասցէին գրուած ամէն մէկ տողի կարեւորութիւն տուած է այնքան ատեն որ միտումնաւոր կեցուածք չէ նշմարած անոր ետին։

Այսօր ալ քաղաքապետարանին հետ կապը հիմնովին խզած չէ։ Կ'ըսէ թէ ի հարկին պատրաստ է աջակցելու իր յաջորդին, քանի որ բաւական քաջատեղեակ է քաղաքին հարցերուն։ Կը խոստովանի նաեւ որ «բաւականին ծանր ժառանգութիւն» ձգած է Ա. Միրզոյեանին։ Այդ ժառանգութեան մէջ ամենալուրջ խնդիր կը նկատէ ջրամատակարարման համակարգին վերաբերողը։ Ամէն մարզի մէջ ներդրումներու պէտք կայ։

Վ. Խաչատրեան որ կը բնութագրուի որպէս լաւատես անձնաւորութիւն մը, իր նոր պաշտօնին բերումով հաւանօրէն աւելի ետք նուազ հետաքրքրէ մամուլը։ Իսկ Երեւանի սա կամ նա հարցին մասին այլեւս խօսակից պիտի ըլլայ նոր քաղաքապետը Աշոտ Միրզոյեան։ Անոր մասին առ այժմ ըսուածը այն է որ «ձեռնպահ է մնում լրագրողների հետ հանդիպելուց եւ դեռ որոշ ժամանակ կը շարունակուի նրա անձի շուրջ խորհրդաւորութիւնը»։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐ

(Թ.)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բ.
ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԴԷՄՔԵՐ

Այս շարքը կը պանծացնէ երեք մեծերու յիշատակը՝ Գրիգոր Արծրունի, Հայր Ղեւոնդ Ալիշան եւ Ֆրանց Վերֆել։ Իւրաքանչիւր դրոշմանիշ կ'արժէ 90 դրամ։ Այս անգամ եւս Թղթատարական Հայկական վարչութիւնը դիմած է անցեալ տարի իր որդեգրած «երկփեղկեայ դրոշմանիշերու» իւրայատուկ դրութեան (1)։

Գրիգոր Արծրունի (1845 - 1892) այս նշանաւոր հրապարակագիրը հիմնադիրն էր «Մշակ» թերթին որ Թիֆլիսի եւ ռուսական կայսրութեան ամէնէն ազդեցիկ հայկական օրկաններէն մէկը եղած է իր ժամանակին։

Դրոշմանիշին երկու մասերը (ուղղահայեաց) դեղին յատակի վրայ կը կրեն Գրիգոր Արծրունիին դիմանկարը (ձախ կողմ) եւ «Մշակ» թերթին առաջին էջ (աջ կողմ)։ Մակագրութիւնը սովորականին պէս երկլեզու է հայերէն եւ անգլերէն։

Հայր Ղեւոնդ Ալիշան։ Վաստակաշատ հայագէտին նուիրուած դրոշմանիշը կազմուած է երկու հորիզոնական ուղղանկիւններէ (գոյնը՝ կապոյտ)։ Վերի մասը կը ներկայացնէ բանաստեղծին նկարը Խոր Վիրապի վանքին պատկերին քով, վարի մասն ալ Սուրբ Ղազարի կղզին օդանաւէ մը դիտուած։ Այս երկրորդ մասին վրայ հայերէն եւ անգլերէն լեզուով կ'երեւայ «Վենետիկ, Սուրբ Ղազար Մխիթարեան Միաբանութիւն» արձանագրութիւնը։

Ֆրանց Վերֆել։ Շարքին վերջին դրոշմաթուղթը հրատարակուած է Աւստրիացի ծագումով հրեայ, վիպասան Ֆրանց Վերֆելի մահուան 50-ամեակին առթիւ։ «Մուսա լերան 40 օրերը» համբաւաւոր վէպին հեղինակը յաւերժացնող այս նամականիշը կապոյտ գոյնի է։

Երկփեղկեայ այս դրոշմաթուղթին ձախակողմեան կողմը զարդարուած է հեղինակին լուսանկարով որուն աջին կ'երեւայ «Gratitude» եւ «Տուրք երախտիքի» բոլորաձեւ արձանագրութիւնը։ Աջակողմեան «փեղկին» վրայ տեղ գտած է Մուսալեռցի քաջամարտիկի մը լուսանկարը որ մէկ ձեռքէն իր զաւակը բռնած է եւ միւս ձեռքէն զէնքը։

Այս երկրորդ բաժինին պատկանող երեք նամականիշներուն կարելի է աւելցնել չորրորդ մը որուն «հերոսը» շատերուն, եւ յատկապէս մեզի, անծանօթ է։ Ձեւով մը յայտնի անծանօթ մը՝ Արտեմ Կացեան կոչուած։ Դրոշմանիշէն կ'իմանանք նախ ծննդեան եւ մահուան թուականները (1886 - 1943) եւ յետոյ դրոշմաթուղթի մը արժանանալու պատճառը. բաւական անյաջող այս նամականիշը կ'ոգեկոչէ հայ օդաչուի մը 1909-ին կատարած ամենաբարձր եւ ամենահեռաւոր թռիչքը (2)։

Դրոշմանիշը, որուն արժէքն է 90 դրամ բնականաբար կ'օգտագործուի օդանաւային փոխադրութեանց համար։

Անոր հեղինակը մեզի թող չվշտանայ եթէ ըսենք որ, ըստ մեզի, ցայսօր եղած բոլոր հայկական նամականիշներէն ամէնէն անյաջողն է՝ թէ՛ նկարազարդումի տեսակէտով, թէ իր մակագրութիւններով որոնք անըմբռնելի կը մնան նոյնիսկ ... խոշորացոյցով։ Հայկական Թղթատարական վարչութեան առաջին «Couac»ը։

Գ.
ԱԶԳԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳ

Այս շարքը որ հարուստ է արդէն տասնեակ մը դրոշմանիշերէ կ'ընդլայնուի երեք նոր արժէքներով։ Առաջինը (90 դրամ) կը ներկայացնէ կարմիր տուֆէ պատրաստուած մահարձան մը (Ք. ա. Է. - Զ. դար) Լոռի բերդի պեղումներուն ժամանակ յայտնաբերուած։ Երկրորդը՝ (60 դրամ) արեգակնային համակարգութիւնը խորհրդանշող անագապղինձէ մանրակերտի մը նկարն է (Սեւանի աւազան. Ք. ա. ԺԱ. - Ժ. դար)։ Երրորդն ալ մեզի կը հրամցնէ քառանիւ սայլերու երկու նըմոյշներ, Քառասուն դրամնոց այս դըրոշմանիշին վրայ ներկայացուած առարկաները (Ք. ա. ԺԴ. դար) յայտնուած են Լճաշէնի մէջ եւ մաս կը կազմեն Հայաստանի պատմութեան պետական թանգարանին աւանդին։

Դ.
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱՑՄԱՆ 1700-ԱՄԵԱԿԸ

Եթէ 1994-ին հիմնուած այս շարքը իր առաջին թողարկումով ամբողջովին կը համապատասխանէր վերնագիրին պատկերը բոլորովին այլ է այս անգամ եւ առաջարկուած վեց նոր արժէքները հեռուէն - շատ հեռուէն կարելի է ըսել կ'առընչուին բուն նիւթին հետ։ Վեց նոր դրոշմանիշերը՝ յուշաթերթիկ մը եւ հինգ անջատ արժէքներ կը ներկայացնեն Երեւանի համայնապատկեր մը եւ Հայաստանի մայրաքաղաքին ամէնէն յայտնի վայրերը։

Յուշաթերթը (400 դրամ) կազմուած է շատ գեղեցիկ գունաւոր լուսանկարէ մը։ Առաջին գիծին վրայ կ'երեւայ քաղաքը իսկ ետեւը մեծ ու փոքր Մասիսները։ Յուշաթերթին վերի մասը տեղադրուած է «Քրիստոնէութիւնը Հայաստանում 301 - 2001 _ Christianity in Armenia» մակագրութիւնը։

Միւս հինգ արժէքները կը կազմեն ամբողջական շարք մը։ Առաջինը՝ (120 դրամ) կը ներկայացնէ Հանրապետութեան հրապարակը եւ «Արմենիա» պանդոկը, երկրորդը՝ (100 դրամ) Բաղրամեան պողոտային վրայ գտնուող պետական շէնքերը, նախագահական պալատը, գիտութեանց կաճառը, Խորհրդարանն ու Արտաքին Գործոց նախարարութեան շէնքը։ Վերջին երեք նամականիշերը (90 - 80 եւ 60 դրամ) աւելի փոքր են։

Անոնց շնորհիւ կը ծանօթանանք «Մարզահամերգային համալիր»ին, Աբովեան փողոցին եւ կոնեաքի գործարանին (Յաղթանակի կամուրջէն դիտուած)։ Այս հինգ նամականիշերուն համար ծիրանագոյն եւ դեղին յատակի վրայ օգտագործուած են շատ նուրբ եւ քնքոյշ գծագրութիւններ (3)։

Այս վերջին շարքով աւարտած պէտք է ըլլան - (կ'ենթադրենք) - 1995-ի թողարկումները։ Եթէ մեր ենթադրութիւնը ճիշդ է մեզի կը մնայ զարմանալ ու ափսոսալ տեսնելով որ այս թողարկումներուն մէջ տեղ չէ տրուած ցեղասպանութեան 80-ամեակին նման կարեւոր իրադարձութեան մը։ Ցաւալի «Մոռացում մը»։

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

Ծանօթութիւններ. --

(1) -- Շատ մը պետութիւններ հրապարակած են կլոր կամ եռանկիւն դրոշմանիշեր։ Շատ քիչեր սակայն դիմած են այս "իւրայատուկ" ոճին։ Ֆրանսա առնցմէ դարձաւ 1994-ին "SIDA"ի դէմ պայքարին նուիրուած երկփեղկեայ 2.80 ֆրանքի նամականիշ մը հրատարակելով։ Հայաստանի մէջ առաջին փորձը եղան Լ. Շանթին եւ Ե. Օտեանին նուիրուած դրոշմաթուղթերով տես՝ «Յառաջ», Յունիս 17 / 18, 1995։

(2) -- Դրոշմանիշը չափազանց մանր գիրերով Ա. Կացեանը կ'անուանէ «աշխարհի ռեկորդակիր ըստ հեռաւորութեան եւ բարձրութեան»,

(3) - «Timbroscopie» ամսաթերթը Մարտ ամսուան իր թիւին մէջ կ'անդրադառնայ -- վերջապէս -- այս վերջին թողարկումներուն։

Հայկական բոլոր դրոշմաթուղթերը ստանալու համար դիմել՝

International Stamp. Co.
P. O. Box 159
Montvale — N.J. 07645 — U. S. A.

Տնօրէն՝ Պ. Յակոբ Պարսումեան

ԻԳՆԱ ՍԱՐԸԱՍԼԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բանաստեղծութեան իր Բ. հատորին՝ «Քառասմբակ սէրերով»ին տրուած Հայկաշէն Ուզունեան (1994) մրցանակը ստանալու համար Պոլիսէն Փարիզ ժամանեց բանաստեղծ Իգնա Սարըասլան։ Մարտ 16, Շաբաթ երեկոյ մեծ մասով Բարեգործականի շրջանակէն ու նախկին Պոլսեցիներէ բաղկացած բազմութիւն մը ամբողջութեամբ լեցուցած էր Ա. Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնի սրահը ուր գինեձօնով մը մրցանակի յանձնումի հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենար։

Երեկոյթը սկսաւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի մասնաճիւղի ատենապետ Ալեքսի Կէօվճեանի ողջոյնի խօսքով, որմէ ետք Կարապետ Տաքէսեան անդրադառնալով Սփիւռքի մէջ հեռաւորութիւնները չըջնջելով իրար ճանչնալու պարտադրութեան, ուրախութիւն յայտնեց օրուան մեծարեալին ներկայութեան ու տուաւ կենսագրական գիծեր. Իգնա Սարըասլան ծնած է 1945-ին Գատըգիւղ. երկրորդական ուսումը ստացած է իր ծննդավայրի ֆրանսական լիսէին մէջ, ապա աւարտած Պոլսոյ բժշկական ֆաքիւլթէն։ Պատանեկան տարիներէն սկսած է գրել ու կը շարունակէ մինչեւ այսօր։ Բանաստեղծութիւններու երկու հատորներէն - «Լ... եւ «Քառասմբակ սէրերով» - զատ ունի յօդուածներ, թարգմանութիւններ, վերլուծական էջեր, Իր պրպտումներուն արդիւնք է Գատըգիւղի երգչախումբին յիսնամեակի հատորը։

Երեկոյթին գլխաւոր ելոյթը որ նուիրուած էր Ի. Սարըասլանի գրական վաստակին, մրցանակի յանձնախումբին նախագահը՝ ներկայացուց Երուանդ Ազատեան։ Ան նախ ուրուագծեց Պոլսոյ մէջ գրականութեան ընդհանուր պատկերը ուր տիրական էին արեւմտեան ճաշակներու յարելու ձգտումը եւ տեղական գոյներու ազդեցութիւնը։ Ծանրացաւ «առարկայական խորհրդապաշտութիւն» որակումին վրայ որով ընդհանրապէս կը բնորոշուի վերջին շրջանի Պոլսոյ հայ բանաստեղծներու - յատկապէս Խրախունիի - գործը։ Ի. Սարըասլանը նկատեց Կ. Ճանճիկեանի բացած ուղիէն քալող նորարարներու խումբին վերջին օղակը, ... նոր արտադրութեան մէջ չեչտելով անձնականը, ազգայինն ու համամարդկայինը։ Ե. Ազատեան իր ելոյթը յաճախ ընդմիջեց հատուածներու ալ տեղ տալով Ի. Սարըասլանի բանաստեղծութիւններէն։

Ապա կրկին խօսք առաւ Կ. Տաքէսեան ու կարդաց գնահատանքի այն գիրը զոր Ի. Սարըասլանի 50-ամեակի առթիւ Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը՝ Յակոբ Մովսէս ուղղած էր անոր։

Երեկոյթին խօսքի բաժինը ընդմիջուեցաւ Արա Կիւլէրի լուսապատկերներու շարքով մը ուր ան կը հետագծէր Ի. Սարըասլանի կեանքին հանգրուանները. Գատըգիւղի Արամեան - Ունճեան վարժարանը, Ֆրանսական լիսէն, այն հիւանդանոցը ուր կ'աշխատի Ի. Սարըասլան վիրաբոյժը, Վոսփորի ափին շրջագայութեան իր նախընտրած անկիւնները, եւայլն։

Հայկաշէն Ուզունեան բեմ հրաւիրուեցաւ յանձնելու համար իր անունը կրող մրցանակը. ըսաւ թէ ան կը տրուի մօտ 30 տարիէ ի վեր, քաջալեր կանգնելու համար հայ գրողին եւ ուրախ է որ այս անգամ զայն կը ստանայ Պոլիսէն գրող մը. հակիրճ ներկայացումով մը անդրադարձաւ «Պոլսահայ» որակուած գրա-

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՎԱՀԷ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ՎԷՊԻՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Կլէնտէյլի Իրանահայ Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 10-ին, տեղի ունեցած է Վահէ Պէրպէրեանի «Նամակներ Զաւարէն» վէպին նուիրուած երեկոյթ մը: Բացումը կատարելով Վաչիկ Տէր - Սարգիսեան տուած է հեղինակին կենսագրականը: Վէպը ներկայացուցած է Անահիտ Արամունի: Ապա ցուցադրուած է Վահէ Պէրպէրեանի կեանքին ու գործին նուիրուած տեսերիզ մը, զոր պատրաստած են Արա Մածունեան եւ Հրայր Անմահունի:

***

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՈՒ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կլէնտէյլի «Լարք» երաժշտանոցի Կեդրոնին մէջ, Մարտ 11-ին, տեղի ունեցած է հայ ժողովրդական երգարուեստին ու պարարուեստին նուիրուած երեկոյթ մը: Նիւթը ներկայացուցած է Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցի դասախօս փրոֆ. Արուսեակ Սահակեան, նոյն ատեն ներկաներուն սորվեցնելով կարգ մը երգեր ու պարեր: Արուսեակ Սահակեան 30 տարի է նուիրուած է հայկական հին ծիսաբանութեան ուսումնասիրութեան, դասաւանդելով բանահիւսութիւն եւ հանդէս գալով դասախօսութիւններով ու գիտական յօդուածներով: Ան հիմնադիր - ղեկավարն է «Նարօտ» համոյթին, որ 1981-էն ի վեր մեծ դեր կը կատարէ:

***

ՓՐՈՖ. ՌԻՉԸՐՏ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ «ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ»

Ֆրէզնոյի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մարտ 10-ին տեղի ունեցած ճաշի ընթացքին, Հայ Դատի Յանձնախումբը իբրեւ «Տարուան մարդը» պատուած է փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեանը:

***

Հ. Օ. Մ.-Ի ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ

Կլէնտէյլի Օլտ Ռիբափլիք Թայթըլ Գամփընիի սրահին մէջ, Մարտ 9-ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ.-ի կազմակերպած դաստիարակչական սեմինարը գեղագիտական նիւթերու շուրջ: Տոքթոր Սիւզան Զօպանեան խօսած է գեղագիտական գործօղութիւններու, Շողեր Աբէլեան՝ առողջ սննդականոնի եւ Գոհար Թամըր՝ դէմքի մորթի խնամքի մասին:

***

ԱՐՄԷՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Սան - Ֆրանսիսքոյի «Վասպուրական» սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, տեղի ունեցած է երաժիշտ Արմէն Մանդակունեանի նուիրուած երեկոյթ մը, անոր հրապարակած նոր խտացեալ սալին առթիւ: Բացումը կատարած է Համազգայինի տեղւոյն վարչութեան ատենապետ Տիգրան Եփրեմեան, ներկայացնելով երաժիշտին կենսագրականը: Գէորգ Պուրսալեան ներկայացուցած է Արմէն Մանդակունեանի նոր սալի երգերը՝ վերլուծական նշմարներով: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է երգահանը:

***

Հ. Յ. Դ. «ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ» ԿՈՄԻՏԷԻ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փասատինայի Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 9-ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. «Ահարոնեան» Կոմիտէի կազմակերպած ճաշ - պարահանդէսը, որուն ներկայ եղած են 400 հոգի: Բացումը կատարած է Յարութ Յովսափեան: Հանդիսութիւնը վարած է Ռուբինա Փօղոսեան: Երեկոյթը խանդավառած է երգիչ Վաչէ:

***

ԹԱՄԱՐ ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կլէնտէյլի Պրէտըրըն Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 10-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահարուհի Թամար Ասատուրեանի նուագահանդէսը: 15-ամեայ պարմանուհին մեծ յաջողութեամբ եւ վարպետութեամբ մեկնաբանած է Պէթհովընէ, Պախէ, Շոփէնէ, Կոմիտասէ եւ Բաբաջանեանէ գործեր, հիացում պատճառելով ներկայ հասարակութեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՄԱՔՈՒՐ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

Աւստրալիացի հետազօտողներ ներկայիս կ'աշխատին իրականացնել ինքնաշարժերու համար մաքուր վառելանիւթ ձեռք ձգելու ծրագրի մը վրայ: Անոնք պիտի գործածեն պաքթէրի մը որուն ծիներուն վրայ կատարուած միջամտութեամբ մը ան տախտակի թափօնները պիտի վերածէ էթանոլի. այս ձեւով ընտացուած էթանոլը բաղկացուցիչներէն է հեղուկ վառելանիւթին: Որոշուած է 5 միլիոն տոլար արժողութեամբ գործատուն մը հիմնել ուր տախտակի, թամպակի, շաքարի եւ ցորենի մնացորդներէ էթանոլ պիտի արտադրուի: Կը սպասուի որ գործատունը տարեկան երկու միլիոն լիթրի արտադրութիւն ունենայ: Աւստրալիոյ անտառներու վարչութիւնը վստահեցուցած է թէ բաւարար նախանիւթ կրնայ հայթայթել, յատկապէս երկտասարդ ծառերու յօտումէն ձեռք ձգուած մնացորդներով:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

կանութեան յատկանիշներուն, հոն Ի. Սարըասլանի ունեցած տեղին: Ապա յանձնեց մրցանակը, շնորհաւորելով բանաստեղծը:

Վերջին խօսքը արտասանեց բանաստեղծը «քառամբակ սէրերով» ողջունելով ներկաները, իր ծննդավայրէն որ եղած էր ծննդավայրը Դուրեաններու, Տէմիրճիպաշեաններու, Նարպէյներու, Զարիֆեաններու եւ այնքան ուրիշներու, կարօտակէզ հազար համբոյր փոխանցելով: «Հոն ափ մը ծառայ այդ վաստակին, կը ջանամ արժանի ըլլալ այդ հոյլին» ըսաւ. ներկայի իրենց օգնակը կ'ուզէր կերտել նաեւ նուաճանդիստ մը ուր ապագայ սերունդները դային կապել իրենց գրականութեան նաւերը: Ի. Սարըասլանի համար որ սնած էր Հիւկոյով, Էլիւարով, Փրեվէրով, «կարօտներու խաչմերուկ» մըն էր Փարիզը ու անմոռանալի՝ հայ գրասէրներու հետ հանդիպումը:

Ի. Սարըասլան շնորհակալութեան արտայայտութիւններով աւարտեց խօսքը որմէ ետք մրցանակը յանձնուեցաւ իրեն ու եղաւ հիւրասիրութիւն մը: Սրահին մէջ տրամադրելի էր նաեւ մրցանակի արժանացած հատորը որուն օրինակները մակագրեց ան, իրեն ծանօթ ու անծանօթ Պոլսեցիներու հետ զրուցելու զուգահեռ:

Իգնա Սարըասլան եւ կինը վերադարձան Պոլիս, իրենց հետ տանելով փարիզեան վստահաբար հարուստ տպաւորութիւններ ու անոնց հետ նաեւ հայկական հետաքրքրութեան, կարօտի զգացումներու տրցակ մը որ իր անձէն անդին կ'ընդգրկէ Պոլսոյ գրական աշխարհը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԺՊԻՏ

Կինն ու ամուսինը վերադարձել են տարբեր հանգստավայրերից: Գիշեր: Կինը վեր է թռչում. «Վայ, ամուսինս եկաւ»: Կնոջ ձայնից վեր է թռչում նաեւ ամուսինը. «Ո՞ւր է»: Ու մտնում է մահճակալի տակ:

***

Ուսուցչուհին հարցնում է աշակերտին.
- Ի՞նչ է հօրդ անունը:
- Փանոս:
- Իսկ մօ՞րդ:
- Սոնիկ:
- Լաւ, իսկ քո՞նը:
- Փանասոնիկ:

***

Ուղեւորներից մէկը դիմում է վարորդին:
- Կանգնեցրէք, կանգնեցրէք, եւեւի դռնից ուղեւոր ընկաւ:
- Թքած էդ 50 դրամի վրայ, - անվրդով պատասխանում է վարորդը:

***

- Ինչո՞ւ են իմ քոյրիկին Ծաղող արեւ ասում, - փոքրիկ կարմրամորթը հարցնում է մօրը:
- Նա բեղնաւորուել է Արեւածագին:
- Իսկ ինչու՞ էք կրտսեր քոյրիկիս կոչում Կապոյտ ծաղիկ:
- Նա բեղնաւորուել է տերեփուկների մէջ: Դէ հերիք է հարցեր տաս, Պատըռուած ռետին:

ՊԱՏՈՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Չեմ գիտեր ինչ պիտի գրեմ: Գրիգորը ... գրկեց թեւերուն մէջ ու երեխայի ... տարաւ մութ սենեակը, կանգ առաւ ... մօտէն, մտերիմ հայրական ձայնով ըսաւ «Զարուհի, մի վախնար, քեզի չեմ վնասեր, քու սրբութիւններուդ չեմ դպչիր ... միայն կ'ուզեմ քեզ հետ ըլլալ անկողնին վրայ ... առանց հագուստի, միայն ես ու դուն ... բացարձակ մերկ ու անկեղծ ...»: Ասոր պէս բան մըն էր ըսածը բայց ես կուլայի՞ թէ ոչ՝ չեմ յիշեր հիմա: Սա գիտեմ թէ քով քովի մերկ երկնցած էինք կարծր անկողնին վրայ, պաղ էր անկողինը բայց ներսս հրդեհ կար...: Կը յիշեմ քրտինքը ու չոր չոր բերանս բայց մանաւանդ տարօրինակ, անծանօթ հաճոյքներ որ անոր ձեռքերէն կանցնէին կոնակիս, կուրծքերուս, ուսերուս, սրունքներուս...: Կը յիշեմ որ պաշտպանուելու համար անոր թեւերուն մէջ կծկուեցայ բայց ձեռքերը չարունակեցին զիս շոյել այնքան ամչցայ որ սկըսայ լալ ամօթէս «Գրիգոր, մի նեղուիր» ըսի «առաջին անգամն է...» ու անոր ձայնը ականջիս քովէն «գիտեմ Զարուհի ... մի վախնար, մի ամչնար...»: Կարճ պահ մը ամէն շարժում դադրեցաւ, միայն մեր ծանր շնչառութիւնը կը լսուէր բայց չէի գիտեր ուր ըլլալս ու չէի տեսներ Գրիգորը մինչեւ որ ինք խօսեցաւ քովէս, ականջիս քովէն «Զարուհի ... ես քեզմէ միայն մարդկային մարմինի ու հոգիի տաքութիւնը կ'ուզեմ, մտերմութիւն եւ սէր կ'ուզեմ ... ուրիշ բան չեմ ուզեր ... շատ մեծ ծարաւը ունիմ մաքուր, անկեղծ, սիրող հոգիի մը ... համբուրէ զիս, ըսէ կը սիրես, մի քաշուիր...»: Այդ վայրկեան լաւ կը յիշեմ խենթի պէս փաթթուեցայ իրեն ու համբուրեցի ուր որ բերանս դպաւ ... «կը սիրեմ քեզ, Գրիգոր» ըսի երկու - երեք անգամ «ես ալ քեզի պէտք ունիմ» ըսի ու նորէ՛ն սեղմեցի գլուխը թեւերուս մէջ մինչեւ որ յոգնեցայ: Ինքն ալ յոգնեցաւ կարծեմ թէ որովհետեւ ատեն մը լռութիւն տիրեց ու չշարժեցանք, զիս իր թեւերուն մէջ առած, առանց պառկած մութին մէջ: «Մոմ վառե՞մ» հարցուց յանկարծ: «Ոչ ոչ ... ասանկ լաւ է» ըսի եւ գիտէի որ ամօթէս կը մեռնէի եթէ մոմ վառէր ու տեսնէի զիս անանկ, յետոյ ինքն ալ պիտի տեսնէր մարմնիս տգեղութիւնը...: «Մի ամչնար Զարուհի, սէրը գեղեցիկ բան է, մերկ մարմինը մեծագոյն վայելքն է կեանքին» ըսաւ մեղմ ձայնով:

Հիմա կը յիշեմ, հոն պառկած քովը, մարմինս վերէն վար պրկուած, կրցայ մտածել թէ արդեօք իմ ճանչցած Գրիգո՞րն էր որ քովս երկնցեր կը շոյէր մազերս, կը համբուրէր ուսս...: Սեւութեան մէջ կորսուած էր դէմքը, միայն մարմնին հոտը կուգար, քրտինքի եւ ուրիշ հոտի խառնուրդ ... «ինչքա՜ն տարբեր են մարդիկ սիրոյ մէջ» խորհեցայ: Աչքերս քիչ մը վարժուեր էին մութին բայց չհամարձակեցայ նայիլ անոր մարմնին «երջանի՞կ ես» հարցուց յանկարծ, ուրիշ աշխարհէ մը կարծես ... «շատ շատ, Գրիգոր, չեմ կրնար բառով արտայայտել» ըսի, խնդաց իր սովորական մեղմ խնդուքը «ես ալ» աւելցուց եւ արմուկին վրայ յենլով՝ «եկուր քեզի տունդ տանիմ» աւելցուց «ուրիշ բան չպատահած»: Չհասկցայ ինչ ըսել կ'ուզէր ... չէի կըրնար երեւակայել ի՞նչ կրնար յաջորդել այսքան կատարեալ հաճոյքին: Մտքիս ծայրով անշուշտ կը զգայի թէ դեռ ծայրը չէր հասած մարմիններու այս հանդիպո՞ւմը, կռի՞ւը ինչ էր չեմ գիտեր, եւ նորանոր անորոշ պահանջներ կը մխտէին մարմինս սակայն տառնք խորհրդաւոր, վտանգաւոր ուժեր էին, արգիլուած՝ որոնք զիս մեղքի, յանցանքի աշխարհը կը տանէին ... «ոչ, ոչ» կրկնեցի մտքէս, առանց կարենալու ոչ բառը ըսել ոչ ալ պատկերը երեւակայել: Ամօթի սարսափելի զգացումը զիս բռներ կ'անշարժացընէր չորս կողմէս: Բայց ուր որ դպնար ան մարմինիս՝ հաճոյքի ալիք մը կը սուրար ամէն ուղղութեան, մանաւանդ կուրծքերուս շուրջ ... ծայր աստիճան գերզգայուն դարձած էի ու կ'ուզէի զիս բոլոր կողմերէն նոյն ատեն գրկէր, շոյէր: Գոցած էի աչքերս անշուշտ ու գլուխս բռնկած էր...: Ինչքա՞ն ժամանակ անցաւ՝ չեմ գիտեր: Ձիղերս հիմա սաստիկ յոգնած կը զգային:

Ասկէ աւելի չեմ կրնար գրել գիշերուան ապրումներուս մասին: Աստուած չընէ այս օրագիրս մէկու մը ձեռքը անցնի՝ վերջին օրս է: Ասկէ տասը տարի ետք երբ կարդամ այս էջերը հաւանաբար խնդամ վրաս ... Աստուած տայ ամուսնանամ, իմ էրիկս ունենամ եւ ինծի այս գաղտնիքներուն առաջնորդէ՝ ուրիշ բան չեմ ուզեր:

Ինչ որ է: Ելանք, հագուեցանք մութին մէջ: Դուրսը մոմերը մարեր էին: Նորէն չվառեց ու ինծի պէս ինքն ալ կը զգար, կարծեմ, թէ որեւէ նոր ապրում պիտի աւրէր, վտանգէր մեր հոյակապ գիշերը: Ձեռքս նորէն բռնեց ու դուրս ելանք: Պաղ էր բակը «կը մսի՞ս» հարցուց «այո» ըսի «մէկէն աշխարհ պաղ եկաւ»: Հանեց բաճկոնը ուսս նետեց, գրկեց նորէն ու երկար, տաք համբոյրը մեղ նորէն մօտեցուց: Փարեցայ իրեն ու ինչքա՜ն աւելի ապահով եւ պաշտպանուած էի իր թեւերուն, շունչին մէջ: Շնորհքով կը դողար մարմինս պաղէն աւելի չզօհացած, անհասկնալի ցանկութեան մը ախորժակէն: Ինքն ալ նոր կիրքով մը զիս գրկած էր: Բայց բաժնուեցանք...: Շուրջս նայեցայ ու ամէն ինչ փոխուած էր, մութին մէջ փաթթուած՝ ծառերը, տունը, ճամբան աւելի մտերիմ կը թըւէին: Մինչ այդ դուրս հաներ էր պզտիկ հին օթոն որուն մեքենային աղմուկը յանկարծ ցնցեց զիս ու լեցուց գիշերը «հին է բայց վստահելի է» ըսաւ Գրիգոր խնդալով «հրամմէ օրիորդ» աւելցուց: Բայց ես վերջին անգամ մըն ալ նայեցայ պատշգամին, չէնքին ուր կը պահուէր պզտիկ սենեակը սիրոյ եւ ուր տակնուվրայ եղեր էր ամբողջ կեանքս «աս տունը ծնայ ես» ըսի մտքէս «մէկ ժամ առաջ ... Նորէն ե՞րբ կը տեսնեմ արդեօք»: Ու տխրեցայ մէկէն «բաժանումը, բաժանումը» անցաւ մտքէս «միշտ տխուր եղած է»: Յետոյ օթօ մտայ ու տուն եկանք:

(Շար. 119)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Le Conservatoire Municipal de Musique Agréé

et la M.C.A. d'Alfortville vous proposent

UNE DECOUVERTE DE LA MUSIQUE ARMENIENNE

le **Dimanche 31 Mars** de 15h30 à 18h30

A LA RENCONTRE DU

DOUDOUK Instrument à vent
KANONE Instrument à cordes (cythare)
DEHOL Percussion.

Coordination artistique : JEAN-PIERRE NERGARARIAN

Inscription gratuite
Ouvert à tous

Conservatoire : 43. 75. 09. 92;
M. C. A. : 43. 76. 55. 89.

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5
tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի Նայիրի մասնաճիւղի ընկերուհիները խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն, Տիկին Թագուհի Գուլումեանի, ընկերուհի Լիւսի Գուլումեանի, Դրոյի, Պրիժիթի, Քրիստինի, Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Գուլումեանի, Պր. Մասիս Գուլումեանի, նաեւ ընտանեկան պարագաներուն՝ Կարպիս Գուլումեանի վաղահաս մահուան առթիւ. մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է. - Տիկին Ռիթա Վարդերեսեանէ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գիլիճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Մէհլէմէճեանէ 100-ական Ֆր.:

Պ. Նազարէթեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Նազարէթեան, Տէր եւ Տիկին Տանիէլ Մուրատեան 200-ական Ֆր.,

Տէր եւ Տիկին Համբարձում Նազարէթեան 50 Ֆր.:

Սեպուհ Արսլանեանի մահուան առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Արսլանեան 100 Ֆր.:

20EME ANNIVERSAIRE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section *Jeunes* présente

ASPECT DU CINEMA ARMENIEN

Sous l'égide de la CINEMATHEQUE de MARSEILLE

LE NOYER SOLITAIRE de F. DOVLATIAN au Breteuil — le 26 Mars à 20h30

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er
— Cinéma Breteuil : 120, Bd Notre-Dame, Marseille 6e

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Լաթիֆէ (Ադնիւ) Սարգիսեան (Թորոնթօ),

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան եւ զաւակները (Փարիզ),

Տէր եւ Տիկին Վազգէն Թէրզեան եւ զաւակները (Թորոնթօ),

Տէր եւ Տիկին Հրայր Սարգիսեան եւ զաւակները (Ճեատտա),

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Սարգիսեան եւ զաւակները (Թորոնթօ)

կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մարտ 24-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

***

Ընտանիքը ցաւակցութիւն կ'ընդունի Եկեղեցւոյ սրահը:

Այս տխուր առթիւ, իրենց հօր մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. -

«Հայաստան» հիմնադրամին	3000 Ֆր.
Համազգայինին	3000 Ֆր.
Կապոյտ Խաչին	3000 Ֆր.
Հայաստանի դեսպանատան Բարեկամներու Միութեան	3000 Ֆր.
Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան	2000 Ֆր.
Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի	2000 Ֆր.
ԱՅԲ - Ֆ.Մ. ձայնասփիւռին (Ստանալ «Յառաջ»էն)	2000 Ֆր.

եւ 2000 Ֆր. «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Մարտ 23, ժամը 10-ին, Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue, Paris 9e

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ASSOCIATION CULTUELLE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS ET DE LA REGION PARISIENNE

AVIS
AUX MEMBRES DE L'ASSOCIATION CULTUELLE

Le mandat de l'Assemblée des Délégués de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris et de la Région Parisienne arrive à son terme prochainement.

L'élection des membres laïcs de la nouvelle Assemblée des Délégués aura lieu le **Dimanche, 12 Mai 1996.**

Pour pouvoir participer à ces élections —élire ou se porter candidat— les membres **doivent être à jour de leurs cotisations** de l'année 1996 et des arriérés, **au plus tard le Lundi 25 Mars 1996 inclus** (date de la poste faisant foi).

Ceux des membres qui souhaiteraient se porter candidat à l'Assemblée, doivent adresser leur candidature, **par lettre recommandée, avec Accusé de Réception**, à l'adresse de :

L'Eglise Arménienne de Paris
A l'attention du Comité Electoral
15, rue Jean-Goujon
75008 PARIS

au plus tard le Samedi 30 Mars 1996 inclus (date de la poste faisant foi).

LE COMITE ELECTORAL

CONFERENCE

Nous avons le plaisir de vous informer que, dans le cadre de la commémoration du 81ème anniversaire du Génocide des Arméniens, auront lieu les :

Conférence et présentation
de l'EXPOSITION
«ARMENIE, DES ORIGINES AU IVème SIECLE»
par **JACQUES SANTROT,**
Conservateur du Musée Dobrée à Nantes
le Mercredi 3 Avril à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e

FRANCE-MUSIQUE
FM 92.1

ՋԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ ՔԱՌԵԱԿ
Հինգշաբթի, Մարտ 28
ժամը 13.45

-ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ-

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27, Լը օր Մեծի Պահոց:
Կը քարոզէ՝
ՄԻԽՌՆ ՎՐԴ. ԳԸՎԸԳԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27, ժամը 17-ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27:
Կը քարոզէ՝
ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Մարտ 29, ժամը 17.30-ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի,
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

A l'occasion de la

bénédiction de l'huile sainte

PELERINAGE A ANTELIAS

Du 22 au 30 Mai 1996

(Avion + Hôtel + Excursions + Bénédiction de l'Huile Sainte)

En option : Extension de deux jours à Petra (JORDANIE)

Renseignements et inscriptions

SABERATOURS: 31, rue dArgenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 42 96 10 10 Fax : 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES: 48, Cours de la Liberté, 69003 LYON
Tél. : 78 60 13 66 Fax : 78 60 92 26.

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

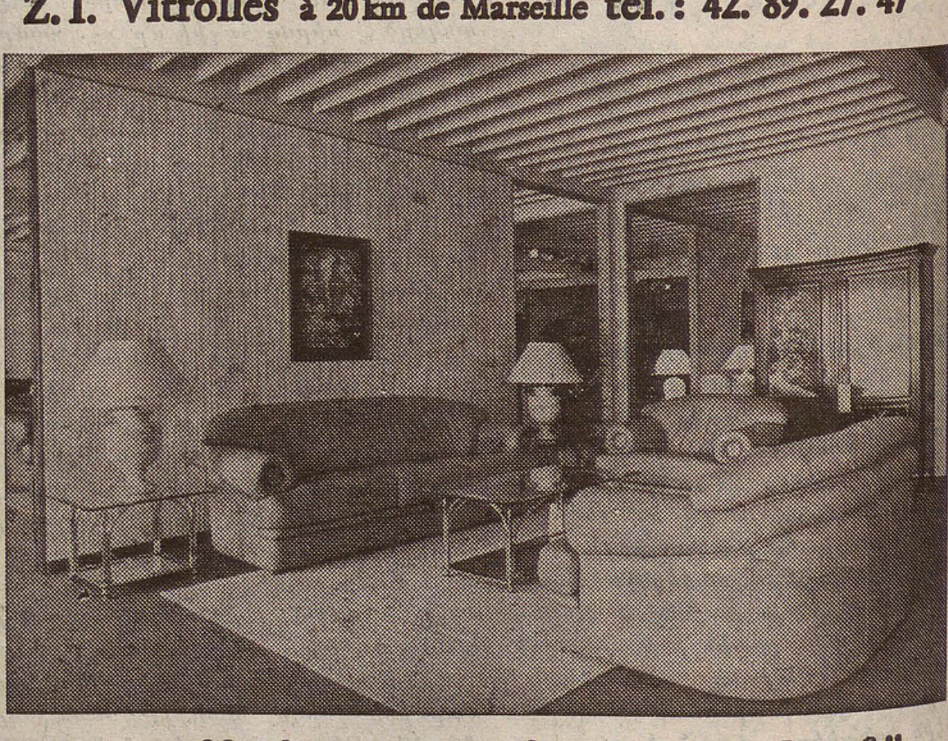

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris
Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 26
MARDI
26 MARS
1996

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամենօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.818 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 71e ANNEE — N° 18.818

ՆԱՆԹԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՍԿԻԶԲԷՆ Դ. ԴԱՐ»

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ

Ինչպէս գրած էինք («Յառաջ», Մարտ 22), Ուրբաթ, Մարտ 22-ին կը կատարուէր Նանթի Տոպրէ Թանգարանին կազմակերպած՝ «Հայաստան սկիզբէն Դ. դար» ցուցահանդէսին պաշտօնական բացումը, մամուլին եղած ներկայացումէն 48 ժամ ետք։

Հոս պիտի չծանրանանք հոյակապ - բառին հարազատ իմաստով - ցուցահանդէսին մանրամասնութեանց վրայ, քանի անոնց անդրադարձած էինք մեր առջի օրուան թիւով, այլ այդ ցուցահանդէսին պաշտօնական բացումին, որ տեղի կ'ունենար Ուրբաթ օր, ժամը 17-ին։

Ցիշենք որ այս ցուցահանդէսին զուգահեռ, Նահանգին Հօթէլին մէջ (Hôtel du Département) տեղի կ'ունենայ նաեւ լուսանկարներու ներկայացում մը (*) որ կը տեւէ մինչեւ Մայիս 24 եւ ուր կարելի է դիտել շատ գեղեցիկ նկարներ (Հայաստան՝ մարդիկ եւ բնաշխարհ) հոն կը ցուցադրուին Ջաւէն Խաչիկեանի եւ Տիգրան Կարապետեանի գործերը՝ ճաշակաւոր եւ հետաքրքրական։ Այս առթիւ, Հօթէլին առջեւ կը ծածանի նաեւ Հայաստանի եռագոյն դրօշակը, որ չի կրնար ուրախութիւն չպատճառել ժողովուրդի մը որ դարերու երկայնքին զրկուած եղած է իր հարազատ ինքնութեան ցուցադրութենէն։

Ուրբաթ օր, Մարտ 22-ին, տեղացի անձնաւորութեանց կողքին, փոքր չէր նաեւ այն Ֆրանսահայերու թիւը որ ուզած էին ներկայ ըլլալ բացման այս արարողութեան, որ, ըստ ծանուցագրին պէտք է կատարուէր ի ներկայութեան Արտաքին նախարար՝ Հերվէ տը Շառէթի, Մշակոյթի նախարար՝ Ֆիլիփ Տուսթ - Պլազիի եւ Հայաստանի պետական անձնաւորութեանց։

Այս առնչութեամբ, ինչպէս նաեւ կազմակերպչական դետնի վրայ, արդար յատախարութիւն մը կրնայի ունենալ բոլոր անոնք որ յանձն առած էին Փարիզ - Նանթ ճամբորդութիւնը կատարել։ Արդարեւ, խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր Տոպրէ Թանգարան ժամը 17-էն ալ առաջ, ուր հայկ. մուտքի արտօնութիւն մը կը տրուէր իրեն մեծ դըժուարութեամբ, մինչ անկարելի կը դառնար իրեն հետեւիլ այն հակիրճ արարողութեան որ կոչուած էր բացումն ըլլալու այս եզակի ցուցահանդէսին։

Բուն բացումէն քիչ առաջ, Հայաստանի Մշակոյթի նախարարը՝ Ցակոբ Մովսէս Թանգարանին կը նուիրէր խաչքար մը, Հայաստանի կողմէ։ Ապա, տեղի կ'ունենար կարճ արարողութիւն մը։ Ոչ միայն ներկայ չէր Մշակոյթի նախարարը՝ (Հերվէ տը Շառէթի բացակայութիւնը նախապէս ալ ճշդուած էր) Ֆ. Տուսթ - Պլազի այլեւ ոչ մէկ բացատրութիւն կամ արդարացում տրուեցաւ այդ բացակայութեան մասին, եւ նախարարը ոչ իսկ բարեհաճած էր ներկայացուցիչ մը կամ ուղերձ մը ղրկել, երբ ներկայ կ'ըլլան Հայաստանի վարչապետն ու Մշակոյթի նախարարը։ Այս առնչութեամբ յիշենք սակայն որ Ամենայն Հայոց Գարեգին Կաթողիկոսը ուղերձ մը ղրկած էր Պ. Ժ. Սանթրոյի ի պատասխան իրեն եղած հրաւէրին, ուր ցաւ կը յայտնէր որ չէր կրնար ներկայ ըլլալ, կը շեշտէր այս ցուցահանդէսին բերած օժանդակութիւնը քրիստոնէութեան որպէս պետական կրօնք հռչակման 1700-ամեակին։ Կը յայտնէր թէ զինք կը ներկայացնէր իր Կաթողիկոսական Պատուիրակը՝ Գիւտ Արք.։ Ուրեմն, քիչ մը խառնաշփոթ մթնոլորտի մը մէջ, խօսք առաւ Պ. Ժօրժ Լանտրէն, երեսփոխան եւ փոխ - նախագահ Լուառ - Աթլանթիքի ընդհ. խորհուրդին եւ Նախագահ Թանգարանին վարչական յանձնախումբին, որ, նախ բացատրեց Նանթի եւ Հայաստանի միջեւ հաստատուած յարաբերութիւններուն դրդապատճառը (երկրաշարժ, առանց սահմանի դեղագործներու այցելութիւն, անոնցմէ մէկուն տեսակցութիւնը վերադարձին, Թանգարանին տնօրէնին հետ եւայլն, եւայլն), ապա յայտաբերումը զոր ունեցած են հայ արուեստին։ Ան ջանացեր է գտնել թէ արդեօ՞ք որեւէ կապ կայ Նանթի եւ Հայաստանի միջեւ ու գտեր է Պրըթոն նկարիչ մը՝ Թէոֆիլ - Լուի Տըռոլ որ 1866-ին գացեր է մինչեւ Հայաստան (Էրզրում, Տրապիզոն եւայլն) ու հետաքրքրական գտեր է այս հին կապին վերյիշումը՝ այսօր, երբ կը վերածնին Պրըթանեըի շըրջանին եւ Հայաստանի կապերը։ Իր ելոյթին վերջաւորութիւնը արդարացուցիչ բացատրութիւններ տուաւ Ա. Սանթինիի, Փ. Տէվէճեանի եւ Ռոշըպլըւանի բացակայութեան մասին, որոնց, ի դէպ, ոչ ոք կը սպասէր, բայց ոչինչ ըսաւ Մշակոյթի նախարարին մասին։

Իրեն յաջորդեց, Լուառ - Աթլանթիքի ընդհ. խորհուրդի Նախարարը՝ ծերակուտական Լիւք Տըժուա որ շեշտը դրաւ այս ցուցահանդէսին անգնահատելի արժէքին վրայ, յիշեց 1915-ի ցեղասպանութեան վէրքերը, ըսելով որ քաղաքակրթութիւնները կը ցրուին բայց չեն մեռնիր եւ Հայաստան ալ, դարերու երկայնքին, միշտ վերածնած է իր մոխիրներէն, նման Փիւնիկի ու իր ելոյթը վերջացուց Աւետիք Իսահակեանի քերթուածին տողերով՝

«Արարատի սեգ գագաթին, դու էլ
ճայիր ու անցիր...

Խօսք առաւ Հայաստանի վարչապետը՝ Հրանտ Բագրատեան. Ան ըսաւ թէ պատիւ է իրեն համար ներկայացնել Հայաստանը եւ պատիւ է ներկայանալ որպէս ժառանգորդը հին քաղաքակրթութեան մը, յիշելով 1993-ի ցուցահանդէսը (Սորպոնի մատրան մէջ) նուիրուած Կիլիկիայի որու շարունակութիւնը նկատեց այս մէկը ու շնորհակալութեան խօսքերով աւարտեց իր ելոյթը։

Այս բաժինին յաջորդեց հիւրասիրութիւն մը քովընտի սրահի մը մէջ, մինչ հրաւիրեալները, հրմշտուքի մը մէջ, կը փորձէին դիտել ցուցահանդէսին հըրաշալիքները։

Ըսենք նաեւ որ Թանգարանի մուտքին զետեղուած են բազմաթիւ նկարներ (անոնք զորս ՍԷ - ԷՌ - ՏԱ - ԱՆ ներկայացուցած էր քանի մը տարի առաջ Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետարանը եւ որոնք վկայութիւններն են Փարիզի հայ գաղութի սկզբնական շրջանի կեանքին)։ Այս ցուցահանդէսին առթիւ հրատարակուած է փառաւոր քաթալոկ մը։

Հարկ է թերեւս անտեսել այս բացման կազմակերպչական եւ այլ թերիները ու ուրախանալ միայն բացառիկ ցուցահանդէսի մը բերած դրական երեւոյթին ինչ կը վերաբերի Հայոց հին քաղաքակրթութեան, յուսալով որ ան կը կրկնուի այլուր եւ առիթ կուտայ օտարներուն որ Հայը չյիշուի միայն իր ջարդերով եւ ցաւերով այլեւ՝ իր պատմութեամբ, արուեստով, եւ ինչու չէ՝ հանճարով (**)։

Ա. Մ.

(*) Visages et Images d'Arménie, Hôtel du Département, 3, quai Ceineray, Nantes. Ouvert tous les jours, sauf samedi et dimanche de 9h à 18h. Entrée libre.

(**) Arménie, des origines au IVème siècle, Musée Dobrée, 18, rue Voltaire, Nantes. Tous les jours de 10h à 12het de 13h30 à 17h30, sauf lundi et jours fériés.

Մ. ԵԸԼՄԱԶ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԱԳԻԾԻՆ ՎՐԱՅ ԼԱՒԱՏԵՍ ԽՕՍՔԵՐ Կ'ԸՍԷ

Մարտ 22-ին, Թուրքիոյ վարչապետը Հայաստանի սահմանագլուխը գացած է եւ կարգ մը շահեկան յայտարարութիւններ ըրած, որոնց կ'արձագանգէ «Մարմարա», Մարտ 23-ի իր թիւով։

***

Վարչապետ Մեսուտ Եըլմազ Մարտ 22-ին Հայաստանի սահմանին վրայ նշանակալից խօսքեր ուղղեց Հայաստանի ղեկավարութեան եւ ըսաւ որ Թուրքիա, որոշ զարգացումի մը փոխարէն, պատրաստ է բանալու Թուրքիա - Հայաստան Ալիճան սահմանային դուռը։

Վարչապետ Մեսուտ Եըլմազ, որ Նեւրուզի տօնակատարութիւններուն համար նախընթաց օր Իգդիր գացած էր, գիշերեց այդ քաղաքին մէջ եւ, զանազան այցելութիւններու կարգին, գնաց Թուրքիա - Հայաստան սահմանին վրայ Ալիճան սահմանադուռը եւ հոն յայտարարութիւններ ըրաւ Թուրքիա - Հայաստան յարաբերութիւններուն մասին։ Դիմացի կողմէն ամէն թիւով լրագրողներ ու հեռատեսիլի քամէրամաններ կային, որոնք յայտնապէս հայկական կողմի կը պատկանէին (արդարեւ Հայաստանի լրատու գործակալութիւնները երէկ կէսօրուան մօտ արդէն հաղորդած էին այս լուրը)։ Զօր. Ճիւնէյթ Կիրայ սահմանի անցքին մասին տեղեկութիւններ հաղորդեց վարչապետին։ Վարչապետը քալեց Արաքս գետի վրայ Ալիճան կամուրջին մինչեւ սահմանագիծը եւ կանգ առաւ գծին վրայ։

Վարչապետը ըսաւ որ Թուրքիա շատ կարեւոր կը նկատէ որ դրացի Հայաստանը խաղաղ հաշտութիւն կնքէ Ազրպէյջանի հետ եւ աւելցուց որ Թուրքիա պատրաստ է ամէն կերպով նեցուկ կանգնելու այդ գործընթացը դիւրացնելու ու իրականացնելու համար։ Հայաստանի ու Ազրպէյջանի միջեւ թէ՛ Մինսկեան մակարդակով, եւ թէ երկկողմանի մակարդակի վրայ բանակցութիւններ առաջ կը տարուին ու հաւանական է որ երկու երկիրները իրենց միջեւ ստորագրեն «սկզբունքներու համաձայնութեան յայտարարագիր» մը։ Մեսուտ Եըլմազ ըսաւ որ եթէ այդպիսի յայտարարագիր մը ստորագրուի, Թուրքիա որոշած է բանալ Ալիճանի սահմանային դուռը։

«Մենք այժմ կը սպասենք որ Հայաստանի ու Ազրպէյջանի միջեւ այս բանակցութիւնները վերջանան դրական կերպով։ Ես կը հաւատամ որ այսպիսի համաձայնութեան մը ձեռքբերումէն կարճ ժամանակ վերջ Լեռնային Ղարաբաղի հարցն ալ ամբողջովին լուծուած կ'ըլլայ։ Սահմանային դրան բացումով Հայաստան շատ կարեւոր կապ մը պիտի հաստատէ արտաքին աշխարհի հետ, եւ Թուրքիան ալ կարեւոր առաջընթաց մը պիտի արձանագրէ Միջին Ասիական երկիրներու հետ կապեր հաստատելու հանգրուանին մէջ։ Ասիկա, միաժամանակ, գլխաւորութեամբ Իգդիրի, այս տարածքաշրջանի քաղաքներուն համար տնտեսական ոգեւորութիւն մը պիտի ստեղծէ»։

Հարցումի մը պատասխանելով, վարչապետ Մեսուտ Եըլմազ ըսաւ որ եթէ երկու երկիրներու միջեւ սկզբունքի համաձայնութիւն մը գոյանայ, Թուրքիա, առանց սպասելու որ Բաքուի ու Երեւանի միջեւ վերջնական համաձայնութիւնը ստորագրուի, պիտի բանայ Ալիճանի սահմանային դուռը։ Այս քայլը պիտի օգնէ որպէսզի Ղարաբաղի հարցը լուծումի մը յանգի։

Վարչապետը աւելցուց. «Մենք վերջերս բացինք Հայաստանի օդային ճամբան։ Դժբախտաբար Հայաստան, մինչեւ այսօր դրական պատասխան մը չտուաւ մեր այս ժեստին փոխարէն։ Որեւէ բարելաւում չտեսանք տակաւին»։

Մեսուտ Եըլմազ, հարցումի մը պատասխանելով, ըսաւ որ Թուրքիա ամէն քայլափոխի, պարտաւոր է պաշտպանել նաեւ Ազրպէյջանի շահերը, ուստի Թուրքիա սահմանային դրան մասին իր մտածումներէն տեղեակ պահած է նաեւ Ազրպէյջանի իշխանութիւնները։

Լրագրող մը հարց տուաւ որ Թուրքիա օդային ճամբան դարձեալ փակելու մասին պիտի մտածէ՞ եթէ Հայաստան խաղաղասէր ընթացք մը ցոյց չտայ։ Վարչապետը այս հարցումին պատասխանեց ըսելով որ այդպիսի հաւանականութեան մը մասին մտածել իսկ չուզեր։ Հաշտութիւնը բոլորին համար, բայց մասնաւորաբար Հայաստանին համար շահաւէտ է։

Երբ լրագրող մը յիշեցուց Մեծամօրի ատոմակայանը, վարչապետը ըսաւ որ Չեռնոբիլի նման հին թէքնիքագիտութեամբ կառուցուած այս ատոմակայանը Թուրքիոյ ապահովութեան համար մեծ վտանգ մը կը ներկայացնէ եւ թէ Հայաստան տնտեսական իր տագնապը լուծելու համար տարբեր միջոցներ պէտք է գտնէ։ Մենք որոշ ձեռնարկներ կատարեցինք այդ ուղղութեամբ, ըսաւ վարչապետը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ կ'ուզէ իւրացնել քրտական «Նեւրուզ»ը որ Ամանորի (Նոր Օրը) տօնն է Քիւրտերու համար։ Ցարդ, Թրքական իշխանութիւնները կը ջանային արգելք հանդիսանալ այս տօնին առթիւ եղած խրախճանքներուն կամ սահմանափակել անոնց տարողութիւնը։ Այս տարի, տարբեր ռազմավարութիւն մը ի գործ դրուած է եւ Թուրքիա կը յայտարարէ որ Նեւրուզը Թրքական հին աւանդութիւն մըն է որ կը նշէր Կեդրոնական Ասիոյ Թրքական ցեղախումբերու ժամանումը իրենց առասպելական հայրենիքին մէջ՝ Էրկենեքոն։ Այս տարի ուրեմն, Մ. Եըլմազ, երգիչներով եւ Փոլքլորիք խումբերով Իգդիր գացած է, հայկական սահմանագլուխը, ուր վառած է աւանդական կրակը։ Ամէն կողմ, գրքոյկներ ալ բաժնուած են բացատրելու համար այս տօնին ծագումը։

ՓԱՐԻԶԻ Սէն Թ'Ամպրուազ եկեղեցիէն, ապա ժիմնազէ մը 294 Ափրիկեցիներու արտաքսումը բաւական իրարանցում ստեղծեց շաբաթավերջին։ Այս Ափրիկեցիները ապօրինի վիճակի մէջ կը գտնուին եւ ապաստանած էին եկեղեցին, ուրկէ փոխադրուեցան ժիմնազ մը եւ Մարտ 24-ի վաղ առաւօտեան ալ այլ վայր մը։ Ասոնցմէ ոմանք իրենց երկիրը պիտի ղրկուին։ Այս ամբողջը, սակայն, պատճառ եղաւ որ Մարդկային Իրաւանց Լիկան, այլ բարեսիրական եւ հակացեղապաշտ կազմակերպութիւններ եւ անշուշտ Աբբայ Փիէր բուռն բողոք

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ(*)

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գրագէտ մը իրաւունք ունի՞ ազգային աւանդ դարձած մշակութային իրագործումներ, ինչպէս է Սասունցի Դաւիթը, հում նիւթ գործածել՝ գրելէ ամբողջութեամբ նոր գրական երկ մը ստեղծելու համար: Իմ պատասխանս «այո» է՝ պայմանաւ որ ստեղծուած նոր գործը գեղարուեստական չեշտ արժէք ունենայ: Սակայն կան վստահօրէն շատեր որոնց համար սրբապղծութեան համազօր է նման ձեռնարկ մը: Վիճելի խնդիր է ասիկա, բան մը՝ որ մաս կը կազմէ այն տեւական հարցադրումին որուն կ'ենթարկուի աւանդութիւնը կամ ընկալեալ սովորութիւնը ժամանակի հոլովոյթին հետ: Եւ այդ կերպ՝ իր լուծումը կը գտնէ: Բայց մեր ազգին պարագային տարբերութիւն մը կայ - մենք միշտ քաղաքակրթութենէն ուշ մնացած ըլլալու տպաւորութիւնը ունեցած ենք եւ ոգի ի բոլին կառչած ենք մեր անցեալի մշակոյթին ու քիչ մը շատ աճապարանքով՝ փորձած ենք կապկել մշակոյթները այն ազգերուն որոնց ուզած ենք հասնիլ ու երբեմն ալ՝ նմանիլ: Այս երեւոյթին աւելի նուրբ սահմանումը կուտայ «արդիականացում» բառը, երեւոյթ որուն դէմ ճակատ յարդարած են, լաւագոյն մտադրութիւններով զինուած՝ մեր աւանդապահ աւագանին - եկեղեցականութիւնը, օրուան Establishement-ը - եւ հանրային ճաշակը: Ասով հանդերձ քանի մը անգամ, մեր վերջին դարերուն ընթացքին՝ բուռն ճիգեր եղած են gear փոխելու, արագցնելու պատմութեան ընթացքը: Երիտասարդներ եղած են այս նորոգումի յառաջամարտիկները, թէ' 1914-ի Պոլսոյ «Մեհեան» շարժումին, թէ' 1925-ի Երեւանեան «Նոյեմբեր» Միութեան եւ թէ 1930-ի Փարիզի «Մենք»եան ըմբոստութեան պարագային:

Նիկողոս Սարաֆեանի «Սասունցի Դաւիթ» գրութիւնը նորոգումի այս ոգիին մէկ շատ յարմար օրինակն է: Սարաֆեանի երեւակայութեան մէջ, Դաւիթը արդի արուեստագէտին տիպարին փոխաբերութիւնը (métaphore) կը ներկայացնէ, այսինքն, պահելով հանդերձ իր առասպելական ու դիւցազնի յատկանիշները՝ կը դառնայ մարդկային էակ մը, ու կ'օժտուի մարդկային ու մանաւանդ արուեստագէտի զգայական բարդ յատկութիւններով - տխրութիւն, առանձնութիւն, կարօտներ, տենչեր եւայլն: Այսինքն՝ կը մտնէ զուտ մարդկային ապրումներու յորձանուտին մէջ ժայռին կատարէն կը նայէր Դաւիթ:

Լուռ, կ'արիւնէին ծառ, դաշտ ու
հովիտ:
Իր յոխորտ հոգին թախիծը կ'ատէր,
Արցունք չէր հոսած իր աչքերէն դեռ:
Բայց ան կը լեցուէր ձայներով անյայտ:
Իրիկուան կախարդ արեւին տակ այդ՝
Աշխարհ կը փոխուէր ու զինք կը յուզէր:

. . . .

Արեւով զինով երպուռ մը փաթթեց
Հուրն անդրաշխարհիկ եինի մը ջութին:
Խոտերն յորդեցան, փըռուեցան գետին,
Որպէս հողն աւլող քըղանցք մը երկար:
Ու Դաւիթ անյայտ շունչ մ'իր շուրջ
կը զգար:
Կը լեցուէր վախով, յոյզերով մըթին:
Ձեռք մը կը զարնէր կարծէք իր սըրտին:
Եւ Դաւիթ թըշուառ իր բախտը կը զգար:
Ոչ ուլ կ'ուզէր ալ, ոչ այծ եւ ոչ գառ:
Իր կեանքն էր փոխուած, լոյս մ'էր
ինկած իր
Հոգւոյն մէջ՝ որպէս հըրդեհ մը անծիր:
Տենչ մը մեծութեան զինք կը խըռովէր:
Ան դողաց յանկարծ: Կի՞ն մը թէ
ըստուեր...:

Սարաֆեանի քանի մը մեծ թէմաները արդէն հոս, գրութեան առաջին քանի մը էջերուն մէջ կ'ուրուագծուին յստակօրէն - Թախիծի մերժումը, իւրայատուկ ճակատագրի մը զգացումը, մեծութեան տենչը (ուրիշ քերթուածի մէջ բանաստեղծը իր մտածումը խտացուցած է ըսելով՝ «Մահ կամ Մեծութիւն»), մագնիսական «խորհուրդը» որ հոս կնկայ այսինքն արուեստի ներշնչումի կերպին տակ կը ներկայանայ:

Ու կինը թաթխեց մատն իր շըրթներուն,
Օծեց այդ մատով ճակատը տըղուն:
Հեռացաւ խիկոյն, եւ Դաւիթ ճակտին
Ըզգաց կըրիքն այդ խորհուրդին մըթին:
Հալածեց, կոտրեց հոտն իր ու դարձաւ
Քաղաք, տէրերուն տուաւ ահ ու ցաւ:
Ան դարձաւ ըմբոստ ու դարձաւ խիզախ:
Արթընցուց զարմանք ու տարածեց վախ:

. . . .

Այդ կինն էր բարի, Դաւիթ չէր կըրնար
Մոռնալ դէմքն անոր, գեղեցիկ՝
խորհուրդ:
Հարցուփորձ ըրաւ ամբողջ ժողովուրդ:
Մարդիկ մնացին լուռ, սարսափահար:

Դաւիթ շրջեցաւ դաշտ, անտառ
ու ձոր,
Ո՞ւր էր այն ճամբան ուրկէ կինն եկաւ:
Երազ էր եւ լոյս, քաղցրութիւն եւ ցաւ՝
Իր ճակտին վըրայ մատին հետքն անոր:

. . . .

Եւ կ'երթար Դաւիթ, կէս - քուն,
կէս - արթուն:
Եւ քանի կ'երթար լոյսը կ'աւելնար,
Կը փայլէր որպէս սուրբ աւանդութիւն,
Որպէս զրահ ու զէնք, պալատ ու տաճար:

Եւ այլաբանական այս հէքիաթը որ Սասունցի Դաւիթի պատմութիւնն է կը շարունակուի հարիւրաւոր տողերով, կուտայ Հայաստան աշխարհի ահաւոր գեղեցկութիւնն ու Հայուն անսանձ երեւակայութիւնը, կը ներկայացնէ Մսրայ Մելիքը իբրեւ արուեստագէտին բնաւորութեան հակասող ուժերու մարմնացումը: Գրութեան մէջէն ծալք ծալք կը բացուին տակաւին բազմաթիւ այլ մեկնաբանութիւններ որոնք հեղինակին քաղաքական կեցուածքները կը թելադրեն ու գրութեան կուտան հռչակագրի մը, պատգամի մը ծանրութիւնը: Այդ վերլուծումները սակայն մեզ շատ հեռու կը տանին: Այս արուեստագէտ Դաւիթը միս - ոսկոր մարդ ալ է ու Մելիքի աղջիկը, Իսմիլ կը սիրահարի անոր եւայլն եւայլն:

Սարաֆեանի համար, Սասունցի Դաւիթի առասպելային շնորհքները ուրիշ բան չեն եթէ ոչ արուեստագէտին յատկանիշերը ու ասիկա յստակ կ'ըլլայ գրութեան վերջաւորութեան որ Մսրայ Մելիքին հետ կռուի տեսարանն է:

Ձիերն երկու, ըստուերային, կը ցըցուէին
- երկու ալիք:
Կը բարձրանար Դաւիթ երկինք,
կը խոյանար նաեւ Մելիք:

Ամպն էր՝ ոլոր եղջիւրներով՝ զայրացած
սեւ խոյերու մայտ:
Կը կռուէին հող ու փոշի, հով ու երկինք,
նըժոյգ ու մարդ:

Հողը թընդաց յանկարծ, կարծէք
ծառ մը հըսկայ տապալեցաւ:
Վիշապ մ'ինկաւ կարծէք պատռած,
թեւերուն մէջ կըրակ ու ցաւ:

Պահն էր խորհուրդ, խորհրդաւոր,
ամպը ցըրիւ եկաւ, ու սուրաց
Դուրս ձիաւոր մը հըրեղէն ու վրնջեց
ձի մը փրփրած:

Ձիաւորն էր երիտասարդ մ'աստուածային
հպարտութեամբ,
Տըխուր՝ սեղմած սըրունքներուն մէջ
կողերն իր ձիուն անթամբ:

Կ'արիւնէին ձի մը ինկած՝ կիսուած
մարդու գլուխ ու փայծաղ:
Դաւիթ ունէր աջ ձեռքին սուր, արիւնոտ
միս՝ ձեռքին մէջ ձախ:

Ու սուրն էր բաց: Կարմիր էր հողն
իրիկնային ցոլքերուն մէջ:
Կռուի դաշտին վըրայ լըռին՝ սոխակն
երգեց վիշտ մը անշէջ:

Իսմիլ ծածկեց դէմքն ափերով,
նուաղեցաւ, ինկաւ գետին,
Երբ յաղթական կինը հըպարտ, գոհ՝
կ'արձակէր ճիչն իր խինդին:

Այս գրութիւնը կը կրէ 1946 Թուականը սակայն անկարելի չէ մտածել թէ Սարաֆեանի հիմնական սկզբունքն ու ներշնչումը աւելի կանուխէն կազմուած էին ու Մսրայ Մելիքի տիպարը իր մէջ կը խտացնէ 1930-ի սերունդին խոր արհամարհանքը ամբոխային մտայնութեան ու դառնութիւնը օրուան քաղաքական ու մշակութային ղեկավարութեան հանդէպ՝ որ ազգը 1915-ի աղէտէն չէր կրցած ազատել: Բայց տիրական կը մնայ Սարաֆեանի պատկերացումը արուեստագէտին՝ իբրեւ տխուր, չսիրուած, առանձին եւ աստուածային ձիրքով եւ հպարտութեամբ օժտուած եւ անիծուած անձ մը, դատապարտուած «խորհուրդներու» հալածանքին:

(*) Նախորդը տես՝ «Յառաջ», Մարտ 13:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՆԱ ՄԱՅԻԼԵԱՆ.–

«ԵՐԲ ՊԻՍ ԵՆ ԳՈՌՈՒՄ, ”ՈՒՐ ԵՍ, ՄԱՅՐ ԻՄ” ԵՐԳՈՒՄ ԵՆ ՇՈՒՐԹԵՐՍ»

Ծնուել է 1970-ին, Երեւանում: Աւարտել է Ռոմանոս Մելիքեան ուսումնարանը, այս տարի՝ Կոմիտաս կոնսերւատորիան (պրոֆ. Աննա Սարաջեւայի դասարանը): 94-ին Երեւանում կայացած Կոմիտասի անուան վոկալիստների մրցոյթում Կոմիտասի դափնեկիր դարձաւ: Բեմական 7 տարիների ընթացքում ունեցել է 10 մենահամերգ (Երեւանում եւ Փարիզում): Ելոյթներ է ունեցել նաեւ Գերմանիայում: Այս տարի ԱՄՆ-ում կը թողարկուի առաջին CD՝ «Շարական» խմբի հետ: Ձայնի մասին՝ «Սոփրանօ: Բայց Գերմանիայում երգչուհին հիւանդացել էր եւ կատարեցի ալթոյի եւ սոփրանոյի բաժինները, իսկ փարիզեան համերգի հրաւիրատոմսին գրուած էր՝ Մեծծօ սոփրանօ Աննա Մայիլեան: Վերջերս սկսել եմ երգել քոլորաթուր ստեղծագործութիւններ»:

***

– Կազմակերպիչները այսօր յաճախ են համերգային ուղեւորութիւններում քեզ ընդգրկում՝ «Շահաւէտ է նրա հետ պայմանագիր կնքել. Աննա Մայիլեանը աստղ դառնալու ճանապարհին է» համոզիչ բացատրութեամբ:

– *Մխիթարիչ ճիշդ արտայայտութիւն է: Շատ շոյուած եմ ի հարկէ: Տարիների կուտակած փորձը, ծաւալուն երգացանկը, որ ունեմ, մեծ նշանակութիւն ունի այդ առումով, որովհետեւ օտար բեմերում նոր ես զգում, թէ ինչ մեծ նշանակութիւն է ունեցել հայրենիքում 7 տարուայ ելոյթներդ: Աշխատում եմ տաղանդաւոր կոնցերտմայսթեր Մարգարիտ Սարգսեանի հետ, որի հետ ենք հաւաքում երաժշտական այդ բեռը: Ցանկալի կը լինէր միասին շարունակել գործունէութիւնը, որովհետեւ ծնուած արդիւնքը հիմք է տալիս այդպիսի կարծիքների:*

– Շրջագայութիւններիդ ընթացքին ինչքան հետեւել եմ, եկեղեցական բեմերը գերակշռում են: Երգացանկիդ պարտադիր մաս են կազմում Նարեկացին, Շնորհալին: Հայ հոգեւոր երաժշտութեանն անդրադարձը որտեղի՞ց է գալիս՝ միայն ձայնային տուեալների՞ց, որ անխօս հրնարաւորութիւն են ընձեռում մաքուր կատարում հնչեցնել:

– *Կարծում եմ, որ հոգեւոր երաժշտութեան հանդէպ մեծ սէրն ինձ հետ ծնուել է: Յիշում եմ, մանկուց լսում էի Լուսինէ Զաքարեանի երգեցողութիւնը, ընկալում իբրեւ իմը: Երբ սկսեցի պրոֆեսիոնալ երգեցողութեամբ զբաղուել, առաջինը, ինչ որ բեմ հանեցի, հոգեւոր երգն էր՝ մի ամբողջ երեկոյ:*

– Այսինքն՝ ուսուցիչդ Լուսինէ Զաքարեանն է:

– *Չեմ կարող ասել թէ Լուսինէ Զաքարեանն է: Ուսուցիչս Աստուած է, որն իմ մէջ սէր է դրել հանդէպ եկեղեցական այն կառոյցը, որ կոչւում է Հայ հոգեւոր երաժշտութիւն:*

– Երգացանկիդ մէջ ընդգրկուած է նաեւ գերմանական հոգեւոր երաժշտութիւնը: Էլ ո՞ր ժողովուրդների հոգեւոր ակունքներին ես անդրադառնում:

– *Հիմնականում հայ, գերմանական եւ իտալական երաժշտութիւնն է, կարծում եմ ապագայում կը միացնեմ ինչ որ հնարաւոր է: Բացի հոգեւորից, շատ եմ սիրում ժամանակակից երաժշտութիւնը, ժողովրդականը: Շատ եմ սիրում ռոմանտիկներին, Տէյլիսի: Հիմա մեծ ծրագիր եմ պատրաստում ֆրանսիական երաժշտութեան, մանաւանդ որ այդքէն խօսում եմ ֆրանսերէն: Ծրագրում սովորաբար ընդգրկում եմ այն, ինչ բնոյթ է տալիս իմ ձայնածաւալը եւ ընդունակութիւնները: Ինձ համարում եմ կամերային երգչուհի, բայց դա թոյլ է տալիս ինձ, որ սեփական մեկնութեամբ ելոյթ ունենամ նաեւ օփերային արիաներով: Կարծում եմ, վատ չի ստացւում: Շատ եմ սիրում Վերտի, Փուչչինի, հայ-գոյն օփերաներ, մատրիկալներ:*

– Հնարաւո՞ր է, որ Աննա Մայիլեանը կամերային երգչուհին «տեղափոխուի» օփերային թատրոն, հանդէս գայ ներկայացումներում:

– *Խնդիր չկայ: Ինձ գտել եմ կամերային ասպարէզում, բայց մեծ հակում ունեմ թատրոնի հանդէպ: Փոքրուց ներկայացումներ էինք կազմակերպում մեր բակում: Կամերային բեմում էլ ստեղծում եմ մէկ արտիստի թատրոն: Հնարաւոր է, որ ապագայում ելոյթ ունենամ օփերային բեմում: Բարդ է համատեղել, բայց յուսով եմ, որ կը յաջողուի:*

– «Սերենադ» խմբի հետ յաճախ էիր ելոյթ ունենում:

– *Շնորհակալ եմ Ֆրանսաբնակ Ալեքսան Սիրանոսեանին, որն ինձ փաստօրէն հանեց երեւանեան շրջանակներից եւ հասցրեց Փարիզի լաւագոյն բեմերը: Առաջին իմ ելոյթը «Սերենադ» կամերային նուագախմբի հետ էր: Շատ հաճելի էր ելոյթ ունենալ այդ երիտասարդ խմբի հետ: Միայն մէկ բան կ'ուզէի նշել. նրանք հոյակապ երաժիշտներ են, լաւ կը լինէր, որ այսուհետ մեծ ուշադրութիւն յատկացնէին նաեւ հայ երաժշտութեանը, որն անտեսւում է նրանց դիրիժորի կողմից:*

... Ի դէպ, փողոցներով անցնում եւ ու զգում, որ հայ երաժշտութիւնը կայ. ամէն տեղ ռաբիս կոչուածն է: Մի անգամ չդիմացայ. վաճառողին դիտողութիւն արեցի. «Ձէ՞ք կարողանում կարգին բան դնել»: Ասաց՝ «Կարգին դնում եմ, չի ծախւում»: Ինչ ասեմ... դրսի հայկական շրջանակներն էլ ողողուած են լսում:

– Քո համերգները մարդաշատ չե՞ն:

– *Մարդաշատ են:*

– Ուրեմն եզնաժամի վտանգ չկայ: Պարզապէս քարոզչութիւնն է քիչ:

– *Անպայման: Հէնց դրանում է մեր պայքարը, պիտի մեկնաբանուի իսկական հայ երաժշտութիւնը, առանց մուղամային ներխուժումների: Իսկ բաւարար ալ խատանք չի կատարւում:*

– Ի՞նչ նոր միջնադարեան հեղինակների ես անդրադառնալու, որոնք առաջին անգամ քո կատարմամբ են հնչելու:

– *Դեռ գտնում եմ այն, ինչ կատարւում է, բայց ինքնուրոյն մեկնաբանութեան եմ ձգտում. Մաղաքիա Օրմանեան, Շնորհալի, Մանդակունի, Նարեկացի, գտել եմ այն աղբիւրները, որոնցից պիտի սնուեմ: Մօտ ժամանակներում կը հնչեն նորագոյն ստեղծագործութիւններ, որ ընդհանրապէս կը չեն կատարուել: Ինչ դեռ չեմ ասի: Կը կատարուեն նաեւ ժողովրդական հնա...*

գոյն մեղեդիներ՝ ա քափելլակատարումով:

- Հոգեւոր երգ կատարելու համար բացի ձայնային տուեալներից ի՞նչ պիտի ունենաս:

- Սէր առ Աստուած, պէտք է բարի լինես, հարուստ ներաշխարհ ունենաս:

- Բեմ դուրս գալուց առաջ ի՞նչ ես անում: Ունկնդիրը քեզ չի՞ «շեղում»:

- Բեմ դուրս գալն արդէն մեծ արարողութիւն է, որը պահանջում է նախ որ երգիչը լաւ մարզուած լինի ոչ միայն վոկալ առումով, նաեւ ֆիզիքապէս: Տանն անպայման մարմնամարզական վարժութիւններ եմ անում: Պիտի կարողանաս տիրապետել քեզ. ունկնդիրը յաճախ քեզ չէ «հաշուի չի նստում», իր պահանջներն է թելադրում: Պիտի միանգամից զգաս շունչը: Պիտի վոկալ լաւ դպրոց ունենաս:

- Այսօր Հայաստանում կա՞յ այդպիսի լաւ դպրոց:

- Այո: Վերջերս Փարիզում էի, մի Աւստրուհի, ով վոկալ դպրոց ունի, բաւական յայտնի երգչուհի է, ինձ ասաց՝ "հայկական ձայն" արտայայտութիւն կայ»: Շատ ուրախացայ. ունենք մեր դպրոցը, որն ունի իր առանձնայատկութիւնը, նման չէ ուրիշ որեւէ դպրոցի:

- Քո սերնդից ո՞ր երգչուհիներին կ՚առանձնացնես, որոնք քո ասած «հայկական ձայնն» են ներկայացնում:

- Կան մի շարք լաւագոյն ուժեր, որոնք կարող են դուրս գալ լայն ասպարէզ: Ուղղակի մեզ բոլորիս անհրաժեշտ են շըփումներն օտար բեմերի հետ: Այս տունի մէջ մնալով, զարգանալու, սնուելու, ամելու աղբիւր չենք գտնի: Վաղուց այստեղ չեն գալիս հիւրախաղերի, երիտասարդութիւնը գնալու տեղ քիչ ունի: Մեզ մօտ ահռելի քանակութեամբ կատարողներ կան, որոնցով գրաղուող չըկայ: Դրսում տեսայ, թէ ինչքան կազմակերպութիւններ կան: Շատերը խուսափում են դրա մասին խօսել, բայց ի՞նչու չխօսենք՝ աշխատում ես պիտի վաստակես: Երբ փողի մասին ես խօսում, շատերը ձեռքերը թափ են տալիս՝ մեծամտացա՞ր: Բայց արտիստին նիւթական օգնութիւն է պէտք, արտիստին տարրական բաներ են պէտք՝ բեմական հագուստ, կօշիկ, որ իր իմաժը կարողանայ պահպանել:

- Հնարաւո՞ր է, որ այդ պայմանների բերումով Աննա Մայիլեանը գնայ հիւրախաղերի եւ մնայ բաւական երկար ժամանակով, կամ չվերադառնայ:

- Արժանապատուութիւնիցս ցածր կը համարեմ այդ պատճառով գնալը: Բայց այդ պատճառով շնորհալի շատերին ենք կորցնում: Հանդիպեցի Սաթիկ Մկրտումեանին եւ Հայկ Դէյիրմենճեանին, նրանք այստեղ էին փորձում գործել, տաղանդաւոր երգիչներ են, գնացին:

- Քեզ ինչքա՞ն են վճարում դրսում:

- Ծիծաղելի է: Դահլիճները լեփ-լեցուն են, բայց համարեա անվճար էինք երգում: Ով նոր է դուրս գալիս համաշխարհային բեմ, չպիտի մտածի, թէ ոինչ չստացայ: Մենահամերգներիցս եկամուտ ստացայ: Բայց ամենամեծ «գումարը», որ ստացայ, դահլիճի ժպիտներ, յոտնկայս ծափերը:

- Երբ քեզ պիս են գռռում, ի՞նչ ես երգում:

- Ներանիցս միանգամից «Ո՞ւր ես, մայր իմ», «Սայլն այն իջներն» է դուրս գալիս:

- Առաջիկայ համերգդ ե՞րբ է:

- Մարտի 9-ին: Մարօ Մարգարեանի հեղինակային երեկոն է լինելու, որ կազմակերպել է Կանանց համահայկական միութիւնը: Բացի դրանից ես եւ Մարգարիտ Սարգսեանը պատրաստում ենք նոր ծրագրեր, ուզում ենք առաջին երեկոն նուիրել հայկական երաժշտութեանը: Երկրորդ երեկոն ամբողջովին կը նըւիրուի եւրոպական երաժշտութեանը:

ԱՆԱՀԻՏ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«Ազգ», Մարտ 2

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Արամ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Երկուշաբթի, Մարտ 18-ին, Լառնագայի ճամբով Մոսկուա գացած է:

Ան որպէս գահակալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Մոսկուա հրաւիրուած էր Ռուս Եկեղեցւոյ հոգեւոր պետին՝ Ալեքսի Բ. Պատրիարքին կողմէ: Հայրապետին շքախումբին կ՚ընկերանային Սահակ Արք. Այվազեան (Առաջնորդ Յունաստանի Հայոց Թեմին), Սուրէն Արք. Գաթարոյեան (Առաջնորդ Հայոց Բերիոյ Թեմին), Զարեհ Արք. Ազնաւորեան (Ատենապետ Կրօնական Ժողովի), Օշական Եպիսկոպոս Չոլոյեան (Առաջնորդ Քուէյթի եւ Արաբական Ծոցի Երկիրներու Թեմին), Եղիշէ Ծ. Վրդ. Մանճիկեան (Կաթողիկոսական Փոխանորդ Կիպրոսի Հայոց Թեմին) եւ Մեղրիկ Վրդ. Բարիքեան (Լուսարարապետ եւ Դպրապետ Մայր Տաճարի):

Հայրապետը Մոսկուայի օդակայանը հասած է Երեքշաբթի, Մարտ 18, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին եւ դիմաւորուած է Ռուս Եկեղեցւոյ Արտաքին Յարաբերութեանց Բաժանմունքի Նախագահ՝ Մետրոպոլիտ Կիրիլին, իր օգնական եպիսկոպոսներուն, Ռուս Եկեղեցւոյ զանազան բաժանմունքներու պատասխանատուներուն, Ռուսաստանի Հայոց Առաջնորդ՝ Տիրան Արք. Կիւրեղեանի, իր փոխանորդ վարդապետին, Թեմական Խորհուրդի ատենապետին, Անտիոքի Յոյն Պատրիարքութեան ներկայացուցիչ՝ Մետրոպոլիտ Նիֆոնի, Լիբանանի դեսպանատան գործավարին եւ Ռուս Եկեղեցւոյ այլ պատասխանատուներուն կողմէ:

Կաթողիկոսը ապա առաջնորդուած է Պատրիարքարան: Պատրիարքարանի մատրան մէջ տեղի ունեցած է կանոնական աղօթք: Ապա Ալեքսի Պատրիարք իր եպիսկոպոսներով շրջապատուած, բարի գալուստի ջերմ խօսք ուղղած է Հայրապետին: Իր խօսքին մէջ շեշտած է հայ եւ ռուս ժողովուրդներու ու եկեղեցիներու դարաւոր բարեկամութիւնը: Յիշած է հայ ժողովուրդի անցեալի նահատակութիւնը եւ անոր գոյապայքարը: Հայրապետը իր կարգին, նախ շնորհակալութիւն յայտնած է Պատրիարքին, իր ներկայացուցիչին ճամբով Ռուս Եկեղեցւոյ մասնակցութեան իր Կաթողիկոսական օծման արարողութեան, ինչպէս նաեւ Մոսկուա այցելելու համար իրեն ուղղուած յատուկ հրաւէրին համար: Ընդգծած է հայ եւ ռուս ժողովուրդներու, Հայաստանի եւ Ռուսաստանի, ինչպէս նաեւ հայ եւ ռուս եկեղեցիներու խորայատուկ կապը ու բարեկամութիւնը, որ պէտք է վերանորոգ կենսունակութեամբ նոր արտայայտութիւն գտնէ այս օրերուն մանաւանդ:

Արամ Ա. կարեւորութեամբ շեշտած է Արցախի հարցին քաղաքական լուծում մը տալու անհրաժեշտութիւնը, որ հիմնուած ըլլայ արդարութեան եւ հայ ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքի վերահաստատման սկզբունքին վրայ:

Երեկոյեան Մետրոպոլիտ Կիրիլ ի պատիւ Հայրապետին եւ իր շքախումբին պաշտօնական ճաշ մը տուած է, որուն ներկայ եղած են նաեւ Ռուս Եկեղեցւոյ Արտաքին Յարաբերութեանց Բաժանմունքի պատասխանատու եպիսկոպոսներ: Ճաշին ընթացքին, Մետրոպոլիտ Կիրիլ խօսք առնելով ողջունած է Հայրապետին այցելութիւնը Ռուս Եկեղեցւոյ: Հայրապետը իր խօսքին մէջ ուղղած է վերածնունդեան շարժումը Ռուս Եկեղեցւոյ կեանքէն ներս, որ իր արտայայտութիւնն է գտած Եկեղեցւոյ զանազան բնագաւառներէն ներս:

Երեքշաբթի, Մարտ 19-ի առաւօտեան, Կրեմլինի Արքայական Եկեղեցւոյ մէջ Հայրապետը իր շքախումբով ներկայ եղած է Ալեքսի Բ.-ի կողմէ մատուցուած պատարագին: Հայրապետը յատուկ թափօրով առաջնորդուած է եկեղեցի, որու մուտքին ողջագուրումով դիմաւորուած է Ալեքսի Պատրիարքին կողմէ:

Պատարագի աւարտին խորան բարձրացած է Հայրապետը, ուր Ալեքսի Պատրիարքը իր բարի գալուստի պաշտօնական խօսքը ուղղած է Հայրապետին:

«Ներկայ շրջանը մեր եկեղեցւոյ համար վերածնունդեան ու վերակենսունակութեան կարեւոր շրջան մըն է», ըսած է Պատրիարքը:

Պատասխանելով Պատրիարքի խօսքին, Հայրապետը ողջունած է վերածնեալ Ռուս Եկեղեցին: Անդրադարձած է հայ եւ ռուս եկեղեցիներու ու ժողովուրդներու անխորտակելի բարեկամութեան, որ իր խոր արմատները ունի պատմութեան մէջ:

Պատարագէն ետք, Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն: Ապա պատրիարքը Հայրապետը եւ իր շքախումբի անդամները առաջնորդած է Կրեմլինի շրջագծէն ներս գտնըւող եկեղեցիներ եւ եկեղեցապատկան այլ կեդրոններ:

Կէսօրին, Պատրիարքը ճաշ մը տուած է ի պատիւ Արամ Ա.ի: Ճաշին ներկայ էին Կաթողիկոսին շքախումբի անդամները, ինչպէս նաեւ Պատրիարքին օգնական եպիսկոպոսներ ու միջ-եկեղեցական յարաբերութեանց պատասխանատուները:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍԱՄԱԹԻՈՅ Սուրբ Գէորգ Եկեղեցւոյ, ապա՝ Շիշլիի գերեզմանատան մէջ, Մարտ 10-ին ոգեկոչուած է երջանկայիշատակ Շնորհք Պատրիարքի վախճանման 6-րդ տարելիցը: Պատարագած է ապա քարոզած (Թրքերէն) Մեսրոպ Արք.: Արարողութենէն ետք, ժամը 14.30-ին, հակառակ ձիւնախառն խստաշունչ օդին, ակընկալուածէն աւելի մեծ թիւով բազմութիւն մը հաւաքուած է Շիշլիի գերեզմանատունը, Պատրիարքին դամբարանին շուրջ: Հոս ալ, արարողութեան նախագահած է Մեսրոպ Արք. եւ խօսք առած ոգեկոչելով Շնորհք Պատրիարքը որ վերջինն էր փառաւոր շարքի մը՝ Օրմանեաններու, ու Արուաճանեաններու հետ քով քովի:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, յիսնամեակի տօնակատարութեանց շարքին, տեղի ունեցած է 50 տարիներու թատերական կեանքին նուիրուած երեկոյթ մը, որու գլխաւոր ղեկուցողն եղած է «Մարմարա»ի խմբագրապետը՝ Ռոպէր Հատտէճեան: Ներկայ գտնուած են աշխարհի բոլոր կողմերէն ժամանած նախկին Մխիթարեաններ: Ռ. Հատտէճեան, գործակցութեամբ թատերական աշխատանքներու գործիչներէն Ռուտոլֆ Աբէլեանի եւ Հերման Օզլնեանի պատրաստած էր 100 լուսապատկերներու հաւաքածոյ մը, որոնք կը ցոլացնէին յիսուն տարուան թատրոնի պատմութենէն որոշ դրուագներ: Ռ. Հատտէճեան նախ ցաւ յայտնած է որ այդ յիսնամեայ պատմութեան մաս կազմած հարիւրաւոր անդամներէն շատ քիչեր ներկայ են, ապա ծանրացած յիսնամեայ պատմութեան վրայ:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքա Մաձէն Ֆաքիւլթէի ամփիթատրոնին մէջ, Մարտ 9-ին, տեղի ունեցած է նորակազմ «Քնար» նուագախումբին ներկայացումը որ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է: Տուտուկի, դհոլի եւ հայկական այլ նուագարաններով կազմուած նուագախումբը եւ մեներգիչները ու պարողները իսկական հայկական փառատօն մը ապահոված են: Այս երիտասարդները, կը գրէ «Մարմարա», «Լրիւ գիտէի՞ն արդեօք թէ մեր երանելի նախնիներէն մեզի աւանդուած ինչի մը տէր կը կանգնէին եւ զայն մեզի կը վերադարձնէին իրենց յանձնուած վիճակէն ալ աւելի փայլուն եւ շնորհալի վիճակի մը մէջ»: Բացման ուղերձ մը կարդացած է ղեկավարը՝ Յակոբ Մամիկոնեան չեշտելով թէ առաջին անգամն է որ կը հիմնուէր հայկական նուագարաններով մնայուն նուագախումբ մը: Նուագախումբը ունի նաեւ մեներգիչներ եւ պարով մասնակցողներ:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Արմաշա պանդոկին սրահներէն մէկուն մէջ, Մարտ 11-ին, սարքուած է Մխիթարեան Սանուց Միութեան հիմնադրութեան յիսնամեակի պաշտօնական ճաշը, որու ներկայ եղած են նաեւ հիւրեր Մոնրէալէն եւ Փարիզէն: Բացումը կատարած է Միութեան ատենապետուհի՝ Տիկին Լուիզ Պաքար, որ ճաշի աւարտին ալ հրաւիրած է զանազան անձեր իրենց խօսքն ըսելու: Ու արտայայտուած են Վահագն Սինանեան, Արա Էլակէօզ, Արման Պիւլպիւլ, Տիրան Պաքար, Սարգիս Ազար: Ապա, ելոյթներ ունեցած են Զարեհ Խրախունի, Ռ. Հատտէճեան, Վարդ Ճիկահեր, Ալեքս Ալթունօղլու, Մխիթարեան Միաբանութեան Հայրերէն՝ Հ. Յակոբոս Զօփուրեան: Ատենապետուհի՝ Լ. Պաքար բեմ հրաւիրելով Միութեան հիմնադիրները, յուշանուէրներ յանձնած է ամէն մէկուն: Նախ եւ առաջ նախկին ատենապետ Արթօ Խաչատուրեանի, որու տրուած է, Միութեան վարչութեան որոշումով՝ «Մխիթարեան Սանուց Միութեան ցկեանս պատուակալ ատենապետ»ի տիտղոսը: Յուշանուէրներ յանձնուած են Արա Կարմիրեանի, Զահրատի, Ալեքս Ալթունօղլուի:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միութեան մէջ, Մարտ 12-ին, յիսնամեակի հանդիսութեանց շարքին, կրկին ներկայացուած է Արթօ Պէրպէրեանի «Մկոյի պատմութիւնը» թատերգութիւնը, գըրուած 30 տարի առաջ: Ներկայ եղած է խուռն բազմութիւն մը: Ա. Պէրպէրեանի թատերախաղին նիւթը կը կազմէ կեանքը իր լիակատար իմաստով, ծնունդէն սկըսեալ մինչեւ մահ, որու մէջ մարդ արարածը իր տարիքին համապատասխան, անշեղ յաջորդականութեամբ, կեանքի խաչքանչիւր հանգրուանի վրայ կանգ կ՚առնէ, ընդհանրական պատկերներ դըրսեւորելով:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի Ց. Մանուկեան սրահին մէջ, Մարտ 8-ին, Հայ Դատի տեղական յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ քաղաքական դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է: Իր բացման խօսքին մէջ, Սեդա Յովսէփեան անդրադարձած է դասախօսութեան կարեւորութեան եւ ներկայացուցած օրուան դասախօսը՝ տոքթոր Գլէր Մուրատեան (Փարիզէն), որ խօսած է. - «Ռուս - Թրքական յարաբերութիւնները եւ Հայ Դատը» նիւթին շուրջ:

⁂

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Սոէֆրն Լըքօք գոլէճի սրահին մէջ, Մարտ 10-ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի, տեղի ունեցած է Յովհ. Բաղալեանի երգահանդէսը, մասնակցութեամբ նոյնպէս Հայաստանէն հրաւիրուած դաշնակահարուհի Նաթելլա Աճէմեան - Պօղոսեանի: Ցանուն վարչութեան խօսք առած է Շուշիկ Պէրպէրեան: Յովհ. Բաղալեան աւելի քան 20 երգերով խորապէս տպաւորած է ներկաները:

⁂

ԳԻՒՄՐԻՒԻ (Գանատա) Հայ Կեդրոնին մէջ, Մարտ 8, 9 եւ 10-ին տեղի ունեցած է Գանատայի Հ.Յ.Դ. Պատանեկան Միութեան համազանտական բանակում - սեմինարը, մասնակցութեամբ զանազան շրջաններէ եկած պատանիներու, շուրջ 85 հոգի:

⁂

ԳԻՒՄՐԻՒԻ Հայ Կեդրոնին սրահին մէջ, Մարտ 10-ին տեղի ունեցած է, «Հորիզոն» շաբաթաթերթի լուսանկարիչ՝ Հրայր Խաչերեանի լուսանկարներու ու սահիկներու ցուցադրութիւնը: Բացումը կատարած է Հ. Յ. Դ. տեղւոյն Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ Կարպիս Հանէշեան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գէորգ Դպիր Պալատեցու
կեանքի եւ գործունէութեան
տարեգրութիւն
1737 - 1811
ԲԱԲԿԷՆ ՋՈՒԳԱՍԶԵԱՆ
«Գիրք» Հրատարակչութիւն, Երեւան:

⁂

Յառաջաբանի վերջաւորութեան, հեղինակը կը գրէ. -

«Պատմական ներկայ ժամանակաշրջանում, երբ Հայրենիքում եւ Սփիւռքում քննարկման առարկայ է միասնական ուղղագրութեան խնդիրը, սոյն աշխատանքի կազմողը նպատակայարմար է գտել գրքիս մէջ կիրառել մինչ 1922 թ. Հայաստանում օգտագործուող դասական ուղղագրութիւնը»:

(Շար. Ա. էջէն)

ներ բարձրացնեն: Փարիզի Արքեպիսկոպոսն ալ՝ ծիրանաւոր Լիւսթիժէ պարտաւորուեցաւ արդարացուցիչ բացատրութիւններ տալ եկեղեցւոյ պարպումին մասին, յայտնելով թէ հոն ոչ մէկ ապահովութիւն կար եւ Եկեղեցին ապաստանի իրաւունքի վայր չէ: Մօնտ խմբագրականով մը կը դատապարտէր պատահածը, մինչ Միշէլ Ռոքար կը յայտարարէր.- (Մարտ 24, 7/7 յայտագիր) «Կ'ամչնամ երկրիս համար»: Ինք էր սակայն, որ նախարարապետ եղած օրերուն ըսած էր թէ՝ «Ֆրանսա չի կրնար հիւրընկալել աշխարհի ամբողջ թշուառութիւնը»: Ճիշդ է որ ընդդիմութեան մէջ է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ Մ. Եըլմազ վճռական կը թուի քրտական հարցը լուծելու: Վարչապետը ըսած է թէ կ'ուզէ նոր մօտեցում մը բերել քրտական հարցին ու նախ ջնջել քրտերէնի արգելքը որ Քիւրտերու գլխաւոր պահանջներէն է: Ան թեր արտայայտուած է նաեւ արեւելեան 13 քրտաբնակ քաղաքներու մէջ հաստատուած պաշարման վիճակը աստիճանաբար վերցնելու մասին: Միւս կողմէ ՓՔՔ-ի պարագլուխը Ա. Էօճալան նոր սպառնալիքներ ըրած է Թուրքիոյ որ ամբողջովին կ'անտեսէ երկխօսութեան իր առաջարկները: Քիւրտ պարագլուխը ըսած է թէ Անգարա այս ընթացքը շարունակելու պարագային իրենք պիտի սաստկացնեն պայքարը ու կեռիլլայական արարքներու, անձնասպանական գործողութիւններու դիմեն նաեւ Թրքական քաղաքներու մէջ, օրինակ առնելով պաղեստինեան Համասը: Թուրքիոյ վարչապետն ալ յայտնած է թէ Թրքական պատերազմական օդանաւեր վերջերս կրկին սկսած են ռմբակոծել ՓՔՔ-ի Հիւսիսային Իրաքի բանակավայրերը: Ռազմական այս գործողութիւնները տարածուած են Իրաքի-սահմանէն անդին մինչեւ 10 քմ. երկարող շրջանի մը մէջ եւ նպատակ ունին արգելք ըլլալու Քիւրտերու գարնանային պատրաստութեան: Մ. Եըլմազ ըսած է նաեւ թէ 4 քիւրտ մարտիկ սպաննուած է ռմբակոծութիւններու ընթացքին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Մարտ 29-ին ԱՄՆ կ'այցելէ ուր պիտի հանդիպի նախագահ Գլինթընի: Հանդիպումին օրակարգի նիւթերէն պիտի ըլլայ արգելք ըլլալ այն նեցուկին որ տեղւոյն հայկական լոպին կողմէ կը տրուի Թեկնածու Պոպ Տոլի: Կ'ըսուի թէ Տէմիրէլ Գլինթընի պիտի հաղորդէ Ղարաբաղի հարցին Թուրքիոյ ներկայացուցիչ Ա. Քամէլի հանդիպումներուն արդիւնքները:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԵՒ ԲԵԼԱՌՈՒՍԻԱ, Ապրիլ 2-ին համաձայնագիր մը պիտի ստորագրեն որ պիտի նուիրագործէ իրենց միացումը: Այս առնչութեամբ, կը ստեղծուի «Գերագոյն Խորհուրդ» մը որ ի մի կը բերէ երկու երկիրներու նախագահներն ու վարչապետները: Այս Խորհուրդը գործադիր մարմին մըն ալ պիտի ունենայ որ կառավարութեան դեր պիտի խաղայ: Մարտ 24-ին, սակայն, շուրջ 30 հազար հոգի ցոյց մը ըրած են Մինսկի մէջ (Բելառուսիոյ մայրաքաղաքը) այս կարգադրութեան դէմ:

ԱԼԺԷՆ 400 քմ. հարաւ գտնուող գիւղի մը մէջ՝ Աֆլու, հանրակառք մը խալամապաշտներու կրակին բռնուած է եւ տասը ճամբորդներ տեղն ու տեղը մեռած են: Կան նաեւ քսան ծանր վիրաւորներ:

ԺԻԼՕ ՄՕՐԻԱՔ, երէց զաւակը գրագէտ Ֆրանսուա Մօրիաքի, մեռաւ առջի օր, 81 տարեկանին: Տը Կօլի քարտուղարը եղած էր Ազատագրման շրջանին: Ամբողջ ժամանակաշրջանի մը մեծ վկան եղած է եւ առատ նիւթ կը թողու: Հեղինակ է շուրջ 50 գործերու, իր մէկ վէպը՝ Լը Տիճէ աճ Վիլ արժանացած է Մեդիսիս մրցանակին: Ուսումնասիրութիւններ հրատարակած է Պալզաքի, Գոգթոյի, Մալրոյի եւ Պրըթոնի վրայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱԼՊԱՆԻԱ բարեկամութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են Մարտ 21-ին վերջ դնելու համար լարուածութեան, գլխաւորաբար Ալպանիոյ յոյն փոքրամասնութեան պատճառաւ եւ ալպանացի գաղթողներու՝ Յունաստան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ երեք լէնտըրի մէջ (նահանգներ) Քոհլի կեդրոն-աջ ազգ. համախմբումի կուսակցութիւնները յաղթեցին շրջանային ընտրութիւններուն, ամրապնդելով վարչապետին դիրքը:

ՆԱԽԿԻՆ ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ պատժական միջազգային դատարանը յայտարարած է թէ «պատերազմի ոճիր»ի յանցանքով կ'ամբաստանուին նաեւ երեք մահմետականներ եւ մէկ Խրուաթ (Պոսնիա), որոնք Սերպերու դէմ ոճիրներ գործած են (չարչարանք, կիներու բռնաբարում, խոշտանգում եւլն.):

ԹԱՅՎԱՆ ընտրեց իր նախագահը, Մարտ 23-ին, հակառակ Չինաստանի սպառնալիքներուն: Հրաժարեալ նախագահն է՝ Լի Թէնկ-Հիւի որ վերընտրուեցաւ ձայներու 54%-ով:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետը՝ Անտրէաս Փափանտրէու, 77 տարեկան, հիւանդանոցէն ելած է (մտած էր Նոյեմբեր 20-ին) եւ տուն փոխադրուած ուր կը շարունակուին խնամքները, գլխաւորաբար արեան ներարկումները:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը, ըստ «Էիպեբասիոն»ի (Մարտ 22) քսան տարի է կը ծառայէ ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց (Սի - Ի - Ա) որու համար մէկ միլիոն տոլար տարեկան «աշխատավարձք» կը ստանար: Լուրը, կը գրէ թերթը նոր չէ, քանի յայտնաբերուած էր 1977-ին «Ուաշինկթըն Փոսթ»ին կողմէ, բայց, Պէն Պրատլի որ այն ատեն ծանօթ օրաթերթը կը խմբագրէր իր յուշերուն մէջ կը պատմէ այդ շրջանի մանրամասնութիւններ: Թերթին մէկ լրագրողը՝ Ուտուարտ (որ Նիքսընի տապալման պատճառ եղած է Ուաթըրկէյթով), 1977-ին կը տեղեկանայ որ Միջին - Արեւելքի պետութեան մը ղեկավարը կապ ունի Սի - Ի - Ա-ի հետ եւ ամսական կը ստանայ: Քննութիւն կը կատարուի եւ ի վերջոյ Պրատլի կը յաջողի տեսնուիլ Գարթըրի հետ որ կը հաստատէ:

ԽԱՌՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ լաւագոյն նշանը կը նկատուին, Ֆրանսայի մէջ, համարկումի: Այս ուղղութեամբ հատոր մը ստորագրած են ընկերաբան՝ Ժերար Նէյրոն եւ պատմաբան՝ Մարին Մ'Սիլի: Կը շեշտեն որ օտար բնակչութիւնը խառնելով հիւրընկալող բնակչութեան, այս ամուսնութիւնները կը փաստեն համարկումի չափանիշը:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան հոգեճաշը, իրենց մէ յաւէտ բաժնուած եւ մասնաճիւղին բարգաւաճման տարիներ շարունակ օգտակար եւ նուիրեալ ծառայութիւն բերող ընկերուհիներու հոգիներու յիշատակին:

Կիրակի, Մարտ « , ժամը 12·30-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝

78 - 88 - 92 - 51

72 - 35 - 15 - 86

թիւերուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Թեմական Խորհուրդը Ուխտագնացութիւն կը կազմակերպէ դէպի Ս. Էջմիածին, 1996 Սեպտեմբեր 5 - 12-ին, ներկայ գտնուելու Ս. Միւռոնի Օրհնութեան արարողութեան, որ տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Սեպտեմբեր 8, ձեռամբ՝ Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՖՈՒԹՊՈԼ

Բ. դասակարգի մրցումներու շարքին, Վալանսի Հայ Մարզականը 1 - 1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեց Միւլհուզի հետ, այս վերջինոյն դաշտին վրայ: Այժմ 16-րդ է 36 կէտով: Գլուխը կը մնայ Մարսէյլ 65 կէտով:

-ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ-

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27, ԼԸ օր Մեծի Պահոց:

Կը քարոզէ՝

ՄԻՒՌՈՆ ՎՐԴ. ԳԸՎՐԳԵԱՆ

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27, ժամը 17-ին:

ՍԷՆ ԼՈՒ - Ս. ԳԷՈՐԳ

Չորեքշաբթի, Մարտ 27:

Կը քարոզէ՝

ՆՇԱՆ ՔՀՆՅ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, Մարտ 29, ժամը 17·30-ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի,

Կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԸՐԷՃԵԱՆ

CONFERENCE

Nous avons le plaisir de vous informer que, dans le cadre de la commémoration du 81ème anniversaire du Génocide des Arméniens, auront lieu les :

Conférence et présentation

de l'EXPOSITION

«ARMENIE, DES ORIGINES AU IVème SIECLE»

par JACQUES SANTROT,

Conservateur du Musée Dobrée à Nantes

le Mercredi 3 Avril à 20 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B.

118, rue de Courcelles, Paris 17e

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Le Conservatoire Municipal de Musique Agréé

et la M.C.A. d'Alfortville

vous proposent

UNE DECOUVERTE DE LA MUSIQUE ARMENIENNE

le **Dimanche 31 Mars**

de 15h30 à 18h30

A LA RENCONTRE DU

DOUDOUK Instrument à vent

KANONE Instrument à cordes (cythare)

DEHOL Percussion.

Coordination artistique : JEAN-PIERRE NERGARARIAN

Inscription gratuite

Ouvert à tous

Conservatoire : 43. 75. 09. 92;

M. C. A. : 43. 76. 55. 89.

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5

tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE

Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՏՕՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԵՐՈՅ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 31

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Սկիզբը Ժամերգութեան ժամը 8·30-ին:

Պատարագ ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ

Դռնբացէք ժամը 16-ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 16·30-ին:

Դռնբացէք ժամը 18-ին:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Դռնբացէք ժամը 16-ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 17-ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 30, յիշատակ յարութեան Ղազարու:

Ժամը 16·30-ին Կիրակնամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 8-ԻՆ

Ի Յիշատակ Մեռելոց

Կը մատուցուի պատարագ ժամը 10 եւ աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն ննջեցելոց հոգւոց:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Ծաղկազարդ, կիրակի Մարտ 31

Ժամը 11, Հայրապետական պատարագ Ոստերու օրհնութիւն եւ Մանուկներու Թափոր:

Ժամը 16, Դռնբացի արարողութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը Ս. Ծննդեան տօնին առթիւ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է ԽՂԿՂԻՆ հետեւեալ նուէրները:

Մոզոսեան ընտանիք 100, Տէր եւ Տիկին ... Մարտիկ Պալիոզեան 2000, Տիկին ... մինէ Սարաճեան 250, Տիկին Մարի ... րէջ Աբլ 500, Տէր եւ Տիկին Հերմոն ... 250, Տիկին Օննիկ Սիւրմէլեան 50, ... կին Շահնազ Փափազեանկիլ 200, Պր. ... Գարակէօզեան 1000, Տէր եւ Տիկին ... Թիւր Ղուկասեան 300, Տիկին Մարի ... Պասմաճեան 400, Տէր եւ Տիկին Յ. ... յիքպաճը 100, Տիկին Հելէն Տամլա... 300, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սարի 400 Տէր եւ Տիկին Մովսէս Պէտիրեան 100 Պր. Երուանդ Պէրպէրեան 5000, Տիկին ... էվա Կուրպէթեան 200, Տէր եւ Տիկին ... Գրիգոր Գալֆայեան 500, Օր. Ֆրանս... Ամիկեան 2000, Օր. Նիքոլ Մամիկոնեան 400 200, Տէր եւ Տիկին Արամ Ֆրէնկեան 400 Տիկին Մելինէ Ղուկասեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Տիւզեան 200, Տիկին ... լէն Թուրսարգիսեան 500, Տիկին ... Հուպոյեան 100, Տէր եւ Տիկին ... Ծառուկեան 300, Տիկին Լոր Տէր... 150 Ֆր.:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 27

MERCREDI
27 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

71րդ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18·819

71e ANNEE — N° 18.819

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի վարչապետ Հրանտ Բագրատեան, Մարսէյլի պաշտօնական տեսակցութիւններէն վերջ, Կիրակի, Մարտ 24-ի երեկոյեան Նիս ժամանեց ընկերակցութեամբ իր կնոջ՝ Նանա Բագրատեանի, Հայաստանի Տնտեսութեան նախարար՝ Վահրամ Աւանէսեանի, Աշխատակազմի ղեկավար՝ Վարդան Սարգսեանի, կառավարական մամլոյ քարտուղար՝ Մարտունի Ուրիխանեանի, Հայաստանի Փարիզի դեսպան Վիգէն Չիտէչեանի, եւ քանի մը այլ հետեւորդներու։

Պատուիրակութիւնը այդ առթիւ հանդիպում ունեցաւ Նիսի հայ գաղութին հետ, Պարսամեան համալիրին մէջ։

Նիսի եւ Քոթ-տ'Ազիւրի Հայ Համայնքի խորհուրդի անունով, ատենապետ Գրիգոր Աժտէրխանեան բարի գալուստ մաղթելով պետական հիւրերուն, զանոնք մի առ մի ներկայացուց ներկաներուն, բացատրութիւններ տալով նաեւ Նիսի հայ միութիւններուն գործունէութեան մասին։

Ապա, վարչապետը խօսք առնելով տուաւ շահեկան տեղեկութիւններ, զորս կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.

«Հակառակ տիրող դժուարութիւններուն, կրնանք փաստել թէ վերջին երկու տարիներու ընթացքին ունեցանք դրական տեղաշարժեր։

«Լուրջ խնդիրներ ունինք Ղարաբաղի հարցով, բայց երկու տարիէ ի վեր խաղաղութիւն կը տիրէ հոն, ինչ որ բացորոշ յաջողութիւն է արդէն։

«Ունինք բանակ, որ հայրենիքը կը պաշտպանէ։ Ունինք տնտեսական նկատառելի աճ, միա՛կը՝ Խորհրդային Միութեան նախկին երկիրներուն մէջ։

«Մեր տնտեսութիւնը ձերբազատուած է փլուզման կաշկանդումներէ, եւ աւելի պարզ է, քան՝ նոյնիսկ Ֆրանսայինը։

«Ի հարկէ ժողովուրդը դժգոհ է, զի վատ կ'ապրի։ Բայց կացութիւնը աստիճանաբար կը բարելաւուի։

«Երբ կացութիւնը շատ վատ էր, կառավարութիւնը չէին քննադատեր։ Իսկ հիմա, երկրէն ներս չափազանց շատ կը քննադատեն, ինչ որ ապացոյց է թէ կացութիւնը բարւոքած է, հիմա է որ ամէն մարդ վարչապետ ըլլալ կը ցանկայ։

«Թէեւ դուք կ'օգնէք Հայաստանին, բայց կը նախընտրենք որ գաք եւ տնտեսական ու ճարտարարուեստական ներդրումներ ընէք Հայաստանի մէջ, եւ մասնակցիք երկրին զարգացման։

«Փառք Տիրոջ, այլեւս ուտելի՛ք ունինք, վառելի՛ք ունինք (3 տարի առաջ չունէինք) փո՛ղ ունինք։ Կոչ կ'ընենք որ, փող նուիրելու տեղ, գաք գործ հաստատէք, դեղ ղրկելու տեղ գաք դեղ արտադրող գործարան հիմնէք։ Մեզի ա՛յդ է պէտք։

«Սովետական շրջանին երկրին մէջ ամէն ինչ կար, բայց որակը ցած էր եւ չէր կրնար գոհացնել միջազգային շուկան։ Հիմա պէտք է ջանանք մեր արտադրութիւններուն որակը բարձրացնել։ Յուսադրիչ յաջողութիւններ կան արդէն։ Կա՛յ, կրնանք նոյնիսկ գինի արտածել դէպի գինիի երկիրը՝ Ֆրանսա։

«Այս բոլոր յաջողութիւնները, շնորհիւ նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի խելացի եւ խոհեմ ղեկավարութեան։

«Հիմա որ անկախ Հայաստանը կայ, շատ մտահոգ չենք Սփիւռքի ապագային մասին։ Հայրենիքը Սփիւռքի համար գոյատեւման ուժ է։

«Ո՛չ միայն կ'ուզենք որ ներդրումներ ընէք Հայաստանի մէջ, այլ կ'ուզենք որ գաք գնէք տուն, հող, եւ հոն հաստատուիք»։

Ներկաները ուղղեցին հարցումներ, Հայաստանի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին, որոնց պատասխանեց վարչապետը, տալով գոհացուցիչ բացատրութիւններ, ի մասնաւորի Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու վերաբերեալ։

Ապա հիւրերը եւ ներկաները պատուասիրուեցան քոթէյլի սեղանի մը շուրջ, ճոխացած՝ արեւելեան համադամներով եւ շամբայնով։

Որմէ վերջ պատուիրակութիւնը այցելեց Պարսամեան Վարժարանի դասարանները, առաջնորդութեամբ տնօրէնուհի՝ Տիկին Այտա Դանիէլեանի, եւ բացատրութիւններ ստացաւ նաեւ Նիսահայ Տիկնանց Միութեան Զորեքշաբթիի Միօրեայ Վարժարանին մասին, տնօրէնուհի Տիկին Շաքէ Յակոբեան-Գլաունէ։

Այս բոլորը տեւեց ընդամէնը մէկուկէս ժամ։ Որմէ յետոյ պատուիրակութիւնը ճամբայ ելաւ դէպի Մարսէյլ։

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարտ 25-ին, Ռումանիոյ նախագահ Իոն Իլիեսկու եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը պաշտօնական այցելութեամբ Հայաստան գացած են։ Նոյն օրը, տեղի կ'ունենար Լ. Տէր-Պետրոսեանի հետ հանդիպում մը, որու ընթացքին կը ստորագրէին համաձայնագրեր, կը փոխանակէին վաւերագրեր, ապա՝ կուտային մամուլի ասուլիս մը։ Ռումանիոյ նախագահը տեսակցութիւններ կ'ունենար նաեւ Գարեգին Ա.ի, Բաբգէն Արարքցեանի հետ, ինչպէս եւ «Հայաստան - Ռումանիա» միութեան ներկայացուցիչներուն։ Մարտ 26-ին Լ. Տէր-Պետրոսեան – Իլիեսկու երկրորդ հանդիպումէ մը ետք ռումանական պատուիրակութիւնը կը մեկնէր Թիֆլիս։

***

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴՈՒՄԱՅԻ ՄԱՐՏ 15-Ի ՈՐՈՇՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանի յայտարարութենէն ետք Ազգ. Ժողովն ալ Մարտ 18-ի յայտարարութեամբ դատապարտած է Ռուսաստանի Դումային բելովուեժեան համաձայնագիրը չեղեալ նկատելու որոշումը։ Նախագահ Բաբգէն Արարքցեանի ու 118 երեսփոխաններու կողմէ ստորագրուած յայտարարութեան մէջ կ'ըսուի. «Դումայի արկածախնդրական որոշումները քաղաքակիրթ միջպետական յարաբերութիւնների նկատմամբ ցինիկ արհամարհանքի օրինակ են եւ տարրական միջազգային նորմերի ոտնահարում»։ *Շեշտելով Հայաստանի անկախութեան միջազգային օրէնքներու եւ իրաւունքի յարգանքին վրայ հիմնուած բնոյթը եւ այսօր արդէն սահմանադրական հանգամանքը, Դումային «միակողմանի» որոշումները կը նկատէ* «համայնավարներին բնորոշ տգէտ ու բռնի գործելակերպի արտայայտութիւն, յղի արիւնալի հետեւանքներով»։

Ազգ. Ժողովի յայտարարութիւնը կ'աւարտի Հայաստանի սահմանադրական կարգը պաշտպանելու, ազգ. շահերու եւ անկախ պետականութեան ուղղուած ամէն սադրանք կանխելու վճռակամութեամբ։

***

ՓԷՇՏԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հունգարիոյ մայրաքաղաքին մէջ Մարտ 24-ին վերջ գտած ազատ ոճի ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյենութեան խաղերուն Հայաստանցի մարզիկներ Արա Գէորգեան (68 քկ.) եւ Արմէն Մկրտչեան (57 քկ.) նուաճած են արծաթէ մետալներ, այսպէսով ապահովելով նաեւ իրենց մասնակցութեան իրաւունքը ողիմպիական խաղերուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՃԱՌԵԱՆ 120 ԿԱՄ ԱՄՕԹԱԼԻ ՀԱՄԵՄԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հրաչեայ Աճառեանի ծննդեան 120-ամեակը ոգեկոչուեր է Երեւանի մէջ։ Գրականութեան եւ արուեստի Չարենց թանգարանին մէջ յիշատակի երեկոյթի մը բանախօսեր է լեզուաբանութեան փրոֆ. Յովհ. Բարսեղեան. ան ներկայացնելով լեզուաբանին «հայագիտական հսկայածաւալ ժառանգութիւնը», յատկապէս ընդգծեր է բարբառագիտութեան մարզին մէջ անոր մեծ վաստակը. բներ է որ Աճառեանի գաւառական բառարանին շնորհիւ մոռացումէ փրկուած են աւելի քան 30 բարբառներ։

Հ. Աճառեան այն գիտնականն է որ ապահովաբար ամէնէն մեծ վիշտը կրած է 1920-ական թուականներուն մեսրոպեան ուղղագրութեան պարտադրուած այլանդակումէն։ Ինք է որ չենթարկուելու համար աբեղեանական «ուղղագրութեան» անհեթեթ պարտադրանքին, գրաբարով գրած է Աբգար Պայազատի «խալդերէն լեզու բանալին» հատորին յառաջաբանը քանի որ գրաբարի պարագային արտօնուած էր դասական ուղղագրութեան գործածութիւնը։ Ինք է նոյնպէս որ կազմած պարսկական հատընտիրը ստորագրած է «Հ. Աճառ», շրջանցելով նոյն պարտադրանքը ու իր անունին խնայելու համար «Աճառյան» բարբարոսութիւնը։ Ան մէկն էր այն քիչերէն որոնք նոյնիսկ այդ մութ տարիներուն մերժեցին կուռքեր կանգնեցնել նուիրականին պատուանդանին վրայ։

Այսօր այդ քիչերուն ամէնէն "խենթ"ին ծննդեան 120-ամեակին նշումին լուրը տեղական մամուլը քանի մը տողով կուտայ, առանց այլ մանրամասնութիւններու։ Մինչդեռ այդ նշումէն ու նոյնիսկ մեծ վաստակին փառաւորումէն աւելի հետաքրքրական երեւոյթ մը կը պարփակէ յիշեալ երեկոյթը. ի՞նչպէս առանց փոքր ամօթի մը, առանց նեղուելու կարելի եղած է Աճառեանի յիշատակ ոգեկոչել հինգ տարեկան անկախ Հայաստանի մէջ ուր տակաւին ոչ իսկ լուրջ քայլեր փորձուած են 70 տարուան «խորհրդային լուծ»ով արդարացուած սխալ մը սրբագրելու եւ ժողովուրդէն խլուած դասական ուղղագրութիւնը անոր վերադարձնելու ուղղութեամբ։

Կարելի՞ է ամբողջովին որպէս անկեղծ արտայայտութիւն ընկալել շռայլուած փառաբանութիւնները երբ Աճառեանը չարչրկած ցաւը անայլայլ կը պահէ իր գոյութիւնը, այլեւս առանց մարդ ցաւցնելու։

Հայաստան այսօր տէր է լեզուական պետական ամբողջ համակարգի մը, իր փաքիւլթէներով, հիմնարկներով, ակադեմական բաժիններով ու խել մը կոչումներու տէր փրոֆէսորներու, դոցենտներու, գիտութեան թեկնածուներու, ասպիրանտներու բանակով. իսկ ուղղագրութեան վիճակին պատասխանատու տագնապողներ, Ռ. Իշխանեանէն ի վեր, յայտնապէս գրեթէ չկան, քանի որ այդ բանակէն ոչ ոք մինչեւ այսօր եկոյթ մատն իսկ շարժեց սխալ մը սրբագրելու համար։

Միս մինակ Աճառեան մը եւ փրկուած 30 բարբառ. բանակ մը պիտակաւոր հեղինակութիւն ու տակաւին շղթայուած ուղղագրութիւն․․․։

Ի՞նչ տխուր եւ ամօթալի համեմատութի՛ւն։

Թ. ԱՐՓԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ անասնաբուժական կոմիտէն որոշեց, Մարտ 25-ին, ամբողջովին արգիլել բրիտանական կովերու արտածումը, ինչ որ «զայթակղեցուցիչ» նկատուեցաւ վարչապետ Մէյճըրի կողմէ։ Արդարեւ, Անգլիա կը մերժէ ոչ միայն ամբողջական այլ նոյնիսկ մասնակի բնաջնջումը իր կովերուն։ Ֆրանսայի մէջ, Պրըթանիի շրջանը, 151 կովերու հօտ մը բնաջնջուեցաւ սակայն նոյն օրը, անոնցմէ մէկը վարակուած ըլլալով։

ՉԷՉԷՆԻՈՅ Սամաշկի գիւղին ռմբակոծումը կը շարունակուի Ռուսերու կողմէ որ կը սաստկացնէ իր յարձակումներու տարողութիւնը։ Ռուսաստանի մէջ, այս պատերազմին ընդդիմադիրները ցոյցերու կոչ մը ըրած են, ամբողջ երկրին մէջ, Մարտ 30-էն Ապրիլ 6 պահանջելու համար կռիւներուն դադրեցումը։ Ռուսական զօրքերու հրամանատարը՝ Տիխոմիրով ապահովութիւն տուած է որ «Սամաշկիի ապստամբները մաքրուած կ'ըլլան քանի մը օրէն»։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, փոխադրական միջոցներու գործադուլը կը շարունակուի։ Բանթողներու պահանջն այն է որ գործադրուի Յունուարի սկիզբը ստորագրուած համաձայնագիրը, դեկտեմբերեան երկարատեւ գործադուլէն ետք։ Քաղաքապետը՝ Ժան-Գլօտ Կոտէն կը մերժէ տեղի տալ եւ Մարտ 25-ի Թաղապետական խորհուրդի նիստին յայտարարած է. - «Անընդունելի է որ հանրային սպասարկութիւն մը անչարժութեան մատնուի եւ քաղաքը ծունկի բերէ»։

ՖՐԱՆՍԱ որոշեց վերցնել սահմաններու հակակշիռը Գերմանիոյ եւ Սպանիոյ համար, մասամբ միայն գործադրելով Շէնկէնի համաձայնագիրը։ Ֆրանսա չուզեր նոյն կարգադրութիւնը ընել Պենելիւքսի երեք երկիրներուն համար, որովհետեւ թմրեցուցիչի շահատակութեան շուրջ լուրջ տարակարծութիւններ ունի Հոլանտայի հետ։

ՓԱՐԻԶԻ նախ Սէն-Թ'Ամպրուազ եկեղեցիէն, ապա Ժիմնազէ մը մօտ 300 Ափրիկեցիներու (գլխաւորաբար Մալիէն) արտաքսումը կը շարունակէ բանավէճի նիւթ ըլլալ։ Հակացեղապաշտ եւ մարդասիրական կազմակերպութիւններ կը մերժեն ընդունիլ կարդինալ Լիւսթիժէի մեղադրանքը զոր կը հաստատէ նաեւ Ներքին Նախարարը եւ ըստ որուն այդ կազմակերպութիւնները կը շահագործեն այդ խեղճ մարդիկը զուտ քաղաքական միտումներով։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ մերժեց երկխօսութեան նստիլ Թուրքիոյ հետ, ինչպէս այս վերջինը կ'առաջարկէր, առանց նախապայմանի, կարգադրելու համար Եգէականի տարակարծութիւնները։ Աթէնքի համար՝ «խօսքերը չեն բաւեր, արարքներ հարկ են, ինչպէս՝ Անգարայի կողմէ միջազգային իրաւունքին յարգանքը, բռնի ուժի գործածութեան դատապարտումը»։

ՎԱՏԻԿԱՆ հերքեց սպանական թերթի մը այն լուրը ըստ որուն Պապը խլիրդէ կը տառապի։

Պ. ԹԱՓԻԻ դէմ երեք տարի բանտարկութիւն (միայն երկուքը՝ յետաձգելի) պահանջեց Պէթիւնի պատժական դատարանին դատախազը եւ ծանր տուգանք մը որու գումարը չճշդեց։ Թափի կը հետապնդուէր Թէսթիւ հաստատութեան զեղծարարութեանց համար (21 միլիոն ֆրանքի փոխատուութիւն Մարսէյլի ֆութպոլի խումբին, 190·000 ֆրանք տրուած Էներժի-Սիւտի, 1–էն 2 միլիոն ֆրանք վճարուած Թափի խումբին եւլն.)։ Թափի շատ ազդուած էր Մարտ 25-ին եւ ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ։

ՅԱՌԱՋԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻԳՆԱ ՍԱՐԸԱՍԼԱՆԻ ՀԵՏ

Բանաստեղծութիւններու վերջին հատորին՝ «Բառասմբակ սէրեր»ուն տրուած Հայկաշէն Ուզունեան մրցանակը ստանալու համար Փարիզ կը գտնուէր պոլսեցի բանաստեղծ Իգնա Սարըասլան: Այս անունին մէջ, անոր արտադրութեան բնոյթէն, արժէքէն ալ առաջ կը խտանայ հայերէնի ու հայ գիրի սէր մը որ զինք կը միացնէ պոլսահայ արդի գրական շրջանակին անուններուն՝ Զահրատի, Խըրախունիի, Ռ. Հատտէճեանի, Վ. Կոմիկեանի, Ե. Կոպէլեանի եւ միւսներուն: Ան նաեւ միջանկեալ օղակը կը հանդիսանայ այս խումբին ու այն նորեկներուն որոնք բոլորովին տարբեր տունելներով ու մօտեցումներով արդէն սկսած են երեւիլ իր արտաքին ու ներքին պայմաններով եզակի այն շրջանակին մէջ ուր կ՚ամփոփուի պոլսահայ կեանքը:

Փարիզեան տասնօրեայ կայքին ընթացքին որպէս քերթող ու նաեւ այդ շրջանակին մասին խօսելու ամենայարմար զրուցակից, Ի. Սարըասլանը հրաւիրեցինք տեսակցութեան մը որուն նիւթերը եղան քերթողը ու ապա անոր գրական շրջանակը:

***

Հ. – Կ՚ըսէք թէ քերթուած գրելու սկըսած էք պատանութեան տարիներէ. բան մը որ գիրի, ընթերցումի մօտիկ շատերու համար ընդհանուր երեւոյթ է այդ տարիքին: Ձեր մէջ ի՞նչպէս խմորուած է անցքը՝ պատանեկան մղումէն դէպի հայ գիրին հետ լուրջ կապի մը անհրաժեշտութիւնը:

Պ. – Բանաստեղծութեան իմ արկածախնդրութեան մէջ առաջին խրախուսողը եղաւ հայրս: Ինք ալ ատենօք «Կավռօշ»ի եւ «Անուշապուր»ի մէջ արձակ էջեր, ֆանթէզիներ ստորագրած է: Այսօր անգամ կը յիշուի իր գրչապայքարը իր զարմիկին Վահրամ Տատրեանի հետ: Հայրս Սէն – Ժօզէֆ վարժարանէն շրջանաւարտ էր, կը հիանար ֆրանսական քերթողութեան. Լամարթիններու, Հիւկօներու չունչով սնած անձ մըն էր:

Առաջին քերթուածներս լոյս տեսան նախ «Պարտէզ»ի (*) ապա «Մարմարա»յի մէջ Օննիկ Ֆըչըճեանի խմբագրած «Նոր սերունդին հետ» խորագրուած պատանեկան էջերուն մէջ: Աւելի վերջ լիսէի գրականութեան ուսուցիչներուս առաջնորդութեամբ, յատկապէս Թուրք բանաստեղծ Սապրի Ալթընէլի եւ Ռընէ Պըըթօնի որ ֆրանսական գրականութեան ուսուցիչս էր, ծանօթացայ ժամանակակից Թուրք եւ Ֆրանսայի քերթողներու ու սիրեցի: Այդ շրջանին է որ մէջս կազմաւորուեցաւ արդի գրականութեան խմորը:

Հ. – Ի՞նչպէս հաստատուեցաւ ձեր կապը հայ գրականութեան հետ:

Պ. – Ինքնաշխատութեամբ սորվեցայ հայ լեզուի նրբութիւնները, գաղտնիքները. կարդացի Մեծարենց, Վարուժան, Զարենց եւ միւսները. հայ բանաստեղծութեան ամենասիրելի հատորներս եղան Վարուժանի գիրքերը: Այդ շրջանին կ՚աշխատակցէի «Մարմարա»յի գրական էջերուն:

Հ. – Ի՞նչ եղաւ այդ շրջանին արդէն իրենց տեղը, արժէքը հաստատած անուններու վերաբերումը ձեզի հանդէպ:

Պ. – Իմ բանաստեղծ երէց եղբայրներ՝ Զահրատ եւ Խըրախունի միշտ իսկական եղբօր վերաբերում ցոյց տուին թէ՛ անձիս, թէ՛ բանաստեղծութեանս: Այդ օրուան գրական շրջանակը կը կազմէին Յ. Մարթայեան, Յ. Մնձուրի, Վ. Պուրմայեան, Ե. Սիմքէշեան, Ա. Թէրզեան, Վ. Կոմիկեան, Զ. Պիպեռեան, Ա. Խօշէր, եւայլն:

Հ. – Ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս ընտրած էք բանաստեղծութիւնը. ի՞նչպէս կը սահմանէք զայն:

Պ. – Զանազան ձեւերով կարելի է արժեւորել հարցումը. նախ՝ մարդկութեան մէսած մը տալու պարագան խնդրոյ առարկայ է, երկրորդ՝ աշխարհը գեղեցկացնելու եւ ապրելու տենչը, ընթերցողին երջանկութիւն պարգեւելու ձըգտումը...

Հ. – Հարցումս ունէր աւելի ենթակայական տարողութիւն. այդ բոլորէն առաջ, կ՚ենթադրեմ որ բանաստեղծութիւն կը գրէք նախ դուք ձեզի համար:

Պ. – Այո՛. կայ այն իրականութիւնը որ եթէ անձ մը բանաստեղծ է, չի կրնար չգրել:

Հ. – Հայկական բանաստեղծութեան աւանդութեան շարունակող մըն էք, ձեր ձեւով. ի՞նչպէս կը բնորոշէք ձեր կապը այդ աւանդութեան նախորդ փուլերուն հետ:

Պ. – Հայ բանաստեղծութեան հետ առաջին ծանօթութիւնս 4 - 5 տարեկանիս եղաւ երբ եկեղեցին շապիկ կը հագուէի. շարականներու լեզուին գեղեցկութիւնը, ձայներու հնչականութիւնը տպաւորած են զիս, թէեւ այդ շրջանին անհասկնալի էին բառերը: Լեզուն իր հմայքը ունեցաւ: Առաջին այս ծանօթացումը հետզհետէ աւելի գիտակից ձեւով շարունակուեցաւ ու ծանօթացայ հայ բանաստեղծութեան զանազան ժամանակաշրջաններու արտադրութեան: Բայց անշուշտ ինծի համար ամէնէն առինքնողը մնացին Ի. դարու սկիզբին գրուածները:

Հ. Հայ բանաստեղծութիւն կոչուածին մէջ ի՞նչ է տեղը Ի. Սարըասլանի:

Պ. – Ըսենք որ հայ բանաստեղծութեան ովկէանին մէջ համեստ կաթիլ մըն եմ. բայց այդ կաթիլին արժէքը կամ ազդեցութիւնը տարիներու, դարերու ընթացքին կրնայ աւելի յստականալ:

Հ. – Բանաստեղծելու արարքին որպէս գործօն ի՞նչ տեղ ունի լեզուն, ի՞նչ հանգամանքով կը ներկայանայ ան ձեզի համար:

Պ. Լեզուն ինծի համար երկրորդական կարելի է նկատել. գաղափարը եւ ներշնչումը, զգայնութիւնը շատ աւելի կարեւոր տեղ կը գրաւեն բանաստեղծութեան մէջ: Բայց բանաստեղծ մը պէտք է շատ լաւ գիտնայ լեզուին նրբերանգները, գաղտնիքները: Այնքան ատեն որ հայ լեզուին բոլոր բառերը իրարու քով չեն եկած, այսինքն մինչեւ յաւերժութիւն, կարելի է հայերէնով նոր բան ստեղծել:

Հ. – Ձեր քերթուածները ընթերցումի լայն ենթախորք մը կը մատնեն. ի՞նչ կ՚ըսէիք այս մասին:

Պ. – Կարգ մը գրողներ ընթերցումի շատ մօտ չեն. ես ընդհանրապէս կը փափաքիմ հետեւիլ համաշխարհային բանաստեղծութեան. ֆրանսագիր, անգլիագիր, ասիական երկիրներու բանաստեղծներու գործերը շատ կը հետաքրքրեն զիս. նոյնիսկ շրջան մը թարգմանած էի ճաբոնցիներու, ճափոններու, ափրիկեցի բանաստեղծներէն էջեր: Յ. Մարթայեան առիթով մը ըսած էր թէ հայ բանաստեղծները իրենց փարոս կը նկատէին Ֆրանսայի բանաստեղծները, բայց իրականութեան մէջ բանաստեղծ մը որպէսզի աւելի երբնեբանդ ու պէսպիսուն ըլլայ, աշխարհի բոլոր երկիրներուն բանաստեղծութիւններուն հետ շփում պէտք է ունենայ:

Մասնակցած եմ բանաստեղծութեան կարգ մը համաժողովներու որոնց ընթացքին ծանօթացայ օտար բանաստեղծներու: Իրենց հետ կապս կը շարունակուի: Բայց անշուշտ իմ ենթահողս եղած է Թուրքիան ու Թուրք բանաստեղծութեան մթնոլորտը: Ապրող Թուրք բանաստեղծներուն գրեթէ բոլորը ներկայիս բարեկամներս են, Այս բարեկամութեան շընորհիւ ջանացի իրենց ծանօթացնել հայ գրականութիւնը, հայ բանաստեղծութիւնը:

Հ. – Ի. Սարըասլան ստորագրած է նաեւ արձակներ:

Պ. – Այո, ունիմ արձակ էջեր. ակնարկներ, տեսակցութիւններու շարք մը, յուշագրութիւններ, թարգմանութիւններ. ունիմ պատմական ուսումնասիրութիւն մը որ նիւթ ունի Գատըգիւղի հին ու նոր պատմութիւնը: Այս ուսումնասիրութիւնս լոյս տեսաւ Ս. Թագաւոր եղբայրութեան 50-ամեակին առթիւ:

Հ. – Ի՞նչ նոր ծրագիր ունիք:

Պ. – Քերթուածներու առաջին եւ երկրորդ հատորներս ամբողջովին սպառած են: Կը խորհիմ վերհրատարակել: Պիտի ջանամ հատորով մը ամփոփել վերջին քերթուածներս ու այլ հատոր մըն ալ կազմել գրագէտներու մասին յուշագրական էջերովս:

Հ. – Անցնելով Պոլսոյ հայ գրական կանէքին, ի՞նչ պատկեր կը պարզէ ան, մէկդի ձգելով երէցներու սերունդը եւ ձեզ. ի՞նչ կարելի է ըսել յաջորդականութեան մասին:

Պ. – Ինծմէ ետք լռութեան երկար շըրջան մը եղաւ: Դժբախտաբար նոր սերունդին կը պակսի հայերէնով արտայայտուելու փափաքը: Բայց վերջին երեք - չորս տարուան ընթացքին Մխիթարեան Սանուց Միութեան «Նոր Սան» պարբերաթերթը որ կերպով մը շարունակութիւնն է նախկին «Սան»ին, առանցքը եղաւ նոր սերունդի խանդավառութեան: Անոր շուրջ հաւաքուեցան շուրջ երկու տասնեակ երիտասարդ նոր ուժեր, համալսարանականներ, ուսուցիչ - ուսուցչուհիներ որոնց գրական նախափորձերը կը հրատարակուին հոն: Անշուշտատոր մէջ անուրանալի է մեծերու՝ Զահրատի, Խըրախունիի, Հատտէճեանի հովանին եւ աջակցութիւնը: Նոյն ջանքը ըրաւ նաեւ Կեդրոնականցիներուն «Հոպինա»ն:

Հ. – Ի՞նչ կարելի է ըսել այդ նորերու մասին:

Պ. – Խոստմնալից անուններ կան. բ... անշուշտ իրենց ինքնութիւնը, կազմա... րումը ամբողջացած չէ: Կը յուսամ ... այս խմբակէն գոնէ երեք – չորս անու... պիտի շարունակեն իրենց ուղին:

Հ. – Պոլսոյ մէջ վերջին շրջանին սկի... առաւ թարգմանչական գործունէութի... մըն ալ. գլխաւորաբար «Արաս» հրատ... րակչականին կողմէ, հայ գրականութ... նէն հատորներու թրքերէն թարգմանու... թիւնները լոյս կը տեսնեն. ի՞նչ արժ... ւորում կը գտնէ ատիկա:

Պ. – Այդ շարքին առաջինը՝ Յ. Մնձու... րիի «Տեղեր ուր ես եղեր եմ»ը Սիլվ... Գույումճեանի թարգմանութեամբ եր... լոյս տեսաւ բաւական մեծ հետաքրքր... թիւն ստեղծեց Թուրք գրական եւ պա... մաբանական շրջանակներուն մէջ: Որով... հետեւ գիրքը գրականութեան առընթե... կ՚ընդգրկէր նաեւ Պոլսոյ պատմութեան... մէկ ժամանակաշրջանը որուն մասին քի... տունեալ ունինք: Գրական շրջանակներու... արժեւորումը շատ դրական եղաւ: Հա... տորը արժանացաւ Բ. տպագրութեան... Ներկայիս «Արաս» հրատարակչականն ... այս մարզին մէջ աշխատանք կը տանի:

Հ. – Շնորհակալութիւն ու բարի վեր... դարձ:

Տեսակցեցաւ՝
ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

(*) Մանկապատանեկան թերթ, Բագա... րատ Թեւեանի խմբագրութեամբ:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

Ա.

Եթէ մէկու մը հարցնեմ թէ քանի՞ տեսակ ժամանակ կայ, ան հաւանաբար պիտի պատասխանէ.

- Երկու տեսակ: Ուրախ ժամանակ: Տխուր ժամանակ:

Ուրիշ մէկը պիտի մտածէ ու պիտի ըսէ.

- Երկու տեսակ: Անցեալ ժամանակ, ներկայ ժամանակ:

Երրորդ մը ի՞նչ կրնայ պատասխանել:

- Երկու տեսակ, պիտի ըսէ: Մոռցուելու արժանի ժամանակ, յիշուելու արժանի ժամանակ:

Մէկը որ փիլիսոփայել գիտէ, պիտի ժպտի:

- Երկու տեսակ ժամանակ կայ: Այն ժամանակը որ շատ դանդաղ կ՚անցնի, եւ այն ժամանակը որ շատ արագ կ՚ընթանայ:

Հոգեբան մը պիտի զարմանայ մեր միամտութեան վրայ եւ պիտի յիշեցնէ.

- Երկու տեսակ ժամանակ կայ: Այն՝ որ մոռցուած է, եւ այն որ միշտ կը յիշուի:

Հաւանաբար դեռ ուրիշներ տարբեր տեսակէ երկուորեակ ժամանակներ պիտի գտնեն: Իսկ եթէ նոյն հարցումը ինծի ուղղուէր, ես պիտի պատասխանէի.

- Երկու տեսակ ժամանակ կայ: Կորսըուած ժամանակը, եւ շահուած ժամանակը:

Յետոյ քիչ մը եւս պիտի մտածէի ու պիտի աւելցնէի.

- Մոռցէ՛ք շահուած ժամանակը: Միայն կորսուած ժամանակ կայ: Ուրիշ ոչի՛նչ:

Բայց քիչ մը եւս պիտի մտածէի ու կարծիք պիտի փոխէի.

- Մոռցէ՛ք կորսուած ժամանակը: Միայն շահուած ժամանակ կայ: Ուրիշ ոչի՛նչ:

Բայց այս ալ ճի՞շդ էր արդեօք: Թերեւս քիչ մը եւս պիտի մտածէի ու պիտի սրբագրէի.

- Մոռցէք երկուքն ալ: Ո՛չ շահուած ժամանակ կայ, ոչ ալ կորսուած: Միայն ապրուած ժամանակ կայ: Այդքան:

Է՛հ, որքա՛ն յարաբերական ու երկիմաստ է ամէն ինչ: Ի՞նչ է մեզի համար այն ժամանակը որ անցած ու գացած է անվերադառնալի կերպով: Բարոյախօ... դաստիարակ ուսուցիչ մը մեզի պիտի ըսէ. եթէ լաւ գործի մը համար ծախսե... ցիր այդ ժամանակը, այդ ժամանակը շահուած ժամանակ մըն է: Իսկ եթէ ար... տօնեցիր որ այդ ժամանակը անցնի անն... պատակ կերպով, անպտուղ կերպով, եթէ որեւէ կերպով չարժեւորեցիր այդ ժամանակը, այդ մէկը կորսուած ժամա... նակ մըն է: Չեմ կրնար առարկել: Ճշ... մարտութեան շատ խոշոր բաժին կայ այս հաստատումին մէջ: Բայց ի՞նչպէս կրնամ վստահ ըլլալ որ յոգնեցուցիչ ու սպառիչ կարեւոր նպատակի մը յատ... կացուած ժամանակը վերջին հաշուով իսկապէս շահուած ժամանակ մըն է: Ու... րիշ մէկը, որ նոյն ժամանակը տրամադ... րած է հանգիստի, զբօսանքի, որ խնա... յած է իր ուժերը, իր մարմինը, չի՞ կր... նար պնդել թէ շահած է այդ ժամանակ...

Միւս կողմէ, կորսուա՛ծ ըլլան կամ շահուած, լաւ նպատակի մը յատկացուած ըլլան կամ մսխուած ըլլան աննպա... տակ կերպով, բոլոր այն ժամանակներ... որոնք անցած ու անցեալի մէջ մնացած են, այլեւս հաւասարապէս կորսուած ժա... մանակներ չե՞ն: Կորսուած ժամանակ... ներ չե՞ն, քանի որ անգամ մըն ալ պի... չկարենանք ապրիլ զանոնք: Կամ ը... հակառակն, այսպէս կամ այնպէս, ան... եալի մէջ մնացած բոլոր ժամանակնե... շահուած ժամանակներ չե՞ն, քանի... կրնայինք բնաւ ապրած չըլլալ զան... եւ սակայն կրցանք ապրիլ բախտին... րումով:

Քանի քանի հեղինակներ ծովու չափ... լան ծախսած են խօսելու համար ան... ցած ժամանակներու մասին եւ... լուծելու համար անցած ժամանակնե... խորհուրդը: Անցեալ ժամանակը ... դուն ինքնութեան եւ գոյութեան կա... կը կազմէ: Բայց ո՞ւր գացած է այդ ժա... մանակը, ո՞ւր պահուած է, ո՞ւրկէ ... ղրկէ իր պատգամները, ո՞ւրկէ մեզ ... կառավարէ մեր այսօրուան շարժումնե... րուն ու զգացումներուն մէջ:

Մարդ արարածը իր ամբողջ կեանք... տեւողութեան ո՛չ մէկ բան այնքան ... եւ այնքան շարունակական կերպով ... ծախսէ որքան կը ծախսէ ժամանակ... Ապրուած իւրաքանչիւր վայրկեան, իւ... քանչիւր երկվայրկեան, ծախսուած ժա... մանակ մըն է: Գանձա նակէն, հարստու... թեան տոպրակէն ծախսուած գանձ ... է: Մարդ ամէն վայրկեան, ամէն եր... վայրկեան բան մը չի ծախսեր իր ն... թական հարստութենէն, բայց ամ... վայրկեան բան մը կը ծախսէ իր ժամա... նակէն: Եւ եթէ մարդ ծախսուած հա... րըստութեան վրայ երբեմն նոր հարստու... թիւն մը պիտի կարենայ աւելցնել, նոյ... իսկ եթէ պիտի կարենայ յարաճուն կե...

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքարանի նախաձեռնութեամբ, Մարտ 15-ին նշուած է Միջինքը, նախ յարակից Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մատրան մէջ, իրիկնային աղօթքով, ապա՝ Պատրիարքարանին մէջ՝ ընդունելութեամբ որու ներկայ եղած են բազմաթիւ ազգայիններ։ Մեծ Պահքի ուտելիքներով պատրաստուած ճաշէն ետք, ունկնդրուած են երկու զեկուցումներ որոնց նպատակը եղած է ծանօթացնել Պատրիարքարանի երկու հրատարակութիւնները՝ «Լրաբեր» փոքրիկ պարբերաթերթը (հայերէն եւ թրքերէն) ու պաշտօնաթերթին՝ «Շողակաթ»ի նոր թիւը։ Առաջինին ծանօթացումը ըրած է Տրդատ Քահանայ Ուզունեան եւ յայտնած թէ «Լրաբեր» սկսած է հրատարակուիլ 2500 օրինակով եւ գտած յաջողութեան շնորհիւ հասած է 8000-ի։ Հարկ է նշել որ թերթը ձրի կը բաշխուի եւ ուրեմն օրինակը անպայման պահանջքի մը արտայայտութիւնը չէ։ Խօսք առած է նաեւ Մեսրոպ Արք. որ խօսած է «Շողակաթ»ի անցեալին ու այսօր լոյս տեսնող վերջին թիւին մասին։ Յիշած է որ ան հիմնուած է արմաշական վերջին Պատրիարքին՝ Խաչատուրեանի կողմէ ու աւելի ետք շարունակուած Շնորհք Պատրիարքի ճիգերով։

***

ՊՈԼՍՈՅ Մաչքայի Մատէն Ֆաքիւլթէի ամփիթատրոնին մէջ, Մարտ 14-ին, յաջող ելոյթ մը ունեցած է Սայաթ Նովա Մանկանց երգչախումբը, շնորհիւ առաւելաբար իր խմբավարին՝ Գէորգ Դաւիթեանի եւ դաշնակահար Տարօն Երմէնի։

...ով բազմապատկել իր նիւթական հարըստութիւնը, դժբախտաբար ծախսուած ժամանակին տեղ նոր ժամանակ պիտի չկրենայ աւելցնել իր գանձանակին մէջ արդէն իսկ մնացածին վրայ։

Եւ ուրիշ կարեւոր տարբերութիւն մըն ալ այն է, թէ եթէ մարդ ամէն իրիկուն կրնայ իր դրամարկղն ու հաշուետոմարները բանալ ու քննել թէ որքա՞ն հարըստութիւն ունի, ատոր փոխարէն ի՛նչ մեղք որ երբեք չի կրնար գիտնալ թէ իր գանձանակին մէջ ի՞նչ մնացած է ժամանակ կոչուած հարստութենէն։ Երբ ժամանակը խնդրոյ առարկայ է, մարդ ամէն վայրկեան կամայ ակամայ կը ծախսէ հարստութիւն մը, որմէ որքա՞ն ունի չգիտեր։

Ռ. Հ.

Կ. Ս. Մ.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Վ. Փ. ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Չորեքշաբթի, Մարտ 19-ին, Փարիզի Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ տեղի կ'ունենար Կեդրոնական Սանուց Ֆրանսայի Միութեան վարչութեան կազմակերպած դասախօսական նոր շարքի մը առաջինը։

Դասախօսն էր՝ Վազգէն Փօլ Անդրէասեան, պատրաստութեամբ՝ Ingénieur de génie rural des eaux et forêts եւ որուն նիւթն էր՝ «Ի՞նչպէս պարենաւորել Հայաստանը»։

Այս առթիւ, թող թոյլ տրուի մեզի նկատողութիւն մը ընել։ Ծանուցումը կը ճշդէր որ դասախօսութիւնը, ըստ վերջին տարիներու նորաձեւութեան եւ հետեւանք հայ լեզուի նահանջին, պիտի ըլլար արեւմտահայերէն եւ ֆրանսերէն։ Այս դրութիւնը, եթէ տրամաբանական է «dans la conjoncture actuelle» ինչպէս կրնայ արդարացուիլ, նեղացուցիչ բան մը ունի բոլորին համար։ Այսպէս՝ հայերէն հասկցողը պէտք չունի նոյն դասախօսութիւնը ֆրանսերէն ալ լսելու, հայերէն չհասկցողը կը նեղուի ժամ մը «օտար» (իմա՝ հայերէն...) լեզու մտիկ ընելով, երկու լեզուն հասկցողը կը ձանձրանայ երկու անգամ նոյն բաները լսելով եւ դեռ կայ դասախօսը, որ մասնաւոր հաճոյք մը չի կրնար զգալ երկու անգամ նոյն բաները կրկնելով։ Հարկ է, ուրեմն, լուծում մը գտնել։ Թերեւս կարելի է նախապէս ֆրանսերէն ամփոփում մը պատրաստել եւ ցրուել, քանի, երեկոյթին խնամքով պատրաստութիւնը կը հաստատէր որ կազմակերպիչները աշխատանքէ խուսափող մարդիկ չեն։

Պր. Վահէ Զիլինկիրեանի բացման հակիրճ խօսքէն ետք, Պր. Վարդան Օզինեան ներկայացուց դասախօսը, յիշելով որ ան մէկ տարի Հայաստան ղրկուած էր որպէս գիտական եւ թեքնիք կցորդ Ֆրանսայի դեսպանատան։

Պր. Վազգէն Անդրէասեան նախ դիտել տուաւ որ իր անձնական կարծիքն է զոր պիտի յայտնէ, ապա ըսաւ թէ աւելի լաւ հասկնալու համար այսօրուան կացութիւնը, անհրաժեշտ քիչ մը ետ երթալ, անդրադառնալ անցեալի պատմութեան։ Հայաստան Ա. աշխարհամարտէն ետք գիւղական երկիր մըն էր, միայն երկու քաղաքներ կային Շուշի եւ Ալեքսանդրոպոլ (Գիւմրի)։ Այն ատեն, պարենաւորման հարցը նոյնն էր, դժուարութիւններ կային։ Խորհրդայնացման ատեն տեղի ունեցաւ հողերու համայնականացումը (բոլեբքբիւիզասիոն) եւ ստեղծուեցան նոր դժուարութիւններ որոնց հետեւանքները կը մնան մինչեւ այսօր։ Տարածուած քաղաքականութիւնն էր զարկ տալ ճարտարարուեստին եւ Հայաստանի մէջ, մասնաւորաբար քիմիական ճարտարարուեստին։ Գիւղատնտեսութիւնը մեծ կարեւորութիւն չէր ներկայացներ Կրեմլինի համար եւ այդ Կրեմլինը այսօր ալ կան եւ նոյն մօտեցումն ունին։ Հայաստան դուրսէն կը ստանար միս, կաթնեղէն, անասունի կեր, կ'արտածէր պտուղ եւ բանջարեղէն։ Յայտնեց թէ կը ծանրանայ դէչ կողմերուն վրայ որոնք աւելի լաւ կը բացատրեն ներկայ վիճակը։ Հայաստան առաջինը եղաւ որ իրագործեց հողերու սեփականաշնորհումը, բայց ան բոլոր հարցերը չլուծեց։ Գիւղացին նախաձեռնող չէր, բայց եւ այնպէս այդ սեփականաշնորհումը պատճառ եղաւ որ Հայաստան անօթի չմնայ։

Ինչ կը վերաբերի շրջափակման, Վազգէն Անդրէասեանի համար ան ծանր է որու ետին պահուըտած է անտառը։ Կը վերաբերի առաւելաբար վառելանիւթին։ Դասախօսը կը մատնանշէ նաեւ մաքսային ազատ քաղաքականութեան վտանգները։ Օրինակ, պարսկական ապրանքներու մուտքը կը վնասէ Հայաստանի արտադրութեան սպառումին։ Եւ երբ, այսօր, չկայ Մոսկուա որու կ'ուղղուէին բողոքները, անոր տեղը գրաւած են ամերիկեան եւ ֆրանսական դեսպանատուները որոնց կը դիմէ Հայաստանցին երբ դժգոհութիւն մը ունի արտայայտելիք։ Կարեւոր հարցը սա է՝ ի՞նչ արտադրել։ Պէտք է արտադրել տեղական շուկային համար եւ ոչ՝ արտածման։ Հայաստան ինքնաբաւ կրնա՞յ դառնալ, հաւանաբար՝ ոչ։ Հայաստանի շուկաները պէտք է բարեփոխուին, հարկ է հետապնդել որակը եւ ոչ՝ քանակը։

Թերեւս չկրցանք հարազատօրէն եւ մանրամասնօրէն տալ դասախօսութեան բովանդակութիւնը, որ ունէր որոշ չափով մասնագիտական բնոյթ, թէեւ դասախօսը արտայայտուեցաւ շատ պարզ ոճով։ Գնահատելի էր իր տարած աշխատանքը եւ լաւ կ'ըլլար, չըսելու համար նախընտրելի, որ նման դասախօսութիւններ տրուէին Հայաստանի մէջ իսկ, որպէսզի դրական հետեւանքներ ալ ունենան։

Այս հայերէն բաժնին յաջորդեց, ինչպէս ըսինք, նոյն դասախօսութիւնը ֆրանսերէն, ապա եղան քանի մը հարցումներ։ Կարճ ելոյթ մը ունեցաւ նաեւ Պր. Նազարէթ Պչտիկեան որ յուզումով ոգեկոչեց ողբացեալ Վազգէն Անդրէասեանի թարմ յիշատակը։ Ան, հաւանաբար, շատ հպարտ եւ ուրախ պիտի ըլլար լսելով իր թոռնիկին դասախօսութիւնը եւ մանաւանդ անոր սահուն հայերէնը։

Երեկոյթը փակուեցաւ հիւրասիրութեամբ։

Ա. Մ.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ԳԱՐԵՋՈՒՐ ԾԱԽԵԼ ՍԱՈՒՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

Ծանուցումներու մասնագէտները հաւանաբար քիչ անգամ այնքան նեղ կացութեան մատնուած են որքան գարեջուրի գործով զբաղողները որոնք որպէս շուկայ ունին Սաուտի Արաբիան։ Այսուհանդերձ, անոնք կը հաւատեն թէ գործերը շատ փայլուն են։ Ճիշդ է որ իսլամական օրէնքը կ'արգիլէ ալքոլի գործածութիւնը ու այդ օրէնքը կը կիրարկուի Սաուտի Արաբիոյ ու Պարսից Ծոցի կարգ մը երկիրներու մէջ, սակայն, գարեջուրի անգլիացի, հոլանտացի արտադրողներ գտած են արգելքը շրջանցելու ճարը։ Այդ միջոցը առանց ալքոլի գարեջուրն է։ Բան մը զոր աշխարհի միւս շրջաններու բնակիչները կը մերժեն սպառել։

Սաուտի Արաբիոյ մէջ այդ ըմպելիին սպառումը կը կարծուի որ կը հասնի 400 հազար հէքթոլիթրի, ինչ որ ընդհանուրին մէջ մեծ բան չնշանակելով հանդերձ, կը մխիթարէ արտադրողները։ Անոնք զանազան ձեւեր ալ գտած են, շատ չտուժելու համար ծանուցումի արգելքէն։ Ատոր հետ կայ նաեւ շուկայի հետազօտութիւն կատարելու արգելքը։ Կարելի չէ հարցախոյզներ ընել որպէս նմոյշ առնըւած խումբերու վրայ, քանի որ երկրին մէջ արգիլուած են աւելի քան չորս հոգինոց խմբաւորումները։ Ոչ ընտրական ցանկեր կան, ոչ ալ հեռաձայնի թիւերու հատորներ որպէսզի ատիթ տան չփում հաստատելու յաճախորդներու հետ։ Օրէնքը չի թոյլատրեր նաեւ փողոցին մէջ անծանօթի մը հարցումներ ուղղել, կամ դռնէ դուռ պտըտիլ մարդոց կարծիքը հարցնելու համար։

Ռամազանի շրջանին նոյնիսկ առանց ալքոլի ըմպելիները չեն կրնար երկիր մուտք գործել։ Մնացած ամիսներուն ալ սաուտցի մաքսաւորները բծախնդրօրէն կը քննեն հասած ըմպելիները, անոնցմէ առնուած նմոյշներու մէջ ալքոլի համեմատութիւնը ստուգելով։ Հակառակ որ առանց ալքոլի գարեջուրը 0·5%-էն ալ նուազ քանակութեամբ ալքոլ կը պարունակէ, քննութեան ընթացքին ոգելից նիւթ ոչ մէկ հետք պէտք է գտնուի։

Սաուտի Արաբիան այդ ըմպելիին համար Միջին-Արեւելքի ամէնէն գրաւիչ երկիրն է այսօր, բայց գարեջուրի շատ մը ձեռնարկութիւններ լծուած են շրջանին մէջ ուրիշ յաճախորդներ փնտռելու, ինչպէս՝ Փաքիստանը, Արաբական միացեալ էմիրայութիւնները, Եգիպտոսը։

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԱՏՈՒՀԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝ ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

...ար դրաւ գրիչը նորէն։ Յոգներ էին ...երը։ Դեռ ինչքա՛ն կ'ուզէր գրել գի...երուն մասին...։ Բոլորովին փոխուեր ...էր տրամադրութիւնը, թաքուն վախերը, ...եղքի գիտակցութիւնը կարճ ժամանակի ...մը համար գացեր էին մտքէն ու իր եր...ջանկութեան լոյսը կ'ուզէր տարածել, ...պտտալ աշխարհին «սէրը ... — սէրը...» ...կրկնեց, «մէկը ըլլար պատմէի սէրս, ...մէկը ըլլար սիրէի, կուրծքիս սեղմէի...» ...ըսաւ դրեթէ բարձրաձայն։ Հիմա բացաւ ...թեւերը, յետոյ իր իրանին շուրջ գոցեց ...ինչպէս պիտի ընէր Գրիգորին որուն ...մարմնին դրօշմը, զգայնութիւնը դեռ ...իր վրայ կը զգար...։ Ականջները կը ...թժային «ո՞ւր է աղբարս հիմա» անցաւ ...մտքէն, սակայն զաղտնի պիտի պահէր ...անիկէ «չէ, չըլլար» մտածեց «արդեօք ո՞ւր ...հասաւ Արմինէին հետ իր բարեկամութիւնը» շարունակեց «աղբարս մաքուր ...տղայ է, վստահ եմ կը յարգէ օրէնքը...

ամէն ինչ կը հասկնայ բայց բերանը չի բանար ... գայ նէ անմիջապէս, առաջին բառերէս պիտի հասկնայ եղածը ... ի՞նչ պիտի ընեմ...»։

Մտածումը սակայն փոխեց իր ամբողջ տրամադրութիւնը, ոտքի ելաւ, արագ քայլերով գնաց պատշգամ «պիտի գիտնայ, վստահ եմ» կրկնեց մութ Երեւանին նայելով։ Ետ եկաւ աթոռին «ի՞նչ երեսով պիտի նայիմ իրեն, պապայիս ... Աստուած իմ, ի՛նչ պիտի ընեմ ... ինչ խենթ եմ...»։ Բայց անձկութեան այս վիճակը երկար չտեւեց։ Յանկարծ Զարուհիի միտքը ինկաւ անոր վերջին խօսքերը օթոյին մէջ, դրան առջին։ Դէմքը պայծառեցաւ ու մռայլ յուսահատութենէն նետուեցաւ ուրախութեան գիրկը։ Պզտիկ երախայի մը պէս վազեց դէպի սեղանն ու աթոռը ու սկսաւ արագ արագ գրել։

«Ասիկա վերջին արարն է այս գիշերուան տրամային, երջանիկ արար մը։

Երբ օթոն հասաւ մեր տունը, մարեց մեքենան բայց տեղէն չշարժեցաւ։ Դուրս նայեցայ — խաւար ամայութիւն ու մեր տունը՝ էն խաւարը։ «Այս է վերջին վայրկեանը» ըսի ես ինծի սիրտս ուժգին կը հարուածէր, պատրաստ էի լալու, խնդալու, երգելու, պարելու բայց ներսս տեղ մը տխրութիւն կուտակուած էր։ Անկարող որեւէ արարքի՝ նստած տեղս սպասեցի իրեն։

Ինծի դարձաւ։ Ինչքա՛ն կը վայլեն իրեն այդ թրաժիք պահերը, աւելի կը գեղեցկանայ, աւելի կ'ազնուանայ։ «Նայէ Զարուհի» ըսաւ իր լուրջ շեշտով «լաւ մտիկ ըրէ ինչ պիտի ըսեմ ... եթէ դուրս ելլենք ու վերջին խօսքերը ըսել ուզենք իրարու՝ պիտի չկրնանք, ոչինչ պիտի մնայ միտքդ, գիտեմ բնաւորութիւնդ քիչ մը» ու նորէն իր զուսպ խնդուքը...։ «Չեմ կարծեր որ նորէն տեսնուինք այս քանի մը օրերուն։ Բայց նորէն պիտի գաս Հայաստան, գիտեմ պիտի տեսնուինք գալ տարի միւս տարի, օր մը...»։

Լռեց, նայուածքը աչքերուս։ Կամաց մը ձեռքս բռնեց «սառած են մատներդ» ըսաւ «սիրտս կրակ է» ըսի։ Զփոխեց արտայայտութիւնը ու նոյն ծանր թոնով շարունակեց։ «Այս գիշեր դուն առաջին անգամ կեանքի եւ աշխարհի իրականութեան մօտեցար, թէ աշխարհի եւ թէ ալ քու։ Հիմա նոյն անձը չես, աւելի տոկուն, ուժով, աւելի իրական մէկն ես։ Ես ալ փոխուեցայ, չկարծես թէ նոյն անձն եմ։ Բայց կարեւորը դուն ես որովհետեւ հայ կին ես։ Հիմա գնա քու Պէյրութդ, դուն հոնտեղ միայն կրնաս բուսնիլ եւ աճիլ։ Գնա եւ հետդ տար ասիկա, աս Հայաստանը որ մենք ենք հոս, մեր ամբողջ խեղճութեամբ, ողբերգութեամբ եւ մեր արժանիքներով»։ Յանկարծ կեցաւ եւ պզտիկ ժպիտի նման բան մը դէմքին, աւելցուց «նայէ, հայերէն լեզուն արդէն ուրիշ կը հնչէ բերնիս մէջ, աւելի առողջ է, մաքուր եւ անկեղծ...»։ Կրկին լըջացած՝ շարունակեց։ «Երբ նորէն գաս, ուրիշ մէկը պիտի ըլլաս վստահ եմ, աւելի հասուն կին պիտի ըլլաս։ Այն ատեն, եթէ ես դեռ ողջ եմ՝ կը հանդիպինք...»։ «գալ տարի նորէն կուգամ» ըսի անմիջապէս։ Նայեցաւ աչքերուս «իրար աւելի լաւ կը ճանչնանք, կը սիրենք ու եթէ ճակատագիրը ուզէ, ո՛վ գիտէ...»։

Ծռեց գլուխը։ Գիտէի ինչ էր ըսածը եւ արցունքը կը հոսէր աչքերէս, կը դողային շրթունքներս «ա՛խ Գրիգոր» հազիւ կրցաւ ըսել «մի լար, մի լար Զարուհի» կրկնեց, հանեց թաշկինակը, երեսս սրբեց չորցուց, յետոյ իր աչքերն ալ սրբեց ... «Լաւ, ալ դուրս ելլենք» ըսաւ վճռական։ Հազիւ ոտքերս գետնին դպան՝ վազեցի իր վրայ ու նետուեցայ թեւերուն մէջ։

Ալ ատկէ անդին ինչպէս բաժնուեցանք՝ չեմ գիտեր, իմ կարողութենէս վեր է այդ վայրկեանին նկարագրութիւնը։ Բառերը անզօր են այդ պահուն յուզումը եւ բկզտումի ցաւը արտայայտելու։ Հիմակուընէ արդէն անձկութիւնը փորս մտած է թէ ինչպէ՞ս պիտի քակեմ թեւերս Հայաստանի եւ Գրիգորի ներկայութենէն, բաժանումի վերջին վայրկեանին։ Տարօրինակ է սակայն որ այս ամբողջ հրաբորբ տագնապին ժամանակ, երբեք Սփիւռքի իմ կեանքս, բարեկամներս, նոյնիսկ պապան չյիշեցի։ Ինչո՞ւ է ասիկա, ե՞ս եմ որ զօրաւոր արմատ չունիմ Սփիւռքի մէջ։ Արդեօք Յակո՞բը ինչ ապրումներէ անցաւ Ղարաբաղի մէջ, ա՞ն ալ մոռցաւ իր արմատները...։ Եթէ այո՝ լաւ նշան չէ ասիկա, ինչպէ՞ս պիտի դիմանանք ետ հոն՝ եթէ կորսնցնենք մեր հարազատութիւնը երկրին հետ։ Հոն է մեր տեղը, Սփիւռք։ Գրիգորին հետ այս «խենթութիւնս» ո՞ւր կրնայ տանիլ — Աստուած միայն գիտէ։ Էն մեծ խոչընդոտը իր անկրօն ըլլալն է։ Մահ է պապայիս, եթէ ամուսնանալու հարց ծագի։ Ես ալ կը մերժեմ, կարծեմ...։ Յակոբին ալ սիրտը կը կոտրի, հակառակ որ ան հասկցող է։ Աս ի՛նչ անել է Աստուած իմ...։

(Շար. 120)

Pâques 1996
Collecte exceptionnelle pour la Route de la Vie Goris-Stépanakert

Le Fonds Arménien a entrepris la construction d'une route de 70 kilomètres reliant Goris à Stépanakert, qui établit un passage vital entre l'Arménie et le Karabagh.

Pour assurer le financement de cet ouvrage d'une importance capitale quant au devenir de la population du Karabagh, un «MARATHON DE SOLIDARITE» va mobiliser les Arméniens du monde entier pendant 2 mois

Lancement du «MARATHON» à Stépanakert le 24 mars 1996 par une grande manifestation de joie et d'espoir.

Premier relais à Yérévan, le 7 avril 1996, par une immense fête populaire sur la Place de la Liberté.

Le même jour, Pâques, à l'appel des chefs spirituels de la Communauté Arménienne de France, des collectes auront lieu dans toutes les Eglises arméniennes apostoliques, catholiques et évangéliques.

Après d'autres villes relais, le «MARATHON» se terminera en apothéose le 27 mai 1996 à Los Angeles par un téléthon de 12 heures.

"Chaque famille arménienne doit prendre en charge le financement d'un mètre au moins de cette route".

S.S. Karékine 1er
Catholicos de tous les Arméniens

APPEL

"En ce jour de Pâques, fête de la Résurrection de Notre Seigneur et Sauveur Jésus Christ, nous invitons tous les membres de notre communauté sans exception, à contribuer instamment, par des dons généreux à la réalisation de la route Goris-Stépanakert, une entreprise humanitaire d'une importance vitale".

Mgr. Kude Naccachian	Mgr. Grégoire Ghabroyan	Rév. Gilbert Léonian
Délégué pour l'Europe du Catholicossat de tous les Arméniens	*Eparque des Arméniens Catholiques de France*	*Président de l'Union des Eglises Evangéliques Arméniennes de France*

Le Fonds Arménien de France déclare que tous les dons reçus en avril et mai 1996 seront consacrés au financement de la Route Goris-Stépanakert, à moins de la mention expresse d'un projet spécifique par le donateur.

Participez à cet élan unitaire
Répondez oui à la Route de la Vie

Je contribue à la construction de la route humanitaire Goris-Stépanakert et assure le financement de :

☐ 1 mètre :750 francs. ☐ 2 mètres :1500 francs. ☐ .... mètres :............ francs.

☐ Ci-joint mon chèque de .... francs.

☐ Je participerai à la collecte de Pâques dans mon église.

Fonds Arménien de France, BP 12, 75660 Paris Cedex 14.

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
նախաձեռնութեամբ

«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ, ՆԵՐԿԱՆ ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ»

Բանախօս՝ ՊԱՐԷՏ ՄԱՆՕՔ

Կիրակի, Մարտ 31, ժամը 15·30-ին

Հ· Բ· Ը· Միութեան
Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° COURCELLES

– Մուտքը ազատ է –

ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպան «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան հոգեճաշը, իրենցմէ յաւէտ բաժնուած եւ մասնաճիւղին բարգաւաճման տարիներ շարունակ օգտակար եւ նուիրեալ ծառայութիւն բերող ընկերուհիներու հոգիներու յիշատակին։

Կիրակի, Մարտ « , ժամը 12·30--ին Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
78 – 88 – 92 – 51
72 – 35 – 15 – 86
թիւերուն։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 30, յիշատակ յարութեանն Ղազարու։

Ժամը 16·30-ին Կիրակնամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 8-ԻՆ
Ի Յիշատակ Մեռելոց

Կը մատուցուի պատարագ ժամը 10·ին եւ աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն ննջեցելոց հոգւոց։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ Ա· ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Fondation Léa et Napoléon Bullukian

SUBVENTIONS 96

offre aux associations arméniennes de bienfaisance relevant de l'Eglise d'Etchmiadzine

Envoyer un dossier **avant le 30 Avril 96.**

à Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
18, rue Louis Tourte, 69410 CHAMPAGNE AU MONT D'OR
FRANCE

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
ՏՕՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԵՐՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 31

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30-ին։
Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ· ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ
Դռնբացէք ժամը 16-ին։

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին։
Պատարագ ժամը 16·30-ին։
Դռնբացէք ժամը 18-ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Պատարագ ժամը 10·30-ին։
Դռնբացէք ժամը 16·30-ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին, պատարագ ժամը՝ 10-ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Կարգ Դռնբացէքի ժամը՝ 17·30-ին։

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին։
Պատարագ ժամը 10-ին։
Դռնբացէք ժամը 16-ին։

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին։
Պատարագ ժամը 10-ին։
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 17-ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Ծաղկազարդ, Կիրակի Մարտ 31

Ժամը 11, Հայրապետական պատար[...]

Ոստերու օրհնութիւն եւ Մանուկներ[...] Թափօր։

Ժամը 16, Դռնբացի արարողութիւն։

CONFERENCE

Nous avons le plaisir de vous info[rmer] que, dans le cadre de la commém[o]ration du 81ème anniversaire du Génocid[e] des Arméniens, auront lieu les :

Conférence et présentation
de l'EXPOSITION

«ARMENIE, DES ORIGINES AU IVème SIECLE»

par **JACQUES SANTROT,**
Conservateur du Musée Dobrée à Nant[es]

le Mercredi 3 Avril à 20 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian
de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 28

JEUDI
28 MARS

1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· – Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·820

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

71e ANNEE — N° 18.820

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ա. ԺԻՒՓԷԻ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Հայաստանի վարչապետը՝ Հրանտ Բագրատեան եւ իրեն ընկերացող կառավարական անդամները Մարտ 26-ին Երեւան վերադարձան:

Ինչպէս գրած էինք առեւնին, նախքան մեկնումը, նոյն օրը, ժամը 16·15-ին Հրանտ Բագրատեան տեսակցութիւն մը կ'ունենար նախարարապետ Ալէն Ժիւփէի հետ: Այս մասին Փարիզի դեսպանատան մամուլի սպասարկութիւնը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.–

Երեքշաբթի, Մարտ 26, ժամը 16·15-ին Ֆրանսայի նախարարապետ Ալէն Ժիւփէ իր նստավայրին՝ Մաթինեոնի մէջ ընդունեցաւ Հայաստանի վարչապետ Հրանտ Բագրատեանը որ Ֆրանսա կը գտնուէր Մարտ 22-էն ի վեր:

Երեք քառորդ ժամ տեւած խօսակցութեան ընթացքին Պ. Բագրատեան ներկայացուց Հայաստանի ներկայ վիճակը, ժողովրդավարական հաստատութիւններու ձեւաւորումը, բարեփոխումներու ընթացքը եւ Հայաստանի ներգրաւումը միջազգային տնտեսական եւ փինանսական կառոյցներուն մէջ: Հայաստանի վարչապետը ընդգծեց, որ Հայաստան ներկայիս անցումի փուլէն կը թեւակոխէ զարգացման փուլ եւ եթէ բարեփոխումները ժամանակին չստանան միջազգային աջակցութիւն, հարցականի տակ կը դրուի անոնց ընթացքն իսկ: Ֆրանսայի վարչապետը նշեց, թէ իրենք ուշադիր կը հետեւին նախկին խորհրդային երկիրներուն մէջ ընթացող երեւոյթներուն եւ պատրաստ են միջոցներու ձեռնարկել դրական զարգացումներուն աջակցելու համար:

Ապա Հայաստանի վարչապետը անդրադարձաւ Հայ – ֆրանսական չօշափելի համագործակցութեան, նշելով հիմնական երեք ոլորտ՝ ուժանիւթ, ներդրումներ եւ մշակոյթ: Պ. Բագրատեան ըսաւ, թէ Հայաստան ունի ուժանիւթի զարգացման մշակուած ծրագիր, որուն վրայ միասնաբար աշխատած են Ֆրանսական փորձագէտները: Այս առումով ան առաջարկեց ընդլայնել եւ խորացնել այդ համագործակցութիւնը, ընդգծելով, որ Հայաստանի ուժանիւթի մարզին մէջ կը փափաքէր միջպետական պայմանագիր կնքել Ֆրանսայի հետ:

Հայաստանի մէջ Ֆրանսական ներդրումները խրախուսելու առումով Պ. Բագրատեան նշեց քանի մը բարենպաստ հանգամանքներ՝ համապատասխան օրէնսդրական դաշտ, դրամի կայունութիւն եւ դրամահոսութեան զսպում: Ան յիշեցուց որ 1995 Նոյեմբերին երկու երկիրներու միջեւ ստորագրուած է կապիտալ ներդրումներու խրախուսման եւ փոխադարձ պաշտպանութեան վերաբերեալ համաձայնագիր. փոխադարձ հարկէրէ խուսափելու այլ համաձայնագիր մըն ալ պատրաստ է ստորագրուելու: Ան Ֆրանսայի նախարարապետին առաջարկեց երկու երկիրներու տնտեսական շրջանակներուն միջեւ աւելի սերտ յարաբերութիւններ՝ նպատակ ունենալով նպաստել Հայաստանի գործօն տնտեսական ճիւղերուն մէջ Ֆրանսական ուղղակի ներդրումներուն:

Ապա Հայաստանի վարչապետը անդրադարձաւ մշակութային համագործակցութեան ոլորտին, մասնաւորապէս կանգ առնելով Ֆրանսայի մէջ հայերէնի դասաւանդութեան եւ երկլեզու (հայկական) դպրոցներու վիճակին վրայ: Ան նշեց նաեւ հայերէնի ուսուցիչներ պատրաստելու կարեւորութիւնը Ֆրանսական բարձրագոյն կրթական հաստատութիւններուն մէջ: Պ. Բագրատեան ըսաւ, որ հայկական կառավարութիւնը իր կարգին շատ բան կ'ընէ Ֆրանսախօսութիւնը Հայաստանի մէջ խորացնելու ուղղութեամբ եւ պատրաստ է համապատասխան ձեւով իր ջանքերը աշխուժացնելու:

Խօսակցութեան ընթացքին Ֆրանսայի նախարարապետը հետաքրքրուեցաւ ՀԱՊի զարգացումներով: Յատկապէս հետաքրքրուեցաւ Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման ներկայ փուլով, ընդգծելով Օ–ԷՍ–Սէ–Ըի շրջանակներուն մէջ եւ միջազգային չափանիշներուն համապատասխան՝ հարցի վերջնական լուծման Ֆրանսական մօտեցումը:

Ալէն Ժիւփէի հետ հանդիպումին Հայաստանի վարչապետին կ'ընկերանային Փարիզի դեսպան Վիգէն Չիտէչեան, Տնտեսութեան նախարար Վահրամ Աւանէսեան, Մշակոյթի նախարար Յակոբ Մովսէս, վարչապետի խորհրդական Վարդան Սարգսեան եւ կառավարութեան մամուլի սպասարկութեան պետ Մարթէն Հուրիխանեան:

Մինչ այդ, նախորդ օրը Հայաստանի վարչապետը հանդիպումներ ունեցած էր OCDE-ի գլխաւոր քարտուղարի տեղակալ Սալվաթորէ Զեկինիի, կապ տը Ֆրանսի արտաքին յարաբերութիւններու գլխաւոր տնօրէնին հետ, Մարտ 26-ի առտուն ալ՝ Ֆրանսայի Արդիւնաբերութեան նախարար Ֆրանք Պորոթրայի, Փարիզեան Ակումբի նախագահ Քրիսթիան Նուայէի հետ:

Տնտեսութեան նախարար Վահրամ Աւանէսեան հանդիպում ունեցած էր COFACE-ի մօտ, իսկ Մշակոյթի նախարար Յակոբ Մովսէս տեսակցութիւն ունեցած էր Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարար Ֆիլիփ Տուսթ–Պլազիի հետ:

⁂

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 26 / 27)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԱՐՏԱԳԱՂԹԱԾ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԸ

Հայաստան ներկայիս ունի շուրջ 450 հազար արտագաղթած աշխատաւորներ, որոնց մեծ մասը՝ Ռուսաստանի մէջ: Այս հատուածին առընչուող բազմաթիւ հարցերու շուրջ միջպետական պայմանագիր մը կնքուած է ռուսական համապատասխան իշխանութիւններուն հետ: Պայմանագիրը, ի շարս այլ կէտերու, նաեւ թոյլ կուտայ ունենալ արտագաղթողներու fոթա, կը սահմանէ օտար աշխատաւորներու թիւը եւայլն:

⁂

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Մոսկուա տեղի ունեցած ժողովրդական երաժշտութեան մրցանակաբաշխութեան, Ռուսաստանի մայրաքաղաքի հայկական սենեկային երգչախումբը արժանացած է Բ. մրցանակի: Այս օրերուն երգչախումբը կը տօնէ իր հիմնադրութեան Զ. տարեդարձը: Ղեկավարն է Նելլի Անդրէասեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔ արգիլեց հանդիսացած է որ, Մարտ 26-ին նախատեսուած ժողովը Եւրոպայի Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ տեղի ունենայ: Այդ հանդիպումը առաջինն էր Անգարայի անդամակցութենէն ի վեր մաքսային միութեան: Իտալական պատուիրակութեան ղեկավարն էր, Արտաքին նախարար՝ Սուսանա Անիէլլի որ յայտարարած է ժողովին յետաձգումը ցնոր տնօրինութիւն, Յունաստան պահանջած էր որ այդ ժողովը միայն գումարուի, եթէ նախապէս Թուրքիա հրաժարի «ուժի գործածութենէն» կարգադրելու համար Եգէականի տարածքային տարակարծութիւնները: Մեսուտ Եըլմազ, Մարտ 24-ին ալ, հրաւէր մը կարդացած էր Յունաստանի որպէսզի «լայն երկխօսութիւն մը լուծէ Թուրք - յունական անհամաձայնութիւնները, խաղաղ ճամբով» եւ Անգարա հրաւիրած վարչապետը: Սիմիթիս ժխտական պատասխան տուած էր: Թուրքիա կառչած է յունական վէթոյէն եւ կը սպառնայ Եւրոպական Միութեան «վերարժաւորել իր պարտաւորութիւնները» անոր նկատմամբ ինչ կը վերաբերի մաքսային միութեան: Այս բարկութիւնը հետեւանք է նաեւ Յունաստանի մէկ ուրիշ արգելքին որ նիւթական մարզին կը պատկանի: Արդարեւ, Յունաստան «սառեցուցած է» 375 միլիոն էքիւի (2,4 միլիառ ֆրանք) եւրոպական օգնութիւնը Թուրքիոյ:

ՇԱՐՄ ԱԼ - ՇԷՅԽԻ (Եգիպտոս) հակահաբեկչական վեհաժողովէն ետք, տարակարծութիւններ ծագած են գլխաւորաբար Միացեալ - Նահանգներու եւ Ֆրանսայի միջեւ ինչ որ արգելք է որոշումներու գործադրութեան: Ժողովին մէջ արդէն երեւան ելած էին տեսակէտներու տարբերութիւնները: Ուաշինկթըն խրախուսած էր զինակիցին հետ կ'ուզէր որ նիւթը միայն ահաբեկչութեան դէմ պայքարն ըլլայ, Ֆրանսա, արաբական երկիրներու նեցուկով, կը նախընտրէր որ գլխաւոր օրակարգը ըլլայ խաղաղութեան գործընթացին պաշտպանութեամբ: Ուաշինկթըն գումարուելիք ժողովին, որուն պաշտօնն է գործադրել Շարմ ալ - Շէյխի որոշումները, լուրջ տարակարծութիւններ ծագած են: Ֆրանսա հարց կուտայ՝ ինչո՞ւ «խաղաղութիւն կառուցանողներ» մկրտուած էր այդ ժողովը, եթէ միայն ահաբեկչութեամբ պիտի զբաղէր: Ֆրանսա «հաւասարակշռուած օրակարգ» մը կ'ուզէ, կ'ուզէ խօսիլ շրջափակման հետեւանքով Պաղեստինցիներու վիճակին մասին: Ամերիկացիները միայն ու միայն ահաբեկչութեամբ տարուած են: Այլ տարակարծութիւն մըն ալ կը վերաբերի Իրանի: Ծանօթ է որ Ֆրանսա եւ Եւրոպացիները «քննադատական երկխօսութեան» քաղաքականութիւն մը կը վարեն, մինչ Ուաշինկթըն կ'ուզէ խզել:

ՌՈՒՍԵՐԸ լայնածաւալ յարձակման մը ձեռնարկած են «մաքրագործելու համար չէչէն անկախապաշտները»: Խորհրդարանի նախկին նախագահը՝ Խասբուլատով կ'ամբաստանէ Մոսկուան որ արգելափակման կայաններ ստեղծած է: Ռուսական զօրքերը նուաճած են Գրոզնիի չորս թաղամասեր, հալածելու համար 500 անկախապաշտները որ հոն են: Ռուս զինուորականներն ալ բնակիչներուն երկու ընտրութիւն կ'առաջարկեն. ընդունիլ գրաւումը, ապա թէ ոչ իրենց թաղերը հիմնայատակ կը քանդուին: Եղցին, որ Նորվեկիա է, յայտարարած է թէ կը յուսայ վերջ տալ Չէչէնիոյ կռիւներուն Յունիս 16-էն առաջ (նախագահական ընտրութեան թուականն է):

ԹՐՔԱԿԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆ այցելած է եւրոպական պատուիրակութիւն մը Նեւրուզի տօնին առթիւ: Վերադարձին կը հաստատեն որ հոն կան բնակչութիւն մը ենթակայ հալածանքի, քարուքանդ գիւղեր, ամէն կողմ զաղտնի ոստիկաններ: Մարտինի ճամբուն վրայ, կը վկայէ Տիկին Օսթէր, Քեպպա գիւղը այցելած են, քանդուած եւ կրակի տրուած անցեալ Ապրիլին: Ոստիկանութիւնը զիրենք ոստիկանատուն տարած է որովհետեւ արգիլուած էր այդ գիւղը այցելել եւ նկարահանել: Դէպի Իրանեան սահմանագլուխ իրենց ճամբուն վրայ 17 անգամ քննութեան ենթարկուած են, հարցաքննուած, խուզարկուած: Պատուիրակութեան ընկերացող փաստաբան մը՝ մէթր Կայօ, մամուլի ասուլիս մը տուած է Անգարա եւ իր զօրակցութիւնը յայտնած «տառապող ժողովուրդի մը» («Իւմանիթէ», Մարտ 27):

ՀԻԼԱՐԻ ԳԼԻՆԹԸՆ, Միացեալ - Նահանգներու նախագահին կինը Անգարա հասած է Մարտ 26-ին, եռօրեայ անձնական բնոյթ ունեցող այցելութեան մը համար: Նախապէս այցելած էր Գերմանիա, Պոսնիա, եւ Իտալիա: Ջինք պիտի ընդունին նախագահ Տէմիրէլ եւ վարչապետ՝ Եըլմազ: Պիտի մասնակցի զանազան ժողովներու, ապա Աթէնք անցնի:

ԺԱԳ ՇԻՐԱՔ ընդունելութիւն մը տուաւ, Մարտ 26-ին երեսփոխաններուն ի պատիւ: Ինչպէս յայտարարած էին նախապէս, ընկերվարականները մերժեցին մասնակցիլ, Խմմանիւէլլի հարցին կապակցութեամբ: Հոն էին սակայն համայնավարները եւ առաջին անգամ ըլլալով նախագահական ընտրութենէն ի վեր՝ Ժոսպէն Պալատիւր:

ԼԷՔ ՎԱԼԵՍԱ, Ապրիլ 2-ին, պիտի վերադառնայ Կտանսկի նաւաշինարաններ եւ վերստանձնէ ելեկտրագէտի իր պաշտօնը: Հեռացուելէն ետք նախագահական աթոռէն, Սոլիտարնոսկի նախկին պարագլուխը այլ ելք չունէր, լեհական օրէնքը թոշակ չապահովեր պետական նախկին ղեկավարներուն:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ վարչապետը՝ Ֆ. Ֆրանիցքի ջնջեց այն արգելքը որ կար Հապսպուրկներու նկատմամբ: Այս որոշումին հետեւանքով Ֆելիքս եւ Կարլ Լուտվիկ Ֆոն Հապսպուրկ (80 եւ 78 տարեկան), վերջին երկու անդամները կայսերական աքսորեալ ընտանիքին, պիտի կարենան Աւստրիա վերադառնալ:

ՍԱՆ - ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ քաղաքապետը 175 միասեռական զոյգերու ամուսնութիւնը կատարած է Մարտ 26-ին, գայթակղեցնելով Ամերիկայի որոշ շրջանակները որոնց հաւատոյ հանգանակն է՝ «ընտանեկան և քրիստոնէական արժէքները»: Միասեռականներու ամուսնութիւնը չէ արտօնուած դաշնակցային օրէնքով: Այս աննախընթաց դէպքը որոշ աղմուկ կը հանէ որովհետեւ կրնայ կռուադաշտ մը ըլլալ ազատականներու եւ պահպանողականներու միջեւ երկրին ամբողջ տարածքին վրայ:

Ո՞ՒՐ ԿԸ ՏԱՆԻՆ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ»

«Հայաստանի ճամբաները» խորագրուած ձեռնարկներու ամբողջ շարք մը կազմակերպուեցաւ 1995 - 96-ին, Ֆրանսացի նախաձեռնարկի մը կողմէ. Ա. Ֆինտլինկ որպէս արհեստավարժ մը գործունէութիւն կը տանի արեւմուտքին քիչ ծանօթ մշակոյթներու բեմ ընծայելու, զանոնք իրենց հարազատ շրջանակէն աւելի լայն հանրութեան մը ներկայացնելու ուղղութեամբ: Այս սահմանումին մէջ բնականաբար սխալ մօտեցում է սիրողական կամ զգացական տարրեր տեսնելու փորձը: Հարցը կը վերաբերի զուտ գործառական մակարդակի. կայ ապրանքը՝ հայ մշակոյթը, արուեստագէտը այս պարագային, կայ ենթադրեալ շուկան ու յաճախորդը որ Ֆրանսայի սա կամ նա քաղաքի բեմն է, սրահը եւ ունկնդիրը, դիտողը. կայ նաեւ յաճախ երկուքէն աւելի կարեւոր հանգամանքով ներկայացողը որ միջնորդն է. ան որ կապը կը հաստատէ «ապրանք»ին ու «շուկայ»ին միջեւ: Եւ գաղտնիք չէ որ հայկականին, առաւել՝ Հայաստանեանին պարագային, որքան մեծ դեր կը վիճակի այս վերջինին: Իսկ փառատօնի մը պարագան կ'ենթադրէ որ երկկողմանի համաձայնութիւններէ ետք գործը կը քալէ օրինական հիմերու վրայ. այսինքն՝ պայմանագիր, տրուելիքներու եւ առնուելիքներու յստակ բնորոշում, մանրամասնութիւններու սահմանում, եւայլն: Տարբեր չէր կրնար ըլլալ պարագան ալ Ֆրանսացի միջնորդին ու Հայաստանի եւ Սփիւռքի պատկան մարմիններուն։

Ֆրանսայի համար ծրագրուած փառատօնին մէջ ընդգրկուած էին ցուցահանդէսներ, համերգներ, գիտական հաւաքոյթներ, եւայլն: Անոնք տեղի պիտի ունենային Փարիզի ու Ֆրանսայի այլ քաղաքներու մէջ: Այս բոլորին մասին պատրաստուած թղթածրարը յատուկ կարեւորութեամբ կը ծանրանար կալայի այն համերգին վրայ որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբերին, Փարիզի Շան զ'Էլիզէ թատրոնին մէջ: Արդարեւ, ծանուցուած յայտագիրը աւելի քան ճոխ էր. հոն տեղ գրաւած էին Հայաստանէն ու Սփիւռքէն շատ ու շատ մենակատարներ, նուագախումբեր, պարախումբ, թատրոն, սինեմա, երգչախումբեր: Համերգի նոյն ծրագրին մէջ այնքան այլազան մարդերու եւ անուններու ընդգրկումը զարմանքին հետ որոշ կասկածներ ալ թելադրած էին հետաքրքրուողներու. կասկածներ որոնք աւելիով արդարացան համերգին հետ: Ծանուցուած անուններէն մէկէ աւելի եղած էին բացակայողները եւ երեկոյթը գոհունակութենէն աւելի դժգոհութիւն պատճառած էր թէ՛ մասնակիցներու եւ թէ ներկաներու կարեւոր մէկ տոկոսին: Կալայի այդ համերգին աւարտով ալ չփակուեցաւ դժգոհութիւններու ծրարը. յայտնուեցան օթեւան փնտռող արուեստագէտներ, ընծայուած պայմաններէն, փոխադրամիջոցներէն գանգատողներ, եւայլն:

Յետոյ օր մըն ալ ծաւալեցան աւելի ծանրակշիռ լուրեր որոնց համաձայն հայաստանցի արուեստագէտներ հարաւային Ֆրանսայի մէջ ոստիկանական հետապնդումի առարկայ եղեր էին, ապօրինի կերպով ծխիկներ ծախելու ամբաստանութեամբ: Ու ինչպէս արդէն գըրուեցաւ, այս «միջադէպ»ը հրապարակային նիւթ չդարձնելու համար ամէն ջանք ի գործ դրուեցաւ. իսկ ենթակաները հետապնդումէն փրկուեցան բաւական կարեւոր տուգանքներու վճարումով:

Այսքանէն ետք, բազմաթիւ հարցումներ ծագեցան միտքերու մէջ. ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ մտածումով Հայաստանէն դուրս հանուած էր կարեւոր քանակութեամբ ծխախոտ: Առիթէն օգտուելով քանի մը քովընտի ֆրանք շահելու ճարպիկութի՞ւնն էր այդ արուեստագէտները գրեթէ «սեղանիկային» այդ գործունէութեան մղողը, թէ անոնք աւելի հիմնաւոր պատճառներ ունէին, ինչպէս կեցութեան պայմաններու անապահովութիւն, եւայլն: Ինչ որ ալ եղաւ դրդապատճառը, տխուր է մտածել թէ հայ արուեստագէտներ ապօրինի վաճառողներու պիտակով արձանագրութիւններ ունեցան Ֆրանսական ոստիկանութեան թղթածրարներուն մէկ անկիւնը:

«Հայաստանի ճամբաներ»ու արկածախնդրութիւնը փառատօնին աւարտին հետ վերջ գտած ըլլալ կը թուէր երբ հասաւ լուրը թէ Հայաստանի ակադեմական երգչախումբին ղեկավարը Յովհաննէս Չէքիճեան դատ բացած է կազմակերպիչ Ա. Ֆինտլինկի դէմ: Այս տեղեկութեան հետ «Ազգ»ի Մարտ 13-ի թիւը կու տայ այս մասին խմբավարին արտայայտութիւններն ալ: Յ. Չէքիճեանի մեղադրանքները բազմաթիւ կէտերէ կը բաղկանան. ան կ'ըսէ թէ չեն յարգուած համաձայնութեան պայմանները. չեն յարգուած ճամբորդութեան, օթեւանի, աշխատանքի, վճարումի խոստումները:

Չէքիճեանի դժգոհութիւնը եւ մեղադրանքները Ֆրանսացի կազմակերպիչէն կը տարածուին նաեւ Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութեան վրայ երբ կ'ըսէ. «Ֆրանսիական դեսպանատան պահանջով ամէն մէկս մեր գրպանից 40-ական տոլար ենք մուծել որ երկրորդ շրջագայութեանը մասնակցենք: Մշակոյթի նախարարութիւնից ասացին թէ "վճարէք, Ֆինտլինկն այնտեղ կը փոխատուցի": Խաբուեցանք»: Ինչպէս կը յայտնուի այս արտայայտութենէն, Մշակոյթի Նախարարութիւնը եղած է Հայաստանեան խօսակիցը: Ա. Ֆինտլինկ ի՞նչ յանձնառութիւններ ստանձնած է այդ շրջանակին պատասխանատուներուն հանդէպ, ի՞նչ սկըզբունքներու վրայ եղած են փոխադարձ համաձայնութիւնները, ի՞նչ եղած է հայաստանեան կողմին մասնակցութեան ձեւն ու չափը, ի՞նչ ակնկալութիւններու փոխարէն:

Յ. Չէքիճեանի բացած դատով նման բազմաթիւ հարցումներ օրակարգի նիւթ պիտի ըլլան, ճշդելու համար պատասխանատուութիւնները, թերացումները, յանցաւորները: Մինչեւ որ անոնց պատասխանները տրուին, հաւանաբար պէտք պիտի ըլլայ սպասումի, համբերութեան երկար շրջան մը: Առ այժմ, ինչ կը վերաբերի հայկական ճակատին առնչուած մտահոգութիւններու, նախ կայ վախը որ այս դատավարութիւնը կրնայ պատճառ ըլլալ ծխիկ վաճառելու տգեղ հարցին արծարծումին. յետոյ կայ Յ. Չէքիճեանի պատասխանը այն հարցումին թէ «միւսները տեղեակ պահե՞լ էք ձեր մտադրութեան մասին». ան կ'ըսէ թէ Մշակոյթի Նախարարութիւնը գիտէ, ապա կ'աւելցնէ. «դատավարութեան առիթով խնդրեցի որ գոնէ մէկ տեղեկագիր տան, հրաժարուեցին»: Զուսպ, այլ բաւական բան հասկցնող այս խօսքերը կասկածներու ծնունդ կու տան թէ արդեօք անբաղձալի հրապարակումներ նոյն Նախարարութեան հասցէին ալ պիտի չդիմե՞ն:

Պէտք է սպասել դատին աւարտին, որպէսզի հարցումները պատասխան գտնեն ու սա կամ նա ձեւով վերջնականապէս փակուի թղթածրարը եթէ կողմերուն միջեւ համաձայնութիւն մը չկայանայ կնճիռները բարեկամաբար հարթելու: Ներկայի կացութեամբ Յովհաննէս Չէքիճեանը որպէս տուժակիր կողմ դատարանին մէջ պիտի ներկայացուի միջազգային իրաւագիտութեան մասնագէտ փաստաբանի մը կողմէ որ 150 հազար ֆրանքի վնասուց հատուցում պիտի պահանջէ, ինչպէս կը գրէ «Ազգ»ի տեղեկատուութեան մէջ Անահիտ Յովսէփեան, Յ. Չէքիճեանի «դրամագլուխ»ին մաս կը կազմէ համոզումը թէ Ֆրանսան այն երկիրն է ուր մարդիկը կը յարգուին եւ ստորագրուած փաստաթուղթերը արժէք ունին:

Սպասելով որ այդ համոզումը նոր խաբկանքի մը չառաջնորդէ հայաստանցի խմբավարը, առ այժմ հաստատ է մէկ բան. թէ «Հայաստանի ճամբաները» եթէ ընդհանրապէս փառքի կը դիմեն, երբեմն կրնան տանիլ նաեւ դատարան...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԸ

Բ.

Երանի՜ թէ մարդ ժամանակ կոչուած գանձն ալ կարենար ծախսել ըստ իր կամքին ու տնօրինութեան, ըստ իր ազատ ընտրութեան, ճիշդ այնպէս ինչպէս կը ծախսէ նիւթական իր հարստութիւնը: Երանի՜ թէ մեզի ըսէին. «Ահաւասիկ քեզի բաւական երկար ժամանակամիջոց մը: Այդ ժամանակամիջոցը ծախսէ ուզածիդ պէս, երբեմն շատ, երբեմն քիչ: Երբեմն ալ եթէ կ'ուզես բնաւ մի ծախսեր ու պահէ ապագային համար, խնայողութիւն ըրէ: Բայց գիտցիր որ ուրիշ չկայ: Խելացի կերպով գործածէ այս ժամանակը»:

Բայց այսպէս չեն ըսած մեզի: Մեզի տուած են հարստութիւն մը զոր պիտի ծախսենք ուզենք կամ չուզենք: Մենք պիտի չկարենանք երբեմն քիչ մը պակսեցնել կամ բազմացնել այն ջուրը որ կը հոսի ու կ'երթայ ծորակէն: Ծորակ մը որ բանալի չունի ո՛չ բանալու, ոչ ալ գոցելու համար: Ջուրը կը հոսի ու կ'երթայ՝ դուն այդ ջուրը գործածես կամ չգործածես: Արդէն գործածած ես կամ չես գործածած, նոյնն է: Եթէ չես գործածած, եթէ այդ ջուրէն չես խմած, քիչ վերջ արդէն գործածելու ու խմելու պահանջքը պիտի զգաս: Իսկ եթէ գործածած ես, եթէ խմած ու յագեցած ես, քիչ վերջ դարձեալ պիտի ծարաւնաս, դարձեալ խմելու պահանջքը պիտի զգաս: Մարդ որքա՞ն կրնայ ինքզինք մխիթարել, ըսելով որ «Բարեբախտաբար ես ջուրը լաւ գործածեցի, բարեբախտաբար խմեցի ու յագեցայ, բարեբախտաբար ջուրը պարապի չհոսեցուցի»: Կեղծ մխիթարութիւն է այդ, որովհետեւ ո՛չ մէկ յագեցում յաւերժական է, ծարաւը դարձեալ պիտի կրծէ մարդուս հոգին ու մարդ իր ակնարկը ծորակին պիտի ուղղէ, հասկնալու համար թէ տակաւին որքա՞ն ջուր ունի իր ջրհորին մէջ:

Ժամանակը, որ մեր ծնունդին հետ միասին մեզի կը տրուի դրամօժիտի մը նման, իսկական հարստութիւն մըն է, զոր մենք հարսի մը հպարտութեամբ տուն կը բերենք մեր սնտուկին մէջ: Նուէր մըն է ան մեզի, զոր ստացած ենք առանց ճակտի քրտինքի: Մինչ աշխարհի բոլոր նիւթական հարստութիւնները, որոնց պիտի տիրանանք, պիտի ըլլան աշխատանքի մը արդիւնք, ժամանակ կոչուած հարստութեան տիրանալու համար ո՛չ մէկ աշխատանք տարած պիտի ըլլանք: Ասիկա այնպիսի հարստութիւն մըն է զոր մեզի տուած են «ա՛ռ եւ ծախսէ» ըսելով: Եւ մենք երկար ու երկար տարիներ պիտի չանդրադառնանք որ ան աւելի կարեւոր հարստութիւն մըն է, քան այն միւս նիւթական հարստութիւնը՝ որուն տիրանալու համար այնքան քրտինք, արիւն ու ժամանակ կը վատնենք: Եւ մենք շատ ուշ է միայն որ պիտի անդրադառնանք թէ նիւթական հարստութիւնը մեզի համար այլեւս ո՛չ մէկ արժէք պիտի ներկայացնէ, եթէ սպառի ժամանակ կոչուած հարստութիւնը:

Այստեղ թերեւս մէկ մխիթարութիւն միայն կրնանք ունենալ. ինչպէս որ մենք մեր նիւթական հարստութիւնը պիտի կարենանք ժառանգ թողուլ մեր հարազատներուն, ինչպէս որ մեր դրամէն ու ոսկիէն պիտի կարենանք բաժին հանել մեր յաջորդներուն, ճիշդ այդպէս մենք ժամանակ կոչուած մեր հարստութենէն ալ ժառանգ մը պիտի թողունք մեր զաւակներուն: Ատիկա պիտի ընենք մեր զաւակները աշխարհ բերելով: Զանոնք աշխարհ բերելով՝ անոնց պիտի շահեցնենք ժամանակ մը, զոր մենք մեր սեփական գանձանակէն շարունակ կը կորսնցնենք: Մենք մեզի տրուած ժամանակը չենք կըրնար մեր սեփական հաշւոյն նորոգել, երկարել, ուռճացնել, այդ ժամանակին տոկոսը քաղել, բայց կրնանք այդ ժամանակին մէջէն նոր ժամանակ մը ստեղծել ուրիշ արարածի մը համար որ մեր յաջորդը պիտի ըլլայ: Ահա՛ միակ տոկոսը, միակ շահը, զոր ժամանակ կոչուած հարստութիւնը կրնայ պարգեւել մեզի: Եւ ատիկա բարոյական տեսակէտէ բարձրարժէք ու բարձրիմաստ տոկոս մըն է, որովհետեւ մենք չէ՛նք որ պիտի օգտուինք այդ տոկոսէն, այլ ուրիշը: Մեր եսասիրութի՛ւնը չէ որ գոհացում պիտի գտնէ, այլ մեր այլասիրութիւնը, մեր մարդասիրութիւնը, սերունդը շարունակելու մեր կամքն ու վճռակամութիւնը: Մեր կեանքը չէ՛ որ պիտի երկա... ատով, այլ ընտանիքին կեանքը, ուրի... խօսքով՝ ամբողջ մարդկութեան կեանքը:

Ժամանակը կը հոսի ու կ'երթայ առա... դադարի եւ ինչ որ անցեալ կը դառնայ արդէն պիտի չվերադառնայ անգա... մըն ալ: Մենք անցեալ դարձա... այդ ժամանակը անգամ մըն ... պիտի չկարենանք ապրիլ: Կամ մի... այն յիշողութեամբ է որ զայն անգամ մը... ալ պիտի կարենանք ապրիլ: Եւ այս ... ամենամեծ այն մխիթարութիւնն է զո... բնութիւնը մարդուն պարգեւած է անոր կորսնցուցած ժամանակներուն փոխարէն: Անցեալի մէջ մնացած ժամանակը կորսուած եւ ոչնչացած ժամանակ մըն է, բայց ես զայն կրնամ երբեմն ետ բերել մտքիս մէջ ու նայիլ անոր: Նայիլ անոր, շոյել ու փայփայել զայն, նոր գոյներ ու փայլեր աւելցնել անոր վրայ, անկէ նիւթական կամ աննիւթական յուշարձաններ բարձրացնել, զայն ծանօթացնել ուրիշներուն, զայն ապրեցնել կրկին: Մենք անհետացած ժամանակը անգամ մըն ալ չենք կրնար ապրիլ, բայց կրնանք զայն անգամ մըն ալ ապրեցնել: Տասն անգամ եւս ապրեցնել: Մինչեւ իսկ զայն յաւերժութիւն մը դարձնել:

Աստուա՜ծ իմ, ներկայ ժամանակը, զոր կ'ապրինք ամէն երկվայրկեան, ոչինչ մըն է կարծես: Անցեալ դարձած, անհետացած ժամանակն է որ ամէն բան է մեզի համար:

Բ. Հ.

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Երեքշաբթի, Մարտ 19-ի երեկոյեան, Հայրապետը ընդառաջելով Ռուսաստանի Առաջնորդ՝ Տիրան Արք. Կիւրեղեանի հրաւէրին, հանդիպում մը ունեցաւ Մոսկուայի հայ համայնքի թեմական ներկայացուցիչներուն հետ: Աւելի քան երեք ժամ տեւող մտերմիկ հանդիպումի ընթացքին, յաջորդաբար խօսք առին Տիրան Արք. եւ համայնքի պատասխանատուներ: Փակման խօսքը կատարեց Հայրապետը եւ կարեւորութեամբ շեշտեց Հայաստանի Հանրապետութեան ու Արցախեան պայքարի զօրացման կենսական անհրաժեշտութիւնը:

* * *

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԴՈՒՄԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԵՏ

Չորեքշաբթի, Մարտ 20, Մոսկուայի մէջ Արամ Ա. Կաթողիկոս հանդիպում մը ունեցած է Դումայի Նախագահ՝ Գր. Սելեզնեւի հետ, Դումայի պատմական համալիրին մէջ: Աւելի քան ժամ մը տեւող խօսակցութեան ընթացքին, արծարծուած են Միջին - Արեւելքի խաղաղութեան ընթացքին, Ղարաբաղի հարցին, ...տութիւն — եկեղեցի փոխ — յարաբերութիւններուն կապուած շարք մը հարցեր: Հայրապետը լայնօրէն անդրադարձած ... հարցին ունեցած կարեւորութեան, ... կամ շրջանէն ներս խաղաղութիւն եւ ... պահովութիւն հաստատելու իմաստով: Հայրապետը նաեւ իր խոր մտահոգութիւնը յայտնած է նախկին խորհրդային երկիրներէն ներս թափանցող աղանդաւորական շարժումներուն նկատմամբ:

Նոյն օրը, Հայրապետը հանդիպում մը ունեցած է Միջին — Արեւելքի եւ Աֆրիկեան շրջանի Ելցինի յատուկ պատուիրակ Պուլակոֆի հետ:

Խօսակցութեանց առանցքը հանդիսացած է Միջին - Արեւելքի կացութիւնը, շրջանէն ներս հայ համայնքներու իրավիճակը, քրիստոնեայ - իսլամ ... խաղաղութեան բանակցութեանց ընթացքը եւ Երուսաղէմի հարցը:

* * *

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՆՏԻՈՔԻ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Չորեքշաբթի, Մարտ 20-ի առաւօտեան Հայրապետը իր շքախումբին ընկերակցութեամբ այցելեց Անտիոքի Ուղղափառ Եկեղեցին: Եկեղեցւոյ մուտքին Հայրապետը ջերմօրէն դիմաւորուեցաւ Անտիոքի Պատրիարքութեան ներկայացուցիչ Մետրոպոլիտ Նիֆոնի, համայնքի պատասխանատուներուն եւ հաւատացեալ ժողովուրդին կողմէ: Ներկայ էին նաեւ Հայաստանի լիազօր դեսպան՝ ...

Մկրտումեանի եւ Լիբանանի դեսպան՝ Մէլիմ Թամուրի, Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ կարճ արարողութիւն մը: Ապա Մետրոպոլիտ Նիֆոն բարի գալուստի խօսք արտասանեց ընդգծելով կարեւորութիւնը Հայրապետին Մոսկուա այցելութեան, ինչպէս նաեւ Անտիոքի Պատրիարքութեան եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող եղբայրական սերտ յարաբերութեան: Իր խօսքի աւարտին, Մետրոպոլիտ Նիֆոն գեղեցիկ իկոն մը նուիրեց Հայրապետին:

Արամ Ա. իր կարգին իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ կը գտնուի իրեն շատ սիրելի մթնոլորտի մը մէջ, ուր միատեղ կը գտնուին Անտիոքի Պատրիարքութեան ներկայացուցիչը իր հաւատացեալներով, ինչպէս նաեւ Հայաստանի ու Լիբանանի դեսպանները: Յատուկ կերպով շեշտեց փոխադարձ այցելութիւններու ու երկխօսութեանց կենսական կարեւորութիւնը, զիրար աւելի լաւ ճանչնալու ու եկեղեցիներու ու ժողովուրդներու միասնականութիւնը զօրացնելու իմաստով: Ապա Առաջնորդարանին մէջ տեղի ունեցաւ նախաճաշ, Լիբանանի եւ Հայաստանի դեսպաններուն եւ այլ հիւրերու մասնակցութեամբ:

***

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՌՈՒՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Նոյն օրը, Հայրապետը յաջորդաբար այցելեց Ռուս Եկեղեցւոյ կարեւոր բաժանմունքներու կեդրոնատեղիները:

Առաջին այցելութիւնը տրուեցաւ արտաքին ու միջ - եկեղեցական յարաբերութեանց կեդրոնը, ուր կը գործեն աւելի քան հարիւր պաշտօնեաներ:

Այցելութեան երկրորդ հանգրուանը կը կազմէր Եկեղեցւոյ եւ ռուս բանակի կապի բաժանմունքը:

Ապա Կաթողիկոսը յաջորդաբար այցելեց կրօնական դաստիարակութեան բաժանմունքը եւ բոյժ - քոյրերու պատրաստութեան դպրոցը:

Հայրապետը եւ իր շքախումբի անդամները, ընկերակցութեամբ Ռուս Եկեղեցւոյ բարձրաստիճան պատասխանատուներուն, անմիջապէս ուղղուեցան Մոսկուայի կեդրոնը նոր կառուցուող Մայր Տաճարը: Աւելի քան հարիւր միլիոն տոլար ծախք ենթադրող շինութիւնը այս եկեղեցւոյ, որ պիտի կարենայ պարփակել մինչեւ 15 հազար հոգի, սկսած է տարի մը առաջ եւ իր աւարտին պիտի հասնի տարի մը յետոյ: Այս եկեղեցւոյ կառուցումը խորհրդանիշը պիտի դառնայ Ռուս Եկեղեցւոյ վերածննդեան:

Նոյն օրուան այցելութեան վերջին հանգրուանը եղաւ այցելութիւն՝ ի յիշատակ եւ ի յարգանս Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին զոհուած նահատակներու յիշատակին կառուցուած եկեղեցին եւ համալիրը:

ՀՆԴԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Ամերիկացի երկու լեզուաբան եւ բանակարգող մը յաջողած են հնդեւրոպական նախալեզուին զանազան առնչութիւնները ու անոնց հետ արեւմուտքի ժողովուրդներուն նախահայրերուն գաղթի ուղղութիւնները ճշդել:

Լեզուաբաններ համաձայն են որ ներկայի կենդանի շատ մը լեզուներ - անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, ալպաներէն, հայերէն, եւայլն սերած են հնդեւրոպական մեռեալ նախալեզուէ մը որ խօսուած է շուրջ հինգ հազար տարի առաջ: Սակայն այդ լեզուներուն իրարու հետ առնչակցութիւնները միշտ վիճարկումի նիւթ եղած են: Ընկալուած պատկերին համաձայն, հնդեւրոպական լեզուներու գլխաւոր տասը խումբերը կը ներկայացուին անիւի մը շառաւիղներուն պէս. սակայն ոչ մէկ մասնագէտ լըջօրէն կը հաւատայ որ բոլոր բաժանումները միաժամանակ եղած են: Հաւանական կը նկատուի որ նախ լեզուախումբ մը անջատուած է, յետոյ ուրիշ մը ու ամէն մէկը ներքին բաժանումներ ունեցած: Սակայն, հնդեւրոպական լեզուներու ընտանիքին ծառը պատրաստելու գործը անելի մատնուած է երբ դիտուած է որ 34 միլիոն կարելիութիւն կայատոր համար:

Յետոյ բանակարգումի նոր ծրագիրի մը շնորհիւ անոնք քննած են բիւրաւոր այլընտրանքները ու յանգած եզրակացութեան մը զոր կը կարծեն թէ լեզուախումբերու վերջնական ծառն է իր մայր դիծերով: Այդ ծառին համաձայն, հնդեւրոպականէն անջատուած առաջին խումբը անատոլեան լեզուախումբն է որ կը մեկտեղէ այսօր մեռած լեզուներ որոնք խօսուած են ներկայի Թուրքիոյ տարածքին վրայ եւ որոնց մաս կը կազմէ հիթիթերէնը: Կը հետեւի իտալական եւ կելտեան խումբը որմէ սերած են իռլանտերէնը, սկովտերէնը, կալերէնը, պրըթոնը եւ լատիներէնի եւ ռոմանական լեզուներու մայր լեզուն: Յաջորդ անջատումը կը վերաբերի հայերէնին եւ յունարէնին. իսկ հնդեւրոպականէն վերջին անջատուողները եղած են հնդեւարիերէն լեզուները եւ իրաներէնը:

Ասկէ մեկնելով կ՚ենթադրուի հնդեւրոպացիներու ցրւումը Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ. այդ առումով յատկանշական է Գերմաններու դժուար բացատրելի պարագան. անոնց լեզուն որմէ սերած են անգլերէնը, հոլանտերէնը եւ գերմաներէնը, յամառօրէն կը դիմադրէր հնդեւրոպական լեզուախումբին ներմուծուելու ամէն փորձի: Լեզուներու նոր ծննդաբանութիւնը այդ մասին կուտայ հետեւեալ բացատրութիւնը. գերմանական լեզուին հեռաւոր մէկ նախատիպը սերտ կապ ունեցած է պալթեւսլաւ լեզուախումբին հետ որմէ յառաջացած են ներկայի լիտուաներէնը, լատուերէնը, ռուսերէնը, չեխերէնը եւ լեհերէնը: Յետոյ զանոնք խօսող տեղեր գաղթած են դէպի արեւմուտք ուր շփման մէջ մտած են կելտերէն եւ իտալական խումբի լեզուն խօսող ժողովուրդներու հետ: Այդ շփումին արդիւնքն է գերման մայր լեզուախումբը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՑԱԽ　ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ.Յ.Դ. ԲԻՒՐՈՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ԼՂՀ-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Մարտ 21-ին ԼՂՀ նախագահ Ռ. Քոչարեան ընդունած է Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ Սերժ Ամիրխանեանը, ընդառաջելով անոր փափաքին: Նախագահը յատկապէս յոյս յայտնած է որ Սփիւռքի բոլոր կազմակերպութիւնները անխտիր կը մասնակցին «Ստեփանակերտ – Երեւան – Լոս – Անճըլըս» մարաթոնին եւ թէ դաշնակցական կառոյցները եւս կը բերեն իրենց տնտեսական ու քաղաքական նեցուկը այս կարեւոր նախաձեռնութեան:

***

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մարտ 21-ին Լ. Տէր – Պետրոսեան ընդունած է վերջերս ռուսական սահմանապահ զօրքերու կովկասեան շրջանի հրամանատար նշանակուած զօրավար Վլադիմիր Ռուզլիաեւը եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը: Քննարկուած են երկու երկիրներու սահմանապահ ուժերու համագործակցութեան, սահմաններու պաշտպանութեան, սահմանագլուխներու իրավիճակին առնչուող հարցեր:

***

Նոյն օրը վարչապետ Հ. Բագրատեանի հիւրը եղած է Միացեալ – Նահանգներու դեսպան Փիթըր Թոմըսն: Շօշափուած են առեւտրատնտեսական մարզին մէջ համագործակցութեան, մարդասիրական օժանդակութեան, Հայաստանի տնտեսութեան մէջ ներդրումներ կատարելու հարցեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԸ

Ներկայիս Հայաստանի գլխաւոր փոքրամասնութիւնը կը կազմեն Քիւրտերը՝ 60 հազար հոգիով: Անոնք գլխաւորաբար կը բնակին Արագածի, Թալինի, Աշտարակի, Էջմիածնի եւ Արմաւիրի շրջանները: Երկրորդ տեղը կը գրաւեն Ռուսերը՝ 18 հազար: Յետոյ կուգան Ուկրանացիները՝ 8370, Հրեաները՝ 300 եւ Գերմանացիները՝ 270 հոգի: Կան նաեւ շուրջ 6.000 Յոյներ, որոնցմէ 1500-ը Երեւանի բնակիչներ են: Հանրապետութեան տոմարներուն մէջ արձանագրուած են նաեւ 7000 Ասորիներ, որոնց 500-ը կը բնակին Երեւան, միւսները՝ Արծնի, Դուինի եւ Արտակերսի գիւղերուն մէջ:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻՆ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄԸ

Երեւանի Պետական Համալսարանէն Գէորգ Փիրումեան յաջողած է գտնել երկրաշարժը նախատեսելու նոր եղանակ մը: Ան յայտնաբերած է ստորերկրեայ ջուրերուն մէջ գտնուող յատուկ նիւթի մը յարաբերականութիւնը երկրաշարժին նախորդող շրջանին հետ: Հայաստանի Արտօնագրային վարչութիւնը այս հետազօտութիւնը որակած է որպէս գիւտ: Միւս կողմէ, Համալսարանին առնթեր հիմնուած բնապահութեան քիմիայի տարրալուծարանն ալ յաջողած է վերոյիշեալ նիւթը օգտագործել իբրեւ խթանիչ՝ բոյսերու աճին:

***

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ԲԱՑ ՆԱԵՒ... ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱՐԲԱՌԸ

ԼՂՀ-ի նախագահ Ռ. Քոչարեան ստորագրած է լեզուի մասին օրէնքը, ըստ որուն ԼՂՀ-ի պետական լեզուն է հայերէնը՝ Հանրապետութեան կեանքի բոլոր ոլորտներուն մէջ: Նոյն օրէնքին մէջ նշուած է նաեւ Ղարաբաղի բարբառին յատուկ տեղը: Այդ ուղղութեամբ կը քաջալերուին ամէն տեսակ գիտական ուսումնասիրութիւններ, տուեալ բարբառով ժողովածուներու հրատարակութիւնը: Յարգուած է նաեւ ազգ. փոքրամասնութիւններու լեզուներու ազատ գործածութեան իրաւունքը:

ՊԱՏՈՒՀԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Զարուհի գոցեց օրագիրը, կռթնեցաւ աթոռին կռնակին, ձիգերը յոգնած ու միտքը տակնուվրայ: Մէկ բան յստակ կը թուէր ըլլալ այդ բոլորին մէջ «գալ տարի նորէն պիտի գամ», կրկնեց «Յակոբը գայ թէ չգայ, այլեւս կեանքը կը ճանչնամ»: Ոտքի կայնեցաւ հիմա, պրկեց թեւերը որոնց ծանր թուլութիւնը անոյշ զգայնութիւն մը տուաւ «ի՜նչ օր էր» ըսելով ու սենեակ մտաւ: Մերկանալու մտածումը հաճոյքի ու վախի պզտիկ դող մը նետեց վրան ու մինչ դանդաղօրէն կը հանուէր՝ Զարուհիի մէջ նորէն ցանկութիւնը արթնցաւ անոր ձեռքերուն ու քերթին հպումին, անոր ուժին, նորէն ուզեց լսել բոլոր ձայները, բառերը միւս սենեակի մթութեան մէջ կեանքի եկած ու հոն մնացած: Բայց չհամարձակեցաւ մարմնին դպնալու - արագ մը գիշերանոցը անցուց վրան ու յանցանքէ փախողի մը պէս վերմակին տակ ապաստանեցաւ:

Բաւական ատեն արթուն էր, միտքը բռնուած կլոր կլոր դարձող պատկերներու եւ խօսքերու վազքին մէջ: Սակայն ներսը, խորունկ տեղ մը իր գիտակցութեան մէջ, ան երջանկութեան փոքրիկ կէտ մը ունէր, տխեղերքէն դաղտնի, «աս իմ սէրս է» ըսաւ: Ի վերջոյ քնացաւ:

Առտուան ժամը երկուքն էր երբ Գրիգոր իր տան բակը հասաւ, կառքը տեղը դրաւ ու վազելով տուն վեր ելաւ: Անօթի էր ու հակառակ որ պաղ չէր՝ կը մսէր: Խոհանոցի տուփի պահարանէն երկու կոճղ բերաւ, դրաւ կրակարանին մէջ, վառեց: Երգ մը մրմրալէն ու ձեռքերը շփելէն ետ խոհանոց գնաց, մոմ մը վառեց, սառնարանէն պիսքուիթ մը հանեց: Ետ հիւրասենեակ գնաց ու կրակին առջին նստած՝ մեծ ախորժակով սկսաւ ուտել: Ամբողջ ճամբան ետ տուն, միտքը գիտակցաբար պարպեր էր անցնող ժամերու զօրաւոր տպաւորութենէն: Հիմա երկնցաւ բազկաթոռին, սիկարէթ մը վերցուց քովի սեղանիկէն բայց չվառեց: Անհանգիստ էր ներսէն, շատ խորերէն՝ ուր բան մը խախտած էր իր կեանքի հաւասարակշռութենէն: Կնկայ անուշաբոյրը, շրթունքներուն գերզգայնութիւնը, կընկան ձայնին տարտամ ներկայութիւնը կը յամենային գիտակցութեան մակերեսին: Ամորձիքներուն մէջ ցաւ մը կը քաշուէր, կը քաշուէր ... ու մորթին վրայ կնկան մարմնին զգայնութիւնը շատ նրբօրէն դեռ զգալի էր: Անհանդարտ էր ու չգոհացուած ցանկութիւնը իր անձին ներքին դաշնութիւնը աւրած էր: Գրիգոր երբեք կիներու խենթ չէր եղած եւ սեռային վայելքներու մէջ, իր կեանքի ճաշակի ու փորձառութեան մէջ շատ աւելի պարզ, նոյնիսկ նախնական էր քան իր ձգած տպաւորութիւնը: Գլուխը դրաւ բազկաթոռին կռնակին:

Յոգնած կը զգար ինքզինքը ու ծանրութիւն մը կը ճնշէր թեւերուն ու սրունքներուն ներսը: Միտքը եկաւ մէկ յստակ վայրկեան «մի վախնար Զարուհի, քեզի գէշ բան չեմ ըներ» ըսեր էր ու իր բառերուն հետ ետ եկաւ մոմի պլպլացող լոյսին մէջէն՝ աղջկան անմեղ զոհի արտայայտութիւնը ու ատոր ետին, սիրահարի անծածկելի ուրախութիւնը...: Իրակա՞ն էր այդ ամբողջը թէ երազ կամ ֆիլմ մը: Եւ ինչե՞ր ըսեր էր ինք այդ խեղճ աղջիկը քայքայելու համար, լացուցեր էր գինքը նոյնիսկ «իրապէս կը սիրէ զիս» անցաւ մտքէն հիմա «իր բոլոր խեղճութիւններով, տգեղ մըտեղ՝ աս աղջիկը ոչ ոքի նման էր ... մաքուր սրտի ուժ մը կը բռնէր գինքը աշխարհի մէջ ... ասանկ աղջիկ ո՞ւր կը գտնես հիմա»:

Ելաւ տեղէն, ներս գնաց կոնիաքը լեցուց գաւաթին, ետ եկաւ ճարճատող կոճղերու մտերմութեան: Կրակին տաքութիւնը ու խմիչքը քանի մը վայրկեանէն ազդեցին վրան ու Գրիգորին թուեցաւ թէ իր ներսէն կարծրութիւն մը կը հալէր կամաց կամաց...: Ամիսներէ ի վեր կին չէր մտած իր կեանքէն ներս ու մարդկային ոչ մէկ քաղցրութիւն, փափկութիւն փայփայած էր իր արուեստագէտի ներաշխարհը: Տարիներ կ՚ընէր ոչ ոք իր հոգին բացած էր իրեն եւ ահա շաբաթէ մը ի վեր ամէն ինչ փոխուած էր «ի՜նչ չոր ցամաք էր կեանքս առաջ» խորհեցաւ հիմա «եւ ատիկա այդպէս պիտի շարունակուէր մինչեւ ծայրը, մինչեւ ծերանոց ու գագաղ ... եւ Արամիկէս եւ Զարուհիէն զատ ո՞վ սիրած է զիս, ո՞վ...»: Գրիգոր այն ատեն ոտքի ելաւ, առաւ մոմը ու ննջասենեակ մտաւ: Բարձին մէկը գետինն էր, վերմակը տակնուվրայ, լաթեր ճմռթկուած: Ու նորէն տեսաւ զայն իր թեւերուն մէջ ու սիրոյ բառերը բերնին «ինչպէ՜ս կը սիրէր զիս» ըսաւ ինքնիրեն, լոյսը մօտեցուց սեղանիկին վրայ ինկած պզտիկ օղին, վերցուց եւ ափը գոցեցաւ զարդին վրան իբրեւ թէ թանկարժէք առարկայ մը ըլլար «նորէն պիտի գայ» ըսաւ ինքնիրեն «ատիկա նշան է թէ ետ պիտի գայ»: Շուրջը նայեցաւ, իր հին սենեակն էր սակայն փոխուած էր, նոյնը չէր այլեւս, աւելի մտերմիկ, անձնական ու սիրելի կը թուէր «աշխարհի մէջ ոչ սէրը, ոչ ալ սիրողը մեռած է» խորհրդածեց «մէկ մինուճար աղջիկ եկաւ սորվեցուց ատիկա ... կեանքս նորոգեց, պրավօ..., բայց ինչքա՛ն դժուար պիտի ըլլայ անոր համար հոս ապրիլը եթէ որոշէ հոսկէ տղայ մը առնել, իր այդ խենթ հայրենասիրութիւնը մէկ ամիս չի դիմանար, մինչեւ որ արթննայ իրականութեան ... ինչե՛ր կը պատմեն ներգաղթի այդ աղբիւրներու մասին»: Ձեռքով դպաւ բարձին բայց չփորձեց կարգ կանոն դնել սենեակին մէջ: Յետոյ ետ եկաւ բազկաթոռին ու կրակին ու երկնցաւ ամբողջ հասակով, անոյշ ջերմութեան մէջ: Ու հիմա աւելի ուժեղ ետ եկաւ Զարուհիին յիշատակը ու կնկայ վայելքի պահանջը «երանի հոս ըլլար այս վայրկեանին» մտածեց ու յիշեց անոր տաք խնդուքը «ի՜նչ աղուոր մարդ ես» ըսեր էր միամտաբար յետոյ ի՜նչպէս կըծկուեր էր թեւերուն մէջ պահուըտեր՝ թփռտացող աղաւնիի մը պէս, ամօթխած եւ սակայն կրակ ու բոց...:

(Շար. 121)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մարտ 21-ին Նիսի մէջ մահացած Վ.աhէ Սրապեանի յիշատակին փոխան ծաղիկի, «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն՝ Պր. Սարգօ Կէտիկ 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տիգրան Հաճեան 500 Ֆր.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Մարտ 30, յիշատակ յարութեանն Ղազարու:

Ժամը 16·30-ին Կիրակնամուտի ժամերգութիւն կը կատարուի որու ընթացքին խորանին վարագոյրը կը բացուի:

à l'occasion de la

BENEDICTION DE L'HUILE SAINTE

A ETCHMIADZINE

célébrée

par SA SAINTETE KAREKINE Ier

CATHOLICOS DE TOUS LES ARMENIENS

LE DIMANCHE 8 SEPTEMBRE 1996

Pèlerinage en Arménie

DU 5 AU 12 SEPTEMBRE

(Transport aérien + Hôtel + Excursions)

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS

SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. : (1) 42 61 51 13
Fax : (1) 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. : 78 60 13 66
Fax : 78 60 92 26

U G A B - *Marseille*

VIIIème JEUX EUROPEENS

Les jeunes de l'UGAB - MARSEILLE sont heureux de vous annoncer les VIIIe **Jeux Européens de l'U.G.A.B.** qui se dérouleront le **week-end de Pentecôte 24, 25 et 26 Mai 1996 à Nice.** Ces jeux seront l'occasion de célébrer le **90e anniversaire de l'U.G.A..B**

Le programme est le suivant :

— **Vendredi 24 Mai** — Arrivée de tous les participants au plus tard à 21h. Réunion des responsables d'équipes afin de déterminer le planning final

— **Samedi 25 Mai** — Ouverture des jeux à 8h30 qui se dérouleront jusqu'à 18h30 au gymnase **«Charles Eherman»**. Soirée disco à partir de 21h dans la **Salle Barsamian.**

— **Dimanche 26 Mai** — Reprise du tournoi à 8h30. Les finales auront lieu durant l'après-midi et se termineront à 18h 30. Gala de clôture à partir de 21h, au cours duquel sera célébré le 90e Anniversaire de l'U.G.A.B. et la remise des trophées en la présence de nombreuses célébrités.

— **Lundi 27 Mai** — Petit-déjeûner à l'hôtel. Journée libre pour tous les participants.

Les différentes disciplines proposées sont les suivantes :

Basket féminin et masculin — Volley féminin et masculin — Foot en salle masculin — Ping-pong (sous réserve).

Le coût de ce week-end s'élèvera :

— pour les jeunes membres (supporters & sportifs) : 675 Frs.;

— pour les jeunes non-membres (supporters & sportifs) : 775 Frs.;

— pour les adultes membres à 850 Frs.

Le prix comprend : le transport en car — trois nuits d'hôtel avec le petit-déjeûner — les repas du samedi et du dimanche (midi et soir (dans l'impossibilité de gérer l'heure d'arrivée de tous les participants, nous ne pourrons prévoir un repas le vendredi 24/05/1996 au soir) — Entrée à la soirée DISCO et au GALA de clôture.

IMPORTANT : Les places sont limitées et nous demandons **une réponse impérative avant le 7 Avril 1996.** Des arrhes d'un montant de 300 Frs. devront être versées pour la réservation, à l'ordre de l'U.G.A.B. - Jeunes et envoyées au : 327, Boulevard Michelet — 13009 Marseille.

Le solde devra être réglé sur place le vendredi 24/05/1996.

COUPON REPONSE à retourner avec le chèque **avant le 7 Avril 1996.**

- -

Nom : .... Prénom : ....
Adresse : ....
Tél. : ....
Supporter : ( ) oui ( ) non
Sportif : ( ) oui ( ) non
si oui discipline(s) choisie(s) : ....

Pour tous renseignements supplémentaires une permanence est assurée au : **327, Boulevard Michelet — 13009 MARSEILLE — Tél. : 91 22 10 45**

Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris
Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris

—ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ—

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

ՏՕՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԵՐՈՅ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 31

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Սկիզբ Ժամերգութեան ժամը 8·30-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Կը պատարագէ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՅ. ԳՈՅՈՒՆԵԱՆ
Դռնբացէք ժամը 16-ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 16·30-ին:
Դռնբացէք ժամը 18-ին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 9·30-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Դռնբացէք ժամը 4-ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ժամերգութիւն ժամը 10-ին:
Պատարագ ժամը 10·30-ին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Պատարագ ժամը 10·30-ին:
Դռնբացէք ժամը 16·30-ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Առաւօտեան Ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30-ին, պատարագ ժամը՝ 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Կարգ Դռնբացէքի ժամը՝ 17·30-ին:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ժամերգութիւն ժամը 9-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:
Դռնբացէք ժամը 16-ին:

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

Ժամերգութիւն ժամը 8·30-ին:
Պատարագ ժամը 10-ին:
Երեկոյեան Դռնբացէք ժամը 17-ին:

CONFERENCE

Nous avons le plaisir de vous informer que, dans le cadre de la commémoration du 81ème anniversaire du Génocide des Arméniens, auront lieu les :

Conférence et présentation
de l'EXPOSITION

«ARMENIE, DES ORIGINES AU IVème SIECLE»

par **JACQUES SANTROT,**
Conservateur du Musée Dobrée à Nantes

le Mercredi 3 Avril à 20 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17[e]

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, rue du Perche — 75003 Paris

Ծաղկազարդ, Կիրակի Մարտ 31

Ժամը 11, Հայրապետական պատարա[գ]
Ոստերու օրհնութիւն եւ Մանուկներ[ու]
Թափօր:

Ժամը 16, Դռնբացի արարողութիւն:

COMMUNIQUE DE PRESSE

A l'occasion de la 100ème édition de Cartes sur Table

AYP FM vous invite à l'enregistreme[nt] public de l'émission **le vendredi 29 ma[rs] à 21 heures**, à la Maison de la Cult[ure] Arménienne d'Alfortville - 9, rue [de] Madrid, 94140 Alfortville.

Thème : **LES RELATIONS ARMENIE - DIASPORA : BILAN ET PERSPECTIVE[S]**

Avec comme invités, 7 intellectuels [ar]méniens : **Claire Mouradian,** historien[ne] chercheur au CNRS, **Anahide Ter-Mi[nas]sian,** historienne, Maître de Confére[nces] à la Sorbonne, **Ara Krikorian,** édi[teur] Président du Comité de Défense [de la] Cause Arménienne, **Claude Mut[afian]** historien, professeur de mathémati[ques] à Jussieu, **Marc Nichanian,** philoso[phe] écrivain, **Hasmig Kévonian,** Direct[rice] de la Maison de la Culture Arménie[nne] d'Alfortville et **Jean-Claude Kébabdj[ian]** Directeur du Centre de Recherches [sur] la Diaspora Arménienne.

ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն-[...] լէօրպան «Արաքս» մասնաճիւղը կը [...] մակերպէ իր տարեկան հոգեճաշը, [...] մէջ յաւէտ բաժնուած եւ մասնաճիւ[...] բարգաւաճման տարիներ չարունակ[...] տակար եւ նուիրեալ ծառայութիւն [...] րող ընկերուհիներու հոգիներու յիշա[տա]կին:

Կիրակի, Մարտ 31, ժամը 12·30 Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ [...] Կարպիս Մանուկեան սրահը:

Արձանագրութեան համար հեռաձայ[նել]

78 - 88 - 92 - 51
72 - 35 - 15 - 86

Թիւերուն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Le Conservatoire Municipal de Musique Agréé

et la M.C.A. d'Alfortville

vous proposent

UNE DECOUVERTE DE LA MUSIQUE ARMENIENNE

le **Dimanche 31 Mars**
de 15h30 à 18h30

A LA RENCONTRE DU

DOUDOUK Instrument à vent
KANONE Instrument à cordes (cythare)
DEHOL Percussion.

Coordination artistique :
JEAN-PIERRE NERGARARIAN

Inscription gratuite
Ouvert à tous

Conservatoire : 43. 75. 09. 92;
M. C. A. : 43. 76. 55. 89.

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5 tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél.: 43 76 55 89 Fax : 43 78 66 64

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 29
VENDREDI
29 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.821 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 71e ANNEE — N° 18.821

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԿՐՕՆԱՄՈԼ շարժումին պատկանող համազէններու խումբ մը պատանդ առած է 50 - 80 տարեկան եօթը ֆրանսացի վանականներ, Մէտէայի շրջանին մէջ: Վայրը Ալժէէն հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի: Վանականները հոն հաստատուած էին 1934-էն ու կ'ապրէին հողամշակութեամբ ու գինեգործութեամբ: Այս առիթով Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը ըսած է թէ փարիզ իր հայրենակիցներուն ապահովութեան համար կը վստահի Ալժէի: Ան կոչ ուղղած է նաեւ որ Ալժերիա գտնուող քանի մը հազար Ֆրանսացիները մեկնին, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց զբաղումը:

ՀԻՒԱՆԴ ԿՈՎԵՐՈՒ պատճառած մտահոգութիւնը կը շարունակուի. միսի շուկան արդէն սկսած է վնաս կրել: Այս առումով առաջին գիծի վրայ կուգայ Փորթուկալը կովու միսի վաճառքի 50% անկումով: Ֆրանսայի մէջ արձանագրուած նուազումը 35% եղած է:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԺՈՒՓԷ յայտնած է թէ Կորսիքայի տնտեսական, հարկային եւ ուսուցման յատուկ առանձնաշնորհումներ պիտի տրուին: Կղզին պիտի կատարուի նաեւ տնտեսական կարեւոր ժամադրութիւն մը:

ԵԳԻՊՏԱՑԻ ԵՐԵՔ ՕԴԱՀԷՆՆԵՐ Մարտ 27-ին առեւանգած են եգիպտական օդային գիծերու պատկանող օդանաւ մը, 150 ճամբորդներով որոնց մէջ մեծ է Ֆրանսացիներու թիւը: Օդանաւը առաջնորդուած են Լիբիա, պահանջելով որ վերնայ պաղեստինեան տարածքներու շրջափակումը Իսրայէլի կողմէ ու լուծում մը գտնուի Սուտանի հարցին: Օդահէնները յանձնուած են ու ճամբորդները ազատ ձգուած:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ի. Ռապինի մարդասպանը Ե. Ամիր ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է: Այս պատիժը ամէնէն ծանրն է իսրայէլեան օրէնսդրութեան: Ե. Ամիր վարչապետը սպաննած էր Նոյեմբեր 4-ի իրիկունը հանրահաւաքի մը ընթացքին, ապա յայտնած որ սպաննել չէր իր նպատակը, այլ արգիլել ըլլալ Պաղեստինի հանդէպ անոր հաշտարար գործունէութեան: Դատարանը այն եզրակացութեան յանգած է որ ոճիրը գործուած է կանխամտածուած ձեւով:

ՌՈՒՍԱՍԻՒ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ սահմանային ոստիկանութեան բաժինէն պաշտօնատարի մը դէմ հարցաքննութիւն բացուած է այն ամբաստանութեամբ որ կաշառքի փոխարէն Ֆրանսա ապօրինի մուտքը կ'արտօնէր որոշ Ալժերացիներու: Կ'ըսուի թէ տրուած կաշառքը կը տարբերէր 50 - 100 հազար ֆրանքի միջեւ:

«ՄԻՏԸԼ ԻՍԹ» ամսաթերթը Ազրպէյջանի քարիւղին յատկացուած բաժին մը հրատարակած է ուր երկիրը կը կոչէ «Կովկասի ապագայ Քուէյթը»: Քարիւղի արտադրութիւնը որ ներկայիս օրական 80 հազար տակառ է, կ'ըսուի թէ 2010-ին կրնայ բարձրանալ 1.5 միլիոնի, ինչ որ հաւասար է Քուէյթի արտադրութեան: Թերթը մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ նաեւ Ազրպէյջանի տնտեսական, թէքնիք, քաղաքական պայմանները որոնք անհրաժեշտ են քարիւղի այս մակարդակով արդիւնաբերութեան համար:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 27/28)

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵԼՈՅԹԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ռումանիոյ նախագահ Իոն Իլիեսքու Մարտ 26-ին, Ազգ. Ժողովի նախագահ Բաբգէն Արարքցեանի հետ ունեցած հանդիպումէն յետոյ Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստին ելոյթ ունեցած է: Ան յատկապէս նշած է իր երկրին եւ Հայաստանի միջեւ արդէն վեց տարի է գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները եւ անոնց զարգացումը բոլոր մարզերուն մէջ: Անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին, Ի. Իլիեսքու ըսած է որ խնդիրը պէտք է լուծել քաղաքական ճամբով եւ այդ ուղղութեամբ շեշտած է նաեւ միջազգային կազմակերպութիւններուն դերին կարեւոր բնոյթը, աւելցնելով իր երկրին պատրաստակամութիւնը՝ աջակցելու այդ առաքելութեան:

Ապա, Ռումանիոյ նախագահը տուած է կարգ մը այցելութիւններ, որոնցմէ յետոյ մեկնած է Երեւանէն:

***

ԳԻՒՄՐԻԻ ՋՐԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ ԳՐԵԹԷ ՊԱՏՐԱՍՏ

Գիւմրիի Ջրելեկտրակայանին վերանորոգման աշխատանքներուն զգալի մէկ մասը վերջ գտած է: Անցեալ տարուան հեղեղին հետեւանքով վնասուած բաժանումներէն երեքին նորոգութիւնը արդէն աւարտած է եւ անոնցմէ մէկն ալ ներկայիս կ'օգտագործուի, միւսները՝ կը փորձարկուին: Չորրորդ բաժանումն ալ տարբաղադրումէն ետք վերակազմութեան հանգրուանին հասած է:

***

ՅՈՒՆԱ-ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՈՃԻ ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒ ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փէշտայի մէջ Մարտ 27-ին սկսած է ըմբշամարտի յունա-հռոմէական ոճի Եւրոպայի ախոյեանութիւնը հայ մարզիկներու ալ մասնակցութեամբ: Ըստ մարզիչին առնուազն հինգ հայ ըմբիշներ կարող են ձեռք ձգել Աթլանթայի ուղեգիրներ, եւ ատոր համար անպայման հարկ է յաղթել առաջին խաղերուն եւ որակուիլ, որմէ ետք կարելի կ'ըլլայ հանգիստ պայքարիլ նուաճելու համար Եւրոպայի ախոյեանութեան դիրքեր:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ԵԼՑԻՆԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ ԴԱՇՏԸ

Ռուսաստանի երեսփոխանական ընտրութիւնները որոնք աւարտեցան համայնավարներու յաղթանակով, այն տպաւորութիւնը ստեղծեցին որ նախագահութեան ճամբան բացուած էր այդ ճակատին թեկնածուին՝ Զիուգանովի առջեւ: Այս յաղթանակէն ուժ առած էր Դումային Մարտ 15-ի որոշումն ալ որ կը մերժէր ընդունիլ Խորհրդային Միութեան քայքայման իրողութիւնը: Սակայն ՀԱՊ-ի գրեթէ բոլոր երկիրներէն այդ առիթով արտայայտուած դժգոհութիւնը, դատապարտումը եկան ըսելու թէ նախկին միութեան կարօտին ու եռ դարձի յոյսերուն հետ առանձին մնալու դատապարտուած էին Ռուսաստանի համայնավարները: Այս առումով, եթէ այդ որոշումը մեկնած էր դիրքերու տէր - տիրական երեւելու, կամ ինքնավստահութեան ցոյցի մը նպատակէն, կարելի չէ ըսել որ կատարելապէս արդարացուց իրեն կապուած յոյսերը:

Այս կացութեան մէջ Ելցին միշտ կը մնայ նկատի առնուելիք թեկնածու մը, որքան ալ տկարացած թուի անոր դիրքը: Անոր ընտրապայքարը վարողները երեք հիմնական հարց նկատի ունին որպէս յաջողութեան երաշխիք. առաջինը Չէչէնիան է, երկրորդը կաշառակերութիւնը, իսկ երրորդը՝ տնտեսական տագնապը:

Ելցին մեծագոյն ջանքը կը գործադրէ հարթելու համար Չէչէնիոյ խնդիրը. հոն, ուշագրաւ է որ ներկայիս կռուողները այլեւս Ներքին Նախարարութեան ջոկատները չեն, այլ բանակի զօրամասեր. ատիկա կը նշանակէ որ Ռուսաստան խզած է 1995-ի համաձայնագիրը որով կ'որոշուէր դադրեցնել կռիւները: Փետր. 20-ին Նովոգրոզնիի գրաւումէն ետք ռուսական ուժերը յարձակումներ գործեցին նաեւ այլ կեդրոններու դէմ: Ռուսաստան կը հետապնդէ այն նպատակը որ կը կայանայ Դուդայեւը Չէչէնիոյ ռուսամէտ ղեկավարին Զաւգայեւի հետ բանակցութեան մղելուն մէջ: Այդ բանակցութեամբ ալ պէտք է որոշուի դէպքերու յետագայ ընթացքը:

Ինչ կը վերաբերի կաշառակերութեան հարցին, Ելցին երբեք այսքան լրջօրէն հետապնդած չէր զայն. այսօր երկրին ընդհանուր փոխ - դատախազը բանտարկուած է, 1200 պաշտօնատար դէմքերու եւ շուրջ 1000 պաշտօնեաներու դէմ ալ դատական հետապնդումի ձեռնարկուած է կաշառակերութեան, զեղծարարութեան ամբաստանութեամբ: Կ'ըսուի թէ հետապնդումի կրնան ենթարկուիլ ռուսական Ապահովութեան Խորհուրդի անդամներ որոնք կ'ամբաստանուին Չէչէնիոյ յատկացուած միլիառներու գողութեամբ: Հաւանական ամբաստանեալներու կարգին է նաեւ Պաշտպանութեան նախարարը: Ելցինի ընտրապայքարին կազմակերպիչները կը խորհին թէ եթէ Գրաչով պաշտօնանկ եղած ըլլայ շուրջ երկու միլիոն զինուորական ընտրողներ աւելի «ճիշդ» պիտի քուէարկեն:

Այս երկու մարզերէն ետք ուր քաղաքականութեան նախադրեալները որոշուած են, տնտեսական ճակատի բարելաւումը նոյնքան յստակ մարտավարութիւն չունի: Միջոց մը հաւանական կը նկատուէր որ վարչապետ Չերնոմիրդինի յանձնուի նախագահի դերը, բայց այնքան ատեն որ Միջազգային դրամական հիմնարկէն նոր խոստացուած վարկը ստացուած չէ, ատիկա խելացի բան չի թուիր: Այսուհանդերձ, Ելցին Դաշնակցային Ժողովին մէջ սպառնացած է պաշտօնազրկել վարչապետը եթէ չկարգադրուի աշխատավարձքերու եւ հանգստեան թոշակներու վճարումի հարցը:

Ելցինի սպառնալիքէն ետք Կրեմլին կրնայ այլեւս որեւէ պահու ճամբել Չերնոմիրդինը. բայց պէտք է նաեւ յաջորդութիւնը ապահովել: Ատոր համար ամէնէն յարմարը կը նկատուի Մոսկուայի քաղաքապետը որ ժողովրդական դէմք է: Կայ նաեւ ներկայի փոխ - վարչապետը Սոսկովից որ յատկապէս օտար մամուլին կողմէ Չերնոմիրդինի յաջորդը կը նկատուի: Այս հաւանականութիւններուն հետ, քանի կը մօտենայ ընտրութեան թուականը, այնքան կարեւոր կը դառնայ ոչ թէ յաջորդ անունին ճշդումը, այլ հրապարակումը այն դէմքերուն որոնք պատասխանատուներն են ժողովուրդին դժբախտութեան:

Ներքին ճակատի այս մարզերուն քով Ելցինի ընտրապայքարը ունի դրական գրաւարկ մըն ալ. ատիկա Բելոռուսիոյ հետ միութիւնն է: Այդ միութեան մեծ համակիր մըն է նախագահ Լուկաշէնկօ: Ռուսաստանի ազատական բարենորոգիչները կողմնակից չէին այդ մերձեցումին, Բելոռուսիոյ տնտեսական ծանրակշիռ հարցերուն եւ համայնավարամէտ հակումներուն պատճառով: Անոնց վախը պատճառ եղած է որ միացման ծրագիրը որոշ նախապատուութիւններ վերապահէ Ռուսաստանի, ինչպէս դրամ տպելու մենաշնորհը: Երկու երկիրները դրամական, մաքսային եւ հարկային միասնական քաղաքականութիւն պիտի վարեն, նոյնպէս նաեւ սահմաններու պաշտպանութեան հասարակաց ուժեր ունենան:

Քաղաքական դէտերու կարծիքով, Ռուսեւբելոռուս մերձեցումը կրնայ հետաքրքրութիւնը շարժել նաեւ նախկին խորհրդային այլ երկիրներու, ինչպէս օրինակ Ղազախստանի: Եւ երբ նոր «միութիւն»ներուն «վերին մարմին»ները ստեղծուին ու անոնց մէջ տիրական տեղը առնէ Ռուսաստանը, ՀԱՊ-ի հիմնադիր համաձայնութիւններուն հակասող շատ բան պիտի չունենան անոնք: Արդէն այդ համախմբումին ալ նպատակն էր դաշնակցային պետութեան մը կազմաւորումը, Ռուսաստանի առաջնորդութեամբ:

Ընտրապայքարի խաղաթուղթ մը որ աւելի դիւրին օգտագործելի ըլլալ կը թուի, քան Չէչէնիոյ հարցը, կաշառակերութիւնը կամ տնտեսական տագնապը:

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը (Մարտ 30 / 31) հարկ է ամրան ժամուն անցնիլ, մէկ ժամ առաջ տանելով ժամացոյցերը:

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Մարտ 27-ին Թրքական հեռատեսիլի մէկ կայանէն յայտագիր մը հեռասփռուած է Հայաստանի ատոմակայանին մասին: Տեսագրութիւնը կատարուած է տեղւոյն վրայ Թուրք հեռատեսիլի խմբակի մը կողմէ որ նաեւ գաղտնի տեսագրիչներ գործածած է, ինչպէս ըսուած է յայտագրին ընթացքին: Խօսնակը ըսած է թէ ատոմակայանը վտանգաւոր է գլխաւորաբար երկու պատճառով. նախ անոր համար որ հայ մասնագէտները չունին մասնագիտական բաւարար գիտելիք եւ ապա նաեւ կայծին շուրջ եօթը տարի փակ մնացած կայանի մը վերագործարկումին անպատեհութիւնները: Ցոյց տրուած են նաեւ հայ պատասխանատուներ որոնք ըսած են թէ կայանը կը վայելէ ապահովութեան ամէն երաշխիք:

ՆԱՄԱԿ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

ՇԱՀՆՈՒՐԸ «ՍԻՐՏ ՍՐՏԻ»Ի՝ ՄԵՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԵՐ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Գրեց՝ Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

(ՅԱՏՈՒԿ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՄԱՐ)

Սիրելի Արփիկ,

Արտօնէ որ նամակի մը ձեւով քեզի հետ խօսիմ, բաժնելու համար իմ խանդավառութիւնները, զորս դուն իմ մէջ ստեղծեցիր հրատարակելով գիրք մը, որ ամիսներէ ի վեր գրասեղանիս վրայ է եւ միշտ ալ հոն պիտի մնայ, որպէսզի չերթայ ու չկորսուի գրադարանիս մէջ մոռցուած հազարաւոր գիրքերու շարքին: Օ՛, ո՛չ, ես աշխատասեղանիս վրայէն տակաւին շատ երկար ժամանակ պիտի չվերցնեմ Շահան Շահնուրի «Սիրտ Սրտի»ն, զոր հրատարակեցիր հերոսական նուիրումով, որպէս նոր ու վերջին տուրք հանդէպ գրագէտի մը, որ այնքան անջնջելի դրոշմ մը ձգած է ո՛չ միայն մեր գրականութեան, այլ նաեւ քառասուն, յիսուն տարի առաջուան երիտասարդ գրասէրներու սրտին մէջ: Արտօնէ ուրեմն որ զգացումներս քեզի հետ բաժնեմ նամակի մը ձեւով, փոխանակ գրախօսականի ձեւ մը տալու այս գրութեան: Կը հաւատամ որ այսպէս պիտի կարենամ աւելի բաբախուն կերպով տողերուս մէջ դնել ամբողջ զգացումներս ու յուզումներս, սրտցաւ բարեկամի մը ամբողջ մտածումներս ու տառապանքներս, զորս ապրեցայ կարդալով «Սիրտ Սրտի»ն, մանաւանդ Շահան Շահնուրի այս վերջին ու հրաշալի գիրքին մէջ քու կողմէ ստորագրուած «Որպէս Վկայութիւն»ը, որ ո՛չ միայն պատմական վկայութեան գլուխ գործոց մըն է, այլ նաեւ սրտի խորութիւններէն դուրս պոռթկող, այլեւս որեւէ գրաքննութիւն չճանչցող յուզականութեան մը, զգացականութեան մը փաստը: Անոնք որ կը կարծեն թէ քեզ կը ճանչնան միայն իբրեւ խստապահանջ ու խստադատ խմբագրապետ մը, որ կը խուսափի որեւէ տուրք վճարելէ զգացականութեան ու յուզականութեան, կարդալով քու այդ վկայութիւնը, պիտի անդրադառնան թէ ինչպէս կը սխալին եւ թէ մարդկային ի՜նչպիսի առողջ յուզումներով փոթորկած հոգի մը ունիս:

Դուն Հայ գրականութեան տիտաններէն մէկուն նկատմամբ քու հաւատարմութեան ու զուրգուրանքին ամէնէն հերոսական փաստը տուիր տարիներէ ի վեր անշահախնդրօրէն եւ իբերայաջորդ կերպով հրատարակելով Շահան Շահնուրի գիրքերը: Քիչեր միայն կրնան պատկերացնել թէ իր թերթին խմբագրատան գործերուն տակ կքած հայ խմբագիրի մը համար յաւելուածական ի՜նչպիսի տարապայման աշխատանք, բարոյական ու նիւթական ինչպիսի զոհողութիւն կը նշանակէ այսպիսի գիրքերու հրատարակութիւնը. մանաւանդ երբ արդէն հեղինակը այս աշխարհին մաս չի կազմեր: Մենք քու այս հրաշալի հրատարակութիւններուդ շնորհիւ է որ աւելի լաւ ճանչցանք Շահան Շահնուրը, մտանք անոր ամբողջական գործին մթնոլորտին մէջ եւ առաւել եւս ամրապնդուեցանք Շահնուրի նկատմամբ մեր հիացումին մէջ: «Յարալէզներուն Դաւաճանութիւնը», «Բաց տոմարը», «Կրակը կողքիս», այս թանկագին հրատարակութիւնները, առենին փոթորկեցին շատերու կողքին նաեւ իմ հոգին եւ առանց թերեւս երկտող մը իսկ գրելու, ներքին եւ լուռ երախտագիտութիւն մը զգացի քեզի նկատմամբ: Դուն միայն Շահան Շահնուրի նկատմամբ չէ որ ծառայութիւն մը կը մատուցէիր: Դուն մեր գրականութեան նկատմամբ պարտք մը կը վճարէիր, պարտք մը որ ուղղակի քուկդ չէր, զոր սակայն դուն սիրով կը ստանձնէիր.

Իսկ «Սիրտ Սրտի» խորագրեալ վերջին հատորը ինծի համար դարձաւ վերջին յուշարձան մը, զոր դուն մեր գրականութեան պանթէոնին մէջ կը զետեղէիր Շահնուրեան գրականութեան ու մթնոլորտին ինչ ինչ մանրամասնութիւնները յաւերժացնելու համար: Մի՛ ամօթեր զիս, եթէ ըսեմ թէ ես աչքիս շուրջ արցունքներ զգացի, երբ կը կարդայի այս գրքին որոշ հատուածները, մանաւանդ քու «վկայութիւնը», որուն մէջ հայ գրականութեան տիտանը ու հայ մամուլի տիտանը, Շահան Շահնուր ու հայրդ Շաւարշ Միսաքեան, երկար տարիներու խզումէ մը վերջ, դարձեալ քով քովի կուգային ու իրարու հաշտութեան ձեռք կ'երկարէին: Մարդ կրնա՞ր արդեօք չյուզուիլ, երբ կը կարդար վկայութեանդ վերջին երկու տողերը.

Անոնք «կրկին ու այս անգամ վերջնապէս գիրար կը գտնէին, փոսի մը մէջ, բայց՝ սիրտ սրտի»: Դուն կրնա՞ս արդեօք զիս հաւատացնել, որ դուն իսկ արցունքի քանի մը կաթիլի գնով է որ գրի չառիր այս տողերը:

Հարցը այն է որ Սփիւռքահայ գրականութիւնը, եւ արդէն ամբողջ հայ գրականութիւնը, լեցուն է հերոսական ու ողբերգական այսպիսի էջերով, որոնք դուրս կը մնան բուն իսկ գրականութեան էջերէն եւ որոնք սակայն այդ գրականութեան ամէնէն թանկագին ու մարդկային էջերը կը դառնային, եթէ ճերմակի վրայ սեւով հրատարակուէին: Օ՛, հերոսական կեցուածքը իւրաքանչիւր հայ գրագէտի, անխարդախ ու իրաւ գրագէտին, որ ընտրած է հայ գրականութեան եւ հայ մամուլին ծառայելու անվարձահատոյց ու չարչարալից ուղին: Ես ի՜նչպէս պիտի չյուզուէի ու քաղցր տառապանքի մը պիտի չմատնուէի երբ պիտի կարդայի Շահնուրի այնքան ցնցիչ սա տողերը.

«Հրեշտակը պէտք է որ իջնայ երկրին վրայ եւ կոչուի սատանայ, որպէսզի ապրի գրականութիւնը: Առանց սատանայութեան, առանց նիւթականին պղծութեան, գոյութիւն չունի գրականութիւնը:

Հայ գրող, դուն հրեշտա՛կ մըն ես»:

Բախտին ինչ ինչ անէծքներուն ենթարկուած, իր կեանքին կարեւոր մէկ մասը անբուժելի հիւանդութեան մը ճիրաններուն մէջ անցուցած, հայ գրականութեան հետ սրդողած, յետոյ դարձեալ անոր վերադարձած բազմաչարչար հեղինակի մը բերնէն ինչ պատուաբեր տարազ՝ հայ գրագէտին համար. «Հայ գրող, դուն հրեշտակ մըն ես»: Եւ հրեշտակ մը, որ պարտի ստանձնել նաեւ սատանայանալու տառապանքը: Եւ մենք արդէն գիտենք թէ ի՜նչպիսի սատանայութեան մը մասին է խօսքը, Հրեշտակային սատանայութիւն մը՝ եթէ կարելի է դիմել այսպիսի տարազի մը:

Սիրելի Արփիկ, տարիներէ ի վեր անխառն հիացումով կը հետեւիմ խմբագրի քու սպառիչ աշխատանքիդ եւ ահա կ'ըսեմ քեզի. եթէ ոչինչ ըրած ըլլայիր ու Շահան Շահնուրը վերստին չահեցուցած ըլլայիր մեր գրականութեան, արդէն այդ մէկը լիուլի կը բաւէր: Եւ դուն ըրիր այդ բանը: Ըրիր երիտասարդ տարիքի խանդավառութիւններուդ ու մանաւանդ հաւատքիդ յանձնուելով, հակառակ ծնողքիդ զգուշացումներուն, հակառակ այն առաջին դժկամակամութիւններուն զորս գտար Շահան Շահնուրի՝ հայ իրականութեան ապերախտութիւններէն դառնացած այդ մարդուն մօտ: Չվհատեցար եւ Շահան Շահնուրէն Արմէն Լիւպէն դարձած, հայ գրականութենէն ֆրանսական գրականութեան մեկնած այդ մարդը դարձեալ վերադարձուցիր իր ակունքներուն եւ իր առաջին սիրոյն: Այս մէկը այլեւս «նահանջ մը չէր առանց երգի», այլ շքեղ ու բարձրիմաստ վերադարձ մը; Դու քու այդ երիտասարդ տարիքիդ, հայ գրագէտին յիշեցուցիր որ հայ գրագէտին ակունքն ու օրրանը դարձեալ հայ գրականութիւնն է, մինչեւ իսկ եթէ Արմէն Լիւպէն դարձած հայ հեղինակը ֆրանսական գրականութեան մէջ կրցած էր յաղթանակներ արձանագրել: Հազար անգամ կը ձայնակցիմ քեզի, երբ կը գրես թէ «Ֆրանսական գրականութեան համար Արմէն Լիւպէնը այնքան անհրաժեշտ չէ որքան Շահան Շահնուրը հայ գրականութեան համար»:

Ես ալ շատերու նման Շահան Շահնուրը առաջին անգամ ճանչցայ «Նահանջը առանց երգի» վէպով: Շատ երիտասարդ էի եւ տակաւին նոր ըրած էի հայ գրականութեան գիւտը: Օտար գրականութիւններով սնանալէ ու լեցուելէ վերջ, յանկարծ մայրենիի ու մայրենի լեզուով գրականութեան համայնապատկեր մը կը գտնէի իմ առջեւ եւ ես, նոր հրաշալի աշխարհ մը գտած երախայի խանդավառութեամբ, կը հմայուէի հոսկէ հոնկէ պարզուող տեսարաններէ: Այդ շրջանին է որ բարեկամէ մը փոխ առնելով կարդացի Շահան Շահնուրի վէպը: Մէկ շունչով կարդացի ու ցնցուեցայ: Այդ վէպին մէջ կը գտնէի իրենց ակունքներէն տխրօրէն հեռացող, իրենց «Հայր Մեր»ը տակաւ ու անգիտակցաբար մոռցող հայ մարդոց ողբերգութիւնը: Ամէն ինչ թողլով դէպի իր ակունքները դացող ինծի նման մէկու մը համար որքան ցնցիչ էր կարդալ իրենց ակունքներէն հեռացող մարդոց մասին: Ահազանգ մը կը հնչէր ականջներուս մէջ: Մէկ կողմէ կը հիանայի Շահնուրի հիանալի ոճին ու գրագէտի տաղանդին վրայ, մէկ կողմէ ալ կ'անդրադառնայի որ հոսանքի դէմ թիավարելու դժուար առաքելութիւն մը պէտք էր բացուէր բոլոր անոնց դիմաց որոնք բան մը ըլլալ պիտի ուզէին առանց երգի այդ նահանջը կասեցնելու համար:

Վերջին հաշուով, եթէ հայ գրականութիւնը սիրեցի, առոր մէջ իր անհերքելի դերը խաղաց Շահնուրի վէպը: Յետոյ երկար տարիներ Շահնուրը լռեց մեզի համար: Լռեց որովհետեւ այլեւս չէր գրեր նախ, յետոյ անոր համար որ աւելի առաջ գրած իր միւս հիանալի գործերն ալ չէին կրցած հասնիլ մինչեւ Պոլսոյ մեր ափերը: Մինչեւ որ դարձեալ անոր անունը հայ մամուլին մէջ պայթեցաւ «Ազատն Կոմիտաս»ի շուրջ ստեղծուած ցաւալի թիւրիմացութեամբ; Միայն թէ ինչ որ ցաւալի չէր, այն էր որ Շահան Շահնուր կը վերադառնար մեր գրականութեան: Եւ այնուհետեւ «Յառաջ»ի ու քու նախաձեռնութեան շնորհիւ մենք պիտի վերագտնէինք Շահնուրի հին ու նոր գործերը, փառաւոր հատորներու մէջ մէկտեղուած:

Կասկած չկայ որ Շահան Շահնուր սովորական գրող մը չէ: Ան արդէն կը խորշէր սովորականէն, մակերեսայինէն ու հպանցիկէն, թափթփածութենէն, չփոթէն ու տարտամէն: Միտքն ու իմացականութիւնը գերակշիռ տեղ ունէր անոր գրականութեան մէջ: Նաեւ անընական ոճ մը եւ թոյնը մը; Ըսելու իր ձեւը դուրս կը պոռթկայ սովորական շրջանակներէ ու կաղապարներէ: Բանաստեղծական շեշտ մը, գերիրապաշտ բանաստեղծական շեշտ մը շարունակ կը թառի անոր արձակին վրայ: Այդ շեշտը անջնջելի է: Մարդ բանաստեղծ կը ծնի ու այդպէս կը մնայ մինչեւ մահ; Ահա թէ ինչու ան շատ պիտի զարմանայ երբ երեւակայական իր հերոսին՝ Անդրանիկին հետ պիտի ունենայ սա երկխօսութիւնը.

- Կը յիշե՞ս, երբ վերջին անգամ քեզ տեսայ, երեք կամ չորս տարի առաջ, սպիտակ աղաւնի մը թառած էր աջ ուսիդ վրայ:
- Կը յիշեմ, այն ատեն բանաստեղծ էի:

Մինչդեռ Շահան Շահնուր գիտէր որ «ճշմարիտ բանաստեղծը կը մնայ ցմահ բանաստեղծ»: Եւ ինք ալ ինծի համար այդ ճշմարիտ բանաստեղծն էր: Ո՛չ մէկ տառապանք, ո՛չ մէկ դառնութիւն, ո՛չ մէկ հիւանդութիւն կրցաւ անոր ալ աջ ուսին վրայէն հեռացնել սպիտակ այն աղաւնին որ բանաստեղծութիւնն էր: Եւ ես միշտ նոյն բանաստեղծական խնջոյքը փնտռեցի ու գտայ անոր ամէնէն իմացական գրութիւններուն ու խորհրդածութիւններուն մէջ: Եւ ահա, անսովոր ի՜նչ ոճով ու լեզուական ու բանաստեղծական ի՜նչպիսի ճարտար խաղերով է որ ան ողբագին ահազանգ կը հնչեցնէ Արեւմտահայերէնի առջեւ ծառացող մեծ վտանգին, մեծ «նահանջ»ին մասին, «Լեզու Սրբազնագոյն» խորագրեալ գրութեան մէջ:

Ո՜վ գիտէ քանի քանի անգամ կարդացի «Աւագ Ուրբաթ»ը; Չէ՞ որ միայն այս անօրինակ յօդուածը կարդալու համար կ'արժէ որ մեր սրտին վրայ սեղմենք «Սիրտ Սրտի»ն: Աստուած իմ, հայ ժողովուրդի բախտին դէմ դարբնուած անիրաւութիւններու հանդէպ ի՜նչպիսի ցնցիչ պոռթկում: Ի՜նչ չանթահարիչ պատկերներ, եկեղեցին լեցնող հայ պառաւներու դէմքերէն մինչեւ անոնց «քիթիփիոս Աստուած»ը: Եւ Շահան Շահնուրի ողբագին հրաւէրը, որպէսզի Տէր Աստուած սա եկեղեցիին գմբէթին շուրջանակի պատուհաններէն նայի՛ անգամ մը Ա[illegible] Ուրբաթով Եկեղեցին լեցնող սա պառ[illegible] հայ կիներուն, սեւեր հագած սա կի[illegible]րուն, որոնք ցեղին ամբողջ պատմութի[illegible] կը կրեն իրենց դէմքերուն վրայ, որ[illegible] ծովէ ծով նետուած հայ ժողովուր[illegible] պատկերը կը ներկայացնեն աշխարհի [illegible]լոր կէտերուն վրայ սա խորանին նման[illegible] խորանի մը առջեւ աղօթելով:

Սիրտս կը ցաւի երբ այդ գրութեան [illegible] կը կարդամ թէ հեղինակը, կամ հայ [illegible] ժողովուրդի մէն մի զաւակը ինչպէս [illegible] մը խաղաղութիւն կը փնտռէ աշխարհ[illegible] մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը:

«Խաղաղութի՛ւն, խաղաղութի՛ւն, [illegible] ւստուն կանուխ ելայ եւ քեզի սպաս[illegible] Գնդասեղով դրանս վրայ հաստատ[illegible] թուղթ մը ուր գրուած էր. «Մտէ[illegible] ռանց զարնելու, ձեր փնտռած [illegible] ներսն է»: Օրը իրիկուն եղաւ եւ իմ [illegible] տրուածս մնաց հեռուն...»:

Իր սեւ ու ճերմակ գիծերով, [illegible] կամ իրատես հատուածներով գլուխ [illegible] գործոց մը չէ՞ արդեօք այս «Աւագ Ուր[illegible]թը», որուն մանաւանդ վերջաբան[illegible] րական սրտաճմլիկ պատկերի մը [illegible] Շահնուրեան ոճի գլուխ գործոց մէկ[illegible] մօշը կը հրամցնէ մեզի: Ես այստեղ [illegible] կրնար արտատպում մը չընել այդ [illegible] ջամասէն: Չէ՞ որ ոեւէ մէկը որ խա[illegible] վառութեամբ պիտի խօսի գիրքի մը [illegible] սին, պիտի փորձուի շարունակ իր ըն[illegible] ցողներուն փոխանցել իրեն համար [illegible] հատուածներ, որպէսզի ընթերցողնե[illegible] կարդան եւ բաժնեն իր հիացումը [illegible] ահա այդ վերջամասը.

Փայտաշէն տուն մը միայն կրնայ [illegible] նել հեռուն, Պոլիս, արուարձան մը: [illegible] տանտիկին մը, կան փոքրիկներ, [illegible] մանաւանդ տունին մեծը որ ասանկ [illegible] բով կանուխ վերադարձեր է շուկայէ[illegible] բազմոցին անկիւնը նստած օղի կը [illegible] Աղանդերով յարդարուած ափսէն [illegible] առած՝ օղի կը խմէ: Խմէ՛, խմէ եր[illegible] լի, բայց մտածէ որ հեռուն, շա՜տ հե[illegible] գետ մը կայ եւ այդ գետին եզերք[illegible] րափներ կան. ահա այդ քարափնե[illegible] վրայէն կ'երթայ տղայ մը: Մտածէ [illegible] տղուն եւ հատ մը կոնծէ անոր հո[illegible] խաղաղութեանը համար: Ի՜նչ պէտք [illegible] նիս գիտնալու թէ ով է ան. հայ [illegible] մըն է որ ձեռքերը վերարկուին գր[illegible] ները մխրճած՝ կ'երթայ խխում երեկ[illegible] մէջէն: Ան չի յուսար, չերգեր, [illegible] թքներ: Կ'երթայ, կ'երթայ: Մէկիկ [illegible] կիկ կը հաշուէ քարափին ծառերը, [illegible] պէտքի չմտածէ. ծառերէն զատ մէ[illegible] մէկիկ կը հաշուէ նաեւ լապտերներ[illegible] երկուքին գումարը իրարու վրայ կ'[illegible] ցընէ: Այո՛, այսպէս կ'ընէ ան, որպ[illegible] գոնէ այդ պահուն այլեւս չմտածէ, [illegible] եւս չմտածէ: Կոնծէ՛ թէք մը այդ [illegible] հոգիին խաղաղութեանը համար, որ[illegible] տեւ մահը ... իշտէ պէօյլէ, Մա[illegible] աղա»:

Այս յուզիչ պատկերը, որ այնքան [illegible] կանչական կը դառնայ հեղինակին [illegible] սոյ ռամկերէնով թրծուած եղանակի[illegible] ւին տակ, կարծես յաճախանք մըն է [illegible] լիսէն հեռու ինկած Շահան Շահն[illegible] ամբողջ գրականութեան մէջ, եւ կը [illegible] մէ խմորը, թթխմորը շքեղ այն գր[illegible] կանութեան, որ եղաւ Շահան Շահն[illegible] գրականութիւնը: Յաճախանք մը [illegible] որ իր դրոշմը դրաւ Փարիզի մէջ ապ[illegible] տան գտած հիանալի սերունդի մը, [illegible] ի գին ահաւոր զոհողութիւններու [illegible] կուրծքի տակ այրող կրակի, բանե[illegible] ըրաւ կասեցնելու, գոնէ ուշացնելու [illegible] մար առանց երգի արձանագրուած [illegible] յին նահանջը: Այդ սերունդին ներկ[illegible] ցուցիչները շատ տառապեցան, [illegible] իրենց պարտականութիւնը կատարեցի[illegible] իրենցմէ սպասուած տուրքը վճարեցի[illegible] իրենց մարմիններով ամբարտակ մը [illegible] նել ուզեցին նահանջին դէմ: Կրնա՞[illegible] պնդել թէ չյաջողեցան, կրնա՞նք պն[illegible] թէ անոնց այդ զոհողութիւններ պա[illegible] պի գացին; Չենք կրնար: Եւ առոր փա[illegible] տը ինքն էր, նոյնինքն Շահան Շահնուր[illegible] որ օր մը այդ անմոռանալի սերունդ[illegible] կողմէ կարծես հրաշքով աշխարհ բեր[illegible] երիտասարդ ու խանդավառ Արփիկ Մ[illegible] սաքեանի մը հրաւէրով վերադարձա[illegible] գրականութեան եւ ամբողջ քանի [illegible] նորանոր էջերով ճոխացուց հայ գր[illegible] նութիւնը:

Սիրելի Արփիկ, գիտեմ թէ շատ [illegible] շացած նամակ մըն է այս, զոր կ'ուղ[illegible] կեմ քեզի զայն փրցնելով սրտիս խոր[illegible] րէն: Ես դեռ պիտի ուզէի էջեր ու էջ[illegible] գրել, պտըտելով «Սիրտ Սրտի»ի էջ[illegible] րուն միջեւ եւ դանդաղելով այդ գիր[illegible]

ՏԻԿԻՆ ՖՐԱՆՍ ՏԸ ՀԱՐԹԻՆԿԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ

Վերջին անգամ ձեր առաջին դեսպանը դիմում է ձեզ, շատ սիրելի Հայեր:

Ոչինչ չիմանալով ձեր երկրի մասին՝ ամուսինս եւ ես ժամանեցինք Երեւան, այսօր՝ ճիշդ չորս տարի առաջ: Մենք մեզ համար յայտնաբերեցինք ձեր ազգը: Մենք ձեզ շատ սիրեցինք եւ ուղեկցեցինք ձեզ ճանապարհի մի փոքր հատուածի ընթացքում: Մենք շատ ենք կիսել ձեր հոգսերը, յոյզերը, երբեմն էլ ձեր ըմբոստութիւնը, ձեր յոյսերն ու երազները:

Գիտէք, կարեւորը միմիանց չխաբելն էր: Դա դիւանագէտների արհեստի հիմքն ու ազնուագոյն պահանջն է՝ իր ամբողջ վեհութեամբ:

Հարկաւոր էր հասկանալ, հասկանալ ձեզ՝ Արեւմտեան Եւրոպայից խորապէս տարբերուող աշխարհաքաղաքական եւ մարդկային ենթատեքստում, որտեղից եւ գոյացաւ այն ծարաւը, որն ինձ ոգեւորում էր շրջելու ձեր երկրով, մօտիկից ծանօթանալու տարբեր մասնագիտական եւ սոցիալական միջավայրերի, տարբեր քաղաքական խմբաւորումների հետ, ի յայտ բերելու իսկական խնդիրները, գտնելու դրանց լուծման հնարաւորութիւնների մասին: Ամէնուրեք ինձ դիմաւորեցին ու լուսաբանեցին՝ սահմանների վրայ, ֆերմաներում, գործարաններում (գործող կամ չգործող), համերգային դահլիճներում եւ ցուցասրահներում, գիտահետազօտական ինստիտուտներում, հիւանդանոցներում, վանքերում...:

Կարծում եմ մենք իրար հասկացանք: Ես շատ յուշեր, ջանասիրութեան վկայութիւններ եմ կուտակել: Ամէնուրեք հիացել եմ ձեր հասարակութեան հիմնաւոր արժէքներով, առատաձեռնութեամբ, համերաշխութեամբ, միասին լինելու պարզ ու խոր ուրախութեամբ, մարդկային սիրով, քրիստոնէական մարդասիրութեամբ, դէպի լաւը ձգտումով:

Իմ պարտաւորութիւնների ամենահաճելի մասն էր այն բնագաւառների ուսումնասիրութիւնը, որտեղ հայ եւ ֆրանսական բառերը նոյն իմաստն ունեն՝ աշխատանք, երեխաներ, ընտանիք, բարեկամութիւն, ապագայ, զարգացման ծարաւ, ազգային ինքնութիւն:

Այլ հասկացութիւններ աւելի մեծ ջանքեր պահանջեցին: Բայց ես չյուսահատուեցի, ոչ էլ նահանջեցի. ի՞նչ էին նշանակում այստեղ, անցեալում, նաեւ այսօր, այս տարօրինակ արտայայտութիւնները՝ ժողովրդավարութիւն, ընտրանքի ազատութիւն, պետական ծառայութիւն, առաջնութիւնների կարգ, բանկային միջնորդութիւն, իշխանութիւնների տարանջատում... Թիւրիմացութիւնները կարող էին բազմաթիւ լինել: Այս բնագաւառը սարսափելի բեղնաւոր է:

Կարծում եմ, որ կամաց - կամաց պարզեցի, թէ ինչ նորամուծութիւնների առիթ կարող էին դառնալ այս բառ-ծրարները, թէ ինչ խոստումների հաղորդիչներ՝ պայմանով, որ համբերատարօրէն կատարուեն յարմարեցման անհրաժեշտ ջանքեր:

Մնում էր բացատրել իմ յայտնաբերումները Ֆրանսայի պատասխանատուներին, որպէսզի մեր յարաբերութիւնները ամրապնդուեն՝ առանց իրականութիւնը աղաւաղելու:

Ամբողջ ուժով նուիրուեցի դրան Ֆրանսայի եւ հայ բոլոր աշխատակիցներիս օգնութեամբ, խոյս տալով սխալ եւ կեղծ հասկացութիւններից եւ առաւել եւս երկիմաստութիւնից: Ես հիմնուեցի ձեր եւ մեր արժանիքների վրայ, բայց ոչ մի դէպքում՝ այն բանի վրայ, ինչը կարող էր մեզ բաժանել:

Սա է պատճառը, որ մենք իրար փոխադարձաբար գնահատեցինք, որ մեր երկխօսութիւնը զուգորդուած է եղել ոչ միայն ջերմութեամբ եւ սիրով, այլեւ եղել է յուսադրող, լիցքաւորող եւ յաճախ բեղնաւորող:

Ամէնուրեք, որտեղ ինձ թուացել է, որ իրական կանչ եմ լսել՝ պատասխանել եմ, երբ յայտնաբերել եմ տաղանդներ, ունակութիւններ, փորձել եմ այնպէս անել, որ իմ երկիրը դրանից օգտուի: Երկու դէպքում էլ եղել է լաւ արդիւնք եւ առողջ համագործակցութիւն:

Մեր դեսպանութեան այս գեղեցիկ շէնքի պատկերով, որտեղ կ'ուզենայինք ձեզ աւելի շատ թուով եւ յաճախ ընդունել, մեր յարաբերութիւնների հիմքերն այսօր ամուր են եւ յստակ:

Թող դրանք օգնեն ձեզ պահպանելու ձեր անկախութիւնը, զարգացնելու ձեր ազգային արժէքներն ըստ ձեր հանճարի, յետագայում օգուտ քաղելու ձեր եռանդի եւ մտաւոր ընդունակութիւնների հիման վրայ, կառուցելու՝ յենուելով վստահութեան վրայ:

Ուր էլ լինենք, իմ ամուսինը եւ ես, մենք ուշադրութեամբ, համարձակւում եմ ասել, գուրգուրանքով կը հետեւենք ձեր երիտասարդ պետութեան ճակատագրին, երբեմն այնքան մոլորեցնող, բայց այնքան հիասքանչ, այնքան փխրուն եւ այնքան դիմացկուն, այնքան վտանգուած ու այնքան վճռական:

Չենք մոռանայ ձեր մեծ տարելիցները՝ ապրիլեանը, սեպտեմբերեանը...

Ուր էլ լինենք, այս աշխարհում թէ՝ միւսում, մենք մտքով կը միանանք ձեզ, 2001 թուականին, այն մեծ, անշրջանցելի ընտրութեան տօնակատարութեան պահին, մի ընտրութիւն, որ դուք կատարել էք ուրիշներից շատ առաջ եւ առանց որեւէ մէկի օգնութեան:

Ցտեսութիւն բարեկամներ՝ ծանօթ կամ պակաս ծանօթ, եւ եթէ իրար չտեսնենք՝ մնաք բարով: Եւ իսկապէս, հեռանալիս աւելին ի՞նչ կարող ենք անել, քան բարեխօսել Ամենաբարձրեալին նրանց մասին, ում սիրում ենք:

Իսկ մինչ այդ՝ կեցցէ՛ ազատ Հայաստանը, եւ կեցցէ՛ հայ - ֆրանսական բարեկամութիւնը:

Երեւան, 19 Մարտի 1996 թ.

իւրաքանչիւր էջէն պոռթկացող եւ զիս երազանքներու, կարօտներու ու մտածումներու առաջնորդող հատուածներու վրայ: Բայց թողունք որ ընթերցողները իրե՛նք ընեն այդ բանը, եթէ պիտի բարեհաճին այս հրաշալի գիրքէն օրինակ մը ապահովել եւ զայն մնայուն կերպով պահել իրենց սեղանին վրայ:

Ես սրտագինս կը շնորհաւորեմ քեզ Շահան Շահնուրեան այն վայելքին համար, զոր մեզի հրամցուցիր Շահնուրի գործերուն նուիրուած թանկագին գիրքերով: Այսօր բովանդակ հայ աշխարհի մէջ քանի՞ հոգի կայ արդեօք որ պիտի ընէր նոյնը:

Վարձքդ կատար, սիրելի պաշտօնակից:

Ռ. Հ.

Պոլիս
Մարտ 24, 1996

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԹԱԳԱՒՈՐ ՄԸ ՈՒՆԷՐ

Պուլկարիոյ Սիմէոն Բ. ցարը որ 1946-էն ի վեր աքսորականի կեանք կ'ապրի Սպանիա, կրնայ պատահիլ որ լրջօրէն որոշէ նախագահական ընտրութեան թեկնածու ներկայանալ. անոր անունը օրէ օր աւելի լայն տեղ կը գրաւէ պուլկարական լրատուամիջոցներուն մէջ, հակառակ որ տակաւին յայտնի չէ երկիր վերադարձի թըւականը եւ թէ այն կէտը թէ Պուլկարիոյ Սահմանադրութիւնը կ'արտօնէ՞ նման թեկնածութիւն:

Պուլկարիոյ ընդդիմադիր ճակատին բաղկացուցիչ կուսակցութիւնները հակոտնեայ կարծիքներ յայտնած են այս մասին: Մէկը կ'ըսէ թէ յիմարութիւն է իրեն չզօրակցիլ. ուրիշ մը յիմարութիւն կը նկատէ զօրակցութիւն յայտնել: Այսուհանդերձ, աքսորական վեհապետին վերադարձին հաւանականութիւնը ամէնէն աւելի վրդոված է աջի համախմբումը որ արդէն չափաւորներու եւ խիստերու բախումին բեմ է երեք տարիէ ի վեր: Վերջինները ոչ մէկ առիթ կ'ուզեն ձգել Ժըլեւի 2րդ պաշտօնավարութեան շրջանի մը, մինչ նոյն ճակատէն մեծ թիւ մը կը հաւատայ որ ամէնէն ճիշդը կ'ըլլայ ներկայի նախագահին վերընտրութիւնը: Այս վիճարկումին մէջ հետաքրքրական է նըշմարել որ այդ նոյն ճակատէն իրենք զիրենք ամէնէն աւելի հակահամայնավար դաւանողները այսօր կը միանան պուլկար ընկերվար կուսակցութեան որ երէկուան համայնավարներէն կը բաղկանայ: Երկուքն ալ կը պնդեն թէ համաձայնութեան ոչ մէկ եզր կարելի է գտնել Սիմէոն Բ.ի հետ: Միայն համայնավարները կ'անջատեն քաղաքացի Սիմէոն Բ. Բորիսովի քաղաքացիին պարագան:

Ատիկա ընելով ընկերվարականները երկու նպատակ կը հետապնդեն. նախ, Սիմէոն Բ.ի առաջարկած են վերադառնալ որպէս պուլկար լիիրաւ քաղաքացի մը, ատոր համար պայման դնելով որ հրաժարի գահէն եւ իր գերդաստանին պատճառած վնասներուն համար Պուլկարիոյ, ներողութիւն խնդրէ: Խորքին մէջ շատ բարոյական չէ այս կեցուածքը, քանի որ ընկերվարականները որոնք երէկուան համայնավարներուն շարունակութիւնն են, իրենք ալ ներողութիւն չեն խնդրած երկրին հասցուած վնասներուն համար: Ատկէ անդին, ձախը որ իշխանութեան գլուխ է, չի փափաքիր Մադրիտի հետ կամուրջները քանդել: Եթէ ստանան պաշտօնական հրաժարումը, ընկերվարականները բարոյական կարեւոր յաղթանակ մը պիտի տանին ու վերջ տան մենատիրութեան վերաբերող բոլոր շահարկումներուն:

Երկրորդ նպատակը հարուած մը տալ է ամբողջ ընդդիմութեան: Եթէ Սիմէոն Բ. թեկնածու ներկայանայ, ընդդիմութեան քուէները պիտի մասնատուին. իսկ երկրորդ փուլին ընկերվարականները հանրապետականներու եւ հողագործականներու քուէները կրնան նուաճել, հասնելով իրենց նպատակին: Ինչ կը վերաբերի Սիմէոն ցարին, ան պարզապէս պիտի վերադառնայ Մադրիտ, մերժուած՝ իր ժողովուրդէն ու քաղաքական իր մարդոցմէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԵՒ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀԱՄԱՏԵՂ ԺՈՂՈՎ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի (Ժընեւ, Զուիցերիա) եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ծրագրումով Մարտի 23 - 27-ը, Մայր Աթոռում, տեղի կ'ունենար համատեղ նստաշրջան, որի նպատակն է Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի եւ քոյր եկեղեցիների օժանդակութեամբ միջոցներ ձեռք բերել Հայաստանի մէջ քրիստոնէական դաստիարակութեան, կրթական, քարոզչական, ընկերային, բարեսիրական, շինարարական ծրագրեր իրագործելու համար:

«Կլոր սեղանին» մասնակցելու նպատակով Մայր Աթոռ են ժամանել Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի «Մասնակցութիւն եւ ծառայութիւն» բաժնի պատասխանատու Քերոլ Էյբըլը, «Առաքելութիւն եւ դաստիարակութիւն» բաժնի վարիչ Տիկին Թենի Սիմոնեանը, ինչպէս նաեւ Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի հետ առնչուող էկումենական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներ Միացեալ - Նահանգներից, Մեծն - Բրիտանիայից, Դանիայից, Գերմանիայից, Զուիցերիայից, Պելժիայից, Ռումանիայից եւ Չեխիայից:

Ժողովի բացումը կը կատարուէր Շաբաթ օրը, առաւօտեան ժամը 9-ին՝ Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեամբ եւ պատգամով:

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Կրակը քունը բերաւ սակայն: Դանդաղօրէն ելաւ բազկաթոռէն, գնաց խոհանոց, քիչ մը ջուր բերաւ կրակին վրայ սրսկեց, փողոցին դուռը կղպեց, սեղանէն առաւ մոմը եւ Աբովեանին գիրքը ու ննջասենեակ մտաւ:

Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 8, 1993, կէսօր:
Աբովեան քաղաքի մուտքին:

Սիրելի Զարուհի,

Քեզ կը գրեմ Աբովեանի, այս հրաշալի քաղաքին մուտքին գտնուող պզտիկ տունի մը հիւրանոցէն, քանի մը ճամբաներէն հեռու, ծառաստանի մը եզերքին: Մինակ եմ, Աւոս Երեւան մեծ մօրը քովն է, Տիգրանը Մոսկուա գացած է: Մեր տունը կղպած եմ ու հոս բարեկամուհիի մը մօտ ապաստանած: Մեղմ է օդը այս տարի եւ պատուհանը բացած եմ: Բաւական չարչարուելէ ետք Ղարաբաղի հիւանդանոցները, ի վերջոյ հոս եկայ, Աղդամի մէջ ստացած ահաւոր վէրքերս բուժելու, այս անդորր վայրին մէջ: Կոնքիս վէրքը ամէնէն ուշը պիտի ապաքինի, ըստ երեւոյթին: Դեռ ամիս մը բժշկական խնամքի պէտք պիտի ունենամ: Դպրոցական դասընկերներէս մին Աբովեան բժշկութիւն կ'ընէ ու ինծի ալ հոգ կը տանի: Հոս եկած եմ որովհետեւ կ'ատեմ հիւանդանոցները, բոլորն ալ: Հիմակ ալ նստեր քեզի նամակ կը գրեմ:

Տասը օրէն աւելի անցեր է երեկոյեան այն պահէն երբ եղբօրդ աչքերուն գոցուելով՝ վարագոյր մը քաշուեցաւ իմ կեանքիս ամբողջ մէկ մասին վրայ ուր ապրեր էի իբրեւ հայ պատուաւոր, զարգացած ու բարեկեցիկ կին մը, Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ: Պիտի ջանամ պարկեշտ պատկերը տալ քեզի այդ վերջին ժամերու դէպքերուն, ներքին ու արտաքին: Սրտի պարտք մըն է նաեւ իր ու քեզ հանդէպ:

Արդեօ՞ք նախախնամութեան միջամըտութիւնն էր որ իմ ու եղբօրդ կեանքերու հոները իրար մօտեցուց եւ, ի վերջոյ, կարճ բայց անհուն երկվայրկեանի մը համար՝ միացուց: Չեմ գիտեր: Մօտենալը՝ մեզմէ բոլորովին անկախ էր: Ռազմական նոյն գործողութեան մասնակից էինք ես ու ինքը, բայց երկու տարբեր ճամբաներով ու կոչումներով: Բայց այնպէս եղաւ որ իրարու հանդիպեցանք ժայռակոյտի մը ներսերը, երկուքս ալ ծանրօրէն վիրաւոր, երկուքս ալ մեր ուժերէն շատ աւելի ծանր առաքելութեան մը հետամուտ: Իմս, իրականութեան մէջ, արտասովոր բան մը չէր - եկած էի հիւանդապահուհիի պաշտօնով հոգ տանելու վիրաւորներուն, հայ թէ ազերի: Ասիկա գիտես անշուշտ: Աղդամէն տասը քիլոմէթր հարաւ - արեւելք Աֆատլի ազերի գիւղը կայ, հովիտի մը գոգը նըստած եւ որու մուտքին մեծղի ժայռակոյտ մը կը ցցուի, հոն ուր գիւղին ճամբան կը բաժնուի մայր ճամբէն որ աւելի արեւելք կ'երթայ: Աղդամի այդ շրջանը միշտ խռով եղած է եւ Ազերիները բնաւ չեն համակերպած մեր այդ կողմերը գալուն:

Ահա այդ ապառաժներու թիկին մէջն էր որ Յակոբ որոշեց դիրք բռնել, մօտեցող թշնամիին ճամբան կտրել: Եթէ դուրսէն նայիս՝ անձնասպանութեան գրեթէ համազօր որոշում մըն էր որ Յակոբ տուաւ, բայց այդ չէր: Հերոսանա՞լ կ'ուզէր: Ոչ, վստահ եմ: Հայրենասիրական կիրքին մէկ պահա՞նջը - չեմ կարծեր: Յուսահատ մարդու արա՞րքը - նորէն ոչ, խելքը գլուխը մարդ էր: Մէկ պատասխան ունիմ այս հարցումին - Յակոբ կ'ուզէր ճանչնալ իր հայութիւնը, գտնել իր սահմանները եւ սահմանումը: Եւ ասիկա ընելու համար՝ պէտք էր դուրս ելլել կեանքի սովորական կացութիւններէն, աչք առնել մեծ վտանգ ու զոհողութիւն՝ որպէսզի իր բարոյական անձը երեւան գայ: Ասոր համար էր, կարծեմ որ դէմ դրաւ մէկ թանքի եւ երեսուն զինեալ Ազերիներու, ամենայն պաղարիւնութեամբ եւ քաջութեամբ:

(Շար. 122)

VOYAGES INEDITS EN ARMENIE

- VAYOTZ DZOR + ZANGUEZOUR + ARTSAKH
  Départs : 11 Juillet et 1er Août
- SEJOUR - DECOUVERTE AU LAC SEVAN
  Départs : 18 Juillet et 8 Août
- SEJOUR AU BORD DU LAC SEVAN
  Départs : 18 Juillet et 8 Août

Renseignements et inscriptions

SABERATOURS / DEPARTEMENT ARMENIE
19, Rue Saint-Roch — 75001 PARIS
Tél. : (1) 42. 96. 10. 10 — Fax : (1) 42. 96. 18. 77.

SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté, 69003 LYON
Tél. : 78. 60. 13. 66 — Fax : 78. 60. 92. 26.

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
նախաձեռնութեամբ

«ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ ԾԱԳՈՒՄԸ, ՆԵՐԿԱՆ ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ»

Բանախօս՝ ՊԱՐԷՏ ՄԱՆՕՔ

Կիրակի, Մարտ 31, ժամը 15·30-ին

Հ· Բ· Ը· Միութեան
Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° COURCELLES

– Մուտքը ազատ է –

SAMY'S SNACK

TRAITEUR

Spécialités Franco-Libanaises

SUR PLACE ET A EMPORTER

- PIZZA
- MENU EXPRESS
- SANDWICHES VARIES

ET TOUS LES PLATS LIBANAIS A EMPORTER

Samuel MOURADIAN
48. 92. 24. 24
70, avenue d'Alfortville
94600 CHOISY-LE-ROI

NOUVEAU... NOUVEAU... NOUVEAU...

7 jours sur 7 de 10h. à 22h.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A — R. C. Paris
Commission paritaire: N° 55935

20EME ANNIVERSAIRE

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12 14, rue Saint-Bazile, Marseille 1er
Tél. : 91. 50. 15. 09

La Section *Jeunes* présente

ASPECT DU CINEMA ARMENIEN

Sous l'égide de la CINEMATHEQUE de MARSEILLE

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL de E. SARXIAN

à la M.A.J.C. — le 3 Avril à 21h

— M.A.J.C. : 12-14, rue St-Bazile, Marseille 1er

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՄՈՒՐԱՏ–ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՎԵՆԵՏԻԿ

— 7 – 28 ՅՈՒԼԻՍ 1996 —

Կ'ընդունուին տասնեւվեց տարեկանէն սկսեալ երիտասարդ – երիտասարդուհիներ: Պիտի դասաւանդուին հայերէն լեզու, պատմութիւն եւ գրականութիւն՝ մասնակցողներու մակարդակին համաձայն:

Մասնակցութեան սակ՝ 1·200 ԱՄՆ տոլար: Այս գումարը կ'ընդգրկէ կեցութեան, սնունդի եւ դասընթացքի ծախքերը:

Արձանագրութեան և մանրամասնութիւններու համար դիմել՝
Corsi Estivi di Lingua Armena
Collegio Armeno Moorat-Raphaël
Ai Carmini, Dorsoduro 2596
30123 VENEZIA (ITALIA)
Tel: (41) 5228770
Fax: (41) 5203434.

–ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ–

–ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ–

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 2, յիշատակ տասն կուսանաց ; Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 4·30-ին:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

Երեքշաբթի Ապրիլ 2, յիշատակ տասը կուսանաց: Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 4·30-ին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CONCERT

UGAB-Paris - IDF

présente

la Chorale *KOGHTAN*

dirigée
par Haïg SARKISSIAN

le Dimanche 14 Avril à 16 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e

P. A. F. : 30 F. (-18 ans)
P. A. F. : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CONFERENCE

Nous avons le plaisir de vous informer que, dans le cadre de la commémoration du 81ème anniversaire du Génocide des Arméniens, auront lieu les :

Conférence et présentation
de l'EXPOSITION
«ARMENIE, DES ORIGINES AU IVème SIECLE»
par **JACQUES SANTROT,**
Conservateur du Musée Dobrée à Nantes

le Mercredi 3 Avril à 20 heures
au Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17e

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Le Conservatoire Municipal de Musique Agréé

et la M.C.A. d'Alfortville

vous proposent

UNE DECOUVERTE DE LA MUSIQUE ARMENIENNE

le Dimanche 31 Mars
de 15h30 à 18h30

A LA RENCONTRE DU

DOUDOUK Instrument à vent
KANONE Instrument à cordes (cythare)
DEHOL Percussion.

Coordination artistique :
JEAN-PIERRE NERGARARIAN

Inscription gratuite
Ouvert à tous

Conservatoire : 43. 75. 09. 92;
M. C. A. : 43. 76. 55. 89.

La M.C.A. sur AYP FM - 99,5 tous les mercredis à partir de 10h15

9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : 43 76 55 89 — Fax : 43 78 66 64

ՀՈԳԵՃԱՇ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպան «Արաքս» մասնաճիւղը կը կազմակերպէ իր տարեկան հոգեճաշը, իրենց մէջ յաւէտ բաժնուած եւ մասնաճիւղի բարգաւաճման տարիներ շարունակ օգտակար եւ նուիրեալ ծառայութիւն բերող ընկերուհիներու հոգիներու յիշատակին:

Կիրակի, Մարտ 31, ժամը 12·30-ին Լիոնի Ս· Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ կից Կարպիս Մանուկեան սրահը:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել

78 – 88 – 92 – 51
72 – 35 – 15 – 86

թիւերուն:

ՄՐՑՈՅՑ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

1) Միութիւնս, Հայ պատանեկութեան մօտ հայերէն գրելու կարողութիւնը քաջալերելու նպատակով կը կազմակերպէ շարադրութեան մրցում մը, որ իր նախընթացը չունի Ֆրանսահայ կեանքին մէջ.

Գիտենք թէ Սփիւռքեան կացութեան բերմամբ, ինչքան դժուար պայմաններու մէջ կը կատարուի հայ լեզուի ուսուցումը, հետեւաբար կարելի չըլլար սպասուած արդիւնքը ձեռք ձգել:

Հակառակ այս անբարենպաստ պայմաններուն սակայն, կան շատ փոքրաթիւ աշակերտներ, որոնք ընտանեկան ու գրական ազդակներու շնորհիւ կը կրնան հայերէն խօսիլ եւ մանաւանդ գրել: Այդպիսիները յո՛յսն են մեր ազգին. Եւ երբեք պէտք չէ որ մոռացութեան մատնուին, անտեսուին, ընդհանուրին զոհուին:

Ահա, այդպիսի բացառիկները յայտնաբերելու, զանոնք ժողովուրդին ծանօթացնելու եւ քաջալերելու նպատակով է որ Միութիւնս կը կազմակերպէ շարադրութեան մրցում մը՝ 14 - 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ:

Այս տարիքը կը համապատասխանէ Պաքալորէայի քննութեան մօտ գտնուող աշակերտներու տարիքին: Արդ, նկատի առնելով որ ներկայիս Պաքալորէայի քննութիւնը տեղի կ'ունենայ գրաւոր կերպով հայ լեզուի պարագային, շարադրութեան ներկայ մրցումը կրնայ ծառայել որպէս Պաքալորէայի նախափորձ այդ կացութեան մէջ գտնուողներուն համար, իսկ միւսներուն ալ ինքնավստահութիւն կրնայ ներշնչել:

Շարադրութեան յիշեալ մրցումը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի, Ապրիլ 14-ին. Շարադրութեան նիւթը աշակերտներուն պիտի տրուի տեղւոյն վրայ, Դատակազմին կողմէ եւ աշակերտները իրենց շարադրութիւնները պիտի գրեն ու յանձնեն Դատակազմի անդամներուն: Որոշուած են հետեւեալ պարգեւները. – Ա· մրցանակ՝ 400 Ֆր·, Բ· մրցանակ՝ 250 Ֆր·, Գ· մրցանակ՝ 150 Ֆր·: Մրցանակի արժանացող գրութիւնները պիտի հրատարակուին նաեւ մամուլին մէջ: Թեկնածուները պէտք է արձանագրուին անյապաղ, ամենաուշը մինչեւ Մարտ 31, հեռաձայնելով 47 – 50 – 97 – 51 թիւին:

2) Միութիւնս կը կազմակերպէ նաեւ արտասանութեան մրցում մը 10 - 18 տարեկան աշակերտներու միջեւ, Կիրակի Մայիս 5-ին:

Մրցումի պարտադիր կտորն է Վահան Թէքէեանէ բանաստեղծութիւն մը, ի յիշատակ իր մահուան 50-ամեակին: Երկրորդ կտորի ընտրութիւնը ազատ է: Պարգեւներ. Ա· մրցանակ՝ 300 Ֆր·, Բ· մրցանակ՝ 150 Ֆր· եւ Գ· մրցանակ՝ 100 Ֆր·:

Իսկ այն բացառիկ աշակերտը, որ երկու մրցումներուն ալ մասնակցելով յաղթական պիտի հանդիսանայ, յաւելեալ ըլլալով պիտի ստանայ նաեւ *փարիզ Վենետիկ - Փարիզ* օդանաւային տոմս մը.

Թեկնածուները պէտք է արձանագրուին մինչեւ Ապրիլ 15, հեռախօսելով

47 – 50 – 97 – 51

թիւին:

Ուսուցիչներէն եւ ծնողներէն կը խնդրուի քաջալերել տղաքը եւ զանոնք մղել մասնակցելու այս մրցումներուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 30-31
SAMEDI - DIMANCHE
30-31 MARS
1996

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

71ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.822
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
71e ANNEE — N° 18.822

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մարտ 28 / 29)

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ-ԵՐԵՒԱՆ - ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍ ՄԱՐԱԹՈՆԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

Մարտ 24-ին ԼՂՀ-ի մայրաքաղաքը սկըսած մարաթոնին առաջին արդիւնքները ցոյց կուտան որ հանգանակուած է 7800445 դրամ, 381 տոլար, 12 հազար ռուբլի, 2 կրամ ոսկի. մասնակցած են 60.867 հոգի: Գոյացած գումարները ամբողջութեամբ կը յատկացուին «Հայաստան» Հիմնադրամի «Արցախ» ծրագրին, որ կը նախատեսէ ԼՂՀ-ի ճամբաներու շինութիւն, գիւղերու եւ քաղաքներու վերականգնում եւ բարեկարգում, ընկերային պայմաններու բարելաւում եւայլն:

Ազգ. տուրքի այս մարաթոնին երեւանեան բաժինը կը սկսի Ապրիլ 7-ին: Այս առթիւ կատարուած են բազմաթիւ պատրաստութիւններ, նամակներ ղրկուած են Հանրապետութեան մարզերը, բնակիչները հրաւիրելով մասնակցելու: Հանգանակութիւնը վերջ կը գտնէ Մայիս 27-ին Լոս - Անճըլըսի մէջ հեռատեսիլի շուրջ 12 ժամուան սփռումով:

***

Ա. ՈՍԿԱՆԵԱՆ ՋԵԽԻՈՅ ՄՕՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆ

Մարտ 26 Թուակիր հրամանագրով Նախագահ Լ. Տէր - Պետրոսեան Ջեխիոյ դեսպան նշանակած է Աշոտ Ոսկանեանը, որ արդէն կը վարէ Աւստրիոյ դեսպանի պաշտօնը: Որպէս նստավայր կը պահէ Վիէննան,

***

Մ Ա Ր Զ Ա Կ Ա Ն

Զանազան մարզաձեւերու այս օրերուն տեղի ունեցող Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցումները վերջին կարելիութիւն մը կ'ընձեռեն հայ մարզիկներուն, յաջողութեան պարագային Աթլանթայի ողիմպիականներուն մասնակցութեան իրաւունք ապահովելու տեսանկիւնէն: Մինչեւ օրս 15 հայ մարզիկներ ձեռք ձգած են իրենց ողիմպիական ուղեգիրները: Փէշտայի մէջ օրերս տեղի ունեցող յունահռոմէական ոճի ըմբշամարտի Եւրոպայի ախոյեանութենէն զատ, որ մեծ յոյսեր կը ներշնչէ հայաստանցի մարզիկներուն, կը սկսի նաեւ կռփամարտի մրցաշարքը, որու մասնակցելու համար Դանիա մեկնած է Հայաստանի հաւաքականը որ կազմուած է 10 լաւագոյններէ՝ Նշան Մունչեանէ, Մեխակ Ղազարեանէ, Լեռնիկ Պապեանէ, Արթիւր Միքայէլեանէ եւլն.:

***

Հրացանքի Եւրոպայի Բաժակին մասնակցելու համար Գերմանիոյ Ախըն քաղաքը մեկնած են Յովհաննէս Աւթանդիլեան եւ ներկայիս Միացեալ - Նահանգներ բնակող Արուս Գիւլբուդաղեան:

ՄԱՄՈՒԼ

«LA CROIX»

(27 Mars)

L'ARMENIE VEUT PROSPERER, EN ATTENDANT LA PAIX

Այս խորագրին տակ, Լա Գրուա յօդուած մը հրատարակած է, ներշնչուած վարչապետ Հ. Բագրատեանի այցելութենէն:

Ժան-Գրիսթոֆ Փլօքէն արձագանգելով Հ. Բագրատեանի կարծիքին, կը գրէ թէ խաղաղութիւնը ձեռք պէտք է ձգուի շըրջհիւ անտեսական բարգաւաճման: Ան ըսած է, Մարտ 25-ին, «կնճիռին լուծումը ժամանակի եւ մեծ ճիգերու կը կարօտի: Կը խորհինք որ ֆրանսական ձեռնարկութիւնները պէտք չէ վերջնական կատարեալ խաղաղութեան մը սպասեն ներդրումներ կատարելու համար»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՄՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահ Ս. Տէմիրէլի Ուաշինկթըն այցելութիւնը սկսած է անախորժ միջադէպով մը. Թրքական կողմը փափաք յայտնած է որ Տէմիրէլ Սպիտակ Տան մէջ ճաշի հիւրը ըլլայ նախագահ Գլինթընի, բայց ամերիկեան կողմը մերժած է այն պատճառաբանութեամբ որ այցելութիւնը պաշտօնական հանգամանք չի կրեր: Պատուիրակութիւնը ճաշի հրաւիրուած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին Նախարարին կողմէ, բայց հրաւէրը մերժուած է: Այս միջադէպը, ինչպէս կը գրեն Թրքական թերթերը, ախտանք պատճառած է Անգարայի ուր երեք օր բացառիկ պատիւներով հիւրընկալուած էր Գլինթընի կինը:

Տէմիրէլի Միացեալ - Նահանգներու հանդիպումներուն նիւթ եղած են Հիւսիսային - Իրաքի մէջ իշխանութեան պարապի մը պարագան, ահաբեկչութեան աբարքներու մէջ Սուրիոյ դերը, Ղարաբաղի հարցը, հայեւթուրք յարաբերութիւններու բնականոնացումը, քարիւղի մարզին գործակցութիւնը. իսկ Ուաշինկթըն առաւելաբար ծանրացած է Կիպրական խնդրին լուծումին, Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւունքներու վիճակին, ամերիկեան զինուորական ուժին Թուրքիոյ «Ինճիրլիք» խարիսխին մէջ ներկայութեան վրայ:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի ու Հայաստանի հետ յարաբերութիւններու, Ս. Տէմիրէլ կրկնած է թէ հայեւադրբէջանական հաշտութեան քայլերու հետ պարբերաբար պիտի բնականոնան հայեւթուրք յարաբերութիւնները:

Թրքական կողմը Տէմիրէլի դէմ կազմակերպուած խաղ մը կը նկատէ Միացեալ - Նահանգներու Յոյն օրթոտոքս առաջնորդ Յակոբոս Արքեպիսկոպոսին յատուկ պատուանշանի մը յանձնումը ճիշդ այն օրը երբ տեղի կ'ունենար Գլինթըն - Տէմիրէլ հանդիպումը: Պատուանշանը տրուած է «Յունական ժողովրդավարութեան եւ քաղաքակրթութեան Միացեալ - Նահանգներու վրայ ազդեցութիւնը» ոգեկոչելու համար:

ԱՆԳԱՐԱ ՉԻ ՍԱԿԱՐԿԵՐ ՋՈՒՐԻ ՊԱՇԱՐՆԵՐԸ

Եփրատի եւ Տիգրիսի վրայ ամբարտակներու մեծ համալիր մը կառուցանելու Անգարայի նախաձեռնութիւնը Սուրիոյ եւ Իրաքի բուռն հակազդեցութեան պատճառ է: Այս մարզի Թուրք մասնագէտ մը պատասխանելով «Միլլիյէթ»ի Թղթակիցին հարցումներուն, կը յստակացնէ իր երկրին կեցուածքը: Ան կ'ըսէ թէ ժամանակը կը նպաստէ Թուրքիոյ, քանի որ ան կը ջանայ կառուցումի աշխատանքին մէջ որոշ հանգրուանի մը հասնիլ այս մասին միջազգային համաձայնութիւն մը կնքուելէ առաջ, որպէսզի յստակօրէն կարենայ ըսել թէ ի'նչ է ջուրի իր սպառումին քանակութիւնը: Թուրքիա այս հարցին մէջ չի պաշտպաներ, ըստ նոյն աղբիւրին, իր տարածքէն ծագում առնող ջուրի պաշարներուն ամբողջական տիրութեան թէզը. այլ կը պաշտպանէ ջուրին ամէնէն ճիշդ ձեւով գործածութեան ու բոլոր կողմերուն համար արդար հաւասարակշռութեան մը տեսակէտը: Ատիկա ըսել տուած է Թուրք դեսպանի մը թէ եթէ Արաբները անապատին մէջ կակաչներ հասցնել կ'ուզեն, Թուրքիա պարտաւոր չէ անոր գինը վճարելու:

Սուրիոյ, Իրաքի գլխաւոր բողոքը ջուրի իրենց հասնող քանակութեան նուազումի հեռանկարին ու ոռոգումի հետեւանք ապականութեան մասին է: Թուրք մասնագէտը կ'ըսէ թէ մասամբ արդարացի է անոնց դժգոհութիւնը. ճիշդ է որ իրաւունք չունին պահանջելու որ նոյն քանակութեամբ ջուր հոսի դէպի իրենց տարածքները. ատիկա պիտի նշանակէր Թուրքիոյ արգիլել որ գործածէ ունեցած ջուրի պաշարները: Բայց իրաւունք ունին գանգատելու ապականութեան մասին, որովհետեւ Անգարա տարիներով ոչինչ ըրած է անոր վնասները դարմանելու համար:

Յայտնապէս, Թուրքիա ներկայիս բնաւ նպատակ չունի բանակցութեան նիւթ ընելու ջուրը, եթէ հարցը պիտի վերաբերի անոր քանակական բաշխումին: Թուրք մասնագէտին կարծիքով նման բանակցութիւն մը հաւանական կրնայ ըլլալ ամբարտակներու կառուցումը աւարտելէ ետք:

C.I.M.E.P.-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱՑՈՒՄԸ

Մարտ 28-ին C.I.M.E.P. (Consortium International de Manutention et d'Entreposage Portuaire) բացումը կը կատարէր Ռուանի իր նոր, դերարդիական մթերանոցին, քաղաքին նաւահանգիստին կից, ուր կը փոխադրուի Ֆրանսայի մամուլի թուղթը, ներածուած Շուէտէն, Գանատայէն եւայլն:

Այս պաշտօնական բացումին հրաւիրուած էին հրատարակչութեանց, ֆրանսական մամուլի (ի շարս որոնց՝ «Յառաջ»), տպարաններու պատասխանատուները, այլ խօսքով բոլոր անոնք որոնք մամուլի թուղթ կը սպառեն:

Orient-Express-ի շքեղ վակոններով է որ շուրջ 200 հիւրեր առաջնորդուեցան ուղղակի Ռուանի նաւահանգիստին նորակառոյց մթերանոցին դուռը, ուր դիմաւորուեցան հաստատութեան պատասխանատուներուն կողմէ:

Կարճ արարողութեան մը ընթացքին խօսք առին ՍԻՄԷՓ-ի նախագահ տնօրէնը՝ Ժան - Գլօտ Պրոնեօ, որ մանրամասն բացատրեց կատարուած աշխատանքը, ապա Ռուանի քաղաքապետը՝ Իվոն Ռոպէր որ ողջոյնի եւ շնորհաւորութեան խօսքերէն ետք, կտրեց ժապաւէնը նոր մթերանոցին (15 հազար քառակուսի մեթր):

Այնուհետեւ, առանձին խումբերու բաժնուած, հրաւիրեալները անկեղծ հիացումով կրցան այցելել նոր հաստատութիւնը որ 5-րդ մթերանոցն է ՍԻՄԷՓ-ի, դիտել աշխատանքը, թուղթի հսկայ գլաններու փոխադրութիւնը, ղետեղումը, խորապէս տպաւորուելով թեքնիքի կատարելագործութիւններէն, այցելել նաեւ ժամանած շուէտական յատուկ նաւը, ուրկէ կը տեղափոխուէին գլանները:

Խորապէս հետաքրքրական այցելութիւն մը, շատ լաւ կազմակերպուած: Աւելցընենք որ կազմակերպութեան մաս կը կազմէր ճոխ հիւրասիրութիւն մը թէ Օրիան Թ'Էքսփրէս-ի մէջ (նախաճաշ ու ճաշ վերադարձին) ու քոքթէյլ մը տեղւոյն վըրայ, ինչպէս նաեւ նուէրներ իւրաքանչիւր հրաւիրեալի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

ԹՈՒՐՔԻԱ - ԻՐԱՆ յարաբերութիւնները լարումի նոր փուլէ մը կ'անցնին: Որպէս Թուրք մտաւորականի մը ոճրագործը Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած Ի. Զաղըրճը երբ խոստովանած է որ Իրան դեր ունի ահաբեկչական արարքներու մէջ, Անգարա որոշած է Թուրքիա մուտքի անցագիր պարտադրել այդ երկրին քաղաքացիներուն:

ԼԻԼԻ մէջ, կարելի եղած է առաջքն առնել ոճրափորձի մը որ, հաւանաբար, ծանր հետեւանքներ կրնար ունենալ: Գըլխաւոր ոստիկանատան առջեւ գողցուած կառքէ մը ծագած թեթեւ պայթում մըն է որ ոստիկաններու ուշադրութիւնը գըրաւած է Մարտ 28-էն 29-ի լուսնալիք գիշերը: Հոն գտած են 3 պայթուցիկ կազի շիշեր եւ կը թուի որ պայթումի կարգաւորումը լաւ չէ բանած: Լիլի մէջ է որ, Ապրիլ 1-ին պէտք է բացուի 7 հարուստ երկիրներու (Ֆրանսա, Անգլիա, Գերմանիա, Ճափոն, Գանատա, Միացեալ - Նահանգներ, Իտալիա) ժողովը որու օրակարգն է՝ աշխատանքը: Կը թուի սակայն որ եօթը Եւրոպական նախարարները տըրամադիր իսկ չեն մասնակցելու ժողովի եւ երկրորդական պաշտօնատարներ կը ղրկեն որպէս պատուիրակ: Ժողովը պիտի բանայ Շիրաք: Այս ձախողած ոճրափորձէն 300 մեթր անդին է որ ժողովը տեղի կ'ունենայ: Այս ոճրափորձին կապակցութեամբ ոստիկանութիւնը հետապնդած է կասկածելիներ որոնք ապաստանած էին յարկաբաժինի մը մէջ, Ռուպէ: Ուրբաթ առաւօտ (Մարտ 29) ոստիկանութիւնը յարձակման կ'անցնէր եւ չորս մեռեալ կար:

ՉԵՉԵՆԻՈՅ մէջ կռիւները չեն դադրիր եւ ռուսական զօրքը կը յառաջանայ դէպի հարաւ - արեւելեան լեռնային շրջանները այն համոզումով որ Դուդայեւի սպայակոյտը հոն քաշուած է: Միեւնոյն ժամանակ օդուժը կը ռմբակոծէ Բամուտ, Ստարի - Աչխոյ եւ Օրէխովօ քաղաքները որոնք Գրոզնիի հարաւ - արեւմուտքը կը գտնուին:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ առեւանգուած 7 վանականներուն հետքը չէր գտնուած Մարտ 29-ի առաւօտուն: Ծանօթ է որ 50-էն 80 տարեկան, այս 7 վանականները կը պատկանին թրափիսթ միաբանութեան: Տըրուած այն առաջին բացատրութիւնը ըստ որուն առեւանգող իսլամապաշտները ծանր վիրաւոր մը ունէին եւ վանականներէն մէկը բժիշկ էր, չի գոհացներ: Ցիշենք որ թրափիսթները խստակեաց եւ լուռ կեանք մը կը վարեն: Իրենք մէկ ճիւղն են Սիսթէրսիէններու, ծնունդ առած են Նորմանտիի Նօթր Տամ տը լա Թրափ աբբայարանը: Ալժերական ապահովութեան ուժերը ոչ մէկ արդիւնք ձեռք ձգած են: Օրանի եպիսկոպոսը լաւատես կը մնայ, այն պատճառով որ ցարդ դիակները չեն յայտնաբերուած:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ 376 ուսանողներ ձերբակալուած են, Մարտ 26-էն 27-ի լուսնալիք գիշերը Այսրյորդանանի մէջ, իսրայէլեան բանակին տարած մէկ լայնածաւալ գործողութեան ընթացքին: Միւս կողմէ, Իսրայէլ յայտարարած է թէ ցնոր տնօրինութիւն կը յետաձգէ Հեպրոնը պարպելու իր յանձնառութիւնը: Այդ պարպումը պէտք է կատարուէր Մարտ 28-ին ըստ անցեալ Սեպտեմբերին Ուաշինկթըն ստորագրուած համաձայնագրին:

53 ՄԱԼԻՑԻՆԵՐ որոնցմէ ոմանք Սէն - Թ'Ամպրուազ Եկեղեցին գրաւողներու մաս կը կազմէին, իրենց երկիրը ղրկուեցան Մարտ 28-ին, որոշ վրդովում ստեղծելով Ֆրանսայի կարգ մը շրջանակներու մէջ, ինչպէս Մարդկային Լիկա (բաները՝ մէթր Անրի Լըքլէր յայտարարեց թէ կ'ամըչնայ Ֆրանսայի համար), հակացեղապաշտ կազմակերպութիւններ եւայլն, եւայլն: Ասոնք բոլորն ալ Մալիի հպատակութիւն ունին եւ ապօրինի կերպով Ֆըրանսա մտած են: Ըստ ոստիկանութեան մէկ պատասխանատուին, յայտարարած են թէ խաբուած են կազմակերպութիւններու կողմէ: Ներքին նախարարը հըշդած է որ չի բաւեր օդանաւ մը նստիլ եւ Ֆըրանսա գալ համարկուելու համար:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ 0.5%-ի նոր յաւելում մը արձանագրած է Փետրուարին, Ֆրանսայի մէջ,

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԸ

Երուսաղէմի պատրիարքութեան Ս. Յակոբեանց տպարանէն լոյս տեսած է, ինչպէս ամէն տարի, 1996-ի եկեղեցական օրացոյցը: 190 փոքրադիր էջերով գրքոյկը օրացոյցի բաժինէն զատ կուտայ բաւական մանրամասնութիւններ որոնք գրեթէ ամբողջական պատկեր մը կուտան հայկական Երուսաղէմէն:

Պատրիարք Թորգոմ Արք. Մանուկեան (ծն. 1919) այդ աթոռին վրայ է 1990-էն ի վեր, Ս. Յակոբեանց միաբանութիւնը իրմէ զատ ունի 7 արքեպիսկոպոս եւ 8 եպիսկոպոս: Այս խումբին երիցագոյն անունն է Նորայր Արք. Պողարեան (ծն. 1904), իսկ կրտսերագոյնները՝ Խաժակ Արք. Պարսամեան (1951) որ հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդն է եւ Գիսակ Եպիսկոպոս Մուրատեան՝ (ծն. 1951) Արժանթինի Թեմին առաջնորդը:

Միաբանութիւնը ունի 21 վարդապետներ որոնց 9 ծայրագոյն են: Այս դասուն մաս կը կազմեն նաեւ 5 աբեղաներ:

Ս. Յակոբեանց վանքին մէջ կ'ուսանին 53 աշակերտներ. անոնցմէ 18-ը Ընծայարանի ուսանողներ են - 3 սարկաւագ, 14 դպրաց, մնացեալ 35-ը Ա. - Զ. դասարանցիներ:

Երուսաղէմի պատրիարքարանին կապուած տեսչութիւններու առաջին խումբը կը մատակարարէ սրբատեղիները - Սուրբ Յարութեան տաճար, Ս. Աստուածածնի տաճար, Ս. Փրկիչ վանք, Ս. Հրեշտակապետաց վանք, Բեթղեհէմի Ս. Ծննդեան տաճար-, Վիճակային տեսչութիւններ կան Ամման, Յոպպէ, Ռեմլէ, Հայֆա:

Ս. Աթոռի վարչական կազմը ունի Տնօրէն ժողովը, Կրօնական գերագոյն ատեանը, Միաբանական ընդհ. ժողովը: Երեքին ալ կը նախագահէ պատրիարքը: Տնօրէն ժողովը ունի եօթը կրօնաւոր անդամներ (3 եպիսկոպոս, 4 վարդապետ), Կրօնական գերագոյն ատեանը ունի նոյն կազմը, իսկ Միաբանական ընդհ. ժողովը կը բաղկանայ եպիսկոպոսէ մը, վարդապետէ մը եւ երկու աբեղայէ:

Պատրիարքարանի վարչական զանազան մարզի գործունէութիւններուն համար գոյութիւն ունին եօթը դիւաններ. Ս. Տեղերու դիւանը կազմուած է հինգ կրօնաւորներէ, Ելմտականը երեք հոգիէ (կրօնաւոր - աշխարհական) Կալուածականը վեց հոգիէ (խառն), Շինարարականը չորս հոգիէ (խառն), լսա - տեսողականը երեք հոգիէ (խառն). Յարաբերական դիւանը զուտ աշխարհական մարմին է հինգ հոգինոց կազմով, Գանձատան մարմինն ալ կը բաղկանայ չորս կրօնաւորներէ: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել աւելի քան տասնեակ մը պաշտօնեաներ:

Պատրիարքարանը որպէս կից հաստատութիւն, ունի Եդուարդ եւ Հելէն Մարտիկեան Թանգարանը, Ճինիշեան դարմանատունը, Ժառանգաւորաց վարժարանը 26 հոգինոց ուսուցչական կազմով, Տպարանը, Ձեռագրաց մատենադարանը եւ Կիւլպէնկեան մատենադարանը:

Երուսաղէմի պատրիարքարանին կապուած է դպրոցական ոչ ծաւալուն ցանց մըն ալ. կայ Ս. Թարգմանչաց վարժարանը, մանկապարտէզի, նախակրթարանի, երկրորդականի բաժիններով ուր կ'ուսանին 135 երկսեռ աշակերտներ: Հաստատութիւնը ունի 29 հոգինոց հայ եւ ոչ հայ ուսուցիչներու կազմ մը, Ամէնօրեայ երկրորդ դպրոց մըն է Իւզպաշեան - Կիւլպէնկեան ազգային վարժարանը, միայն մանկապարտէզի ու նախակրթարանի բաժիններով ունի 150 երկսեռ աշակերտ: Հոն կը գործէ 15 հոգինոց անձնակազմ մը, ուսուցիչ եւ պաշտօնէութենէ բաղկացած:

Այս երկուքէն զատ կը գործեն ուրբաթօրեայ երկու վարժարաններ Եաֆայի եւ Հայֆայի մէջ. կը բաղկանան երեքական դասարաններէ. ունին երեքական ուսուցիչ եւ շուրջ երեքական տասնեակ երկսեռ աշակերտութիւն:

Քաղաքին Նոր Երուսաղէմ կոչուած շրջանին մէջ կայ նաեւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին,

Երուսաղէմի մէջ փոքրաթիւ հայ գաղութ մը կայ եւ այսքան մեծ հարստութիւն մը մատակարարողը անշուշտ պատրիարքարանն է: Այդ մատակարարման բեռը գոնէ քիչ մը թեթեւցնելու եւ նաեւ հայկական այդ հարստութիւնը տեղացիներէ աւելի լայն զանգուածներու ալ ծանօթացնելու նպատակով, Թորգոմ Արք. հրապարակային հրաւէր ուղղած էր ըսփիւռքահայութեան երբ Երուսաղէմի պատրիարք ընտրուեցաւ: Օրացոյցին յաւելուածի էջերէն յայտնուող հայկական Երուսաղէմի պատկերը լայնօրէն կ'արդարացնէ հրաւէրը: Եւ արդէն Ֆրանսայէն այդ ուղղութեամբ ձեռնարկներու ծրագրուած էր: Մե՞ղք որ պաղեստինեան խնդրով կնճռոտած փխրայէլեան քաղաքական կեանքը, արգելք եղաւ անոնց իրագործումին: Այսուհանդերձ, Երուսաղէմը կրօնական եզական կեդրոնի մը հանգամանքէն զատ իր հայկական բնոյթով ալ կը շարունակէ աշխարհի թերեւս ամէնէն հետաքրքրական անկիւնը ըլլալ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ
ՀԱՅ
ՄԱՐԶԱՇԽԱՐՀԷՆ

1.- ՀԻՆ ՀԱՅԵՐԸ ՈՒՆԷԻՆ ԱԽՈՅԵԱՆՆԵՐ

1996-ը ողիմպիական տարի է. այս առթիւ ակնարկ մը հայ մարզաշխարհին վրայ կրնայ հետաքրքրել մեր երիտասարդ ընթերցողները: Թերեւս՝ նուազ երիտասարդներն ալ:

1996-ը ոչ միայն ողիմպիական տարի է, այլ նաեւ՝ հարիւրամեակ նոր ժամանակներու խաղերուն, 1896-ին էր որ, Աթէնքի մէջ, Ֆրանսացի, ազնուական դասէն, փիէռ տը Գուպէրթէնի նախաձեռնութեամբ, կը բացուէր ողիմպիականներու նոր շարքը:

Մինչեւ այդ, մարզական զբօսանքը, խաղերը ի սպաս մարմնակրթանքի, նըկատուած էին վերապահուած առանձնաշնորհեալ դասակարգի մը միայն, ընդհանրապէս ազնուական եւ ունեւոր. Պր. տը Գուպէրթէն ցոյց տուաւ թէ ամէն ոք կրնայ զբաղիլ անոնցմով եւ պէտք է զբաղի:

Քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, մարմնակրթանքը – սփորը մանաւանդ - մարզական խաղեր մրցակցութեան ոգիով - մուտք գործեցին համայն մարդկութեան առօրեային մէջ եւ այսօր չկայ, անկասկած, երկիր մը առանց մարզադաշտերու, չկայ մամուլ, գրաւոր կամ ձայնաւոր, որ չտայ մարզական լուրեր: Մարզական խաղերու ստեղծած հետաքրքրութիւնը եւ, յաճախ խանդավառութիւնը, ժողովրդին բոլոր խաւերուն, պիտի մնայ քսաներորդ դարու յատկանիշներէն մէկը, մարդկային պատմութեան մէջ:

***

Հայերը, բնականաբար, չէին կրնար անտարբեր մնալ այս շարժումին հանդէպ: Միշտ առաջին գիծի վրայ դէմ - յանդիման ամէն նորոյթի, մանաւանդ երբ ան կուգար Արեւմուտքէն, մեր երիտասարդները, դարուն սկիզբէն իսկ, մտան մեծ եռանդով նորաստեղծ մարզաշխարհին մէջ, մանաւանդ Պոլիս, Իզմիր:

Դժբախտաբար Համաշխարհային Առաջին պատերազմը պիտի ընդմիջէր յառաջընթացքը, ըլլա՛յ Թուրքիոյ մէջ, ըլլա՛յ Արեւելահայերու մօտ:

Ծանօթ է որ 1918-ին, Պոլիս, կը հիմնուէր Հ.Մ.Ը.Մ.-ը շարժումը կը ստանար նոր թափ մը: Նոյնիսկ Նորաստեղծ Հայաստանի մէջ, պոլսահայ երկու մարզիչներ, ղրկուած Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կողմէ, կը մրցէին մարմնակրթանքը Ալեքսանդրաբոլի - Ներկայիս Գիւմրիւ - որբանոցներուն դաստիարակչական յայտագրին մէջ: Տեղի կ'ունենային վազքեր, մրցումներ:

***

Մարզական խաղերը նորութիւն մը չէին սակայն Հայերու երկրին մէջ: Ինչպէս ուրիշ ազգեր, Հայերն ալ, պատմութեան ընթացքին, հնարած են կամ ընդգրկած շարք մը խաղեր՝ որոնց մէջ կը ջանային գիրար գերազանցել տօնախմբութիւններու ընթացքին մանաւանդ Նաւասարդ ամսուն,

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի քսանամեակին առթիւ, 1939-ին Փարիզ հրատարակուած «Հ.Մ.Ը.Մ.» հատորին մէջ, Հ.Վ. Հացունի - եւ Զիթունի ալ - կը նշեն ֆիզիքական խաղերու շարք մը անուններ եւ կուտան զանազան մանրամասնութիւններ անոնց մասին: Մեր նախնիքները գիտէին իրենց մարմնական ուժը գնահատել տալ: Ու՝ մարզել:

Կը թուի թէ հին դարերուն ունեցած ենք նոյնիսկ «միջազգային չափանիշով» մարզիկներ՝ որոնք ասպարէզ կարդացած են յոյն, պարսիկ, հռոմէացի մրցակիցներու այն ատենուան կարեւոր մարզաձեւերուն մէջ, ինչպէս զազանամարտ, նիզակահարութիւն, բռնամարտ, մեր օրերու «պոքս»ը թերեւս: Անուննե՞ր: Պատմիչները կը նշեն Վարազդատ, Տրդատ, երկուքն ալ թագաւոր յետոյ, Սմբատ Բագրատունի եւ ուրիշներ,

Այսքան՝ հեռաւոր անցեալին մասին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻՆ «ԿԱՐԿՏԱՆ»ՆԵՐԸ

Իր գիտական եւ նաեւ բարոյական հարցադրումներով, տարուէ տարի հանրային կարծիքը աւելի ու աւելի կը զբաղէ գործարաններու պատուաստումի նիւթը: Քանի մը տասնամեակ առաջ անկարելի, անհաւատալի նկատուած բաներ մարդկային ուղեղին, բազմաթիւ փորձերու եւ ճարպիկ նշդրակումներու շնորհիւ ապրուած իրականութիւն են այսօր:

Գործողութեան սկզբնակէտը արկածահար մըն է որուն ուղեղը մեռած է. այլ խօսքով՝ կը գտնուի բուսական կեանքի մը հանգրուանին ու այդ կացութեան մէջ կը պահուի, որպէսզի կարելի ըլլայ անվնաս մնացած գործարաններէն եւ հիւսկէններէն օգտուիլ: 1994-ին Ֆրանսայի մէջ գործարան տրամադրելու վիճակին մէջ գտնուողներու 40%-ը արտանօթային անհանգստութիւններու զոհեր եղած են, 27%-ը երթեւեկի արկածներու, 15%-ը անձնասպանութեան, եւայլն: Ուղեղային մահուան վիճակին մատնուած 1562 անձերէ 876-էն (56%) առնուած են որոշ գործարաններ: Արտօնուած է նաեւ ապրողներէ առնել այն գործարանները որոնք կրնան բաժնուիլ, ինչպէս երիկամը, լեարդը: 1994-ին պատուաստուած 1627 երիկամներէն 66-ը (44%) առնուած են ապրողներէ:

Պատուաստումի համար գործարանի սպասող հիւանդներու թիւը շատ աւելի է քան տրամադրելի գործարաններու թիւը. այս պատճառով գործողութիւնը կանոններու պէտք է հպատակի: Եթէ այդ կանոններուն յարմար գործարանի մը թեկնածու չգտնուի, ան կ'առաջարկուի այլ երկիրներու: 1994-ին արտասահմանէն Ֆրանսայի եղած 322 առաջարկներէ 50-ը թեկնածու գտած են Ֆրանսայի մէջ, իսկ Ֆրանսայէն ալ 22 գործարաններ դուրս ղրկուած են:

1995 Նոյեմբեր 1-ի կացութեամբ 4933 հիւանդներ կը սպասէին գործարանի մը պատուաստումին, Անոնք արեան խլրդէ, դեղնախտէ, սրտային կամ թոքային հարցերու, երիկամներու անբաւարարութենէ, ծանր շաքարախտէ տառապողներ էին որոնց պահանջը նկատի առնուած էր Պատուաստումի Ֆրանսական հաստատութենէն, ստեղծուած՝ 1994-ին: Պատուաստումը նախընտրաբար կը կատարուի այն հիւանդներուն որոնց կեանքը մեծ սպառնալիքի ենթակայ է, 16 տարեկանէն վար երախաներու եւ մէկէ աւելի գործարանի պէտք ունեցողներու:

Պատուաստումը հիւանդներու կեանքը երկարելով հանդերձ, ապաքինում չի նշանակեր միշտ: Երիկամի, լեարդի, սիրտի, թոքերու պատուաստումները զանազան համեմատութեամբ հիւանդներու խումբերուն կեանքը միջին հաշուով 1-5 տ[արի] կ'երկարեն:

Նիւթին մասին պատրաստուած օրէն[քը] կը նախատեսուի որ եթէ անհատը չէ [ար]կառակած իր մէկ կամ քանի մը գործ[ա]րաններու ուրիշի մը պատուաստում[ին], բժիշկները արտօնութիւն ունին առն[ելու]: Այս վերջինները եթէ կ'անգիտ[ա]նան ենթակային կամքը, պէտք է դիմ[են] ընտանիքի կարծիքին: 1994-ին կարե[լի] պատուաստումներու 66%-ը չէ իրագո[ր]ծուած, գործարան տրամադրելու հա[մար] ցին մէջ ընտանեկան պարագաներու մե[րժ]ումին պատճառով:

Ֆրանսայի մէջ պատուաստումի սկզ[բ]բունքը հիմնուած է մարդկային մարմ[նի] առեւտրականացումի արգելքին եւ [...] րակցութեան ոգիին վրայ: Ոչ մէկ գ[...] րագայի մէջ գործարան մը տրամադրո[ղը] կամ ընտանիքը չեն կրնար առկէ [...] ապահովել: Սակայն պատկերը նոյն[ը] ամէն տեղ ու յատկապէս երրորդ աշխա[րհին] հին պատկանող երկիրներուն մէջ մար[դ]կային գործարանները առեւտուրի շահա[...] բեր նախանիւթ են:

Յանուն մարդկային անկախութեա[ն] ու ինքնավարութեան, գործարաններ[ու] նուիրատուութիւնը անանուն ձեւով [կը] կատարուի: Ստացողը եւ տուողը կ'ա[...] գիտնան զիրար փոխադարձաբար:

ՔԱՂ.ՀԱՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

Օշական գիւղէն միջնադարեան ինքնա[...] տիպ կոթող մը (Զ. - Է. դար) որ աւ[...] դարար Մօրիկ կայսեր կամ անոր մօր գերեզմանաքարը կը նկատուէր, անհե[տ]ացած է հինգ տարիէ ի վեր: Տեղւոյն վրայ «Առաւօտ»ի լրագրող Խաչատու[...] Յովհաննիսեանի կատարած հարցափոր[...] ձէն պարզուած է որ յուշաքարը տեղի[ն] հանող ու բեռնակառք մը փոխադրողներ ըսած են որ կուգան Երեւանէն եւ [...] գայն յատուկ լուծոյթով պիտի մաքրեն եւայլն: Նկատի առած հինգ տարուա[ն] ժամանակամիջոցը, լրագրողը կ'ըսէ [...] ինք չի հաւատար մաքրութեան վարկա[...] ծին, իսկ «չար լեզուներ» կ'ըսեն թէ Մօրիկ կայսեր կոթողը զետեղուած է հարուս[տ] ննջեցեալի մը շիրիմին վրայ, կամ [...] ցով գայն երկու - երեք մասի բաժնած [...] վաճառած են որպէս շիրմաքար. պնդո[...] ներ ալ կան որ ան տարուած է արտ[ա]սահման: Այս վարկածները զօրացն[...] ազդակ մը եղած է փոխադրողներէն [...] կուն թելադրանքը զարմանքով դի[...] կիներուն.

« - Ինչքան զիպիլ - միպիլ ունէք բե[...] լցրէք էս փոսը, թող լցուի, հողին [...] հաւասարուի»...:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

Ներկայիս յայտնում ենք որ Ատրպ[ա]տականի պատմական վանքերի, Ս. Ս[տե]փանոս Նախավկայի եւ Ս. Թադէի նոր[ո]գութեան աշխատանքների համար, Ի[րա]նահայ 3 թեմերի թեմական Խորհուրդ[...] ների ներկայացուցիչների մասնակց[ու]թեամբ, եւ Թեհրանի Հայոց թեմի [Ա]ռաջնորդ Գերշ. Տէր Արտակ Ս. Ար[քեպ.] Մանուկեանի նախագահութեամբ կեա[...] է կոչուել մի յանձնախումբ որից կ[...] մուել է նաեւ ճարտարապետներից [...] կացած ենթայանձնախումբ, հսկելու հ[...] մար վանքերի նորոգութեան աշխատան[ք]ներին:

Հետեւաբար, նիւթական բոլոր յատկ[...] ցումները ըստ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա Վեհափառի նախագահութեամբ կայ[ա]ցած ժողովի որոշման պիտի կենտրոն[ա]ցընել Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկ[ոս]ութեան եւ կամ այս յանձնախումբի մօտ:

Ներկայիս յայտարարւում է որ ոչ[...] ոչ մի կազմակերպութիւն եւ կամ անհա[տ] իրաւունք չունի հանգանակութիւն կ[...] տարելու եւ օգտագործելու վանքերի նո[րո]գութեան հարցը:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՆՔԵՐԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Ատենապետ
Ժ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ

Ատենադպիր

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Թէքէեան Կեդրոնի հանդիսասրահին մէջ, Մարտ 10-ին, նախաձեռնութեամբ ՌԱԿ-ի «Շուշանիկ» Ակումբին տօնուած է «Ուսուցչաց Օր»ը։ Բացման խօսքը արտասանած է ակումբին նորընտիր ատենապետուհին՝ Պէթի Սարգիսեան (հայերէն եւ արաբերէն)։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Հայկ Թիլլեան որ վեր առած է ուսուցչին դերը, մանաւանդ՝ Հայ ուսուցչին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը։

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Մարտի ընթացքին, Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը «Իմ Չինաց Լէյտի»ի յաջողական ներկայացումներու շարք մը տուած է, մեծ յաջողութիւն արձանագրելով։ Քաղուած Ճ. Պ. Շոյի Փիկմալիոնէն, Թատերգութիւնը հայերէնի վերածած է բեմադիրը՝ Գրիգոր Տէկիրմէնճեան։ Ներկայացումը տեւած է երկուուկէս ժամ, ընդգրկելով նաեւ երաժշտութեան, երգի ու պարի բաժիններ։

***

ՕԹԹԱՈՒԱՅԻ Տէյզ Ին պանդոկի սրահին մէջ, Մարտ 17-ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան, տեղի ունեցած է լսարան մը նուիրուած՝ «Հայ երիտասարդութիւնն եւ եւ Հայ մշակոյթը» նիւթին։ Դասախօսը եղած է, Փարիզէն, Գլէր Մուրատեան։ Կլոր սեղանին մասնակցած են Արփի Համալեան, Այտա Պուճիքանեան, Հայդուկ Շամլեան, Սելին Գույումճեան, Ռաֆֆի Աճէմեան եւ Լինա Թագւորեան։ Դրական երեւոյթ եղած է երիտասարդներու եւ դպրոցականներու ներկայութիւնը։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Մարտ 15-ին, բացումը կատարուած է արուեստագէտ Պետրոս Ասլանեանի գործերուն։

***

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ Հայ Կեդրոնի Յ. Մանուկեան գրադարանին մէջ Մարտ 11-ին, դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազգայինի եւ որուն դէմախօսաբար, կը նչէ, «Հորիզոն» շաբաթաթերթը քիչ թիւով հանդիսականներ ներկայ եղած են։ Բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան անդամ՝ Ռուբիկ Մնացականեան; Օրուան դասախօսը եղած է Գլէր Մուրատեան, նիւթ ունենալով՝ «Հայ երիտասարդութիւնը եւ Հայ մշակոյթը»։

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Մարքամ Թատրոնին մէջ, Մարտ 16-ին, նախաձեռնութեամբ Գանատայի Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական Միութեան Սիմոն Զաւարեան մասնաճիւղին, տեղի ունեցած է Արցախի ազատագրական մարտնչումներուն զոհ գացած Մհեր Զուլհաճեանի յիշատակին նուիրուած «Որոշում» Թատերգութեան ներկայացումը։ Բացման խօսքը արտասանած է Կարինէ Վարդանեան։ Թատերգութեան հեղինակ – բեմադիրն էր Շանթ Ղազարեան։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Մարտ 12-ին, նախաձեռնութեամբ Հայ Դատի տեղւոյն յանձնախումբին եւ Համազգայինի դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է։ Օրուան դասախօսն էր Գլէր Մուրատեան։ Վիգէն Աֆարեանի բացման խօսքէն ետք, Գլէր Մուրատեան ներկայացուցած է իր նիւթը՝ «Ռուս - Թրքական յարաբերութիւնները եւ Հայկ. Հարցը»։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ համալսարանին Փրեմսիփալ լոգալ Ձ - 210 սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հայ Ուսանողական Միութեան եւ գործակցութեամբ Հայ Դատի Քեպեքի յանձնախումբին, դասախօսական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Մարտ 14-ին։ Գլէր Մուրատեան խօսած է «Ազգային հակամարտութիւնները Անդրկովկասի մէջ» նիւթին շուրջ։

***

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ Դպրեվանքի Սանուց Միութեան Նալըճըզարուի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հայաստանցի երկու արուեստագէտներու՝ Մուշեղ Յովհաննիսեանի եւ Նորայր Անտոնեանի նկարչական ցուցահանդէսը։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Մարտի 25-ին, առաւօտեան ժամը 10.30-ին Հայաստան ժամանեց Ռումանիայի նախագահ Իոն Իլիեսկուն՝ ընկերակցութեամբ Ռումանիոյ Արտաքին Գործոց նախարար Թէոդոր Մելեշկանուի, իր օգնականների եւ շուրջ յիսունից աւելի անդամներից բաղկացած պատուիրակութեան, որի մէջ կային բազմաթիւ Թղթակիցներ։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 18-ին Նորին Վսեմութիւն նախագահ Իոն Իլիեսկուն իր շքախմբի անդամների հետ, Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին Գործոց նախարար Վահան Փափազեանի ուղեկցութեամբ, այցելեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։

Վեհափառ Հայրապետը, շրջապատուած Մայր Աթոռի Միաբանութեան անդամներով եւ Ճեմարանի սաներով, Մայր Տաճարի մուտքին ընդունեց Նորին Վսեմութեանը, որն անձամբ ցանկութիւն էր յայտնել Մայրավանքի գլխաւոր մուտքից մինչեւ Մայր Տաճար գալ քայլելով, ինչպէս ուխտի գնալիս։

Իջման Ս. Սեղանի առաջ Շարականի երգեցողութիւնից եւ աղօթքից յետոյ Վեհափառ Հայրապետը Ֆրանսերէն լեզուով բարեգալստեան ջերմ խօսք ուղղեց Նորին Վսեմութեանը՝ ասելով, որ հայ ժողովրդի ամենասուրբ տեղում է, որ ողջունում է Ռումանիոյ Նախագահին. «Ձեր անձի եւ այցելութեան մէջ մենք տեսնում ենք հայ եւ ռումէն ժողովուրդների բարեկամութեան զօրացման մի նոր քայլ։ Շատ սերտ յարաբերութիւններ ունենք միմիանց հետ՝ որպէս Ռումանիա եւ Հայաստան։ Այսօր, Ձեր այցելութեամբ, առաւել եւս կ՚ամրանան այդ յարաբերութիւնները»,

Նախագահն իր պատասխան խօսքում ասաց, որ իր համար ամենանուիրական պահերից մէկն է այս պահը, որովհետեւ ինքն անդրադառնում է, թէ ինչպէս հայ եւ ռումէն ժողովուրդները տառապանքի եւ զոհողութեան գնով ապրել են իրենց հաւատքը։

Ապա՝ Թափօրի ուղեկցութեամբ Վեհափառ Հայրապետը եւ Նորին Վսեմութիւնը առաջնորդուեցին դէպի Վեհարան, ուր տեղի ունեցաւ պաշտաճ ընդունելութիւն։ Նորին Սրբութիւնը խօսեց հայ - ռումանական յարաբերութիւնների մասին՝ շեշտելով հայ գաղութի, հայ համայնքի դերը Ռումանիայում՝ 11-րդ դարից ի վեր։ Յիշեց, որ այդ բարեկամութեան գլխաւորագոյն դէմքեր են հանդիսացել՝ ներկայ դարում ռումէն մեծ գիտնական Նիկոլայ Եօրկան, Յ. Ճ. Սիրունին եւ իր երջանկայիշատակ նախորդը՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս։

Ռումանիոյ նախագահն իր հերթին յիշեց Վեհափառ Հայրապետի այցելութիւնը անցած Հոկտեմբերի վերջերին Պուքրէշ եւ մասնակցութիւնը Ռումանիոյ Օրթոտոքս Եկեղեցու Ինքնագլխութեան 110-ամեակին։ Պր. Իլիեսկուն նշեց, որ այդ այցելութիւնը մեծ ազդեցութիւն է թողել Ռումէն Եկեղեցու, պետութեան եւ ժողովրդի վրայ։ Աւելացրեց, որ նոյնիսկ շատ մտաւորականներ յիշում են Վեհափառի 1970 Թուականի այցելութիւնը, երբ Նորին Սրբութիւնը դեռեւս եպիսկոպոս էր եւ Պուքրէշ ու Սիբիու քաղաքների Աստուածաբանական Ակադէմիաներին դասախօսութիւններ էր տուել։

Խօսակցութեան նիւթ դարձաւ նաեւ Հայաստանի ներկայ իրադրութիւնը, երկու երկրների միջեւ բարեկամութեան զօրացումը, ինչպէս նաեւ Ռումանիոյ դերը Կովկասեան տարածաշրջանում հարցերի բարւօք եւ խաղաղ լուծման գործում։ Խօսուեց նաեւ Ռումէն Օրթոտոքս եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցիների գործակցութեան մասին՝ միջ - եկեղեցական յարաբերութիւնների բնագաւառում եւ մշակութային մարզի մէջ։

Վերջում փոխանակուեցին յուշանուէրներ։ Ապա Պր. Իլիեսկուն իր ընկերակիցների հետ միասին շրջագայեց Վեհարանի Թանգարանային բաժինը եւ ստացաւ դրհացուցիչ բացատրութիւններ՝ հայ եկեղեցու մշակութային ժառանգութեան մասին։

Նախագահ Իլիեսկուն Ս. Էջմիածնից ուղեւորուեց դէպի Ապրիլեան Եղեռնի յուշարձան՝ Եղեռնի զոհերի յիշատակին ծաղկեպսակ զետեղելու,

ՄԱՄԼՈՅ ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ՊԱՏՕՒԱՍՏԸ

ՎԷՊ՝

ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Այս բառը կը գործածեմ որովհետեւ հոն է բուն պատասխանը իր գաղտնիքին – եղբայրդ կը զգար թէ ինքը որպէս հայ եւ որպէս Յակոբ գերագոյն ճշմարտութեան մը գործիքն է եւ բոլորովին անիմաստ է բողոքելը կամ աչաբեկիլը։ Գիտէ ըսես թէ տեսակ մը Յիսո՞ւս էր – ո՛չ, անիկա չէ միտքս։ Ըստ իս քաջութեան կամ հերոութեան ալ հարցէն տարբեր էր անիկա, որովհետեւ այդ բոլորէն վեր մակարդակի վրայ կը կատարուէր տրամը։ Պէյրութցի այդ երիտասարդը ընտրուած էր գերագոյն ծրագրի մը հերոսին դեր ստանձնել, առանց գիտնալուն կամ հասնաբար առանց իսկ ուզելուն։ Մի՛ ծիծաղիր վրաս սիրելի Զարուհի, այս անսովոր մտածումներուն համար։ Ատոնք միայն իմս են եւ իրականութեան մէջ ըրածը զուտ հերոսական աքթ մըն էր։ Կրնայ ըլլալ։ Իր պայենական հողերու մտերմութեան մէջ իրականացած այս հէքեաթային արարքը հայութեան մասին ալ վկայութի՞ւն մըն է – եթէ փիլիսոփայ ըլլայի՝ կրնայի խորհիլ այդ մասին։ Գիտեմ սակայն թէ ինք կը հաւատար թէ Հայաստանը Ոգիին երկիրն է աւելի քան հողային տարածութիւն, թէ Ղարաբաղը ճշմարտութեան Բարձրավանդակն է եւ Հայաստան գալէն ի վեր երբեք չէր զբաղած այդ հարցով, գիտնալով որ իրմէ մեծ ուժեր զինքը հոն կը տանէին, եթէ պէտք ըլլար։ Եւ պէտք եղաւ, Զարուհի։ Այս մեկնաբանութեանս մէջ շատ ֆանթէզի մի տեսներ խնդրեմ – երբեմն մարդ դէպքերէն վեր պիտի մագլցի որ անոնց թաքուն նշանակութիւնը տեսնէ։

Ժայռին մէջ՝ ուրիշ ողբերգութիւն մը եւս կը բանար իր ծալքերը։ Եթէ քեզի ըսեմ թէ ատոր առաջին արարը Երեւան մեր տունը տեղի ունեցաւ, Սեպտեմբեր 18-ին, Շաբաթ երեկոյ՝ հաւատա ըսածիս։ Կը յիշես այդ օրը չորսս մէկ մեր տունն էինք։ Այդ գիշեր էր որ, ձեր երթալէն ետք, ես էութեանս էն խորէն զգացի թէ Յակոբը ղրկուած էր ինծի իմ ճակատագիրս իրագործելու համար։ Մի խնդար վրաս, ես մնապաշտ մէկը չեմ բայց այս տեսակ զգացումները յուրջի կ՚առնեմ։ Երջանիկ կին մըն էի ես եւ ամէն ինչ ունէի, ամէն ինչ էի։ Սակայն կը զգայի թէ շատ կարեւոր պակաս մը կար կեանքիս մէջ։ Ի՞նչ – չէի գիտեր։ Եւ այդ պակասը փնտռելու համար դուրս պէտք էր ելլէի իմ պզտիկ, կոկիկ աշխարհէս եւ մարդկային իրականութեան քամիներուն ու փոթորիկներուն մէջ երթայի։ Այդ անծանօթը պիտի գտնէի՞ – ո՞ւր, ինչպէ՞ս, ե՞րբ։ Այս տագնապը ալրեցայ Շաբաթ գիշեր երբ հանդիպեցայ եղբօրդ եւ ամբողջ Ղարաբաղի պտոյտին խօսակցութիւնը, համաձայնութիւնը մեր միջեւ՝ աւելի ուշ էր որ իր իմաստը առաւ ինծի համար։ Եւ ամէն ինչ կամաց կամաց իր տեղը գտաւ...։ Դուն գիտես, վստահ եմ, թէ եղբայրդ սովորական մէկը չէ, հակառակ երեւոյթներուն։ Հայրենասէր, մաքուր, ուժով, իմաստուն եւ սրտաբուխ - ասոնք առաքինութիւններն են, թերութիւնները չեմ գիտեր, վըստահօրէն անհագին ըլլալու են, սակայն մարդիկ լաւ կրնան ծածկել իրենց վէրքերը կարճ ժամանակի ընթացքին։ Գտնել իրեն նման մէկը եւ սպասել որ դէպքերը միջամտեն, մեզ երկուքս մօտեցնեն, հեռացնեն, միացնեն, քայքայեն – չէի գիտեր որ մէկը։ Ահա այդ էր, կը կարծեմ, իմ փնտռածս։ Մարդ մը, այսինքն՝ կեանքը։ Այս էր խորհրդաւոր, անհասկնալի, խենթեցնող բառը։ Կեանք, ի՞նչ էր, ո՞րն էր, ի՞նչ ձեւով, ո՞ւր...։ Ա՞յս էր ճշմարտութիւնը, գերագոյն արժէքը – չէի գիտեր։ Միայն զինքը գտած էի։

Չեմ գիտեր, կը հետաքրքրուի՞ս աս բաներով, Զարուհի, սանկ վերացական եւ յայտնատեսական խնդիրներով։ Քեզ լաւ չճանչցայ, այդ կարճ կէսօրէ – վերջի ժամանակ։ Հայոց աշխարհի մթին անդունդներն ու սլացիկ գագաթները միտքս միշտ հմայած են իրենց խորհուրդներով եւ առեղծուածներով։ Մեր երկիրը առասպել է ու դաժան իրականութիւն նոյն ատեն։ Ուստի մի զարմանար եթէ ամէն վայրկեան հէքեաթի մէջ սահի միտքս եւ չհասկնաս ինչ կ՚ըսեմ։ Օրինակ, ես գիտցայ նաեւ մեր տունը թէ ինքը Յակոբ գի՛ս գտաւ յանկարծ։ Այդ ալ երկրորդ մեծ հանդիպումն էր։ Ես վստահ եմ թէ այդ երեկոյ, Յակոբի համար յայտնութիւն մըն էր ի՛ր կոչումը...։ Մէկ խօսքով, հոն ,մեր հիւրասրահը, մենք երկուքս գաղտնի, ճակատագրական դաշինք մը կնքեցինք։ Եւ այդ դաշինքը հիմա իրականացած է։ Բացատրեմ։

Կառքով մեր ճամբորդութիւնը դէպի Ստեփանակերտ ու Աղդամ՝ աւելի ուժովցուց մեր լռելեայն համաձայնութիւնը։ Ոչ ես ոչ ալ կարծեմ ինքը ծրագրի մը հետեւելով միտումով որեւէ բան ըրինք որովհետեւ մինչեւ վերջին վայրկեանը, մինչեւ Աֆատլիի ժայռակոյտը՝ յայտնի չէր մեզի թէ ինչ պիտի ընէինք։

Ես ու Սեդոն, մեր խումբի հրամանատարը, յիսուն մէթրի չափ բաց ճամբէն պիտի քալէինք, պաշտպանուելով ծառերու եւ թուփերու ետին մինչեւ հասնէինք ժայռը։ Բաց ու վտանգաւոր ճամբայ էր, մեր վրայ վերէն, բլուրէն կրակ կար և նոյն ատեն միւս ճամբուն զրահապատ կառքերէն կրակ կար։ Սեդոն զարնուեցաւ կէս ճամբան հազիւ հասած - հոյակապ մարտիկ մը...։ Անիկա մահուան հետ երրորդ հանդիպումս էր այդ օրը։ Բայց կրցայ հասկնալ պահին խորհուրդը - գոցեցի աչքերը ու բնութեան ու խոտերուն խընամքին յանձնեցի զինքը։ Եւ նոր զգացի թէ եթէ կ՚ուզէի կեանքին գաղտնիքին հասնիլ՝ մահէն աւելի զօրաւոր պիտի ըլլայի։ Ոչ թէ արհամարհելով կամ անտեսելով մահը, ոչ։ Այլ շարունակելով ինչ որ ապրողը ունէր իբր գանձ ու գաղտնիք, մտերմանալով մահուան հետ, գրեթէ սիրելով զայն...։

Ամէն պարագայի, Սեդոյին մահը զիս առանձին ձգեց ահաւոր վտանգին դէմ, վախին ու ցաւին դէմ։ Զկարծես թէ չէի սարսափեր մեռնելէն, բաժնուելէն դեղեցիկ աշխարհէն։ Ես հասարակ մահկանացու մըն եմ, Զարուհի, բայց այդ միւս մտածումները զիս կ՚ազատէին յուսահատ կորուստէ« աղուոր, գեղեցիկ է կեանքին դէմքը» ըսի ես ինծի ու այդպէս ալ կը թուէր ան, գոյներուն, մեղմ հովուն եւ խոտերու ծփանքին մէջէն։ Այն ատեն որ տեսայ Յակոբին մարմինը ճամբուն կէսին, այդ նոյն բնութեան մէկ ուրիշ կերպարանքը։ Սիրտս օդը ելաւ...։ Առաջ նետուիլ, վազել հասնիլ իր քով, գրկել վերցնել քաշել մարմինը ճամբուն մէջէն մինչեւ քարայրը՝ ինծի համար սիրոյ արարք մը կը թուէր այդ վայրկեանին։ Գիտէի ահաւոր վտանգը, սակայն ատիկա երկրորդական էր։ Կեանքի խորհուրդը, կեանքի լոյսը պիտի փրկէի։ Մէկէն Աւոս յիշեցի եւ ինչպէս աստուները քովս կը ծծկուի, սիրոյ եւ կեանքի քաղցրութեան մէջ։

(Շար. 123)

OFFRE D'EMPLOI

l'École TEBROTZASSÈRE

RECHERCHE

un DIRECTEUR

ou une DIRECTRICE

BAC + 4

Sérieuses références exigées.

Envoyer lettre de motivation et C.V. avec photo au journal qui transmettra.

CONFERENCE

Nous avons le plaisir de vous informer que, dans le cadre de la commémoration du 81ème anniversaire du Génocide des Arméniens, auront lieu les :

Conférence et présentation

de l'EXPOSITION

«ARMENIE, DES ORIGINES AU IVème SIECLE»

par JACQUES SANTROT,

Conservateur du Musée Dobrée à Nantes

le Mercredi 3 Avril à 20 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian de l'U.G.A.B.
118, rue de Courcelles, Paris 17[e]

CONSEIL D'ADMINISTRATION DE LA

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France tient sa 43e **Assemblée Générale les 29, 30 et 31 Mars à Marseille.**

***

VISITE DE L'ABBAYE DE MAUBUISSON

La Section «D. SERENGULIAN» d'Issy-les-Moulineaux

organise une SORTIE le Samedi 13 Avril.
Départ de l'autocar à 10h devant la MCA 45, rue de la Défense à Issy-les-Mlx avec arrêt devant l'Eglise Arménienne, 6, ave. Bourgain, à 10h15.

VISITE
DE L'ABBAYE DE MAUBUISSON
(Abbaye royale et cistercienne du XIIIe s.)

Un repas sera servi dans les environs de Gonesse — L'après-midi visite de la Maison de Retraite arménienne, où une animation est prévue.

Retour vers 18 heures.

Participation aux frais : 150 Frs.

S'inscrire au plus tard le 8 Avril auprès de :

— Mme Papazian ...... 47. 36. 18. 09.
— Mme Onossian ...... 46. 42. 90. 68.
— Mme Minassian 40. 95. 81. 33

-ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ-

ՎԱԼԱՆՍ - Ս. ՍԱՀԱԿ

Կիրակի, Մարտ 31, Ծաղկազարդ։ Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը՝ 9·30-ին։

***

Երեքշաբթի, Ապրիլ 2, յիշատակ Տառը Կուսանաց ժամը 18-ին։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՎԱԼԱՆՍ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ԱՊՐԻԼ 8-ԻՆ
Ի Յիշատակ Մեռելոց

Կը մատուցուի պատարագ ժամը 10·ին եւ աւարտին հոգեհանգստեան պաշտօն ննջեցելոց հոգւոց։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ Ա· ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CONCERT

UGAB-Paris - IDF

présente

la Chorale *K O G H T A N*

dirigée
par Haïg SARKISSIAN

le Dimanche 14 Avril à 16 heures

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17[e]

P. A. F. : 30 F. (-18 ans)
P. A. F. : 50 F.

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ
ԵՒ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

●

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 7, ժամը 13-էն սկըսեալ՝

ՀԱՒԿԻԹԱԽԱՂ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան 48 - 24 - 63 - 89 թիւին։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

LA MUNICIPALITE D'ALFORTVILLE
en collaboration avec la **M. C. A.**
organise

UN CONCERT EXCEPTIONNEL

du célèbre chœur mixte arménien de Paris

SIPAN KOMITAS

sous la direction de GARBIS APRIKIAN

Au programme : Des œuvres de Komitas — P. Ganantchian — G. Aprikian
MARDI 16 AVRIL à 20 heures 30
EGLISE NOTRE-DAME D'ALFORTVILLE — rue Jules Cuillerier
Renseignements et réservations : Prix des places : 70 F.

Mairie, Bureau des Actions Culturelles: 43. 75. 29. 00 - MC.A.:43. 76. 55. 89.

M.C.A. — 9, rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE
Tél. : (1) 43.76.55.89 — Fax : (1) 43.78.66.64.

Կ. Ս. Մ.

L'ANNEE 1996, L'ECOLE GUETRONAGAN

continue son activité d'éducation à Constantinople/Istanbul depuis 1886, donc depuis 110 ans. L'Association de ses anciens élèves en France - Կ· Ս· Մ· à cette occasion organise une série de

CONFÉRENCES

Le Conseil d'Administration de Կ· Ս· Մ· a l'honneur d'inviter le public à la prochaine conférence bilingue / en arménien occidental et français, le Mardi 2 Avril à 20 heures 30, intitulée

COMMENT AMÉLIORER LA SANTÉ EN ARMÉNIE

Conférencier : **Docteur Michel DERVICHIAN**

Président : **Vahé TCHILINGUIRIAN**

— ENTREE LIBRE —

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN DE L'UGAB
118, rue de Courcelles, Paris 17e — M° COURCELLES

Կ· Ս· Մ· : LES ANCIENS DE L'ECOLE GUETRONAGAN

A l'occasion de la

bénédiction de l'huile sainte

PELERINAGE A ANTELIAS

Du 22 au 30 Mai 1996

(Avion + Hôtel + Excursions + Bénédiction de l'Huile Sainte)

En option : Extension de deux jours à Petra (JORDANIE)

Renseignements et inscriptions

SABERATOURS: 31, rue dArgenteuil, 75001 PARIS
Tél. : 42 96 10 10 Fax : 42 96 18 77

SEVAN VOYAGES: 48, Cours de la Liberté, 69003 LYON
Tél. : 78 60 13 66 Fax : 78 60 92 26.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

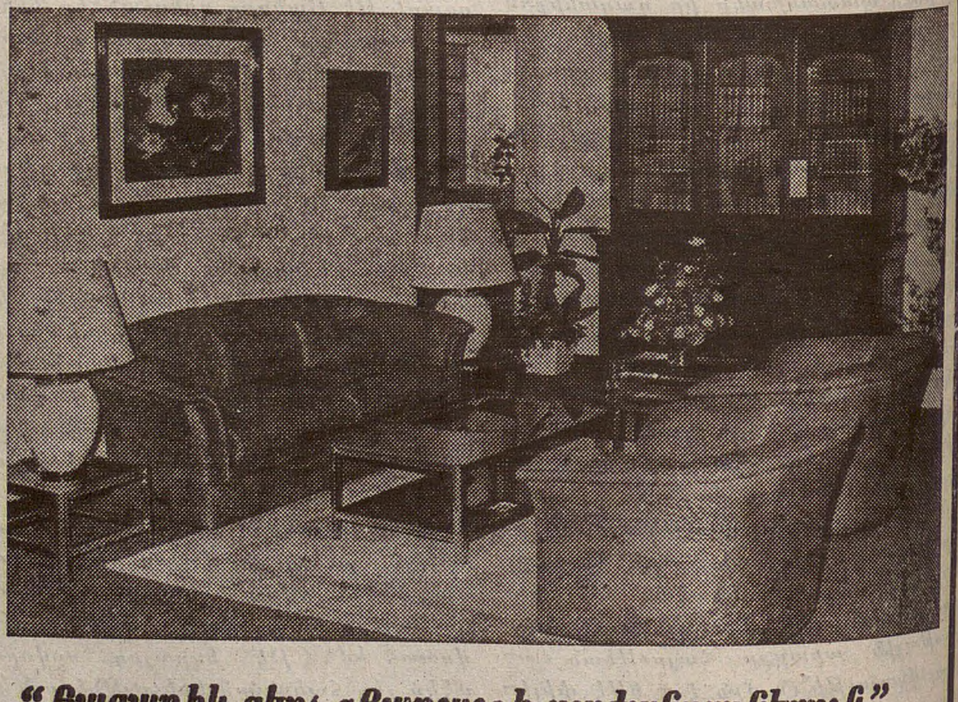

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris
Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris